ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΟΚΙΜΙΟΝ

Διηρημένον εἰς τόμους τέσσαρας

ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΝ

ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΝ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑΝ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΝ ΤΗΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ

ΥΠΟ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Μ. ΛΕΒΙΔΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΓΙΑΖΙΑΝΤΖΙΛΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

417

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ Δ. ΦΕΞΗ
1885

Πρὸς τοὺς ἀναγινώσκοντας.

Ἡ Καππαδοκία, καὶ πρότερον οὖσα οὐχὶ εὐκαταφρόνητος, ἐπὶ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Ἀριαράθου τοῦ ς! κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἱστορικοῦ ἀξιοπίστου Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου ὑπῆρχε τοῖς πεπαιδευμένοις ἐμβιωτήριον· οἱ δὲ μετ' αὐτὸν βασιλεύσαντες, ἑλληνικῆς τυχόντες ἀγωγῆς, ἔτι μᾶλλον διεδίδουν τὸν ἑλληνισμὸν εἰς τὸ κράτος αὐτῶν διά τε τῆς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων προστασίας καὶ διὰ τῆς συστάσεως ἑλληνικῶν ἀποικιῶν. Ἡ ἐν Καισαρείᾳ φιλοσοφικὴ καὶ ῥητορικὴ σχολὴ τοσοῦτον ἦν περίφημος ὥστε καὶ βασιλόπαιδες, οἷοι ὁ Γάλλος καὶ ὁ Ἰουλιανός, ἐκ τῆς βασιλευούσης ἐρχόμενοι ἐν αὐτῇ ἐπαιδεύοντο· καὶ αὐτοὶ οἱ φωστῆρες τῆς οἰκουμένης Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ἐν αὐτῇ ἐν πρώτοις ἐπαιδεύθησαν, ὡς αὐτὸς ὁ Γρηγόριος μαρτυρεῖ λέγων «ἐπὶ τὴν Καισαρέων πόλιν ἐπείγεται (ἐκ Πόντου ὁ Βασίλειος) τῶν τῇδε μεθέξων παιδευτηρίων· ταύτην δὲ λέγω τὴν περιφανῆ τε καὶ ἡμετέραν, ἐπεὶ καὶ τῶν ἐμῶν λόγων αὕτη καθηγεμὼν καὶ διδάσκαλος, τὴν οὐχ ἧττον λόγων μητρόπολιν, ἢ τῶν πόλεων, ὧν ὑπέρκειται καὶ καθ' ὧν ἔχει τὴν δυναστείαν· ἢν εἴ τις τοῦ ἐν λόγοις κράτους ἀποστερήσειεν, ἀφῃρηκὼς ἔσται αὐτὸ τὸ κάλλιστόν τε καὶ εἰδικώτατον· ἄλλαι μὲν γὰρ τῶν πόλεων ἄλλοις ἀγάλλονται καλλωπίσμασιν ἢ παλαιοῖς ἢ νέοις ὅπως ἄν, οἶμαι, τῶν διηγημάτων ἔχωσιν ἢ τῶν ὁρωμένων· τῇ δὲ λόγοι τὸ γνώρισμα, ὥσπερ ἐν τοῖς ὅπλοις ἢ τοῖς δράμασι τὰ ἐπίσημα» (α) περίφημος δὲ καὶ διὰ τὰ παρὰ πᾶσι νομιζόμενα ἀγαθὰ ὡς αὐτὸς οὗτος μαρτυρεῖ «Πολλὰ δὲ τὸ ἐμὸν ἔδαφος τοῦτο οἱ σεμνοὶ Καππαδόκαι, τὸ μηδὲν ἧττον κουροτρό-

(α) Λόγ. Κ. §. 7. πρβλ· καὶ ἑπστ. 219

φον ἢ εὔϊππον... στρατηγίαι τε καὶ δημαγωγίαι καὶ κράτος ἐν βασιλείοις αὐλαῖς, ἔτι δὲ περιουσίαι καὶ θρόνων ὕψη, καὶ τιμαὶ δημόσιαι καὶ λόγων λαμπρότητες, τίνων ἢ πλείους, ἢ μείζους;» (α) Καὶ ὡς τοιαύτη ἡ Καππαδοκία προσείλκυσε τὴν προσοχὴν ὅλης τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης καὶ κατὰ πᾶν ἔτος σχεδὸν ἔρχονται περιηγηταὶ ἐξερευνῶντες τὴν σπουδαίαν ταύτην χώραν ὑπό τε τὴν φυσικὴν, ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἔποψιν καὶ οὐ παύονται γράφοντες περὶ αὐτῆς· μόνον δὲ δυστυχῶς ἡμεῖς οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες καὶ γέννημα καὶ θρέμμα ταύτης ὄντες ἤ τι, ἢ οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ αὐτῆς, καὶ ὡς οἱ ὑπὸ μανδραγόρα καθεύδοντες, νυστάζομεν ἀπὸ ἀκηδίας καὶ οὔτε αὐτοὶ γράφομέν τι, οὔτε τὰ παρ' ἄλλων γραφόμενα μελετῶμεν· τὸ δὲ χείριστον καὶ τοὺς ὀλίγους τοὺς ἐνασχολουμένους περὶ τὰ τοιαῦτα ὡς ματαιοσχόλους διασύρομεν· ὅθεν καὶ ὑπὸ τῶν ξένων σοφῶν δικαίως κατηγορούμεθα, ὡς ἐπαναπαυόμενοι ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν πατραγαθιῶν ἡμῶν καὶ μὴ βουλόμενοι νὰ φανῶμεν μιμηταὶ τῶν ἐνδόξων ἡμῶν προγόνων προσπαθοῦντες δι' ἰδίων ἔργων καὶ ἰδίων πρὸς τὴν πατρίδα εὐεργεσιῶν καὶ ἐκδουλεύσεων νὰ διακριθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὡς διεκρίθησαν ἐκεῖνοι. Πᾶς τις ὀφείλει νὰ σπουδάσῃ τὴν καθόλου Ἱστορίαν ὅπως τὰ τῶν ἄλλων παθήματα γένωνται αὐτῷ μαθήματα· διότι, ὡς ἔλεγε κωφάλαλός τις ἐν ταῖς δημοσίαις ἐξετάσεσιν, ἡ Ἱστορία εἶνε φωνὴ νεκρῶν πρὸς τοὺς ζῶντας παιδεύουσα διὰ τῶν περιπετειῶν τῶν προγενεστέρων τοὺς μεταγενεστέρους· ἂν δὲ τοῦτο φαίνηται τοῖς πολλοῖς δυσκατόρθωτον, τοὐλάχιστον ὀφείλει πᾶς ἄνθρωπος νὰ γινώσκῃ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, τοῦ ἔθνους εἰς ὃ ἀνήκει· τοῦτο ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον αὐτοῦ τοῦτο ἀπαιτεῖ ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως. Ἡ πατρὶς, ὥς φησιν ὁ θεῖος Πλάτων, ἁπάντων τιμιώτερόν ἐτι καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον, καὶ ἑπομένως καθῆκον ἔχει πᾶς πολίτης πᾶν θεμιτὸν νὰ πράξῃ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγαπῶν αὐτὴν ἐκθύμως, ἄλλως οὐδόλως λογίζεται ἀνὴρ ἀγαθὸς.

«Καὶ μείζον' ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας
φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω» (Σοφοκλῆς).

(α) αὐτ. §. 5. πρβλ. καὶ Βασιλ.ἐπιστ. 74 75, 76 καὶ Κωνστ. Μανασσ καὶ τὰ κατ' Εὐαν θίαν καὶ Ἀβρακόμαν λόγ· 6! §. 14· καὶ ἱππ. Μιθριδ. 78.

Ἡ πρὸς τὴν πατρίδα στοργὴ, εἶναι ἔνστικτον ἐνυπάρχον ἐν τῇ καρδίᾳ παντὸς ἀνθρώπου, εἶναι αἴσθημα εὐγενέστατον, ὅπερ θερμαίνει καὶ ζωογονεῖ τὰ ἔθνη· διότι ἡ πατρὶς εἶναι ἰδανικὴ εἰκὼν παριστῶσα ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀνθρώπου πᾶν τὸ προσφιλὲς, γονεῖς, ἀδελφοὺς, συγγενεῖς, φίλους καὶ ἅπαν τὸ γένος εἰς ὃ ἀνήκει· καὶ εἰ μὲν ἀνήκει εἰς πατρίδα καὶ εἰς ἔθνος, οὗπερ τὸ παρελθὸν εἶναι πλῆρες δόξης καὶ μεγαλείου, σεμνύνεται καὶ ἐναβρύνεται ἐπὶ τούτῳ εἰ δὲ κατάγεται ἐξ ἔθνους ἀφανοῦς ἢ δυσφήμου ταπεινοῦται καὶ καταισχύνεται· διότι καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ συμβαίνει, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Χαιρωνεὺς φιλόσοφος περὶ τῶν μητρόθεν ἢ πατρόθεν καλῶς ἢ κακῶς γεγονότων· ἤγουν οἱ βουλόμενοι νὰ λοιδορῶσί τινα ἔχουσι πρόχειρα τὰ ὀνείδη τῆς δυσγενείας· τοῦτο ἄδικον μὲν, διότι οὐδόλως τις ἐνέχεται τῇ δυσφημίᾳ τῶν προγόνων αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ αἱ πατραγαθίαι οὐδαμῶς ὠφελοῦσι τοὺς φαύλους· ἀλλ' ἴσως ἀνεκτὸν, εἴπερ τις κατάγεται ὑπὸ ἀληθῶς δυσφήμων γονέων καὶ δυσφήμου ἔθνους, ὅλως δὲ ἀνυπόφερτον καθίσταται τὸ πρᾶγμα ὅταν γενικῶς μὲν τὸ ἔθνος ἀξιότιμον ᾖ, ἄνθρωποι δέ τινες φαῦλοι ἐξέρχωνται ἐξ αὐτοῦ· εἰς τὴν δευτέραν ταύτην κατηγορίαν ἀνάγονται καὶ οἱ Καππαδόκαι. Πολλοὶ οὐδόλως αὐτοὶ βελτίονες τῶν Καππαδοκῶν ὄντες διασύρουσι αὐτοὺς ἀναμασσῶντες τὰ κατὰ τῶν Καππαδοκῶν γνωστὰ ἐκεῖνα ἐπιγράμματα τοῦ Δημοδόκου καὶ τοῦ Ἀμμιανοῦ, ὅλως ἐπιλαθόμενοι ὅτι ἐκ ταυτησὶ τῆς οὕτως ἀδίκως βλασφημουμένης χώρας ἐβλάστησαν ἄνδρες ἐπὶ σοφίᾳ τῇ τε θύραθεν καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὡς καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ διαπρέψαντες, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἐν τῷ οὐρανίῳ στερεώματι τῆς ὅλης χριστιανικῆς ἐκκλησίας ὡς ἀστέρες πολύφωτοι ἐξανατείλαντες, οἷοι οἱ Φιρμιλιανοὶ, Λεόντιοι, Ἑρμογένεις, Βασίλειοι, Γρηγόριοι, Φίρμοι, Ἀρέθαι, Ἀνδρέαι καὶ ὁ ἄλλος θίασος τῶν θεοφόρων τῆς Οἰκουμένης διδασκάλων, καὶ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν αὐτῇ τῇ μητροπόλει τῶν λόγων Ἀθήναις διδάξαντες Ἰουλιανοὶ, Προαιρέσιοι, Εὐνάπιοι, Ἱππόδρομοι, Ἀλέξανδροι Διόδοτοι, Εὐστόχιοι, Βημάρχιοι, Αἰδέσιοι καὶ ἄλλοι ἦσαν λαμπροὶ γόνοι τῆς σεμνῆς Καππαδοκίας· τὸ δὲ πάντων ἀτοπώτατον δὲν ὤκνησάν τινες καὶ ἀσεβεῖς νὰ καλῶσι τοὺς Καππαδόκας, οἵτινες

καὶ πρὸ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς ἦσαν οἱ μᾶλλον δεισιδαιμονέστεροι τῶν ἐθνικῶν, ὥστε ἕνεκα τούτου οἱ Ἀρχιερεῖς αὐτῶν ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς εὐσεβείας αὐτῶν ταύτης εἶχον ἀποκτήσει ἰσχὺν ἴσην τῇ τῶν βασιλέων, καὶ μετὰ ταῦτα φωτισθέντων διὰ τῆς οὐρανίου θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ ἡ εὐσέβεια αὐτῶν ἦν ἐκ προγόνων μεμαρτυρημένη, ὡς μαρτυρεῖ ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος λέγων «Ἧς ἡ ἐκκλησία ἦν μήτηρ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, πρὸς ἣν τὸ κοινὸν ἔβλεπεν ὡς κέντρῳ κύκλος περιγραφόμενος, οὐμόνον διὰ τὴν **ὀρθοδοξίαν** ἄνωθεν πᾶσι κεκηρυγμένην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ θεοῦ δεδομένην αὐτῇ προδήλως χάριν τῆς ὁμονοίας» (α) οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐν Νικαίᾳ οἱ τῆς Καππαδοκίας ἐπίσκοποι ἦσαν γενναῖοι τῆς Ὀρθοδοξίας πρόμαχοι, ὡς λέγει ὁ πατὴρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐσέβιος· «Καππαδοκῶν θ' οἱ πρῶτοι παιδεύσει λόγων μέσοι τοῖς πᾶσι διέπρεπον,» ὧν εἷς Λεόντιος ἦν ὁ πάνυ ὁ τότε τῆς καθ' ἡμᾶς Μητροπόλεως ἐξηγούμενος (β) ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ ἐν Νικαίᾳ σύμβολον τῆς πίστεως, ὡς θέλομεν ἰδεῖ συνέθηκεν ὁ τοῦ Λεοντίου Καισαρείας τότε μὲν διάκονος εἶτα δὲ καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος Καισαρείας χρηματίσας θαυμάσιος Ἑρμογένης· ὅτε δὲ ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις ἡ τοῦ Ἀρείου αἵρεσις πάσας ἐλυμαίνετο τὰς ἐκκλησίας, οὐδόλως ἠδυνήθη νὰ διασαλεύσῃ τὴν πίστιν τῶν εἰς **ὀρθοδοξίαν** καὶ εὐσέβειαν θερμῶν Καππαδοκῶν, «ὧν οὐδὲν οὕτως ἴδιον ὡς τὸ τῆς πίστεως ἀρραγὲς καὶ πρὸς τὴν Τριάδα πιστὸν καὶ γνήσιον, παρ' οἷς καὶ τὸ ἡνῶσθαι καὶ τὸ ἰσχύειν αὐτοῖς, ἃ βοηθοῦσι βοηθουμένοις» (γ). καὶ οἱ ἐπίσκοποι αὐτῶν ὡς οἱ ἐν τῇ θαλάσσῃ προβεβλημένοι σκόπελοι, τὸν θυμὸν τῶν αἱρετικῶν κυμάτων δοκιμάζοντες ἐκώλυον ἄλλων τόπων τὴν ἐπίκλυσιν (δ). Καὶ αὐτοὶ εὐσεβεῖς ὄντες καὶ ὀρθόδοξοι οὐ μόνον τῇ γείτονι Ἀρμενίᾳ καὶ ταῖς περιχώροις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀπωτάτοις τόποις, ὡς διηγησόμεθα, τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδοξίας διέδοσαν, διὰ τοῦ Οὐρφίλα ἤ μᾶλλον διὰ τοῦ μάκαρος Εὐτυχίου, ἀνδρὸς πλήρους χαρισμάτων καὶ πίστεως, τοὺς Γότθους εἰς τοὺς κόλ-

(α) Λόγ. Κ! καὶ ἐπιστ. Κ Β.
(β) Γρηγ. Λόγ. Ιθ! σελ. 294. καὶ Εὐσεβ· βίος Κωνσταντίνου.
(γ) Γρηγ. Ναζ. Λόγ. Κ! σελ. 329. πρβλ. καὶ Λόγ. Γ! σελ. 91.
(δ) Βασιλ. ἐπιστ. 203.

πους τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας ὁδηγήσαντες· ἐπειδὴ δὲ ὁ μὴ γινώσκων τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων αὐτοῦ οὐδὲν διαφέρει νόθου μὴ εἰδότος τὸν αὐτὸν γεννήσαντα, διὰ τοῦτο ἕκαστος φιλότιμος Καππάδοξ ὀφείλει, νομίζω, σπουδάσας κατὰ βάθος τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ καὶ τῆς πατρίδος νὰ ᾖ ἕτοιμος εἰς τὸ νὰ ὑπερασπισθῇ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι τὰ παραγνωριζόμενα δίκαια τῆς πατρίδος, μαθὼν δ' ἐξ οἵων προγόνων κατάγεται νὰ φιλοτιμηθῇ ὅπως φανῇ ἄξιος ἀπόγονος ἐκείνων· νῦν τοὐλάχιστον ὅτε χάριτι θείᾳ ἤρξατο διὰ τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἡ τῶν γραμμάτων ἀναγέννησις ἐν τῇ πάλαι μέν ποτε κλεινῇ, τέως δὲ, οἷς οἶδε κρίμασι Κύριος, κεχερσωμένῃ καὶ ἀναξιοπαθούσῃ ταύτῃ χώρᾳ· εἰς ταυτηνὶ τὴν ἀναγέννησιν ἐπιθυμῶν μικρὸν τοὐλάχιστον νὰ συντελέσω κἀγὼ διδάσκων ἐν τῇ κατὰ τὰ Φλαβιανὰ Ἱερᾷ τοῦ τιμίου Προδρόμου Μονῇ κατεχώρισα ἄλλοτε ἐν τῷ Ἀνατολικῷ Ἀστέρι ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς διανοητικῆς τῶν Καππαδοκῶν καταστάσεως· τοῦτο παρεκίνησε τὸν ἤδη ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενόμενον, τότε δὲ Καισαρείας κυρὸν Παΐσιον ὅπως προτρέψῃ με εἰς σύνταξιν Ἱστορίας ἀφορώσης τὰ τῆς Καππαδοκίας· καὶ τότε μὲν συνέγραψα σύντομον ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν καὶ Γεωγραφίαν τῆς Καππαδοκίας εἰς γλῶσσαν, ἣν νῦν λαλεῖ ὁ Καππαδόκιος λαὸς καὶ ἐξέδωκα ἀγγελίαν περὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὁ ἐπελθὼν θάνατος τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ τὴν δαπάνην τῆς ἐκδόσεως ἐκώλυσε μὲν τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν ἐμὴν προθυμίαν εἰς συλλογὴν ὕλης πλείονος διὰ τῆς μελέτης νεωτέρων περὶ Καππαδοκίας σπουδαίων συγγραμμάτων, διατριβῶν καὶ ὁμιλιῶν τῶν σοφῶν τῆς ἑσπερίας περιηγητῶν (α) μεταβαλὼν δὲ τὴν γλῶσσαν τῆς πρώτης συγγραφῆς

(α) Πρῶτος τῶν ἑλλήνων συγγραφέων, ὡς φαίνεται, ἔγραψεν ἀφηγούμενος περὶ τῶν τῆς Ἀσίας ἐθνῶν καὶ περὶ τῶν Καππαδοκῶν ὁ ἀρχαιότατος ἐκεῖνος Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος ἐν τῇ ἀπολεσθείσῃ αὐτοῦ περιηγήσει εἰς τὴν Ἀσίαν· ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ περὶ Καππαδοκῶν ὀλίγα. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης διαλαμβάνει ἱκανὰ περὶ τῶν βασιλέων τῆς Καππαδοκίας. ὁ Στράβων γεννηθεὶς ἐν αὐτῇ διέσωσεν ἡμῖν ἱκανά· οὐκ ὀλίγα ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς παραλλήλοις βίοις· ὁ Ἀρριανὸς, ὁ Ἀππιανὸς.

μου καὶ προσθεὶς πλεῖστα ὅσα ἐκ τῶν ὑστέρων σπουδῶν μου συνειλεγμένα ἐπόνησα πόνημα περιλαμβάνον τὴν πολιτικὴν, θρησκευτικὴν καὶ διανοητικὴν κατάστασιν τῶν Καππαδοκῶν ἐκ τῶν

ὁ Τίτος Λίβιος, ὁ Κάσσιος, ὁ Ἰουστῖνος, ὁ Κικέρων, Διονύσιος ὁ περιηγητὴς, Εὐστάθιος ἐν ταῖς πρὸς αὐτὸν σημειώσεσι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι ἱστορικοί, οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὡμίλησαν περὶ αὐτῆς· ὁ δὲ Καππαδὼξ Εὐστόχιος, ὡς ἀναφέρει ὁ Σουΐδας, συνέγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἀρχαιολογίαν αὐτῆς, ἥτις ὡς καὶ τὰ ἄλλα συγγράμματα τοῦ σοφιστοῦ τούτου δυστυχῶς ἀπωλέσθησαν· ὡμίλησαν περὶ αὐτῆς ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὁ Πλίνιος, ὁ Πολύβιος, ὁ Κλαυδιανὸς, ὁ Νέπως, ὁ Κούρτιος, ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος, ὁ Φώτιος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ, ὁ Αἰλιανὸς, ὁ Ὀππιανὸς καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ **Paul Lucas, ὁ Bellonius, Visconti Hamilton Cinner Texier, Tchichatscef Ainsvorth Leake Mionnet Froclich Ekhel, Pelerin, Spannheim Jahlonsky Hisely HeyneEkhard Thobias Freret Morbmann Mannert Ritter AbulfedasEdrisi Lebeau, Le Bas GeorgesPerrot Benfe Lagarde Jules Soury Corgini Belley Boeckh** καὶ ἄλλοι πολλοὶ, ὧν τὰ ὀνόματα ὀψόμεθα ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι ὑσάκις ἐρανισθησόμεντ παρ' αὐτῶν, ὡς καὶ τῶν περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας αὐτῆς γραψάντων ἀρχαίων καὶ νεωτέρων· πάντες δ' οἱ εἰρημένοι ἔγραψαν περὶ Καππαδοκίας κατὰ μέρος· πραγματεία δὲ περιλαμβάνουσα ὅλα τὰ ἀφορῶντα τὴν Καππαδοκίαν ἄχρι τοῦδε δὲν ἐφάνη· εἰς γλῶσσαν δ' ἑλληνικὴν ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις περὶ αὐτῆς ἔγραψαν οἱ ἑξῆς· ὁ ἀοίδιμος πατριάρχης Κύριλλος ὢν μητροπολίτης Ἰκονίου ἔγραψε περιγραφὴν Καππαδοκίας καὶ Λυκαονίας λίαν σύντομον.—Ὁ δ' ἡμέτερος Νικόλαος Ῥίζου ἐξ αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐρανισθεὶς ἐξέδωκε βιβλιάριον καλούμενον Καππαδοκικά. —ὁ δὲ συγγενὴς αὐτοῦ Ῥίζος Ἐλευθεριάδης ἔγραψε μόνον περὶ Συνασσοῦ.— Πάντων τούτων ἐπιστημονικώτερον περὶ Καππαδοκίας συνέγραψε μὲν, ὡς εἰκάζεται, κ τοῦ Α! Τόμου τῶν Καππαδοκικῶν αὐτοῦ ὁ Ἀνδρονικιεὺς Παῦλος Καρολίδης ἀλλὰ δυστυχῶς ἐξεδόθη μόνος ὁ Α! Τόμος τοῦ συγγράμματος τούτου καὶ ἡ περὶ Κομάνων πραγματεία· συνέγραφε δὲ καὶ ὁ συμπολίτης αὐτοῦ μακαρίτης ἰατρὸς Ἀβράμιος Κουζηνόπουλος, ἀλλὰ προλαβὼν ὁ θάνατος ἐματαίωσε τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν καὶ τοὺς μόχθους τοῦ ἀνδρὸς· μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ κατὰ παράκλησιν τῆς χήρας συζύγου αὐτοῦ ἐξετάσαντες μετὰ τοῦ εἰρημένου κ. Παύλου Καρολίδου τὰ χειρόγραφα αὐτοῦ, εὕρομεν ὅτι ὁ μακαρίτης εἶχε τελειώσει τὸ πρῶτον μέρος τῆς πολιτικῆς Ἱστορίας ἤτοι μέχρ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡ Καππαδοκία ἐγένετο ἐπαρχία ρωμαϊκὴ προτάξας καὶ ἱκανὰ ἀφορῶντα τὴν φυσικὴν γεωγραφίαν καὶ ἀρχαιολογίαν αὐτῆς, τὰ δὲ λοιπὰ τῆδε κἀκεῖσε ὡς ὕλη ἀκατέργαστος διετηροῦντο χειρογράφως ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ μὴ μεταπεφρασμένα εἰσέτι ἐκ τῆς Γαλλικῆς· ὅπως δ' ἀ-

ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς, διαιρέσας αὐτὸ εἰς βιβλία τέσσαρα, ὧν.

— Τὸ Α! περιέχει τὴν πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν μετὰ τὸν χριστιανισμὸν θρησκευτικὴν ἱστορίαν τῆς Καππαδοκίας.

— Τὸ Β! περιέχει τὴν Πολιτικὴν Ἱστορίαν τῆς Καππαδοκίας ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ νῦν.

— Τὸ Γ! τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν Γεωγραφίαν τῆς Καππαδοκίας.

— Τὸ Δ! τὴν Ἀρχαιολογίαν, ἤτοι τὸν βίον, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, τοὺς νόμους, τὴν γλῶσσαν, τὰ νομίσματα, τὰ κτίρια κτλ.

Καίτοι δὲ ἔπρεπε νὰ προτάξω εἰς τὴν ἔκδοσιν τὸ γεωγραφικὸν τμῆμα τοῦ πονήματος, ἐπειδὴ ὅμως ἡ τελευταία ἐν Καππαδοκίᾳ περιοδεία μου μοὶ ἐπέβαλε τὸ καθῆκον ὅπως ἐκ νέου ἐπεξεργασθῶ τὸ τμῆμα τοῦτο, ἐκδίδωμι ἐν πρώτοις τὴν θρησκευτικὴν ἱστορίαν.

Εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ πονήματος συνεβουλεύθην πάντας τούς τε πάλαι καὶ νῦν εἴτε πολὺ εἴτε ὀλίγον περὶ Καππαδοκίας γράψαντας ὅσων τὸ σύγγραμμα περιῆλθεν εἰς χεῖράς μου, ἢ ἐν ἀποσπασμασιν ἐκ τῆς τῶν ἄλλων αὐθεντίας παρέλαβον· καὶ κατὰ καθῆκον ἀναφέρω αὐτοὺς κατ' ὄνομα ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν ἑκάστου τμήματος ἐκτὸς ἐκείνων, ὅσοι ἐνοσφίσαντο τὰ παρ' ἄλλων γραφέντα.

Οὐδόλως δ' ἀξιῶ ὅπως θεωρηθῇ τὸ ἔργον μου τοῦτο ἐντελὲς εἰς τὸ εἶδος αὐτοῦ· ἐγὼ αὐτὸς γνωρίζωτὴν ἀτέλειαν καὶ τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ εὑρισκόμενος ὅμως μακρὰν τῶν μεγαλοπόλεων, ἔνθα κατὰ Ἄρατον «*μεσταὶ μὲν ἀγυιαὶ, μεσταὶ δ' ἀγοραί, μεσταὶ δὲ βιβλιοθῆκαι βιβλίων*» καὶ διατελῶν ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ

ποτίσωμεν τῷ θανόντι μικρὸν φόρον φιλίας, ὁ μὲν κ. Καρολίδης ἀνεδέξατο τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ συγγράμματος καὶ μέρος τῶν ἐξόδων, ἐγὼ δὲ καθ' ἔγκρισιν αὐτοῦ ἀνέλαβον τὴν ἀντιγραφὴν μὲν τοῦ ἐπεξεργασθέντος τμήματος τοῦ συγγράμματος, ἀναπλήρωσιν δὲ τῶν ἐλλειπῶν ὑπὸ εὐθύνην μου, πρὸς ὄφελος τῶν ὀρφανῶν τοῦ μακαρίτου· ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ἄλλος εὑρέθη πρόθυμος εἰς τὴν ὑλικὴν συνδρομὴν τῆς ἐκδόσεως, ἔμεινε τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον τοῦ μακαρίτου ἀνέκδοτον. Ἀλλ' οὐδεὶς ἄχρι τοῦδε Ἐκκλησιαστικὴν αὐτῆς Ἱστορίαν ἔγραψε.

πολυμόχθου διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος, ἔγραψα οὐχ ὡς ἤθελον, ἀλλ' ὡς ἠδυνάμην, ἄλλως τε ὡς ἄνθρωπος καὶ ἐν πολλοῖς ἴσως διήμαρτον· ἐπειδὴ κατὰ Γαληνὸν «χαλεπὸν ἄνθρωπον ὄντα μὴ διαμαρτάνειν ἐν πολλοῖς, τὰ μὲν ὅλως ἀγνοήσαντα, τὰ δὲ κακῶς κρίναντα, τὰ δὲ ἀμελέστερον γράψαντα»· ὅθεν ἐπικαλοῦμαι τὴν εὐμενῆ κρίσιν τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα σοφῶν, εὐχόμενος ὅπως τις τῶν ἱκανωτέρων συντάξῃ ἐντελεστέραν τὴν ἱστορίαν καὶ περιγραφὴν τῆς ἀναξιοπαθούσης ταύτης πατρίδος πρὸς ὠφέλειαν τοῦ κοινοῦ καὶ δαψιλέστερον πλουτισμὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱστορίας· ἐγὼ δ' ἀντὶ πολλῶν μόχθων, οὓς κατέβαλον ἐπ' αὐτῇ, παρηγοροῦμαι διὰ τοῦ χρυσοῦ λόγου τοῦ Χρυσορρήμονος λέγοντος «οἱ εἰς τὰ πράγματα πάσῃ δυνάμει σπουδάζοντες τὸ πᾶν ἐπλήρωσαν, τό γε εἰς αὐτοὺς ἧκον, κἂν μηδὲν γένηται πλεῖον, καὶ τὸν μισθὸν ἀπηρτισμένον ἔχουσι». (Χρυσοστ. ἐπιστ. ΙΔ!)

ἔγραφον ἐν Ὑοσκάτῃ Καππαδοκίας ἐρρώσθε.

1884. Δεκεμβρίου 17η Ἀναστάσιος. Μ. Λεβίδης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Προθέμενοι τὴν συγγραφὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Καππαδοκίας ἤτοι τὴν ἐν αὐτῇ διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς ἄχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, οὐκ ἀπὸ σκοποῦ ἐθεωρήσαμεν ὅπως προτάξωμεν ὡς προεισαγωγὴν εἰς αὐτὴν τὰ περὶ τῆς *Ἀρχαίας θρησκείας τῶν Καππαδοκῶν*.

§ 1. Περὶ Πυρολατρείας.

Οἱ Καππαδόκαι τὸ πρότερον ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑπὸ τοὺς Μήδους τελέσαντες ἐπὶ Κύρου ὑπετάγησαν τοῖς Πέρσαις (550 π. χ.) οἱ δὲ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ὡς καὶ οἱ Ἀσσύριοι σχεδόν τι παραπλησίαν εἶχον τήν τε θρησκείαν, τοὺς νόμους καὶ τὰ ἤθη. Γενόμενοι δὲ κύριοι τῆς Καππαδοκίας οἱ Μῆδοι κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἤδη χρόνους (τὸν Ζ! π. χ. αἰῶνα), εἰσήγαγον εἰς αὐτὴν τοὺς νόμους, τὰ ἔθιμα καὶ τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν τελετὰς (α) Πιθανὸν δ' ὅτι ἡ πανάρχαιος τῶν λαῶν τούτων λατρεία ἦν ἡ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ· ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου εἰσήχθη παρ' αὐτοῖς ἡ λατρεία τῶν ἀστέρων· ἡ κυριωτέρα δὲ αὐτῶν θεότης ἦν ὁ Ἥλιος· ἐπομένως ἕνεκα τῆς τοιαύτης δεισιδαιμονίας ἐσέβοντο καὶ τὸ πῦρ ὡς τὰ μάλιστα· οὐδεμία θυσία, οὐδὲ τελετή τις ἐγίνετο μὴ συμπαρόντος τοῦ πυρός· ὑπῆρχε μάλιστα καὶ περίβολος ὅπου συνηθροίζετο ὁ λαὸς συνεχῶς εἰς προσευχὴν πρὸ τοῦ πυρὸς, εἰς ὃ ἐρρίπτον εὐώδεις οὐσίας καὶ διετήρουν πῦρ ἀκοίμητον ἐν ἁπάσαις ταῖς μεγάλαις πόλεσιν· οἱ Πέρσαι δὲ μὴ ἔχοντες μήτε ναοὺς μήτε εἴδωλα, ἔθυον ἐν ὑπαίθρῳ καὶ πολλάκις ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων (β) οἱ δὲ Μάγοι παρ' αὐτοῖς ἰδίαν ἀποτελοῦντες φυλὴν, ἦσαν οἱ λειτουργοὶ τῆς θρησκείας, ἧς θεμελιωτὴς ἐλογίζετο ὁ Ζωροάστρης, καθάπερ οἱ Δρυΐδαι παρὰ Κελτοῖς, κατέχοντες ποικίλας

(α) Φωτ. Βιβλιοθ· κώδ· 244.
(β) Ἡροδ· βιβλ. Α! 131—132.

γνώσεις (α) Διὸ καὶ οἱ σοφώτεροι τῶν πάλαι Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπορεύοντο πρὸς αὐτοὺς ἵνα μυηθῶσι τὰ παρ' αὐτοῖς μυστήρια· ὅθεν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἡ ἀστρολατρεία ἦν εἰδωλολατρεία παρὰ τῷ ὄχλῳ μόνον ἐνῷ παρὰ τοῖς σοφοῖς ἔμβλημα ἦν ἁπλῶς δημιουργοῦ παντοδυνάμου. Καὶ οἱ Ἀσσύριοι δὲ ἐλάτρευον ἀνέκαθεν τὸ πῦρ (**Hour** ὀνομάζοντες) καὶ τὰ ἄστρα, ἰδίᾳ δὲ τὸν ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην, τὸν μὲν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀδραμελὲχ, τὴν δὲ Ἀναμελὲχ, ἀλλὰ καὶ τὴν περίφημον θεὰν Δερκετὼ (β) ἧς ἡ λατρεία διεχύθη πολλαχοῦ τῆς Ἀσίας, οὗτοι πρῶτον ἐλάτρευσαν· οὕτω καὶ οἱ Βαβυλώνιοι παρέλαβον παρὰ τῶν Χαλδαίων τὴν λατρείαν τοῦ πυρὸς καὶ τὴν τῶν ἀστέρων· ἐλάτρευον δὲ οὗτοι καὶ τὸν Βῆλον, κτίστην Βαβυλῶνος καὶ μετὰ βασιλείαν ἔνδοξον ἀποθεωθέντα παρ' αὐτῶν. Πιθανὸν δ' ὅτι καὶ οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι, ὥσπερ οἱ Βαβυλώνιοι, παρέλαβον τήν τε πυρολατρείαν καὶ τὴν ἀστρολατρείαν παρὰ τῶν Χαλδαίων· ὁπωσδήποτε ὅμως αἱ θρησκεῖαι τῶν μεγάλων τούτων ἐθνῶν τῆς ἀρχαιότητος συνίσταντο εἰς τὴν λατρείαν τοῦ πυρὸς καὶ τῶν ἀστέρων, ὀλίγον ἀλλήλων διαφέρουσαι (γ). Καὶ οἱ Καππαδόκαι παρέλαβον ἀνέκαθεν παρὰ τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν ὡς εἴρηται, τὴν λατρείαν τοῦ πυρὸς (**magisme**), σύμβολον τοῦτο τιθέμενοι τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν τῶν ἀστέρων (**sabeisme**). Καὶ ναὶ μὲν ἡ κυρία θρησκεία τῶν Καππαδοκῶν, λατρευόντων καὶ ἄλλους θεοὺς ἰδίους, οἷς καὶ ἀγάλματα ἐποίησαν, δὲν ἦτο ἡ πυρολατρεία μόνον, ἦν ὅμως ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ ἡ τὰ μάλιστα τιμωμένη παρ' αὐτοῖς· ὥστε καὶ ἐνταῦθα, παρὰ Καππαδόκαις, ἡ τοῦ πυρὸς λατρεία ἐθεωρεῖτο οἱονεὶ βάσις τῆς καθόλου λατρείας αὐτῶν καὶ ἡ λατρεία τῶν ἄλλων θεοτήτων προσετέθη μᾶλλον ἢ ἧττον βραδέως· ἡ δὲ τῶν παρ' Ἕλλησι θεῶν εἰσήχθη πολλῷ ὕστερον ἐπὶ τῶν βασιλέων, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Β! Π. Χ. αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς. Ἀλλ' ἡ καθαρότης τῆς κατὰ Πέρσας λατρείας τοῦ πυρὸς δὲν διετηρήθη παρ' αὐτοῖς ἐπὶ πολὺν

(α) Αὐτόθ· 133

(β) Διοδ. Σικελ· 6', Λουκ· περὶ τῆς Συρ· θεᾶς.—Πλίν. Θ', 13.

(γ) οἱ βόρειοι λαοὶ καὶ οἱ παλαιοὶ Γερμανοὶ, ὡς λέγει ὁ Καῖσαρ, ἐλάτρευον καὶ αὐτοὶ τὸ πῦρ, τὸν ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην.

χρόνον· οἱ Ἱερεῖς ἢ Μάγοι ὠνομάζοντό ἐν Καππαδοκίᾳ Πύραιθοι, τὰ δὲ εἰς λατρείαν τοῦ πυρὸς ἱδρυόμενα ἱερὰ Πυραιθεῖα. Κατεσκεύαζον δὲ καὶ εἰκόνας παριστώσας τὸ πῦρ καὶ περιέφερον αὐτὰς ἐν πομπῇ προσφέροντες αὐταῖς καὶ θυσίας· οἱ ναοὶ αὐτῶν ἦσαν ἁπλῶς περίβολος εὐρὺς, οὗ ἐν τῷ μέσῳ ὑπῆρχεν εἶδος θυσιαστηρίου ἢ ἑστίας, ὅπου οἱ μάγοι ἐφύλαττον πῦρ ἄσβεστον καὶ διηνεκὲς ἐν σποδῷ πολλῇ, προσευχόμενοι πρὸ τοῦ πυρὸς τούτου καθ' ἡμέραν ἐπὶ ὥραν σχεδὸν καὶ τελοῦντες τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν τελετὰς, ἐπὶ κεφαλὴν μίτραν φέροντες, ἧς αἱ πλατεῖαι ταινίαι ἐκάλυπτον τὸ στόμα καὶ σχεδόντι τὸ πρόσωπον ὅλον, ἐν ταῖς χερσὶ δὲ δέσμην ῥάβδων μυρικίνων λεπτῶν κατέχοντες. οὐδὲ μαχαίρᾳ ἔθυον, ἀλλὰ ξύλῳ τύπτοντες ἐφόνευον· καταμελίσαντος δὲ τοῦ μάγου τοῦ ὑφηγουμένου τὴν ἱερουργίαν, τὰ κρέα τοῦ σφαγίου, ἀπήρχοντο διελόμενοι μὴ καίοντες κρέατα ἐν ταῖς θυσίαις· ὅμως δὲ τοῦ ἐπίπλου μικρόν τι ἐτίθεσαν ἐπὶ τὸ πῦρ, λέγοντες ὅτι δὲν ἔχει χρείαν εἰ μὴ τῆς ψυχῆς τοῦ ἱερείου· ἀνῆπτον δὲ τὸ πῦρ οὐχὶ φυσῶντες, ἀλλὰ ῥιπίζοντες· θύοντες δὲ καὶ ἄλλοις θεοῖς ηὔχοντο πρῶτον τῷ πυρὶ καθάπερ οἱ Ἕλληνες τῇ Ἑστίᾳ(α) ἔθαπτον δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς ἐναντίον τῆς συνηθείας τῶν Περσῶν·

(α) Στραβ. βιβλ. ΙΕ! 13—16· καὶ σημ. Κοραῆ εἰς Στράβ· τόμ. Δ!σελ· 326) «Τὸ δὲ πῦρ αὐτοῖς (τοῖς Πέρσαις) τίμιόν τε εἶναι δοκεῖ καὶ ἁγιώτατον· καὶ τοίνυν ἐν οἰκίσκοις τισὶν ἱεροῖς τε δὴθεν καὶ ἀποκεκρυμμένοις ἄσβεστον οἱ μάγοι φυλάττουσι καὶ εἰς ἐκεῖνο ἀφορῶντες τάς τε ἀπορρήτους τελετὰς ἐκθηλοῦσι καὶ τῶν ἐσομένων πέρι ἀναπυνθάνονται» (Ἀγαθ· σχολαστ· βιβλ.Δ! σελ· 63) ὁ δὲ Τεξιέρος λέγει φαίνεται ὅτι ἡ πυρολατρεία οὐδεμίαν ὑπέστη ἀλλοίωσιν ἐν Καππαδοκίᾳ, οὐκ ὀρθῶς λέγων· ἔν τισι δὲ ἐπαρχίαις, φησὶ, πρὸς δυσμὰς τοῦ Εὐφράτου ἀπαντῶνται πυραιθεῖα τοιαῦτα, σηκοί τινες ἄνευ κόσμου, ἐν τῷ μέσῳ ὀπὴν ἔχοντες ὀλίγον βαθεῖαν, ἐν ᾗ διετηρεῖτο τὸ ἱερὸν πῦρ· τὸ ἀξιολογώτερον δὲ τῶν πυραιθείων τούτων ἀνεκάλυψεν ὁ Εὐγ. Βορὲ ἐν Παφλαγονίᾳ παρὰ τὴν κώμην Κιράς· ἔστι δὲ περίβολος κυκλοτερὴς ὅλως, δέκα μέτρων ἔχων διάμετρον, πεποιημένος ἐκ λίθων ὑπερμεγέθων γρανίτου στιλπνοῦ, τεθειμένων τεχνηέντως καὶ συνηρμολογημένων ἄνευ λιθοκόλλας· διὸ καὶ ἀρχαιότατον θεωρεῖ τὸ μνημεῖον τοῦτο· τὸ μόνον δὲ καλλώπισμα αὐτοῦ γλυφή τις ἦν δακτυλοειδὴς παρὰ τὸ ἄνω χεῖλος· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ περιβόλου ὑπῆρχε κρύπτη θολωτή· μικρὸν δὲ περαιτέρω εἶδεν ὀβελίσκον τρίγωνον γρανίτου μήκους δέκα μέτρων· ἡ δὲ θέσις τοῦ πυρείου ἦν θαυμαστὴ ἐν κοιλάδι μέσῃ κειμένου τερπνοτάτῃ· Καὶ ὁ Τεξιέρος δὲ παρὰ τὴν Κνίδον εὗρε περίβολον τετράγωνον μετὰ κιόνων τριγώνων, πυραιθεῖον

διότι παρ' αὐτοῖς τῶν ἀποθανόντων τὰ πτώματα ἐξετίθεντο ἐν ὑπαίθρῳ ἐπὶ γηλόφων μάλιστα, κατὰ τὸ δόγμα τοῦ Ζωροάστρου, τὸ ἀπαγορεῦον τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, ἐπὶ λόγῳ ὅτι δῆθεν ἐμίαινε τὴν γῆν, θεωρουμένην ὑπὸ τῶν Περσῶν ὡς ἓν τῶν ἁγιοσεβάστων στοιχείων· ξηρὸν δὲ φρέαρ ἐπὶ λόφου ἢ δεξαμενὴ βαθεῖα ἐδέχετο τὰ ὀστᾶ μετὰ τὴν ἐκσάρκωσιν αὐτῶν· ἀλλ' οὐδὲ ναοὺς ἔκτιζον οἱ Πέρσαι, οὔτε βωμοὺς ἵδρυον, οὔτε τοὺς θεοὺς ἐποίουν ἐν μορφῇ ἀνθρώπου, ζώου ἢ ἄλλου τινὸς κτίσματος, καταγελῶντες καὶ τῶν ποιούντων ἀνθρωπομόρφους· τοῦτο δὲ δεικνύει ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους καθ' Ἡρόδοτον (Α! 131), δὲν ἐνομίζοντο οἱ θεοὶ ἀνθρωπόμορφοι παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν· ἐπειδὴ καὶ τῶν Αἰγυπτίων οἱ ναοὶ πάλαι ἦσαν ἀξόανοι (α)καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον ἀγάλματα μέχρι Κέκροπος (β) Ἀλλ' οὐδὲ τοῖς Ρωμαίοις ἐπετρέπετο νὰ ποιῶσι τὸν θεὸν ἀνθρωπόμορφον ἢ ζωόμορφον ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος (Νομ. §. 8.) διὸ καὶ ἔμειναν οἱ Ρωμαῖοι ἄνευ εἰδώλων ἕως 170 Π. Χ. ταῦτα μὲν περὶ τῆς κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους παρὰ Καππαδόκαις λατρείας τοῦ πυρός.

§. 2. Περὶ Μαυγουσαίων.

Βασίλειος δὲ ὁ μέγας γράφων τῷ ἱερῷ Ἐπιφανίῳ κατὰ τὸν Δ! αἰῶνα ὑπερμεσοῦντα ἤδη ἐρωτήσαντι λέγει ὅτι ὑπάρχει ἐν Καππαδοκίᾳ ἔθνος Μαγουσαίων πολὺ κατὰ πᾶσαν σχεδόν τι τὴν χώραν διεσπαρμένον, ἀποίκων τὸ παλαιὸν ἐκ τῆς Βαβυλωνίας ἐπεισαχθέντων «οἵ, φησὶν, ἔθεσιν ἰδιάζουσι κέχρηνται ἄμικτοι ὄντες πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· λόγῳ δὲ πρὸς αὐτοὺς κεχρῆσθαι, καθὸ εἰσὶν ἐζωγρημένοι ὑπὸ τοῦ διαβόλου εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα, παντελῶς ἐστιν ἀδύνατον· οὔτε γὰρ βιβλία ἐστὶ παρ' αὐτοῖς, οὔτε διδάσκαλοι δογμάτων, ἀλλὰ ἔθει ἀλόγῳ συντρέφονται, παῖς παρὰ πατρὸς διαδεχόμενοι τὴν ἀσέβειαν· ἐκτὸς δὴ τούτων, ἃ ὑπὸ πάντων ὁρᾶται, τὴν ζωοθυσίαν παραιτοῦνται ὡς μίασμα, δι' ἀλλοτρίων χειρῶν τὰ πρὸς τὴν χρείαν ζῶα κατασφάττοντες· γάμοις ἐπιμαίνονται παρανόμοις· καὶ τὸ πῦρ ἡγοῦνται θεὸν καὶ εἴτι τοιοῦτον· τὰς δὲ ἐκ τοῦ Ἀβραὰμ γενεαλογίας οὐδεὶς ἡμῖν μέχρι τοῦ παρόντος τῶν μάγων ἐμυθολόγησεν· ἀλλὰ Ζαρνοῦάν τινα ἑαυτοῖς ἀρχηγὸν τοῦ γένους ἐπιφημίζουσι» (α). Τὰ τοῦ Βασιλείου δὲ ταῦτα καὶ Βαρδεσάνης βεβαιοῖ παρὰ Εὐσεβίῳ(β) καὶ Επιφάνιος αὐτὸς (γ) καὶ ὁ μὲν νόμον εἶναι φησὶ παρὰ Πέρσαις θυγατέρας καὶ μητέρας λαμβάνειν εἰς γάμον (δ) καὶ οὐδὲ ἐν Περσίδι μόνον τοῦτο γίγνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁσοιδήποτε ἐκ Περσίδος μετηνάστευσαν, οὕς Μαγουσαίους (Μεδζουσὶ) καλοῦσιν ἐν ταῖς αὐταῖς ἐμμένουσιν αἰσχρουργίαις, καὶ τοῖς παισὶν ὥσπερ πατρῴαν κληρονομίαν τὰ ἤθη ταῦτα παραδιδόασι· Προστίθησι δὲ ὅτι πολλοὶ μέχρι τούτου Μαγουσαῖοι εὑρίσκονται ἐν Μηδίᾳ, Αἰγύπτῳ, Φρυγίᾳ, καὶ Γαλατίᾳ ὁ δ' Ἐπιφάνιος λέγει ὅτι οἱ Μαγουσαῖοι παρὰ Πέρσαις βδελύττονται τὰ εἴδωλα, ἀλλὰ σέβουσι ταῦτα ὁπότε τὸ πῦρ, τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην λατρεύουσι. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ἱεροὶ συγγραφεῖς περὶ Μαγουσαίων ἢ πυρολατρῶν τῶν τότε χρόνων. Ἀλλ' ἆρα δὲν δύνανται ταῦτα ἐν μέρει τοὐλάχιστον νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς ἔθνος ἢ φυλὴν μεγάλην καὶ πολυάριθμον οἰκοῦσαν τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Φρυγίαν καὶ ἄλλας χώρας τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀσίας, καλουμένην δὲ Κηζήλπας (ἐρυθροκέφαλοι) ὑπὸ τῶν Τούρκων; οὗτοι ζῶσιν ἐξωτερικῶς διὰ φόβον, ὡς οἱ Μωαμεθανοί, προσευχόμενοι καὶ νηστεύοντες κατὰ τὸ φαινόμενον· καὶ μισοῦσι μὲν ἐκείνους καὶ βδελύττονται, οἰκείως δὲ φέρονται πρὸς τοὺς χριστιανούς· ἄμικτοι δὲ καὶ ἀκοινώνητοί εἰσι καὶ μέχρι νῦν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· διὸ καὶ ἀδύνατον λόγῳ πρὸς αὐτοὺς χρῆσθαι, ὡς λέγει ὁ Βασίλειος, καὶ λαβεῖν γνῶσιν τῆς ἀποκρύφου αὐτῶν λατρείας καὶ τῶν ἐθίμων. Τὸ δὲ θρυλλούμενον περὶ αὐτῶν ὅτι γάμοις ἐπιμαίνονται παρανόμοις, μὴ διακρίνοντες πρόσωπα

καὶ τοῦτο ὡς ἐκείνῳ δοκεῖ· εἴδομεν καὶ ἡμεῖς πρὸ δέκα ἐτῶν πυραιθεῖον κείμενον οὐ μακρὰν Σπηλαίου (Ἴσπυλε), χωρίου μίαν ὥραν μακρὰν τῶν Φλαβιανῶν (Ζινδζίδερε) οὗ τινος τὸν περίβολον πρὸ ὀλίγου κατέστρεψεν ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀγροῦ ἔνθα τοῦτο ὑπῆρχεν ἡ δὲ κρύπτη σώζεται καλουμένη δελικλὴ τάς.

(α) Λουκιαν· περὶ Συρ· θεᾶς §. 3.
(β) Εὐσεβ· προπαρ. Ι! 0. 452.

(α) Βασιλ. ἐπ·ς· 258.
(β) Εὐσεβ· εὐαγγ· προπαρ· βιβλ. ς! σελ. 275.
(γ) Ἔκθεσ· τῆς καθολικῆς πις. σελ. 259.
(δ) πρβλ. Φίλων. Ἰουδ· περὶ νόμων ἀγράφων.

ἐν τοῖς γάμοις, ἀθέμιτα ἀκολασταίνοντες, ἀγνοοῦμεν κατὰ πόσον ἀληθεύει· λέγεται μάλιστα καὶ τοῦτο ὅτι παρ' αὐτοῖς ὑπάρχει ἡμέρα τακτὴ ἄπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, καθ' ἣν νυκτὸς συνερχόμενοι ἐν οἰκίᾳ εὐρυχώρῳ ἐξ ἑκατέρου τοῦ φύλου ἐπῳδοῦσι καὶ εὔχονται τῷ πυρὶ καὶ εἶτα σβέσαντες τὸν λύχνον τὸν φωτίζοντα τὸν οἶκον ἐν τῇ γενικῇ συγχύσει τοῦ σκότους ἕκαστος ἐκπληροῖ τὴν ἐθελυρὰν αὐτοῦ ὄρεξιν μετὰ τῆς πρώτου τυχούσης γυναικός· δὲν ἔχουσι δὲ γλῶσσαν ἰδίαν, οὐδὲ βιβλία, οὐδὲ διδασκάλους δογμάτων, ἀλλ' αἱ θρησκευτικαὶ αὐτῶν ἰδέαι μεταδίδονται διαδοχικῶς ἀπὸ τῶν πατέρων εἰς τὰ τέκνα. Διατείνονται δὲ ἄνδρες ἱκανῶς ἀξιόπιστοι ὅτι οὗτοι δὲν λατρεύουσι παντάπασι τὸ πῦρ ἢ τὸν ἥλιον ἢ ποταμόν, ἢ δένδρον ὡς οἱ ἐν Κιλικίᾳ καὶ Συρίᾳ Φελλάχοι, ἀλλὰ τιμῶσιν ἰδιαζόντως τὸν Ἀλῆν γαμβρὸν τοῦ Μωάμεθ, ὃν τολμῶσι καὶ ν' ἀναθεματίζωσι· πιθανὸν ὅμως ὅτι τὴν πυρολατρείαν ἀπέβαλον ἀποδεξάμενοι τὸν Ἰσλαμισμὸν κατὰ τὸ δόγμα τοῦ Ἀαλῆ Πίνουσι δὲ καὶ οἶνον ἀκρατῶς ὡς οἱ Πέρσαι καὶ ἀποφεύγουσι τὴν περιτομὴν, νηστεύοντες ἐννέα μόνον ἡμέρας κατ' ἐνιαυτὸν πρὸ τοῦ βαϊραμίου τῶν θυσιῶν (α).

(α) οἱ Κιζηλ—πάσιδες καὶ Μετουαλίδες εἰσὶ βάρβαροι φυλαὶ συνιστῶσαι ἰσαρίθμους μωαμεθανικὰς τοῦ Ἀλῆ αἱρέσεις· οἱ Μετουαλίδες κατοικοῦσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Ἀραβιστὰν καὶ τὸ Κουρδιστὰν ἢ τὴν ἀρχαίαν Ἀσσυρίαν· τὰ ἄτομα τῶν φυλῶν τούτων ζῶσιν εἰς μεγάλας ἡνωμένας οἰκογενείας, αἵτινες ἐπὶ τέλους συνιστῶσι μίαν μόνην οἰκογένειαν· διότι ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ καὶ ἐν πάσῃ ἡλικίᾳ συζεύγονται πρὸς ἀλλήλους αἱμομίκτως, ὥστε ἐκ τῶν γεννωμένων τέκνων δὲν γνωρίζονται, οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ γνωρίζωνται οἱ πατέρες αὐτῶν· αἱ οἰκίαι αὐτῶν ἢ καλύβαι εἰσὶ δοχεῖα πάσης αἰσχρότητος (Ἀραλθείας ἀριθμ· 1278). Καὶ Τερτυλλιανὸς δὲ λέγει ὅτι ἔθνος νομαδικὸν νέμεται τὴν πρὸς ἕω παράλιον χώραν τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τὸ ἀγριώτατον τῶν εἰς τὴν ἐσχατιὰν ταύτην τῆς οἰκουμένης ἐθνῶν μηδεμίαν οἴκησιν ἔχον μόνιμον· τὰ δὲ ἤθη αὐτῶν κτηνώδη διότι ἄνδρες καὶ γυναῖκες φύρδην φαίνονται ἀναιδῶς ἐν ὑπαίθρῳ προκαλοῦντες ἀλλήλους εἰς τὴν ἀναιδεστάτην ἀκολασίαν. Ὁ δὲ τὰ Ποντικὰ γράψας λέγει ὅτι «περὶ τὴν χώραν ταύτην (τὴν νῦν ἐπαρχίαν Χαλδίας, ἣν πάλαι Χάλυβες ἐνέμοντο) δυσμικώτερον Κερασοῦντος, οἰκεῖ ὀλιγάριθμος φυλὴ, ἐκ τῆς Ἀσίας, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐπελθοῦσα, τὸν Μωαμεθανισμὸν μὲν ὑποκρινομένη, τελοῦσα δὲ ἐν μεγάλῃ μυστικότητι, κατὰ ῥητὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους ὄργιά τινα, ἐν οἷς συνεργόμενοι εἰς ταύτην ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες ἐκ νυκτὶ καὶ μετά τινας ἱεροπραξίας, συνευωχηθέντες, ὁ μὲν ἀρχιγὸς τῆς τελετῆς Σέχης (ἱερεὺς ἢ πρεσβύτερος) παρ' αὐτοῖς ὀνομαζόμενος, ἐκλέγει ἐν φωτὶ ἐκ τῶν γυναικῶν ἣν

§. 3. Περὶ Ὑψισταρίων.

Γρηγόριος δὲ ὁ Ναζιανζηνὸς μνημονεύει αἱρέσεως ἐν Καππαδοκίᾳ τῶν *Ὑψισταρίων* καλουμένης, κράματος ἀτόπου καὶ ἀλλοκότου Ἑλληνικῆς πλάνης καὶ νομικῆς τερατείας, ὡς φησι Γρηγόριος «τῶν μὲν γὰρ τὰ εἴδωλα καὶ τὰς θυσίας τιμῶσι τὸ πῦρ καὶ τὰ λύχνα, τῶν δὲ τὸ Σάββατον αἰδούμενοι καὶ τὴν περὶ τὰ βρώματα καὶ εἴς τινα μικρολογίαν, τὴν περιτομὴν ἀτιμάζουσιν. Ὑψισταρίοις τοῖς ταπεινοῖς ὄνομα καὶ ὁ Παντοκράτωρ δὴ μόνος αὐτοῖς σεβάσμιος» (Λόγ. ΙΘ! σελ· 287). Ἐνταῦθα σημειωτέον ὅτι ἡ *Πυρολατρεία* ἐν Καππαδοκίᾳ δὲν ἔμεινε διὰ παντὸς καθαρὰ καὶ ἀνόθευτος· ἀλλ' ὅτι ἐγεννήθησαν ἐξ αὐτῆς καὶ αἱρέσεις μᾶλλον ἢ ἧττον ἀλλήλων διαφέρουσαι· διότι καὶ ἐνταῦθα ὡς βάἄν βούληται, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν φώτων αἴρηις σβεσθέντων διασκεδάζονται τῆδε κἀκεῖσε καὶ μετὰ ταῦτα ἕκαστος συλλαμβάνει ἣν ἂν τύχῃ γυναῖκα ἀδιακρίτως καὶ συνέρχεται μετ' αὐτῆς ὁ τυχὼν τῇ τυχούσῃ ἀδελφὸς ἀδελφῇ καὶ πατὴρ θυγατρὶ καὶ υἱὸς μητρί. Κατεδιώκετο ὅμως τὸ τοιοῦτον παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς καὶ πολλάκις φωραθὲν ἀφορμὴ οὐχὶ μικρᾶς φορολογίας παρὰ τοῖς μέγα δυναμένοις ἐγένετο. Ἐὰν δὲ τοῦτο ὑποθέσωμεν ἀληθὲς, ὡς πολλοὶ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Τούρκων διεβεβαίωσαν ἡμᾶς καί τινας αὐτῶν εἰς τὴν φυλὴν ταύτην ὑπαγομένους δείξαντες, δὲν ὑπάρχει ἄρα σχέσις τοῦ γινομένου ἤδη πρὸς τὸ ὑπὸ Στράβωνος (διβλ· ΙΑ! 5,2) περὶ τῶν μυθολογουμένων Ἀμαζόνων περιγραφόμενον ὅτι αὗται οἰκοῦσαι περὶ τὸν περὶ Ἀλβανίαν Καύκασον ἀνέβαινον κατὰ τοὺς ἐαρινοὺς μῆνας εἰς τὸ ὁρίζον αὐτὰς ἀπὸ τῶν Γαργαρέων ὄρος, ἔθνους συναναβάντος αὐταῖς ἐν τῇ ἀπὸ Θερμισκύρας καὶ Θερμώδοντος μεταναστεύσει, ὅπου καὶ ἐκεῖνοι κατ' ἔθος ἀρχαῖον συναφθαινον συνθύοντες καὶ συνεσόμενοι ταῖς γυναιξὶ παιδοποιΐας χάριν, ἀφανεῖς τε καὶ ἐν σκότει, ὁ τυχὼν τῇ τυχούσῃ· καὶ ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο ἐντεῦθεν ἐκ τῶν περὶ Θερμώδοντα χωρῶν, ὅπου ἡ πρώτη τῶν Ἀμαζόνων καὶ Γαργαρέων μυθολογουμένη οἴκησις καὶ ὅπου ὄρος περὶ τὴν Οἰνόην Ἀμαζόνειον (Ἀμαζὼν δαγὴ) ἐπιβεβαιοῖ τὴν περὶ τούτων δόξαν εἰς τὸν περὶ Ἀλβανίαν Καύκασον ὑπὸ τῶν μεταναστευσάντων μετενεχθὲν ἐνέμεινε καὶ τοῖς ἐναπολειφθεῖσιν ἐνταῦθα καὶ μὴ συναποδημήσασιν ἐκ δὲ τούτων καὶ τοῖς ἀπογόνοις αὐτῶν διέζησε τὸ ἔθος, ἐάν τε Ἀμαζόνας, ὡς ἡ μυθολογία θέλει, ὀνομάσωμεν αὐτὰς, ἐάν τε, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, ἀρηφιλόν τινα λαὸν ὑπ' ἄλλου κραταιοτέρου ἔξωθεν ἐπελθόντος καὶ κατασχόντος τὴν χώραν φύλου ἐκδιωχθέντα (Περικλ. Τριανταφυλ. Ποντικ' σελ. 135).

σιν τῆς πλάνης τὴν τοῦ πυρὸς λατρείαν εὑρίσκοντες καὶ τῶν λύχνων καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῆς περὶ τὰ εἴδωλα λατρείας, συνάγομεν ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ αἵρεσις ἦν ἀπόρροια παρὰ Καππαδόκαις ἀρχαιοτέρας κατὰ τοὺς Μάγους πυρολατρείας, ὡς καὶ ἡ τῶν Μαγουσαίων, εἰ καὶ ὁ Γρηγόριος περὶ τὰ τοιαῦτα μὴ ἀκριβολογῶν εἰκότως, Ἑλληνικὴν ἀποκαλεῖ πλάνην τὴν λατρείαν τοῦ πυρός. Ἀλλ' ἡ αἵρεσις αὕτη ἡ τῶν Ὑψισταρίων ἦν πολλῷ ἀγνοτέρα καὶ προφερεστέρα τῆς μυσαρᾶς τῶν Μαγουσαίων πλάνης, τά τε ἄλλα καὶ ὅτι μόνος ὁ Παντοκράτωρ ἦν αὐτοῖς σεβάσμιος. Ἡ αἵρεσις αὕτη ἐσώζετο ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ ἐπὶ Γρηγορίου ἔτι· διότι ὁ πατὴρ αὐτοῦ πρότερον πρεσβεύων τὰ τῆς αἱρέσεως ταύτης, ἐδέξατο τὸν Χριστιανισμὸν ὕστερον.

§. 4. Περὶ Ἀργαίου.

Οἱ Καππαδόκαι ἐλάτρευον καὶ τὸν Ἀργαῖον, ὡς θεὸν ἢ θεοῦ εἴδωλον, καὶ ὡς τὸ μεγαλοπρεπέστερον ἀντικείμενον τῆς φύσεως ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, καὶ ὡς διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατερχομένων ἀειρρύτων ναμάτων ἀρδεῦον οὐ μικρὸν μέρος τῆς Καππαδοκίας, πρὸς δὲ ὡς μετριάζον τοὺς θερινοὺς καύσωνας καὶ οὐδετεροῦν τὴν ἐπήρειαν τῶν πνιγηρῶν ἐκ νότου πνεόντων ἀνέμων. Ὅσον δὲ ἦν σεβαστὸν καὶ περίβλεπτον τὸ ὄρος τοῦτο παρὰ τοῖς πάλαι Καππαδόκαις δείκνυται, ὅτι ἐπὶ πάντων σχεδὸν τῶν ἀρχαίων νομισμάτων τῆς Καισαρείας φέρεται ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀργαίου. Ἀναμφίβολον δ' ὅτι ἡ λατρεία τοῦ ὄρους τούτου εἶνε ἀρχαιοτάτη ὡς ἡ πυρολατρεία καὶ ἡ ἀστρολατρεία· ἴσως δὲ αὖθις τὸ πῦρ ἐλάτρευον διὰ τῆς λατρείας τοῦ ὄρους. Διότι, ἐπειδὴ τὸ ὄρος τοῦτο ἐξηρεύγετο φλόγας πυρὸς ἀεννάους, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τοῦτο συνετέλεσεν οὐ μικρὸν εἰς ταὐτισμὸν ἢ καὶ σύγχυσιν τῆς ἑκατέρων λατρείας, τοῦ τε πυρὸς καὶ τοῦ Ἀργαίου, εἴτε τοῦ ἐν τῷ Ἀργαίῳ ἀκοιμήτου πυρὸς, θεωροῦντος τοῦ παλαιοῦ Καππαδόκου τὸ ὄρος ὡς βωμόν τινα δῆθεν ἢ ἑστίαν τοῦ πυρὸς, ὅπερ ἐλάτρευε· πρὸς δὲ οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ ἐλάτρευον κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὡς εἴδωλα ἢ σύμβολα τοῦ Θεοῦ τὰ ἀντικείμενα τῆς φύσεως, ὡς λέγει Δίων ὁ Χρυσόστομος «πολλοὶ τῶν βαρβάρων πενίᾳ τε καὶ

ἀπορίᾳ τέχνης (ὄρη) θεοὺς ἐπονομάζουσι» (α). Μάξιμος δὲ ὁ Τύριος ῥητῶς λέγει ὅτι «ὄρος Καππαδόκαις καὶ θεὸς καὶ ὅρκος καὶ ἄγαλμα» (β)· ὁ δὲ Βελλέϋος λέγει ὅτι οἱ Καπποδόκαι θείας ἀπένεμον τιμὰς τῷ Ἀργαίῳ καὶ ἤγειραν αὐτῷ ναὸν καὶ βωμὸν ἵδρυσαν, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ πολλῶν νομισμάτων.

§. 5. Περὶ Ἀναΐτιδος.

Ἡ δὲ Ἀναΐτις, ἡ περίβλεπτος τῶν Καππαδοκῶν θεὰ ἐν Κομάνοις μεγαλοπρεπῶς λατρευομένη, ἔτι καὶ κατὰ διαφόρους τόπους ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, εἶνε ἡ αὐτὴ μετὰ τῆς Ἀναχὶδ ἢ Μίτρας τῶν Περσῶν, ἤτοι μετὰ τῆς μεγάλης θεᾶς τῆς φύσεως, βασιλευούσης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εἴτε ἐν τῷ ἄστρῳ τῷ ἑωθινῷ (ἑωσφόρῳ) εἴτε ἐν τῇ Σελήνῃ· ἡ Ἀφροδίτη (ὁ πλανήτης) καθὸ βασίλισσα τοῦ οὐρανοῦ καὶ γενέτειρα καθόλου ἔνοπλος. Καὶ κατὰ μέν τινας ἡ Ἀναΐτις ἐκαλεῖτο ἰδίως ἡ ἐν Κομάνοις θεὰ, ὅτι ἡ πόλις αὕτη τῆς Κατονίας ἐν Καππαδοκίᾳ ἦν μητρόπολις τῆς λατρείας αὐτῆς· κυρίως δὲ, λέγουσιν, εἶνε ἡ αὐτὴ τῇ Ἀσσυρίᾳ Μιλύττῃ, τῇ Μίτρᾳ τῶν Περσῶν, τῇ Ἴσιδι τῶν Αἰγυπτίων, τῇ Ἀστάρτῃ τῶν Συροφοινίκων, τῇ Ἀτεργάτιδι, τῇ Δήμητρι, τῇ Μητρὶ, καθάπερ ὠνόμασαν οἱ Ἕλληνες τὴν θεὰν τῶν βορείων λαῶν (γ), τῇ μεγάλῃ Μητρὶ τῶν Φρυγῶν, τῇ Ταυροπόλῳ Ἀρτέμιδι, τῇ Περασίᾳ ἐν Κασταβάλοις, τῇ Ἀγδίστιδι κλπ. Κατὰ δὲ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους τῇ Ἥρᾳ τῇ Ἀσσυρίᾳ, τῇ Ἥρᾳ τῇ οὐρανίᾳ, τῇ βασιλίσσῃ, τῇ μητρὶ τῶν θεῶν, τῇ μεγάλῃ θεᾷ, τῇ μεγάλῃ Ἀρτέμιδι Ἐφεσίᾳ, τῇ Περσικῇ Ἀρτέμιδι, τῇ Ἀρτέμιδι, τῇ ἑωσφόρῳ καὶ Ἀφροδίτῃ ἄνευ τινὸς ἐπιθέτου, καὶ τῇ Ἐνυοῖ. ὁ δὲ Bottiger δοξάζει ὅτι ἡ Ἀτεργάτις τῶν Σύρων ἡ Ἀναΐτις, τῆς Ἀρμενίας καὶ Καππαδοκίας εἶνε ἡ αὐτὴ μετὰ τῆς Ἀστάρτης ἢ οὐρανίας Ἀφροδίτης τῶν Φοινίκων, καίτοι τῶν θεῶν τούτων αἱ μὲν τὴν γῆν παριστάνουσιν, αἱ δὲ τὴν σελήνην· ἡ δὲ Κυβέλη, εἶνε ἡ γῆ καθ' ἑαυτὴν λατρευομένη ὑπὸ τῶν Φρυγῶν. Κατὰ δὲ τὸν Hammer ἡ Ἀναΐτις καὶ ἡ τοῦ Ἡροδότου οὐρανία Ἄρτεμις εἶνε ἡ αὐτὴ θεότης. Πρὸς δὲ καὶ ἡ Ναναία, ἡ θεὰ τῶν Περ-

(α) λόγ. ΙΒ. σελ. 212.
(β) λογ. Π. 8.
(γ) Ἡρόδ· βιβλ· Δ! 53 καὶ 59 Η! 65

σῶν εἶνε ἡ αὐτὴ τῇ Ἀναΐτιδι. Ταύτης ἱερὸν πλουσιώτατον ἐν Ἐλυμαΐδι συλήσας Ἀντιόχος ὁ Ἐπιφανὴς ἐλιθοβολήθη ὑπὸ τῶν ἱερέων (α). Καὶ Ἀππιανὸς μὲν ὀνομάζει Ἀφροδίτην Ἐλυμαίαν (β), Πολύβιος δὲ Ἄρτεμιν Ἐλυμαίαν (γ), ἀρχὴ δὲ τῆς λατρείας αὐτῆς Περσικὴ ἢ Ἰνδική. Ἐν δὲ τῇ Ἀρμενίᾳ καὶ ἄλλοι μὲν θεοὶ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων ἐτιμῶντο, διαφερόντως δὲ ἡ Ἀναΐτις καὶ ἐν τε ἄλλοις τόποις, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῇ Ἀκιλισηνῇ· ἔνθα περὶ τὸ ἱερὸν χῶρος ἦν εὐρὺς καλλιεργούμενος ὑπὸ πολυαρίθμων δούλων, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὁμοῦ, ἱεροδούλων καλουμένων. Οἱ Ἀρμένιοι ἐπιμιγνύμενοι ἀνέκαθεν μετὰ τῶν Μήδων, τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Περσῶν παρεδέξαντο τήν τε θρησκείαν καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν· μιᾷδὲ τῶν ὁδῶν τῶν κυριωτέρων τῆς ἐμπορίας τῶν Φοινίκων ἦν διὰ τῆς χώρας αὐτῶν. Ἐντεῦθεν ἡ συρροὴ αὕτη καὶ ἡ διηνεκὴς τῶν ξένων περιοδεία, ἐξ ἧς τὰ μὲν ἐπλουτίζετο ἀεὶ τὸ ἱερὸν τῶν θεῶν διὰ τῶν ἀναθεμάτων τῶν εὐσεβῶν, τὰ δὲ διεδόθη εἰς διαφόρους χώρας τό τε ὄνομα καὶ ἡ λατρεία αὐτῆς (δ)· ἆρα μία ἐκ τῶν κυριωτέρων ἑστιῶν τῆς λατρείας τῆς Ἀνατιδος ὑπῆρξεν ἡ Ἀρμενία. Ὅσον δὲ περὶ τῆς σχέσεως μετὰ τῆς μεγάλης τῶν Περσῶν θεᾶς τῆς φύσεως δηλοῦται ἔκ τινος διασήμου χωρίου τῶν ἱστοριῶν Βηρωσσοῦ τοῦ Χαλδαίου παρὰ Κλήμεντι Ἀλεξανδρεῖ (ε) ὅτι Ἀρταξέρξης ὁ Μνήμων ἱδρύσας αὐτῇ (τῇ Ἀφροδίτῃ ἢ Ἀναΐτιδι) ἄγαλμα ἐν Βαβυλῶνι, Σούσοις καὶ Ἐκβατάνοις, ὃν τρόπον ἐλατρεύετο ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ διέταξεν ἵνα ἱδρυθῶσιν αὐτῇ ἱερὰ ἔντε τῇ Περσίᾳ, τῇ Βακτριανῇ, ἐν Δαμασκῷ καὶ Σάρδεσιν (ἐν Ὑπαίποις κατὰ Τεξιέρον) καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Κράτους. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Κλήμης εἰς ἀπόδειξιν ὅτι οἱ Πέρσαι πολὺν χρόνον προσηλωμένοι λατρείᾳ καθαρωτέρᾳ, ἐπὶ

(α) Μακκαβ. Β'. ἀ. 13—17. πρβλ. Μακκαβ. Α'. ς'. 1—5. Ἰωσ. Ἰουδ. ἀρχ. ΙΒ. 9.
(β). Ἀππ. Συριακ. §. 66.
(γ) Πολυβ. βιβλ. ΚΑ. 7.
(δ) Στραβ. βιβλ. ΙΒ. σελ. 363
(ε) Προτρεπτ. βιβλ! ἑ. 57.

τέλους περιέπεσον καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. Παρέλαβον δὲ ἀρχῆθεν παρὰ Ἀσσυρίων οἱ Πέρσαι τὴν λατρείαν τῆς οὐρανίας Ἀφροδίτης (Μίτρας), καθ' Ἡρόδοτον (α), πολλὰ ἔτη πρὸ τοῦ Ἀρταξέρξου· κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα (β) οἱ Πέρσαι στρατηγοὶ νικήσαντες τοὺς Σάκας ἐν Ζήλοις, ἱδρυσαν αὐτοῦ ἱερὰ δύο. τὸ μὲν Ἀναΐτιδι τὸ δὲ Ὠμανῷ καὶ Ἀνανδάτῳ συμβώμοις θεοῖς· ὅθεν δηλοῦται ὅτι ἡ τῆς Ἀναΐτιδος λατρεία ὑπῆρχε μὲν καὶ πρὸ Κύρου, ἀλλ' ὁ Ἀρταξέρξης κατέστησε τὴν λατρείαν αὐτῆς κοινοτέραν, ἱδρυσάμενος αὐτῇ ἱερὰ καὶ εἴδωλα κατὰ τὰ σύμβολα καὶ τὴν μορφὴν, ἣν ἐν Ἀρμενίᾳ εἶχε, καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν διεδόθη εἰς ἁπάσας τὰς περσικὰς ἐπαρχίας (γ)· οὐδὲν ἧττον ὅμως ἡ Μίθρα—Ἀναχὶδ ἀπ' αἰώνων ἐλατρεύετο μυστηριωδῶς παρὰ τῶν μάγων καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῖς παιδευομένων βασιλέων. Ἡ δὲ παρὰ Ἀρμενίοις λατρεία τῆς Ἀναΐτιδος διεδόθη πολλαχοῦ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἰδίως δ' ἐν Κομάνοις τοῖς ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ ἐν τῇ ὁμωνύμῳ πόλει τοῦ Πόντου, ὧν ἡ πρώτη ἦν περιφημοτέρα καὶ τὸ ἐν αὐτῇ Ἱερὸν πολλῷ μᾶλλον ἀξιόλογον· προσέκειτο δὲ τῷ ἱερῷ καὶ χώρα πολλὴ, ἧς τὴν πρόσοδον ἐκαρποῦτο ὁ ἱερεὺς, ὢν μάλιστα καὶ κύριος ἀπόλυτος τοῦ πλήθους τῶν θεοφορήτων καὶ καὶ τῶν Ἱεροδούλων, ἐξ ὧν τὸ πλέον συνέκειτο ἡ πόλις. Ἦσαν δὲ Κατάονες οἱ ἐνοικοῦντες ἄλλως μὲν τῷ βασιλεῖ ὑπακούοντες, πράγματι ὅμως τῷ ἱερεῖ· καὶ ἦν οὗτος δεύτερος κατὰ τιμὴν ἐν Καππαδοκίᾳ μετὰ τὸν βασιλέα· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ τοῦ αὐτοῦ γένους ἦσαν οἱ ἱερεῖς τοῖς βασιλεῦσι (δ)· διὰ δὲ τοῦ ἀπείρου ἐν τῷ ἱερῷ πλούτου καὶ τῶν Ἱεροδούλων εἰς τοσοῦτον ἀφικνεῖτο ὁ ἱερεὺς δυνάμεως πολλάκις, ὥστε καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῷ φοβερὸς εἶναι καὶ ἐπικίνδυνος. Ἀριοβαρζάνης ὁ γ! ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κικέρωνος, διαβαίνοντος διὰ τῆς Καππαδοκίας, προσ-

(α) βιβλ Α. 131.
(β) Στρ. βιβλ. ΙΑ. 512.
(γ) Ἰσίδωρος ὁ Χαρακηνὸς μέμνηται ἱεροῦ τῆς Ἀναΐτιδος μετὰ θησαυροφυλακίου ἐν Ἀποβατάνοις τῇ μητροπόλει τῆς Μηδίας· ὁ αὐτὸς δὲ μνημονεύει καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν Κογκοβὰρ παρὰ τὴν Χαμαδὰν πόλει Μηδίας τῆς ἄνω, τῆς αὐτῆς θεοῦ Ἀρτέμιδος ἱερὸν· ταῦτα δ' ἡμεῖς (τὰ ἱερὰ) ἀρχαιότατα ὑπολαμβάνομεν. (Σύλλογ· τῶν μικρ. γεωγράφ. τόμ ά· σελ 510).
(δ) Στράβ. βιβλ. ΙΒ!

λιπαρῶν ἵνα σώσῃ αὐτὸν τῶν σκευωριῶν τοῦ Ἱερέως τῶν Κομάνων· ἄλλως τε ἡ δουλεία ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ ὁ βασιλεὺς μετὰ εὐαρίθμων τινῶν περὶ αὐτὸν μεγιστάνων ἦσαν οἱ μόνοι κύριοι τῆς γῆς· διὰ δὲ τῶν εὐσεβῶν δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων τῶν μεγιστάνων τούτων ἐπλούτησε κατὰ μικρὸν τὸ ἱερὸν εἴτε γαίαις, εἴτε Ἱεροδούλοις καὶ οὕτως ἐγένετο καὶ ἐνταῦθα παραπλήσιόν τι τῇ καταστάσει τοῦ κλήρου ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα· ἡ δὲ λατρεία αὐτῶν εἶχέ τι ὀργιαστικὸν ὅλως, καὶ θεοφορήτων μάλιστα πλῆθος καὶ θρησκομανῶν ἐξ ἑκατέρου τοῦ φύλου ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἑορτῆς παρεδίδοντο εἰς ἱεράν τινα μανίαν καὶ παρεφέροντο εἰς καταχρήσεις τὰς μᾶλλον ἀξιομέμπτους· οἱ δ' ἐνταῦθα Ἱερόδουλοι ἐπὶ Στράβωνος πλείους ἦσαν τῶν ἑξακισχιλίων ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες· τὸ δὲ τοῦ Διὸς ἱερὸν ἐν Οὐηνάσοις, δεύτερον ἐκείνου κατὰ τιμὴν ἐν Καππαδοκίᾳ, τρισχιλίους εἶχεν Ἱεροδούλους (α). Τὸ πολὺ δὲ τῶν Ἱεροδούλων τοῦτο πλῆθος προῆλθεν ἐκ τῆς ἐν Ἀσίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐπικρατούσης ἰδέας ὅτι τὸ θεῖον πρέπει νὰ ἔχῃ τάξιν ἀνθρώπων ἰδίαν ἀσχολουμένων εἰς τὴν αὐτοῦ λειτουργίαν καὶ κεχωρισμένων τῶν καθηκόντων τοῦ συνήθους βίου καὶ ὅτι πάντες οἱ δυνάμενοι ὀφείλουσι νὰ παρέχωσιν ἕκαστος ὅσους δύναται εἰς λειτουργίαν τοῦ θεοῦ· καὶ οὕτω βασιλεῖς προσέφερον ὡς Ἱεροδούλους τοὺς αἰχμαλωτιζομένους ἐν πολέμοις καὶ γονεῖς τὰ τέκνα· καὶ πολλῶν δ' ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν αἱ θυγατέρες ἐπέμποντο εἰς τὰ ἱερὰ ταῦτα, ἵνα προτενέγκωσι δῶρον τῇ θεᾷ τὴν παρθενίαν, τοὐλάχιστον ἕως τοῦ χρόνου τοῦ γάμου αὐτῶν· ταύτας δὲ ἐνυμφεύοντο ἀσμένως οἱ ἄνδρες. Ἡ δὲ συνήθεια τοῦ προσφέρειν τοῖς θεοῖς τὴν παρθενίαν ἦν ἀρχαιοτάτη ἐν Ἀσίᾳ, καθότι ἐνόμιζον ὅτι οἱ θεοὶ πρῶτοι πρέπει νὰ λαμβάνωσι τὰς ἀπαρχὰς πράγματος. νόμος τοιοῦτος ἐπεκράτει ἐν Βαβυλῶνι (β), ὡς καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τόποις. Ἦσαν δὲ ἱεροδούλων τάξεις δύο· ἡ μὲν τῶν κυρίως δούλων τῶν διακονούντων ἐν ταῖς περὶ τὴν λατρείαν τῶν θεῶν εὐτελέσιν ὑπηρεσίαις, καλλιεργούντων τοὺς ἱεροὺς ἀγροὺς κτλ· ὧν καὶ οἱ ἀπόγονοι ταὐτὰ ποιοῦντες διετέλουν· ἡ δὲ

(α) αὐτόθ· σελ 371.

(β) Ἡρόδ. Α! 199. Στράβ. Ιϛ! 745.

τῶν ἐλευθέρων, ἀλλ' ὑποδουλούντων ἑαυτοὺς ἐθελουσίως τοῖς θεοῖς καὶ λειτουργούντων ἐν τοῖς ναοῖς ἢ περιφερομένων κατὰ τὴν χώραν καὶ ἀποφερόντων αὐτοῖς τὸ κέρδος· εἰς τὴν δευτέραν ταύτην τάξιν ὑπήγοντο καὶ αἱ ἑταῖραι γινόμεναι καὶ τὸ οὕτω συλλεγόμενον ἀργύριον τοῖς θεοῖς προσφέρουσαι· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίδειξις τῶν ἑορτῶν καὶ τὰ πολλὰ τῶν ἱερῶν κτημάτων, οἷον τὸ ἐν Κομάνοις, ἀπήτουν πλείστους ὅσους δούλους καὶ ὑπηρέτας· οἱ Ἕλληνες ὅμως ὡς ἐκ τῶν διαφόρων ἐν τῷ εἰδώλῳ τῆς θεοῦ συμβόλων παρέβαλον αὐτὴν ὁτὲ μὲν Ἀθηνᾷ, ὅτε δὲ Κυβέλῃ, ὁτὲ δὲ τῇ σελήνῃ(α)· ὁ Στράβων τὴν ἐν Κομάνοις θεὰν ὀνομάζει Ἐνυώ, ἀναμφιβόλως ὅτι κατὰ τὰς ἑορτὰς αὐτῆς χοροὶ ἐτελοῦντο πολεμικοί· καὶ τῳόντι ἡ ἀρχαία θεὰ τῆς φύσεως, ἡ ἐκ τῆς ἄνω Ἀσίας προελθοῦσα, φαίνεται λαβοῦσα παρὰ τοῖς ὀρεινοῖς τούτοις ἔθνεσι χαρακτῆρα πολεμικόν, ἤθεσι πρέποντα σκυθικοῖς ἢ Καυκασίοις. ἐσέβοντο ὅμως καὶ Κυθήριοι Ἀφροδίτην ἔνοπλον, καθὰ λέγει Παυσανίας «τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Οὐρανίας ἁγιώτατον καὶ ἱερῶν ὁπόσα Ἀφροδίτης παρ' Ἕλλησίν ἐστιν ἀρχαιότατον· αὕτη δὲ ἡ θεὸς ξόανον ὡπλισμένον» (β)· καὶ κατὰ τὸν ἀρχαιότερον τρόπον τῆς λατρείας τῆς θεᾶς τῶν Ἐφεσίων, μετὰ ὁμάδος Ἀμαζόνων διετροῦντο χοροὶ πολεμικοὶ καὶ σύμβολα ἐπίσης προερχόμενα βεβαίως ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς. Τὰ δὲ Κόμανα τὰ ἐν Πόντῳ, πόλις ὁμώνυμος τῇ ἐν Καππαδοκίᾳ, τῇ αὐτῇ θεῷ ἦν καθιερωμένη, ἀ-

(α) «λέγεται δὲ καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους αὐτῷ Σύλλᾳ φανῆναι θεὸν, ἣν τιμῶσι Ρωμαῖοι παρὰ Καππαδοκῶν μαθόντες, εἴτε δὴ Σελήνην οὖσαν, εἴτε Ἀθηνᾶν, εἴτε Ἐνυώ· ταύτην ὁ Σύλλας ἔδοξεν ἐπιστᾶσαν ἐγχειρίσαι κεραυνὸν αὐτῷ καὶ τῶν ἐχθρῶν ἕκαστον ὀνομάζουσαν τῶν ἐκείνου βάλλειν κελεῦσαι· τοὺς δὲ πίπτειν βαλλομένους καὶ ἀφανίζεσθαι» (Πλούταρχ· ἐν βίῳ Σύλλα §· 12)· ἐντεῦθεν δὲ δηλοῦται καὶ τοῦτο ὅτι ἡ λατρεία τῆς θεοῦ ταύτης ἐκ Καππαδοκῶν μετέβη τοῖς Ρωμαίοις· ταύτην δὲ Σελήνην μᾶλλον εἶναι ὑπετόπασεν ὁ Οὐόσσιος· ἀλλ' ἰδίως προσέβαλεν αὐτοὺς ἡ πρὸς αὐτὴν ὁμοιότης τῆς Ταυροπόλου Ἀρτέμιδος (ὅλ. Στράβ. ΙΒ! σ 369). Ὠριγένης δὲ τὴν ἐν Κομάνοις θεὰν ὀνομάζει Ἄρτεμιν τὴν δὲ λατρείαν αὐτῆς, ἥτις συνωδεύετο ὑπὸ πολλῶν ὀργιαστικῶν τελετῶν, αἵτινες παρίστων συμβολικῶς τὰς διαφόρους τῆς φύσεως ἐνεργείας, μυστήρια «τί δέ... οὐ μᾶλλον τὰ Αἰγυπτίων... ἢ τὰ Καππαδοκῶν μυστήρια περὶ τὴν ἐν Κομάνοις Ἀρτέμιδα» (Ὠριγ· κατὰ Κέλσου βιβλ. ϛ! σ 290). Ὀππιανὸς δὲ Ἀσσυρίαν Κυθέρειαν αὐτὴν καλεῖ (Κυνηγ .Α! 7).

(β) Παυσαν· βιβλ. Γ! 23.

ριδρυθεῖσα ἐκεῖθεν· αἵ τε ἱερουργίαι καὶ αἱ τελεταὶ ἦσαν σχεδόν τι παραπλήσιαι καὶ αἱ περὶ τοὺς ἱερεῖς τιμαί· τὸν δὲ ἀρχιερέα καὶ ἐνταῦθα ἀνευρίσκομεν δεύτερον κατὰ τιμὴν μετὰ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἱεροδούλους, ὧν κύριος ἦν ἐκεῖνος πλὴν τοῦ πιπράσκειν, οὐκ ἐλάττους οὐδ' ἐνταῦθα τῶν ἑξακισχιλίων καὶ τὸ πλῆθος τῶν θεοφορήτων καὶ δὶς τοῦ ἔτους τὰς ἐξόδους λεγομένας τῆς θεοῦ, ὅτε διάδημα ἐτύγχανε φορῶν ὁ ἱερεὺς (α) ἐτελοῦντο δὲ πιθανῶς αἱ δύο αὗται ἔξοδοι, ἡ μὲν ἧρος, ἡ δὲ μετοπώρου, ὅτε περιῆγον ἐν πομπῇ περὶ τὸ ἱερὸν τὸ ἄγαλμα τῆς θεοῦ· καὶ ἐνταῦθα συνήρχοντο κατὰ τὰς ἐξόδους τῆς θεοῦ πανταχόθεν ἔκ τε τῶν πόλεων καὶ τῆς χώρας ἄνδρες ὁμοῦ γυναιξὶν ἐπὶ τὴν ἑορτὴν καὶ ἄλλοι δὲ κατ' εὐχὴν ἀεί τινες ἐπεδήμουν θυσίας ἐπιτελοῦντες τῇ θεῷ καὶ πλῆθος γυναικῶν τῶν ἐργαζομένων ἀπὸ τοῦ σώματος, ὧν αἱ πλείους ἦσαν ἱεραὶ (β). Ταῦτα δὲ ἐτελοῦντο καὶ ἐν Ζήλοις, πόλει τοῦ Πόντου· ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ θεὰ ὠνομάζετο Ἀναΐτις, συμβώμους ἔχουσα Ὠμανὸν καὶ Ἀνάνδατον, περσικοὺς δαίμονας· ἐτελεῖτο δὲ πανήγυρις κατ' ἔτος πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἐν Ζήλοις τὰ Σάκαια (γ)· καὶ κατὰ Κοράῃν μὲν Ὠμανὸς δηλοῖ αὐτὸ τοῦτο τὸ παρὰ Πέρσαις ὑπερφυὲς ἱερὸν πῦρ(δ), κατὰ δὲ Βόχαρτον Ὠμανὸς καὶ Ἀμανὸς σημαίνει τὸν ἥλιον· ἀνευρίσκομεν ἄρα καὶ ἐταῦθα τὸν ἀρχαῖον δυασμὸν τοῦ σαβεϊσμοῦ, ἤτοι τῆς λατρείας τοῦ πυρὸς καὶ τῶν ἀστέρων· ὁ μεγαλοπρεπὴς Ἀμανὸς, οὗ ἐν τῇ κορυφῇ ὑψοῦται τὸ

(α) Στράβ· βιβλ. ΙΒ! σ· 400.

(β) αὐτόθ. σ· 403.

(γ) αὐτ· βιβλ. ΙΑ! σ 392.

(δ) Ελ. Κορ· σημ· εἰς Στράβ. τόμ. Δ! σ 325.

(ε) «Τὸν μυσαρὸν Ὠάννην τὸν Ἀννήδοτον» (Συγκελ· χρονογρ· σ 39)· Ὠάννης, ὠάννης, ὧαν ἢ ὦης, μία τῶν κυριωτέρων θεοτήτων τῶν Βαβυλωνίων· ὁ Ὠάννης ἦν τέρας ἐξ ἡμισείας ἄνθρωπος καὶ ἐξ ἡμισείας ἰχθὺς ἐνδιαιτώμενος ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ· ἐξελθὼν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ ὠοῦ, ἐξ οὗ παρήχθησαν πάντα τὰ λοιπὰ ὄντα, ἐφάνη κατὰ πρῶτον, κατὰ Βηρωσόν, ἐν τόπῳ γείτονι τῇ Βαβυλῶνι, ἔχων δύο κεφαλάς· τούτων δὲ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπὸ τὴν τοῦ ἰχθύος εἶχε· τῇ δ' οὐρᾷ προσηρτημένους εἶχε πόδας ἀνθρώπου καὶ φωνὴν εἶχεν ἀνθρωπίνην καὶ λόγον καὶ οὐδὲν ἠνώχλει τὸ τέρας τοὺς ἀνθρώπους συνδιαιτώμενος μετ' αὐτῶν· ἐδίδαξε μάλιστα αὐτοὺς τὰ γράμματα τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, τὸ κτίζειν πόλεις καὶ ναοὺς, τὸ νόμους τιθέναι, τὸ προσδιορίζειν τὰ ὅρια τῶν ἀγρῶν διὰ μέτρων ἀκριβῶν, τὸ σπείρειν

ἄστρον τῆς ἡμέρας, ἐθεοποιήθη φαίνεται, ὑπὸ τῶν οἰκούντων τὰς ὥρας ταύτας, ὡς συνέβη καὶ ἐν τῇ Φοινικικῇ κοσμογονίᾳ τῶν φωτεινῶ Λιβάνῳ. Καὶ ἐν τῷ Ἀνανδάτῳ δὲ ἴσως ἀνευρίσκομεν τὸν Ἀννήδοτον τῶν Χαλδαίων τὸ ἐπώνυμον τοῦ Ὠάννου (ε), τὸ μυστηριῶδες δὲ τοῦτο ὄν, κατὰ τὴν χαλδαϊκὴν κοσμογονίαν ἐγείρεται ἐκ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ διδάσκει τοὺς Βαβυλωνίους τὸν νόμον καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἐν αἷς καὶ τὴν ἀστρονομίαν (α), ὥστε οὗτος ἐγένετο ὁ πρῶτος αὐτοῖς εἰσηγητὴς

καὶ συνάγειν τὰ σπαρτὰ καὶ τοὺς καρποὺς· συνελόντι δὲ εἰπεῖν, οὐδενὸς ἠμέλησε τῶν συντελούντων πρὸς ἐξημέρωσιν τῶν ἠθῶν αὐτῶν· ἡλίου δὲ δύοντος ἀποχωρῶν πρὸς τὴν θάλατσαν διενυκτέρευεν ὑπὸ τὰ ὕδατα· ὁ Ἀπολλόδωρος διηγεῖται κατὰ Βηρωσὸν ὅτι κατὰ τοὺς ἐπιγινομένους αἰῶνας ἐφάνησαν εἰσέτι τρεῖς ἄλλοι Ὠάνναι, ἐξελθόντες ὡς καὶ ὁ πρῶτος ἐκ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ Ἀννήδοτοι καλούμενοι ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καὶ ὅτι τέταρτός τις, ὃν ἐκεῖνος Ὀδάγωνα καλεῖ, ἐφάνη μικρὸν πρὸ τοῦ καταλυσμοῦ· ὁ δὲ μῦθος οὗτος ἐξηγεῖται εὐκόλως ἑρμηνευομένης τῆς λέξεως ὠάννης ἤ ὦης, σημαινούσης συριστὶ ξένον· πιθανῶς δὲ ξένος ἐλθὼν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐνδεδυμένος λεπίδας ἰχθύος ἐκ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἔδωκε τοῖς Χαλδαίοις ἀρχάς τινας πολιτισμοῦ· ἐπανερχόμενος καθ' ἑσπέραν εἰς τὸ πλοῖον αὐτοῦ καὶ ἐδείπνει μηδενὶ ὁρατός· ὅσον δὲ περὶ τοῦ ἀρχικοῦ ὠοῦ, ἐξ οὗ τοῦτον γενέσθαι ἔφασκον, τοῦτο, φαίνεται, προῆλθεν ἐκ τῆς ὁμοιότητος τοῦ ὀνόματος Ὠάννης πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν λέξιν ὠόν (Bouillet Dictionn· mot Oannés).

(α) ὁ μέγας μαθηματικὸς καὶ ἀστρονόμος καὶ ἐπὶ ἀνυποκρίτῳ θεοσεβείᾳ γνωστὸς Ἰσαὰκ Νεύτων, ἀφοῦ ἐφεῦρε τὸν διαφορικὸν ὑπολογισμὸν καὶ ἀνεκάλυψε τοὺς νόμους τῆς βαρύτητος οὐδεμίαν ἄλλην βίβλον ἐμελέτησε μετὰ πλείονος ζήλου ἢ τὴν ἁγίαν Γραφήν· πάντοτε δὲ ἠρυθραίνετο ἀναγινώσκων ἐν τῇ Ἀποκαλύψει «σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα, κράζει ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν. Καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρὸς, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ κτλ. ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς καταφάγῃ». Ἡ τὸν ἥλιον περιβεβλημένη γυνὴ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ μυστήριον τῆς 9 Δεκεμβρ. 1874 ἡ ἐνώπιον τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου διαβαίνουσα οὐρανία Ἀφροδίτη, ὁ διαυγέστατος τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, ὁ πρωΐας μὲν τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἐργασίαν, τῆς δὲ ἑσπέρας εἰς ἀνάπαυσιν προσκαλῶν καὶ ἥτις ὑπὸ διάφορα ὀνόματα καὶ συμβολικὰς παραστάσεις ἐν Αἰγύπτῳ, Φοινίκῃ, Παλαιστίνῃ, Ἐφέσῳ καὶ δὴ καὶ τῇ Ἰνδικῇ, καθάπερ μαρτυρεῖ ὁ τῷ 1772 πρῶτον εἰς Εὐρώπην κομισθεὶς ἐξ Ἰνδικῆς Ζωδιακὸς, ἔνθα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἡλίου κάθηται παρθένος, πλησίον δὲ αὐτῆς ὁ ἀνατέλλων δράκων ἵνα τὴν καταπίῃ κατὰ τὴν συμβολικὴν τοῦ Κρεϋζέρου ἡ οὐρανία Ἀφροδίτη εἶναι ἡ βασίλισσα τοῦ Οὐρανοῦ τοῦ Ἱερεμίου καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ Ἐωσφόρος Ἄρτεμις. Ἐν τῷ μουσείῳ της Νεαπόλεως ὑπάρχει κολοσ-

τοῦ πολιτισμοῦ. Τεθέντος δὲ ὅτι ἡ Ἀναΐτις ἀστρονομικῶς δὲν ὑπῆρξε μόνον τὸ ἄστρον τῆς Ἀφροδίτης, ὁ ἑωσφόρος, ἡ αὐτὴ μετὰ τῆς Μυλίττας, Ἀλίττας, Μίτρας, μετὰ πασῶν τῶν Οὐρανίων τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ προσέτι καὶ τὸ τῆς νυκτὸς ἄστρον, θὰ εἴχομεν ἐν αὐτῇ θεὰν Σελήνην, Σελήνην θήλειαν. ἡ Ἀσία ἄρα, καὶ ἰδίως ἡ Περσία εἶχεν οὕτω θεοποιήσει τὴν ἀρσενικὴν τῆς Σελήνης δύναμιν, εὑρίσκουσα ἐν τῷ ἄστρῳ τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως καὶ γονιμότητος τὴν ἀνανεοῦσαν καὶ διαιωνίζουσαν· ἐντεῦθεν τὸ εἴδωλον καὶ ἡ λατρεία τῆς θεᾶς Μᾶ ἢ Σελήνης. ἐκ δὲ τῆς Μᾶ ταύτης ἔλαβον καὶ αἱ μεγάλαι πόλεις τῆς Καππαδοκίας τὸ ὄνομα, ὡς τὰ Μάζακα, τὰ Κόμανα κτλ.

§ 6. Περὶ Μηνὸς Φαρνάκου.

Ἡ δὲ ἀρσενικὴ δύναμις τῆς θεότητος ταύτης καὶ ἄλλως ἐλατρεύετο ὑπὸ τὸ ὄνομα Μηνὸς μὲν παρ' Ἕλλησι Mensis δὲ παρὰ

σιαῖον τῆς οὐρανίας παρθένου Ἀρτέμιδος ἄγαλμα, ἔχον μελαντάτην κεφαλὴν ἐξ ἐβένου (διότι καὶ ἡ Ἀφροδίτη φαίνεται ἠμαυρωμένη ἐντὸς τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου) σῶμα δὲ λευκότατον ἐκ μαρμάρου. Ἐνώπιον τῆς μεγάλης ταύτης μητρὸς, τῆς μετὰ τὸν τόκον παρθένου μενούσης, ἐγονυπέτουν οἱ λαοί, ἐθυμίων οἱ ἱερεῖς ἐχύρευον αἱ παρθένοι· μέλπουσαι «μεγάλη ἡ Ἀρτεμις τῶν Ἐφεσίων» τοιούτῳ τρόπῳ ἑωρτάζετο πρὸ δισχιλίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἡ ἐνώπιον τοῦ ἡλίου διάβασις τῆς ἀμαυρουμένης Ἀφροδίτης, ἐνῷ οἱ ἄνθρωποι διὰ κραυγῶν, προσευχῶν καὶ θυσιῶν παρεκάλουν τὸν δράκοντα νὰ μὴ τὴν καταπίῃ ἢ καταπιὼν νὰ τὴν ἐξεμέσῃ καὶ ἀποδώσῃ αὐτοῖς ἀρτίαν τὴν δύτειραν πάσης ἐπιγείου εὐημερίας (Κλειοῦς ἀριθμ. 701)· ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ, ἴσως δὲ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐπικρατεῖ παρὰ τῷ γυδαίῳ λαῷ ἡ αὐτὴ ἰδέα περὶ τῆς Σελήνης· ὁσάκις δηλονότι γίνονται ἐκλείψεις Σελήνης, οἱ μὲν φωνάζουσιν, οἱ δὲ γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ προσεύχονται, οἱ δὲ κρούουσι χάλκινα ἀγγεῖα, οἱ δὲ πυροβολοῦσι· ταῦτα δὲ πάντα ποιοῦσιν, ὅπως ἀποδιώξωσι τὸν δράκοντα, ὅστις, ὢν τοσοῦτον μέγας ὥστε νὰ ἐπισκιάζῃ τὴν Σελήνην εἰς τοὺς ἀνθρώπους, προσπαθεῖ νὰ καταπίῃ αὐτὴν· τὸ δὲ περιεργότερον εἶναι τοῦτο ὅτι ὁσάκις γίνεται ἔκλειψις Ἡλίου, προσευχαὶ μὲν καὶ παρακλήσεις γίνονται, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀλαλαγμοὶ, κρότοι καὶ πυροβολισμοί· ἴσως νομίζουσιν ὅτι ὁ Ἥλιος ὢν μεγαλήτερος εὐκόλως δὲν καταπίνεται ὑπὸ τοῦ δράκοντος.—Ἐν παρόδῳ καὶ τοῦτο σημειοῦμεν ὅτι πρὸ ὀκτὼ μηνῶν ἐν κώμῃ Καργὰ 5 λεύγας ἀπεχούσῃ τῆς Γοσκάτης εὑρέθη τυχαίως ἄγαλμα χάλκινον τῆς οὐρανίας Ἀφροδίτης λαμπρότατον ἔχον μῆκος 1|2 ἑκατοστοῦ μέτρου, ὅπερ ἐστάλη παρὰ τῆς Κυβερνήσεως εἰς Κων[πολιν· ἐστάλημεν δὲ ἡμεῖς εἰς ἐξέτασιν τοῦ τόπου ἔνθα εὑρέθη τὸ ἄγαλμα καὶ εἴδομεν ἐρείπια μιᾶς μεγάλης πόλεως, περὶ ἧς ὥρα τὴν παρ' ἡμῖν συγγραφεῖσαν χωρογραφίαν Καππαδοκίας,

Ρωμαίοις, οἳ καὶ Lunus ἀρσενικῶς ἐκάλουν τὸν Μῆνα, ὡς Luna θηλυκῶς τὴν Μᾶ· ἡ δὲ λατρεία τοῦ θεοῦ Μηνὸς ἦν διαδεδομένη καθ' ἅπασαν τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Φρυγίαν κτλ. ἕως τῆς Συρίας· ὁ περιφημότερος δὲ τῶν ναῶν αὐτοῦ ἦν ἐν Καβείροις τοῦ Πόντου, πόλει ἥτις καὶ Διόσπολις ὕστερον ὠνομάσθη εἶτα δὲ Σεβαστὴ καὶ τέλος Νεοκαισάρεια. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ἐν ταύθα περὶ τὸ ἱερὸν γῆ πολλὴ, ἧς τὰς προσόδους ἐκαρποῦτο ὁ Ἱερεὺς· ὁ δὲ θεὸς ἐλατρεύετο φαρνάκης ἐπίκλησιν καὶ οἱ Ποντικοὶ βασιλεῖς ὤμνυον ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τὸν μᾶλλον ἀπαραβίαστον ὅρκον, ὡς φησιν ὁ Στράβων «ἔχει δὲ καὶ τὸ ἱερὸν Μηνὸς Φαρνάκου καλούμενον... ἐτίμησαν δ' οἱ βασιλεῖς τὸ ἱερὸν τοῦτο οὕτως ἐς ὑπερβολὴν, ὥστε καὶ τὸν βασιλικὸν καλούμενον ὅρκον τοῦτον ἀπέφηναν, Τύχην βασιλέως καὶ Μῆνα Φαρνάκου· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο τῆς Σελήνης ἱερὸν κτλ.» (Στράβ· βιβλ. ΙΒ! σελ 400). Παρίστανται δὲ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ὡς νέος φέρων πῖλον φρύγιον, ἄλλοτε γυμνὴν τὴν κεφαλὴν μετὰ ἡμισελήνου ἄνωθι ἢ ἐπὶ τῶν ὤμων, ὁτὲ δὲ προτομὴ ἁπλῆ ἐντὸς ἡμισελήνου· ἰδοὺ δὲ τὸ θεῖον ὄν, ὅπερ οἱ νομισματολόγοι καλοῦσι Lunus Ἀλλὰ καὶ ἡ εἰκὼν ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ βασιλέως Φαρνάκου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μιθριδάτου παριστανομένη φαίνεται εἶναι ἡ τοῦ Μηνὸς Φαρνάκου τῶν Καβείρων· καὶ πόλεις δὲ περίπου ἐννεακαίδεκα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀσίᾳ, Θράκῃ καὶ Συρίᾳ ἐχάραξαν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὸν θεὸν Lunus· ὁ Στράβων ἑρμηνεύει ῥητῶς τὸν Μῆνα τῆς προγενεστέρας Ἀσίας ὡς οὖσαν τὴν Σελήνην, ὡς δὲ καὶ γινώσκομεν ἐπὶ Καρακάλλα θεός τις Lunus ἐλατρεύετο ἐν Κάραις τῆς Μεσοποταμίας· ὥστε Lunus καὶ Mensis εἰσὶν ἡ αὐτὴ θεότης· ὁ Στράβων ἐταύτιζε τὸν Μῆνα μετὰ τῆς Σελήνης ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Φρυγίας καὶ τοῦ Πόντου· τελουμένων δὲ τῶν Σακαίων ἦγετο ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀναΐτιδος· ἡ δὲ τοῦ Μηνὸς λατρεία εὑρίσκεται καὶ ἐν τοῖς διαφόροις νομίσμασι τῆς Καππαδοκίας, φέρουσιν ἄστρον μετὰ ἡμισελήνου, ἀρχὴν ἔχουσα Ἰνδοπερσικὴν· εἶναι δὲ ἡ Σελήνη καὶ ὁ Μὴν προσωποποιημένος ἢ ἡ περίοδος τοῦ χρόνου ἡ ὁριζομένη τῇ πορείᾳ τῆς σελήνης καὶ ἐν σχέσει ἀναγκαία μετ' αὐτῆς· ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι τὸ πρῶτον ὁλόχρυσον ἄγαλμα, ἀρχαιότερον μάλιστα καὶ αὐτῶν τῶν ἐκ χαλκοῦ ὁλοσφυ-

ρηλάτων καλουμένων ἦν τὸ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναΐτιδος ἐν Ἀρμενίᾳ· ἐν τῷ πρὸς Πάρθους πολέμῳ τοῦ Ἀντωνίου οἱ στρατιῶται συλήσαντες τὸ ἱερὸν τοῦτο συνέτριψαν τὸ ἄγαλμα καὶ τὸν χρυσὸν διεμερίσαντο· διεδόθη δὲ λόγος ὅτι ὁ στρατιώτης ἐκεῖνος ὁ πατάξας πρῶτος τὸ ἄγαλμα ἀπέθανε τυφλωθεὶς καὶ παράλυτος· ἐκεῖνος ὅμως πλουτήσας ἐκ τούτου καὶ κατοικήσας ἐν Βονωνίᾳ ἐξένισέ ποτε τὸν Αὔγουστον παρ' ἑαυτῷ. Μαθὼν οὖν ὁ Αὔγουστος ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ἐκείνῃ ἠρώτησεν εἰ ἀληθῶς συνέβη τὸ θρυλούμενον θαῦμα, ἐκεῖνος δὲ, Αὔγουστε, εἶπεν, ἐδείπνησας ἐκ τοῦ μηροῦ τῆς θεοῦ· ἐγὼ πρῶτος ἡψάμην αὐτῆς καὶ ἐντεῦθέν μοι πᾶς ὁ πλοῦτος.

§. γ'. Περὶ Σακαίων.

Μετὰ τῆς λατρείας τῆς Ἀναΐτιδος ἦν συνδεδεμένη καὶ ἑορτή τις Σάκαια καλουμένη· συνεστάθησαν δὲ τὰ Σάκαια διὰ τὰς ἑξῆς αἰτίας, ὡς Στράβων ἱστορεῖ· οἱ Σάκαι, ἔθνος Σκυθικὸν, ἄλλας κατακτησάμενοι χώρας καὶ μέχρι Καππαδοκίας καὶ μάλιστα καὶ τοῦ Πόντου προῆλθον· (ἦρχον δὲ τότε τῶν Καππαδοκῶν Πέρσαι)· ἐν ᾧ δ' εὐωχοῦντο καὶ ἐπανηγύριζον ἀπὸ τῶν λαφύρων οἱ στρατηγοὶ τῶν Περσῶν, ἐπιθέμενοι νύκτωρ ἄρδην αὐτοὺς ἠφάνισαν· ὅθεν ἱδρυσάμενοι ἐκεῖ τῇ Ἀναΐτιδι καὶ τοῖς συμβώμοις θεοῖς Ὡμανῷ καὶ Ἀνανδάτῳ ἱερὰ ἀπέδειξαν καὶ πανήγυριν κατ' ἔτος ἱεράν, τὰ Σάκαια, ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου. Κατ' ἄλλους δ' ὁ Κῦρος ἐπιστρατεύσας τοῖς Σάκαις ἡττηθεὶς τῇ μάχῃ ἔφυγεν· ἐλθὼν δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπου εἶχε τὰς ἀποσκευὰς πλήρεις ἀφθονίας ἁπάσης καὶ μάλιστα οἴνου, καὶ διαναπαύσας μικρὸν τὴν στρατιάν, προχωρήσας περαιτέρω ἐκρύβη καταλιπων τὸ στρατόπεδον ἔρημον ἀνδρῶν καὶ τὴν ἀποσκευὴν ἀφύλακτον, παντὸς ἀγαθοῦ πρὸς ἀπόλαυσιν μεστὴν οὖσαν καὶ μάλιστα οἴνου. Ἐπελθόντες οὖν οἱ Σάκαι, ἤρξαντο εὐωχεῖσθαι μέχρι μέθης καὶ παραπληξίας· καὶ οἱ μὲν ἀπεκοιμήθησαν, οἱ δ' ἐχόρευον καὶ ἐβάκχευον· τότε ὁρμήσας ὁ Κῦρος κατέκοψεν αὐτοὺς σχεδὸν ἅπαντας. Ὅθεν νομίσας ἐκ θείας συνεργείας τὸ συμβὰν ἀφιέρωσε τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῇ Ἀναΐτιδι τῇ πατρίῳ θεῷ, προσαγορεύσας καὶ τὴν ἑορτὴν Σάκαια· καὶ ὅπου καὶ ἂν ἦν ἱερὸν τῆς Ἀναΐτιδος ἐκεῖ καὶ ἡ ἑορτὴ αὕτη ἐτελεῖτο, ἰδίως δὲ ἐν Ζήλοις πόλει τοῦ Πόν-

του (α)· ἐτελεῖτο δὲ ἐπὶ πέντε ἡμέρας ἡ ἑορτὴ αὕτη ἐν Βαβυλῶνι, καθ' ἣν οἱ δοῦλοι ἦρχον τῶν κυρίων· καὶ μάλιστα ἐκάθιζον ἐπὶ τὸν βασιλικὸν θρόνον κατάδικον ἐνδεδυμένον στολὴν ὁμοίαν τῇ βασιλικῇ καὶ βασιλικὰς παλλακίδας καὶ λοιπὰς τρυφὰς ἀκωλύτως μεταχειριζόμενον καὶ εἴτι ἄλλο ἤθελε· μετὰ δὲ τὴν ἑορτὴν ἐξέδυον αὐτὸν καὶ ἐφόνευον (β) ὡς λέγει Βηρωσὸς ὁ Χαλδαῖος «Βηρωσὸς δ' ἐν πρώτῳ Βαβυλωνιακῶν τῷ Λώῳ, φησὶ, μηνὶ ἑκκαιδεκάτῃ ἄγεσθαι ἑορτὴν Σακέαν προσαγορευομένην ἐν Βαβυλῶνι ἐπὶ ἡμέρας πέντε, ἐν αἷς ἔθος εἶναι ἄρχεσθαι τοὺς δεσπότας ὑπὸ τῶν οἰκετῶν, ἀφηγεῖσθαί τε τῆς οἰκίας ἕνα αὐτῶν ἐνδεδυκότα στολὴν ὁμοίαν τῇ βασιλικῇ, ὃν καὶ καλεῖσθαι Ζωγάνην· μνημονεύει τῆς ἑορτῆς καὶ Κτησίας ἐν δευτέρῳ Περσικῶν». Ἐντεῦθεν δὲ συνάγει ὁ Τεξιέρος ὅτι ἡ ἑορτὴ αὕτη ἦν προγενεστέρα τοῦ Κύρου· ἀλλ' ἡ κατὰ Βηρωσὸν περιγραφὴ τῆς ἑορτῆς ἡ παρ' Ἀθηναίῳ διαφέρει τῆς τοῦ Στράβωνος λέγοντος αὐτὴν βακχικήν τινα ἑορτὴν παρὰ Καππαδόκαις, ἐν ᾗ ἐνδεδυμένοι Σκυθιστὶ εὐωχοῦντο καὶ διεπληκτίζοντο πρὸς ἀλλήλους καὶ τὰς γυναῖκας ὡσαύτως, «ὅπου δ' ἂν ᾖ τῆς θεοῦ ταύτης ἱερὸν, ἐνταῦθα νομίζεται καὶ ἡ τῶν Σακαίων ἑορτὴ, βακχεία τις μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ, διεσκευασμένων Σκυθιστὶ, πινόντων ἅμα καὶ πληκτιζομένων πρὸς ἀλλήλους ἅμα τε καὶ τὰς συμπινούσας γυναῖκας» (γ). Πιθανὸν δ' ὅτι αἱ κατὰ τὴν ἑορτὴν τελεταὶ μετεβλήθησαν ἐν Καππαδοκίᾳ· ὁ Τεξιέρος ἀνεκάλυψεν ἱερὸν τῆς Ἀναΐτιδος ἐν Πτερίᾳ ἠρειπωμένον, ὅπερ σύγχρονον νομίζει τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις ναῷ, καὶ πολλὰ ἀνάγλυφα ἐπὶ βράχου γεγλυμμένα, ἐν οἷς παριστάνεται, κατ' αὐτὸν, ἡ εἰσαγωγὴ τῆς λατρείας τῆς θεοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ, ὡς καὶ ἡ ἔξοδος τῆς θεοῦ, εἴτε ἡ τελετὴ τῶν Σακαίων τελουμένων λίαν μεγαλοπρεπῶς ἐν τοῖς ναοῖς τοῦ Πόντου καὶ Καππαδοκίας· ἐν γένει δὲ αἱ μεγάλαι παρὰ Καππαδόκαις ἑορταὶ ἦσαν αἱ ἑξο-

---

(α) Στράβ. Βιβλ. ΙΔ' σ. 332· ἔλ· καὶ Ἡροδ. Α' 211.

(β) Βηρωσσ· καὶ Κτησίας παρ' Ἀθην. Δ' 14. Δίων Χρυσόστ. λογ. Δ' 21. Εὐστάθ. Ἰλ. ρ· σ· 1098 ἐκδ. Ῥώμης καὶ εἰς Διονύσ· 729.

(γ) Στράβ· αὐτόθ.

δοι τῆς θεοῦ, ἐν αἷς περιεφέροντο τὰ ἀγάλματα (α) τῆς τε Ἀναΐτιδος καὶ τοῦ Ὡμανοῦ. Νομίζω δὲ ὅτι τῆς ἑορτῆς τῶν Σακαίων ἴχνη σώζονται ἤδη ἐν τῇ συνηθείᾳ, ἣν ἔχουσι πολλαχοῦ τῆς Καππαδοκίας· συναθροίζοντες φρύγανα καὶ ἄλλην καύσιμον ὕλην ἐξ ἑκάστης οἰκίας, ταῦτα τῇ παραμονῇ τῶν Θεοφανείων ἐν ἑκάστῃ συνοικίᾳ καίουσι πηδῶντες ἐπὶ τῆς πυρᾶς ἄνδρες καὶ γυναῖκες· ἡ δὲ τελετὴ αὕτη καλεῖται Σάγια, καὶ λέγουσιν ὅτι καίουσι τὸν Σιφὸτ δηλ τὸν Σατάν, ὅστις τὴν νύκτα ἐκείνην, περιερχόμενος τὰς οἰκίας τῶν μὴ προσενεγκάντων εἰς τὴν πυρὰν ταύτην καύσιμον ὕλην, περιεργάζεται ἅπαντα τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀνατρέπει τὰ ἀγγεῖα, κοσκινίζει τὸ ἄλευρον, γνέθει καὶ κλώθει τὰ νήματα, στρέφει τὸν κρίκον καὶ πάντα ποιεῖ, ἀλλ' ὅλα πρὸς βλάβην τῆς οἰκίας ἐκείνης.

§. 8. Περὶ Μίθρα καὶ Μιθραϊκῶν.

Ὁ δὲ Μίθρας ἦν ὁ μέγιστος θεὸς τῶν Περσῶν ἰδίως, οὐχὶ ἄνευ λόγου συγχεόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων μετὰ τοῦ ἡλίου· διότι καὶ τὰ σύμβολα αὐτοῦ ἁρμόζουσι κάλλιστα πρὸς τὸν ἥλιον· δὲν πρέπει ὅμως νὰ συγχέηται μετὰ τῆς Μίθρας, τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης, ἢ ἔρωτος, ἤτοι τῆς ἀρχῆς τῆς γονιμοποιούσης τὴν φύσιν, περὶ ἧς εἴπομεν· ἐγεννήθη δὲ ὁ Μίθρας κατὰ τὴν μυθολογίαν τῶν Περσῶν ἐκ πέτρας, τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ ὅτι τὸ πῦρ ἐξέρχεται ἐκ τῆς πέτρας πληττομένης (β). Οἱ δὲ Ρωμαῖοι καὶ τοῦτον κατέταξαν εἰς τὴν χορείαν τῶν θεῶν, ὡς παρεδέξαντο καὶ τοὺς τῶν λοιπῶν πάντων ἐθῶν, οἷς συνεσχετίσθησαν ὑποχειρίους καταστήσαντες· διὸ μνημεῖα τοῦ Μίθρα εἰς ἡμᾶς περιελθόντα εἰς τοὺς Ρωμαϊκοὺς ἀνάγονται χρόνους· διότι οὐδεμία εἰκὼν αὐτοῦ Περσικὴ εἰς ἡμᾶς διεσώθη· παριστάνεται δὲ ὡς νέος φο-

(α) ὁ Στράβ. χρῆται τῇ λέξει ξόανον, ὅπερ δηλοῖ ἄγαλμα ἐκ ξύλου ὄθεν δηλοῦται ὅτι τῶν θεῶν τούτων τὰ ἀγάλματα ἐν Καππ· ἐποιοῦντο ἐκ ξύλου.

(β) ὁ δὲ Πλούταρχος λέγει «Μίθρας υἱὸν ἔχειν βουλόμενος καὶ τὸ τῶν γυναικῶν γένος μισῶν, πέτρᾳ τινὶ προσεξέθορεν· ἔγκυος δὲ ὁ λίθος γενόμενος μετὰ τοὺς ὡρισμένους χρόνους ἀνέδωκε νέον τοὔνομα Δίορφον, ὃς ἀκοπταμ· σ 601).

ρῶν πῖλον φρύγιον (α) χιτῶνα καὶ περιβόλαιον κρεμάμενον ἐπαναβληδὸν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου· ἔχει δ' ἐστηριγμένον τὸ γόνυ ἐπὶ ταύρου χαμαὶ κειμένου καὶ τῇ ἀριστερᾷ κρατῶν τὸ ῥύγχος, τῇ δεξιᾷ ἐμπήγνυσι τὸ ξιφίδιον εἰς τὸν λαιμόν· ἀλληγορεῖται δὲ οὕτω ἡ δύναμις τοῦ ἡλίου ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ ζῴδιον τοῦ Ταύρου· πολλάκις παρακολουθεῖται ὑπὸ διαφόρων ζώων, σχέσιν ἐχόντων, ὡς φαίνεται, πρὸς ἄλλα σημεῖα τοῦ Ζῳδιακοῦ· ὥστε ἀναντίρρητον ὅτι ὁ Μίθρας εἶναι σύμβολον τοῦ ἡλίου, καθάπερ βεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς· Soli deo invicto Mithrae (Ἡλίῳ θεῷ ἀνικήτῳ Μίθρᾳ) ἀπαντωμένης ἐπὶ πολλῶν μνημείων (β). Ἡ δὲ λατρεία καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Μίθρου ἐκ τῆς Περσίας μεταβιβασθέντα τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἀρμενίαν, Καππαδοκίαν, Πόντον, ἕως καὶ τῆς Κιλικίας καὶ ἄλλας χώρας τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὕστερον μετηνέχθησαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἰταλίαν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ πειρατικοῦ πολέμου· καὶ κατὰ Δοῦριν μὲν τὸν Σάμιον μόνον τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Μίθρα ἐπετρέπετο τῷ βασιλεῖ τῶν Περσῶν νὰ μεθυσθῇ καὶ χορεύσῃ τὸν ἐθνικὸν χορόν «Παρὰ δὲ Πέρσαις τῷ βασιλεῖ ἐφίεται μεθύσκεσθαι μιᾷ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ θύουσι τῷ Μίθρᾳ. γράφει δὲ οὕτω περὶ τούτου Δοῦρις ἐν τῇ ἑβδόμῃ τῶν ἱστοριῶν· ἐν μόνῃ τῶν ἑορτῶν τῶν ἀγομένων ὑπὸ Περσῶν τῷ Μίθρῃ βασιλεὺς μεθύσκεται καὶ τὸ Περσικὸν ὀρχεῖσθαι· τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς κατὰ τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ πάντες ἀπέχονται κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς ὀρχήσεως. Πέρσαι γάρ, ὥσπερ ἱππεύειν, οὕτω καὶ ὀρχεῖσθαι μανθάνουσι καὶ νομίζουσι τὴν ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης κίνησιν ἐμμελῆ τινα λαμβάνειν γυμνα-

(α) ὁ Φρύγιος πῖλος κατεσκευάζετο ἐκ στιραιᾶς καὶ τραχείας ὕλης καὶ εἶχε κωνικὸν σχῆμα, κλίνον ὀλίγον ἔμπροσθεν καὶ πρὸς τὰ κάτω· ἔθνη τινὰ τῆς Ἀσίας ἐφόρουν αὐτὸν ὄρθιον· οἷον οἱ Σάκαι, ὧν τοὺς πίλους κυρβασίας λέγων ὁ Ἡρόδοτος περιγράφει «εἰς ὀξὺ ἀπηγμένας ὀρθὰς πεπηγυίας» (7, 64)· τοιούτους πίλους ἐξ ἐρίας πεποιημένους κωνοειδῶς καὶ εἰς ὀξὺ λήγοντας ἐφόρουν ἐν Καππαδοκίᾳ οἱ Τοῦρκοι, ἰδίως οἱ Δελιπασίδες, ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, λείψανον καὶ τοῦτο πιθανῶς τῆς ποτὲ τῶν Σακῶν εἰς Καππαδοκίαν εἰσβολῆς.

(β) ὅρ. τὴν παρ' ἡμῖν συγγραφεῖσαν χωρογραφίαν Καππαδοκίας·

σίαν τῆς τοῦ σώματος ῥώμης» (α). Οἱ δὲ Ρωμαῖοι δεξάμενοι τὰ Μιθραϊκὰ, ἤτοι τὴν λατρείαν καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Μίθρου, ἐτέλουν μεγαλοπρεπῶς· ἡ κυριωτέρα δὲ τῶν ἑορτῶν τούτων ἦν ἡ τῆς γεννήσεως τοῦ θεοῦ, ἥν μηνολόγιόν τι ῥωμαϊκὸν ἔτασσεν εἰς τὴν 25 Δεκεμβρίου, ἡμέραν καθ' ἣν, παρὰ τὰ μυστήρια, τελούμενα μετὰ μεγίστης λαμπρότητος, ἐγίνοντο καὶ ἀγῶνες τοῦ ἱπποδρόμου, καθιερωμένοι τῷ Μίθρᾳ· ὥσπερ δὲ οἱ Πέρσαι οἱ μὴ ἔχοντες ναοὺς καὶ ποιοῦντες ἐν ἄντροις τὰς ἑορτὰς τοῦ Μίθρα, καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐλάτρευον αὐτὸν ἐν σπηλαίοις καταρύτοις καὶ χλοεροῖς. Πρὸ δὲ τοῦ μυηθῆναι, τῶν μυστηρίων τούτων ἔπρεπε διελθεῖν, κατὰ Νόννον, διὰ δοκιμασιῶν ὀγδοήκοντα διαφόρων· καὶ τὸ μὲν πρῶτον διενήχοντο πολλὰς ἡμέρας ἐν ὕδασιν, εἶτα δὲ ἠναγκάζοντο νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὸ πῦρ· ἔπειτα ἐξωρίζοντο εἰς τόπον ἔρημον, ὅπου ὑφίσταντο νηστείαν διὰ πολλῶν ἡμερῶν, μεθ' ὃ ἐμαστιγοῦντο ἡμέρας δύο· διεκαρτέρουν ἄλλας εἴκοσι ἡμέρας ἐν χιόνι (β). Μόλις δὲ μετὰ τὰς κολάσεις ταύτας ἐγίνοντο δεκτοὶ εἰς τὰ μυστήρια. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων τελετῶν ἔρριπτον ὕδωρ ἐπὶ τοὺς μυουμένους προσφέροντες αὐτοῖς ἄρτον ὕδωρ καὶ ἔβαλλον ὅρκον χρυσοῦν ἐν τῷ κόλπῳ αὐτῶν· ὁ δὲ ὅρκος, κατὰ Ἀρνόβιον, ἀλλάσσων τὸ δέρμα ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἦν ἐκ τῶν συμβόλων τοῦ ἡλίου, οὗ ἡ θερμότης ἀνανεοῦται ἔαρος· ἐπὶ τέλους ὁ μυούμενος προεκηρύσσετο στρατιώτης τοῦ Μίθρου καὶ ἐπεβάλλετο αὐτῷ ἐχεμυθία αὐστηροτάτη. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐσφάζοντο θύματα ἀν-

(α) Δοῦρις παρ' Ἀθην. X, 9.

(α)« τὸν Μίθραν νομίζουσι Πέρσαι τὸν ἥλιον εἶναι· καὶ τούτῳ θύουσι πολλὰς θυσίας καί τελοῦνταί τινας εἰς αὐτὸν τελετάς· οὐδεὶς δὲ δύναται τελεῖσθαι τὰς τοῦ Μίθρου τελετὰς, εἰ μὴ διὰ πασῶν κολάσεων παρέλθοι καὶ δείξοι ἑαυτὸν ἀπαθῆ τινα καὶ ὅσιον· λέγονται δὲ ὀγδοήκοντα εἶναι κολάσεις, ἃς κατὰ βαθμὸν δεῖ τὸν τελεσθησόμενον παρελθεῖν. Οἷον πρῶτον διανήξασθαι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὕδωρ πολύ· εἶτα εἰς πῦρ ἐμβάλλειν ἑαυτὸν εἶτα ἐν ἐρήμῳ διαιτηθῆναι καὶ ἀσιτῆσαι καὶ ἄλλα τινὰ ἄχρις οὗ, ὡς εἴπομεν, τὰς ὀγδοήκοντα κολάσεις παρέλθοι καὶ τότε λοιπὸν ἐμύουν αὐτὸν τὰ τελεώτερα ἐὰν ζήσῃ» (Νονν. εἰς τὸν Β! Στηλιτ. τοῦ Ναζιανζ)· ἐκ τούτων δὲ κατάδηλον γίνεται ὅτι τῶν μυουμένων σπανίως ὀλίγιστοί τινες ἠδύναντο νὰ ἐπιζήσωσι.

θρώπινα, ἔθος ὠμὸν λίαν καὶ βάρβαρον, καταργηθὲν ὑπὸ Ἀδριανοῦ διὰ διατάγματος· ἡ δὲ ἀπαγόρευσις αὕτη, φαίνεται, ἰδίως ἦν περὶ τῶν Μιθραϊκῶν· διότι καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐνόμιζον ὅτι τιμῶσι τὸν Μίθραν διὰ τῆς φρικώδους ταύτης λατρείας καὶ ἐζήτουν νὰ μάθωσι τὸ μέλλον ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῶν ἀνθρωπίνων θυμάτων (α)· καὶ μετὰ τὸν Ἀδριανὸν ἀνεφάνη τὸ ἔθος τοῦτο καὶ ὁ ἀπηνὴς Κόμμοδος ἔθυσεν ἄνθρωπον ἰδίαις χερσὶ τῷ Μίθρᾳ. Μετὰ δὲ τὰς φρικώδεις ταύτας θυσίας ἐδείκνυον τοῖς μυουμένοις τὸν Μίθραν ἐν μορφῇ νέου καὶ οἱ Ἱεροφάνται ἡρμήνευον αὐτοῖς τὰ σύμβολα τῆς λατρείας τοῦ θεοῦ τούτου. Ὅσοι διατείνονται ὅτι ἡ μετεμψύχωσις ἦν ἡ ἀληθὴς διδασκαλία τῶν Μιθραικῶν, λέγουσιν ὅτι τὰ σύμβολα ταῦτα σχέσιν εἶχον πρὸς τὴν μετάβασιν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς διαφόρους πλανήτας πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὸν ἥλιον, ὅπου τέλος κατῴκει (β). Ὁ Ἱερεὺς τοῦ Μίθρου ἐτιμᾶτο διαφερόντως, ἔχων λειτουργοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ὧν οἱ μὲν **Patres** ἐκαλοῦντο, αἱ δὲ **matres sacrorum**. Διεδόθη δὲ πολλαχοῦ ἡ λατρεία αὕτη· ἀπὸ Ρώμης διεδόθη εἰς Ἰταλίαν, εἰς Αἴγυπτον καὶ Κρήτην καὶ ἕως τῆς Δακίας καὶ Νωρικῆς καὶ ἀλλαχοῦ καὶ διήρκεσεν ἐπὶ πολὺν χρόνον· διότι ἐσώζοντο ἴχνη καὶ κατὰ τὸν δ' αἰῶνα μ. χ. Ὁ Ἰουλιανὸς ὅμως, ζηλωτὴς τῆς ἀρχαίας θρησκείας, εἰ καὶ πάντα λίθον ἐκίνησεν εἰς ἐπανόρθωσιν τῆς λατρείας τοῦ Μίθρου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ συνηφανίσθησαν αὐτῷ οὐ μετὰ πολὺ καὶ τὰ πολυθρύλητα Μιθραϊκά.

§ 9 Περὶ Σεράπιος

Ἐτιμήθη δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ ὁ Σέραπις, θεὸς τῶν Αἰγυπτίων, συγχεόμενος πολλάκις μετὰ τοῦ Ὀσίριδος, τοῦ Ἡλίου καὶ ἄλλων· κατὰ δὲ Ἀπολλόδωρον ὁ αὐτὸς θεὸς τῷ βοῒ Ἄπιδι· ἐτιμᾶτο δ' ἐν Καππαδοκίᾳ πολλὰ ἔτη πρότερον ἢ εἰσαγαγεῖν Ἀλέξανδρον τὸν Σεβῆρον τὴν λατρείαν αὐτοῦ εἰς Ρώμην τῷ 146 Μ Χ.

(α) Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Γ! 2.

(β) παρδλ. Ὠριγ. κατὰ Κέλσου βιβλ. ς! σ. 250. Πορφύρ. ἄντρ. νυμφ. σ. 261.

Εἰκονίζεται δὲ ὁ Σέραπις τὴν δεξιὰν ὑψωμένην ἔχων, τῇ ἀριστερᾷ δὲ κρατῶν τὸν Ἀργαῖον ἐπὶ νομισμάτων Μακρίνου καὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου· πιθανῶς δ' ἐτιμήθη καὶ ἡ Ἶσις, ἧς ἡ λατρεία καὶ μέχρι Γαλατῶν ποτε προῆλθε. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ λατρεία τῶν Καππαδοκῶν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ὁμοία τῇ τῶν μεγάλων κατὰ ἀνατολὰς ἐθνῶν, ἀλλὰ διαφέρουσα μᾶλλον ἢ ἧττον τῆς τῶν περιοίκων ἐθνῶν (α). Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐπὶ τῶν βασιλέων σὺν τῷ Ἑλληνικῷ πολιτισμῷ παρεισήχθη ἡ λατρεία πολλῶν θεῶν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας.

§. 10. Ζεὺς πολιοῦχος καὶ Ζεὺς ἀσβαμαῖος

Ὁ Ζεὺς ἐλατρεύετο καθ' ὅλην τὴν Καππαδοκίαν· ἰδιαζόντως ὅμως ἐν Καισαρείᾳ καὶ Τυάνοις· ἐνταῦθα μὲν Ζεὺς πολιοῦχος ἐπίκλησιν καθὸ προστάτης τῆς πόλεως τῶν Καισαρέων· ὁ Ζεὺς παριστάνεται ἐπὶ νομίσματος τῆς Εὐσεβείας· ὄπισθεν δὲ Ἥρα **Pronuba** κτλ· τούτου ναὸς μέγας καὶ ἀρχαῖος ὑπῆρχεν ἐν Καισαρείᾳ ἱδρυμένος ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ ὄρους, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοῖς νομίσμασι, καταστραφεὶς δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον τῶν Κωνσταντίνου χρόνων ὑπὸ τῶν οἰκητόρων· ἐσύλησε δὲ τὸν ἱερὸν τοῦτον καθιδρυμένον ὑπὸ τὸ ὄρος Ἀργαῖον, Ὀροφέρνης ὁ τοῦ βασιλέως Ἀριαράθου τοῦ Δ! ἀδελφὸς ἀπορούμενος χρημάτων, ἄσυλον ὂν ἐκ παλαιῶν χρόνων (β). Παρίσταται δὲ ὁ πολιοῦχος θεὸς ἐπὶ πολλῶν νομισμάτων τῆς πόλεως ταύτης συμβολικῶς δι' ἀετοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ Ἀργαίου. Συχνότατος δὲ τύπος εἶναι τὸ εἴδωλον αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους, ὅπερ πολλοὶ τῶν συγγραφέων κακῶς ἐξέλαβον ὅτι εἶναι ὁ τυχὼν αὐτοκράτωρ, ᾧ τὸ νόμισμα ἀνῆκε, μέχρι τινὸς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ **Mionnet**· ὁ δὲ Ἐκκέλιος μᾶλλον αὐτὸ τὸ ὄρος τεθεοποιημένον ὑπὸ τῶν κατοίκων. Ἐν Τυάνοις δὲ ἐτιμᾶτο Ζεὺς

(α) «Καὶ Σύροι μὲν τὰ Κιλίκων οὐ σέβουσι. Καππαδοκῶν δὲ τὸ γένος ἄλλους παρὰ τούτους ὀνομάζουσι θεούς» (Ἀθανάσ. μέγ. λόγ. κατὰ Ἑλλ. σελ. 22. ἔκδ. Παρισ. 1698).

(β) Ὁ Ἀμίλτων ἐπὶ λόφου πλησίον τῆς Πόλεως ἀνεκάλυψε δωμὸν κορμφὸν ἐκ μαρμάρου... Ὑποτοπάζει δὲ ὅτι ὁ δωμὸς οὗτος ἦν ἀφιερωμένος τῷ θεῷ τῆς πηγῆς.

ἐπίκλησιν Ἀσβαμαῖος ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν πόλιν πηγῆς ὕδωρ ἀσβαμαῖον καλουμένης συριστὶ, ἤτοι ὄριον· ἐν ᾧ δὲ τόπῳ ἦν ἡ πηγὴ ἵδρυτο καὶ ναὸς αὐτῷ ἀξιόλογος, ὡς λέγει ὁ Ἀρριανὸς Ἀλλαχοῦ δὲ (ἀγνοοῦμεν ἐν τίνι στρατηγίᾳ τῆς Καππαδοκίας) ἐτιμᾶτο Ζεὺς ἐπίκλησιν Δακικηνός· ἐνταῦθα δὲ ἦν λάκκος ἁλμυροῦ ὕδατος ἀξιολόγου λίμνης (α)· ἐν δὲ τῇ Μοριμηνῇ τὸ ἱερὸν ἦν τοῦ ἐν Οὐηνάσοις Διὸς, ὅπου ὁ ἱερεὺς δεύτερος ἦν κατὰ τιμὴν μετὰ τὸν ἱερέα τὸν ἐν Κομάνοις(β). Εἰ δὲ πιστευτέον τῷ Συναξαριστῇ οἱ Καππαδόκαι καὶ ἑορτὴν πάτριον κατ' ἔτος ἦγον Διὶ Νεμεσίῳ τελοῦντες καὶ ἀγῶνας ἱπποδρομίων (γ).

§. 11. Περὶ Ἀπόλλωνος

Ὁ δὲ Ἀπόλλων ἐτιμᾶτο καὶ αὐτὸς ἐν Καισαρείᾳ *πατρῷος* ἐπίκλησιν (δ) καὶ ἱερὸν ἦν αὐτοῦ ἐπίσης ἀξιόλογον καταλυθὲν καὶ τοῦτο μετὰ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διὸς τοῦ πολιούχου κατὰ τοὺς αὐτούς χρόνους (ε). Πάνδημος δ' ἑορτὴ ἤγετο τῷ Ἀπόλλωνι καὶ ἀγῶνες αὐτῷ ἐτελοῦντο κατὰ μίμησιν τῶν Πυθίων, ἴσως δὲ τῶν ἐν Ρώμῃ κατὰ πενταετίαν τελουμένων εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀγώνων· ἐπὶ πολλῶν δὲ νομισμάτων τῆς Καισαρείας παριστάνεται ὁ Ἀπόλλων ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ Ἀργαίου καὶ τῇ δεξιᾷ κατέχων δόρυ ἢ καθήμενος καὶ τῇ δεξιᾷ κλάδον φέρων δάφνης· ἀπαντᾶται δ' ἐνίοτε καὶ κλάδος φοίνικος, σύμβολον καὶ τοῦτο τῶν ἀγώνων τούτων. Ἀλλ' ἐν Καισαρείᾳ καὶ Δίδυμος ἐκαλεῖτο ὁ θεός· διότι φέρεται Τιβερίου νόμισμα, ἐφ' οὗ ὁ Ἀργαῖος μετὰ ἄντρου, ἐν δὲ τῇ κορυφῇ ὁ Ἀπόλλων ὁ Δίδυμος γυμνὸς καὶ ἀκτι-

(α) Ὁ Κοραῆς θέλει νὰ ταυτίσῃ τὴν Δακικηνὸν μετὰ τοῦ Ἀσβαμαίου.

(β) Στράβ. ΙΒ! σ. 371.

(γ) Μηνολόγ. Ἰανουρ. Ις!

(δ) πατρῴους δὲ θεοὺς ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ τοὺς πατρικοὺς, τοὺς τιμηθέντας ὑπὸ προγόνων ἔθνους τινὸς ἢ πόλεως ἢ οἰκίας ὡς προστάτας ἰδίους πρβλ. Παυσ. Ἀττικ. Γ! 3. Μ! 5. Κορινθ. ΚΔ! 5. Ὅμ. Ἰλ· Ι', 457.

(ε) Σωζομ· βιβλ. ε' 8.

νοβόλος, τὸ δεξιὸν σκέλος χιαστὶ κείμενον, τὸ δὲ ἀριστερὸν ἐπὶ τοῦ δίσκου τοῦ ὄρους· καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ κρατεῖ σφαῖραν, ἡ δὲ ἀριστερὰ ὑψωμένη ἐρείδεται ἐπὶ δόρατος (α). Πιθανῶς δὲ ἐλάτρευον αὐτὸν οἱ Καισαρεῖς κυρίως ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν πόλιν ὄρους Διδύμου (τανῦν τοῦ ἁγίου Βασιλείου), ἀφ' οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ παρὰ Καππαδόκαις· ὁ δὲ Ἀπόλλων ὁ Κ α τ ά ω ν ἐπίκλησιν ἐλατρεύετο ἰδίως ἐν Κατανοίᾳ, ὅπου κατὰ τὸ Δάσταρκον φρούριον ἐρυμνὸν ὑπῆρχε καὶ ἱερὸν αὐτοῦ ἐπίσημον, καθ' ὅλην τιμώμενον τὴν Καππαδοκίαν, ἔχουσαν πολλαχοῦ ἱερὰ καὶ ἀγάλματα τοῦ θεοῦ πεποιημένα κατὰ τὸ ἐν τῷ Δαστάρκῳ.

§. 12. Περὶ Ἀθηνᾶς, Ἥρας, Κυβέλης καὶ Δήμητρος.

Ἡ δὲ Ἀθηνᾶ ἐν Καισαρείᾳ ἰδίως καὶ αὐτὴ λατρευομένη, θεὰ προστάτις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, παριστάνεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἁπάντων τῶν βασιλέων πλὴν Ἀρχελάου. Συνήθως ἡ Παλλὰς ἱσταμένη ἔχουσα ἐπὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα μικρὰν νίκην, τῇ δὲ λαιᾷ κρατοῦσα τὸ δόρυ καὶ τὴν ἀσπίδα· ἄλλοτε δὲ παριστάνεται κρατοῦσα γλαῦκα τῇ δεξιᾷ, τῇ δὲ ἀριστερᾷ δόρυ. Προσέτι δὲ καὶ ἡ Ἥρα καθὸ ἔφορος τοῦ γάμου· προσέφερον δὲ αὐτῇ γυναῖκα ἀγόμενοι χῆνα ὠμὴν, ἀφαιροῦντες τὴν χολήν· ἦν δὲ σύμβολον τῆς συζυγικῆς ἀγάπης. Καὶ ἡ Κυβέλη δὲ ἡ μήτηρ τῶν θεῶν ἐτιμᾶτο διαφερόντως. Παριστάνεται δὲ ἡ θεὰ αὕτη ἐπὶ νομίσματος Σεβήρου Ἀλεξάνδρου· ἀλλὰ καὶ ἡ Δημήτηρ, ἡ αὐτὴ που τῇ Κυβέλῃ ἢ Ρέᾳ, παρίσταται ἐπὶ νομίσματος Δομιτιανοῦ ὀρθία κρατοῦσα τῇ δεξιᾷ στάχυας καὶ σκῆπτρον τῇ ἀριστερᾷ· τῆς Κυβέλης ναὸς ὑπῆρχεν ἐν Ἀμασείᾳ ὡς λέγει Γρηγόριος ὁ Νύσσης παρὰ τὰς ὄχθας του ποταμοῦ (εἰς Θεόδ. μάρτ. σελ. 744).

(α) Ἴσως δὲ ἡ λατρεία τοῦ Διδυμαίου μετηνέχθη ἐξ Ἰωνίας, ὅπου παρὰ τὴν Μίλητον ὑπῆρχε τὸ ἐν Βραγχίδαις μέγιστον καὶ κάλλιστον ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.

§. 13. Περὶ Ἑρμοῦ καὶ Ἡρακλέους

Ὁ δὲ Ἑρμῆς καὶ Ἡρακλῆς ἐτιμῶντο ἰδιαζόντως ἐν Καισαρείᾳ καὶ Τυάνοις καὶ ἀγῶνες αὐτοῖς ἐτελοῦντο μεγαλοπρεπῶς, ὡς ἐδηλώθη ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ἀνακαλυφθείσης ἐν Τυάνοις καὶ ἐκ νομισμάτων ἀμφοτέρων τούτων τῶν πόλεων· λέγεται μάλιστα καὶ πλανηθῆναί ποτε τὸν Ἡρακλέα ἐν Καππαδοκίᾳ εἰς ζήτησιν τοῦ Ὕλα πλέοντα μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Κόλχους, ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος· «καὶ μετέπειτα, ὑστέρῃ δὲ γενεᾷ κατὰ Πανύαν ἄρχοντα ὁ τῶν Ἀργοναυτῶν στόλος ἐπί τε Φάσιν καὶ Μηδείην τὴν Κολχίδα, καὶ Ἡρακλέα πλανηθέντα ἀπὸ τῆς νεὼς διὰ τὸν ἔρωτα τοῦ Ὕλα λέγουσι περὶ τοὺς Καππαδόκας ἀληθῆναι (α)· ἐκαλεῖτο δὲ ὁ Ἡρακλῆς παρὰ Καππαδόκαις, ὡς παρὰ Φοίνιξι Διβδᾶς κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα (β). Ἀλλ' ὁ Ἡρακλῆς οὗτος ἢ Διβδᾶς κατὰ Καππαδόκας φαίνεται ἕτερος τοῦ τῆς Ἀλκμήνης, τιμώμενος παρὰ Καππαδόκαις πολλῷ πρότερον ἢ εἰσαχθῆναι τὴν λατρείαν τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν εἰς Καππαδοκίαν, ἤτοι Ἡρακλῆς ὁ Τύριος κατὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ Ρωμαίους συγγραφεῖς, ὁ καὶ Βάαλ (ἐνάρθρως καὶ χωρίς τινος ἄλλου ἐπιθέτου) ἐν τῇ Γραφῇ, ἐθνικὸς θεὸς τῶν Φοινίκων· «ἔστι γὰρ ἐν Τύρῳ ἱερὸν Ἡρακλέους παλαιότατον, ὧν μνήμη ἀνθρωπίνη διασώζεται, οὐ τοῦ Ἀργείου Ἡρακλέους τοῦ τῆς Ἀλκμήνης· πολλαῖς γὰρ γενεαῖς πρότερον τιμᾶται Ἡρακλῆς ἢ Κάδμον ἐκ Φοινίκης ὁρμηθέντα Θήβας κατασχεῖν» (γ)· ὥστε τὸ μὲν πρότερον οἱ Καππαδόκαι ἐλάτρευον Ἡρακλέα τὸν θεὸν τῶν Φοινίκων, ὕστερον δ' ἐπεκράτησεν ἡ λατρεία τοῦ Ἡρακλέους τοῦ Ἀργείου (δ). Νομίζομεν δὲ ὅτι

(α) Εὐσέβ. χρον. βιβλ. Α! 3.

(β) «Ἡρακλέα τινές φασιν ἐν Φοινίκῃ γνωρίζεσθαι Διβδᾶν ἐπιλεγόμενον, ὃς καὶ μέχρι νῦν ὑπὸ Καππαδοκῶν καὶ Ἰλίων οὕτω καλεῖται.» (Εὐσεβ. παρὰ Συγκέλ. σελ. 153).

(γ) Ἀρρίαν. Ἀνάβ. Ἀλεξ. Β! 16· βλ. καὶ Ἡρόδ. Β! 44. Κοντογ. Ἑδρ. ἀρχαιολ. σελ. 169.

(δ) Περίεργον ὅτι πολλαχοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ, αἱ γυναῖκες μάλιστα χρῶνται συχνότατα τῷ: Βηλοτ! ἐπιφωνήματι, ὁμοίῳ κατὰ πάντα τῷ Ἡράκλεις! τῶν Ἑλλήνων καὶ τῷ Herculus τῶν Ρωμαίων.

καὶ ἄλση ἐφυτεύοντο αἰγείρου, δένδρου τὰ μάλιστα ἐπιχωριάζοντος ἐν Καππαδοκίᾳ, τῷ Ἡρακλεῖ ἱεροῦ δὲ αὐτῷ· ἐν δὲ Τυάνοις, ἴσως δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Καππαδοκίας, ἐτιμᾶτο ὁ Ἡρακλῆς μετὰ τῶν συννάων θεῶν· ἐπὶ νομισμάτων τῆς πόλεως ταύτης παρίσταται ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ἡ Ὑγιεία ὄρθιοι μετὰ τῶν συμβόλων αὐτῶν· ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν ὁ Τελεσφόρος (α).

§. 14. Περὶ Ἀρτέμιδος Διονύσου καὶ Πανός.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἄρτεμις, καίπερ πράγματι μὴ πολλῷ διάφορος οὖσα τῆς ἐν Κομάνοις θεᾶς, ἣν οἱ Ἕλληνες ὁτὲ μὲν τῇ Ἐνυοῖ παρέβαλον, ὁτὲ δὲ τῇ Ἀρτέμιδι, ἡ θεὰ τῆς θηρευτικῆς, θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς ἐτιμᾶτο ὑπὸ Καππαδοκῶν (β), ὡς ἀπαντᾶται ἐπὶ νομίσματος τοῦ Τραϊανοῦ· ὁ δὲ Διόνυσος ἐλατρεύετο καὶ αὐτὸς ἐν Καππαδοκίᾳ παριστάνεται δὲ ἐπὶ νομισμάτων τινῶν· ἀλλ' οἱ Καππαδόκαι καὶ τὸν Μέλανα ποταμὸν τῆς Καππαδοκίας ἐπρέσβευον ὅτι ἐκλήθη ἐκ τῶν μελάνων ὑπαδῶν τοῦ Διονύσου ἐλθόντων ἐκ τῆς Ἰνδικῆς «λέγεται δὲ καὶ Διόνυσόν ποτε διελθεῖν διὰ τῆς χώρας ταύτης ἐπαρνερχόμενον ἐκ τῆς Ἰνδικῆς· ἐπεὶ δὲ ἐν ὅροις Καππαδοκῶν ἦσαν ἀγόμενοι σκηνοῦσι μὲν ἐπὶ τῷ χείλει τοῦ ποταμοῦ ᾧ καὶ δώσειν τὴν ἐπωνυμίαν ἔμελλον...» (Ἰμέρ· παρὰ Φωτίῳ βιβλ. κώδ. 247). Ἀναμφιβόλως δ' ἐτιμᾶτο καὶ ὁ Πάν, ὁ θεὸς τῶν ποιμένων, ἐν χώρᾳ θρεμματοτρόφῳ καὶ ὅπου κύριον ἀσχόλημα τῶν κατοίκων ἦν ἡ κτηνοτροφία· εὑρέθη δὲ καὶ ἐν Ἁγίῳ—Κωνσταντίνῳ, κώμῃ ἀπεχούσῃ πρὸς Ν. τῆς Καισαρείας λεύγας ἕξ, ἄγαλμα μικρὸν τοῦ Πανὸς χάλκινον ἔν τινι ἀγρῷ (γ).

§. 15. Περὶ Τύχης.

Καὶ τῆς Τύχης δὲ ἱερὸν ἦν ἀξιομνημόνευτον ἐν Καισαρείᾳ,

(α) Ἐπὶ νομίσματος Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς (Καισαρείας) Ἀργαῖος· ἐν τῇ ἀκρωρείᾳ σφαῖρα μεταξὺ δύο ὄφεων ὀρθίων· ὁ δὲ ὄφις ἦν καθιερωμένος τῷ Ἀσκληπιῷ καὶ ἦν σύμβολον τῆς ἰατρικῆς.

(β) παράβαλε Μηνολ. Μαρτ. 11!.

(γ) τὸ ἄγαλμα τοῦτο ὡς μορμολύκειον μεταχειριζόμενοι ἠπείλουν τὰ παιδία· νῦν δὲ ὡς ἔμαθον ἀπώλεσαν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

μόνον καταλειφθὲν ἕως τῶν Ἰουλιανοῦ χρόνων, ὅτε καὶ τοῦτο κατελύθη ὑπὸ τῶν κατοίκων. Εἰς τοῦτο συνέτρεχον πανταχόθεν τῆς Καππαδοκίας καὶ ἀλλαχόθεν καὶ οἱ ἱερεῖς προεφήτευον ἑκάστῳ τὴν μέλλουσαν τύχην οὐ μικρὰς προσόδους ἐκ τούτων καρπούμενοι· ἐλάτρευσαν δὲ αὐτὴν οὐ μόνον Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι ἀλλὰ καὶ Σύροι καὶ Ἑβραῖοι· τοῦτο δὲ φαίνεται ὅτι αἰνίττεται καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ἐν οἷς καθάπτεται τῶν Ἰουδαίων λέγων «ἑτοιμάζοντες τῷ δαιμονίῳ τράπεζαν καὶ πληροῦντες τῇ Τύχῃ κέρασμα» προοιωνίζοντο δὲ οὕτω, κατὰ τὸν Ἱερώνυμον, τοῦ παρελθόντος ἢ τοῦ μέλλοντος ἔτους τὴν εὐφορίαν. Παριστάνεται δὲ ἡ Τύχη ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Καισαρείας ὁτὲ μὲν ὀρθία ἐν ναῷ τετραστύλῳ (Ἀδριανοῦ), ὁτὲ δὲ (ὀρθία) τῇ μὲν δεξιᾷ κρατοῦσα πηδάλιον, τῇ δ' ἀριστερᾷ Ἀμαλθείας κέρας.

Οὕτως ἄρα καὶ οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι μετὰ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν ἐπλανῶντο ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου, ἀλλάξαντες τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν καὶ λατρεύσαντες τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· τῆς δὲ τοιαύτης θρησκευτικῆς πολυαρχίας καὶ πολυθεΐας συνέπεια φυσικὴ καὶ ἀναπόφευκτος ὑπῆρξεν ἡ θρησκευτικὴ ἀναρχία καὶ ἀθεΐα, καὶ ταύτης καρπὸς ἡ ἠθικὴ διαφθορὰ καὶ ἐξαχρείωσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἥτις καὶ εἶχε τῳόντι φθάσει εἰς τὸ ἔπακρον· ὁ γάμος εἶχεν ἀποβάλει πᾶσαν ἱερότητα καὶ νομιμότητα, ἡ δὲ ἀγαμία εἶχε κατακυριεύσει τόσον τὴν κοινωνίαν, ὥστε ἡ πολιτεία ἠναγκάσθη νὰ θεσπίσῃ εἰ καὶ ματαίως, ὡς ἦν ἐπόμενον, δρακοντείους νόμους κατ' αὐτῆς. Ἡ γυνὴ, ἡ σεμνοτάτη ἄλλοτε καὶ αὐστηροτάτων ἠθῶν Ρωμαία δέσποινα εἶχεν ἀποπτύσει πάντα χαλινὸν αἰδοῦς καὶ σεμνότητος· τὰ θέατρα ἢ παρεῖχον τὴν θέαν φρικώδους ἀνθρωποκτονίας, ἢ ἐχρησίμευον ὡς καταγώγια ἀκατονομάστου αἰσχρότητος· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ καλλιτεχνία εἶχεν ἐξαχρειωθῆ, καὶ ἡ αἰσχρογραφία ἐπλημμύρησε καὶ αὐτὰς τὰς οἰκίας τῶν ἰδιωτῶν, ὅπως πλὴν ἄλλων, μαρτυροῦσιν αὐτὰ τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Πομπηΐας τοιχογραφήματα. Ἡ κυβέρνησις τῆς Ρώμης δὲν ἠδύνατο νὰ καθαρίσῃ τὸ μίασμα τοῦτο· ὅθεν στρέφοντες ἀπηλπισμένα βλέμματα ἅπαντες

πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐπεκαλοῦντο τὴν ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν ἀνωτέρας τινὸς ἀγνώστου δυνάμεως· ἐχρειάζετο μία θρησκεία, ἥτις ἔπρεπε νὰ ἦναι θρησκεία γενικὴ, θρησκεία συνιστῶσα τὴν ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, πρὸς πάντας ἀδιακρίτως διαγράφουσα τὰ αὐτὰ καθήκοντα, πάντας ἴσους ἐκ γενετῆς, πάντας ἴσους καθ' ὅλον τὸν βίον, πάντας ἴσους καὶ μετὰ θάνατον θεωροῦσα, ὅπως καθαρίσῃ τὸ μέγα τοῦτο μόλυσμα· τοιαύτη δὲ ἦν ἡ, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, διὰ τοῦ Ἰησοῦ εἰσαχθεῖσα θρησκεία, παρ' ἧ «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ,» ἀλλὰ πάντες ἓν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· εἰς ταύτην ἀπέκειτο ἡ ἐκκάθαρσις καὶ ἡ τελειοποίησις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. «Εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, λέγει συγγραφεὺς σπουδαῖος, πρώτιστα καὶ μάλιστα ὀφείλεται ἡ τοῦ ἀνθρώπου τελειοποίησις· καὶ τῳόντι ὁπόταν θρησκεία τις ὑπάρχῃ τοσοῦτον ἰσχυρὰ, ὥστε ῥυθμίζεται πρὸς τὰς πεφωτισμένας καὶ τὰς δικαίας ἀρχὰς παντὸς ἔθνους καὶ πάσης ἐποχῆς, πρέπει νὰ τιμηθῇ ὡς ἡ ἐνεργητικωτάτη συνεργάτις τῆς ἀληθοῦς τελειότητος, εἰς ἣν ἔπονται οἱ χρηστοὶ καὶ ἀστεῖοι τρόποι· λαμπρότατον ἤρατο θρίαμβον ὁ Σταυρὸς κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Καπιτωλίου, οὐχὶ ἑλκύων βαρβαρικῷ τῷ τρόπῳ ἁλυσιδέτους εἰς τὸ ἅρμα μονάρχας καὶ δούλους καὶ τὴν ἀνάριθμον χορείαν τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν, ἀλλὰ συμπεριφέρων τὴν εἰρήνην, τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἁπάσας τὰς κοινωνικὰς ἀρετάς. Ὑπουργοὶ τοῦ θριάμβου τούτου δὲν ὑπῆρξαν οὔτε ἄνδρες αἱμάτων, οὔτε ὅπλα, οὔτε λεηλασίαι καὶ πυρπολήσεις χωρῶν, ἀλλ' ἄνδρες ἁλιεῖς, βοηθὸν ἔχοντες τὴν ἐξ ὕψους ἀρωγὴν καὶ ἁδεῶς εὐαγγελισάμενοι τὸ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης θρήσκευμα, τὸ καταπολεμῆσαν τὰ πάθη καὶ τὴν ἀγερωχίαν· ὁ δὲ ἄνθρωπος μηκέτι ἀποδειλιῶν, μηδὲ ταλαντευόμενος μεταξὺ τῶν ἀμφιβολιῶν καὶ τῆς πλάνης ζοφερᾶς τινος καὶ παιδαριώδους δεισιδαιμονίας, ἀνέλαβε θάρρος καὶ ηὐφράνθη τὴν μακαρίαν εὐφροσύνην τῆς βεβαιότητος· ἐπειδὴ ὀρθῶς ἔλεγεν ὁ τῆς Ῥώμης ῥήτωρ «ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐκριζωθῇ ἡ δεισιδαιμονία· τὸ φοβερὸν τοῦτο τέρας καταδιώκει ἡμᾶς ἀείποτε καὶ πανταχοῦ· ἐάν τε ἀκουσθῇ μάντις, ἐάν τε οἰωνὸς πλήξῃ ἡμῶν τὰ ὦτα, ἐάν

τε προσενεχθῇ θυσία, ἐάν τε ἀνυψώσαντες τὸ βλέμμα εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἴδωμεν ἄστρον, ἐάν τε βροντήσῃ, ἐάν τε ἀστράψῃ, καὶ γρηγοροῦντας καὶ καθεύδοντας τὰ πάντα ταράττουσι, τὰ πάντα καταπτοοῦσιν ἡμᾶς·» ἤλλαξεν ἡ ὄψις τῆς γῆς ἅρα ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου τῆς χριστιανικῆς πίστεως· στάδιον εὐρύτατον ἓκ τοτε ἠνεώχθη, ὅλον φῶς, ὅλον ἀλήθεια, ὅλον ἀρετή· ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐδιδάχθη τὰς ἀληθεῖς καὶ αἰωνίους περὶ ἑνὸς μόνου θεοῦ ἰδέας, ἀπηλλάγη δὲ τῆς πολλῆς πλάνης, ἣν τοσοῦτοι ἐπεσώρευσαν αἰῶνες, τότε δὴ καὶ ὁ ἠθικὸς κόσμος ἀνεκτήσατο τὰ ἑαυτοῦ δικαιώματα καὶ ἠκούσθη ἡ ἱερὰ τῆς φύσεως φωνή· ἐξ οὐρανοῦ ἔπρεπε νὰ καταβῇ ἡ φωνὴ ἡ εὐαγγελισαμένη ὅτι σύμπαντες οἱ ἄνθρωποί εἰσι τέκνα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ οὐρανίου πατρὸς· ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοιαύτης φωνῆς τῶν μὲν ἰσχυρῶν καὶ τῶν πλουσίων ἡ ὑπερηφάνεια ἐταπεινώθη, ὁ δὲ πτωχὸς καὶ ἀσθενὴς ἀνακύπτων ὡμολόγησεν ἑαυτὸν ἴσον ἐκείνοις κατὰ τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματα· ἐὰν ἡ Εὐρώπη μὴ βλέπῃ σήμερον μήτε ἐν ταῖς πόλεσι, μήτε ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν στενάζουσαν τὴν ἀνθρωπότητα ὑπὸ τῶν τῆς δουλείας ἁλύσεων, ὀφείλει τὸ ἀγαθὸν τοῦτο εἰς μόνον τὸν ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καθαρθέντα καὶ προαχθέντα πολιτισμόν· ἡ θρησκεία ἀντεγείρει πρὸς τὸν δεσποτισμὸν φραγμὸν ἀκαταμάχητον· ἡ θρησκεία ἔπεισε τοὺς ἀνθρώπους νὰ τραπῶσι βίον ἡσύχιον, ἡγίασε τὴν περιουσίαν καὶ τὴν τιμὴν, ἀνύψωσεν εἰς τὴν προσήκουσαν περιωπὴν τὴν γυναῖκα, ἥτις πρότερον ἦτον εὐτελὴς καὶ ὄργανον κτηνωδῶν ἡδονῶν, καὶ ἀνέμνησε τοὺς ἀδίκους βασιλεῖς ὅτι θὰ προσκληθῶσί ποτε εἰς τὸ αὐστηρὸν δικαστήριον τοῦ ἀδεκάστου ὑπερτάτου δικαστοῦ (Κλειώ· ἀρ. 411· πρβλ. Π. Βραΐλα φιλοσοφ. Μελέτ. σελ. πβ'. κτλ).

Οὐδὲν δ' ἔθνος, οὐδεὶς λαὸς ἀσμενέστερον ἐδέξατο τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ ἢ ὅσον οἱ Καππαδόκαι· οὐδαμοῦ ἴσως ἀλλαχοῦ ἡ οὐράνιος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλία οὕτω ταχέως προώδευσε καὶ βαθέως ἐρριζώθη, ὅσον παρὰ Καππαδόκαις· καὶ τῷ ὄντι οἱ Καππαδόκαι καίτοι πρότερον (α) κατακόρως κακιζόμε

(α) Ὅρα ἐν ταῖς Προσθήκαις τὰ ἐπιγράμματα καὶ τὰς τοῦ Ἰσιδώρου ἐπιστολὰς καὶ τὴν παρ' ἡμῶν γενομένην ἀνασκευήν.

νοι περὶ φαυλότητος καὶ πονηρίας καὶ δεισιδαιμονίας, τῶν μεμ-
φομένων μήτε χρηστοτέρων μήτε πολλῷ εὐσεβεστέρων ὄντων,
μετὰ τὸ ἐλλαμφθῆναι ὅμως τῷ φωτὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας
μετεβλήθησαν καὶ ἐγένοντο χρηστοὶ καὶ ἀγαθοί, ὡς εἴπερ τινες
καὶ ἄλλοι λαοί, καὶ εὐσεβέστατοι, ὥστε ὀλίγας ἑκατοντάδας
ἐτῶν μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἀληθειῶν τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς
Καππαδοκίαν, οἱονεὶ χαίρων καὶ καυχώμενος ὁ μέγας Γρηγόριος
ἐξαίρει ὡς εἴδομεν, τὰς ἀρετὰς τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ ἐν οἷς
φησι· «μαθόντες μὴ ῥᾳδίως Καππαδοκῶν καταφρονεῖν, εἰ καὶ
πάντων ἀνθρώπων, ὧν οὐδὲν οὕτως ἴδιον, ὡς τὸ τῆς πίστεως ἄρ-
ραγὲς καὶ πρὸς τὴν Τριάδα πιστὸν καὶ γνήσιον, παρ' ἧς καὶ τὸ
ἡνῶσθαι καὶ τὸ ἰσχύειν αὐτοῖς, ἃ βοηθοῦσι βοηθουμένοις· μᾶλ-
λον δὲ πολλῷ κρείττω καὶ ἰσχυρότερα.» (Γρηγορ. Ναζ. λόγ. Κ'.
σελ. 339)· τοιούτου ἔθνους, τοιούτου λαοῦ τὴν ἐκκλησιαστικὴν
ἱστορίαν προτιθέμεθα νὰ συγγράψωμεν, ἀναφέροντες ἑκάστοτε
τὰς πηγὰς, τάς τε ἀρχαίας καὶ νεωτέρας, ἐξ ὧν ἠρύσθημεν ταύ-
την· ταῦτα δὲ λέγοντες αὖθις ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι οὐδόλως
ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἀνεγείρομεν ἀνελλειπὲς ἐκκλησιαστικὸν
ἱστορικὸν οἰκοδόμημα. Σύνισμεν τὴν ἀτέλειαν τοῦ ἔργου ἕνεκα
ἐλλείψεως πολλῶν νέων βοηθητικῶν μέσων· οὐχ ἧττον νομίζομεν
ὅτι καὶ ἡμεῖς τὸ κατὰ δύναμιν προσφέρομεν εἰς τὴν ἀναγέννη-
σιν τῶν γραμμάτων ἐν τῇ χερσωθείσῃ πατρίδι Βασιλείων, Γρη-
γορίων, Φιρμηλιανῶν, Φίρμων, Εὐσεβίων, Λεοντίων καὶ τοσούτων
ἄλλων φωστήρων οὐ μόνον τῆς τῶν Καππαδοκῶν ἐκκλησίας,
ἀλλὰ καὶ συμπάσης τῆς οἰκουμένης. Εὐχόμεθα δὲ ὅπως ἴδωμεν
ἄλλους γόνους τῆς κοινῆς πατρίδος ἐπιχειροῦντας ἄλλα τελεώτε-
ρα νὰ συντάξωσι καὶ συγγράψωσι, χάριτι θεοῦ τοῦ εὐδοκήσαντος
λαμπρύναι τὸ Καππαδοκικὸν ἔθνος δι' ἀθανάτων οἰκουμενικῶν
διδασκάλων τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἱερᾶς σοφίας, καὶ πλέξαι ἐπὶ
κεφαλῆς αὐτοῦ τὸν διττὸν τοῦτον ἀμαράντινον στέφανον τῆς
εὐκλείας· Γένοιτο.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ
ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ

ΗΤΟΙ

περὶ τῆς εἰς Καππαδοκίαν εἰσαγωγῆς καὶ διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς κατὰ τοὺς ἐφεξῆς αἰῶνας

§. 1. Ὅτι μὲν ἡ καθόλου ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία εἶναι ὠφέλιμος καὶ ἀναγκαία οὐδεὶς ἴσως ὁ μὴ συνομολογῶν, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἐκκλησίας χώρας τινὸς ἢ ἐπαρχίας εἶνε ἀναγκαῖα· διότι δι' αὐτῆς γινώσκομεν μὲν τὴν ἀρχὴν καὶ πρόοδον τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ καὶ τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ πράγματα, ἰδίως δὲ εἰς τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων· σαφηνίζεται δὲ πολλαχοῦ καὶ ἡ ἰδίως ἱστορία, ἡ Πολιτικὴ καλουμένη, τῇ ἀντιπαραθέσει τῶν γεγονότων· διὸ δὴ ἐπειρασάμεθα νὰ συντάξωμεν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Ἐκκλησίας.

§. 2. Ὅτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατῆλθε τοῖς Ἀποστόλοις ἐν πυρίναις γλώσσαις τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἦσαν ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, ὡς ὁ ἱερὸς Δουκᾶς ἱστορεῖ· οὗτοι δὲ ἐξίσταντο καὶ ἐθαύμαζον ἀκούοντες τοὺς Ἀποστόλους λαλοῦντας ταῖς ἑαυτῶν γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ (α). Μεταξὺ δὲ τούτων τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων ἐθνῶν καταριθμοῦνται καὶ οἱ Καππαδόκαι. Καππαδόκας ὅμως ἐνταῦθα νοητέον τοὺς ἐν τῇ διασπορᾷ τὴν Καππαδοκίαν καταλαβόντας καὶ κατοικήσαντας αὐτὴν Ἰουδαίους, ὡς δοκεῖ καὶ τῷ ἡμετέρῳ Γρηγορίῳ· ὅσον δὲ περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν οὗτοι εἰς Καππαδοκίαν ἦλθον, οὐδ' αὐτὸς ὁ

(α) Πράξ. Κεφ. Β'. 1—12.

Ναζιανζινὸς ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ κανὲν ἀκριβὲς, ἐν οἷς φησι. «Ἐπεὶ δὲ τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ εὐλαβεστάτοις Ἰουδαίοις, Πάρθοις καὶ Μήδοις καὶ Ἐλαμίταις. .. καὶ τοῖς ἐμοῖς Καππαδόκαις, ἐλάλουν αἱ γλῶσσαι καὶ τοῖς ἐκ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν Ἰουδαίοις, εἴτῳ φίλον οὕτω νοεῖν ἐκεῖσε συνειλεγμένοις, ἄξιον ἰδεῖν τίνες ἦσαν οὗτοι καὶ τῆς ποίας αἰχμαλωσίας· ἡ μὲν γὰρ εἰς Αἴγυπτον καὶ Βαβυλῶνα, περίγραπτός τε ἦν καὶ πάλαι τῇ ἐπανόδῳ λέλυτο· ἡ δὲ ὑπὸ Ρωμαίων, οὔπω γεγέννητο, ἔμελλε δὲ, εἴσπραξις οὖσα τῆς κατὰ τοῦ Σωτῆρος θρασύτητος· λείπεται δὴ τὴν ὑπ' Ἀντιόχου ταύτην ὑπολαμβάνειν, οὐ πολὺ τούτων οὖσαν τῶν καιρῶν πρεσβυτέραν· εἰ δέ τις ταύτην μὲν οὐ προσίεται τὴν ἐξήγησιν ὡς περιεργοτέραν· οὔτε γὰρ παλαιὰν εἶναι τὴν αἰχμαλωσίαν, οὔτε ἐπὶ πολὺ τῆς οἰκουμένης χεθεῖσαν, ζητεῖ δὲ τὴν πιθανωτέραν, ἐκεῖνο ἴσως ὑπολαβεῖν ἄμεινον· ὅτι πολλάκις καὶ ὑπὸ πλειόνων τοῦ ἔθνους μεταναστάντος, ὡς τῷ Ἔσδρᾳ ἱστόρηται, (α) αἱ μὲν τῶν φυλῶν ἀνεσώθησαν, αἱ δὲ ὑπελείφθησαν· ὧν εἰκὸς διασπαρεισῶν εἰς ἔθνη πλείονα, τηνικαῦτα παρεῖναί τινας καὶ μετέχειν τοῦ θαύματος.» (β)

§ 3. Μετὰ δὲ τὸ θαῦμα τοῦτο ὅτε οἱ Ἀπόστολοι ἐξῆλθον εἰς τὸ κήρυγμα ὁ Πέτρος πρὸς τοὺς ἐν τῇ διασπορᾷ Ἰουδαίους ἐξαιρέτως λαχὼν τὴν ἀποστολὴν, ἐπὶ ἐννέα ἔτη τὸ κατ' ἀρχὰς ποιμάνας τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑφ' ἑαυτοῦ συστᾶσαν ἐκκλησίαν, εἶτα ἐκήρυξε τὸ τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον ἐν Πόντῳ, Γαλατίᾳ, Καππαδοκίᾳ, Ἀσίᾳ καὶ Βιθυνίᾳ, ὥς φησιν ὁ Εὐσέβιος «ὁ Πέτρος ἐν Πόντῳ καὶ Γαλατίᾳ καὶ Βιθυνίᾳ, Καππαδοκίᾳ τε καὶ Ἀσίᾳ κεκηρυχέναι τοῖς ἐν διασπορᾷ Ἰουδαίοις ἔοικεν,» (γ) πρὸς οὓς ἔγραψεν ὕστερον καὶ τὴν καθολικὴν Α'. ἐπιστολὴν τῷ 45 ἢ κατ' ἄλλους τῷ 54 ἢ τῷ 61 μ. Χ. (δ)

(α) Ἔσδρ. Β'. δ', 13. Ζ'. 14. Κοντογόνη ἑβρ· ἀρχαιολ. σελ. 15,
(β) Γρηγ. Νιζιανζ. Λόγ. 44.
(γ) Εὐσ. ἐκκ. Ἱστ. Βιβλ. Γ'. α'.
(δ) Εὐγ. Βούλγ. ἑκατοντ. σελ· 171.

§. 4. Ἀνδρέας δὲ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πέτρου κηρύξας τὸ πρῶτον ἐν Σκυθίᾳ, εἶτα ἦλθεν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐδίδαξε Καππαδόκας, Γαλάτας, Βιθυνοὺς καὶ Ποντικοὺς, παρ' οἷς διέμεινεν ἱκανὸν χρόνον, πολλὰ ὑποστὰς ἰδίως ἐν Πόντῳ ὑπὲρ τῆς πίστεως· «ἐπὶ δὴ τούτῳ, λέγει Νικηφόρος Καλλίστου, καὶ Ἀνδρέας ὁ τοῦ κορυφαίου Πέτρου κασίγνητος. .. ἄχρι δὴ καὶ τῆς εἰς οὐρανὸν ἀνόδου Χριστῷ κατ' ἴχνος πολιτευσάμενος καὶ τὴν ἄνωθεν ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν χάριν τοῦ πνεύματος εἰσδεξάμενος κλήρῳ καὶ οὗτος τὴν εἰς τὰ ἔθνη ἐστέλλετο· Καππαδοκία μὲν οὖν αὐτῷ καὶ Γαλατία καὶ ἡ τῶν Βιθυνῶν διελάγχανον κτλ.» (α)· Ματθίας δὲ ὁ ἀντὶ τοῦ Ἰσκαριώτου Ἰούδα συγκαταριθμηθεὶς τοῖς δώδεκα ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον ἐν Ἰουδαίᾳ μὲν τὸ πρῶτον, ὕστερον δὲ ἐν Καππαδοκίᾳ, Πόντῳ, καὶ Κολχίδι, ἔνθα καὶ ἐμαρτύρησε, κατά τινα ἀρχαίαν παράδοσιν.

§. 5. Κατὰ δὲ τὸν Τεξιέρον καὶ ὁ μέγας Παῦλος ὁ τῶν ἐθνῶν διδάσκαλος, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν, ἐφώτισε τῇ διδασκαλίᾳ Θράκας καὶ Ποντικοὺς καὶ Καππαδόκας· συνάγει δὲ τοῦτο φαίνεται ἐκ δύο χωρίων τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Θεοδωρήτου «τά τε ἑῶα καὶ τὰ Ποντικὰ μέρη καὶ πρὸς τούτοις τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην τῆς διδασκαλίας ἐπλήρωσεν.» (β) Ἀλλ' εἰ καὶ οὐδέτερος τῶν ἱερῶν τούτων συγγραφέων ῥητῶς λέγει ὅτι ὁ Παῦλος ὁ καὶ Λυκάονας διδάξας μετὰ τοῦ Βαρνάβα, προχωρήσας δὲ καὶ ἕως τῶν ὁρίων τῆς Καππαδοκίας, ἦλθε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Καππαδοκίαν, τοῦτο μὲν λίαν πιθανὸν, ἀλλ' ἄπορον πῶς ὁ ἱερὸς Λουκᾶς ἐξιστορήσας ἀκριβούντως λεπτομερῶς τὴν διὰ Λυκαονίας πορείαν αὐτοῦ, ἀπεσιώπησε πάμπαν τὴν εἰς Καππαδοκίαν ἔλευσιν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ διατριβὴν αὐτοῦ. (γ)

§. 6. Ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ ἐγένετο λίαν πρωΐμως καὶ ἄνευ πολλῆς ἀντιστάσεως· εἰς τοῦτο δὲ συνέ-

(α) Νικηφ. Καλ. ἐκκ. Ἱστ. βιβλ. Β'.
(β) Χρυσος. ὁμιλ· 29· εἰς τὴν πρὸς Ρωμ. ἐπιστ. καὶ Θεοδώρ. εἰς τὴν αὐτὴν.
(γ) καὶ ὁ Τιλλεμὸν λέγει ὅτι «φαίνεται ὅτι ὁ Παῦλος ἐπίσης ἐπορεύθη εἰς Καππαδοκίαν καὶ Πόντον» **Lebas Asie mineur. q 448.**

τεινε μάλιστα ἡ πρὸ ἱκανῶν χρόνων διάδοσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἐπειδὴ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν Καππαδοκίᾳ (ποῦ δ' ἀλλαχοῦ οὐχί;) μεγίστη ἐπεκράτει ἀδιαφορία περὶ τὴν θρησκείαν, προελθοῦσα, ὡς εἰκὸς, ἐκ τῆς συγχύσεως τῆς λατρείας τῶν ἀσιατικῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν· ἑπομένως δὲ καὶ τῶν ἠθῶν διαφθορὰ καὶ τῶν τρόπων ἡ μοχθηρία· λέγεται μάλιστα ὅτι καὶ ἀνθρωποθυσίαι ἐγίνοντο ἐν τῷ ἐν Κομάνοις ἱερῷ τῆ, Ἐνυοῦς, εἰσαχθέντος τοῦ ἔθους τούτου εἰς Καππαδοκίαν ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου καὶ τῆς ἀδελφῆς Ἰφιγενείας ἐκ Ταυρίδος, ὅπου ἔθυον τῇ Ἀρτέμιδι ἄνδρας καὶ γυναῖκας. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἡ Καππαδοκία παρὰ πᾶσαν ἄλλην χώραν ἦν διατεθειμένη νὰ δεχθῇ τὸν χριστιανισμὸν, ὡς λέγει ὁ Τεξιέρος, οἱ Καππαδόκαι ἀπὸ πολλῶν χρόνων ὑπὸ σκληρὰν τελοῦντες δουλείαν ἦσαν λαὸς ἄθλιος καὶ κακοδαίμων· (γνωστὸν δὲ ὅτι ἡ χώρα αὐτῶν ἦν τὸ φυτώριον, οὕτως εἰπεῖν τῶν ἐν Ρώμῃ δούλων.) Ἐκ τούτου δὲ δυνάμεθα νὰ συμπεραίνωμεν μεθ' οἵας χαρᾶς οἱ δυστυχεῖς οὗτοι, μὴ ἔχοντες ἐλπίδα μήτε ἐν τῷ δε τῷ βίῳ μηδὲ ἐν τῷ μέλλοντι, ἐδέξαντο τὴν ἀγγελίαν λυτρώσεως· οὐκ ὀλίγον συνέδραμεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς νέας θρησκείας καὶ τὸ γενέσθαι τὴν χώραν ταύτην ἐπαρχίαν Ρωμαϊκήν. Καθ' ὅλον δὲ τὸν πρῶτον αἰῶνα, λέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀσίας διέδιδε τοῖς λαοῖς τὰς ἀρχὰς καὶ διδασκαλίας τοῦ Χριστιανισμοῦ· αἱ δὲ συναγωγαὶ τῶν πιστῶν ἐκανόνιζον ἐν σιγῇ τὰς ἀρχὰς τὰς μελλούσας νὰ ὁδηγήσωσι τοὺς κτίτορας τῶν ναῶν. Καὶ ὁ μὲν ἐπίσκοπος ἐθεωρεῖτο ποιμὴν, οἱ δὲ νεόφυτοι ποίμνιον καὶ τὸ ἔμβλημα τοῦτο ἐχρησίμευεν ὡς σημεῖον ἑνώσεως τοῖς χριστιανοῖς ἵνα γινώσκωσιν ἀλλήλους· ἡ περιστερὰ δὲ καὶ τὸ πτηνὸν τρώγοντα σταφυλὰς εἶχον ἐπίσης σημασίαν, τοῦ μὲν Ἁγίου Πνεύματος παρισταμένου διὰ τοῦ πρώτου ἐμβλήματος, τῆς δὲ μεταλήψεως διὰ τοῦ δευτέρου. (α)

(α) Τεξιέρος περιγρ. μικρ. Ἀσι. σελ. 524.

§. 7. Πρῶτος δὲ τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ ἐκκλησίας Ἐπίσκοπος ἐγένετο κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην παράδοσιν ὁ ἑκατόνταρχος Λογγῖνος, ὅστις ἀρχηγὸς ὢν τοῦ τάγματος τῶν εἰς σταύρωσιν ἀπαγαγόντων καὶ σταυρῷ προσηλωσάντων τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν στρατιωτῶν, ἰδὼν τὰ κατὰ τὸ πάθος αὐτοῦ θαυμάσια ἀνεβόησε τὸ περιβόητον ἐκεῖνο «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος» καὶ πιστεύσας αὐτῷ ἐπέστρεψεν εἰς Καππαδοκίαν καὶ ἐκήρυττε παρρησίᾳ τὸν Χριστόν. ἐλθόντος δὲ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Καππαδοκίαν ἐχειροτονήθη καὶ ἐπίσκοπος τῆς ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας, ὡς λέγει ὁ ἄξιος τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἀδελφὸς ὁ τῶν Νυσσαέων φωστὴρ Γρηγόριος «οὗτοι καὶ οἱ Μεσοποταμῖται βαρυπλούτους ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς σατραπείας, πάντων ἐδοκίμασαν τὸν Θωμᾶν εἰς ἐπιστασίαν ἑαυτῶν προτιμότερον, καὶ Τίτον Κρῆτες καὶ Ἱεροσολυμῖται Ἰάκωβον καὶ ἡμεῖς οἱ Καππαδόκαι τὸν ἑκατόνταρχον τὸν ἐπὶ τοῦ πάθους τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου ὁμολογήσαντα, πολλῶν ὄντων κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον λαμπρῶν ἐν γένει καὶ ἱπποτρόφων καὶ τοῖς ἐν τῇ συγκλήτῳ πρωτείοις σεμνυνομένων· καὶ κατὰ πᾶσαν δ' ἐκκλησίαν ἰδεῖν ἐστι τοὺς κατὰ θεὸν μεγάλους τῆς κοσμικῆς περιφανείας προτιμηθέντας.» (α) Ἐν δὲ τῷ Μηνολογίῳ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπαντῶνται καὶ τάδε «ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος ἦν οὗτος ἐκ τῆς χώρας Καππαδοκῶν ἑκαντοτάρχης ὑπάρχων ὑπὸ τὸν Πιλάτον. . . καταλιπὼν οὖν τὴν ἐπικειμένην αὐτῷ στρατείαν καὶ τὴν οἰκείαν χώραν καταλαβὼν ἀποστολικῶς τὸν Χριστὸν ἀνεκήρυττε θεόν. Πεισθεὶς δὲ ὁ Πιλάτος, μᾶλλον δὲ διαφθαρεὶς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων χρήμασι, διὰ γραμμάτων κατηγορεῖ τοῦ Λογγίνου πρὸς τὸν Τιβέριον, ὡς κατέλιπε τὴν οἰκείαν στρατείαν καὶ ὡς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ διάγει τὸν Χριστὸν καταγγέλλων θεόν· τέμνεται οὖν αὐτίκα τὴν κεφαλὴν μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ δύο στρατιωτῶν τοῦτο τοῦ Τιβερίου κελεύσαντος καὶ ἦχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐκ Καππαδοκίας εἰς Ἱερουσαλὴμ τοῦ πληροφορίαν λαβεῖν τὸν Πιλάτον καὶ τοὺς Ἰουδαίους τῆς αὐτοῦ ἀναιρέσεως, ἐφ' ᾧ τὸν Πιλάτον λαβεῖν τὰ συμπεφωνημένα κτλ.» ὑπέστη δὲ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ὁ Λογγῖνος ἐν

(α) Γρηγορ. Νύσ. Ἐπις. Γ'. σελ. 391.

Καππαδοκία παρὰ τὴν πόλιν Τύανα ἐν χωρίῳ καλουμένῳ Ἀνδράλαις ἢ Σανδράλαις· ὁ δὲ Χρυσόστομος βεβαιοῖ ὅτι κατὰ τοὺς ἑαυτοῦ χρόνους ἐδείκνυτο τὸ μαρτύριον αὐτοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ «τινὲς δέ φασιν ὅτι καὶ μαρτύριόν ἐστι τοῦ κεντυρίωνος ἀνδρισαμένου μετὰ ταῦτα πρὸς τὴν πίστιν·» (α) τὴν δὲ μνήμην αὐτοῦ γεραίρει ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία τῇ 16 Ὀκτωβρίου, μετὰ τῶν δύο στρατιωτῶν τῶν συναναιρεθέντων αὐτῷ.

§. 8. Καίτοι δὲ ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Καππαδοκίας ὑπέστη τὸ μαρτύριον, ἀλλὰ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ ἐκαρποφόρησεν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἐξέλαμψε τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ ἡ σκοτόμαινα τῆς τῶν εἰδώλων λατρείας κατὰ μέγα μέρος ἐλύθη κατὰ τοὺς δύο πρώτους ἤδη τῆς ἐκκλησίας αἰῶνας ταχύτερον μάλιστα ἐν αὐτῇ ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἐπαρχίαις· ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ Νέρωνος διωγμῷ καὶ ἐπὶ τοῦ Δομετιανοῦ ὀλίγον ἢ ἥκιστα ἐδιώχθη ἡ ἐκκλησία τῆς Καππαδοκίας, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Τραϊανοῦ (τῷ 106) πολλοὶ Καππαδόκες ἔλαβον τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον, ἐν οἷς ὀνομάζομεν τὸν Κουβικουλάριον ἤτοι θαλαμηπόλον αὐτοῦ τοῦ Τραϊανοῦ Καισαρέα Ὑάκινθον. Ἐπὶ δὲ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου (174) ἐνῷ πολλοὶ ὡς πρόβατα σφαγῆς ἠγήγοντο, τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ λεγεώνων τὸ δωδέκατον τὸ ἐν Καππαδοκίᾳ τὸ ὕστερον κεραυνοφόρον κληθὲν ἐπαύσατο τὸν διωγμὸν σῶσαν ὅλην τὴν στρατιὰν διὰ τῶν εὐχῶν αὐτοῦ, ὡς διηγῆται ὁ Δίων Κάσσιος (β) καὶ ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ ἐπιτομεύς τοῦ Δίωνος ἀνεψιὸς τοῦ Πατριάρχου Ξιφιλίνου Ἰωάννης «Μάρκον Αὐρήλιον Καίσαρα λόγος ἔχει Γερμανοῖς καὶ Σαρμάταις ἀντιπαρατεταγμένον μάχῃ δίψῃ πιεζομένης αὐτοῦ τῆς στρατιᾶς ἐν ἀμηχανίᾳ γενέσθαι· τοὺς δ' ἐπὶ τῆς Μελιτινῆς οὕτω καλουμένης λεγεῶνος στρατιώτας διὰ πίστεως ἐξ ἐκείνου καὶ εἰς δεῦρο συνεστῶσης ἐν τῇ πρὸς τοὺς πολεμίους παρατάξει γόνυ θέντας ἐπὶ τὴν γῆν κατὰ τὸ οἰκεῖον ἡμῖν τῶν εὐχῶν ἔθος ἐπὶ τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ἱκεσίας τραπέσθαι· παραδόξου δὲ τοῖς πολεμίοις τοιούτου δή θεάματος φανέντος, ἄλλο τι λόγος ἔχει παραδοξότερον ἐπικαταλαβεῖν αὐτίκα· σκηπτὸν μὲν εἰς φυγὴν καὶ ἀπώλειαν συνελαύνοντα τοὺς πολεμίους, ὄμβρον δὲ ἐπὶ τὴν τῶν τὸ θεῖον παρακεκληκότων στρατιὰν, πᾶσαν αὐτὴν ἐκ τοῦ δίψους μέλλουσαν ὁσονούπω διαφθαρήσεσθαι, ἀνακτώμενον. (α) «Τάγμα ἦν τῷ Μάρκῳ τῶν ἀπὸ Μελιτίνης στρατιωτῶν, εἰσὶ δὲ τὸν Χριστὸν πρεσβεύοντες ἅπαντες· ἐν οὖν τῇ μάχῃ ἐκείνῃ προσιόντα τῷ Μάρκῳ τὸν ἔπαρχον ἀμηχανοῦντι πρὸς τὴν περίστασιν καὶ δεδιότι περὶ σύμπαντι τῷ στρατῷ εἰπεῖν λέγεται ὡς οἱ καλούμενοι Χριστιανοὶ οὐκ ἔστιν ὅτι οὐ δύνανται ταῖς εὐχαῖς, ὅτι παρά σφισιν τάγμα ὅλον τυγχάνει ὂν τούτου τοῦ γένους· τὸν οὖν Μάρκον ἀκούσαντα, παρακλήσει χρήσασθαι πρὸς αὐτοὺς ὡς ἂν εὔξωνται τῷ σφετέρῳ θεῷ· εὐξαμένων δὲ αὐτῶν, παραχρῆμα ἀκούσαντα τὸν θεὸν, τοὺς μὲν πολεμίους κεραυνῷ βαλεῖν, τοὺς δὲ Ρωμαίους ὄμβρῳ παραμυθήσασθαι· ἐφ' οἷς καταπλαγέντα τὸν Μάρκον ἰσχυρῶς τούς τε Χριστιανοὺς κατὰ δόγμα τιμῆσαι καὶ τὸν λεγεῶνα κεραυνοβόλον προσαγορεῦσαι· λέγεται δὲ καὶ ἐπιστολήν τινα περὶ τούτων εἶναι τοῦ Μάρκου· ἀλλ' οἱ μὲν Ἕλληνες ὅτι μὲν τὸ τάγμα κεραυνοβόλον λέγεται ἴσασι καὶ αὐτοὶ μαρτυροῦσι, τὴν δὲ αἰτίαν τῆς προσηγορίας ἥκιστα λέγουσι.» (β) Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους διεδόθη εἰς Καππαδοκίαν καὶ εἰς ἄλλας γείτονας χώρας ἡ αἵρεσις τῶν Καταφρύγων, ὀνομασθεῖσα αἵρεσις τοῦ ἐκ Φρυγίας Μοντανοῦ ἐπισκόπου Πεπούζης, ὅστις ἐκάλει ἑαυτὸν Παράκλητον σταλέντα παρὰ τοῦ Χριστοῦ· ἀλλὰ καίτοι ἐν ἄλλοις τόποις διήρκεσε μέχρι τοῦ ς'. αἰῶνος ἐν Καππαδοκίᾳ ὅμως δὲν διέμεινε πολύ· κατὰ τῆς αἱρέσεως, ταύτης ἐκ τῶν ἡμετέρων ἠγωνίσθη Ζωτικὸς ὁ Κομάνων (**Lebas Asie mineure** p· 453.) Ἡ δ' Ἱστορία σιωπῶσα τὰ ὀνόματα τῶν μετὰ τὸν Λογγῖνον ἐπισκόπων τῆς Καππαδοκίας ἀναφέρει τὸν περὶ τὰ τέλη τοῦ Β'. αἰῶνος ἀκμάσαντα Καισαρείας ἐπίσκοπον Θεόκριτον, ὅστις ζηλωτὴς ὑπάρχων τῆς ὀρθοδοξίας Βαρσάκην τὸν Σύρον τὸν τὰ τοῦ Οὐαλεντια-

(α) Χρυσοστ. ὁμιλ. 89. εἰς Ματθ. σελ. 913.
(β) Δίων Κάσσιος Ρωμ. Ἱστ. ΝΕ'. 23.

(α) Εὐσ. ἐκκλ· Ἱστ. βιβλ. Ε'. 5.
(β) Ἰωάν. Ξιφιλ. ἐπιτ. Δίωνος Κασσίου.

νοῦ φρονοῦντα ἐν Καππαδοκίᾳ ἀνεθεμάτισεν ὡς μητροπολίτης δηλονότι παντὸς τοῦ ἔθνους.

§. 9. Καὶ ἐν μέν τῷ διωγμῷ τῷ γενομένῳ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου Μάρκου Αὐρηλίου (τοῦ ἐν βασιλεῦσι φιλοσόφου, ὅστις ἐδίωξε τὴν ἐκκλησίαν παραπεισθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν φιλοσόφων ἐχθρῶν ἀμειλίκτων τοῦ Χριστιανισμοῦ) ἀναφέρονται (α) τρεῖς μάρτυρες Πεύσιππος, Ἐλάσιππος, καὶ Μέσιππος, (ἤ Σπεύσιπος. Ἐλεύσιππος καὶ Μελάσιππος ἤ Μέσιππος), ἀδελφοὶ τρίδυμοι· καὶ ἡ μὲν μήτηρ αὐτῶν Χριστιανὴ οὖσα ἐτελεύτησε τριετῶν ὄντων τούτων ὁ δὲ πατὴρ εἰδωλολάτρης ὢν ἐξέθρεψεν αὐτοὺς ἐν τῇ εἰδωλολατρείᾳ· ἔργον δὲ αὐτῶν κύριον ἦν ἡ ἱπποτροφία καὶ τὸ πωλοδαμνεῖν, ἐν ᾧ ἐμπειρότατοι ἦσαν· εἶχον δὲ καὶ προμήτορα πρὸς πατρὸς Νεονίλλην ἤ Λεονίλλην καλουμένην ἐμπειρίαν ἔχουσαν ἰατρικῆς ἐπαγγελλομένην μὲν τὴν χριστιανικὴν πίστιν, παιδεύουσαν δ' ἐν αὐτῇ τὴν μητέρα αὐτῶν· οὐδέποτε ὅμως εἶχε τολμήσει νὰ εἴπῃ αὐτοῖς περὶ τοῦ εὐαγγελίου φοβουμένη μήπως ὁ πατὴρ αὐτῶν λίαν ἀμετάπειστος ὢν ἐν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ καταστήσῃ πᾶσαν αὐτῆς τὴν διδασκαλίαν ἄχρηστον· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὅτε ἀπέθανεν ἐκεῖνος ἐξετέλεσεν ὅ,τι ἐπεθύμει ἀπὸ τοσούτου χρόνου· διότι, ἐπειδὴ οἱ τρεῖς οὗτοι ἀδελφοὶ ἐτέροντο καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἱπποδρομίαις ἐν πεδίῳ καλουμένῳ Παρνασσῷ ὅπου ἵδρυτο εἴδωλον Διὸς Νεμεσίου συνέβη ποτὲ προσενεγκόντες αὐτῷ θυσίαν νὰ κομίσωσι περισσεύματά τινα τῇ προμήτορι αὐτῶν παρακαλοῦντες αὐτὴν νὰ μετάσχῃ τοῦ συμποσίου αὐτῶν· τότε δὴ μὴ δεξαμένη ταῦτα ὑπέδειξεν αὐτοῖς τὴν ματαιότητα τῶν εἰδώλων καὶ παρώτρυνεν αὐτοὺς νὰ δεχθῶσι τὸν Χριστιανισμόν· οὕτω δὲ πεισθέντες τῇ διδασκαλίᾳ κατὰ τὴν συμβουλὴν αὐτῆς συνέτριψαν μετὰ τῶν δούλων αὐτῶν τὸ ἄγαλμα τοῦ Νεμεσίου Διὸς μετὰ τῶν ἄλλων εἰδώλων, τῶν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν, οἷς ἔθυον καθ' ἕκαστον μῆνα καὶ κατέβαλον τοὺς δώδεκα ναΐσκους αὐτῶν· ὅτε δὲ οἱ τρίδυμοι συνέτριψαν τὰ εἴδωλα ἡ Λεονίλλη εὐχαριστήσασα

(α) ὅρ. Μην. Ἰαν. Ις'. περὶ δὲ τῶν φιλοσόφων ὅρα **Le bas Asie mineure, p. 453.**

τῷ θεῷ διὰ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἤγαγεν αὐτοὺς τῷ ὁμολογητῇ Μακαρίῳ, ὅστις ἐξορισθεὶς εἰς Ἀντιόχειαν ἐκεῖθεν εἶχεν ἀποπεμφθῆ εἰς τὸ ὄρος Ἀθὰρ ἐν τῷ προαστείῳ Ναζιανζοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ, ὅπου διὰ τῆς εὐχῆς αὐτοῦ ἐξέρρευσε ῥύαξ καὶ ἐβάπτισεν αὐτοὺς ὁ ἅγιος τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος· δὲν ἐβαπτίσθησαν δὲ εἰμὴ ἐν τῷ αἵματι αὐτῶν ἐμαρτύρησαν δὲ τῇ Ις'. Ἰανουαρίου. Ἐκ δὲ τοῦ παραδείγματος τούτου, τῆς Λεονίλλης δηλαδὴ καὶ τῶν ἐκγόνων αὐτῆς, ὡς καὶ τοῦ ἐθνικοῦ υἱοῦ καὶ τῆς Χριστιανῆς νύμφης αὐτῆς δηλοῦται ὁ τε θερμὸς τῶν πρώτων ἐν Καππαδοκίᾳ Χριστιανῶν ζῆλος καὶ ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς αὐτὴν οὐ μόνον διὰ τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἁπλῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν μάλιστα τοῖς ἑαυτῶν οἰκείοις καὶ φίλοις.

§. 10. Ὁ δὲ Σεπτίμιος Σεβῆρος τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν προσηνέχθη ἐπιεικῶς τοῖς Χριστιανοῖς, ἀλλὰ βλέπων, ὡς φαίνεται, τὰς καθ' ἡμέραν προόδους τοῦ Χριστιανισμοῦ κατελήφθη ὑπὸ ἀνησυχίας, ὅθεν τῷ διακοσιοστῷ δευτέρῳ ἐξέδωκε δόγμα ἀπαγορεῦον ἐπὶ ποιναῖς βαρυτάταις τὸ γενέσθαι Ἰουδαῖον ἤ Χριστιανόν· τοῦτο δὲ ἐγένετο ἀφορμὴ διωγμοῦ νέου· διότι, ἐπειδὴ τὸ δόγμα τοῦτο κατεδίκαζε τοὺς προσηλύτους, ἐδιώκοντο μᾶλλον οἱ ἐπαγγελλόμενοι τὴν διδασκαλίαν· ἐπ' αὐτοῦ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἔλαβον οἱ ἐκ Καππαδοκίας ὁρμώμενοι ἅγιοι Θεσπέσιος καὶ Θεοδότη ἡ σφόδρα πλουσία καὶ εὐγενής. Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Κλαύδιός τις Ἑρμηνιανός διοικητὴς τῆς Καππαδοκίας περίβλεπτος ἐγένετο ἐπὶ ὠμότητι, ὀργισθεὶς λίαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ὅτι ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐδέξατο τὸν Χριστιανισμόν· προσεβλήθη δὲ ὑπὸ νόσου φρικώδους τοιαύτης, ὥστε ἐξήρχοντο σκώληκες ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἀπεδόθη τῇ θείᾳ δίκῃ· παρήγγειλε δὲ ἐπιμελῶς νὰ κρύπτωσι τὸ πάθος αὐτοῦ, ἵνα μὴ οἱ Χριστιανοὶ μαθόντες, ἔλεγε, χαρῶσιν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι μέλλουσι νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἐμοῦ ἐντὸς ὀλίγου· καὶ ὅμως ἀνεγνώρισεν ἐπὶ τέλους τὴν χεῖρα τοῦ θεοῦ καὶ ὡμολόγησεν ὅτι ἐτιμωρεῖτο ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀναγκάσας τῇ βίᾳ τῶν βασάνων τινὰς Χριστιανοὺς ν' ἀρνηθῶσι τὴν ἑαυτῶν πίστιν καὶ ἀπέθανε σχεδὸν Χριστιανός. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ δὲν ἔλειψεν ὁ διωγμὸς ἐν Καππαδοκίᾳ· διό-

τι ὁ ἅγιος Ἀλέξανδρος ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος τότε ἐν Καππαδοκίᾳ ἦν εἰσέτι δέσμιος, ὅτε ὁ ἅγιος Ἀσκληπιάδης, ὅστις καὶ αὐτὸς περίφημος ἐγένετο κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον, ἐπίσκοπος ἐγένετο τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας τῷ **211** καὶ ἐκ τῆς εἱρκτῆς ἔγραψε διὰ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως πρὸς τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ πιστοὺς ἐπιστολὴν συγχαρητήριον διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Ἀσκληπιάδου, ἧς τὸ ἐξῆς τεμάχιον διεφύλαξεν ὁ Εὐσέβιος «Ἀλέξανδρος δοῦλος καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ τῇ μακαρίᾳ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν· ἐλαφρά μοι καὶ κοῦφα τὰ δεσμὰ ὁ Κύριος ἐποίησε κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἱρκτῆς πυθομένῳ τῆς ἁγίας ὑμῶν τῶν Ἀντιοχέων ἐκκλησίας κατὰ τὴν θείαν πρόνοιαν Ἀσκληπιάδην τὸν ἐπιτηδειότατον κατ' ἀξίαν τὴν πίστιν τῆς ἐπισκοπῆς ἐγκεχειρισμένον. . . ταῦτα δὲ ὑμῖν, κύριοι μοι ἀδελφοί, τὰ γράμματα ἀπέστειλα διὰ Κλήμεντος τοῦ μακαρίου Πρεσβυτέρου ἀνδρὸς ἐναρέτου καὶ δοκίμου, ὃν ἴστε καὶ ὑμεῖς καὶ ἐπιγνώσεσθε· ὃς καὶ ἐνθάδε παρὼν κατὰ τὴν πρόνοιαν καὶ ἐπισκοπὴν τοῦ δεσπότου, ἐπεστήριξέ τε καὶ ηὔξησε τὴν τοῦ Κυρίου ἐκκλησίαν.» (α) Καὶ ὅτι μὲν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπίσκοπος ὢν τῆς Καππαδοκίας ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἁγίων τόπων καθ' ὃν χρόνον ὁ Νάρκισσος ἐπεσκόπει τῆς πόλεως ταύτης τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τούτου διὰ τὸ βαθὺ γῆρας μὴ δυναμένου νὰ ἐκπληροῖ ἐντελῶς τὰ ἱερὰ αὐτοῦ καθήκοντα οἱ Χριστιανοὶ τῶν Ἱεροσολύμων κατὰ θείαν τινὰ ἀποκάλυψιν καὶ κατὰ συναίνεσιν τῶν ἐπισκόπων τῶν πέριξ ἐκκλησιῶν κατέστησαν συμβοηθὸν αὐτοῦ τὸν Ἀλέξανδρον, γράφει ὅ τε Εὐσέβιος καὶ ὁ Ἱερώνυμος, ἀλλὰ ποίας ἐν Καππαδοκίᾳ πόλεως πρότερον ἦν ἐπίσκοπος ἀμφότεροι σιωπῶσιν· οἱ δὲ νεώτεροι κριτικοὶ ὁ Οὐαλέσιος καὶ ὁ Τιλλεμόντιος ὑπομνηματίζουσιν ὅτι ἦν τῆς Φλαυϊάδος ἤ Φλαυϊουπόλεως μητροπόλεως τῆς ἐν Κιλικίᾳ Ἀναζάρβης· ἠξιώθη δὲ ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ μαρτυρικοῦ στεφάνου ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα Δέκιον διωγμοῦ ἐν Καισαρείᾳ τῷ **251** ἐν τῇ φυλακῇ. (β)

(α) Εὐσεβ. ἐκκλ· Ἱστορ. βιβλ ς'. 11.

(β) αὐτόθι βιβλ. ς'. 39 καί 46· καὶ Κοντογ Πατρολ. Τόμ. Α'. παρβλ. καὶ **Le bas Asie mineure. p. 455.**

§. **11.** Ἐπὶ δὲ Καρακάλλα, ὅστις ἀσχολούμενος περὶ τὰς ἄλλας αὐτοῦ ὠμότητας καὶ βιαιοπραγίας παρεῖδε τοὺς Χριστιανοὺς ἀπεδόθη ἡ ποθητὴ εἰρήνη τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη, ἕως τῆς βασιλείας τοῦ Μαξιμίνου. Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους ἐλάμπρυναν τὴν Καππαδοκῶν ἐκκλησίαν δύο μεγάλοι Ἱεράρχαι καὶ περιφανέστατοι Γρηγόριος ὁ Νεοκαισαρείας ὁ καὶ θαυματουργὸς ἐπικληθεὶς (οὗ τὸν βίον ἔγραψεν ὁ Νύσσης Γρηγόριος) καὶ Φιρμιλιανὸς ὁ Καισαρείας (α).

§. **12.** Καὶ ὁ μὲν Γρηγόριος ἐγεννήθη ἐν Νεοκαισαρείᾳ τοῦ Πόντου ἀπὸ γονέων ἐπιφανῶν, ἀλλ' ἐθνικῶν, καλούμενος τὸ πρότερον Θεόδωρος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς δέκατον τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων παρέδωκεν ἑαυτὸν μετὰ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ Ἀθηνοδώρου κατὰ θέλησιν τῆς μητρὸς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ῥητορικῆς, ἵνα διατρέξῃ ποτὲ εὐτυχῶς τὸ στάδιον τοῦ συνηγόρου, ὅθεν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐδιδάχθησαν ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ κατὰ προτροπὴν τοῦ διδασκάλου αὐτῶν τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον· ἐν ᾧ δὲ ὁ Θεόδωρος εἶχε κατὰ νοῦν ν' ἀποδημήσῃ εἰς Ρώμην, ἵνα ἐκπαιδευθῇ ἐντελέστερον τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου τὴν ἐπιστήμην, ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ προσκληθεὶς εἰς Καισάρειαν πρόεδρος τῆς ἐπαρχίας Παλαιστίνης ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐν Νεοκαισαρείᾳ ἵνα ἔλθῃ κατόπιν, καὶ παρεκάλεσε τὸν γυναικάδελφον αὐτοῦ, τὸν νέον Θεόδωρον, νὰ συνοδεύσῃ αὐτὴν εἰπὼν καὶ τὸν μυστικὸν τοῦτον λόγον ὅτι οὕτω θέλει ἐπιτύχει εὐκόλως τοῦ σκοποῦ τῆς περὶ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον τελειοποιήσεως, φοιτῶν εἰς τὴν περίφημον τότε νομικὴν σχολὴν τὴν ἐν Βηρυτῷ τῆς Φοινίκης. Καὶ ὁ μὲν Θεόδωρος ὑπήκουσεν εἰς τὴν παραγγελίαν ταύτην· ἡ δὲ θεία Πρόνοια ἄλλως πως ᾠκονόμησε τὰ κατ' αὐτόν· ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἐγνωρίσθησαν καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ μετὰ τοῦ Ὠριγένους διδάσκοντος τότε ἐκεῖ, ὅστις ἀποκτήτας τὴν φιλίαν αὐτῶν μετεχειρίσθη πᾶσαν τὴν πειστικὴν τοῦ λόγου δεινότητα εἰς τὸ νὰ ἀποτρέψῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς σπουδῆς τῶν νομικῶν καὶ νὰ παρακινήσῃ νὰ μεί-

(α) **Las bes Asie mineure. p. 456.**

νωσι παρ' αὐτῷ· πεισθέντες δὲ εἰς τὴν ἐξαίσιον τοῦ ἀνδρὸς ῥητορείαν καὶ λησμονήσαντες τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Βηρυτὸν καὶ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην καὶ πάντα, ἀφιερώθησαν ἐξ ὅλης ψυχῆς εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ ὁδηγίαν τοῦ Ὠριγένους. (α) Διδάξας δὲ αὐτοὺς ὁ Ὠριγένης πάντας τοὺς κλάδους τῆς Φιλοσοφίας ὥπλισεν αὐτοὺς τελευταῖον διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Ἑρμηνείας τῆς ἁγίας Γραφῆς πρὸς τελείαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως γνῶσιν· διήρκεσε δὲ ἡ διδασκαλία αὕτη πέντε ἔτη, ἀλλ' οὐχὶ καὶ χωρὶς τινος διακοπῆς· διότι καταφυγόντος τοῦ Ὠριγένους εἰς Καππαδοκίαν ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Μαξιμίνου (235) ἐξηκολούθησεν ὁ Γρηγόριος τὴν σπουδὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ· ἐν ταύτῃ δὲ τῇ πόλει τῶν ἠθῶν αὐτοῦ ἡ κοσμιότης καὶ ἡ σωφροσύνη, καίτοι μὴ ὄντος εἰσέτι Χριστιανοῦ, ἀλλὰ κατηχουμένου, διήγειρε τὸν θαυμασμὸν πάντων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Γορδιανοῦ τῷ 237 ἐπανῆλθε μετὰ τοῦ Φιρμιλιανοῦ πάλιν εἰς Καισάρειαν· ἐμαθήτευσε καὶ αὖθις ἔτι χρόνον τινὰ παρὰ τῷ Ὠριγένει καὶ ἴσως εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἐβαπτίσθη (τῷ 239)· πρὶν δὲ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τοῦ διδασκάλου ἐξέφρασε πρὸς αὐτὸν εἰς πανηγυρικόν τινα λόγον τὰ ἴδια τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ αἰσθήματα. Μετὰ δὲ τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπανάκαμψιν, ἐν ᾧ πάντες οἱ συμπολῖται ἀνέμενον νὰ ἴδωσι διαλάμπουσαν εἰς τὸ δημόσιον τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν παιδείαν τοῦ Γρηγορίου, αὐτὸς προτιμήσας τὸν ἐρημικὸν καὶ μονήρη βίον, ἔζη μακρὰν τῆς πόλεως παραδεδομένος πάντοτε εἰς τὴν μελέτην· συμβουλευθεὶς δὲ παρὰ τοῦ διδασκάλου Ὠριγένους μᾶλλον ἐνέμεινεν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς θεολογίας. Ἡ δὲ φήμη τῆς σοφίας καὶ εὐσεβείας αὐτοῦ ἔφθασεν εἰς τὰ ὦτα τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἀμασείας μητροπόλεως τοῦ Πόντου Φαιδίμου, ὅστις παραχρῆμα ἀπεφάσισε νὰ προχειρίσῃ τὸν Γρηγόριον τῆς κατὰ τὸν Πόντον Νεοκαισαρείας ἐπίσκοπον· ὁ Γρηγόριος μετὰ πολυχρόνιον ματαίαν ἄρνησιν ἠναγκάσθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοῦ Φαιδίμου τὴν ἀξίωσιν. Δραστήριος δὲ περὶ πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ὑπόθεσιν συνέδρευσεν ἐν τῇ κατὰ τὴν

(α) Εὐσ· ἐκκλ. Ἱστ. βιβλ. ς'. 30.

Ἀντιόχειαν συγκροτηθείσῃ συνόδῳ κατὰ τοῦ αἱρετικοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως (τῷ 263). (α) Ἀπέθανε δὲ περὶ τὸ ἔτος 270 ἀφεὶς μετὰ τὸν θάνατον ἐν Νεοκαισαρείᾳ τοσούτους μόνον ἐθνικοὺς (δέκα ἑπτὰ) ὅσους Χριστιανοὺς εὗρεν ἐν αὐτῇ παραλαβὼν τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν. (β) Σπανίως συνέβη νὰ ἑνωθῇ εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνδρα, ὡς εἰς τὸν Γρηγόριον τοῦτον, σοφία, εὐσέβεια καὶ θαυματουργὸς δύναμις κατὰ βαθμὸν τοσοῦτον ἔξοχον· ἡ φήμη αὐτοῦ, λέγει ὁ Ρουφῖνος, ἐπλήρου τὴν ἄρκτον καὶ τὴν Ἀνατολήν· τὰ δὲ κατορθώματα αὐτοῦ διεκηρύσσοντο καθ' ὅλας τὰς ἐκκλησίας καὶ αὐτοὶ δὲ προσέτι οἱ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως πολέμιοι, ὡς μαρτυρεῖ ὁ μέγας Βασίλειος, ὠνόμαζον αὐτὸν διὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα αὐτοῦ θαύματα δεύτερον Μωϋσῆν. (γ). Ἡ μεγαλόνοια καὶ ἡ σοφία γίνεται καταφανὴς καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἅπερ, εἰ καὶ ὀλίγα, μεγάλως ὅμως ἡ ἐκκλησία σέβεται· εἶναι δὲ ταῦτα· α) Εἰς Ὠριγένην προσφωνητικὸς καὶ πανηγυρικὸς λόγος. β) Σύμβολον ἢ ἔκθεσις τῆς πίστεως δι' ἧς κατηχήθη καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Βασίλειος ὡς αὐτὸς λέγει «Πίστεως δὲ τῆς ἡμετέρας τίς ἂν γένοιτο ἐναργεστέρα ἀπόδειξις ἢ ὅτι τραφέντες ἡμεῖς ὑπὸ τιτθῇ μακαρίᾳ γυναικὶ παρ' ὑμῶν ὡρμημένῃ; Μακρίναν λέγω τὴν περιβόητον, παρ' ἧς ἐδιδάχθημεν τὰ τοῦ μακαρίου Γρηγορίου ῥήματα, ὅσα πρὸς αὐτὴν ἀκολουθίᾳ μνήμης διασωθέντα αὐτή τε ἐφύλασσε καὶ ἡμᾶς ἔτι νηπίους ὄντας ἔπλαττε καὶ ἐμόρφου τοῖς τῆς εὐσεβείας δόγμασι.» (δ)· γ'.) Μετάφρασις εἰς τὸν ἐκκλησιαστήν· δ'.) ἐπιστολὴ κανονικὴ καὶ ἄλλα ἄττινα θεωροῦνται ὑποβολιμαῖα. (ε)

§. 13. Ὁ δὲ κόσμος τῆς ἐκκλησίας τῶν Καισαρέων γενόμενος

(α) Εὐσεβ. ἐκκλ· Ἱς. βιβλ. Ζ', 27.

(β) Γρηγ. Νύσσ. Βίος Γρηγορ. τοῦ θαυματουργοῦ.

(γ) Βασιλ. περὶ τοῦ ἁγ. πνεύμ. κεφ. κθ'. πρὸς Ἀμφιλοχ.

(δ) Βασιλ. ἐπιστ. ΣΔ'.

(ε) Ὅρα καὶ Κουτλ. Πατρολ·—ἀστεῖαν δὲ ἐκλογὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Κομάνων, τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου τοὺπίκλην Ἀνθρακέως ἀναφέρει ἡ ἱστορία ἐν τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ θαύμασι. (**Le bas Asie mineure. p. 457**).

Φιρμιλιανὸς ἐξ εὐπατριδῶν καταγόμενος ἐγεννήθη ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ ἐδιδάχθη τὴν θύραθεν σοφίαν ἐν ταῖς αὐτόθι τηνικαῦτα ἀκμαζούσαις σχολαῖς, διακρινόμενος ἀείποτε διὰ τὴν τῶν ἠθῶν αὐτοῦ κοσμιότητα καὶ τὴν ἄλλην ἐκ τούτων ἀπαστράπτουσαν σωφροσύνην, ὧν περ ἕνεκα καὶ φίλος στενὸς καὶ γνησιώτατος γέγονε τοῦ προειρημένου Γρηγορίου· ἐπειδὴ δὲ διὰ τὸ ὁμοιότροπον τοῦ ἤθους αὐτῶν καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν τοῦ φρονήματος ἀμφότεροι κατὰ τὸν Νυσσαέων φωστῆρα (α) πρὸς τὸν θεὸν ἦσαν βλέποντες καὶ τὴν σπουδὴν αὐτῶν πρὸς τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν συμβαίνουσαν ἔγνων, καταλιπόντες πᾶσαν περὶ τὴν ἔξω φιλοσοφίαν σπουδὴν προσφοιτῶσι πρὸς τὸν λαμπρὸν καὶ εὐδοκιμώτατον τῆς θείας τῶν Χριστιανῶν φιλοσοφίας καθηγούμενον τὸν θαυμάσιον Ὠριγένην ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον εὐκλεῶς διδάσκοντα. Ἀλλ' ὥσπερ ὁ μέγας καὶ θαυματουργὸς Γρηγόριος ὑπερβαλλόντως ἐτίμα τὸν αὐτοῦ διδάσκαλον, οὕτω καὶ ὁ Φιρμιλιανὸς τῷ φίλῳ διεφιλοτιμεῖτο, ὥστε «τοτὲ μὲν αὐτὸν ἀμφὶ τὰ κατ' αὐτὸν κλίματα εἰς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ὠφέλειαν ἐκκαλεῖσθαι, τοτὲ δὲ ὡς αὐτὸν ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν στέλλεσθαι, καί τινας αὐτῷ συνδιατρίβειν χρόνους τῆς εἰς τὰ θεῖα βελτίωσεως ἕνεκα.» (β) Προχειρισθεὶς δὲ τῷ 233 διὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν ἀκραιφνῆ αὐτοῦ πολιτείαν ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας καθ' ὅλον τὸν μετὰ ταῦτα αὐτοῦ βίον λαμπρῶς κατηγλάϊσε τὸν θρόνον αὐτῆς ταῖς ποιμαντορικαῖς χάρισιν, οἷός τις ἀστὴρ πρωϊνὸς ἐξανατείλας πρὸ τοῦ βασιλικωτάτου τῶν αἰώνων προσώπου τοῦ Οὐρανοφάντορος Βασιλείου· διότι ζῆλον ἔνθεον ἀεὶ πνέων ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀλωβήτου τῶν πατρῴων δογμάτων διατηρήσεως παντα χοῦ διέτρεχε, ἔνθα ἐκκλησιαστική τις ὑπόθεσις συνεζητεῖτο. Καὶ τῷ μὲν 252, ὁπότε τὸ τοῦ Ναυάτου σχίσμα τοῦ ἀρνουμένου εἰς τοὺς ἅπαξ ἐκπεπτωκότας τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν διὰ παντὸς διεδόθη καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀπῆλθεν εἰς Ἀντιόχειαν ὡς πρόμαχος τοῦ ὀρθοῦ περὶ μετανοίας φρονήματος

(α) Γρηγ. Νύσσ. βίος Γρηγορ. τοῦ θαυματ.
(β) Εὐσέβ. ἐκκλ. Ἱστορ. Βιβλ. Ζ', 2,5, 28.

τῆς ἐκκλησίας. Ἀπὸ δὲ τοῦ 253—257 ἔτους, ὅτε ἀνεφύη τὸ δεύτερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡ συζήτησις περὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν αἱρετικῶν, ὁ μακάριος Φιρμιλιανὸς ὑπερμαχήσας μεθ' ὅλων τῶν τῆς Κιλικίας, Καππαδοκίας, Γαλατίας καὶ ἐν γένει πάντων τῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἐπισκόπων καὶ δὴ καὶ τῶν τῆς Ἀφρικῆς, προεξάρχοντος αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ ἐπισκόπου Καρχηδόνος, ἀντεπάλαισε γενναιότατα κατὰ τῆς νομιζομένης ἀρχαίας παραδόσεως, μᾶλλον δὲ τῆς ἀνενδότου γνώμης τοῦ Στεφάνου ἀρχιεπισκόπου Ρώμης διϊσχυριζομένου ἀπερινοήτως «μόνῃ χρῆσθαι τῇ διὰ χειρῶν ἐπιθέσεως εὐχῇ» ἐπὶ τῶν ἐξ αἱρέσεων προσερχομένων τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἀλλ' ἀμφοτέρων ἐπ' ἀποστολικαῖς παραδόσεσιν ἐρειδομένων ὁ Στέφανος ἐπὶ πλεῖον εὐσεβείας ἐλλιπῶς, ἵνα μὴ ὑπὸ πνεύματος ἐκκλησιαστικῆς φιλαρχίας ὑπονεμόμενον αὐτὸν εἴπωμεν, ἀκοινωνήτους τῆς ἐκκλησίας ἐκήρυξεν ὅλους τοὺς τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἐπισκόπους, καὶ αὐτὸν τὸν Φιρμιλιανόν, ὡς μὴ πειθομένους τῷ λόγῳ αὐτοῦ, προσονομάσας αὐτοὺς ἀναβαπτιστάς· διότι τοὺς ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἐκκλησίας προσερχομένους αἱρετικοὺς κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος ἐβάπτιζον διὰ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου καὶ ἀληθοῦς τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματος· τῆς γνώμης δὲ τοῦ Φιρμιλιανοῦ ἀπριξ ἐχόμενος, ὡς εἴρηται, καὶ ὁ θεῖος Κυπριανὸς μεθ' ὅλων τῶν Ἀφρικανῶν ἐπισκόπων καὶ διὰ τριῶν ἐν Καρχηδόνι συγκροτηθεισῶν συνόδων τὴν ἀλήθειαν ταύτης προσεπικυρώσας ἐπέστειλε τῷ μακαρίῳ Φιρμιλιανῷ διὰ Ρογατιανοῦ τοῦ διακόνου οὐ μόνον τὴν ἰδίαν αὐτῷ ἐπιγεγραμμένην ἐπιστολήν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας, ὡς εἰκάζεται, ἃς ἄλλοις πρότερον εἶχεν ἐπιστείλας· ὅθεν καὶ ἀπαντᾷ αὐτῷ ὁ Φιρμιλιανὸς διὰ μακρᾶς ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ ὡς ἐν κατόπτρῳ διαλάμπει τοῦ πατρὸς ἡ καθαρὰ καὶ ἀκράδαντος πίστις, ἡ ἑνότης καὶ ὁμόνοια καὶ ἀγάπη ἀνὰ πᾶσαν τὴν χριστιανικὴν ἀδελφότητα, οἱ γενναῖοι αὐτοῦ ἀγῶνες πρὸς τοὺς προφανῶς καὶ λάθρα ἐπιπηδῶντας καὶ καταπατοῦντας τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν, καὶ τέλος, ἡ λαμπροτάτη διὰ γενναίων ἐπιχειρημάτων ἐξέλεγξις τῶν ἀντευαγγελικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Στεφάνου, εὐστοχώτατα ἀνασκευαζομένης τῆς δόξης αὐτοῦ. Πλὴν ἀλλ' οἱ ἐν τῷ βίῳ ἀγῶνες καὶ τὰ

ὑπὲρ τῆς ἀμωμήτου πίστεως παλαίσματα τοῦ ἡμετέρου Φιρμιλιανοῦ οὐ λήγουσιν ἕως ἐνταῦθα διότι κατὰ τὸ 364 ἀναφανέντος ἐν Ἀντιοχείᾳ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως ἀρχηγοῦ αἱρέσεως, ἀφίκετο ἐκεῖσε μετὰ Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ ὡς μέλος τῆς κατὰ τοῦ Παύλου συγκροτηθείσης Συνόδου· καὶ ὕστερον αὖθις μέλλων ἵνα αὐτόσε παρευρεθῇ ἐν τῇ δευτέρᾳ Συνόδῳ κατὰ τοῦ αὐτοῦ Παύλου, ἐξαπατήσαντος τοὺς ἐν τῇ πρώτῃ Συνόδῳ συνελθόντας ἐπισκόπους περὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἰδίων δογμάτων, ἀναχωρήσας ἐκ Καισαρείας καὶ ἀσθενήσας βαρέως καθ' ὁδὸν, ἐτελεύτησε τῷ 269 ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας (α)· ὡς δὲ ἐκ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πληροφορούμεθα (β), ὁ Φιρμιλιανὸς κατέλιπε πολλοὺς λόγους, ἀλλ' ἐκ τούτων μιὰ μόνη ἐπιστολὴ διεσώθη, ἀπολεσθέντων τῶν λοιπῶν, γνήσιον σύγγραμμα τοῦ Φιρμιλιανοῦ μαρτυρουμένη. Ἀλλ' ὅμως καὶ ταύτης τῆς ἐπισήμου ἐπιστολῆς ἀπολεσθέντος τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου, (συνεγράφη δὲ ἐξ ἀρχῆς ἑλληνιστί,) ἔχομεν σήμερον λατινικὴν αὐτῆς μετάφρασιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ γεγενημένην (γ) καὶ συνεκδεδομένην ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἄλλων τοῦ θείου πατρὸς ἐπιστολῶν. Ἐκ ταύτης ἀποσπῶμεν μέρος ἀφορῶν τὴν ἡμετέραν Καππαδοκίαν «Διηγήσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς καὶ ἱστορίαν συμβεβηκυῖαν παρ' ἡμῖν, εἰς αὐτὸ τοῦτο συντείνουσαν. Πρὸ εἴκοσι σχεδὸν καὶ δύο ἐτῶν μετὰ τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον πολλαὶ ἐνταῦθα συγκρούσεις καὶ στενοχωρίαι συνέβησαν, ἤτοι κοινῶς εἰς πάντας ἢ ἰδίᾳ εἰς τοὺς Χριστιανούς, προσέτι δὲ πλεῖστοι καὶ συχνοὶ σεισμοί, ὥστε πολλὰ κατὰ τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὸν Πόντον ἀνετράπησαν, καί τινες πόλεις ἠφανίσθησαν καταβυθισθεῖσαι ἐν τῷ χάσματι τοῦ διαρραγέντος ἐδάφους· ὥστε ἐκ τούτου καὶ διωγμὸς ἐκινήθη βαρὺς καθ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, ὅστις αἰφνιδίως μετὰ μακρὰν εἰρήνην ἐν τοῖς ὄπισθεν χρόνοις ἐπελθὼν, κατέστη ἐκ τοῦ ἀπροσ-

(α) Εὐσεβ. ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. ζ'. κεφ. 30.

(β) Περὶ τοῦ ἁγ. Πνεύμ. κεφ. κθ'.

(γ) Πατρολγ. Κ. Κοντογόνου ἐν τῷ περὶ Φιρμιλ. καὶ Κυπριανοῦ· τόμ. Α'. καὶ εὐαγ. Κήρυκ. ἔτ. ς'. φυλ. θ'.

δοκήτου καὶ ἀσυνήθους κακοῦ φοβερώτερος, ἵνα τὸν ἡμέτερον καταταράξῃ λαόν. Τηνικαῦτα δὲ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπαρχίᾳ ἔπαρχος ἦν Σερενιανὸς, χαλεπὸς καὶ φοβερὸς διώκτης. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ταραχῇ καταστάντων τῶν πιστῶν, καὶ δεῦρο κἀκεῖσε τῷ φόβῳ τοῦ διωγμοῦ φυγαδευθέντων, τάς τε ἰδίας ἐγκαταλειπόντων καὶ μεταβαινόντων εἰς ἄλλας χώρας (καθ' ὅσον ἦν εὐκολία μεταβάσεως, ἅτε δὴ τοῦ διωγμοῦ τούτου οὐχὶ ἀνὰ πάντα τὸν κόσμον, ἀλλὰ τοπικοῦ γενομένου), ἀνεφάνη αὐτόθι γυνὴ ἀπροσδοκήτως, ἥτις ἐν ἐκστάσει ἀποκατασταθεῖσα, προφήτιν ἐνέφαινεν ἑαυτὴν καὶ ἔπραττεν ὡσανεὶ πλήρης ἁγίου πνεύματος οὖσα. Οὕτω δὲ τῇ ὁρμῇ τῶν πρώτων δαιμονίων ἐφέρετο, ὥστε ἐπὶ πολὺν χρόνον διετάραττε καὶ ἐξηπάτα τὴν ἀδελφότητα, θαυμαστά τινα καὶ τεράστια διαπράττουσα, καὶ δὴ καὶ τῆς γῆς ἐπαγγελομένη σεισμούς· οὐχ ὅτι τοσαύτη ἦν τοῦ δαίμονος ἡ δύναμις, ὥστε ἰδίᾳ ἰσχύϊ αὐτὸν κλονισμοὺς τῆς γῆς καὶ διατάραξιν τῶν στοιχείων ἀπεργάζεσθαι, ἀλλ', ἐπειδή ἐνίοτε τὸ πονηρὸν πνεῦμα προεγίνωσκε καὶ κατενόει τὰ μέλλοντα τῆς γῆς σεισμὸν, ὑπεκρίνετο ὅτι αὐτὸ τοῦτον ἐνεργήσει, διότι ἐσόμενος ἦν. Εἰς ταῦτα δὲ τὰ ψεύδη καὶ τὰς μεγαληγορίας ὑπεβάλλετό τινων ἡ διάνοια, ὥστε ἐπείθοντο καὶ, ὅπου ἂν ἐδίδασκε καὶ ἀπήρχετο ἠκολούθουν· ἐνέπνεε δ' ὁ δαίμων τὴν γυναῖκα ταύτην ἐν ὥρᾳ χειμῶνος σκληροῦ διὰ γυμνῶν ποδῶν πορεύεσθαι ἐπὶ τῆς δριμείας χιόνος μηδόλως ἐπηρεαζομένην ὑπό τινος ἢ βλαπτομένην κατὰ ταύτην τὴν διαδρομὴν, καὶ ἔλεγεν ὅτι ἐπείγεται εἰς Ἰουδαίαν καὶ Ἱεροσόλυμα, ὑποκρινομένη ἐκεῖθεν τὴν ἔλευσιν αὐτῆς. Ἐνταῦθα καὶ ἕνα τῶν πρεσβυτέρων ἀπαίδευτον, ὡσαύτως καί τινα διάκονον ἐξηπάτησεν, ἵνα τῇ αὐτῇ γυναικὶ συνευρεθῶσιν, ὡς μικρὸν ὕστερον ἀπεκαλύφθη. Διότι ἀπροσδοκήτως ἐφάνη αὐτῇ εἷς τῶν ἐξορκιστῶν, ἀνὴρ εὐδόκιμος καὶ περὶ τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν ἀεὶ καλῶς διατρίψας, ὅστις τῇ προτροπῇ πλείστων ἀδελφῶν, παρόντων καὶ αὐτῶν ἑδραίων καὶ ἀξιεπαίνων ἐν τῇ πίστει, ἐξεγερθεὶς ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς κατὰ τοῦ ἐξελεγκτέου ἐκείνου πονηροῦ πνεύματος, προειπόντος καὶ τοῦτο πρὸ μικροῦ διά τινος λεπτῆς πανουργίας, ὅτι ἔσται τις ἀπηλλοτριωμένος καὶ ἄπιστος.

Ἐμπνευσάμενος δὲ ὁ ἐξοριστὴς ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, ἀντέστη γενναίως καὶ ἀπέδειξεν ὅτι τὸ πρότερον νομιζόμενον ἅγιον πνεῦμα πονηρότατον ἦν. Ἀλλ' ὅμως ἡ γυνὴ, ἡ πρότερον διὰ τῆς τερθρείας καὶ τῶν πανουργιῶν τοῦ δαίμονος πολλὰ πρὸς ἀπάτην τῶν πιστῶν μηχανωμένη, ἐν τοῖς ἄλλοις, δι ὧν τοὺς πλείστους ἐξηπάτα, καὶ τοῦτο συχνάκις ἐτόλμησεν ἵνα ὑποκριθῇ ὅτι καὶ δι' ἐπικλήσεως οὐχὶ εὐκαταφρονήτου ἁγιάζει τὸν ἄρτον, ἐπιτελεῖ εὐχαριστίαν καὶ προσφέρει θυσίαν τῷ Κυρίῳ μετὰ τοῦ μυστηρίου τῆς εἰσθιμένης διδασκαλίας· ἐβάπτισε δὲ καὶ πολλοὺς, τοὺς συνήθεις καὶ προσήκοντας λόγους τῆς ἐρωτήσεως μεταχειρισθεῖσα, ἵνα μηδόλως φανῇ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος διαφέρουσα.» Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν αὐτοκρατόρων δηλοῦται ὅτι ὁ Φιρμιλιανὸς διῴκησε τὴν Καισαραίων ἐκκλησίαν ἐν καιροῖς χαλεπωτάτοις καὶ ἐν μέσῳ πολέμων μεγίστων καὶ ἀνηκούστων σχεδὸν πρὸς ξένους καὶ ἐμφυλίων. Ὑπέστη δὲ καὶ ἡ Καππαδοκία τὴν γενικὴν ταύτην λεηλασίαν καὶ ἐρήμωσιν ἰδίως ἐπὶ Γαλλικοῦ, ὥστε ὁ Φιρμιλιανὸς εἶδε τὸν ἑαυτοῦ λαὸν ἀπαγόμενον αἰχμάλωτον ὑπὸ τῶν βαρβάρων καὶ ἀναγκασθέντα νὰ πρισφύγῃ εἰς τὸ ἔλεος τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἐκ τῆς 70 ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ὅτι ὁ πάπας Διονύσιος ἔγραψε τῇ ἐκκλησίᾳ Καισαρέων ἵνα παρηγορήσῃ διὰ τὰ κακὰ, ἃ ὑπέφερεν ἐκ τῶν εἰσδρομῶν τῶν βαρβάρων· τὴν δὲ ἐπιστολὴν ἐκείνην ἐτήρουν οἱ Καισαρεῖς ὡς ἱερὸν κειμήλιον. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἄλλων βαρβαρικῶν εἰσβολῶν κατὰ Φιλοστόργιον καὶ Σωζόμενον (α) εἰσέβαλον εἰς Καππαδοκίαν τῷ 264 καὶ οἱ Γότθοι (Σκύθαι) καὶ πόλεις αὐτῆς πολλὰς ἑλόντες ἀπήγαγον πολλοὺ, χριστιανοὺς αἰχμαλώτους. Ἀλλὰ περὶ τούτων ὁμιλήσομεν παρακατιόντες ἐκτενέστερον.

§. 14. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ Μαξιμίνου τοῦ α'. (τῷ 236) ὁ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμὸς ἐν Καππαδοκίᾳ ἐγένετο σφοδρότερος· ἐπειδὴ ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία ἐμαστίζετο ὑπὸ διαφόρων συμφορῶν, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ σεισμῶν συχνοτάτων τότε γενομένων κατὰ διαφόρους τόπους καὶ μάλιστα ἐν Καππαδοκίᾳ τε καὶ

(α) Φιλος. ἱς. ἐκκλησ. βιβλ. Β', 5 καὶ Σωζόμ. Β'. 6.

Πόντῳ ἐν αἷς ἐγένοντο καταστρεπτικώτατοι, καὶ πόλεων ἄρδην καταστραφεισῶν, οἱ ἐθνικοὶ ἀπέδιδον τὴν αἰτίαν ὅλων τούτων τοῖς Χριστιανοῖς· οἱ δὲ Χριστιανοὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σεβήρου ἤτοι ἀπὸ 24 ἐτῶν ἐν εἰρήνῃ διάγοντες τὸν βίον ἐξεπλάγησαν διὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον· εἰ δὲ καὶ ὁ Φιρμιλιανὸς ἐπίσκοπος τότε Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας μαρτυρεῖ, καὶ μάλιστα ὁ Εὐσέβιος (α) καὶ ἄλλοι, ὅτι ὁ διωγμὸς οὗτος δὲν ὑπῆρξε γενικὸς καὶ ὅτι ἐδίωκεν ἰδίως τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς διδάσκοντας τὴν ἐκκλησίαν, δὲν ἕπεται ὅμως ἐκ τούτου ὅτι δὲν ἐγένετο σφοδρὸς ἐνιαχοῦ ὡς ἐν Καππαδοκίᾳ, ἧς διοικητὴς ἦν τότε ὁ Σερηνιανὸς φίλος νομομαθὴς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνὴρ σκληρὸς καὶ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἀπάνθρωπος· διὸ καὶ οἱ ἐν Καππαδοκίᾳ Χριστιανοὶ, διωκόμενοι ἀπηνῶς ὑπ' αὐτοῦ, ἠναγκάζοντο νὰ φύγωσι τῇδε κἀκεῖσε ἐγκαταλείποντες τὴν ἑαυτῶν πατρίδα καὶ μεταβαίνοντες εἰς ἄλλας χώρας· ἔληξε δὲ ὁ διωγμὸς οὗτος μετὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ διαρκεσάσης ἔτη τρία· ἐπειδὴ δὲ λέγεται ὅτι καὶ ἐκκλησίαι τότε ἐπυρπολήθησαν, γίνεται δῆλον ὅτι οἱ Χριστιανοὶ εἶχον τόπους δημοσίους εἰς τὰς συνάξεις αὐτῶν. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν διωγμὸν τὸν ἐπὶ Μαξιμίνου ὁ Ὠριγένης κατέφυγεν εἰς Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας καὶ ἐκεῖ ὑπὸ Ἰουλιανῆς γυναικὸς εὐσεβοῦς οὐχ ἧττον ἢ εὐπόρου φιλοξενηθεὶς πάσῃ τιμῇ ἄχρι τῆς Μαξιμίνου τελευτῆς ἐναπεκρύβη· ἔδωκε δὲ αὐτῷ ἡ Ἰουλιανὴ τὴν τοῦ Συμμάχου μετάφρασιν, αὐτόγραφον ἐκείνου, ἣν αὕτη εἶχε κληρονομήσει· ἐν ὅσῳ δὲ ἦν κεκρυμμένος ἐνταῦθα ἐπεχείρησε νὰ συνάψῃ πάσας τὰς μεταφράσεις τῆς ἁγίας Γραφῆς, λέγω δὲ τὴν τοῦ Ἀκύλα καὶ τοῦ Συμμάχου καὶ τοῦ Θεοδοτίωνος καὶ τὴν Ἱεριχουντείαν καὶ τὴν εὑρεθεῖσαν ἐν τῇ πρὸς Ἄκτιον Νικοπόλει καὶ ἄλλην ἕκτην ἀνώνυμον καὶ νὰ συνεκδώσῃ μετ' αὐτοῦ τοῦ Ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου καὶ μετὰ τῆς μόνης δεκτῆς παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ μεταφράσεως τῶν ἑβδομήκοντα (β).

§. 15. Ἀλλ' ὁ διωγμὸς οὗτος δὲν ἦτον εἰ μὴ προανάκρουσμα

(α) Εὐσ. ἐκκλ. ἱστ. Βίβλ. ς'. 28.

(β) Πλείονα περὶ τούτων ζήτει ἐν τῇ Κ. Οἰκονόμου πραγματείᾳ περὶ τῶν Ο'. ἑρμηνευτῶν τόμ. 6'. σελ. 160· τοῦ αὐτοῦ ἐπίκρισις σελ· 180.

ἑτέρου φρικωδεστέρου· διότι ὁ ἐπὶ Δεκίου ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀξίως δυνάμενος νὰ ὀνομασθῇ διωγμός· ἐπειδὴ οὗτος διεξήχθη μετ' ἀποράσεως σταθερᾶς εἰς ἀφανισμὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπεστάλη δόγμα βασιλικὸν εἰς ἁπάσας τὰς ἐπαρχίας διατάσσων τοῖς διοικηταῖς διωγμὸν τῶν χριστιανῶν μετὰ τῆς ἐσχάτης αὐστηρότητος ἵνα ἀναγκάζωσι πάντας ἄνευ διακρίσεως ἡλικίας ἢ φύλου νὰ θύωσιν εἰς τοὺς θεούς, ἀρνουμένους δὲ νὰ παραδίδωσι ταῖς εἰνοτάταις βασάνοις (τῷ 249)· οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἦσαν τότε τοσοῦτον πολυπληθεῖς ὥστε τὸ δόγμα τοῦτο διήγειρε ταραχὴν μεγίστην καθ' ἅπασαν τὴν αὐτοκρατορίαν· ἡ δὲ ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης περιγραφὴ τοῦ διωγμοῦ τούτου ἀνακαλεῖ τὴν τῶν Ρωμαίων προγραφήν, καθ' ἣν ἐστηλογράφουν ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ὑπισχνοῦντο μεγάλας ἀμοιβὰς τοῖς μέλλουσι νὰ ἀναιρέσωσι τοὺς δεῖνα ἢ δεῖνα πολίτας καὶ εὐθὺς οἱ ἐπικηρυχθέντες ἠδύναντο νὰ ἀναιρεθῶσι καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων δούλων, οἵτινες τὴν κεφαλὴν τῶν κυρίων κρατοῦντες ἐν τῇ χειρὶ ἐπορεύοντο ἵνα λάβωσι τὸ ἐπικηρυχθὲν ἀργύριον. (α) Κατὰ τοῦτον τὸν διωγμὸν ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας παιδίον Κύριλλος ὀνόματι ἔδειξε καρτερόψυχίαν θαυμαστὴν καὶ ἀσυνήθη· ἔφερε δὲ διὰ στόματος πάντοτε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ μήτε αἱ παραινέσεις, μήτε τὰ κολαφίσματα ἠδύναντο νὰ κωλύσωσιν αὐτὸν νὰ λέγηται Χριστιανός· πολλοὶ δὲ παῖδες ὁμήλικες ἐδείκνυον αὐτῷ ἔχθραν· ὁ πατὴρ μάλιστα ἐδίωξεν αὐτὸν ἐκ τῆς οἰκίας ἀρνούμενος αὐτῷ πᾶσαν βοήθειαν· ἐφ' ᾧ καί τινες τῶν πολιτῶν ἐπῄνουν καὶ ἐθαύμαζον αὐτόν· ὅθεν ὁ δικαστὴς μετακαλεσάμενος αὐτὸν ἠθέλησε τὸ πρῶτον νὰ ἐκφοβήσῃ αὐτόν, ἀλλ' εὑρὼν αὐτὸν ἀπτόητον καὶ περιφρονοῦντα τὰ πάντα διὰ τὴν πίστιν, ὦ παῖ, εἶπεν, ἐγὼ συγχωρῶ σοι τὰ σφάλματά σου· ὁ δὲ πατήρ σου δέξεταί σε εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ δύνασαι νὰ ἀπολαύῃς τῶν ἀγαθῶν σου, ἐὰν φανῇς φρόνιμος καὶ ἥσυχος· τὸ δὲ μακάριον παιδίον ἀποκρίνεται ὅτι χαίρων ὑπομένει τὰς ἐπιτιμήσεις ταύτας. Θεὸς δέ, λέγει, ὑποδέξεταί με καὶ χαίρω ὅτι ἀπηλάθην τῆς πατρικῆς ἑστίας· ἔχω δὲ

(α) **Le bas Asie mineure. p· 457.**

ἀντ' ἐκείνης μείζονα· δὲν φοβοῦμαι δὲ τὸν θάνατον ἵνα ἀπολαύσω ζωῆς βελτίονος· ἐπειδὴ δὲ οὕτως ἐλάλει θείᾳ τινὶ ἀρετῇ ἐδεσμεύθη μὲν δημοσίᾳ ὡς ἐπὶ θάνατον ἀχθησόμενος, ἀλλ' ὁ δικαστὴς εἶχε διατάξει μόνον νὰ ἐκφοβήσωσιν αὐτόν· ὅτε δὲ ἀνήγγειλαν αὐτῷ ὅτι οὔτε ἔκλαυσεν, οὐδὲ τὸ πῦρ ἐφοβήθη εἰς ὃ ἠπείλουν αὐτὸ νὰ ῥίψωσιν, ἀνακαλέσας αὐτὸν εἶπεν, ὦ παῖ, εἶδες τὸ πῦρ, εἶδες δὲ καὶ τὸ ξίφος· ἐὰν λοιπὸν σωφρονῇς θὰ εἰσέλθῃς πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρός σου καὶ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ θὰ κληρονομήσῃς· τότε ὁ Κύριλλος ἀπεκρίθη· τύραννε, κακῶς ποιήσας ἀνεκάλεσάς με· τὸ πῦρ καὶ τὸ ξίφος εἰσὶν ἄχρηστα· ἐγὼ ἀπέρχομαι εἰς οἰκίαν μείζονα καὶ πλοῦτον θὰ ἔχω τιμιώτερον· πέμψον μὲ ταχέως ἵνα ἀπολαύσω αὐτοῦ· οἱ δὲ παρεστηκότες ἔκλαιον ἀκούοντες αὐτοῦ οὕτω λαλοῦντος, ἀλλ' ἔλεγεν αὐτοῖς· ἔπρεπε νὰ γελᾶτε καὶ νὰ μὲ ὁδηγήσητε χαίροντες εἰς τὴν καταδίκην· ἀγνοεῖτε οἵαν πόλιν ὑπάγω νὰ κατοικήσω, οὔτε οἵαν ἔχω ἐλπίδα· οὕτω δὲ ἤχθη εἰς θάνατον καὶ ἐγένετο ὁ θαυμαστὸς πάντων τῶν κατοίκων Καισαρείας Καππαδοκίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν διωγμὸν ἤθλησε καὶ Μερκούριος ὁ μεγαλομάρτυς ἐκ γῆς ἀνατολῶν, κατὰ τὸν Συναξαριστήν, Γορδιανοῦ τινος Σκύθου τῷ γένει υἱός· κατειλεγμένος δὲ τὸ πρῶτον τῷ τάγματι τῶν Μαρτησίων, ἀριστεύσας ποτὲ κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ τάξιν τοῦ στρατηλάτου παρὰ τοῦ βασιλέως λαμβάνει «διὰ δὲ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν παραστὰς Δεκίῳ μαχαίραις τὸ σῶμα κατατέμνεται καὶ ἐπὶ τέσσαρσι πάλοις ταθεὶς καὶ ἐπὶ πυρὸς ἁπλωθεὶς τοῦ ὑποκάτωθεν ἁπτομένου πυρὸς τοῖς ῥεύμασι τῶν αἱμάτων σβεννυμένου, αἰκίζεται. καὶ κατὰ κεφαλῆς κρεμᾶται λίθου βαρέος ἐξαρτηθέντος αὐτοῦ τοῦ τραχήλου καὶ μετὰ τοῦτο ῥαγγελοῦται τετραφραγγέλῳ χαλκῷ·» καὶ ὅτι μὲν ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς τὰς ποικίλας ταύτας βασάνους ὑπέστη ἐν Καππαδοκίᾳ δηλοῖ ἀρκούντως ὁ συγγραφεύς· δὲν ὁρίζει ὅμως ἀκριβῶς τὴν πόλιν· εἶτα δὲ ἐπάγει «καὶ ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας ἀχθεὶς τὴν κεφαλὴν ἀποτεμνεται· ἦν δέ. . . ἐτῶν εἰκοσιπέντε·» ἐπειδὴ δ' ἡ ἐκκλησία τελεῖ τὴν μνήμην αὐτοῦ, ὡς φαίνεται, ἐν τῷ προαστείῳ τῆς Καισαρείας, οὗπερ τὰ ἐρείπια δεικνύοντες οἱ Χριστιανοὶ τῆς Καισαρεί-

ας συρρέουσι τὴν Β'. ἡμέραν τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ· γνωστὰ δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ ψευδαμφιλοχίου ἐν βίῳ Βασιλείου περὶ αὐτοῦ εἰρημένα.

§. 16. Ὁ δὲ διωγμὸς καὶ τὰ δεινοπαθήματα τῆς ἐκκλησίας διήρκεσε μέχρι τῶν Αὐρηλιανοῦ χρόνων, ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφάνη εὔνους τοῖς Χριστιανοῖς, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀλλάξας γνώμην διέταξε διὰ διατάγματος ἐπισήμου νέον κατ' αὐτῶν διωγμόν· ἤθλησε δὲ ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τῷ 273 ἢ 274, ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας Μάμας ὁ περιβόητος τοῦ Χριστοῦ μάρτυς εἶνε ἰδίως ἔνδοξος ὡς ἀξιωθεὶς τῶν ἐγκωμίων Βασιλείου τε καὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιαζίνου· κατήγετο δὲ, φαίνεται, ἐκ γονέων πενήτων καὶ ἀσήμων· διότι λέγει ὁ Βασίλειος «Ταῦτα γὰρ ἐγκώμια μάρτυρος, ὁ πλοῦτος τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων· οὐ γὰρ ἔχομεν αὐτὸν κατὰ τὸν νόμον τῶν ἔξωθεν ἐγκωμίων ἀποσεμνύνειν· οὐκ ἔχομεν λέγειν πατέρας καὶ προγόνους περιφανεῖς· αἰσχρὸν γὰρ ἀλλοτρίοις κόσμοις κοσμεῖσθαι τὸν τῇ οἰκείᾳ ἀρετῇ διαφανῆ. . . Τί πρὸς τὸν παῖδα ἡ τοῦ πατρὸς περιφάνεια; οὕτως οὐκ ἔλαβεν ἑτέρωθεν τὸ περιφανὲς ὁ μάρτυς, ἀλλ' αὐτὸς τῷ ἐρεξῆς βίῳ λαμπτῆρα εὐκλείας ἀνῆψεν· ἀπὸ Μάμαντος οἱ λοιποὶ, οὐκ ἀφ' ἑτέρων Μάμας· παῖδες οἱ παρὰ τούτου τὴν εὐσέβειαν διδαχθέντες τούτῳ σεμνυνέσθωσαν· αὐτὸς γὰρ οἴκοθεν βρύει τὴν ἀρετήν. . . θαυμάσωμεν τὸν ἄνδρα μὴ ἀλλοτρίῳ κόσμῳ κοσμούμενον, ἀλλὰ τῷ ἰδίῳ ἀποσεμνυνόμενον. Ὁρᾷς τοὺς λαμπροὺς ἱπποτρόφους; ὁρᾷς τὰ λευκὰ αὐτῶν μνήματα; πῶς λίθοι εἰσὶ παρατρεχόμενοι; μνήμη δὲ μάρτυρος καὶ πᾶσα μὲν χώραν κεκίνηται, πᾶσα δὲ πόλις πρὸς ἑορτὴν μεταπεποίηται; . .» Ἐνὶ δὲ λόγῳ ἦν «ποιμὴν οὐδὲν πλέον κεκτημένος τῆς ἐφημέρου τροφῆς, πήραν ἀνημμένος καὶ κορύνην φέρων καὶ τὰ πρὸς ἡμέραν ἐφόδια, οὐδεμίαν μέριμναν περὶ τῆς αὔριον ἔχων. . .» Βεβαιοῖ δὲ ὁ Βασίλειος ὅτι καὶ θαύματα ἐτελοῦντο ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτοῦ, ἀσθενεῖς ἐθεραπεύοντο, παῖδες ἀπεδίδοντο ἤδη τετελευτηκότες, προθεσμία βίου μακροτέρα ἐγίνετο. (α) Καὶ Γρηγόριος δ' ἐπίσης λέγει ὅτι

(α) Βασιλ. Ὁμιλ. ΚΓ'.

ἦν ποιμὴν καὶ ὅτι ἔλαφοι ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἵνα ἀμέλγων αὐτὰς τρέφηται ὁ δίκαιος· «νῦν μάρτυρές, φησιν, αἰθριάζουσι καὶ πομπεύουσι καὶ λαμπροῖς τοῖς βήμασι συγκαλοῦσι λαὸν φιλόχριστον καὶ τοὺς ἄθλους δημοσιεύουσι· τούτων εἷς ἐστι καὶ ὁ ἐμὸς στεφανίτης· ἐμὸς γὰρ, εἰ καὶ μὴ παρ' ἐμοί· πιπτέτω φθόνος, εἰδόσι λέγω. Μάμας ὁ περιβόητος καὶ ποιμὴν καὶ μάρτυς, ὁ πρότερον τὰς ἐλάφους ἀμέλγων κατεπειγομένας ἀλλήλων ἵνα ξένῳ γάλακτι τραφῇ δίκαιος· νῦν δὲ ποιμαίνων λαὸν Μητροπόλεως (Καισαρείας ὅτι ἐν αὐτῇ ἦσαν τὰ λείψανα αὐτοῦ) καὶ τὸ ἔαρ ἐγκαινίζων σήμερον ταῖς πολλαῖς χιλιάσι τῶν πάντοθεν ἐπειγομένων, διάφορόν τε ἀρετῆς κάλλεσι καὶ ποιμέσιν ἄξιον καὶ λόγοις ἐπινικίοις.» (α) Ἐτελεῖτο δὲ ἡ ἑορτὴ αὐτοῦ τῇ πρώτῃ Σεπτεμβρίου, νῦν δὲ τελεῖται τῇ τετάρτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός. Παρὰ δὲ τὴν κυρίαν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς αὐτοῦ ἐν Καισαρείᾳ ἐπεσκέπτοντο πλῆθος Χριστιανῶν τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ τῇ νέᾳ Κυριακῇ εἴτε τοῦ Ἀντιπάσχα, ὡς λέγει ὁ Νικήτας (β)· φαίνεται δὲ ὅτι αὐθημερὸν ἐτέλουν τὴν ἑορτὴν αὐτοῦ καὶ ἐν Ναζιανζῷ ἐν ναῷ ἐπωνύμῳ· διότι ὁ Γρηγόριος μνημονεύει τοῦ ἁγίου Μάμαντος ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, ὃν εἶπε τὴν Κυριακὴν ταύτην ἐν Ναζιανζῷ· καὶ ὁ Νικήτας δὲ λέγει ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἐρρέθη ἐν τῷ πλησίον ὄντι Ναζιανζοῦ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μάμαντος ναῷ, ἐν ᾧ καὶ τότε ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς δεῦρο σύνοδος ἐπισελεῖται τῇ Κυριακῇ τοῦ Ἀντίπασχα ἐκεῖσε πολυάνθρωπος παρὰ τῶν χωρητῶν (γ). Συνέβη δέ τι λόγου ἄξιον μεσοῦντος τοῦ τετάρτου αἰῶνος ὅπερ συνετέλεσε, φαίνεται, νὰ καταστήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Μάμαντος λίαν περίφημον· ὁ γὰρ Ἰουλιανὸς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γάλλος παιδευόμενοι ἐν Μακέλλῳ χωρίῳ βασιλικῷ πρὸς τῷ Ἀργαίῳ ὄρει παρὰ τὴν Καισάρειαν προεθυμήθησαν νὰ κτίσωσι ναὸν τῷ ἁγίῳ τούτῳ μάρτυρι· καὶ τοῦ μὲν Γάλλου τὸ μέρος ἐπεδίδου καὶ κα-

(α) Γρηγ. Ναζιανζ. λόγ. ΜΓ'.
(β) Νικήτας Σερρῶν σχολιαστὴς Γρηγ. αὐτόθι.
(γ) ἐπίσης.

τὰ γνώμην προὐχώρει, τοῦ δὲ Ἰουλιανοῦ τὰ πιήματα κατέπιπτον καὶ ἠρειποῦντο· τοῦτο προεδήλου τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ ἀποστασίαν (α)· θὰ ἦτο δὲ ὅλως ἀπίστευτον, λέγει ὁ Σωζόμενος, εἰ μὴ τοῦτο διηγοῦντο αὐτόπται, παρ' ὧν ἤκουσε καὶ Γρηγόριος ὁ θεολόγος· διότι τότε παιδευόμενος ἐτύγχανεν ἐν Ἀθήναις (β)· ἐν δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ καὶ τὴν ἡμέραν μάλιστα τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου τούτου ὁ Βασίλειος εἶπε τὸν εἰς αὐτὸν λόγον. Κατὰ δὲ τὸν Κωδινὸν Λέων ὁ α'. ἔκτισεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 465 ναὸν τῷ ἁγίῳ Μάμαντι ἔξω τῆς πόλεως παρὰ τὴν θάλασσαν μετὰ ἀνακτόρων καὶ ἄλλων κτιρίων· καὶ ὁ λιμὴν δ' ὁ γείτων ὠνομάζετο ἀπὸ τοῦ μάρτυρος· περίπου δὲ ἑκατὸν εἴκοσιν ἔτη ὕστερον καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου ἔκτισε, κατὰ τὸν αὐτὸν Κωδινὸν, ναὸν τῷ ἁγίῳ τούτῳ (γ)· τὸ δὲ λείψανον τοῦ μάρτυρος, κατὰ Νικήταν, ἐσώζετο ἔτι ἐπ' αὐτοῦ ἐν Καισαρείᾳ, ἔμεινε δηλαδὴ μέχρι τέλους τοῦ θ'. αἰῶνος· μετηνέχθη δὲ εἰς τὴν βασιλεύουσαν περὶ τὰ 1190 ἐπὶ Ἰσαὰκ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐτέθη ἐν τῇ ἐπ' ὀνόματι τοῦ μάρτυρος παρ' αὐτοῦ κτισθείσῃ Μονῇ.

§. 17. Καὶ ἔληξε μὲν ἀποθανόντος αὐτοῦ ὁ διωγμὸς, ἀλλὰ τότε ἤρξαντο καὶ αἱ εἰσβολαὶ τῶν Γότθων· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν συμφορῶν, αἵτινες ἐπέκλυσαν τὴν μικρὰν Ἀσίαν οἱ χριστιανοὶ ἐδείκνυον γαλήνην θαυμαστὴν καὶ αὐτοῖς τοῖς νικηταῖς. Ἱερεῖς δὲ συναπαχθέντες μετ' ἄλλων αἰχμαλώτων ἐδίδαξαν τοῖς Γότθοις τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ οὕτω τὸ φῶς τοῦ εὐαγγελίου μετεδόθη τὸ πρῶτον τοῖς βαρβάροις ἐκείνοις λαοῖς ἐκ Καππαδοκίας· Καὶ κατὰ μὲν τὸν μέγαν Βασίλειον Εὐτυχής τις, ὃν οὗτος ὑπερεπαινεῖ καὶ τὴν ἀρετὴν θαυμάζει, ἐκ Καππαδοκίας καταγόμενος καὶ πιθανῶς κατὰ τούτους τοὺς χρόνους αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν βαρβάρων τούτων γενόμενος ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν εἰδωλολάτρας τέως ὄντας· λέγει δὲ ὁ Βασίλειος

(α) Γρηγ. Ναζει Λόγ. Γ'.
(β) Γρηγ. Ναζ. αὐτόθι καὶ Σωζόμενος ἐκκλ. Ἱς. βιβλ. Ε'.
(γ) Κωνσταντινίας σελ. 152.

«ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦ μακαρίου ἀνδρὸς Εὐτυχοῦς εἰς μνήμην ἤγαγες ἡμᾶς καὶ ἐσέμνυνας ἡμῶν τὴν πατρίδα, ὡς αὐτὴν παρασχομένην τῆς εὐσεβείας τὰ σπέρματα, εὔφρανας μὲν ἡμᾶς τῇ ὑπομνήσει τῶν παλαιῶν, ἐλύπησας δὲ τῷ ἐλέγχῳ τῶν ὁρωμένων· οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν Εὐτυχεῖ τὴν ἀρετὴν παραπλήσιος, οἵ γε τοσοῦτον ἀπέχομεν βαρβάρους ἐξημερῶσαι τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τῶν παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων, ὥστε καὶ τοὺς ἡμέρως ἔχοντας τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐξηγριῶσθαι.» Βασιλ ἐπιστ. ΡΞΔ. Κατὰ δὲ τὸν Φιλοστόργιον οἱ πρόγονοι Οὐρφίλα, ἐπισκόπου γενομένου τῶν Γότθων καταγόμενοι ἐκ Σαδαγολθινᾶ, κώμης γείτονος Παρνασσῷ, ἀπαχθέντες αἰχμάλωτοι ὑπὸ τῶν βαρβάρων τούτων, ὅτε ἐπὶ Βαλεριανοῦ καὶ Γαλλιηνοῦ κατέδραμον καὶ ἐδήωσαν ἄλλας τε χώρας τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὴν Καππαδοκίαν, συνετέλεσαν τὰ μάλιστα εἰς τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν εἰς τὸν χριστιανισμόν· «ὅτι Οὐρφίλα φησὶ κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἐκ τῶν πέραν Ἴστρου Σκυθῶν, οὓς οἱ μὲν πάλαι Γέτας, οἱ δὲ νῦν Γότθους καλοῦσι, πολὺν εἰς τὴν Ρωμαίων διαβιβάσαι λαὸν, δι' εὐσέβειαν ἐκ τῶν οἰκείων ἠθῶν ἐλαθέντας· χριστιανίσαι δὲ τὸ ἔθνος τρόπῳ τοιῷδε· βασιλεύοντος Οὐαλεριανοῦ καὶ Γαλιήνου, μοῖρα Σκυθῶν βαρεῖα τῶν πέραν τοῦ Ἴστρου διέβησαν εἰς τὴν Ρωμαίων καὶ πολλὴν μὲν κατέδραμον τῆς Εὐρώπης, διαβάντες δὲ καὶ τὴν Ἀσίαν, τήν τε Γαλατίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν ἐπῆλθον καὶ πολλοὺς ἔλαβον αἰχμαλώτους, ἄλλους τε καὶ τῶν κατειλεγμένων τῷ κλήρῳ καὶ μετὰ πολλῆς λείας ἀπεκομίσθησαν οἴκαδε· ὁ δὲ αἰχμάλωτος καὶ εὐσεβὴς ὅμιλος, συναναστραφέντες τοῖς βαρβάροις, οὐκ ὀλίγους τε αὐτῶν εἰς τὸ εὐσεβὲς μετεποίησαν, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν φρονεῖν ἀντὶ τῆς ἑλληνίδος δόξης παρεσκεύασαν. Ταύτης τῆς αἰχμαλωσίας γεγόνεσαν καὶ οἱ Οὐρφίλα πρόγονοι, Καππαδόκαι μὲν γένος, πόλεως δὲ πλησίον Παρνασσοῦ, ἐκ κώμης δὲ Σαδαγολθινὰ καλουμένης· ὁ τοίνυν Οὐρφίλας οὗτος καθηγήσατο τῆς ἐξόδου τῶν εὐσεβῶν ἐπίσκοπος αὐτῶν πρῶτος καταστάς· κατέστη δὲ ὧδε· παρὰ τοῦ τὴν ἀρχὴν ἄγοντος τοῦ ἔθνους ἐπὶ τῶν Κωνσταντίνου χρόνων εἰς πρεσβείαν σὺν ἄλλοις ἀποσταλεὶς (καὶ γὰρ καὶ τὰ τῇδε βάρβαρα ἔθνη ὑποκέκλιτο τῷ βα-

σιλεῖ) ὑπὸ Εὐσεβίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων χειροτονεῖται ἐπίσκοπος τῶν ἐν τῇ Γετικῇ χριστιανιζόντων· καὶ τὰ τε ἄλλα αὐτῶν ἐπεμελεῖτο καὶ γραμμάτων αὐτοῖς οἰκείων εὑρετὴς καταστὰς μετέφρασεν εἰς τὴν φωνὴν τὰς γραφὰς ἁπάσας, πλήν γε δὴ τῶν Βασιλειῶν, ἅτε τῶν μὲν πολέμων ἱστορίαν ἐχουσῶν, τοῦ δὲ ἔθνους ὄντος φιλοπολέμου καὶ δεομένου μᾶλλον χαλινοῦ τῆς ἐπὶ τὰς μάχας ὁρμῆς, ἀλλ' οὐ τοῦ πρὸς ταῦτα παροξύνον τος, ὅπερ ἰσχὺν ἔχει ταῦτα ποιεῖν σεβάσμιά τε μάλιστα νομιζόμενα καὶ πρὸς τὴν τοῦ θείου θεραπείαν τοὺς πειθομένους καταρρυθμίζοντα· ἱδρύσατο ὁ βασιλεὺς τὸν αὐτόμολον τοῦτον λαὸν περὶ τὰ τῆς Μυσίας χωρία ὅπως ἑκάστῳ φίλον ἦν καὶ τὸν Οὐρφίλαν διὰ πλείστης ἦγε τιμῆς ὡς καὶ πολλάκις ὁ ἐφ' ἡμῶν Μωσῆς λέγειν» (α). Περὶ τῶν χρόνων ἐν οἷς ὁ Οὐρφίλας ἥκμασε καὶ πότε κυρίως μετέπεσεν εἰς τὸ αἱρετικὸν τοῦ Ἀρείου φρόνημα διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἱστοριογράφοι. Καὶ κατὰ μὲν τὸν Φιλοστόργιον ἦλθεν ὁ Οὐρφίλας πρέσβυς ὑπὲρ τῶν Γότθων πρὸς τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον, ὅστις μεγάλως αὐτὸν ἐτίμα καὶ Μωσῆν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνήθως ὠνόμαζεν· ἐπέτρεψε δ' ὁ βασιλεὺς οὗτος εἰς τοὺς Γότθους νὰ κατοικήσωσι τὰς χώρας τῆς Μυσίας, καὶ τότε ὁ Οὐρφίλας προεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ Νικομηδείας ἐπίσκοπος. Κατὰ δὲ τὸν Σωκράτην ὁ Οὐρφίλας ὑπέγραψε τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου ἐν ἔτει 360 συνταχθὲν Ἀρειανὸν σύμβολον, πρότερον δὲ ἦτον ὀπαδὸς τῆς κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον ὀρθοδόξου διδασκαλίας ἀκολουθῶν τὸν Γοτθικὸν ἐπίσκοπον Θεόφιλον, ὅστις παρευρέθη καὶ συνυπέγραψε τὴν ἐν τῇ πρώτῃ ἐκείνῃ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ ὁμολογίαν τῆς πίστεως (β). Διηγεῖται δὲ προσέτι ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς ὅτι ἡ βοήθεια τὴν ὁποίαν ὁ Αὐτοκράτωρ Οὐάλης παρέσχε εἰς τοὺς Γότθους, ἐξ ὧν ἦν ὁ Οὐρφίλας, παρεκίνησε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν νὰ παραδεχθῶσι τότε τὴν Χριστιανικὴν πίστιν, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν

(α) Φιλοστ. Ἱστορ. ἐκκλ. βιβλ. Β'. 5.
(β) Σωκρ ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Β'. 41.

κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐπικρατοῦσαν ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ βασιλείῳ Ἀρειανὴν διδασκαλίαν (α). ὁ δὲ Σωζόμενος συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Σωκράτους ἐν πᾶσι· προσεπιφέρει δὲ μόνον ὅτι ὁ Οὐρφίλας κατ' ἀρχὰς μὲν οὐδὲν διεφέρετο πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν· ἐπὶ δὲ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου συνανεστράφη μὲν ἀπερισκέπτως μετὰ τῶν Ἀρειανῶν ἐπισκόπων τοῦ Ρωμαϊκοῦ βασιλείου, διέμεινε δὲ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ κοινωνίᾳ μετὰ τῶν ὀρθοδόξων τῆς ἐν Νικαίᾳ διδασκαλίας ἐπισκόπων· ἀφ' οὗ ὅμως ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τὰς μετὰ τοῦ Οὐάλεντος διαπραγματεύσεις ἐπείσθη ὑπὸ τῶν ἰσχυόντων τότε Ἀρειανῶν καὶ παρεκινήθη ἐκ τῶν ὑποσχέσεων αὐτῶν νὰ μεταβῇ εἰς τὸν Ἀρειανισμόν (β)· ὁ δὲ Θεοδώρητος ἱστορεῖ ὅτι οἱ Γότθοι μέχοι τοῦ Οὐάλεντος ἦσαν ὀπαδοὶ τῆς ὀρθοδοξίας· ἐπὶ τούτου ὅμως τοῦ βασιλέως ὁ Ἀρειανὸς αὐλικὸς ἐπίσκοπος Εὐδόξιος παρέστησεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ περὶ τὴν πίστιν συμφωνία θέλει συσφίγξει ἔτι στενότερον τὸν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ρωμαίων σύνδεσμον. Ἀλλ' ὁ Εὐδόξιος δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ τι ἕως οὗ ἐδελέασε διὰ χρημάτων καὶ ἔπεισε τὸν πολὺ παρ' ἐκείνοις ἰσχύοντα Οὐρφίλαν, ὅστις διεβεβαίωσε τοὺς Γότθους ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν δύο μερίδων ἔρις ἐκ μόνης φιλοτιμίας ἐκινήθη τῶν δὲ δογμάτων οὐδεμία ὑπάρχει διαφορὰ (γ). Παραβάλλοντες τὰς περὶ τοῦ Οὐρφίλα ἱστορικὰς ταύτας εἰδήσεις πρὸς ἀλλήλας εὑρίσκομεν ὅτι ὁ Φιλοστόργιος λέγει αὐτὸν ἐνεργοῦντα ὑπὲρ ἐξαπλώσεως τοῦ χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς Γότθοις ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου οὐδόλως μνείαν ποιούμενος τῶν ἐπὶ τοῦ Οὐάλεντος διαπραγματεύσεων αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ οἱ λοιποὶ ἱστοριογράφοι ἀναφέρουσι τὸν μὲν Οὐρφίλαν ἐπίσκοπον ὄντα ἐπὶ Κωνσταντίνου, τοὺς δὲ Γότθους καὶ πρότερον ἤδη ὁμολογοῦντας τὴν Χριστιανικὴν πίστιν, δύνανται νὰ συμφωνήσωσι ταῦτα πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Φιλοστοργίου ἱστορούμενα, ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Οὐρφίλας ἐπίσκοπος ὢν ἤρχισε νὰ προβιβάζῃ τὸν χριστιανισμὸν παρὰ τοῖς Γότθοις κατὰ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Κωνσταν-

(α) Σωζ, ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. ς'. 37.
(β) Σωκ. ἐκκλ. Βιβλ. Δ', 33.
(γ) Θεοδωρ. ἐκκλ. Ἱς. Βιβλ. Δ', 3.

τίνου καὶ ἐξηκολούθησεν ἔπειτα τὸ εὐσεβὲς τοῦτο ἔργον μέχρι τέλους σχεδὸν τῆς βασιλείας τοῦ Οὐάλεντος διαπραγματευόμενος πολλάκις μετὰ τούτου ὑπὲρ τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ· ἄξιον δὲ σημειώσεως προσέτι ὅτι ὁ Φιλοστόργιος καθὸ Ἀρειανὸς θέλει νὰ παραστήσῃ τὸν ἐπίσκοπον τοῦτον ἐξ ἀρχῆς ἀρειανόν. Καὶ πολλοῦ μὲν ἄξιον τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Καππαδοκίας τοῦ ἡμεδαποῦ ἱστορικοῦ, ὅτι δι' αὐτοῦ μανθάνομεν ὅτι οἱ Γότθοι ἐδιδάχθησαν τὸ πρῶτον τὸν Χριστιανισμὸν ὑπὸ Καππαδόκων αἰχμαλώτων κληρικῶν, δὲν ὑπῆρξεν ὅμως πρῶτος αὐτῶν ἐπίσκοπος ὁ Οὐρφίλας, οὗτινος πρόγονοι ἦσαν οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι αἰχμάλωτοι, ὡς δοκεῖ Φιλοστοργίῳ· διότι ἐγένετο διάδοχος Θεοφίλου τοῦ παραστάντος ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ (α)· τὴν δὲ πίστιν τὴν ὀρθόδοξον πρὸ πολλοῦ εἶχον παραλάβει οἱ Γότθοι (β)· ὥστε μᾶλλον τὴν πρώτην παρὰ τῶν Καππαδοκῶν διδασκαλίαν τῶν Γότθων πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον τῷ Εὐτυχεῖ· οὐχ ἧττον ὅμως καὶ ὁ Οὐρφίλας συνέτεινεν εἰς τὸν χριστιανισμὸν αὐτῶν προσθεὶς πολλὰ εἰς τὰ τῆς θρησκείας τῆς χώρας ἐκείνης καὶ εἰσαγαγὼν τρόπους διοικήσεως ἡπιωτέρους καὶ ἧττον βαρβάρους· προσέτι δὲ εὐδοκίμησεν ἐκτιθέμενος εἰς μυρίους κινδύνους ὑπὲρ τῆς προσελεύσεως τῶν λαῶν τούτων εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν· ἐφεῦρε δὲ καὶ γράμματα αὐτοῖς πρῶτος, ὧν οἱ χαρακτῆρες σώζονται ἔτι καὶ νῦν ἐνιαχοῦ καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν πάτριον αὐτῶν γλῶσσαν τὴν ἁγίαν γραφὴν καὶ οὕτω μαθητὸν καὶ εἰς τοὺς βαρβάρους τὸν λόγον τοῦ θεοῦ κατέστησε (γ)· καθὼς δέ τις δύναται νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν ὀλίγων διασωθέντων τεμαχίων, μεθηρμηνεύθη ὑπ' αὐτοῦ ἡ μὲν παλαιὰ διαθήκη ἐκ τῶν Ο', ἡ δὲ Καινὴ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου καὶ μάλιστα πιστῶς τε καὶ ἀκριβῶς καὶ ἐπιτηδείως.

§. 18. Ἐπὶ δὲ τοῦ Αὐρηλιανοῦ ἐμαρτύρησαν μὲν πολλοί, ἀλλ' ἡ ἱστορία μνημονεύει μόνον τὸν Πορφύριον τὸν μαρτυρήσαντα ἐν

(α) Σωκρ. Βιβλ. Β', 24.

(β) Θεοδωρ. βιβλ. Δ', 37.

(γ) Σωκρ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Δ', 33. Σωζ. βιβλ. ς', παρβλ. καὶ Κυντογ. Πατρολ.

Καισαρείᾳ Καππαδοκίας περὶ τὰ 272, (ἀλλὰ καὶ τοῦτον τὸ μαρτύριον ἀναφέρεται ἐν τῷ Μηνολογίῳ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Διοκλητιανοῦ) (α)· καὶ τὸν Μάμαντα τὸν μαρτυρήσαντα κατὰ τὸ 274 ἐπὶ τοῦ διοικητοῦ τῆς Καππαδοκίας Δημοκρίτου· τὸν βίον τοῦ Μάμαντος ἀφηγήθημεν ἀνωτέρω· ἕως δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Διοκλητιανοῦ οὐδὲν εὑρίσκομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας.

§. 19. Ὁ δὲ Διοκλητιανὸς κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφάνη εὔνους τοῖς χριστιανοῖς, τὸ δὲ παλάτιον αὐτοῦ ἦν πλῆρες τούτων· ἡ γυνή, ἡ θυγάτηρ, πολλοὶ εὐνοῦχοι καὶ ἀξιωματικοὶ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ εἶχον ἐναγκαλισθῆ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. Ἀνεγειρομένων δὲ τῶν πόλεων τῆς Ἀσίας ἐκ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν, ναοὶ ἱδρύοντο ἐν αὐταῖς εἰς τιμὴν τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ οἱ ἐπίσκοποι κατεῖχον θέσιν ἀξίαν λόγου ἐν ταῖς ἐπαρχίαις· οἱ δὲ ἐν ἀρχαῖς προσεφέροντο αὐτοῖς μεθ' ὑπολήψεως (β)· ἦν δὲ ἡ ἐκκλησία, εἴπερ ποτε, ἀκμάζουσα ὅτε ἐξερράγη ὁ τελευταῖος διωγμὸς ὁ καὶ αἱματηρότατος.

§. 20. Ὁ Γαλέριος ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐχθρὸς ἄσπονδος τῶν Χριστιανῶν τὸν χειμῶνα τοῦ 303 πρὸς τὸ 304 ἐλθὼν συνῴκησε μετὰ Διοκλητιανοῦ ἐν τῷ παλατίῳ τῆς Νικομηδείας καὶ ἤρξαντο νὰ συμβουλεύωνται μυστικῶς περὶ τῆς τύχης τῶν Χριστιανῶν. Τέλος δ' ἐν συμβουλίῳ, ἐν ᾧ παρῆσαν οἱ πρώτιστοι τῶν προϊσταμένων τῆς πολιτείας καὶ τοῦ στρατοῦ, ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τοῦ Γαλερίου, τοῦ γηραιοῦ αὐτοκράτορος συγκατατιθεμένου μόνον νὰ ἀποκλεισθῶσι οἱ Χριστιανοὶ πάσης ἀρχῆς ἐν τῇ αὐλῇ καὶ ἐν τῷ στρατῷ, πλείστων τῶν συμβούλων ὑποστηριζάντων τὸν Γαλέριον εἴτε δι' ἐπιρρέπειαν εἴτε χαριζομένων αὐτῷ καὶ ἀπεφασίσθη τέλος ὁ διωγμός. Οἱ γὰρ Αὔγουστοι, ὁ Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανός, καὶ μάλιστα ὁ καῖσαρ Γαλέριος ἐφαντάσθησαν ὅτι αἰτία τῆς διαφθορᾶς τοῦ κράτους καὶ τῶν ἀνθρώπων εἶνε ὁ χριστιανισμός· καὶ ἦν μὲν δεινὴ ἡ ἀπάτη, ἀλλ' εὐεξήγητος· ὅθεν ἀπεφά-

(α) Μηνολ. ἐν μηνὶ Φεβρουαρ. Ις'.

(β) Εὐσεβ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Α', 4.

σισαν νὰ ἀφανίσωσι ῥιζηδὸν τὸ νέον θρήσκευμα καθ' ἅπαν τὸ κράτος καὶ νὰ ἀνορθώσωσιν ἁπανταχοῦ τὴν λατρείαν τῶν θεῶν, οἵτινες ἐποίησάν ποτε τὴν Ρώμην μεγάλην καὶ λαμπράν· ἐπὶ δὲ τούτῳ διέταξαν διὰ πολλῶν αὐτοκρατορικῶν δογμάτων τῷ 303 καὶ 304 νὰ καταστραφῶσιν οἱ ναοὶ τῶν χριστιανῶν, νὰ ἀπαγορευθῶσιν ἐπὶ ποινῇ θανάτου αἱ μυστικαὶ διὰ λατρείαν συνάξεις αὐτῶν, νὰ πυρποληθῶσιν αἱ ἱεραὶ βίβλοι, νὰ βιασθῶσιν οἱ χριστιανοὶ εἰς τὸ νὰ θύσωσι τοῖς θεοῖς καὶ νὰ στερηθῶσιν ἁπάντων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, μέχρις οὗ ἀρνηθῶσι τὴν πίστιν αὐτῶν. Αἱματηρὸς καὶ ἀπάνθρωπος τῶν Χριστιανῶν διωγμὸς ἐπέσκηψεν ἤδη καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων· χιλιάδες πολλαὶ ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παίδων ἐβασανίσθησαν ἀνηλεῶς καὶ ἐθανατώθησαν· πᾶσα ἡ ἔμφυτος ἀγριότης καὶ θηριωδία τοῦ Ρωμαϊκοῦ χαρακτῆρος ἐτράπη τότε κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ὧν πολλοὶ ὑπέστησαν γενναίως ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως θάνατον τῇ ἀκαταδαμάστῳ ῥώμῃ τῆς πίστεώς (α)· λέγεται δ' ὅτι ἐν ἑνὶ μηνὶ ἐν διαφόροις ἐπαρχίαις τοῦ κράτους ἐμαρτύρησαν δέκα ἑπτὰ χιλιάδες Χριστιανοί.

§. 21. Κατὰ δὲ τὸν διωγμὸν τοῦτον ἐμαρτύρησαν, φαίνεται, πολλοὶ ἐν Καππαδοκίᾳ, ἀλλ' ὀλίγων τὴν μνήμην διετήρησε μέχρις ἡμῶν ἡ ἱστορία τῆς ἐκκλησίας κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους· καὶ Βαρλαὰμ μέν ὅν στεφάνοις ἐγκωμίων Βασίλειός τε καὶ Χρυσόστομος κατέστεψαν, Ἀντιοχεὺς ὢν τὴν πατρίδα, ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἐν Καισαρείᾳ· ἐτίμων δὲ καὶ ἐσέβοντο λίαν τὸν τάφον αὐτοῦ ἐν Καισαρείᾳ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς αὐτοῦ συνήρχετο πολὺ πλῆθος, ὅτε ὁ Βασίλειος εἶπε τὸν εἰς αὐτὸν λόγον, ὡς ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁ Χρυσόστομος· ὑπῆρχε δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησία καὶ βαπτιστήριον ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ· ἡ δὲ ἑορτὴ αὐτοῦ ἐπὶ Χρυσοστόμου ἐτελεῖτο περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος· ἤδη δὲ τελεῖται τῇ 19 Νοεμβρίου ἔνθα ἐν τῷ μηνολογίῳ ὁ βουλόμενος δύναται νὰ ἴδῃ τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ· ἐπὶ

(α) Εὐσεβ. ἐκκλ. Ἱς. Η', 2—11. Παπαῤῥηγ. ἱστορ. Τόμ. α', σελ. 432. **Le bas Asie mineure. p. 459—464.**

τοῦ αὐτοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ Ἰουλίττα ἐμαρτύρησεν ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας, γυνὴ πλουσιωτάτη καὶ γαίας ἔχουσα πολλὰς καὶ δούλους· «δίκης γὰρ αὐτῇ πρός τινα τῶν ἐν τῇ πόλει δυνατῶν συνεστώσης, φησὶν ὁ Βασίλειος, πλεονεκτικὸν ἄνδρα καὶ βίαιον, ἐξ ἁρπαγῆς καὶ λεηλασίας τὸν πλοῦτον ἑαυτῷ ἀθροίσαντα, ὃς γῆς τε πλῆθος ἀποτεμόμενος καὶ ἀγροὺς καὶ κώμας καὶ βοσκήματα καὶ οἰκέτας καὶ πᾶσαν τὴν περιοῦσαν τοῦ βίου κατασκευὴν ἐκ τῆς γυναικὸς πρὸς ἑαυτὸν μεταστήσας, κατειλήφει τὰ δικαστήρια, συκοφάνταις καὶ ψευδομάρτυσι καὶ δωροδοκίᾳ τῶν δικαζόντων ἐπηρειδόμενος· ὡς δὲ παρῆν ἡ κυρία καὶ ὁ κήρυξ ἐκάλει καὶ οἱ συνήγοροι εὐτρεπεῖς, ἀρχομένην διδάσκειν τοῦ ἀνθρώπου τὴν τυραννίδα καὶ διηγεῖσθαι μέλλουσαν τόν τε τρόπον τῆς ἐξ ἀρχῆς κτήσεως καὶ τοῦ χρόνου τὸ μῆκος τοῦ βεβαιοῦντος τὴν δεσποτείαν, εἶτα τὴν βίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν πλεονεξίαν ἀδύρεσθαι, παρελθών, οὐκ ἔφη εἰσαγώγιμον εἶναι τὴν δίκην (μηδὲ γὰρ εἶναι θεμιτὸν τῶν κοινῶν μετέχειν τοὺς μὴ λατρεύοντας τοῖς θεοῖς τῶν βασιλέων καὶ μὴ ἐξομωμένους τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν), ἐδόκει δίκαια λέγειν τῷ ἄρχοντι καὶ ἀναγκαῖα προτείνεσθαι. Καὶ εὐθὺς λιβανωτὸς καὶ ἐσχάρα καὶ πρότασις τοῖς δικαζομένοις, ἀρνουμένοις μὲν τὸν Χριστὸν, ἀπολαύειν τῶν νόμων καὶ τῆς ἀπ' αὐτῶν ὠφελείας, ἀντεχομένοις δὲ τῆς πίστεως, μήτε δικαστηρίων, μήτε νόμων, μήτε τῆς λοιπῆς πολιτείας μετέχειν, ὡς ἠτιμωμένοις κατὰ τὸν νόμον τῶν τότε κρατούντων. .. ὡς δὲ πολλάκις ἐρωτωμένη, πολλάκις τὴν αὐτὴν ἠφίει φωνὴν, δούλην ἑαυτὴν τοῦ Χριστοῦ λέγουσα καὶ κατηρᾶτο τοῖς πρὸς τὴν ἄρνησιν προκαλουμένοις· τότε δὲ ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας οὐ μόνον τὰ κτήματα, ὧν ἀδίκως καὶ παρὰ τοὺς νόμους ἀφῄρητο, ἀπεστέρησεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν αὐτὴν προσεζημίωσεν, ὡς ἐνόμιζε πυρὶ παραδοὺς αὐτήν· ἡ δὲ πρὸς οὐδὲν οὕτω τῶν κατὰ τὸν βίον τερπνῶν ἐπειγμένως ἔδραμεν, ὡς ἐπὶ τὴν φλόγα ἦλθεν ἐκείνην, προσώπῳ καὶ σχήματι καὶ οἷς ἐφθέγγετο καὶ τῇ ἀπανθούσῃ φαιδρότητι τῆς ψυχῆς τὸ περιχαρὲς ἐμφαίνουσα. . . Ταῦτα εἰποῦσα πρὸς τὴν πυρὰν ἤλατο· ἡ δὲ περισχοῦσα τῆς ἁγίας σῶμα ὥσπερ τις θάλαμος φωτεινὸς, τὴν μὲν ψυχὴν ἐπὶ τὴν οὐράνιον

χώραν καὶ τὴν πρέπουσαν αὐτῇ λῆξιν ἀνέπεμψε, τὸ δὲ τίμιον σῶμα ἀκέραιον διεσώσατο τοῖς προσήκουσιν· ὅπερ ἐν τῷ καλλίστῳ προτεμενίσματι τῆς πόλεως κείμενον ἁγιάζει μὲν τὸν τόπον, ἁγιάζει δὲ τοὺς εἰς αὐτὴν συνιόντας. Γῇ δὲ ἡ κατευλογηθεῖσα τῇ ἐπιδημίᾳ τῆς μακαρίας ἐκ τῶν οἰκείων λαγόνων ὕδατος φύσιν χαριεστάτην ἀνῆκεν· ὥστε τὴν μάρτυρα ἀντὶ μητρὸς γενομένην οἱόν τινι γάλακτι κοινῷ τιθηνεῖσθαι τοὺς ἐν τῇ πόλει· τοῦτο καὶ ὑγιαίνουσι φυλακτήριον καὶ τρυφῶσι σωφρόνως ἡδονῆς χορηγία καὶ ἁρρωστοῦσι παραμυθία· τὴν τοῦ Ἐλισσαίου χάριν εἰς Ἱεριχουντίους, ταύτην εἰς ἡμᾶς παρασχομένης τῆς μάρτυρος, τὸ ἁλμυρὸν τῆς κοινῆς φύσεως τῶν περὶ τὸν τόπον ὑδάτων εἰς γλυκεῖαν καὶ ἁπαλὴν καὶ προσηνῆ πᾶσιν αἴσθησιν διὰ τῆς εὐλογίας μεταβαλούσης» (Βασιλ. Ὁμιλ. ε', ἣ εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν) (α).

§. 22. Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον ἐπίσης ἐμαρτύρησεν ἐπὶ ἡγεμόνος Καππαδοκίας Ζηλικίνθου ἐν Καισαρείᾳ καὶ ἡ ἁγία Καπιτωλίνη, γυνὴ εὐγενεστάτη, ἥτις ὅτε ὁ δικαστὴς προέτεινεν αὐτῇ νὰ μὴ ἀμαυρώσῃ τὴν δόξαν τῆς γενεᾶς αὐτῆς τῆς ἐπιφανεστάτης ἐν τῇ πόλει διὰ βασάνου ἐπονειδίστου εἰς ἣν ἐξετίθετο, εἶπε τάδε «Περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὰ γήϊνα ἐξαίρεις τοὺς ἐμοὺς κατὰ σάρκα προγόνους καὶ νομίζεις ὅτι ἀτιμάζω αὐτοὺς ἀγωνιζομένη ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως· ὅ,τι ὅμως ὑπάρχει, κατ' ἐμὲ τιμῆς ἄξιον ἐν τῷ ἡμετέρῳ οἴκῳ εἶναι τοῦτο ὅτι προήγαγεν οὐ μόνον μάρτυρας, ἀλλὰ καὶ διδασκάλους καὶ κήρυκας τοῦ θείου λόγου· ἐκ ταύτης δ' ἐξῆλθε καὶ ὁ μέγας Φιρμιλιανός, ὅστις βδελυξάμενος τὰς παραδόξους ὑμῶν πλάνας καὶ προτιμήσας νὰ ὑπακούσῃ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου μᾶλλον ἢ τοῖς νόμοις τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο ὁδηγὸς τῶν πεπηρωμένων τὴν διάνοιαν ἐν τῇ ἀπιστίᾳ καὶ ἔδειξεν αὐτοῖς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐγένετο ποιμὴν τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ποίμνης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· τούτῳ ἀκολουθήσω καὶ μετὰ τούτου ὁμολογῶ ἀφόβως ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων»· ἀπετμήθη οὖν τὴν κεφαλὴν ἔξω τῆς πόλεως τῇ 27 Ὀκτωβρίου

(α) ὁρ. καὶ Μηνολ. Ἰουλίου λ', καθ' ἣν τελεῖται ἡ μνήμη αὐτῆς.

καὶ ἐτάφη ἐκεῖ· ἡ δὲ ὑπηρέτις αὐτῆς ἁγία Ἐρωτηΐς, παροῦσα ἐν τῇ δίκῃ αὐτῆς, ἤλεγξε τὸν δικαστὴν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἀπετμήθη καὶ αὐτὴ τὴν κεφαλήν· ὥρα δὲ καὶ τὸν Συναξαριστὴν τῇ 27 Ὀκτωβρίου.

§. 23. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπὶ Σαβρικίου, ἤ Φαβρικίου κατ' ἄλλους, ἡγεμόνος Καππαδοκίας ἤθλησε καὶ ἡ ἁγία Δωροθέα, παρθένος νεάνις ἐκ Καισαρείας ποικίλαις χάρισι καὶ ἀρεταῖς λαμπρυνομένη. Καὶ ἐπειδὴ οἱ μὲν γονεῖς αὐτῆς εἶχον ἀξιωθῆ τῶν στεφάνων τοῦ μαρτυρίου, αὕτη δὲ ἦν γνωστὴ τοῖς πᾶσιν ἐπ' εὐσεβείᾳ, ἅρα ἐλθὼν ὁ ἡγεμὼν οὗτος εἰς Καππαδοκίαν μανθάνει τὰ κατ' αὐτήν· προσταγῇ δὲ αὐτοῦ παρουσιασθεῖσα ἐμμένει σταθερὰ τῇ ὁμολογίᾳ αὐτῆς καὶ εἶτα πέμπεται πρὸς ἀδελφὰς δύο πρὸ μικροῦ ἐξομασάσας τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ λαβούσας ἀμοιβήν τινα χρηματικὴν μικράν· ἀλλ' αὕτη ἀντὶ νὰ μιμηθῇ αὐτὰς, ἀνεκάλεσέ τε αὐτὰς εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ ἀπηλπισμένας ἀνεθάρρυνε περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ ἡγεμὼν πλήρης θυμοῦ προσέταξε νὰ θανατωθῶσι διὰ ξίφους αἱ δύο ἀδελφαί, αἵτινες ὠνομάζοντο Χρηστὴ καὶ Καλλίστη· ὕστερον δὲ βασανίσας πολλαχῶς τὴν ἀοίδιμον Δωροθέαν καὶ ταύτην ἀπέκτεινε διὰ ξίφους· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἐπίστευσαν δι' αὐτῆς εἰς Χριστὸν καὶ ὁ δικηγόρος Θεόφιλος, ἀνὴρ ἔχθιστος πρότερον τοῖς χριστιανοῖς καὶ ἀγορεύων κατ' αὐτῶν· βασανισθεὶς δὲ καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ ξίφους τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀνεδύσατο στέφανον· ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος Σαβρικίου ἐμαρτύρησε καὶ ὁ ἅγιος Σέργιος ὁ Καππαδόκης· οὗτος χρόνον τινὰ ὑπηρετήσας τοῖς ἡγεμόσι τοῦ αἰῶνος, εἶτα δὲ καταλιπὼν πάντα καὶ τὸν πλοῦτον τοῖς πτωχοῖς διανείμας ἀναβὰς εἰς ὄρος ἐμόναζε, κιλίκιον περιβαλλόμενος καὶ νηστείᾳ καὶ προσευχῇ προσκαρτερῶν· κατελθὼν δὲ εἰς Καισάρειαν συλαμβάνεται καὶ παραδίδοται τῷ ἡγεμόνι, ὅστις προστάττει νὰ ἀποτμηθῇ τὴν κεφαλὴν καὶ θάπτεται τῇ κδ'. Φεβρουαρίου ἐν Καισαρείᾳ. Αὖθις ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἤθλησεν ὁ μεγαλομάρτυς Γεώργιος πρὸς πατρὸς μὲν Καππαδόκης, ἐκ μητρὸς δὲ Παλαιστῖνος τῶν γεννητόρων ἄνωθεν εὐγενείᾳ καὶ εὐσεβείᾳ κοσμουμένων· ἀνδρειότατος δ' ἐν πολέμοις ἀναδειχθεὶς χι-

λιάρχου βαθμὸν λαμβάνει· εἰκοσαέτης δὲ, τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς, σὺν τῇ μητρὶ εἰς Παλαιστίνην ἀπέρχεται, ἐν ᾗ εἶχε κτήματα πλεῖστα· ἀποθανούσης δὲ καὶ τῆς μητρὸς μικρὸν μετὰ ταῦτα, ὅλον τὸν αὐτοῦ πλοῦτον παραλαβὼν πρὸς Διοκλητιανὸν παραγίνεται μείζονος ἀρχῆς ἐριέμενος· βλέπων δὲ τὴν κατὰ τῶν χριστιανῶν μανίαν τοῦ βασιλέως πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν τοῖς πτωχοῖς διανείμας χριστιανὸν ἑαυτὸν ὁμολογεῖ ἐν μέσῳ τῆς βουλῆς ,παρόντος καὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ, καὶ πολλὰ βασανισθεὶς ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται· τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ μεταφέρεται εἰς Παλαιστίνην παρὰ τοῦ οἰκέτου αὐτοῦ, ἔνθα ἐτάφη εὐλαβῶς ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν φιλομαρτύρων Χριστιανῶν (α). Ἐπίσης ἐπ' αὐτοῦ ἤθλησαν καὶ οἱ ἅγιοι μάρτυρες Εὐστράτιος Αὐξέντιος Εὐγένιος, Μαρδάριος καὶ Ὀρέστης, Καππαδόκαι τὸ γένος, κυρίως τὸν Χριστὸν ἐκ προγόνων σεβόμενοι· παρρησιασάμενοι δὲ καὶ πολυειδῶς βασανισθέντες ὑπὸ Λυσίου τοῦ ἡγεμόνος Καππαδοκίας, οἱ μὲν τρεῖς ἐτελεύτησαν ἐν ταῖς βασάνοις· ὁ δὲ Εὐστράτιος καὶ Ὀρέστης ἐπιζήσαντες ἐπέμφθησαν εἰς Σεβάστειαν πρὸς Ἀγρικόλαν, τὸν πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν διοικοῦντα, οὗ τῇ προστάξει ἐτελειώθησαν διὰ πυρὸς τῷ 296 (β). Ἦν δὲ ὁ Εὐστράτιος ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ ῥητορικὸς, πρῶτος τῶν τοῦ Λυσίου ἀξιωματικῶν καὶ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ χαρτοφύλαξ, ὁ λατινιστὶ λεγόμενος ἐν τῷ Συναξαριστῇ Σκρινιάριος. Εἰς τὸ ὄνομα τούτου ἐπιγράφεται ἡ ἐν τῷ Μεσονυκτικῷ τοῦ Σαββάτου λεγομένη εὐχή: Μεγαλύνων μεγαλύνω Σὲ Κύριε... Ἡ δὲ ἐν τῇ Γ'. ὥρᾳ καὶ ἀλλαχοῦ λεγομένη ἑτέρα εὐχή: Δέσποτα θεὲ, Πάτερ Παντοκράτορ... ἀποδίδεται τῷ Μαρδαρίῳ. Ἐπίσης ἐπὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ τὸ στέφος τοῦ μαρτυρίου ἀνεδύσαντο ἡ Ἰουλίττα ἡ ἁγία καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς Κήρυκος ὁρμώμενοι ἐξ Ἰκονίου (γ)· Ἄνεκτος ὁ ἐπὶ Οὐρβανοῦ ἡγεμόνος Καισαρείας ἀθλή-

(α) ὁρ. καὶ Μηνολ. Ἀπριλίου κγ'.

(β) ὁρ. Μηνολ. Δεκεμβρ. ιγ'.

(γ) Μηνολ. Ἰουλίου ΙΕ'.

σας (α). Ἀθηνογένης ὁ ἀπὸ Σεβαστείας ἐπίσκοπος Ἡδαχθοῦ κρατηθεὶς ὑπὸ Φιλομάρχου ἡγεμόνος μετὰ τῶν δέκα μαθητῶν αὐτοῦ, πολλούς τε βασάνων αἰκισμοὺς αὐτοῖς ἅμα ὑπομείνας καὶ τὴν διὰ ξίφους δεχόμενος τελευτὴν (β) Εἰρήναρχος ἐπίσης ἀπὸ Σεβαστείας εἰς λίμνην πρῶτον βληθεὶς, εἶτα δὲ μετὰ ἑπτὰ σὺν αὐτῷ ἁγίων γυναικῶν τὴν κεφαλὴν τμηθεὶς (γ). Πρὸς τούτοις ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξίμου ἢ Μαξιμίνου ἡγεμόνος Καππαδοκίας ἤθλησε καὶ ὁ ἅγιος Ὀρέστης ἐκ Τυάνων, ἰατρὸς τὴν τέχνην μετὰ πολλὰς βασάνους τέλος προσδεθεὶς ἀγρίῳ ἵππῳ μετὰ ἁλύσεων, ἐλαυνομένῳ βίᾳ πολλῇ καὶ ἑλκυσθεὶς μίλια εἰκοσιτέσσαρα ἀπὸ τῆς πόλεως Τυάνων παρέδωκε τὸ πνεῦμα (δ)· τελεῖται δὲ ἡ μνήμη αὐτοῦ τῇ δεκάτῃ Νοεμβρίου. Γρηγόριος δὲ ὁ Ναζιανζηνὸς λέγει ὅτι Ἄνθιμος ὁ Τυάνων ἐφθόνει τὸν Βασίλειον διὰ τὰς ταυρικὰς προσόδους κτλ. τοῦθ' ὅπερ. φαίνεται. ὅτι δηλοῖ ὅτι ὑπῆρχε μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ὀρέστου ἐπὶ τοῦ ὄρους Ταύρου, οὗ αἱ πρόσοδοι ἀνήκουσαι τῇ ἐκκλησίᾳ Καισαρέων, ἔπρεπε νὰ διέρχωνται διὰ Τυάνων καὶ νὰ φθάσωσι τῷ Βασιλείῳ. Ὁ δὲ Ἅγιος Βλάσιος, βουκόλος τὸ ἐπιτήδευμα ἐκ Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, κατὰ τὸν Συναξαριστὴν (ε), γονέων πλουσίων σπόδρα ὑπῆρχεν υἱὸς, ἐκ τῆς τῶν βοσκημάτων πληθύος τῆς περιουσίας αὐτῶν αὐξανομένης, ἐξ ὧν καὶ δαψιλεῖς παρεῖχον τοῖς πένησι τὰς εὐεργεσίας· ἐπεὶ δὲ διωγμοῦ γενομένου, ὡς χριστιανὸς ὁ μακάριος Βλάσιος ἐζητεῖτο... φέρων ἑαυτὸν δίδωσι τοῖς διώκουσι· παραστὰς δὲ τῷ ἡγεμόνι αἴρεται ἐκ τεσσάρων καὶ τείνεται καὶ νεύροις ὠμοῖς μαστίζεται· εἶτα λέβητι μεγίστῳ ὕδατος καχλάζοντος πλήρει ἐμβάλλεται ἐπιζήσας δὲ ἡμέρας τινὰς καὶ ἐγγὺς τῆς ἐπαύλεως τῶν ἑαυτοῦ θρεμμάτων γενόμενος, τῇ τε μητρὶ καὶ τοῖς ἰδίοις ἐ-

(α) αὐτόθ. Ἰουνίου κζ'.

(β) αὐτόθ. Ἰουλίου Ε'.

(γ) αὐτ. Νοεμβρίου κ η'.

(δ) Μηνολ. Νοεμβρ. Ι'.

(ε) Μηνολ. Φεβρουαρ. γ'.

πισκήψας τὰ προσήκοντα τὸ πνεῦμα τῷ θεῷ παρατίθησι· καὶ οὗτοι μὲν εἰσιν οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ μαρτυρησάντων ἀνδρῶν.

§. 24. Κατὰ δὲ τὸν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ (Γαλερίου) διωγμόν, ὅτε Φίρμος ἦν ἡγεμὼν Καππαδοκίας, ἤθλησεν Ἀκάκιος Καππαδόκης τὸ γένος ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Μαρτισίων· μετὰ πολλὰς δὲ ἐνταῦθα τε καὶ ἀλλαχοῦ βασάνους ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται (α). Προτέτι δὲ ἤθλησαν ἐπ' αὐτοῦ ἐν Καισαρείᾳ Ἀντώνιος, Νικηφόρος, Ζεβινᾶς καὶ Γερμανὸς (β). Βασιλίσκος ὁ ἀνεψιὸς Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος ὁ ἐν Κομάνοις μαρτυρήσας (γ) καὶ αἱ ἐν Ἀμισῷ μαρτυρήσασαι, Ἀλεξάνδρια, Κλαυδία, Εὐφρασία, Ματρώνη, καὶ αἱ λοιπαὶ (δ).

§. 25. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπῆλθεν εἰς Καππαδοκίαν καὶ ὁ τοῦ Καίσαρος Μαξιμίνου διωγμὸς δεινὸς καὶ ὀλέθριος, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἀνατολῆς, διαρκέσας περίπου τὰ ἑπτὰ ἔτη, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 306—313· περὶ τοῦ διωγμοῦ τούτου λέγει ὁ Εὐσέβιος «Μαξιμῖνος Καῖσαρ αὐτόθεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν παρελθὼν ὥσπερ τῆς ἐμφύτου θεοεχθρίας αὐτοῦ καὶ δυσσεβείας τὰ σύμβολα τοῖς πᾶσιν ἐνδεικνύμενος γενικώτερον ἢ οἱ πρόσθεν τῷ καθ' ἡμῶν ἐναπεδύετο διωγμῷ κτλ (ε). Γρηγόριος δὲ ὁ Ναζιανζηνὸς φησὶ «διωγμὸς ἦν καὶ διωγμῶν ὀφρικωδέστατος καὶ βαρύτατος, εἰδόσι λέγω τὸν Μαξιμίνου, ὃς πολλοῖς τοῖς ἐγγύθεν γενομένοις ἐπιφυεὶς, πάντας φιλανθρώπους ἀπέδειξε, θράσει τε πολλῷ ῥέων καὶ φιλονεικῶν τὸ τῆς ἀσεβείας κράτος ἀναδήσασθαι. Τοῦτον πολλοὶ μὲν ὑπερέσχον τῶν ἡμετέρων ἀγωνιστῶν καὶ μέχρι θανάτου διηγωνισμένοι, καὶ πρὸ θανάτου μικρὸν, τοσοῦτον ἀπολειφθέντες, ὅσον ἐπιβιῶναι τῇ νίκῃ καὶ μὴ συναπελθεῖν τοῖς παλαίσμασιν, ἀλλ' ἀπολειφθῆναι τοῖς ἄλλοις, ἀλεῖπται τῆς ἀρετῆς, ζῶντες μάρτυρες, ἔμπνοι στῆλαι σιγῶντα κηρύγματα, σὺν πολλοῖς δὲ τοῖς ἀριθμουμένοις καὶ οἱ πρὸς πατρὸς τούτῳ (Βασιλείῳ) πατέρες, οἷς πᾶσαν ἀσκήσασιν εὐσεβείας ὁδὸν, καλὴν ἐπήνεγκεν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος τὴν κορωνίδα· παρασκευῆς μὲν γὰρ οὕτως εἶχον καὶ γνώμης, ὡς πάντα ῥᾳδίως οἴσοντες, ἐξ ὧν στεφανοῖ Χριστὸς τοὺς τὴν ἐκείνου μιμησαμένους ὑπὲρ ἡμῶν ἄθλησιν· ἐπεὶ δὲ νόμιμον αὐτοῖς ἔδει καὶ τὸν ἀγῶνα γενέσθαι, νόμος δὲ μαρτυρίας μήτε ἐθελοντὰς πρὸς τῶν ἀγῶνα χωρεῖν, φειδοῖ τῶν διωκόντων καὶ τῶν ἀσθενεστέρων, μήτε παρόντας ἀναδύεσθαι· τὸ μὲν γὰρ θράσους, τὸ δὲ ἀνανδρίας ἐστὶ καὶ τούτῳ τιμῶντες ἐκεῖνοι τὸν νομοθέτην, τί μηχανῶνται; μᾶλλον δὲ πρός τί φέρονται παρὰ τῆς πάντα τὰ ἐκείνων ἀγούσης Προνοίας ἐπί τινα τῶν Ποντικῶν ὀρῶν ὄχθην· πολλαὶ δ' αὗται παρ' αὐτοῖς εἰσι καὶ βαθεῖαι καὶ ἐπὶ πλεῖστον διήκουσαι, καταφεύγουσι λίαν ὀλίγοις χρώμενοι καὶ τῆς φυγῆς συνεργοῖς καὶ τῆς τροφῆς ὑπηρέταις· ἄλλοι μὲν οὖν θαυμαζέτωσαν τὸ τοῦ χρόνου μῆκος· καὶ γὰρ πλεῖστον αὐτοῖς, ὡς φασι, τὸ τῆς φυγῆς παρετάθη, ἔτος που ἑβδομον καὶ μικρὸν πρός τό τε τῆς διαίτης σώμασιν εὖ γεγονόσι στενόν τε καὶ παρηλλαγμένον, ὡς τὸ εἰκὸς καὶ τὸ ὑπαιθρίοις κρυμοῖς καὶ θάλπεσι καὶ ὄμβροις ταλαιπωρεῖν, ἥ τε ἄφιλος ἐρημία καὶ τὸ ἀκοινώνητόν τε καὶ ἄμικτον, ὅσον εἰς κακοπάθειαν τοῖς ὑπὸ πολλῶν δορυφορουμένοις καὶ τιμωμένοις. . .» (α)

§. 26. Κατὰ δὲ τὸ ἕκτον ἔτος τοῦ ἐπὶ Μαξιμίνου διωγμοῦ ἤθλησαν ἐν Καισαρείᾳ Παλαιστίνης, μετὰ τῶν συναθλητῶν τοῦ ἁοιδίμου ἐν μάρτυσι Παμφίλου, Σέλευκος δέκατος τὸν ἀριθμὸν, δωδέκατος δὲ καὶ τελευταῖος Ἰουλιανὸς, Καππαδόκαι ἀμφότεροι· καὶ περὶ μὲν Σελεύκου ὁ Εὐσέβιος λέγει τάδε «τῆς δὲ κατ' αὐτὸν (τὸν Πορφύριον) τελειώσεως ἄγγελος τῷ Παμφίλῳ γενόμενος Σέλευκος τῶν ἀποστρατείας τις ὁμολογητὴς οἷα τηλικαύτης ἀγγελίας διάκονος, τοῦ σὺν αὐτοῖς παραχρῆμα κλήρου καταξιοῦται· αὐτίκα γάρ τοι αὐτὸν διαγγείλαντα τὸ τοῦ Πορφυρίου τέλος, τῶν τε μαρτύρων ἕνα δή τινα φιλήματι προσειπόντα, ἐπι-

(α) Μηνολ. Ματου Χ'.
(β) Νοεμβρ. ΙΒ'.
(γ) Μαΐου ΚΒ'.
(δ) Μαρτ. Κ'.
(ε) Εὐσεβ. ἐκκλ. Ἱς. βιβλ. Η', φύλλ. 93.

(α) Γρηγορ. Ναζ. λόγ. Κ'. σελ. 319.

λαβόμενοι στρατιῶται τινὲς ἄγουσιν ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα· ὁ δὲ, ὥσπερ ἐπισπέρχων αὐτὸν τῷ προτέρῳ συναπόδημον τῆς εἰς οὐρανοὺς γενέσθαι πορείας αὐτίκα κεφαλικῇ τιμωρίᾳ κολασθῆναι προστάττει· οὗτος ἦν μὲν ἀπὸ τῆς Καππαδοκῶν γῆς· τῆς δ' ἐν στρατείαις ἐπιλέκτου νεολαίας καὶ τῶν ἐν Ρωμαϊκοῖς ἀξιώμασιν οὐ μικρᾶς τιμῆς ἐπειλημμένος· ἡλικίᾳ τε καὶ ῥώμῃ σώματος, μεγέθει τε καὶ ἰσχύϊ, παρὰ πλεῖστον ὅσον τοὺς συστρατιώτας ἐπλεονέκτει, ὡς καὶ τὴν πρόσοψιν αὐτῷ περιβόητον τοῖς πᾶσιν εἶναι καὶ τὸ πᾶν εἶδος ἀξιάγαστον μεγέθους ἕνεκα καὶ εὐμορφίας. Κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν τοῦ διωγμοῦ διὰ μαστίγων ὑπομονῆς τοῖς κατὰ τὴν ὁμολογίαν διαπρέψας ἀγῶσι, μετὰ δὲ τὴν τῆς στρατείας ἀπαλλαγὴν ζηλωτὴν ἑαυτὸν καταστήσας τῶν τῆς θεοσεβείας ἀσκητῶν, ὀρρανῶν ἐρήμων καὶ χηρῶν ἀπεριστάτων, τῶν τε ἐν πενίαις καὶ ἀσθενείαις ἀπερριμμένων, ἐπίσκοπος ὥσπερ καὶ ἐπίκουρος, πατρὸς καὶ κηδεμόνος δίκην ἀναπέφανται· ὅθεν δὴ εἰκότως τοιοῖς δε μᾶλλον τῶν διὰ καπνοῦ καὶ αἵματος θυσιῶν χαίροντος θεοῦ τῆς κατὰ τὸ μαρτύριον παραδόξου κλήσεως ἐκλήθη· δέκατος οὗτος ἀθλητὴς ἐπὶ τοῖς δεδηλωμένοις ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ τετελείωτο ἡμέρᾳ, καθ' ἣν, ὡς ἔοικε, μεγίστης τῷ Παμφίλου μαρτυρίῳ, ἐπαξίως τοῦ ἀνδρὸς διανοιχθείσης πύλης, εὑρὰς ἅμ' αὐτῷ καὶ ἑτέροις ἡ πάροδος τῆς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσόδου γεγένηται». Παρακατὼν δὲ μικρὸν περὶ Ἰουλιανοῦ ὁ αὐτὸς φησιν «ἐπὶ τούτοις ἑνὸς ἔτι λείποντος, ὃς τὸν δωδέκατον ἀποπληρώσοι τοῖς δηλουμένοις μάρτυσιν ἀριθμὸν, Ἰουλιανὸς παρῆν τοῦτον ἀποπληρώσων· ἐξ ἀποδημίας γέ τοι ἀφικόμενος αὐτίκα καὶ μηδ' εἰσβαλὼν τῷ τόπῳ, εὐθὺς ὡς εἶχεν, ἀπὸ τῆς ὁδοῦ μαθὼν καὶ ὁρμήσας ἐπὶ τὴν τῶν μαρτύρων θέαν, ὡς ἐπὶ γῆς χαμαὶ τὰ τῶν ἁγίων εἶδε σκηνώματα, χαρᾶς ἔμπλεως γεγονὼς, ἑκάστῳ περιπλακεὶς τοὺς πάντας ἠσπάζετο· τοῦτο ποιοῦντα συλλαβόντες αὖθις οἱ τῶν ῥόνων διάκονοι προσάγουσι τῷ Φιρμιλιανῷ· ἀκόλουθα δὲ αὐτῷ ἐπιτελῶν μακρῷ καὶ τοῦτον πυρὶ παραδίδωσιν. οὕτω δῆτα καὶ Ἰουλιανὸς σκιρτῶν καὶ ὑπεραλλόμενος μεγάλῃ τῇ φωνῇ τῷ τηλικούτων αὐτὸν ἀξιώσαντι Κυρίῳ ὑπερευχαριστῶν τοῦ τῶν μαρτύ-

ρων κατηξιώθη στεφάνου· ἦν δὲ καὶ οὗτος τὸ μὲν κατὰ σάρκα γένος Καππαδοκῶν τὸν δὲ τρόπον, εὐλαβέστατος καὶ πιστότατος καὶ γνησιώτατος, σπουδαῖός τε τὰ ἄλλα πάντα καὶ πνέων αὐτοῦ ἁγίου Πνεύματος» (α)· τούτων δὲ τὴν μνήμην τελεῖ ἡ ἐκκλησία τῇ Ις'. Φεβρουαρίου.

§. 27. Τὸν δὲ ἐπὶ Λικινίου διωγμὸν Βασίλειος ὁ μέγας περιγράφει ἐν τῇ εἰς Γόρδιον τὸν μάρτυρα ὁμιλίᾳ διὰ τῶν δὲ τῶν λόγων «ἐπειδὴ δὲ ὁ τότε τύραννος τὸ πικρὸν καὶ ἀνήμερον τῆς ψυχῆς μέχρι τοῦ πολέμου τῆς ἐκκλησίας ἐξέτεινε καὶ ἦρε χεῖρα θεομάχον κατὰ τῆς εὐσεβείας, κηρύγματα δὲ ἦν πανταχοῦ καὶ διαγράμματα ἥπλωτο κατὰ πᾶσαν ἀγορὰν καὶ πάντα τόπον ἐπίσημον μὴ προσκυνεῖσθαι Χριστὸν ἢ θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν τοῖς προσκυνοῦσι· καὶ πρόσταγμα ἦν ὑποκύπτειν εἰδώλοις ἅπαντας καὶ λίθους καὶ ξύλα χαράγματι τέχνης μεμορφωμένα θεοὺς ἡγεῖσθαι ἢ τοὺς μὴ πειθομένους πάσχειν ἀνήκεστα· σύγχυσις δὲ ἦν καὶ ταραχὴ διὰ πάσης τῆς πόλεως(Καισαρείας)καὶ λεηλασίαι κατὰ τῶν εὐσεβούντων· χρήματα διηρπάζετο· πληγαῖς τὰ τῶν φιλοχρίστων σώματα κατεξαίνετο· γυναῖκες εἵλκοντο διὰ μέσης τῆς πόλεως· οὐ νεότης ἐλεεινὴ, οὐ γῆρας αἰδέσιμον ἦν, ἀλλ' οἱ μηδὲν ἀδικοῦντες τὰ τῶν κακούργων ὑπέμενον· ἐστενοχωρεῖτο τὰ δεσμωτήρια, ἔρημοι ἦσαν οἱ εὐθηνούμενοι τῶν οἴκων, αἱ δὲ ἐρημίαι πλήρεις τῶν φυγαδευομένων· ἕγκλημα δὲ ἦν τοῖς ταῦτα πάσχουσιν ἡ εὐσέβεια· καὶ πατὴρ παρεδίδου παῖδα καὶ πατέρα υἱὸς κατεμήνυεν· ἀδελφοὶ κατ' ἀλλήλων ἐμαίνοντο καὶ δοῦλοι δεσπόταις ἑαυτῶν ἐπανίσταντο· δεινὴ δέ τις νὺξ κατειλήφει τὸν βίον πάντων ἀγνοησάντων ἀλλήλους ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου φρενοβλαβείας· κατεβάλλοντο μὲν οἶκοι προσευχῶν ὑπὸ χειρῶν ἀνοσίων· ἀνετρέπετο δὲ θυσιαστήρια καὶ οὐκ ἦν προσφορὰ, οὐδὲ θυμίαμα, οὐ τόπος τοῦ καρπῶσαι, ἀλλὰ κατήφεια δεινὴ, ὥσπερ τις νεφέλη, τὰ πάντα κατεῖχεν· ἀπελήλαντο μὲν οἱ τοῦ θείου θεραπευταὶ, διεπτόητο δὲ πᾶς τῆς εὐσεβείας θίασος· δαίμονες δὲ κατεχόρευον κνίσσαις καὶ αἵμασι τὰ πάντα καταμιαίνοντες.»

(α) Εὐσεβ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Η'. φύλλ. 98. ἔκδ. Ροβέρτου Στεφάνου.

(Βασιλ. Ὁμιλ. ΙΗ'. σελ. 201)· ἐξεφώνησε δὲ τὸν λόγον τοῦτον τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐτελεῖτο ἡ μνήμη τοῦ ἐπὶ Λικινίου ἀθλήσαντος Γορδίου ἐν Καισαρείᾳ. Ἦν δὲ ὁ Γόρδιος ἐκ Καισαρείας ἀνατραφεὶς ἐν τῇ εὐσεβείᾳ· ἑκατόνταρχος δὲ γενόμενος διέπρεπε σώματος ῥώμῃ καὶ ψυχῆς ἀνδρείᾳ· ἐπὶ δὲ τοῦ διωγμοῦ, ἐπειδὴ ὁ θάνατος ἦν ἡ ζημία παντὶ τῷ εὐσεβεῖ καὶ μὴ λατρεύοντι τοῖς εἰδώλοις καὶ δαιμονίοις, προλαβὼν ὁ γενναῖος τὴν ἐκ τῶν δικαστηρίων ἀνάγκην καὶ ῥίψας τὴν ζώνην ἔφυγεν εἰς τὰς βαθυτάτας καὶ ἀνθρώποις ἀβάτους ἐρήμους. Τηρήσας δὲ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐτελοῦντο ἀγῶνες ἱππικοὶ καὶ ἑορτὴ πάνδημος ἐν τῷ σταδίῳ τῆς πόλεως, «πλῆρες δὲ ἦν τὸ στάδιον καὶ πάντες ἤδη πρὸς τὴν θέαν τῆς τῶν ἵππων ἁμίλλης ἦσαν συντεταμένοι ἄνωθεν ἐκ τῶν ὀρέων (τοῦ Ἀργαίου) ἐπικαταβὰς τῷ θεάτρῳ οὐ κατεπλάγη τὸν δῆμον, οὐκ ἐλογίσατο πόσαις χερσὶ πολεμίαις ἑαυτὸν παραδίδωσιν· ἀλλ' ἀτρόμῳ τῇ καρδίᾳ καὶ γαύρῳ τῷ φρονήματι... τοὺς τὸ στάδιον περικαθημένους παραδραμὼν εἰς τὸ μέσον κατέστη... ἀνὴρ ἀπηγριωμένος τὴν ὄψιν· διὰ τὴν χρονίαν ἐν τοῖς ὄρεσι δίαιταν αὐχμηρὰν ἔχων τὴν κεφαλήν· βαθὺς τὴν ὑπήνην· τὴν ἐσθῆτα ῥυπῶν· κατεσκληκὼς ἅπαν τὸ σῶμα· βακτηρίαν φέρων καὶ πήραν ἐνημμένος· οἷς πᾶσιν ἐπέπρεπέ τις χάρις, ἐκ τοῦ ἀρανοῦς αὐτὸν περιλάμπουσα...» Καταδικασθεὶς δὲ εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Καππαδοκίας καὶ ἀποτμηθεὶς τὴν κεφαλὴν (τῷ 314 τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ Ἰανουαρίου) χοροῖς ἀνελήφθη μαρτύρων. (Βασιλ. Ὁμιλ. ΙΗ', σελ. 200) ὁ δὲ τόπος τῆς καταδίκης αὐτοῦ ἐτιμήθη ἔκτοτε· διὸ καὶ ἐν δριμυτάτῳ ψύχει ὁ λαὸς τῆς Καισαρείας ἐτέλει τὴν μνήμην ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτοῦ τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς· καὶ ὁ Βασίλειος δὲ εἶπε τὸν εἰς αὐτὸν λόγον ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν· ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ Λικινίου ἤθλησεν σὺν τοῖς ἄλλοις ἐν Καππαδοκίᾳ ὁ ἐπίσκοπος Σεβαστείας Βλάσιος ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς μετὰ τῶν δύο βρεφῶν τῶν ὄντων ἐν τῇ φυλακῇ καὶ τῶν ἑπτὰ γυναικῶν.(α)—Βασιλεὺς ὁ ἐπίσκοπος Ἀμασείας σὺν τῇ Γλαφύρᾳ,

(α) Μηνολ. Φεβρ. ΙΑ'.

ἥτις θεράπαινα οὖσα Κωνσταντίνης τῆς γαμετῆς Λικινίου, ἐπεὶ τὸν Λικίνιον ἐπιμανέντα αὐτῇ ἤσθετο, τοῦτο ἀναθεμένη τῇ κυρίᾳ αὐτῆς, μετὰ χρημάτων παρ' αὐτῆς εἰς Ἀνατολὴν πέμπεται καὶ τόπους ἐκ τόπων ἀμείψασα, εἰς τὴν Ἀμάσειαν καταντᾷ· τοῦ τὸ οὖν πυθόμενος ὁ Λικίνιος καὶ ὅτι τὸ ἐπιφερόμενον παρ' αὐτῆς χρυσίον εἰς οἰκοδομὴν ἐκκλησίας τῷ ἐπισκόπῳ δέδωκεν, ἀμφοτέρους συλληφθῆναι καὶ πρὸς αὐτὸν ἀχθῆναι ἐκέλευσεν (α)· οἱ τεσσαράκοντα μεγάλοι μάρτυρες οἱ ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Σεβαστείας μαρτυρήσαντες, οὓς δι' ἐγκωμίων ἐστεφάνωσαν ὅτε Μέγας Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ὁ Νύσσης καὶ Ἀστέριος ὁ Ἀμασείας (β). Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀναφερθέντων μαρτύρων καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐμαρτύρησαν κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ διωγμούς, ὧν πολλῶν μὲν οὐδὲ τὰ ὀνόματα ἀναφέρονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐκκλησίας τινῶν δὲ ἡ ἐποχὴ τῆς μαρτυρίας διαφιλονεικεῖται· ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τοὺς μάρτυρας, Καρτέριον (γ), Ἀγαθόδωρον (δ), Εὐτυχῆ ἐπίσκοπον Μελιτινῆς (ε), Τερέντιον ἐπίσκοπον Ἰκονίου (ζ), τὸν ἐν Ἰκονίῳ μαρτυρήσαντα Ἀπολλώνιον. (η)

§. 28. Ὁσίων δὲ πλῆθος ἦν ἐν Καππαδοκίᾳ ἐξ ὧν ἀναφέρομεν Σάββαν τὸν ἡγιασμένον τὸν ἐν Μουταλάσκῃ τῆς Καππαδοκίας γεννηθέντα καὶ προστάτην πολλῶν μοναχῶν καὶ καθηγεμόνα τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μοναστηρίων (θ), Εὐθύμιον τὸν Μέγαν τὸν ἐκ Μελιτινῆς τῆς Ἀρμενίας καὶ καθηγητὴν τοῦ Σάββα καὶ πολλῶν ἄλλων μοναχῶν ἐν Παλαιστίνῃ, τὸν καταπολεμήσαντα, ὡς καὶ ὁ Σάββας πολλὰς αἱρέσεις (ι), τὸν ὅσιον Δομετιανὸν τὸν ἐπίσκοπον Μελιτινῆς (κ), Θεοδόσιον τὸν Κοινοβιάρχην τὸν ἐκ

(α) Ἀπριλίου κς'.
(β) Μαρτ. Ο'. ὑρ. καὶ Ἑρμ. Σωζ. βιβλ. Ο'.
(γ) τοῦτον ὁ συναξ· λέγει ὅτι ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ τοῦ ἡγεμόνος Καισαρείας, Οὐρβανοῦ Ἰαν. Η'.
(δ) Φεβρ. Β'.
(ε) Μαΐου ΚΗ'.
(ζ) Ἰουν. ΚΔ'.
(η) Ἰουλ. Γ'.
(θ) Δεκεμβρ. Ε'.
(ι) Ἰανουαρ. Κ'.
(κ) Ἰανουαρ. Γ'.

Μεγαρισσοῦ τῆς Καππαδοκίας (α), τὸν Κανίδον (β), Εὐδόκιμον τὸν δίκαιον (γ), Μακρίνην τὴν ἀδελφὴν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (δ), Μελέτιον τὸν ἐν Μυουπόλει τῆς Ἑλλάδος ἀσκησάμενον ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὅστις ὢν Καππαδόκης ἐκ κώμης Μουταλάσκης ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πολλοὺς διὰ τῶν ἐνθέων αὐτοῦ πράξεων εἰς θεοὺς προσελκύων διῆλθε τὴν ζωὴν ἐν τῇ Μονῇ τῶν Ταξιαρχῶν, ἤτοι τῇ Μονῇ τοῦ Συμβόλου, ἥτις ὕστερον ἐτιμήθη ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τοῦ Μελετίου. (ε)

§. 29. Περιελθούσης δὲ τῆς ἀρχῆς τῷ Κωνσταντίνῳ μόνῳ ἔληξαν μὲν οἱ διωγμοί, ἀπήλαυσε δὲ πάσης ἐξωτερικῆς εἰρήνης ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ, καὶ ναοὶ μεγαλοπρεπεῖς ἠγείροντο καὶ συνάξεις Χριστιανῶν ἐλεύθεραι, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐτάραττον τὴν ἐκκλησίαν, πρὸς παῦσιν τούτων ἐγένοντο κατὰ τόπους σύνοδοι ἐπισκόπων· καὶ ἐν μὲν Ἀγκύρᾳ τῇ μητροπόλει τῆς Γαλατίας συνέστη σύνοδος, ἧς ἐξῆρχον Οὐίτέλιος Ἀντιοχείας τῆς Συρίας, Ἀγρικόλαος Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ ὁ μάρτυς Βασίλειος ἐπίσκοπος Ἀμασείας καὶ ἐν ᾗ συνεζητήθη, εἰ χρὴ δέχεσθαι τοὺς θύσαντας τοῖς εἰδώλοις, καὶ προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τὰς βασάνους καὶ μετανοήσαντας· πρὸς δὲ περὶ τοῦ πῶς ἐπιτιμητέον τοὺς ἀποστρεφομένους τὰ κρέα καὶ εἰ δεῖ τοὺς χειροτονηθέντας μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐλθεῖν εἰς γάμου κοινωνίαν εἰ μὴ, καὶ περὶ ἄλλων· συνετάχθησαν δὲ Κανόνες ΚΕ'. ἐπειδὴ δὲ ἕνεκα τῆς διαδόσεως τοῦ ἀρειανισμοῦ εἰ καὶ μὴ ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ, ἀλλὰ πολλαχοῦ τοῦ κράτους, ἐγένοντο ταραχαὶ μεγάλαι καὶ ἐπικίνδυνοι, Κωνσταντῖνος ὁ μέγας διέταξε συγκρότησιν Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τῷ 325. Μεταξὺ δὲ τῶν διαπρεπεστέρων Ἱεραρχῶν τῶν ἐπικοσμούντων αὐτὴν ἦν καὶ Λεόντιος ὁ Καισαρείας μετὰ

(α) Ἰανουαρ. ΙΔ'.
(β) Ἰουν. Γ'.
(γ) Ἰουλί. λα. Γ'.
(δ) Ἰουλ. Ιθ'.
(ε) Μελετ. ἐκκλ. Ἱστορ. Τόμ. δ'. σελ. 441· περὶ δὲ τῶν μονῶν θέλομεν ὁμιλήσει ἐν οἰκείῳ τόπῳ, ὡς καὶ περὶ τῶν μοναστῶν καὶ ἀναχωρητῶν ὧν πλῆθος εἶχεν ἡ περὶ τὸν Ἄργαιον γώρα·

τοῦ διακόνου αὐτοῦ Ἑρμογένους, ὡς μαρτυρεῖ ὅτε Εὐσέβιος εἰπὼν «... καὶ Καππαδοκῶν θ' οἱ πρῶτοι παιδεύσει λόγων μέσοι τοῖς πᾶσι διέπρεπον» «Πόντος τε καὶ Γαλατία καὶ Παμφυλία, Καππαδοκία τε καὶ Ἀσία καὶ Φρυγία, τοὺς παρ' αὐτῶν παρεῖχον ἐκκρίτους»· (α) καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἐν οἷς φησιν «ὧν εἷς Λεόντιος ἦν ὁ πάνυ, ὁ τότε τῆς καθ' ἡμᾶς μητροπόλεως ἐξηγούμενος» (β)· ἐν δὲ ταῖς πράξεσι τῆς συνόδου ταύτης, ἃς συνήθροισε Γελάσιος ὁ Κυζίκου, λέγεται ἐν παρόδῳ ὅτι Λεόντιος ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας ἐπίσκοπος ἀνεδέξατο νὰ διαβιβάσῃ τὰ δόξαντα τῇ συνόδῳ εἰς ἁπάσας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ποντικῆς διοικήσεως «Λεόντιος Καισαρείας Καππαδοκίας, τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καλλώπισμα, ταῖς κατὰ τὴν Καππαδοκίαν, Γαλατίαν, Πόντον, Παφλαγονίαν, Πόντον Πολεμωνιακὸν, Ἀρμενίαν μεγάλην καὶ μικρὰν ἐκκλησίαις»· ὑπέγραψε δὲ τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου οὕτω «Λεόντιος Καισαρείας Καππαδοκίας, Γαλατίας, καὶ Ἀρμενίας μικρᾶς καὶ μεγάλης ὑπέγραψα». Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τούτους καὶ πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ μάλιστα Συνόδου ὁ Λεόντιος οὗτος ἐδίδαξε τὰ δόγματα τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἐν Καισαρείᾳ Γρηγόριον καὶ ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρῶτον ἐπίσκοπον τῆς Ἀρμενίας, παρ' οὗ οἱ Ἀρμένιοι διδαχθέντες τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν Φωτιστὴν (Λουσαβορίτς) αὐτὸν διὰ τοῦτο συνήθως ὀνομάζουσιν. Οὕτω δὲ παρέλαβεν ἡ τῶν Ἀρμενίων ἐκκλησία τούς τε θεσμοὺς καὶ τὰς διατυπώσεις καὶ τὸν ἐσωτερικὸν αὐτῆς ὀργανισμὸν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἱεραρχῶν Καισαρείας Καππαδοκίας, παρ' ὧν ἀπεστέλλοντο ἱεροὶ διδάσκαλοι πρὸς κατήχησιν καὶ διδασκαλίαν τῶν γειτόνων ἡμῶν Ἀρμενίων. Μετὰ δὲ τὴν κατ' ἀρχὰς τοῦ τετάρτου αἰῶνος εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μετάστασιν τοῦ ἱεροῦ Γρηγορίου οἱ πέντε μετ' αὐτὸν ἀρχιεπίσκοποι τῆς μεγάλης Ἀρμενίας ἐχειροτονήθησαν ἐν Καισαρείᾳ μέχρι Νερσῆ τοῦ Α'. εἰσὶ δ' οὗτοι Ἀριστάνης ὁ τὸν Γρηγόριον διαδεξάμενος ἐπισκοπεύσας ἔτη δύο. Βαρτάνης ὁ ἐπισκοπεύσας

(α) Εὐσεβ. ἐν βίῳ Κωνσταντίνου σελ. 153.
(β) Γρηγορ. Ναζ. Λογ. ιθ'. ὅρα καὶ τὰς ἐν τῷ τέλει προσθήκας.

ἔτη τρία. Γρηγόριος ὁ Β'. ἐπισκοπεύσας ἔτη ἕν δεκα. Ἰσαὰκ ὁ Α'. ἔτη ἕξ. Φαρνεσὲκ ἔτη τέσσαρα· ὁ δὲ Νερσῆς ὁ μετὰ Γρηγόριον ἕκτος οὗτος ἀρχιεπίσκοπος, ὁ ἐπωνομούμενος παρὰ Ἀρμενίοις Μέζ, ἤτοι μέγας, καθὼς οἱ πρὸ αὐτοῦ πέντε καὶ αὐτὸς ἐχειροτονήθη ἀρχιερεὺς ἐν Καισαρείᾳ παρά τε τοῦ Καισαρείας Καππαδοκίας Εὐσεβίου καὶ τῶν ἄλλων συνελθόντων ἐπισκόπων τῷ 340 ἔτει· ὁ ἐνάρετος οὗτος ἀνὴρ μυσαχθεὶς τὰς ἐδελυρὰς πράξεις τοῦ Ἀρσάκου τοῦ Γ'. παραιτησάμενος κατὰ τὸ 366 ἔτος τὴν ἄνομον αὐλὴν αὐτοῦ ὑπεχώρησεν εἰς ἀπῳκισμένον τόπον ὅπου ἐν σιωπῇ ἐθρήνησε πικρῶς τὴν διὰ σιδήρου καὶ πυρὸς ὑπὸ Περσῶν καταστροφὴν τῆς πατρίδος, τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ βασιλέως, τὴν τούτου τύφλωσιν καὶ κάθειρξιν τῷ 367 εἰς τὸ κατὰ τὴν Σουσιανὴν τρομερὸν φρούριον τῆς λήθης· κατὰ δὲ τὸ 370 ἔτος ἀπὸ τῆς ἀπῳκισμένης καταφυγῆς αὐτοῦ μετέβη ὁ γηραιὸς Νερσῆς εἰς Καισάρειαν ἵνα ἐπιζητήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν τοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος ἐπικουρίαν πρὸς ἀπολύτρωσιν τῆς Ἀρμενίας· παρευρέθη δὲ καὶ ἐν τῇ κηδείᾳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Εὐσεβίου καὶ κατὰ τὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου προβιβασμὸν τῷ 371 ἔτει ἐπὶ τὸν τῆς Καισαρείας θρόνον, ὅπου, κατὰ τὴν 92 ἐπιστολὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ τούτου διδασκάλου ὑπέγραψε καὶ ὁ Νερσῆς μετὰ τῶν λοιπῶν τριάκοντα δύο ἐπισκόπων τὴν παρὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου σταλεῖσαν πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ ἐπισκόπους ἐπιστολήν· μετὰ δὲ τὴν διὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὅπλων ἀποδίωξιν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ νεωτάτου τὴν ἡλικίαν υἱοῦ τοῦ Ἀρσάκου Φάρμη ἤ Μπάπ εἰς τὴν βασιλείαν τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, ἐπειδὴ ὁ Νερσῆς οὐ διέλειπε συμβουλεύων, ἐπιπλήττων καὶ ἀποτρέπων τὸν εἰκοσαετῆ πατρῴζοντα βασιλέα ἀπὸ τῶν ἀνοήτων παρεκτροπῶν αὐτοῦ, διὰ δηλητηρίου κεράσματος ἐπὶ τραπέζης τὸν ἱερὸν ἄνδρα ἐξήγαγε τοῦ βίου τῷ 374· κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ὁ μέγας Βασίλειος τῇ ποιμαντορικῇ τῶν Καισαρέων διαπρέπων ἐπιστασίᾳ, μυσαχθεὶς τὴν τοιαύτην μιαιφονίαν ἀπέβαλε τὴν χειροτονίαν τοῦ παρὰ τοῦ ἀρχιεροκτόνου βασιλέως προβληθέντος διαδόχου τοῦ θρόνου Ἰσακοκὴν ἤ Ἰσαὰκ τοῦ Β'. Οὕτω δὲ ἐφεξῆς οἱ μετὰ Βασίλειον διάδοχοι

τοῦ θρόνου τῆς Καισαρείας ἔπαυσαν τοῦ χειροτονεῖν τοὺς ἀρχιεπισκόπους τῆς μεγάλης Ἀρμενίας (α). Οὐ μόνον δὲ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας ἀλλὰ καὶ πάσης Ποντικῆς διοικήσεως ἡ Καππαδοκία ἦν μητρόπολις καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας Καππαδοκίας ὁ ἀνώτατος καθηγεμὼν καὶ ἐπιστάτης καὶ ἔξαρχος· ἡ δὲ Ποντικὴ διοίκησις, ἧς τὸ πρῶτον μνεία γίνεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, ἣν ἔγραψε ταῖς ἐκκλησίαις περὶ τοῦ τελεῖσθαι τὸ Πάσχα τὴν αὐτὴν ἡμέραν (β), περιελάμβανε τὴν Καππαδοκίαν, Γαλατίαν, Φρυγίαν, μικρὰν Ἀρμενίαν, Πόντον τε καὶ Παφλαγονίαν καὶ Βιθυνίαν καὶ ἕνδεκα ἐπαρχίας ἐν τοῖς χρόνοις Θεοδωρήτου, περιελάμβανε δὲ πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς μικρᾶς Ἀσίας· μεταξὺ δὲ τοῦ Ἱεροσολύμων ἐπισκόπου καὶ τοῦ Καισαρείας, ἦν μόνον ὁ Θεσσαλονίκης, ὅστις, φαίνεται ὅτι ἔσχε τὸ αὐτὸ ἀξίωμα· λέγεται μάλιστα ὅτι ἕως τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἐν ᾗ ὑπετάγη πως ὁ Καισαρείας τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπῳ, ἔσχε πάντα τὰ δικαιώματα πατριάρχου πρὶν νὰ γείνῃ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν χρήσει, δηλαδὴ νὰ συγκαλῇ συνόδους διοικήσεως, ἐν τῇ ὑφ' ἑαυτὸν τελούσῃ διοικήσει τῇ Ποντικῇ καλουμένῃ καὶ νὰ χειροτονῇ πάντας τοὺς μητροπολίτας περὶ δὲ τούτων ὁμιλήσομεν παρακατιόντες.

§. 30. Λεοντίου δὲ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος προέστη, κατὰ Σωκράτην καὶ Σωζόμενον, τῆς Καισαρέων ἐκκλησίας Εὐλάλιος ἢ Εὐλάβιος, Εὐσταθίου ἐκείνου τοῦ διαβοήτου τῆς Σεβαστείας ἐπισκόπου πατὴρ, ὁ καθαιρέσας αὐτὸν διὰ τὰς ἀτόπους πράξεις κατὰ τὴν ἀνάρμοστον εἰς τὸ ἱεραδικὸν ἐπάγγελμα ἐνδυμασίαν αὐτοῦ «Εὐστάθιος δὲ ὁ τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ Σεβαστείας οὔτε εἰς ἀπολογίαν ἐδέχθη· διότι ὑπὸ Εὐλαβίου τοῦ ἰδίου πατρὸς καὶ ἐπικόπου Καισαρείας τῆς ἐν Καπαδοκίᾳ ἤδη πρότερον καθῄρητο, ἐπειδὴ ἀνάρμοστον τῇ ἱερωσύνῃ στολὴν ἠμφίεστο» (γ). «Εὐσταθίου δὲ πρῶτον μὲν ὡς ἡνίκα πρεσβύτερος ἦν προκατεγνώκει αὐτοῦ Εὐ-

(α) Κωνσταντινιάδ. σελ. 225.
(β) εὐσ. βίῳ Κωνς. βιβλ. Γ', 17.
(γ) Σωκρ. ἐκκλ. ἱς. βιβλ. Β'. 43.

λάλιος ὁ πατὴρ καὶ τῶν εὐχῶν ἀφώρισεν ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ ἐκκλησίας Καισαρείας.» (α)

§. 31. Τοῦτον δὲ διαδέχεται ὁ Ἑρμογένης, ὃν ὁ Βασίλειος μακαριώτατον καλεῖ « . . . τοῦ μακαριωτάτου Ἑρμογένους τοῦ τὴν μεγάλην καὶ ἄρρητον πίστιν γράψαντος ἐν τῇ μεγάλῃ Συνόδῳ» ἐπιστ. ΠΑ'. καὶ «μετέθεντο πρὸς Ἑρμογένην τὸν κατὰ διάμετρον ἐχθρὸν ὄντα τῆς Ἀρείου κακοδοξίας, ὡς δηλοῖ αὐτὴ ἡ πίστις ὁ κατὰ Νίκαιαν παρ' ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς ἐκφωνηθεῖσα ἐξ ἀρχῆς» ἐπιστ. ΣΜΔ'. καὶ «ἐπειδὴ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ (ὁ Σεβαστείας Εὐστάθιος), τῷ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ἑρμογένει τῆς Καισαρείας, κρίνοντι αὐτὸν ἐπὶ τῇ κακοδοξίᾳ ὁμολογίαν ἔδωκε πίστεως ὑγιοῦς καὶ οὕτω τὴν χειροτονίαν ὑπ' αὐτοῦ δεξάμενος κτλ.» ἐπιστ. ΣΞΓ'. οἱ λόγοι τοῦ μεγάλου Βασιλείου δεικνύουσιν ὅτι ὁ Ἑρμογένης παρὼν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας Λεοντίου συνέθηκε τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ φαίνεται μὲν ὅτι τότε ἦν διάκονος, ἀλλ' ἠδύνατο νὰ ᾖ καὶ λαϊκὸς διότι συμπαρῆσαν ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ καὶ λαϊκοὶ συνήγοροι τῶν ἐπισκόπων ὡς λέγει ὁ Σωκράτης «συμπαρῆσαν δὲ καὶ λαϊκοὶ πολλοὶ διαλεκτικῆς ἔμπειροι ἐν ἑκατέρῳ μέρει συνηγορεῖν προθυμούμενοι» (β)· ἀπεδήμησε δὲ ὁ Ἑρμογένης πρὸ τοῦ 341 ἔτους, ὅτε ὁ Εὐσέβιος ἐκεῖνος ὁ τῶν Ἀρειανῶν ἀρχηγὸς ἀπέθανεν.

§. 32. Ἦσαν δὲ ὀπαδοὶ τοῦ Εὐσεβίου οἱ καὶ Εὐσεβιανοὶ καλούμενοι καὶ τὰ τοῦ Ἀρείου φρονοῦντες ἐκ Καππαδοκίας, Γρηγόριος ὁ Καππαδόκης ὁ διὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας βίᾳ ἀναγορευθεὶς Ἀλεξανδρείας ἀντὶ τοῦ Ἀθανασίου, οὗτινος Γρηγορίου

(α) Σωζ. ἐκκλ. ἱς. βιβλ. Δ', 24.

(β) Σωκρ. ἐκκλ. στ'. βιβλ. Α', 7. Περὶ δόξαν τῶν Καππαδοκῶν ἀναφέρω ὅτι ὅ,τε ἐν τῇ Α'. Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ τὸ πρῶτον τὸ σύμβολον συνθεὶς ἦν Καππαδόκης οὗτος Ἑρμογένης καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ Η'. ἄρθρου καὶ ἑξῆς ἀναπληρώσας αὐτὸ ἐν τῇ ϛ'. Οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἦν αὖθις Καππαδόκης ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἀλλὰ οὐδόλως ὠφελεῖ ἡ πατραγαθία ἄν δὲν ἀκολουθῇ αὐτῇ ἡ ἀνδραγαθία· ὀφείλομεν οὖν ἐκ τῶν προγονικῶν τούτων κρατήρων ἐμφορούμενοι τὴν ὀρθοδοξίαν διατηρεῖν ἀλώβητον.

ἐν τῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν εἰσόδῳ ἐπράχθησαν μιαρὰ καὶἀνόσια, ἡ τοῦ Κυρίου καλουμένη ἐκκλησία ὑπέμεινεν ἐμπρησμὸν, παρθένοι ἐγυμνώθησαν, μονάζοντες κατεπατήθησαν, πρεσβύτεροι ἠκίσθησαν, ἐπίσκοποι ἐφυλακίσθησαν, τὰ ἅγια μυστήρια ὑπὸ ἐθνικῶν διηρπάσθησαν καὶ εἰς γῆν κατεβλήθησαν (α).—Γεώργιος ὁ σφετεριστὴς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ταμείου, ὃν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀθανασίου κατέστησαν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον, καὶ ἐπ' αὐτοῦ πολλὰ κακὰ συνέβησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (β). — Θεοφρόνιος Τυάνων ἐπίσκοπος ὅστις συνέθεσεν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ἐν σκοτειναῖς ἐκφράσεσιν οὐδαμῶς μνείαν ποιούμενος τοῦ ὁμοουσίου.—Ἀστέριος ὁ σοφιστὴς, ὅστις τὸ πρότερον ἐθνικὸς ὢν προσῆλθεν ἔπειτα εἰς Χριστιανισμὸν, καὶ μαθητὴς γενόμενος τοῦ μάρτυρος Λουκιανοῦ τοῦ Ἀντιοχέως, ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Μαξιμιανοῦ ἀπηρνήθη τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν, καὶ ἔθυσε τοῖς εἰδώλοις· ἀλλ' ὕστερον μετανοήσας κατὰ προτροπὴν τοῦ διδασκάλου ἐπηνώρθωσε τὸ πτῶμα· τότε δὲ «συνῆν συνεχῶς καὶ τοῖς ἐπισκόποις τοῖς μάλιστα τὴν Ἀρειανῶν δόξαν μὴ ἀθετοῦσι. Καὶ δὴ καὶ εἰς τὰς συνόδους ἁπάντα, ὑποδῦναι μιᾶς πόλεως ἐπισκοπὴν προθυμούμενος· ἀλλ' ἱερωσύνης μὲν ἠστόχησε, διὰ τὸ ἐπιτεθυκέναι κατὰ τὸν διωγμόν· περιιὼν δὲ τὰς ἐν Συρίᾳ πόλεις, οὓς συνέταξε λόγους ἐπεδείκνυτο κτλ.» (γ) κατὰ τούτου δὲ ἔγραψε Μάρκελλος ὁ Ἀγκύρας ἐπίσκοπος.

§. 38. Τὸν δ' Ἑρμογένην διεδέξατο Διάνοιος, ἀνὴρ τἆλλα μὲν ἐνάρετος, ἀλλὰ μὴ ἔχων τὸν ἀπαιτούμενον ζῆλον ἵνα δυνηθῇ νὰ κωλύσῃ τὴν πρόοδον τοῦ ἀρειανισμοῦ καὶ μάλιστα πολλάκις ὑποχωρῶν τοῖς φρονοῦσι τὰ τοῦ Ἀρείου· ἐπειδὴ παραστὰς τῷ 341 ἐν τῇ κατὰ Ἀντιόχειαν συνόδῳ (δ), ἐν ᾗ καθῃρέσαν Ἀθανάσιον τὸν μέγαν, τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας προϊστάμενον, ὑπέγραψε τρία σύμβολα κατὰ τοῦ συμβόλου τῆς Νικαίας, ὧν μάλιστα τὸ τρίτον ἦν Θεοφρονίου Τυάνων, ἐπισκόπου τελοῦντος

(α) Γρηγ. Ναζ. Λόγ. πρὸς Ἀθανάσιον καὶ Ἀθανάσ. Ἀπολογητ. Β'. καὶ τὰ Ἀρειανῶν.

(β) αὐτόθι.

(γ) Σωκρ ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. Α', κέφ. 36.

(δ) Σωζ. ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. Γ', 5.

ὑπὸ τὸν Καισαρείας· ἔγραψε δὲ καὶ ἐπιστολὴν Ἰουλίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης ἵνα δικαιολογήσῃ τὰς διαιοπραγίας τὰς γενομένας κατὰ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς πίστεως· εἶτα δὲ τῷ 347 ἔτει ἦλθε μετὰ τῶν Ἀρειανῶν εἰς τὴν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον καὶ ἀπεχωρίσθη σὺν αὐτοῖς τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, ἀναθεματίσας μετ' ἐκείνων τὸν Ἀθανάσιον, τὸν πάπαν Ἰούλιον, τὸν μέγαν Ὅσιον καὶ τὸν Μαξιμῖνον. Τέλος δὲ ὑπέγραψε μετ' αὐτῶν καὶ τὴν ὁμολογίαν τὴν ἐν Ἀριμίνῳ· τοῦθ' ὅπερ ἠνάγκασε καὶ τὸν Βασίλειον μετὰ πολλῶν εὐσεβῶν Καισαρέων νὰ χωρισθῇ τῆς κοινωνίας αὐτοῦ καίπερ παρ' αὐτοῦ βαπτισθέντα (α). Ἀλλ' ὁ Διάνιος μικρὸν μετὰ ταῦτα ἀσθενήσας μετεπέμψατο τὸν Βασίλειον καὶ ὡμολόγησεν ὅτι ἁπλότητι ψυχῆς εἶχεν ὑπογράψῃ τὴν ἐν Ἀριμίνῳ ὁμολογίαν καὶ ὅτι δέχεται τὴν ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθεῖσαν πίστιν, ὡς λέγει αὐτὸς ὁ Βασίλειος «ἐγὼ δὲ, εἰπέ μοι, τὸν μακαριώτατον Διάνιον ἀνεθεμάτισα; τοῦτο γὰρ ἡμῶν κατηγγειλαν. Ποῦ ἢ πότε; τίνων παρόντων; ἐπὶ ποίᾳ προφάσει; ψιλοῖς ῥήμασιν ἢ ἐγγράφοις; ἑτέροις ἀκολουθῶν ἢ αὐτὸς κατάρχων καὶ αὐθεντῶν τοῦ τολμήματος; ὦ τῆς ἀναιδείας τῶν πάντα φθεγγομένων ῥαδίως! . . . ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον ἐμαυτῷ συνεπίσταμαι ὅτι ἐκ πρώτης ἡλικίας συνετράφην τῷ περὶ αὐτὸν φίλτρῳ καὶ ἀπέβλεπον πρὸς τὸν ἄνδρα, ὡς μὲν γεραρὸς ἰδεῖν, ὡς δὲ μεγαλοπρεπής, ὅσον δὲ ἔχων τὸ ἱεροπρεπὲς ἐν τῷ εἴδει· ἐπεὶ δὲ μοι λοιπὸν καὶ ὁ λόγος παρῆν, τότε δὴ καὶ ἀπὸ τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν αὐτὸν ἐπεγίνωσκον· καὶ ἕκατρον αὐτοῦ τῇ συνουσίᾳ, τὸ ἁπλοῦν καὶ γενναῖον καὶ ἐλευθέριον τοῦ τρόπου καταμανθάνων καὶ ὅσα ἄλλα τοῦ ἀνδρὸς ἴδια, ἡ τῆς ψυχῆς ἡμερότης,, τὸ μεγαλοφυές τε ὁμοῦ καὶ πρᾷον, τὸ εὐπρεπὲς, τὸ ἀόργητον, τὸ φαιδρὸν καὶ εὐπρόσιτον τῇ σεμνότητι κεκραμένον· ὥστε αὐτὸν ἐναρίθμιον εἶχον τοῖς περιφανεστάτοις κατ' ἀρετήν. Περὶ μέντοι τὰ τελευταῖα τοῦ βίου (οὐ γὰρ ἀποκρύψομαι τἀληθὲς) ἐλυπήθην ἐπ' αὐτῷ λύπην οὐκ ἀνεκτὴν μετὰ πολλῶν τῶν ἐν τῇ πατρίδι φοβου-

(α) Βασίλ. περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύμ. §. 29.

μένων τὸν Κύριον, ἐπὶ τῇ ὑπογραφῇ τῆς πίστεως τῆς ὑπὸ τῶν περὶ Γεώργιον ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κομισθείσης εἶτα οἷος ἐκεῖνος πραότητι τρόπου καὶ ἐπιεικείᾳ πάντας πληροφορεῖν ἐν σπλάγχνοις πατρικοῖς ἀνεχόμενος, ἤδη καταπεσὼν εἰς τὴν ἀρρωστίαν, ὑφ' ἧς καὶ μετῆλθεν ἀπὸ τοῦ βίου, προσκαλεσάμενος ἡμᾶς ἔφη· ὑπὸ μάρτυρι τῷ Κυρίῳ ἐν ἁπλότητι καρδίας συντεθεῖσθαι μὲν τῷ ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως γραμματείῳ, μηδὲν δὲ ἐπ' ἀθετήσει τῆς κατὰ Νίκαιαν ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων ἐκτεθείσης πίστεως προελέσθαι· μηδὲ ἄλλως ἔχειν ἐν τῇ καρδίᾳ ἢ ὡς παρέλαβεν ἐξ ἀρχῆς· ἀλλὰ καὶ εὔχεσθαι μὴ χωρισθῆναι τῆς μερίδος τῶν μακαρίων ἐκείνων ἐπισκόπων τῶν τριακοσίων δέκα ὀκτὼ, τῶν τὸ εὐσεβὲς κήρυγμα διαγγειλάντων τῇ οἰκουμένῃ· ὥστε ἡμᾶς ἐπὶ τῇ πληροφορίᾳ ταύτῃ λύσαντας πᾶσαν τῶν καρδιῶν τὴν διάκρισιν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐπίστασαι, προσελθεῖν τῇ κοινωνίᾳ καὶ λυπουμένους παύσασθαι· τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα πρὸς τὸν ἄνδρα τοιαῦτα» . . . (α)· ἐπειδὴ δὲ μιμούμενος τοῦτον καὶ ὁ πατὴρ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ ἐδέχθη τὸ ἐν Ἀριμίνῳ σύμβολον ἀνέστησαν στασιαστικῶς οἱ μοναχοὶ κατ' αὐτοῦ, ὧν τὸν ζῆλον ἐπαινεῖ ὁ Γρηγόριος λέγων « . . . καθ' ὃν κινεῖται μὲν ἀφ' ἡμῶν ὅσον φιλόσοφον καὶ φιλόθεον καὶ πρὸ καιροῦ τοῖς ἄνω πολιτευόμενον· οἳ κἂν τἆλλα ὦσιν εἰρηνικοί τε καὶ μέτριοι, τοῦτό γε οὐ φέρουσιν ἐπιεικεῖς εἶναι, θεὸν προδιδόναι διὰ τῆς ἡσυχίας· ἀλλὰ καὶ λίαν εἰσὶν ἐνταῦθα πολεμικοί τε καὶ δύσμαχοι· τοιοῦτον γὰρ ἡ τοῦ ζήλου θερμότης· καὶ θᾶττον ἄν τι μὴ δέον παρακινήσαιεν ἢ δέον παραλίποιεν, συναπορρήγνυται δὲ καὶ τῶν λαῶν οὐκ ἐλάχιστον κτλ» (β). Ταῦτα δὲ τὰ κατὰ Διάνιον ὑπαινιττόμενος ὁ αὐτὸς λέγει « . . . ἐπεὶ δὲ ἠλέγχθημεν ὄντες ἄνθρωποι καὶ οὐ πάντῃ διεφύγομεν τοῦ πονηροῦ τὸν φθό-

(α) Βασιλ. ἐπιστ. 51.

(β) Γρηγορ. Ναζ. Λόγ. ΚΑ'. τὸ δὲ Ἀριμίνον ἦν ἐν Ἰταλίᾳ ἔνθα συνῆλθον οἱ δυτικοὶ ἐπίσκοποι ὅπως διαλύσωσι τὴν ἔριδα ἥτις ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν Ἀρειανῶν καὶ ἡμιαρειανῶν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ συνῆλθε καὶ ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας σύνοδος τῶν ἀνατολικῶν ἐπισκόπων (359)· ἐκκλ. ἱστορ. Α. Διομ. Κυριακ. σελ. 119.

νον οὐδὲ τῆς πάντα κατεχούσης νόσου κρειττους περήναμεν, ἀλλὰ τῆς κοινῆς συμφορᾶς μέρος καὶ αὐτοὶ μετειλήφαμεν καὶ τὴν καλὴν καὶ πατρῴαν κληρονομίαν, τὸ τῆς ὁμονοίας ἀγαθὸν, οὐκ εἰς τέλος διεφυλάξαμεν, οὐ μικρὸν μὲν κἀνταῦθα τοὺς ἄλλους ἐπλεονεκτήσαμεν, εἶτι δεῖ καὶ καυχήσασθαι κατὰ τῆς ἡμετέρας ἔχθρας Χριστῷ θαρρήσαντας τὸ καὶ τελευταῖοι ταῦτα παθεῖν καὶ πρῶτοι διορθωθῆναι» (α)· ἑτέρωθι δὲ λέγει « . . . τοσοῦτον εὐδοξίᾳ κρατοῦσαν. . . καὶ γὰρ ἡνίκα παρὰ τοῦ θερμοτέρου μέρους τῆς ἐκκλησίας κατεστιάθημεν, γράμματι κλαπέντες καὶ ῥήμασι τεχνικοῖς εἰς πονηρίαν κοινωνίαν μόνος μὲν ἐπιστεύθη τὴν διάνοιαν ἄτρωτον ἔχειν καὶ μὴ τῷ μέλανι τὴν ψυχὴν συμμελαίνεσθαι, εἰ καὶ ἁπλότητι συνηρπάσθη καὶ τὸν δόλον ἐκ τοῦ τῆς ψυχῆς ἀδόλου μὴ ἐφυλάξατο (ὁ πατὴρ Γρηγόριος)· μόνος δὲ, μᾶλλον δὲ πρῶτος τὸ στασιάζον πρὸς ἡμᾶς, ζήλῳ τῆς εὐσεβείας ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις κατήλλαξε, τελευταῖον τ' ἀποδραμὸν καὶ πρῶτον προσδραμὸν αἰδοῖ τε τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῇ τοῦ δόγματος καθαρότητι· ὥστε καὶ τὸν πολὺν σάλον τῶν ἐκκλησιῶν κατασβεσθῆναι καὶ στῆναι τὴν καταιγίδα εἰς αὔραν, ταῖς ἐκείνου λυθεῖσαν εὐχαῖς τε καὶ παραινέσεσιν, εἶτι δεῖ καὶ νεανιεύσασθαι μεθ' ἡμῶν κοινωνῶν καὶ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἐνεργείας· οἱ πρὸς πᾶν ἀγαθὸν αὐτῷ συναιρόμενοι καὶ οἷον παρομαρτοῦντες καὶ παραθέοντες, ἐνταῦθα πλεῖστον μέρος συνεισενεγκεῖν ἠξιώθημεν» (β)· ἐτελεύτησε δὲ ὁ Διάνιος τῷ 362 ἔτει μεσοῦντι.

§. 34. Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους (345) ὁ Ἰουλιανὸς τὸ δέκατον τέταρτον ἢ δέκατον πέμπτον ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας, μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Γάλλου, ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ θείου Κωνσταντίνου εἴς τι φρούριον ἐν Καππαδοκίᾳ· ἦν δὲ τοῦτο χωρίον βασιλικὸν Μάκελλον καλούμενον ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ Ἀργαίου ἐγγὺς τῆς Καισαρείας· εἰ δὲ καὶ θεραπείας καὶ διαίτης ἠξιοῦντο ἡγεμονικῆς, τὸ φρούριον ὅμως τοῦτο δι' αὐτοὺς ἦν μεγαλοπρεπές τι δεσμωτήριον, οἱ πιστευτέον Ἰουλιανῷ «πῶς ἂν ἐνταῦθα φράσαι-

(α) Γρηγ. Ναζ. Λόγ· ΙΒ', σελ· 196.
(β) ὁ αὐτὸς Λόγ. ιθ', 297.

μι, λέγει, περὶ τῶν ἐξ ἐνιαυτῶν, ὡς ἐν ἀλλοτρίῳ κτήματι διαγαγόντες, ὥσπερ οἱ παρὰ Πέρσαις ἐν τοῖς φρουρίοις τηρούμενοι, μηδενὸς ἡμῖν προσιόντος ξένου, μηδὲ τῶν πάλαι γνωρίμων ἐπιτρεπομένου τινὸς ὡς ἡμᾶς φοιτᾶν, διεζῶμεν ἀποκεκλεισμένοι παντὸς μὲν μαθήματος σπουδαίου, πάσης δὲ ἐλευθέρας ἐντεύξεως· ἐν ταῖς λαμπραῖς οἰκετείαις καὶ τοῖς ἡμῶν δούλοις, ὥσπερ ἑταίροις, συγγυμναζόμενοι. . . » (α) Ἀλλὰ τούτοις παραβλητέον ὅσα περὶ τῆς ἐν Μακέλλῳ διατριβῆς αὐτῶν εἴρηται Γρηγορίῳ τῷ Ναζιανζηνῷ καὶ Σωζομένῳ, ἐξ ὧν συνάγεται ὅτι ἐκεῖ ἐπαιδεύοντο πᾶσαν τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν καὶ μάλιστα τὴν Χριστιανικὴν φιλοσοφίαν· καὶ ὁ μὲν Γρηγόριος λέγει « . . . διαίτης μὲν καὶ θεραπείας ἔν τινι τῶν βασιλικῶν χωρίων ἠξιοῦντο βασιλικῆς παρὰ τοῦ φιλανθρωποτάτου βασιλέως, ὡς τοῦ γένους λείψανα τῇ βασιλείᾳ τηρούμενοι. ὁμοῦ μὲν ἀπολογίαν ἐπινοοῦντος τῶν νεωτερισθέντων ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας, ὡς οὐ κατ' ἐκείνου γνώμην τετολμημένων, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ μεγαλόψυχον ἐπιδείξασθαι ζητοῦντος τῇ κοινωνίᾳ τῆς βασιλείας, καὶ τρίτον τὴν ἀρχὴν κτλ» (β). ὁ δὲ Σωζόμενος λεγει ὁτι «ὀρφανοὶ δὲ πατρὸς γενόμενοι καὶ αὐτοὶ τότε Δαλματίῳ συναπολέσθαι ἐκινδύνευον· ἐξείλετο δὲ τῆς ἐπιβουλῆς Γάλλον μὲν ὅτι νοσῶν ἔτυχε καὶ ὅσον οὔπω αὐτομάτως προσεδοκήθη. Ἰουλιανὸν δὲ τὸ νέον· ἔτι γὰο ὄγδοον ἡλικίας ἦγεν ἔτος· παραδόξως δὲ ὧδε διασωθέντες προστάχθησαν ἐν Καππαδοκίᾳ διατρίβειν ἐν Μακέλλῳ· χωρίον δὲ τοῦτο βασιλικὸν πρὸς τῷ Ἀργαίῳ ὄρει οὐκ ἀπὸ πολλοῦ τῆς Καισαρέων πόλεως, μεγαλοπρεπῆ τε βασίλεια ἔχων καὶ λουτρὰ καὶ κήπους, καὶ πηγὰς ἀενάους, ἔνθα δὴ θεραπείας καὶ ἀγωγῆς βασιλικῆς ἠξιοῦντο, καὶ μαθήμασι καὶ γυμνασίοις τοῖς καθ' ἡλικίαν ἐχρῶντο, καὶ λόγων διδασκάλοις, καὶ τοῖς ὑφηγηταῖς τῶν ἁγίων Γραφῶν, ὡς καὶ κλήρῳ ἐγκαταλεγῆναι, καὶ ὑπαναγινώσκειν τῷ λαῷ τὰς ἐκκλησιαστικὰς βίβλους· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἔργων τὴν εὐσέβειαν ἐπεδείκνυντο περὶ πολλοῦ ποιούμενοι τοὺς

(α) Ἰουλ· ἐπιστ· πρὸς Ἀθηναίους.
(β) Γρηγ. Ναζ. Λόγ· Γ', 58—61.

ἱερέας, καὶ τοὺς ἄλλως ἀγαθοὺς, καὶ περὶ δόγμα σπουδαίους, τοῖς τε εὐκτηρίοις οἴκοις θαμίζοντες, καὶ ταῖς προσηκούσαις τιμαῖς τὰς τῶν μαρτύρων θήκας γεραίροντες· τηνικαῦτα γοῦν φασὶν αὐτοὺς σπουδάζοντας μεγίστῳ περιλαβεῖν οἴκῳ τὸν τάφον Μάμα τοῦ μάρτυρος εἰς ἀμφοτέρους μερίσαι τὸ ἔργον· ἀμιλλωμένους δὲ ἑκατέρου φιλοτιμίᾳ καὶ τιμῇ ὑπερβάλλεσθαι τὸν ἕτερον, παράδοξον συμβῆναι καὶ παντελῶς ἄπιστον· εἰ μὴ πολλοὶ τῶν ἀκηκόοτων παρὰ τῶν τεθεαμένων μέχρι καὶ εἰς ἡμᾶς περιῆσαν· τὸ μὲν γὰρ Γάλλου μέρος ἐπεδίδου καὶ κατὰ γνώμην προὐχώρει, τῶν δὲ Ἰουλιανοῦ ποιημάτων τὰ μὲν ἠρείπωτο, τὰ δὲ ἐκ τῆς γῆς ἀνεδίδοτο, τὰ δὲ παραυτίκα συνάπτεσθαι πρὸς τὸ ἔδαφος οὐκ ἠνείχετο, οἷά γε ἐξ ἀντιτύπου καὶ βιαίου τινὸς δυνάμεως κάτωθεν ἀντωθούσης ἀνακρουόμενα· πᾶσι δὲ εἰκότως τεράστιον ἐδόκει τὸ πρᾶγμα, καὶ τοῖς μὲν πολλοῖς τῇ ἀποβάσει ἐκρίθη· οἱ δὲ ἐξ ἐκείνου συνέβαλλον μὴ ὑγιῶς ἔχειν τὸν ἄνδρα περὶ τὴν θρησκείαν, ἀλλ' εὐσεβεῖν πλάττεσθαι Χριστιανὸν ὄντα τὸν τότε κρατοῦντα ὑποκρινόμενον, καὶ εἰς τὸ προρανὲς ἐξάγειν τὴν γνώμην οὐκ ἀσφαλὲς ἡγούμενον» (α). Ὅτε δὲ ἐβασίλευσεν ὁ Ἰουλιάνος οἱ Καισαρεῖς περιέπεσον παραλόγῳ συμφορᾷ ἕνεκα τοῦ πρὸς αὐτοὺς μίσους, αὐτοῦ, προτιθεμένου νὰ καταλίπῃ τρανὰ σημεῖα τοῦ μίσους καὶ τῆς ἀπεχθείας ὅτι τε ἡ πόλις αὐτῶν κατῳκεῖτο σχεδὸν ὑπὸ μόνων Χριστιανῶν καὶ μητρόπολις ἦν τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν τῆς ἐπαρχίας, ἐν ᾗ ἐνόμιζεν ὅτι ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἀκμάζει πλέον πολλῶν ἄλλων χωρῶν τῆς ἐπικρατείας· διὰ συντομίαν δὲ τὸ συμβὰν παραθέτομεν ὡς ἔχει παρὰ τῷ Σωζομένῳ «Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ τὴν πρὸς τῷ Ἀργαίῳ Καισάρειαν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα καὶ μητρόπολιν οὖσαν τοῦ Καππαδοκῶν κλίματος ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν πόλεων ἐξήλειψεν ὁ βασιλεὺς, καὶ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ Καίσαρος ἀφείλετο, ἧς πάλαι ἔτυχεν ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος Μάζακα τὸ πρῶτον ὀνομαζο-

(α) Σωζ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Ε', 2, ὁλ. καὶ Θεοδωρ. βιβλ. Γ'. 2. Μάκελλον δὲ εἶναι τὸ πρὸς τῷ Ἀργαίῳ κωμήδιον Χησαρδζὴκ νῦν ὑπὸ Τούρκων οἰκούμενον ἐν χωρίῳ τερπνῷ, καταφύτῳ καὶ καταβρύτῳ, μᾶλλον δὲ τὸ πρὸς τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Ἀργαίου Κόρεμε.

μένη. ἐμίσει γὰρ καὶ πρότερον ἐξαίσιον μῖσος τοὺς αὐτῆς οἰκήτορας ὡς πανδημεὶ χριστιανίζοντας, καὶ πάλαι καθελόντας τοὺς παρ' αὐτοῖς νεὼς *Πολιούχου Διὸς καὶ Πατρῴου Ἀπόλλωνος*· ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ τῆς *Τύχης*, ὃς μόνον περιελείφθη αὐτοῦ βασιλεύοντος πρὸς τῶν χριστιανῶν ἀνετράπη, δεινῶς ἀπηχθάνετο πάσῃ τῇ πόλει καὶ ἐδυσφόρει, καὶ Ἕλληνας μὲν τοὺς ὄντας εὐαριθμήτους μάλα ἐμέμφετο, ὡς μὴ ἐπαμύνοντας, καὶ εἰ παθεῖν ἔδει τι προθύμως ὑπὲρ τῆς Τ ύ χ η ς ὑπομείναντας· πάντα δὲ τὰ κτήματα καὶ τὰ χρήματα τῶν ἐν Καισαρείᾳ καὶ ὑπὸ τοὺς αὐτῆς ὅρους ἐκκλησιῶν ἁρπαγέντα μετὰ βασάνων εἰς μέσον φέρεσθαι προσέταξεν· αὐτίκα δὲ τριακοσίας λίτρας χρυσοῦ τῷ ταμείῳ ἐκτίσαι· κληρικοὺς δὲ πάντας γραφῆναι τῷ καταλόγῳ τῶν ὑπὸ τὸν ἄρχοντα τοῦ ἔθνους στρατιωτῶν, ὃ δαπανηρὸν εἶναι σφόδρα καὶ ἐπονείδιστον ἐν ταῖς τῶν Ρωμαίων στρατιαῖς νομίζεται· τὸ δὲ πλῆθος Χριστιανῶν σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶν ἀπογράψασθαι, καὶ καθάπερ ἐν ταῖς κώμαις φόρους τελεῖν· ἔνορκον δὲ ἠπείλησεν ὡς εἰ μὴ τάχος τὰ ἱερὰ ἀνεγείρωσιν, οὐ παύσεται μηνιῶν καὶ κακοποιῶν τὴν πόλιν· καὶ οὐδὲ τὰς κεφαλὰς συγχωρήσει τοὺς Γαλιλαίους ἔχειν· ᾧδε γὰρ ἐπιτωθάζων καλεῖν εἴωθε τοὺς Χριστιανούς· ἐξέβη ἄν ἴσως εἰς ἔργον ἡ ἀπειλὴ εἰ μὴ θᾶττον ἐτελεύτησεν. . . Καὶ Εὐψύχιον Καισαρέα Καππαδόκων τῶν εὐπατριδῶν ἔναγχος γαμετὴν ἀγόμενον καὶ οἷον ἔτι νυμφίον ὄντα· συμβάλλω δὲ τὸν Εὐψύχιον ἀναιρεθῆναι διὰ τὸν ναὸν τῆς Τ ύ χ η ς, ἐφ' ᾧ τότε καθαιρεθέντι κοινῇ πάντες Καισαρεῖς τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς ἐπειράθησαν· οἱ δὲ τῆς καθαιρέσεως αὐτουργοὶ δίκην ἔδοσαν οἱ μὲν θάνατον, οἱ δὲ τὴν πατρίδα φεύγειν καταδικασθέντες» (α). Τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τοὺς Καισαρεῖς ἐπιδημοῦντος Ἰουλιανοῦ ἐν Καισαρείᾳ.

§. 35· Ἐν δὲ τούτῳ τῷ ἔτει τελευτήσαντος, ὡς εἴρηται, τοῦ Διανοίου οἱ Καισαρεῖς κατ' ἀρχὰς ἐδιχονόουν περὶ ἐκλογῆς διαδόχου, ἄλλων ἄλλον προτεινόντων, τέλος δὲ συμφρονήσαντες ἐξελέξαντο Εὐσέβιον, ἄνδρα ἐνάρετον καὶ ζηλωτὴν τῆς πίστεως, ἄ-

(α) Σωζ. ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. Ε'. 4—11.

κοντα καὶ τοὺς ἐπὶ τούτῳ συνελθόντας ἐπισκόπους διάσαντες κατώρθωσαν νὰ χειροτονηθῇ οὗτος Καισαρείας ἀρχιεπίσκοπος· ὁ δὲ Ἰουλιανὸς τὰς διατριβὰς ἐνθάδε ποιούμενος καὶ θέλων νὰ μάθῃ τὴν διαφορὰν ταύτην, ἥν ἀπεκάλει ταραχὴν καὶ στάσιν, ἔπεμψεν ἐπιστολὴν ἀπειλητικὴν πρὸς τοὺς χειροτονήσαντας τὸν Εὐσέβιον ἐπισκόπους· ἀλλὰ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ ἐπίσκοπος καὶ πατὴρ τοῦ θεολόγου παρρησιασάμενος τῷ βασιλεῖ δι' ἐπιστολῶν τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἔστησε. Ταῦτα δὲ διηγεῖται ὁ Γρηγόριος ὧδε «ἐστασίαζεν ἡ Καισαρέων πόλις περὶ προβολὴν ἀρχιερέως τοῦ μὲν ὑπεξελθόντος, τοῦ δὲ ἐπιζητουμένου, καὶ ἡ στάσις θερμὴ, καὶ μὴ ῥᾳδίαν τὴν λύσιν ἔχουσα· φύσει τε γὰρ, περὶ τοῦτο μάλιστα, στασιώδης ἡ πόλις θερμότητα πίστεως, καὶ τὸ τῆς καθέδρας ἐπίδοξον πλείω τὴν φιλονεικίαν εἰργάζετο· ταῦτ' ἦν καὶ παρῆσαν τῶν ἐπισκόπων τινὲς τὸν ἀρχιερέα δώσοντες· ὡς δὲ εἰς πλείους τοῦ δήμου διαιρεθέντος καὶ ἄλλων ἄλλον προβαλλομένων, ὅπερ ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ συμβαίνειν, ὡς ἕκαστος ἔτυχεν ἢ φιλίας πρός τινας ἔχων ἢ πρὸς θεὸν εὐλαβείας, τέλος συμφρονήσας ὁ δῆμος ἅπας τὸν πρῶτον παρ' αὐτοῖς ἕνα βίῳ μὲν ἐξηλεγμένον οὔπω δὲ τῷ θείῳ βαπτίσματι κατεσφραγισμένον τοῦτον ἄκοντα συναρπάσαντες, καὶ ἅμα στρατιωτικῆς χειρὸς συλλαβομένης αὐτοῖς τηνικαῦτα ἐπιδημούσης, ἐπὶ τὸ βῆμα ἔθεσαν καὶ τοῖς ἐπισκόποις προσήγαγον, τελεσθῆναι δὲ ἠξίουν, καὶ κηρυχθῆναι, πειθοῖ βίαν ἀναμίξαντες· οὐ λίαν μὲν εὐτάκτως, λίαν δὲ πιστῶς καὶ διαπύρως· κἀνταῦθα οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅντινα εὐδοκιμώτερον ἐκείνου, καὶ θεοσεβέστερον διέδειξεν ὁ καιρός· τί γὰρ γίνεται; καὶ ποῖ προῆλθεν ἡ στάσις; ἐβιάσθησαν ἥγνισαν, ἀνεκήρυξαν ἐπὶ τὸν θρόνον, ἔθεσαν χειρὶ μᾶλλον ἢ γνώμῃ καὶ διαθέσει πνεύματος· ἐδηλώθη δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα· ὡς γὰρ ἀπηλλάγησαν ἄσμενοι, καὶ γνώμης ἐγένοντο κύριοι, βουλὴν βουλεύονται σὺν ἀλλήλοις οὐκ οἶδα μὲν εἰ πνευματικὴν, βουλεύονται δὲ ὅμως μηδὲν κύριον ἡγεῖσθαι τῶν πεπραγμένων, μηδὲ τὴν κατάστασιν ἔγκριτον τήν τε βίαν ἐπικαλοῦντες αὐτῷ μηδὲν ἧττον βιασθέντι, καὶ ῥημάτων λαμβανόμενοί τινων, ὡς εἰρημένων τηνικαῦτα προπετέστερον ἢ σοφώτερον· οὐ μὴν ὁ μέγας ἀρχιερεὺς καὶ δίκαιος

τῶν πραγμάτων ἐξεταστὴς, ἢ συναπήχθη τοῖς ταῦτα βουλευομένοις, ἢ τὴν γνώμην ἐπήνεσεν, ἀλλ' ἔμεινεν ἀκλινὴς καὶ ἀήττητος, οὐδέν γε ἧττον ἢ μηδὲ βιασθεὶς ὅλως· χρῆναι γὰρ κοινῆς οὔσης τῆς βίας, ἢ κατηγοροῦντας ἀντικατηγορεῖσθαι, ἢ ἀφιέντας ἀφίεσθαι, ἢ τό γε δικαιότερον μητ' ἀφιέντας ἀφίεσθαι· εἰ μὲν γὰρ αὐτοὺς εἶναι συγγνώμης ἀξίους, κἀκεῖνον πάντως· εἰ δὲ μηδαμῶς ἐκεῖνον, σχολῇ γ' ἂν αὐτοὺς· πολλῷ γὰρ βέλτιον εἶναι τότε κινδυνεύειν καὶ ἀντιτείνειν μέχρι παντὸς, ἢ ὕστερον ἐπιβουλεύειν, κἂν τούτῳ τῷ καιρῷ μάλιστα, ἡνίκα καὶ τὰς οὔσας ἔχθρας καταλύειν ἄμεινον ἦν ἢ τὰς οὐκ οὔσας περινοεῖν· εἶχε γὰρ οὕτως· παρῆν μὲν ὁ βασιλεὺς βρέμων Χριστιανοῖς, δι' ὀργῆς δὲ ἡ χειροτονία, ἠπειλεῖτο δὲ ὁ προβληθείς, ἐπὶ ξυροῦ δὲ ἡ πόλις ἢ μηκέτι εἶναι μετὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἢ περισωθῆναι, καί τινος φιλανθρωπίας τυχεῖν· προσεγεγόνει γὰρ οἷς παρώξυντο περὶ τῆς Τύχης, ἐν καιρῷ τῆς εὐτυχίας περιχυθείσης καὶ ἡ περὶ τὸν ἄνδρα καινοτομία, ὡς τῶν δημοσίων σεσυλημένων· ἐζήτει δὲ ὁ τοῦ ἔθνους ἄρχων ὅ,τι χαρίσαιτο τῷ καιρῷ κἀκεῖνόν τι διαθείη κακὸν, οὐδὲ ἄλλως πρὸς αὐτὸν ἔχων ἐπιτηδείως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀντιπολιτείας διάφορος ὤν· ἐκάλει δὲ δι' ἐπιστολῶν τοὺς χειροτονήσαντας ὡς κατηγορήσοντας, οὐκέτι ἀπραγμόνως, ἀλλ' ἤδη τι καὶ ἀπειλῆς προστιθείς, ὡς τοῦτο ἀπαιτοῦντος τοῦ βασιλέως· τότε τοίνυν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθούσης ἐπιστολῆς, οὐδὲν δείσας, οὐδὲ μικρὸν ἐπισχών, σκοπῶμεν τὴν παρρησίαν ὅση καὶ μεθ' ὅσου τοῦ πνεύματος, ἐκ τῶν ἀντεπεσταλμένων, ἡμεῖς φησὶν, ὦ κράτιστε ἡγεμὼν, πάντων τῶν πραττομένων ἔχομεν ἐξεταστὴν ἕνα καὶ βασιλέα, τὸν νῦν πολεμούμενον, ἐκεῖνος καὶ τὴν νῦν ἐξετάσει χειροτονίαν, ἣν ἔνθεσμον καὶ φίλην αὐτῷ πεποιήμεθα· ὑμῖν δὲ ἄλλο μέν τι διάζεσθαι βουλομένοις, καὶ πάνυ ῥᾴστον· τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἡμᾶς ἀφαιρήσεται, τὸ συνηγορεῖν, ὡς ὀρθῶς καὶ δικαίως πεπραγμένοις, τοῖς πεπραγμένοις, εἰ μὴ καὶ τοῦτον θείητε τὸν νόμον, οἷς οὐ θεμιτὸν παρακύπτειν εἰς τὰ ἡμέτερα· τοῦτο τὸ γράμμα καὶ αὐτὸς ἐθαύμασεν ὁ δεξάμενος, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον ἐχαλέπηνεν, ὡς οἱ πολλοὶ τὰ ἐκείνου καλῶς γινωσκόντων ἀπήγγελλον· τοῦτο καὶ βασιλέως τὴν ὁρμὴν ἔστησε καὶ τοῦ κινδύνου

τὴν πόλιν ἀπήλλαξεν» (α)· ἐπαινεῖ δὲ ὁ Γρηγόριος τὸν ἑαυτοῦ πατέρα καὶ ὅτι ὅτε ὁ Ἰουλιανὸς πορευόμενος εἰς Καισάρειαν διὰ τῶν στρατιωτῶν πολλαχοῦ τῆς Καππαδοκίας τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς παρέδιδε τοῖς εἰδωλολάτραις ἢ κατέστρεφεν, ὁ ὑπέργηρως οὗτος, ἀλλὰ πλήρης ζήλου καὶ πίστεως ἐπίσκοπος τῆς Ναζιανζοῦ τοσοῦτον γενναίως ἀντέστη τοῖς ὑπ' αὐτοῦ σταλεῖσιν ἐκεῖ πρὸς τοῦτο στρατιώταις, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν ἄπρακτοι· «ἤνεγκεν ὁ καθ' ἡμᾶς καιρὸς πρῶτον κακόν, οἶμαι δὲ καὶ τελευταῖον τὸν ἀποστάτην καὶ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν λογισμῶν βασιλέα, ὃς μικρὸν μὲν ἔργον ἡγησάμενος εἶναι Πέρσας χειρώσασθαι, μέγα δὲ τὸ χριστιανοῖς παραστήσασθαι, καὶ ἅμα τῶν ἀγόντων αὐτὸν δαιμόνων τοῦτο πειθόντων οὐδὲν εἶδος ἀσεβείας ἐνέλιπε, πείθων, ἀπειλῶν, σοφιζόμενος, ἔλκων πρὸς ἑαυτὸν οὐ μόνον οἷς ἐτεχνάζετο, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐβιάζετο· οὐ μὲν λαθεῖν οἷός τε ἦν, κλέπτων τὸν διωγμὸν σοφιστικαῖς ἐπινοίαις. οὐδὲ μὴν καὶ φανερῶς τῇ δυναστείᾳ χρώμενος ἵν' ἑνί γε τῷ τρόπῳ πάντως ἁλῶμεν, ἢ κακουργηθέντες ἢ βιασθέντες· τοῦτον τίς μᾶλλον ἢ περιφρονήσας, ἢ καταλύσας εὑρίσκεται; τῆς μὲν οὖν περιφρονήσεως πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ἐκεῖνο σημεῖον, οἵ τε τοξόται, καὶ ὁ τούτων στρατηγός, οὓς ἐπῆγεν ἐκεῖνος τοῖς ἱεροῖς οἴκοις ἡμῶν, ὡς ἢ παραληψόμενος ἢ καταστρεψόμενος, ἐπειδὴ γὰρ πολλοῖς προσβαλὼν ἄλλοις, κἄνταῦθα ἦκε μετὰ τοῦ ἴσου ῥρονήματος, καὶ τὸ ἱερὸν ἐζήτει μετὰ τῶν πραγμάτων, τοσοῦτον ἀποσχέσθαι τοῦ τι καταπράξασθαι, ὧν ἐβούλετο, ὥστε εἰ μὴ θᾶττον ὑπεκλίθη τῷ ἐμῷ πατρὶ ἢ παρ' ἑαυτοῦ συνεὶς, ἢ τινος συμβουλεύσαντος ἀκούσας, κἂν τοὺς πόδας ξανθεὶς ἀπηλλάγη ζήσαντος ἐπ' αὐτὸν θυμῷ καὶ ζήλῳ περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἱερέως.» (β)

§. 36. Ὁ δὲ Εὐσέβιος κατ' ἀρχὰς μὲν φιλικῶς προσεφέρετο Βασιλείῳ· ὀλίγῳ ὅμως ὕστερον δυσμενῶς διετέθη πρὸς αὐτὸν φθόνῳ βεβαίως τῆς φήμης καὶ τῆς λαμπρότητος τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ, εἰ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς διαφορᾶς ταύτης

(α) Γρηγ. Ναζ. λόγ. ι΄, σελ. 308—310. καὶ Λόγ. Κ΄, καὶ ἐπιστ, 30 καὶ 176

(β) Γρηγορ. Ναζ. Λόγ. ι΄, σελ. 307. παρὸλ, καὶ Σωκρ. βιβλ. Δ, 26.

σιγῇ παρέρχεται ὁ Γρηγόριος· ἀνθρώπινόν τι παθὼν, ἀνὴρ ἄλλως τε ἐπαινετὸς καὶ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγωνισάμενος ὡς ὁ τότε ἔδειξε διωγμὸς καὶ ἡ σταθερότης αὐτοῦ· καὶ ὁ μὲν Βασίλειος ἵνα μὴ αὐξήσῃ τὸ κατ' αὐτὸν τὴν ταραχὴν τῆς ἐκκλησίας ἀνεχώρησεν εἰς τὸν Πόντον ἵνα ζῇ φιλοσόφως ἐν τοῖς ἐκεῖ ἡσυχαστηρίοις, τοῦ δὲ δήμου τῶν Καισαρέων πολλοὶ ἐκ τῆς κατωτέρας τάξεως καὶ τῶν ἐν ἀξιώμασι καὶ μάλιστα οἱ μοναχοὶ οἱ σοφώτεροι δηλ τοῦ πλήθους καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακότες ἤρξαντο νὰ ὑποβλέπωσι τὸν Εὐσέβιον καὶ χωρισθέντες τῆς κοινωνίας αὐτοῦ νὰ ἐκκλησιάζωνται κατ' ἰδίαν ὅτι φυγῆς ἐγένετο αἴτιος ἀνδρὶ τηλικούτῳ τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ μάλιστα ἐν καιροῖς οὕτω χαλεποῖς τῆς ἐκκλησίας πολεμουμένης καὶ σφαλερῶς διακειμένης ὑπὸ τῆς τῶν τότε αἱρετικῶν δυναστείας (τῷ 364 ἔτει λήγοντι ἢ τῷ 365 ἀρχομένῳ.) Ἤδη δὲ οἱ περὶ τὸν Οὐάλεντα θερμοὶ τοῦ ἀρειανισμοῦ πρόμαχοι διηρέθιζον αὐτὸν ὅτι, τοῦ Βασιλείου ἀποδημοῦντος ἐν Πόντῳ, τοῦ δὲ Εὐσεβίου μισουμένου παρὰ τοῦ λαοῦ, ὁ καιρὸς εἶναι ἁρμόδιος νὰ εἰσαχθῇ ἡ κακοδοξία αὐτῶν εἰς Καππαδοκίαν, ἐκ Νικομηδείας ἔρχονται εἰς Καισάρειαν καὶ, ὡς εἰκός, ἐπιχειροῦσι νὰ ἐκβάλωσι τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς ὀρθοδόξους, νὰ παραδίδωσι δὲ αὐτὰς τοῖς ὁμοφρονοῦσιν Ἀρειανοῖς· τότε δὲ προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου ἐντίμως λίαν ὁ Βασίλειος, εἰς Καισάρειαν ἐπιστρέφει καὶ τούτῳ σπένδεται καὶ ἀποκρούσας τοῖς λόγοις τὸ πολὺ τῶν αἱρετικῶν ῥμῆνος τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπαρύνει τὰ μέγιστα τῷ 365. Οὐάλης δὲ ἀποτυχὼν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπισκόπων ἀπῆλθον εἰς Ἀντιόχειαν ἄπρακτοι «καὶ κακοὶ κακῶς τότε πρῶτον αἰσχυνθέντες καὶ ἡττηθέντες καὶ μαθόντες μὴ ῥᾳδίως Καππαδοκῶν καταφρονεῖν, ἢ καὶ πάντων ἀνθρώπων, ὧν οὐδὲν οὕτως ἴδιον, ὡς τὸ τῆς πίστεως ἀρραγὲς καὶ πρὸς τὴν Τριάδα πιστὸν καὶ γνήσιον, παρ' οἷς καὶ τὸ ἡνῶσθαι καὶ τὸ ἰσχύειν αὐτοῖς, ἃ βοηθοῦσι βοηθουμένοις, μᾶλλον δὲ πολλῷ κρείττω καὶ ἰσχυρότερα. . . .» (α) εἴρηται δὲ ἀνωτέρω ὅτι ὁ Εὐσέβιος ἐχειροτόνησε τὸν Ἀρμενίας Νερσῆν·

(α) Γρηγ. Ναζ. Λόγ. Κ΄, σελ. 339.

προέστη δὲ τῆς ἐν Τυάνοις συνόδου ἐν ᾗ παρῆσαν σὺν ἄλλοις καὶ Ὀτρήϊος ὁ Μελιτινῆς καὶ Γρηγόριος ὁ πατὴρ τοῦ Ναζιανζηνοῦ θεολόγου (α)· τῷ δὲ 370 ἔτει ὁ Εὐσέβιος τὸν θνητὸν ἀπέλιπε βίον.

§. 37. Τελευτήσαντος δὲ τούτου ὁ Βασίλειος ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Καισαρείας θρόνον ἀνάγεται οὐχὶ ἄνευ ἐρίδων καὶ βασκανίας καὶ πάλης τῶν προκρίτων καὶ ἄλλων πονηροτάτων πολιτῶν· συνετέλεσε δὲ πρὸς τοῦτο τὰ μάλιστα ὁ φίλος Γρηγόριος διὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Γρηγορίου τοῦ ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἡ ἐπιδημία ἀνδρῶν ἐπ' εὐσεβείᾳ γνωρίμων καὶ ζηλωτῶν, (καίτοι ἐναντιουμένου τοῦ Βασιλείου,) ἐν οἷς διέπρεπεν ὁ Σαμοσάτων Εὐσέβιος ὁ τασαῦτα καμὼν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ὁ στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἐκκλησίας, ὡς λέγει ὁ Γρηγόριος (β), καὶ τῆς πατρίδος τὸ ἔρεισμα· ἐγεννήθη δὲ ὁ Βασίλειος, ὁ μέγας οὗτος τῆς ἀληθείας διδάσκαλος, τὸ καύχημα τῆς ἐκκλησίας, ὁ ἔνθεος τῆς οἰκουμένης φωστὴρ τελευτῶντος τοῦ ἔτους 329 ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας, ἥτις ἦν μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας, ἔχουσα ἐπὶ τοῦ Βασιλείου πάντας σχεδὸν τοὺς κατοίκους χριστιανούς. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, Βασίλειος ὡσαύτως ὀνομαζόμενος κατήγετο ἐκ τοῦ Πόντου, ἀπὸ οἰκογενείας ἐπιφανοῦς, υἱὸς τῆς Μακρίνης τῆς γεννηθείσης ἐν Νεοκαισαρείᾳ καὶ παιδευθείσης ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ. Αὐτὴ δὲ ἡ Μακρίνη καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς διὰ τὸν ἔνθερμον αὐτῶν ὑπὲρ τῆς πίστεως ζῆλον, ὑπέμειναν πολλὰ ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Μαξιμίνου· ὁ δὲ παῖς αὐτῶν Βασίλειος, ἐπίσης εὐσεβέστατος καὶ πεπαιδευμένος, ἀνδρωθείς, ἐνυμφεύθη τὴν Ἐμμέλειαν, περίβλεπτον γενομένην διά τε θεοσέβειαν καὶ φιλοπτωχίαν. Ἡ Ἐμμέλεια κατ' ἀρχὰς ηὔχετο νὰ διατελέσῃ τὸν βίον ἐν παρθενίᾳ· ἀλλὰ στερηθεῖσα τῶν γονέων ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ καὶ φοβουμένη μὴ ἁπαχθῇ ὑπό τινος διὰ τὸ ἐξαίσιον αὐτῆς κάλλος, ἀπεφάσισε νὰ συζευχθῇ εἰς γάμον μετὰ τοῦ Βασιλείου· ἐξ οὗ ἐ-

(α) Σωζ. βιβλ. ς', 12.
(α) Γρηγ. Ναζ. ἐπιστ. 29.

γέννησε δέκα τέκνα· τούτων τὴν ἡλικίαν πρεσβυτέρα ἦν ἡ Μακρίνη, ἥτις διεβίωσε παρθένος· ὁ Βασίλειος ἦτον ὁ πρεσβύτερος τῶν ἀρρένων, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γρηγόριος ἐγένετο ἔπειτα ἐπίσκοπος Νύσσης καὶ Πέτρος ὁ νεώτατος πάντων τῶν ἀδελφῶν προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Σεβαστείας· ὁ Βασίλειος ἀνετράφη παρὰ τῆς προμήτορος Μακρίνης, παρ' ἧς ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐστηρίχθη εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ θαυματουργοῦ Γηγορίου. Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν εἰς Καισάρειαν ἵνα σπουδάσῃ· ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἠκροάσθη τοὺς ἐκεῖ διδάσκοντας περιβλέπτους τότε σοφιστὰς, ἐν οἷς καὶ τὸν Λιβάνιον, καὶ τελευταῖον ἦλθεν εἰς Ἀθήνας κατὰ φήμην τῶν ἐν αὐταῖς περιφήμων διδασκάλων τῆς φιλοσοφίας καὶ διαλεκτικῆς Ἱμερίου καὶ Προαιρεσίου, ἔνθα ἐδέχθη αὐτὸν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιαζηνὸς, μεθ' οὗ συνῆψε δεσμὸν οἰκειοτάτης φιλίας, διαμείναντα ἄλυτον μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτῶν· ὁ Βασίλειος ὅμως δυσηρεστήθη εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις διατριβὴν διὰ τὰ μὴ σοβαρὰ ἤθη τῶν ἐν αὐταῖς σπουδαζόντων καὶ ἤθελεν ἀναχωρήσει ἂν μὴ ἐκωλύετο ὑπὸ τοῦ Ναζιανζηνοῦ· διότι πρὸ ὥρας ἤδη ἐκόσμει τὸν Βασίλειον γεροντικὴ σπουδαιότης καὶ ἐμβρίθεια καὶ προσείλκυεν εἰς ἑαυτὸν μέγιστον σέβας μᾶλλον διὰ τῆς ἀρετῆς ἢ διὰ τῆς σοφίας εἰ καὶ διέλαμπε κατ' ἀμφότερα. Καίτοι εὐφυέστατος κατέβαλεν ὅμως ἄτρυτον ἐπιμέλειαν καὶ μελέτην καὶ οὕτως ἔφθασεν εἰς τὸν ὕψιστον τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας βαθμόν· ἀπέκτησε δεινὴν καὶ ζωηρὰν εὐγλωττίαν· ἔμαθε τὴν γραμματικὴν τέχνην, λαλῶν ἄριστα τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἐννοῶν ἀκριβέστατα τοὺς συγγραφεῖς καὶ τοὺς ποιητάς· ἔμαθε πάντα τὰ μέρη τῆς φιλοσοφίας, τό τε θεωρητικὸν καὶ τὸ πρακτικόν· ἔμαθε τὴν λογικὴν οὕτως ὥστε προσφυέστατα μετεχειρίζετο τά τε ἐπιχειρήματα καὶ ἐνθυμήματα αὐτῆς· ἔμαθε τὴν ἀστρονομίαν, τὴν Γεωμετρίαν καὶ τὴν ἀριθμητικὴν ὅσον εἶχεν αὐτῶν χρείαν, ἐκ τῶν πολλῶν δὲ ἀσθενειῶν, εἰς ἃς πολλάκις ὑπέπιπτε, παρεκινήθη νὰ μάθῃ καὶ τὴν ἰατρικὴν καὶ οὕτω λοιπὸν ἐδιδάχθη πᾶσαν σχεδὸν τὴν θύραθεν παιδείαν, οὐδόλως παραμελήσας ἐν ταὐτῷ καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα, ἅπερ παιδιό-

θεν ἐσπούδαζεν· ἀποπερατώσας δὲ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐπανῆλθε πρὸ τοῦ Γρηγορίου εἰς Καισάρειαν ἔνθα μετήρχετο κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου διδάσκων ἐν τούτοις καὶ τοὺς νέους τὴν ῥητορικήν. Καίτοι δὲ διαπρέψας κατ' ἀμφότερα, ὡς διδάσκαλος καὶ ὡς συνήγορος, μετ' οὐ πολὺ ἐγκατέλιπε τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα· διότι τό τε παράδειγμα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς, ἥτε ὁρμὴ τῆς ἰδίας φύσεως καὶ ἡ φιλοτιμία νὰ ἀφιερώσῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ θεοῦ τὴν ἀποθησαυρισθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἔξωθεν ἐπιστήμην, ἔφερον αὐτὸν πρὸς τὴν πίστιν, ἣν ἔβλεπεν ἐκ παίδων πρεσβευομένην ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ· ὅθεν εἰς ἡλικίαν εἰκοσιεπτὰ ἐτῶν ἐδέχθη τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Καισαρείας, ἐνώπιον τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ ὅλων, ὡσεὶ ἀποστολικήν τινα ἐντολήν, ἐνώπιον ὁλοκλήρου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου· καὶ ἐν τῷ ἅμα ἀπαλλαγεὶς ἀπὸ πάσης ἄλλης φροντίδος καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς περὶ τῶν ἰδίων κτημάτων, ὧν τὰ πλεῖστα διένειμεν εἰς ἐλέη δαψιλῆ, ἀπῆλθεν εἰς κυριώτερα ἱερά, τά τε ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τὰ ἐν ἐρήμῳ, τῆς μεγάλης ἐκείνης Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἤθελε νὰ ἀφωσιώσῃ ἑαυτόν, καὶ ἥτις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κλέους αὐτῆς καὶ τῆς ἀκμῆς ἐσπαράττετο ὑπὸ τῆς τοῦ Ἀρείου αἱρέσεως· ἐπὶ δύο ἔτη περιῆλθεν Αἴγυπτον, Παλαιστίνην, Συρίαν, Μεσοποταμίαν ἀκροώμενος τῶν θεολόγων, συζητῶν πρὸς τοὺς φιλοσόφους, ἀποθαυμάζων τοὺς ἐρημίτας καὶ ἐφοδιαζόμενος ἐνθουσιασμὸν καὶ πίστιν διὰ τῆς θέας τῶν ἱερῶν τόπων, ἐν οἷς τοσαῦτα ἐτελέσθησαν θαύματα· ἐκεῖ ἐπληρώθη πεποιθήσεως μὲν καὶ ζήλου πρὸς τὰ ἐν Νικαίᾳ θεσπισθέντα δόγματα, εὐλαβείας δὲ πρὸς τὸν ἄκαμπτον αὐτῶν πρόμαχον Ἀθανάσιον· ἐκεῖ εἶδε τοὺς ἐρημίτας Ἀντώνιον καὶ Παῦλον, κατέκρινε τὴν ὑπερβολὴν καὶ κατάχρησιν τοῦ ἀσκητικοῦ βίου παρ' ἄλλοις τισὶ καὶ ἐμελέτησε τὴν τάξιν μᾶλλον τῶν κοινοβιακῶν μοναστηρίων· ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὰ ἴδια ἔσπευσε νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν ὅσα εἶδε καὶ ἐμελέτησεν, ἐκλέξας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Πόντου ἀναχώρημα· οὐχὶ ὅμως ὡς ἐρημίτης, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἄνθρωπος ἔμπλεως ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, καὶ ἀρεσκόμενος μὲν εἰς τὸν μονήρη βίον, καθιστῶν δὲ αὐτὸν γόνιμον διὰ

τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐργασίας· καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι ἔκτοτε ὁ μέγας Βασίλειος ἠκολούθησε μετά τινων φίλων τὴν τάξιν τοῦ θρησκευτικοῦ βίου, ἧς ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς καὶ ἥτις ἔκτοτε μέχρι τῶν χρόνων ἡμῶν ἐξακολουθεῖ τηρουμένη εἰς τὰ μοναστήρια τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς· ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ πρὸς Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, ὅστις διετέλει, ὡς φαίνεται, περὶ τὰ ἐγκόσμια διατρίβων, ὁ Βασίλειος περιγράφει τὸ χαριέστατον αὐτοῦ ἐνδιαίτημα διὰ τῶν ἑξῆς «Μόλις ἀπογνοὺς τῶν ματαίων ἐλπίδων, ἃς ἐπὶ σοὶ εἶχόν ποτε κατὰ βίου ζήτησιν ἐπὶ τὸν Πόντον ἀπῆλθον· ἔνθα δή μοι ὁ θεὸς χωρίον ὑπέδειξεν ἀκριβῶς συμβαῖνον τῷ ἐμῷ τρόπῳ, ὥστε οἷον πολλάκις εἰώθαμεν ἀργοῦντες ἅμα καὶ παίζοντες τῇ διανοίᾳ συμπλάττειν τοιοῦτόν ἐστι τῆς ἀληθείας καθορᾶν· ὄρος γάρ ἐστιν ὑψηλὸν βαθείᾳ ὕλῃ κεκαλυμμένον ψυχροῖς ὕδασι καὶ διαφανέσιν εἰς τὸ κατ' ἄρκτον κατάρρυτον· τούτου ταῖς ὑπωρείαις πεδίον ὕπτιον ὑπεστόρεσται ταῖς ἐκ τοῦ ὄρους νοτίσι διηνεκῶς πιαινόμενον· ὕλη δὲ τούτῳ αὐτομάτως περιφυεῖσα ποικίλων καὶ παντοδαπῶν δένδρων μικροῦ δεῖν ἀντὶ ἕρκους αὐτῷ γίνεται, ὡς μικρὰν εἶναι πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Καλυψοῦς νῆσον, ἣν δὴ πασῶν πλέον Ὅμηρος εἰς κάλλος θαυμάστας φαίνεται· καὶ γὰρ οὐδὲ πολὺ ἀποδεῖ τοῦ νῆσος εἶναι ἕνεκά γε τοῦ πανταχόθεν ἐρύμασι περιείργεσθαι· φάραγγες μὲν γὰρ αὐτῷ βαθεῖαι κατὰ δύο μέρη περιερρώγασι· κατὰ πλευρὰν δὲ ὑπὸ κρημνοῦ ὁ ποταμὸς (Ἶρις) ὑπορρέων τεῖχός ἐστι καὶ αὐτὸς διηνεκὲς καὶ δυσέμβατον· ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ θάτερα τεταγμένον εἶναι τὸ ὄρος δι' ἀγκώνων μηνοειδῶν ταῖς φάραγξιν ἐπιζευγνύμενον τὰ βάσιμα τῆς ὑπωρείας ἀποτειχίζει· μία δὲ τις εἴσοδος ἐπ' αὐτοῦ, ἧς ἡμεῖς ἐσμεν κύριοι· τὴν γε μὴν οἴκησιν αὐχήν τις ἕτερος ὑποδέχεται, ὑψηλόν τινα ἐπὶ τῆς ἄκρας ἀνέχων τένοντα, ὥστε τὸ πεδίον τοῦτό ὑφηπλῶσθαι ταῖς ὄψεσι καὶ ἐκ τοῦ μετεώρου ἐξεῖναι καὶ τὸν ποταμὸν περιρρέοντα καθορᾶν» (α)· ἐνταῦθα εἶδεν ἐπὶ τέλους προσερχόμενον ἐκτὸς ἄλλων φίλων καὶ τὸν ἁπάντων εὐφυέστατον τοῦτον φίλον αὐτοῦ, μεθ' οὗ ἀφέντες πάντας τοὺς Ἕλληνας

(α) Βασιλ. ἐπιστ. ΙΔ', Γρηγορίῳ ἑταίρῳ.

συγγραφεῖς, ἐν οἷς ἐνέκυπτον ἀπὸ νεότητος, ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς εἰς μόνην τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἁγίας Γραφῆς, μελετῶντες πρὸς εὐχερεστέραν κατάληψιν αὐτῆς καὶ τοὺς ἀρχαίους ἑρμηνευτὰς καὶ μάλιστα τὰ τοῦ Ὠριγένους συγγράμματα, ἐξ ὧν συνέταξαν καὶ ἀπάνθισμα, ὅπερ ὠνόμασαν Φιλοκαλίαν. Ἀλλ' ὁ Γρηγόριος δὲν ἔμεινε πολὺ παρ' αὐτῷ· διότι ἂν καὶ πολλάκις ἠνωχλεῖτο ὑπὸ τῶν θορύβων τοῦ κόσμου, πολλάκις πάλιν δὲν εὐχαριστεῖτο οὐδὲ ἐν τῇ ἐρημικῇ σιγῇ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Βασίλειος ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα συνδράμῃ τὸν ἐπίσκοπον Ἀγκύρας ἐν τῇ συζητήσει, ἣν ἀνέλαβε πρὸς Εὐνόμιον νέον τινὰ καὶ περιφανῆ ὀπαδὸν τῆς τοῦ Ἀρείου αἱρέσεως(α). Βασιλεύσαντος δὲ τοῦ Ἰουλιανοῦ βλέπων τὴν Χριστιανικὴν πίστιν κινδυνεύουσαν ἀπ' αὐτοῦ μᾶλλον ἢ ἀπὸ τῶν ἀρειανῶν βασιλέων, ἐνόμισε καθῆκον νὰ ἀποδυθῇ γενναιότερον εἰς τὸν ἀγῶνα· ὅθεν ἐν ᾧ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἦτο μόνον ἁπλοῦς ἀναγνώστης ἔλαβεν ἤδη τοὺς κατωτέρους βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης καὶ ἐπὶ τέλους ἐχειροτονήθη ἐν Καισαρείᾳ πρεσβύτερος παρὰ τοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου, σχεδὸν συγχρόνως μετὰ τοῦ φίλου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ· εἶχε δὲ ἐν τῷ μεταξὺ

(α) Ὁ Εὐνόμιος, τὸ γένος Καππαδόκης, ἐκ τῆς κώμης Δακόρας, ἦν μαθητὴς καὶ ὑπογραφεὺς τοῦ Ἀρειανοῦ Ἀετίου, ὃν πολὺ ὑπερέβαλε κατά τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν φήμην γενόμενος καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ ὀνόματος κληθείσης τῶν εὐνομικῶν αἱρέσεως ἀρχηγὸς ὑπὸ τοῦ Ἀντιοχείας Εὐδοξίου προχειρισθεὶς διάκονος καὶ ἔπειτα ἐν ἔτει 360 ἐπίσκοπος Κυζίκου παρηγγέλθη ὑπ' αὐτοῦ νά κρύπτῃ τοῦ Ἀετίου τὰ δόγματα, ἅπερ ἠσπάσθη· ἀλλὰ μὴ φυλάξας τὴν παραγγελίαν καὶ ἀναφανδὸν κηρύξας τὴν αἵρεσιν καθῃρέθη καὶ εἰς διαφόρους τόπους ἐξωρίσθη· καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ἰουλιανοῦ καὶ Ἰοβιανοῦ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἔπειτα δὲ ἀναχωρήσας εἰς Χαλκηδόνα ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ Οὐάλεντος εἰς Ἀλμυρίδα, χωρίον τῆς Μυσίας παρὰ τὸν Ἴστρον, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν φυγαδευθεὶς παρὰ τῶν βαρβάρων ἀποπέμπεται εἰς Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, ὅπου μισούμενος ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἐπειδὴ συνέγραψέ ποτε βιβλία κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν Βασιλείου, διέτριβεν ἐπὶ τῶν ἀγρῶν αὐτοῦ πλησίον τῆς Δακόρας καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε πρεσβύτατος τὴν ἡλικίαν κατὰ τὸ ἔτος 394. (Πατρολ. Κοντογ. Τόμ. Β'. σελ. 386. παράβλ. καὶ Φιλοστ. ἐκκλ. βιβλ. Η', 12. Σωκρ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Β'. 35. βιβλ. Δ', 7. Θεοδωρ. ἐκκλ. ἱστ. Βιβλ. Β'. 29)· ἔγραψε δὲ ὁ μέγας Βασίλειος Ἀντιρρητικὸν ἢ Ἀνατρεπτικὸν τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου, εἰς Λόγους ἢ βιβλία πέντε· οὓς λόγους ἐξαιρέτους καλεῖ ὁ Σουΐδας ἐν λέξει Βασίλειος.

ἀποθάνει ὁ Ἰουλιανὸς καὶ οἱ δύω φίλοι οἱ συνάμα ἀφιερωθέντες εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Ὑψίστου συνάμα ἠρράνθησαν ἐπὶ τῇ ἀπαλλαγῇ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ πολεμίου ἰσχυροῦ· ὁ μὲν Γρηγόριος στηλιτεύσας καὶ λοιδορήσας τὸν ἀποστάτην εἰς τρόπον ἐμφαίνοντα ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου καὶ τῶν φόβων· ὁ δὲ Βασίλειος θριαμβεύσας διὰ δεινότητος λόγου μᾶλλον ἀταράχου, μαρτυρούσης τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐμβρίθειαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ λαμπρὰ αὕτη εὐγλωττία ἡ κινήσασα τὸν θαυμασμὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀρχαίου διδασκάλου αὐτοῦ τοῦ σοφιστοῦ Λιβανίου, ἐξήγειρε καὶ ῥθόνους πικροὺς ἔτι δὲ τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας Εὐσεβίου. Τότε ὁ Βασίλειος κατέφυγε πάλιν εἰς τὸ ἴδιον ἄσυλον, ἀφ' οὗ ὅμως ἐξῆλθε κατὰ παράκλησιν τοῦ φίλου αὐτοῦ Γρηγορίου καὶ πρόσκλησιν ἐντιμον τοῦ Εὐσεβίου καὶ ἦλθεν εἰς βοήθειαν τοῦ ἐναρέτου μὲν, ἀλλὰ νεοφύτου καὶ οὐχὶ πολὺ ἱκανοῦ εἰς ἀντίστασιν πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς τούτου ἐπισκόπου εἰς τὸν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων διωγμὸν τῶν Ἀρειανῶν.

Περὶ δὲ τὸ 370 ἀποθανόντος τοῦ Εὐσεβίου ἀεστασίαζε πάλιν ἡ αὐτὴ πόλις ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, τάχιστα προσληφθέντος τοῦ καλῶς βιασθέντος, καὶ πρὸς Θεόν ἐκδημήσαντος, ὑπὲρ οὗ γενναίως καὶ ἀνδρικῶς ἐν τοῖς διωγμοῖς ἠγωνίσατο· καὶ ἡ στάσις ἦν, ὅσῳ θερμοτέρα, τοσούτῳ ἀλογωτέρα· οὐ γὰρ ἠγνοεῖτο τὸ ὑπεραῖρον, ὥσπερ οὐδ' ἐν ἀστράσιν Ἥλιος, ἀλλὰ καί λίαν ἐπίδηλον ἦν τοῖς τε ἄλλοις ἅπασι καὶ τοῦ λαοῦ μάλιστα τῷ ἐγκρίτῳ τε καὶ καθαρωτάτῳ· ὅσον τε περὶ τὸ βῆμα καὶ ὅσον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς Ναζιραίοις, ἐφ' οἷς ἔδει τὰς τοιαύτας προσβολὰς κεῖσθαι μόναις, ἢ ὅτι μάλιστα . . . ἐπεί τις ἂν ἐπ' ἄλλου ἦλθε τῶν εὐφρονούντων σὲ παραλιπὼν, ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλή; τὸν ἐπὶ τῶν χειρῶν Κυρίου ἐζωγραφημένον, τὸν ἄζυγα, τὸν ἀκτήμονα, τὸν ἄσαρκον, μικροῦ καὶ ἀνήμονα τὸν ἐν λόγοις μετὰ τὸν λόγον, τὸν ἐν φιλοσόφοις σοφόν, τὸν ἐν κοσμικοῖς ὑπερκόσμιον, τὸν ἐμὸν ἑταῖρον καὶ συνεργὸν τὸν συμμεριστὴν τῆς ψυχῆς, ἵν' εἴπω τι τολμηρότερον καί βίου κοινωνὸν καὶ παιδεύσεως; . . . ἀλλ' ὅ μοι λέγειν ὁ λόγος ὥρμησε τὸ πνεῦμα μὲν ἤδει τὸν ἑαυτοῦ· πῶς γὰρ οὔ;

ἀντεστάτει δὲ ὁ φθόνος . . . ἤδει δὲ τὰ τοῦ πνεύματος ἀκριβῶς ὁ τοῦ πνεύματος (ὁ πατὴρ δηλονότι τοῦ Γρηγορίου Γρηγόριος), καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ ταπεινὸν φρονεῖν, ὥετο δεῖν, μηδὲ κατὰ συστάσεις καὶ προλήψεις μάχεσθαι .. . διὰ τοῦτο ἔγραφεν, ἐνουθέτει συνήρμοζε τὸν λαὸν, τοὺς ἱερέας, τούς τε ἄλλους καὶ ὅσοι τοῦ βήματος διεμαρτύρετο, ἐψηφίζετο, ἐχειροτόνει . . . καὶ τέλος . . . οἰκονομεῖ, παρατάσσεται τίθησιν ἐπὶ τοῦθρόνου» (α) οὕτω τοῦ φερωνύμου τῆς εὐσεβείας μετατεθέντος ἐπὶ ταῖς ἐκείνου χερσὶν, ἡδέως ἐναποψύξαντος, ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν τῆς ἐπισκοπῆς θρόνον ἀνάγεται οὐκ ἀμογητὶ μὲν οὐδὲ ἄνευ βασκανίας καὶ πάλης, τῶν τε τῆς πατρίδος προεδρευόντων καὶ τῶν πονηροτάτων τῆς πόλεως ἐκείνοις συντεταγμένων, πλὴν τοῦ πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ὡς ἔδει, νικήσαντος, εἰς τὸ ὕπατον τοῦτο ἀξίωμα τῆς ἐκκλησίας προελθὼν, ἐγένετο εἴπερ καὶ πρότερον, ὁ ἀληθὴς τοῦ Εὐαγγελίου κήρυξ, ὁ πατὴρ τοῦ λαοῦ, ὁ φίλος τῶν δυστυχῶν, ἀδιάσειστος ἐν τῇ πίστει, ἀνεξάντλητος ἐν τῇ ἐλεημοσύνῃ· μεγάλου λιμοῦ ἐπικρατήσαντος ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ ἐν Πόντῳ ἀφ' οὗ ἔπαθον καὶ αἱ πέριξ χῶραι ὥστε πᾶσα συνδρομὴ ἀπέβη δύσκολος (β) ὁ Βασίλειος παρεμύθησε τὸν λαὸν ἐκίνησε τὸν ἔλεον τῶν πλουσίων, κατέπεισεν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπικουρίαν τῶν δυστυχῶν καὶ ἐθυσίασεν ἐπὶ τούτῳ πᾶσαν τὴν ὑπολειπομένην αὐτῷ περιουσίαν, μηδεμίαν ποιούμενος διάκρισιν δόγματος, καὶ ἐξίσου παραμυθῶν ὀρθοδόξους, Ἰουδαίους καὶ εἰδωλολάτρας, πᾶσαν ἡλικίαν, πᾶν εἶδος τροφῆς ἐρανίζων ὅση τυγχάνει λιμοῦ βοήθεια, ἔτνους τὲ πλήρεις προσθεὶς λέβητας, καὶ τοῦ ταριχευτοῦ παρ' ἡμῖν ὄψου (γ). Ἐπὶ τῆς δεινῆς ταύτης συμφορᾶς ἐξεφώνησε τὴν γνωστὴν «ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ» ὁμιλίαν,, ἐν ᾗ ἐπεσώρευσεν ἅπαντας τοὺς θησαυροὺς τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ ἵνα ἐξεγείρῃ τὸ τῆς ἐλεημοσύνης αἴσθημα· καὶ μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰ παραγγέλματα καὶ διδάγματα τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἀλλ' ἐνθυμούμενος ὅτι ὁμιλεῖ πρὸς λαοὺς ἑλληνίζοντας, ἀνακράζει πρὸς τοὺς ἄλλους «Αἰδεσθῶμεν Ἑλλήνων φιλάνθρωπα διηγήματα· παρά τιτιν ἐκείνων νόμοις φιλαν-

(α) Γρηγορ. Ναζιανζ. Λόγος ιθ', σελ 310 καὶ Λόγ. Κ, σελ. 342.
(β) Γρηγ Ναζ. λογ. Κ. σελ 340.
(γ) αὐτόθι παρβ. καὶ τὰ τοῦ Παπαρηγ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἱστορ, ἐν βίῳ Βασ.

θρώποις μίαν τράπεζαν καὶ κοινὰ τὰ σιτία, μίαν ἑστίαν σχεδὸν τὸν πολυάνθρωπον δῆμον ἀπεργάζεται». Ἐνῷ δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχιερέων τῆς ἐκκλησίας ἧττον διέπρεπον πλέον ἐπὶ τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς ἀκτημοσύνης, αὐτὸς δὲν εἶχεν εἰμὴ ἕνα χιτῶνα καὶ δὲν ἔζη εἰμὴ ἀπὸ ἄρτου καὶ λαχάνων εὐτελῶν· καὶ αὐτὸς μὲν κατήντησε πένης, ἀλλ' ἐπλούτησε τοὺς δυστυχεῖς· καὶ ὅσον ἦν ὀλιγαρκὴς κατὰ τὸν ἑαυτοῦ βίον, τοσοῦτον δαπανηρὸς εἰς τὰ κοινὰ δαπανήσας θησαυροὺς εἰς καλλωπισμὸν τῆς Καισαρείας· πρὸς τοῖς ἄλλοις ᾠκοδόμησε παρ' αὐτῇ ἐν τόπῳ πρότερον ἀοικήτῳ πτωχοτροφεῖον καὶ νοσοκομεῖον, ὅπερ διὰ τὴν λαμπρότητα κόσμημα τῆς πόλεως καὶ οἱονεὶ νέα πόλις ἀποκατέστη καὶ περὶ οὗ λέγει ὁ Γρηγόριος «Μικρὸν ἀπὸ τῆς πόλεως πρόελθε καὶ θέασαι καινὴν πόλιν τὸ τῆς εὐσεβείας ταμεῖον, τὸ κοινὸν τῶν ἐχόντων θησαύρισμα εἰς ὃ τὰ περιττὰ τοῦ πλούτου, ἤδη δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ταῖς ἐκείνου παραινέσεσιν ἀποτίθεται, σῆτας ἀποσειόμενα καὶ κλέπτας οὐκ εὐφραίνοντα, καὶ φθόνου πάλην καὶ καιροῦ φθορὰν διαφεύγοντα· ἐν ᾧ νόσος φιλοσοφεῖται καὶ συμφορὰ μακαρίζεται καὶ τὸ συμπαθὲς δοκιμάζεται . . . οὐκέτι πρόκειται τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν θέαμα δεινὸν καὶ ἐλεεινὸν· ἄνθρωποι νεκροὶ πρὸ θανάτουκαὶ τετελευτηκότες τοῖς πλείστοις τοῦ σώματος μέλεσιν, ἀπελαυνόμενοι πόλεων, οἰκιῶν, ἀγορῶν, ὑδάτων, αὐτῶν τῶν φιλτάτων ὀνόμασι μᾶλλον ἢ σώμασι γνωριζόμενα· οὐδὲ προτίθενται συνόδοις τε καὶ συλλόγοις κατὰ συζυγίαν τε καὶ συναυλίαν, μηκέτι ἐλεούμενοι διὰ τὴν νόσον, ἀλλὰ μισούμενοι· σοφισταὶ μελῶν ἐλεεινῶν ἔν τισι καὶ φωνὴ λείπεται. Τί ἂν ἅπαντα ἐκτραγῳδοίην τὰ ἡμέτερα οὐκ ἀρκοῦντος τοῦ λόγου τῷ πάθει; Ἀλλ' ἐκεῖνος γε μάλιστα πάντων ἔπεισεν ἀνθρώπους ὄντας ἀνθρώπων μὴ καταφρονεῖν, μηδ' ἀτιμάζειν Χριστὸν τὴν μίαν πάντων κεφαλὴν διὰ τῆς εἰς ἐκείνους ἀπανθρωπίας, ἀλλ' ἐν ταῖς συμφοραῖς τὰ οἰκεῖα εὖ τίθεσθαι καὶ δανείζειν Θεῷ τὸν ἔλεον ἐλέου χρῄζοντας». (α) Τὸ δὲ φιλανθρωπικὸν τοῦτο καταγώγιον ὅπερ εἶχε καὶ οἰκήματα ἐν οἷς διέτριβον οἱ ἀναγνῶσται πρὸς ὑπηρεσίαν καὶ παραμυθίαν τῶν πασχόντων νοσοκόμοι, ἰα-

(α) Γρηγ. Ναζ. Λόγ. Κ', σελ. 359. καὶ Λόγ. ις'. σελ, 246.

τροι, ἀχθοφόροι καὶ τεχνῖται διάφοροι, ὅσων αἱ τέχναι ἦσαν χρήσιμοι πρὸς τοὺς ἐκεῖ(α), διέλαμψε περίβλεπτον καὶ εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον διατηρούμενον ἀπὸ τῶν προσόδων τῶν κτημάτων, ἅτινα ὁ αὐτοκράτωρ Οὐάλης ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Καισαρείας, καὶ Βασιλειὰς παρωνυμούμενον ἀπὸ τοῦ κτίτορος αὐτοῦ(β). Συχνάκις δὲ ἐρχόμενος εἰς αὐτὸ ὁ θαυμάσιος Ἱεράρχης τούς τε πτωχοὺς παρεμύθει καὶ τοὺς λεπροὺς ἠσπάζετο ὡς ἀδελφοὺς καὶ οὕτω παράδειγμα φιλοπτωχίας εἰς πάντας ἐγίνετο. Ἀλλὰ καὶ ἐκκλησίανἔκτισε μεγαλοπρεπῆ καὶ περὶ αὐτὴν οἰκήσεις τὴν μὲν εὐπρεπεστέραν ἐξηρημένην εἰς τὸν ἐπίσκοπον τὰς δὲ ὑποδεεστέρας διανεμημένας ἐν τάξει εἰς τοὺς ἱερεῖς (γ). Προέστη δὲ ἐπὶ τοῦ Βασιλείου τοῦ τε μοναστηρίου καὶ τοῦ πτωχοτροφείου ἀνὴρ λίαν ἐνάρετος, Σακερδὼς ὀνόματι. ἀλλὰ τοῦτον Ἑλλάδιος ἀναξίως ἔπαυσεν (δ)· ἐκτίσθη δὲ τὸ πτωχοτροφεῖον τοῦτο τῷ 371 ἢ 372 ἔτει. διότι ὁ Ἡρακλείδας ἐλθὼν εἰς Καισάρειαν τῷ 373 κατέλυσεν ἐν αὐτῷ καὶ ἐντεῦθεν ἔγραψεν Ἀμφιλοχίῳ παραγγέλματα περὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου ἀκούσας παρὰ τοῦ Βασιλείου (ε)· ὁ Βασίλειος τὸν θεῖον αὐτοῦ ζῆλον παρεκτείνων ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν ἐλυπεῖτο εἰς ὑπερβολὴν διὰ τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπικρατοῦσαν διαίρεσιν καὶ διχόνοιαν οὐχὶ μόνον παρὰ τοῖς Ἀρειανοῖς, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς καθολικοῖς ἐπισκόποις· ὅθεν ἵνα ἐπενέγκῃ τὴν πρέπουσαν θεραπείαν ἐνόμισεν εὔλογον νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τῶν ἐπισκόπων τῆς Δύσεως καὶ νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς αὐτοὺς μεσίτην τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον· ἔγραψε λοιπὸν περὶ τούτου πρὸς αὐτὸν τηνξστ' ἐπιστολὴν διὰ τοῦ διακόνου τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας Δωροθέου, πρὸς ὃν ἔδωκε καὶ ἑτέραν ἐπιστολὴν ἐκφράζόμενος ἐν αὐτῇ σαφέστερον περὶ τῆς Ἀντιοχείας καὶ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς Μελετίου, ὅτι πρέπει νὰ συναρθῶσι μετ' αὐτοῦ

(α) Βασ. ἐπιστ. 94

(β) Σωζ. βιβλ. ς' 34 «Προέστη δὲ (Πραπίδιος) καὶ Βασιλειάδος ὁ πτωχῶν ἔστιν καταγώγιον ἐπισημότατον, ὑπὸ Βασιλείου κατασκευασθὲν ἀφ' οὗ τὴν προσηγορίαν τὴν ἀρχὴν ἔλαβε καὶ εἰσέτι νῦν ἔχει.»

(γ) Βασιλ. ἐπιστ. 94 καὶ 150.

(δ) Γρηγ. Ναζ. ἐπιστ. σις',

(ε) Βασιλ. ἐπιστ. νρ.

πάντα τὰ διηρημένα μέρη τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης· (α) ὁ Ἀθανάσιος ἐδέχθη ἀσμένως τὰς ἐπιστολὰς καὶ ἔπεμψε τὸν διάκονον Δωρόθεον μετά τινος τῶν πρεσβυτέρων αὐτοῦ καλουμένου Πέτρου ἵνα ἀποκαταστήσωσιν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὴν εἰρήνην, ὁ δὲ Βασίλειος λαβὼν δι' αὐτῶν τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀθανασίου ἀπέστειλε πάλιν πρὸς αὐτὸν τὸν Δωρόθεον φέροντα ἐπιστολήν, ἐν ᾗ πρὸς τοῖς ἄλλοις λέγει ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔλθωσιν ἐκ τῆς Ρώμης ἄνδρες τινὲς ἐπιτήδειοι καὶ συνετοὶ ἵνα νουθετήσωσι τοὺς μὴ περιπατοῦντας τὴν εὐθεῖαν καὶ καταδικάσωσι προσέτι κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τινῶν καὶ τὴν αἵρεσιν του Μαρκέλλου (β)·ἔγραψε δὲκαὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης Δάμασον περὶ αὐτοῦ τούτου ζητῶν ἐκεῖθεν ἄνδρας πρὸς εἰρήνευσιν καὶ περιγράφων τὴν κατὰ τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς κυριεύουσαν σύγχυσιν καὶ ταραχήν. Ἤδη δὲ ἡ τοῦ Ἀρείου αἵρεσις εἶχεν ἐπινεμηθῇ πᾶσαν σχεδὸν τὴν ὑπὸ Ῥωμαίοις χώραν καὶ οὐδὲν ἔθνος εἶχε μείνῃ τῆς τῶν αἱρετικῶν ἐπιστασίας ἀπέρατον, οὐδεὶς λαὸς εἶχε διαφύγῃ τὴν τοιαύτην ἐπήρειαν. Συρία, Μεσοποταμία, Φοινίκη, Παλαιστίνη,Ἀραβία, Αἴγυπτος καὶ Λιβύη· προσέτι δὲ ἡ μικρὰ Ἀσία, Θράκη καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἔθνη ἕως πρὸς τὸν Ἴστρον αὐτόν.» ἀλλὰ μόνος ἐκ πάντων, λέγει Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ὁ Καππαδόκειος λαὸς τῆς κοινῆς τῶν ἐκκλησιῶν συμφορᾶς οὐκ ἐπήσθετο· ὃν ὁ μέγας πρόμαχος ἡμῶν ἐπὶ τῶν πειρασμῶν διεσώσατο». (γ)· ὁ Οὐάλης μάτην προσπαθήσας νὰ κωλύσῃ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Βασιλείου διὰ τῶν ἰσχυροτέρων τῆς χώρας διατρίψας χρόνον τινὰ ἐν Ἀγκύρᾳ ἀπῆρεν τῷ 371 εἰς Καππαδοκίαν. ὅπως καὶ τὸν μέγαν τῆς ὀρθοδοξίας τοῦτον πρόμαχον καθ' οὗ συνετρίβησαν πᾶσαι αἱ προσβολαὶ τῆς αἱρέσεως, ἢ πείσῃ ὅπως δεχθῇ τοὺς Ἀρειανοὺς εἰς κοινωνίαν ἢ μὴ πειθόμενον νὰ ἐξελάσῃ· προέπεμψε δὲ τὸν ἔπαρχον Μόδεστον λόγῳ μὲν ἵνα παρασκευάσῃ τὰ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ βασιλέως ἀναγκαιοῦντα, πράγματι δὲ ἵνα προετοιμάσῃ θρίαμβον τῷ Ἀρει-

(α) ἐπιστ. ξζ'.

(β) ἐπιστ. ξθ'.

(γ) Γρηγορ. Νύσ. κατὰ Εὐνομ. Τόμ. Α'. σελ. 293.

ανισμῷ ἐπειδὴ δὲ λίαν ἀκριβῶς περιέγραψε τὰ τότε συμβάντα ὁ Γρηγόριος ὁ γρήγορος τὸν νοῦν παραθῶμεν αὐτὰ ὡς ἔχουσιν. «Αλλ ἦκεν ὑμῖν αὖθις ὁ χριστομάχος βασιλεὺς, καὶ τῆς πίστεως τύραννος, μετὰ πλείονος τῆς ἀσεβείας καὶ θερμοτέρας τῆς παρατάξεως ὡς πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἰσχυρότερον ὄντος αὐτῷ τοῦ λόγου κατὰ τὸ ἀκάθαρτον ἐκεῖνο πνεῦμα καὶ πονηρὸν, ὅ τοῦ ἀνθρώπου λυθὲν καὶ περιπλανηθὲν πρὸς τὸν αὐτὸν ἀναστρέφει μετὰ πλειόνων πνευμάτων εἰσακουσθησόμενον, ὥσπερ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἠκούσαμεν· τούτου γὰρ μαθητὴς ἐκεῖνος. ὁμοῦ τε τὴν προτέραν ἦτταν ἀνακαλεσόμενος, καὶ προσθήσων τι τοῖς πρώτοις παλαίσμασι· δεινὸν γὰρεῖναι καὶ σχέτλιον,πολλῶν μὲν ἐθνῶν ἐπάρχοντα,πολλῆς δὲ δόξης ἠξιωμένον πάντας δὲ τοὺς κύκλῳ καταστρεψάμενον τῷ κράτει τῆς ἀσεβείας καὶχειρωσάμενον πᾶν τὸ προστυχὸν ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς πόλεως ἥττων ὀρθῆναι καὶ γέλωτα ὄφλειν οὐ τοῖς ἄγουσι μόνον αὐτὸν προστάταις τῆς ἀθεΐας, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὡς ὑπελάμβανε . . . Καὶ δὴ λαμπρὰ μὲν αὐτοῦ τὰ πρώτα νεανιεύματα, λαμπρότερα δὲ τὰ τελευταῖα καθ' ἡμῶν ἀγωνίσματα· τίνα δὴ λέγω τὰ πρῶτα; ἐξορίαι, φυγαὶ, δημεύσεις, ἐπιβουλαὶ φανεραί τε καὶ ἀφανεῖς, τὸ πείθειν οὖ καιρὸς ἦν, τὸ διάζεσθαι τοῦ πείθειν οὐκ ὄντος· οἱ μὲν ἐξωθούμενοι τῶν ἐκκλησιῶν ὅσοι τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς· οἱ δὲ εἰσαγόμενοι ὅσα τῆς βασιλικῆς ἀπωλείας ἐτύγχανον, οἱ τὰ χειρόγραφα τῆς ἀσεβείας ἀπαιτοῦντες, οἱ γράφοντες τὰ τούτων ἔτι χαλεπώτερα, πρεσβυτέρων ἐμπρησμοὶ Δαλάττιοι, στρατηγοὶ δυσσεβεῖς, οὐ Περσῶν κρατοῦντες, οὐ Σκύθας χειρούμενοι, οὐκ ἄλλοτε βαρβαρικὸν ἔθνος ἀνακαθαίροντες, ἀλλ' ἐκκλησίαις ἐπιστρατεύοντες καὶ θυσιαστηρίων κατορχούμενοι, καὶ τὰς ἀναιμάκτους θυσίας ἀνθρώπων καὶ θυσιῶν αἵμασι χραίνοντες, καὶ παρθένων αἰδῶ καθυβρίζοντες· ἵνα τί γένηται; ἵν' ἐξωσθῇ μὲν Ἰακὼβ ὁ πατριάρχης ἀντεισαχθῇ δὲ Ἡσαῦ ὁ μεμισημένος καὶ πρὸ γενέσεως· ταῦτα τῶν πρώτων αὐτοῦ νεανιευμάτων τὰ διηγήματα, ἃ καὶ μέχρι τοῦ νῦν κινεῖ τοῖς πολλοῖς δάκρυα, εἰς μνήμην ἰόντα καὶ ἀκουόμενα· ἐπεὶ δὲ πάντα διεξελθὼν ἐπὶ τὴν ἄσειστον καὶ ἀνεπηρέαστον τήνδε τῶν ἐκκλησιῶν μητέρα, ὡς δουλωσόμενος ὥρμησε καὶ τὸν λει-

πόμενον ἔτι μόνον ζωτικὸν σφυνθῆρα τῆς ἀληθείας, τότε πρῶτον ἤσθετο κακῶς βουλευσάμενος· ὡς γὰρ βέλος ἰσχυροτέρῳ προσπεσὸν ἀπεκρούσθη καὶ ὡς κάλως ῥαγεὶς ὑπεχώρησε τοιούτῳ τῷ προστάτῃ τῆς ἐκκλησίας ἐνέτυχε καὶ τοσούτῳ προβόλῳ περιῤῥαγεὶς διελύθη· τὰ μὲν οὖν ἄλλα λεγόντων τε καὶ ἱστορούντων τῶν πεπειραμένων ἐστιν ἀκούειν· ἱστορία δὲ οὐδεὶς ὅστις οὐ τῶν ἁπάντων, ἀλλά τοσοῦτοι θαυμάζουσιν ὅσοι τοὺς τότε ἀγῶνας γνωρίζουσι τὰς προσβολὰς, τὰς ὑποσχέσεις, τὰς ἀπειλὰς, τοὺς ἐκ τοῦ δικαστικοῦ τάγματος προσπεμπομένους αὐτῷ καὶ πείθειν ἐπιχειροῦντας τοὺς ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ, τοὺς ἐκ τοῦ γυναικωνίτιδος, τοὺς ἐν γυναιξιν ἄνδρας καὶ ἐν ἀνδράσιν γυναῖκας τοὺς τοῦτο μόνον ἀνδρικοὺς τὴν ἀσέβειαν· οἱ τὸ φυσικῶς ἀσελγαίνειν οὐκ ἔχοντες ᾧ δύνανται μόνον , τῇ γλώσσῃ πορεύουσι τὸν ἀρχιμάγειρον Ναβουζαρδὰν, τὰς ἐκ τῆς τέχνης μαχαίρας ἐπαπειλοῦντα, καὶ τῷ οἰκείῳ πυρὶ πεμπόμενον, ὅ δὲ μάλιστά μοι τῶν ἐκείνου θαυμάσιον, καὶ οὐδὲ βουλομένῳ παρελθεῖν δυνατὸν, τοῦτο δώσω τῷ λόγῳ συνελὼν, ὅσον ἐνδέχεται· τίς οὐκ οἶδε τὸν τηλικαῦτα ὕπαρχον, πολλῷ μὲν τῷ οἰκείῳ θράσει καθ' ἡμῶν μάλιστα χρώμενον; ἐπειδὴ καὶ παρ' ἐκείνων ἦν τῷ βαπτίσματι τελεσθεὶς ἢ συντελεσθεὶς πλείω δὲ τῶν ἀναγκαίων ὑπηρετοῦντα τῷ ἐπιτάττοντι καὶ διὰ τοῦ πάντα χαρίζεσθαι τὸ κράτος ἑαυτῷ συντηροῦντα καὶ φυλάττοντα χρονιώτερον, τούτῳ βρέμοντι κατὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ λεόντειον μὲν τὸ εἶδος προβεβλημένῳ, λεόντειον δὲ βρυχωμένῳ· καὶ μηδὲ προσιδὼν πλείοσιν, ὁ γεννάδας ἐκεῖνος εἰσάγεται· μᾶλλον δὲ εἴσεισιν ὥσπερ εἰς ἑορτὴν οὐκ εἰς κρίσιν καλούμενος· πῶς ἄν ἀξίως διηγησαίμην ἢ τὴν τοῦ ὑπάρχου θρασύτητα, ἢ τὴν τοῦ ἀνδρὸς πρὸς αὐτὸν μετὰ συνέσεως ἔνστασιν; τίσι, φησὶν, ὦ οὗτος, βούλεται, τοὔνομα προσειπὼν, οὔπω γὰρ ἐπίσκοπον ἠξίου καλεῖν, τὸ κατὰ τοσούτου κράτους τολμᾶν, καὶ μόνον τῶν ἄλλων ἀπαυθαδιάζεσθαι. τοῦ χάριν ὁ γεννάδας φησὶ, καὶ τίς ἡ ἀπόνοια; οὔπω γὰρ ἔχω γινώσκειν ὅτι μὴ τὰ βασιλέως θρησκεύεις, φησὶ, τῶν ἄλλων ἁπάντων ὑποκλιθέντων καὶ ἡττημένων· οὐ γὰρ ταῦτα ἔφη βασιλεὺς ὁ ἐμὸς βούλεται, οὐδὲ κτίσματι προσκυνεῖν ἀνέχομαι θεοῦ τε κτίσμα τυγχάνων καὶ θεὸς εἶναι κεκε-

λευσμένος· ἡμεῖς δὲ τί σοι δοκοῦμεν; ἢ οὐδὲν ἔφη ταῦτα προστάττοντες· τί δαὶ οὐ μέγα σοι τὸ μεθ' ἡμῶν τετάχθαι καὶ κοινωνοὺς ἔχειν ἡμᾶς; ὕπαρχοι μέν φησιν ὑμεῖς καὶ τῶν ἐπιφανῶν, οὐκ ἀρνήσομαι· οὔπω δὲ θεοῦ τιμιώτεροι· καὶ τὸ κοινωνοὺς ἔχειν μέγα μὲν πῶς γὰρ οὔ; πλάσμα θεοῦ καὶ ὑμεῖς, ἀλλὰ ὥσει τινας ἄλλους τῶν ὑφ' ἡμῖν τεταγμένων· οὐ γὰρ προσώποις τὸν χριστιανισμόν, ἀλλὰ πίστει χαρακτηρίζεσθαι· τότε δὴ κινηθέντα τὸν ὕπαρχον ζέσαι τε πλέον τῷ θυμῷ καὶ τῆς καθέδρας ἐξαναστῆναι, καὶ τραχυτέροις πρὸς αὐτὸν χρήσασθαι λόγοις· τί δαὶ οὐ φοβῇ τὴν ἐξουσίαν, φησίς; μὴ τί γένηται μηδὲ τί πάθω; μὴ τί τῶν πολλῶν ἕν, ἃ τῆς ἐμῆς δυναστείας ἐστί· τίνα ταῦτα; γνωριζέσθω γὰρ ἡμῖν, δήμευσιν, ἐξορίαν, βασάνους, θάνατον, εἴτι ἄλλο, φησίν, ἀπείλει· τούτων γὰρ οὐδὲν ἡμῶν ἅπτεται· καὶ τὸν εἰπεῖν· πῶς καὶ τίνα τρόπον; ὅτι τοι ἔφη δημεύσει μὲν οὐχ ἁλωτὸς ὁ μηδὲν ἔχων πλὴν εἰ τούτων χρῆσις τῶν τριχίνων μου ῥακίων καὶ βιβλίων ὀλίγων, ἐν οἷς ὁ πᾶς ἐμοὶ βίος· ἐξορίαν δὲ οὐ γινώσκω ὁ μηδενὶ τόπῳ περιγραπτὸς καὶ μήτε ταύτην ἔχων ἐμὴν, ἣν οἰκῶ νῦν, καὶ πᾶσαν ἐμὴν, εἰς ἣν ἄν ῥιφῶ μᾶλλον δὲ Θεοῦ πᾶσαν, οὗ πάροικος ἐγὼ καὶ παρεπίδημος· αἱ βάσανοι δὲ τί ἂν λάβοιεν, οὐκ ὄντος σώματος πλὴν εἰ τὴν πρώτην λέγοις πληγήν· ταύτης γὰρ σὺ μόνος κύριος· ὁ δὲ θάνατος εὐεργέτης καὶ γὰρ θᾶττον πέμψει με πρὸς Θεὸν, ᾧ ζῶ καὶ πολιτεύομαι, καὶ τῷ πλείστῳ τέθνηκα, καὶ πρὸς ὃν ἐπείγομαι πόρρωθεν· τούτοις καταπλαγέντα τὸν ὕπαρχον, οὐδεὶς φάναι μέχρι τοῦ νῦν οὕτως ἐμοὶ διείλεκται, καὶ μετὰ τοσαύτης τῆς παρρησίας, τὸ ἑαυτοῦ προσθεὶς ὄνομα· οὐδὲ γὰρ ἐπισκόπῳ φησὶν ἴσως ἐνέτυχες, ἢ πάντως ἂν τοῦτον διελέχθη τὸν τρόπον, ὑπὲρ τοιούτων ἀγωνιζόμενος· τἆλλα μὲν γὰρ ἐπιεικεῖς ἡμεῖς, ὕπαρχε, καὶ παντὸς ἄλλου ταπεινότεροι, τοῦτο τῆς ἐντολῆς κελευούσης, καὶ μὴ ὅτι τοσούτῳ κράτει, ἀλλὰ μηδὲ τῶν τυχόντων ἑνὶ τὴν ὀργὴν αἴροντες· οὗ δὲ Θεὸς τὸ κινδυνευόμενον καὶ προκείμενον, τἆλλα περιφρονοῦντες, πρὸς ἑαυτὸν μόνον βλέπομεν· πῦρ δὲ καὶ ξίφος καὶ θῆρες καὶ οἱ τὰς σάρκας τέμνοντες ὄνυχες, τρυφὴ μᾶλλον ἡμῖν εἰσιν ἢ κατάπληξις· πρὸς ταῦτα ὕβριζε, ἀπείλει, ποίει πᾶν ὅ,τι ἂν ᾖ βουλομένῳ σοι, τῆς ἐξουσίας

ἀπόλαυε· ἀκουέτω ταῦτα καὶ βασιλεὺς, ὡς ἡμᾶς γε οὐχ αἱρήσεις, οὐδὲ πείσεις συνθέσθαι τῇ ἀσεβείᾳ, κἂν ἀπειλῇς χαλεπώτερα· ἐπειδὴ ταῦτα εἰπεῖν καὶ ἀκοῦσαι τὸν ὕπαρχον καὶ τὴν ἔνστασιν μαθεῖν τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως ἀκατάπληκτον καὶ ἀήττητον, τὸν μὲν ἔξω πέμψαι καὶ μεταστήσασθαι, οὐκέτι μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπειλῆς, ἀλλά τινος αἰδοῦς καὶ ὑποχωρήσεως· αὐτὸν δὲ τῷ βασιλεῖ προσελθόντα ὡς εἶχε τάχους, ἡττήμεθα, βασιλεῦ, εἰπεῖν τοῦ τῆς δὲ προβεβλημένου τῆς ἐκκλησίας· κρείττων ἀπειλῶν ὁ ἀνὴρ, λόγων στερρότερος πειθοῦς ἰσχυρότερος· ἄλλον δεῖ τινα πειρᾶν τῶν ἀγενεστέρων, τοῦτον δὲ ἢ διάζεσθαι φανερῶς, ἢ μὴ προσδοκᾷν εἴξειν ταῖς ἀπειλαῖς· ἐφ' οἷς ἑαυτοῦ καταγνόντα τὸν βασιλέα, καὶ τῶν ἐγκωμίων τοῦ ἀνδρὸς ἡττηθέντα, θαυμάζει γὰρ ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ πολέμιος, μήτε διάζεσθαι κελεῦσαι, καὶ ταὐτὸν τῷ σιδήρῳ παθεῖν, ὃς μαλάσσεται μὲν τῷ πυρὶ, μένει δὲ ὅμως σίδηρος. καὶ τρέψαντα εἰς θαῦμα τὴν ἀπειλὴν, τὴν μὲν κοινωνίαν οὐ δέξασθαι, τὴν μετάθεσιν αἰσχυνόμενον, ζητεῖν δὲ ἀπολογίαν, ἥτις εὐπρεπεστάτη· δηλώσει δὲ καὶ ταύτην ὁ λόγος· εἰς γὰρ τὸ ἱερὸν εἰσελθὼν μετὰ πάσης τῆς περὶ αὐτὸν δορυφορίας, ἦν δὲ ἡμέρα τῶν Ἐπιφανίων καὶ ἀθροισμὸς, καὶ τοῦ λαοῦ μέρος γενόμενος, οὕτως ἀφοσιοῦται τὴν ἔνωσιν, ἄξιον δὲ μηδὲ τοῦτο παραδραμεῖν· ἐπειδὴ γὰρ ἔνδον ἐγένετο καὶ τὴν ἀκοὴν προσβαλούσῃ τῇ ψαλμῳδίᾳ κατεβροντήθη, τοῦ τε λαοῦ τὸ πέλαγος εἶδε, καὶ πᾶσαν τὴν εὐκοσμίαν, ὅση τε περὶ τὸ βῆμα καὶ ὅση πλησίον ἀγγελικὴν μᾶλλον ἢ ἀνθρωπίνην, τὸν μὲν τοῦ λαοῦ προτεταμένον ὄρθιον, οἷον τὸν Σαμουὴλ ὁ λόγος γράφει ἀκλινῆ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ὄψιν καὶ τὴν διάνοιαν ὥσπερ οὐδενὸς καινοῦ γεγονότος, ἀλλ' ἑστηλωμένον, ἵν οὕτως εἴπω, Θεῷ καὶ τῷ βήματι, τοὺς δὲ περὶ αὐτὸν ἑστηκότας ἐν φόβῳ τινὶ καὶ σεβάσματι, ἐπειδὴ ταῦτα εἶδε, καὶ πρὸς οὐδὲν παράδειγμα ἠδύνατο θεωρεῖν τὰ ὁρώμενα, ἔπαθέ τι ἀνθρώπινον, σκότου καὶ δίνης πληροῦται τὴν ὄψιν καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ θάμβους· καὶ τοῦτο ἦν τοῖς πολλοῖς ἄδηλον ἔτι· ἐπεὶ δὲ τὰ δῶρα τῇ θείᾳ τραπέζῃ προσενεγκεῖν ἔδει, ὧν αὐτουργὸς ἦν, συνεπελάβετο δὲ οὐδεὶς ὥσπερ ἦν ἔθος, ἄδηλον ὂν εἰ προσήσεται, τηνικαῦτα τὸ πάθος γνωρίζεται· περιτρέπει γὰρ

καὶ εἰ μή τις τῶν ἐκ τοῦ βήματος ὑποσχὼν τὴν χεῖρα τὴν περιτροπὴν ἔστησε, κἂν κατηνέχθη πτῶμα δακρύων ἄξιον, εἶεν· ἃ δὲ αὐτῷ διήλεκται τῷ βασιλεῖ καὶ μεθ' ὅσης τῆς φιλοσοφίας ἐπειδὴ καὶ αὖθις τρόπον τινὰ συνεκκλησιάσας ἡμῖν εἴσω τοῦ παραπετάσματος ἑαυτὸν ἐποιήσατο, εἴς τε ὄψιν ἦλθε καὶ λόγους ποθῶν ἐκ πλείονος τί χρὴ λέγειν; τὶ δ' ἄλλο γε ἢ θεοῦ φωνὰς, αἳ τοῖς περὶ τὸν βασιλέα καὶ ἡμῖν τοῖς συνεισελθοῦσιν ἠκούσθησαν. Αὕτη γίνεται τῆς τοῦ βασιλέως περὶ ἡμᾶς φιλανθρωπίας ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη· τοῦτο τὸ λῆμμα τῆς τότε διοχλούσης ἐπηρείας τὸ πλεῖστον ὥσπερ τι ῥεῦμα διέλυσεν· ἕτερον δὲ τῶν εἰρημένων οὐκ ἔλαττον ἐνίκων οἱ πονηροὶ καὶ κυροῦται κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐξορία καὶ οὐδὲν ἀπῆν τῶν εἰς τοῦτο φερόντων· ἡ νὺξ παρῆν, ὁ δίφρος εὐτρεπὴς, οἱ μισοῦντες ἐν κρότοις, ἐν ἀθυμίᾳ τὸ εὐσεβὲς, περὶ τὸν πρόθυρον ὁδιπόρον ἡμεῖς, τἆλλα ὅσα τῆς καλῆς ἀτιμίας πάντα πεπλήρωται· τί οὖν; λύει ταύτην θεός· ὁ γὰρ πατάξας Αἰγύπτου τὰ πρωτότοκα τραχυνομένης κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ, οὗτος καὶ τὸν παῖδα τοῦ βασιλέως θραύει νόσου πληγῇ καὶ τὸ τάχος ὅσον ἐκεῖθεν τὸ γράμμα τῆς ἐξορίας ἐντεῦθεν τὸ δόγμα τῆς ἀρρωστίας καὶ ἡ χεὶρ ἐπέχεται τοῦ πονηροῦ γραφέως, καὶ ὁ ἅγιος ἀνασώζεται, καὶ γίνεται πυρετοῦ δῶρον ἀνὴρ εὐσεβὴς βασιλέα θρασὺν σωφρονίζοντος· τί τούτων ἐνδικώτερον ἢ ταχύτερον; τὰ δὲ τούτων ἑξῆς, ἔκαμνεν ὁ παῖς τῷ βασιλεῖ καὶ πονηρῶς εἶχε τοῦ σώματος· συνέκαμνε δὲ ὁ πατὴρ· καὶ τί γὰρ ὁ πατήρ· πανταχόθεν ἐπιζητῶν ἐπικουρίαν τῷ πάθει, καὶ ἰατρῶν τοὺς ἀρίστους ἐκλεγόμενος. καὶ λιταῖς προσκείμενος εἴπερ ἄλλοτέ ποτε, καὶ κατὰ γῆς ἐρριμμένος· ποιεῖ γὰρ βασιλέας ταπεινοὺς πάθος, καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, ἐπεὶ καὶ Δαβὶδ πρότερον ταὐτὸ ἐπὶ τῷ παιδὶ πεπονθὼς ἀναγέγραπται· ὡς δὲ οὐδὲν εὕρισκεν οὐδαμόθεν τοῦ κακοῦ φάρμακον, ἐπὶ τὴν πίστιν τοῦ ἀνδρὸς καταφεύγει, καὶ δι' ἑαυτοῦ μὲν οὐκ εἰσκαλεῖ, τὸ τῆς ὕβρεως ὑπόγυιον αἰσχυνόμενος, ἑτέροις δὲ τὴν πρεσβείαν ἐπιτρέπει τῶν οἰκειοτάτων ἑαυτῷ, καὶ φιλτάτων· καὶ ὅς παρῆν, οὐδὲν ἀνεδύς, οὐδὲ τοῦ καιροῦ κατεξαναστὰς, ὥσπερ ἄλλος τις, καὶ ὁμοῦ τῇ παρουσίᾳ, ῥᾷον ἡ νόσος γίνεται, καὶ χρηστοτέρων ὁ πατὴρ τῶν

ἐλπίδων, καὶ εἰ μὴ τὴν ἄλμην τῷ ποτίμῳ ὕδατι συνεκέρασεν, ὁμοῦ τε τοῦτον εἰσκαλέσας καὶ τοῖς ἑτεροδόξοις πιστεύτας, κἂν ὑγιείας τυχὼν ὁ παῖς ταῖς τοῦ πατρὸς χερσὶν ἀπεσώθη, καὶ τοῦτο ἐπιστεύετε, παρὰ τῶν τηνικαῦτα παρόντων καὶ κοινωνούντων τοῦ πάθους· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ τῷ ὑπάρχῳ μικρὸν ὕστερόν φασι συμβῆναι, κάμπτει καὶ τοῦτον ταῖς τοῦ ἁγίου χερσὶ συμπεσοῦσά τις ἀρρωστία, καὶ ὄντως πληγὴ τοῖς εὖ φρονοῦσι παίδευμα γίνεται, καὶ κρειττων εὐημερίας πολλάκις κακοπάθεια ἐκαμνεν· ἐδάκρυεν, ἐδυσφόρει, προσέπεμπεν, ἠντιβόλει, τὴν ἀπολογίαν ἔχεις ἑβόα, δὸς σωτηρίαν, καὶ μέντοι καὶ τυγχάνει ταύτης ὡς αὐτός τε ὡμολόγει, καὶ πολλοὺς ἔπειθε τῶν οὐκ εἰδότων· οὐ γὰρ ἐπαύετο τὰ ἐκείνου καὶ θαυμάζων καὶ διηγούμενος» (α). Ἀλλ' οὔτε αἱ τῆς βασιλίσσης Δομνίκης, ἥτις ἦν ἡ αἰτία πάντων τῶν κακῶν, ὑπὸ τρομερῶν ὀνείρων ἐνοχλήσεις καὶ αἱ δι' ἀνηκέστων ἀλγηδόνων βάσανοι, οὔτε οἱ τοῦ παιδὸς Γαλάτου ἀσθένεια καὶ ὁ θάνατος, οὔτε ἡ τοῦ πρὸς ὑπογραφὴν τῆς ἐξορίας καλάμου σύνθλασις καὶ ὁ τρόμος τῆς δεξιᾶς τοῦ βασιλέως, οὔτε ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἁγίου θεραπεία τοῦ Μοδέστου, ἐκώλυσαν ἄλλον ἔπαρχον καλούμενον Εὐσέβιον θεῖον τῆς Βασιλίσσης Δομνίκης τοῦ καταδιῶξαι τὸν ἅγιον· ἰδοὺ δὲ τί φησιν ὁ αὐτὸς τῆς Θεολογίας ἐπώνυμος περὶ τοῦ διωγμοῦ τούτου «οὐ μὴν οὖν ἀλλ' ὁ κινήσας ποτὲ τῷ Ἰσραὴλ Ἅδερ τὸν ἀλιτήριον οὗτος κινεῖ καὶ τούτῳ τὸν τῆς Ποντικῆς μοίρας ὕπαρχον, προφάσει μὲν ὡς ὑπὲρ γυναίου τινὸς ἀγανακτοῦντα, τὸ δ' ἀληθὲς τῆς ἀσεβείας ὑπερμαχοῦντα, καὶ κατὰ τῆς εὐσεβείας ἱστάμενον· ἐῶ τἆλλα καὶ ὅσα καὶ οἷα κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐξύβρισεν· ἴσον δὲ εἰπεῖν καὶ κατὰ τοῦ θεοῦ, πρὸς ὃν καὶ δι' ὃν ὁ πόλεμος· ὁ δὲ μάλιστα καὶ τὸν ὑβριστὴν ᾔσχυνε, καὶ τὸν ἀγωνιστὴν ὕψωσεν, εἴπέρ τι μέγα καὶ ὑψηλὸν ἡ φιλοσοφία, καὶ τὸ κρατοῦντα τῶν πολλῶν ταύτῃ φαίνεσθαι

(α) Γρηγ. Ναζ. Λόγ. Κ', σελ. 346—353. Σωκρ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. δ'. 26. Σωζομέν, βιβλ. ς', 16. Θεοδώρ. βιβλ. δ', 19. ὅστις ἐν τῇ διηγήσει τῆς τοῦ βασιλέως ἐν τῷ ἱερῷ συντεύξεως καὶ ταῦτα φησὶ «ὁ δὲ βασιλεὺς οὕτως ἠγάσθη τὸν ἄνδρα ὡς καὶ χωρία κάλλιστα ὧν εἶχεν αὐτόθι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ φρυντιζομένοις δωρήσασθαι πέπνησιν, οἳ τὸ σῶμα ἅπαν λελωβημένοι πλείονος ὅτι μάλιστα θεραπείας προσδέονται.»

τοῦτο δώσω τῷ λόγῳ, γυναῖκά τινα τῶν ἐπιφανῶν ἐξ ἀνδρὸς οὐ πρὸ πολλοῦ τὸν βίον ἀπολιπόντος ὁ τοῦ δικαστοῦ σύνεδρος ἐδιάζετο, πρὸς γάμον ἕλκων ἀπαξιοῦσαν· ἡ δὲ οὐκ ἔχουσα ὅπως διαφύγῃ τὴν τυραννίδα, βουλὴν βουλεύεται, οὐ τολμηρὰν μᾶλλον ἢ συνετήν· τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ προσφεύγει, καὶ Θεὸν ποιεῖται προστάτην κατὰ τῆς ἐπηρείας· τί οὖν ἔδει ποιεῖν ὦ πρὸς τῆς τριάδος αὐτῆς! ἵν' εἴπω τι καὶ δικανικῶς μεταξὺ τῶν ἐπαίνων, μὴ ὅτι τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ τῶντοιούτων ἅπασι νομοθέτην, ἄλλον δέ τινα τῶν πολὺ μετ' ἐκεῖνον, ἱερέα δὲ ὅμως, οὐκ ἀντιποιεῖσθαι κατέχειν, κήδεσθαι, χεῖρα ὀρέγειν Θεοῦ φιλανθρωπίᾳ καὶ νόμῳ τῷ τετιμηκότι θυσιαστήρια; οὐ πάντα δρᾶσαι καὶ παθεῖν ἐθελῆσαι πρότερον, ἤ τί βουλεύσασθαι κατ' αὐτῆς ἀπάνθρωπον; καὶ καθυβρίσαι μὲν τὴν ἱερὰν τράπεζαν, καθυβρίσαι δὲ τὴν πίστιν μεθ' ἧς ἱκέτευεν; οὗ φησιν ὁ καινὸς δικαστής· ἀλλ' ἡττᾶσθαι χρὴ τῆς ἐμῆς δυναστείας, καὶ προδότας γενέσθαι Χριστιανοὺς τῶν οἰκείων νόμων· ὁ μὲν ἐζήτει τὴν ἱκέτιν ὁ δ' εἶχετο κατὰ κράτος ὁ δ ἐξεμαίνετο, καὶ τέλος πέμπει τινὰς τῶν ὑπ' ἐξουσίας, τὸν τοῦ ἁγίου κοιτωνίσκον ἐξερευνήσοντας, οὐ κατὰ χρείαν μᾶλλον ἢ ἀτιμίαν· τί λέγεις; οἶκον ἐκείνου τοῦ ἀπαθοῦς, ὃν περιέπουσιν ἄγγελοι, ᾧ καὶ προσβλέπειν αἰδοῦνται γυναῖκες; καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν παρεῖναι καὶ ἀπολογεῖσθαι κελεύει, οὐδὲ ἡμέρως καὶ φιλανθρώπως, ἀλλ' ὡς ἕνα τῶν κατακρίτων· ὁ μὲν παρῆν, ὁ δὲ προὐκάθητο γέμων θυμοῦ καὶ φρονήματος· εἱστήκει δὲ οἷον ὁ ἐμὸς Ἰησοῦς Πιλάτου κρίνοντος, οἱ κέρατνοὶ δὲ ἠμέλουν· ἡ δὲ τοῦ θεοῦ μάχαιρα ἐστιλβοῦτο ἔτι καὶ ἀνεβάλλετο, καὶ τὸ τόξον ἐνετείνετο μὲν, κατείχετο δὲ τῇ μετανοίᾳ καιρὸν ὑπανοῖγον· ὅστις δὴ τοῦ θεοῦ νόμος, ἄθρει δὴ πάλην ἑτέραν ἀγωνιστοῦ καὶ διώκτου, τὸ περιαυχένιον ῥάκος σφενδονᾶσθαι προσέταττεν· ὁ δὲ προσαποδύσομαί σοι, φησιν, εἰ βούλει καὶ τὸ χιτώνιον· τύπτειν ἠπείλει τὸν ἄσαρκον· ὁ δὲ ὑπέκυπτε ξέειν τοῖς ὄνυξιν. . . ὁ δὲ, ἰατρεύεις φησὶ τὸ ἧπαρ, ὁρᾷς ὅπως με κατατρύχον, τοῖς τοιούτοις θεραπεύων σπαράγμασιν; οἱ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν ἡ δὲ πόλις ἤσθετο τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ κοινοῦ πάντων κινδύνου (κίνδυνον γὰρ ἕκαστος ἑαυτοῦ τὴν ὕβριν ἐνόμιζεν)

ἐκμαίνεται πᾶσα, καὶ ἀνάπτεται, καὶ ὡς καπνοῦ σκῆνος κινήσαντος, ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ διεγείρεται καὶ ἀνίσταται· γένος ἅπαν, καὶ ἡλικία πᾶσα, οἱ περὶ τὴν ὁπλοποιητικὴν καὶ βασίλειον ἱστουργικὴν μάλιστα· καὶ γὰρ εἰσι περὶ ταῦτα θερμότεροι, καὶ τὸ τολμᾷν ἐκ τῆς παρρησίας ἔχοντες, καὶ πᾶν ἦν ὅπλον ἑκάστῳ, τὸ παρὸν ἐκ τῆς τέχνης, εἴτέ τι ἄλλο τῷ καιρῷ τύχοι σχεδιασθὲν, αἱ δᾷδες ἐν χερσὶν, οἱ λίθοι προβεβλημένοι, τὰ ῥόπαλα εὐτρεπῆ, δρόμος ἁπάντων εἷς, βοὴ μία, προθυμία κοινή· θυμὸς ὁ δεινὸς ὁπλίτης ἢ στρατηγός· οὐδὲ γυναῖκες ἄοπλοι τηνικαῦτα τοῦ καιροῦ θήγοντος, μελίαι δ' ἦσαν αὐταῖς αἱ κερκίδες· αἳ οὐδὲ γυναῖκες ἔμενον ἔτ. τῷ ζήλῳ ῥωσθεῖσαι, καὶ εἰς ἀνδρῶν θάρσος μεταλλαττόμεναι· βραχὺς ὁ λόγος· μερίζεσθαι τὴν εὐσέβειαν ᾤοντο, εἰ τοῦτον διέλοιντο· καὶ οὗτος αὐτοῖς εὐσεβέστερος ἦν, ὅς πρῶτος ἐπιβαλεῖ χεῖρα τῷ τολμητῇ τῶν τοιούτων· τί οὖν ὁ σαβαρὸς ἐκεῖνος καὶ θρασὺς δικαστὴς; ἱκέτης ἦν, ἐλεεινὸς, ἄθλιος, τίνος οὐ ταπεινότερος; ἕως ἐπιρανεὶς ὁ χωρὶς αἵματος μάρτυς, καὶ χωρὶς πληγῶν στερανίτης, καὶ βίᾳ τὸν λαὸν κατασχὼν αἰδοῖ κρατηθέντα τὸν ἱκέτην ἑαυτοῦ καὶ ὑβριστὴν διεσώσατο»(α)· ἐπειδὴ δὲ ὁ Γρηγόριος ἐνταῦθα λέγει ὅτι ἤδη ὁ κοσμικὸς πόλεμος ἐτελεύτησε καὶ πέρας εἶχεν ἐκ Θεοῦ δεξιὸν, ἀποσιωπᾷ δὲ τὸ ὄνομα τούτου τοῦ ἐπάρχου τῆς Ποντικῆς, τινὲς ἀποδίδουσι τὸ συμβὰν τοῦτο τῷ ἐπάρχῳ τῆς Ποντικῆς Δημοσθένει, περὶ οὗ παρακατιόντες ὁμιλήσομεν, καὶ οὐχὶ τῷ Εὐσεβίῳ· ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν συνέβη μετὰ ταῦτα κατὰ τὸ 375, τοῦτο δὲ κατὰ τὸ 372· ἑπομένως ἀκολουθοῦντες ἡμεῖς ἐνταῦθα Νικήτᾳ τῷ σχολιαστῇ Γρηγορίου (β) νομίζομεν ὅτι Εὐσέβιος ἦν ὁ ταῦτα πράξας καὶ παθών· καὶ ὡς λέγει ὁ Γρηγόριος ἐτελεύτησε μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ κοσμικὸς πόλεμος, ἄρχεται δὲ ἤδη ὁ πόλεμος τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν ἐκείνοις συμμάχων, οἵτινες δυσμενῶς εἶχον πρὸς τὸν Βασίλειον, ὡς λέγει ὁ Γρηγόριος, τριῶν ὄντων τῶν ὑπαιτίων· οὔτε γὰρ τῷ τῆς πίστεως λόγῳ συνέβαινον, ὅτι μὴ πᾶσα

(α) Γρηγ. Ναζ. Λόγ. Κ'. σελ. 353—355.
(β) Νικήτας **Not in Nazianz p. 781.**

ἀνάγκη τοῖς πλήθεσι διαζόμενοι, οὔτε τὴν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ μικροψυχίαν τελέως καταλελύκασι· καὶ τὸ παρὰ πολὺ τῆς δόξης κρατεῖσθαι πάντων βαρύτατον ἦν αὐτοῖς, εἰ καὶ ὁμολογεῖν αἴσχιστον ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλη τις διαφορὰ, ἥ ταῦτα ἐκαινοποίησεν, ἡ τῆς Μητροπόλεως εἰς δύο διαίρεσις ἡ ἀκολουθήσασα τῇ πολιτικῇ διαιρέσει τῆς ἐπαρχίας Καππαδοκίας εἰς δύο ἐπαρχίας, Καππαδοκίαν πρώτην ἔχουσαν μητρόπολιν τὴν Καισάρειαν καὶ Καππαδοκίαν δευτέραν, ἧς μητρόπολις ἐγένετο ἡ πόλις Τύανα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Βασίλειος τότε (κατὰ Ὀκτώβριον λήγοντα τῷ 371) ἀπόδημος ἦν ἐπισκεπτόμενος τὰς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας ἥ ἐπίσκοπον τῇ Νύσσῃ χειροτονῶν, μετεπέμψαντο αὐτὸν οἱ Καισαρεῖς ταχέως εἰς τὴν πατρίδα· ἔρχεται δὲ παραχρῆμα οὐχὶ ἐλπίζων ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ ὠφελήσῃ, ἀλλ' ἵνα ἀποφύγῃ τὴν μομφὴν τῶν πολιτῶν διὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ· προγινώσκων δὲ ὁ μέγας πολίτης τῆς Καισαρείας τὰ ἐκ τῆς διαιρέσεως μέλλοντα νὰ προκύψωσι δεινὰ ἐλυπήθη τὰ μέγιστα ἐπὶ τῇ συμφορᾷ τῆς πατρίδος, ὡς δηλοῦται ἐκ τριῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως γραφεισῶν (ἐπιστ. 74, 75, 76.) Καὶ πρὸ τῆς ἐπανόδου μὲν ἔγραψε Μαρτιανῷ· διότι ἐν αὐτῇ συγγνώμην αἰτεῖ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν τῆς δεινοπαθούσης πατρίδος ἐπειγόντως αὐτὸν καλούσης· ἐξ οὗ γίνεται φανερὸν ὅτι ὁ Μαρτινιανὸς δὲν ἦτο πολὺ μακρὰν τοῦ τόπου ὅπου ὁ Βασίλειος διέτριβεν· ἦν δὲ οὗτος ἀνὴρ παντοδαπῆς παιδείας πλήρης καὶ ἐπειδὴ πλεῖστον ἴσχυε παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι, διὰ τῆς θρηνώδους τῶν κακῶν περιγραφῆς πειρᾶται νὰ πείσῃ αὐτὸν ὁ Βασίλειος ἥ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα νὰ προσέλθῃ, ὅπερ συμφορώτατον ἴσως καὶ πρέπον τῇ καλῇ τοῦ βίου προαιρέσει τοῦ Μαρτινιανοῦ, ἥ τοὐλάχιστον, εἰ τοῦτο βαρὺ καὶ διὰ τὴν ὥραν τοῦ ἔτους καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν, διὰ γραμμάτων νὰ βοηθῇ τῇ πατρίδι καὶ τῇ φωνῇ αὐτοῦ καὶ τῇ δικαίᾳ περὶ τὸ λέγειν ἐλευθερίᾳ, ἣν εἶχεν ἀπὸ τοῦ βίου, νὰ δηλώσῃ πᾶσιν οἷα καὶ ὅσα κακὰ προκύψουσιν ἐκ τῆς διαιρέσεως ταύτης τῆς Καππαδοκίας. Καλῶς ἔβλεπεν ὁ Βασίλειος ὅτι ἐν ταῖς συμφοραῖς ταύταις τῆς πατρίδος ἦτον ἀνάγκη αὐτὸς νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν αὐλὴν καὶ φίλοις μέγα δυναμένοις νὰ διηγηθῇ τὰ καθ' ἕκαστα· ἀλλ'

ἐπειδὴ ἥ τε τοῦ σώματος ἀρρωστία καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιῶν ἐπιμέλεια ἐκώλυεν αὐτὸν, ἔγραψε πρὸς δύο δυνατοὺς ἐν τῇ αὐλῇ ἄνδρας Ἀβούργιον καὶ Σωφρόνιον, μαγίστρους τῶν ὀφφικιάλων, καὶ ἐπιμαρτύρεται αὐτοὺς ἵνα τῇ κοινῇ πατρίδι (ἑκάτερος γὰρ ἦν Καππαδόκης) λυπηροτάτῳ ὀλέθρῳ πεπτωκυίᾳ νὰ βοηθήσωσιν. Οὐχὶ δὲ τοσαύτης χάριτος καὶ ἀξιώσεως; ἔτυχεν ὁ Βασίλειος ὥστε τὴν συμφορὰν ταύτην νὰ ἀποστρέψῃ τῆς πατρίδος, ἀλλ' ὅμως ἀνακούφισίς τις τοῦ κακοῦ, φαίνεται, ἠκολούθησε· διότι εἷς τῶν δυνατῶν φίλων, πρὸς οὓς ἔγραψεν, ἴσως ὁ Ἀβούργιος, ἔδωκε καιρὸν φιλανθρωπίας τῷ ἄρχοντι τῆς Καππαδοκίας, ὅστις ἦν ὁ θαυμάσιος Θηράσιος (α). Ἴσως δὲ ἡ φιλανθρωπία αὕτη ἦν τοῦτο ὅτι τῆς δευτέρας Καππαδοκίας μητρόπολις κατέστη οὐχὶ ἡ νοσερὰ Ποδανδὸς, ἀλλὰ τὰ Τύανα ἐν τόπῳ βελτίονι (β)· ὅτι δὲ ταῦτα ἐγένοντο τῷ 371 πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Οὐάλεντος εἰς Καισάρειαν, ἀρκούντως δηλοῦται ἐκ τῶν εἰρημένων· διότι τοσαῦτα γράμματα σταλέντα εἰς τὴν αὐλὴν δεικνύουσιν ὅτι ὁ Οὐάλης δὲν εἶχεν ἔλθῃ εἰσέτι· ἤδη χειμὼν ἤρχετο ἥ τοὐλάχιστον ἐπέκειτο ὅτε ἐμηνύθη τῷ Βασιλείῳ παρὰ τῶν συμπολιτῶν ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν μητρόπολιν ὁ δὲ Οὐάλης ἦλθεν εἰς Καισάρειαν ἀκολούθως τὸν χειμῶνα, ὥστε τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων, ὡς ἔρθημεν εἰπόντες, παρευρέθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ τῆς ἐπαρχίας διαίρεσις ἐγενετο μετὰ τὴν ἀναχώρησιν πάντως τοῦ Οὐάλεντος τοὐτέστι περὶ Μάρτιον μῆνα τοῦ ἔτους τούτου τοῦ 372 (γ)· ἐκ ταύτης δὲ προῆλθον τὰ δεινὰ τῆς ἐκκλησίας· διότι Ἄνθιμος ὁ Τυάνων ἐπίσκοπος ἠξίου ὥστε ἡ πόλις ἡ τῆς δευτέρας Καππαδοκίας γενομένη μητρόπολις τῷ αὐτῷ δικαιώματι νὰ γείνῃ καὶ ἐκκλησιαστικῶς μητρόπολις, ὁ δὲ Βασίλειος ἀντείχετο τῆς παλαιᾶς συνηθείας καὶ τῆς ἐκ τῶν πατέρων ἄνωθεν διαιρέσεως· καὶ ὁ μὲν Βασίλειος δικαίως ἰσχυρίζετο· ἀλλ' ὅτι πλεῖστον συνήργησε τῷ Ἀνθίμῳ εἶναι ὅτι τοῖς ἐπισκόποις Καπ-

(α) Βασιλ· ἐπίστ. 78.
(β) Vita s. Basil. XIX tom. III
(γ) αὐτόθι.

παδοκίας (τῆς δευτέρας) δὲν ἀπήρεσεν ἡ εὐκαιρία νὰ ἀποταχθῶσι Βασιλείῳ πρὸς ὃν, ὡς εἴπομεν, δυσμενῶς εἶχον, ἅπερ βεβαιοῖ σὺν τῷ Γρηγορίῳ (α) καὶ Βασίλειος περὶ τῶν ἐν λόγῳ ἐπισκόπων λέγων «ἐπειδὴ ἑτέρας ἐπαρχίας ὠνομάσθησαν, ἐνόμισαν ἀθρόως καὶ ἀλλοεθνεῖς καὶ ἀλλόφυλοι πρὸς ἡμᾶς γεγενῆσθαι, οἵ τοσοῦτον ἡμᾶς ἠγνόησαν, ὅσον οἱ μηδὲ τὴν ἀρχὴν πεπειραμένοι, μηδὲ εἰς λόγους ποτὲ ἀφικόμενοι» (β)· καὶ περὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἐπισκόπων τῆς πρώτης Καππαδοκίας βλέπομεν τὸν Βασίλειον ἐρωτῶντα ἐν ταῖς πρὸς Εὐσέβιον Σαμοσάτων ἐπιστολαῖς. Ἦν δὲ ὁ τοιοῦτος πόλεμος καὶ ἐπισκόποις ἄτιμος πάντως, τοῖς πλήθεσι δὲ ὀλέθριος. Μαθὼν δὲ ὁ Γρηγόριος τὰς ἐνοχλήσεις τοῦ Βασιλείου δὲν ἠμέλησε τοῦ ὀφειλομένου τῷ χρόνῳ τούτῳ καθήκοντος· προσήνεγκε δὲ αὐτῷ τὴν ὑπηρεσίαν, ὑποσχόμενος τὴν εἰς Καισάρειαν ἔλευσιν αὐτοῦ, ἂν θελήσῃ ὁ Βασίλειος, ὁτὲ μὲν ἵνα συσκέπτηται μετ' αὐτοῦ, ὁτὲ δὲ ἵνα συμμετέχῃ τῶν ὕβρεων. Καίτοι δὲ λέγων ὅτι δὲν φοβεῖται μὴ ὁ Βασίλειος ποιήσῃ τι ἀφιλόσοφον ἐν τοῖς λυπηροῖς καὶ ἑαυτοῦ ἀνάξιον, τὴν αἰτίαν τῆς διχονοίας ἀνευρίσκει μὲν ἐν τῷ φθόνῳ τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν περὶ τὸν Βασίλειον δὲν ἦσαν ἀναίτιοι τὰ ἑαυτῶν δι' ἐκείνου θεραπεύοντες καὶ τὸν σπινθῆρα τῆς διχονοίας ἀνάπτοντες (γ)· οὗτοι δὲ ἦσαν ἴσως οἱ μαθηταὶ τοῦ Σεβαστείας Εὐσταθίου. Ἤδη δὲ ὁ Ἄνθιμος ἐκ τῆς τοῦ Βασιλείου πρὸς Εὐστάθιον φιλίας λαβὴν εὑρὼν βλασφημεῖ λέγων μὴ χρῆναι δασμοφορεῖν κακοδόξοις καὶ ὑπεσπῶντο σύνοδοι παρ' αὐτοῦ, πρόσοδοι διηρπάζοντο, πρεσβύτεροι τῶν ἐκκλησιῶν οἱ μὲν ἀνεπείθοντο, οἱ δὲ ὑπηλλάττοντο... ὃ δὲ πλεῖον αὐτὸν ἐξέμηνεν αἱ Ταυρικαὶ πρόσοδοι καὶ παρόδιοι, αὐτῷ μὲν ὁρώμεναι, ἐκείνῳ δὲ προσγενόμεναι καὶ τὸν ἅγιον Ὀρέστην ἐκκαρποῦσθαι μέγα ἐτίθετο, ὡς καὶ τῶν ἡμιόνων λαβέσθαι ποτὲ τοῦ ἀνδρὸς, ἰδίαν ὁδὸν ὁδεύοντος, εἴργων τοῦ πρόσω μετὰ λῃστρικοῦ συντάγματος» οὕτως ὁ μὲν Ἄνθιμος

(α) Γρηγ. Λόγ. Κ', σελ. 355.
(β) Βασ. ἐπιστ. 98.
(γ) Γρηγορ. Ναζ. ἐπιστ. 25.
(δ) Γρηγ. Ναζ. Λόγ. Κ', 356. συγόδους δὲ ἐνταῦθα νοητέον τὰς ἐκκλησί-

παρὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα· μετὰ λῃστρικοῦ συντάγματος κατέλαβε τὰ στενὰ καὶ διήρπαζε τὰς προσόδους καὶ μάλιστα τὰς ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ὀρέστου, κατὰ τὸ ὄρος Ταῦρον, ὅσαι κομιζόμεναι εἰς Καισάρειαν διήρχοντο διὰ τῶν Τυάνων, τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ κατὰ παράκλησιν αὐτοῦ ἐλθόντος Γρηγορίου δι' ἄλλης ὁδοῦ πορευομένων· ὁ δὲ Βασίλειος δὲν ἠρνεῖτο μὲν ὅλως τὸ τοῦ μητροπολίτου δίκαιον τῷ Ἀνθίμῳ, διεφέρετο δὲ μᾶλλον πρὸς αὐτὸν περὶ τῶν τῆς νέας ἐπαρχίας ὁρίων, ἅτινα ὁ Ἄνθιμος ἐπεθύμει νὰ ἐκτείνῃ ὅσον ἀπωτέρω ἠδύνατο· Ἦρισαν δὲ πρὸς ἀλλήλους κατ' ἐξοχὴν περὶ τῶν Σασίμων, κώμης κειμένης ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγάλης ὁδοῦ μεταξὺ τῶν ὁρίων τῶν δύο ἐπαρχιῶν· ἐν ᾗ τελευταῖον ὁ Βασίλειος, ἵνα διατηρήσῃ τὴν κώμην ταύτην ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐκκλησίᾳ, κατέστησεν ἐπίσκοπον τὸν παλαιὸν αὐτοῦ φίλον Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν φρονῶν μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι αὐτὸς μάλιστα εἶναι ὁ ἐπιτήδειος νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ τοῦ μητροπολίτου Καισαρείας δίκαια, πρός τε τῆς ἐκκλησίας τὸ ὄρελος ἐν γένει ἀφορῶν (ε)· καίτοι ὁ Γρηγόριος οὐχὶ ἄνευ ἀγανακτήσεως χαριεντίζεται Βασιλείῳ ὅτι Σασίμων ἐπίσκοπον αὐτὸν κατέστησεν ἵνα πολεμῇ πρὸς Ἄνθιμον, ὅταν ἐκεῖνος συλλαμβάνῃ τὰς ἡμιόνους αὐτοῦ τὰ στενὰ τηρῶν

αι τὰς ἀνηκούσας Βασιλείῳ, ὡς καὶ ἤδη ἐν διαφόροις ἐπαρχίαις εὑρίσκονται ἐκκλησίαι ἀνήκουσαι εἰς ἄλλας μητροπόλεις· ταύτας δὲ νῦν καλοῦσι μετόγια· διὰ δὲ τὰς ταυρικὰς προσόδους ὁ συγγραφεὺς τοῦ Μ. ἐτυμολογικοῦ ἐν λέξει Ταῦρος λέγει «Ταῦροι ὄρος ἐπὶ χώρας κείμενον, ἐν ᾧ εἰσι βάλανοι πρὸς τροφὴν τῶν συν· λοιπὸν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὄρους ἔφεσον, ἃς ταυρικὰς προσόδους φασί.» ἡ δὲ λέξις παρόδιος φαίνεται ὅτι σημαίνει τέλος τι ὅπερ κατέβαλλον οἱ διαβαίνοντες τὰς Κιλικίας πύλας ὑπὲρ τῶν ἱερῶν ἢ φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων τῆς Καισαρείας, καθὼς παρόμοιον ἐτέλουν οἱ διαβαίνοντες τὰ στενὰ ταῦτα ἄχρι πρὸ ὀλίγου καὶ ὅπερ ἐκαλεῖτο τουρκιστὶ πάτζ· ἤδη δὲ αὐθις τελοῦσι χρηματικόν τι ποσὸν διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῆς λιωφόρου.

(ε) «Τὸν ἀδελφὸν Γρηγόριον κἀγὼ ἠβουλόμην οἰκονομεῖν ἐκκλησίαν τῇ αὐτοῦ φύσει σύμμετρον αὕτη δὲ ἦν πᾶσα εἰς ἓν συνταχθεῖσα ἡ ὑφ' ἥλιῳ· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, ἔστω ἐπίσκοπος, μὴ ἐκ τοῦ τόπου σεμνυνόμενος ἀλλὰ τὸν τόπον σεμνύνων ἀφ' ἑαυτοῦ. ὄντως γὰρ μεγάλου ἐστὶν οὐ τοῖς μεγάλοις μόνον ἀρκεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα ποιεῖν τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει» Βασιλ. ἐπιστ. 98 πρ. Εὐσέβ. Σαμοσάτων.

καὶ ὡς ὁ Ἀμαλὴκ τὸν Ἰσραὴλ ἀπείργων (α)· ὁ δὲ Γρηγόριος παρὰ πολὺ τὴν ἀρχιερωσύνην εὐλαβούμενος, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπεποιεῖτο νὰ προχειρισθῇ ἐπίσκοπος προφασιζόμενος τὴν ἐλεεινὴν τῆς κώμης ἐκείνης κατάστασιν (β)· ἔπειτα δὲ προτραπεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς συγκατένευσε καὶ ἐδέχθη τὴν χειροτονίαν. Ἀλλὰ παραχρῆμα ἦλθεν εἰς διένεξιν μετὰ τοῦ Ἀνθίμου, ὅστις πρῶτον μὲν ἐκώλυεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Σάσιμα, ἔπειτα δὲ ἠνάγκαζεν ἵνα ὑποταχθῇ εἰς αὐτὸν ὡς εἰς μητροπολίτην, καὶ τελευταῖον ἤθελε νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸν οἷον μεσίτην παρὰ τῷ Βασιλείῳ ἵνα πρὸς τοῦτον διαλλαγῇ· ἀλλ' ὁ Βασίλειος μαθὼν ἐμέμφθη τὸν ἑαυτοῦ φίλον ὡς χαριζόμενον εἰς τὸν Ἄνθιμον διὰ δὲ ταῦτα πάντα δυσαρεστηθεὶς ὁ Γρηγόριος παρητήθη εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκείνης, οὐδὲ μίαν ἱερὰν πρᾶξιν ἐπιτελέσας ἐν αὐτῇ (γ), καὶ ἔφυγε πάλιν εἰς τὴν ἔρημον· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἤθελεν ὁ Βασίλειος νὰ μιμῆται τὰ κακουργήματα τοῦ Ἀνθίμου, μηδὲ νὰ ἀδιαφορῇ, ἐπενόησε λύσιν τοῦ κακοῦ θαυμασίαν, ὅτι ἐπολλαπλασίασε τὰς ἐπισκοπὰς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τὴν στάσιν αὐτὴν εἰς ὠφέλειαν τῆς ἐκκλησίας μετέτρεψε διότι οὕτως ἐγένετο ψυχῶν ἐπιμέλεια πλείων καὶ ὅτι ἑκάστη πόλις εἶχε τὰς ἑαυτῆς προσόδους καὶ ὅτι τέλους τῇ ἐπινοίᾳ ταύτῃ καὶ οἰκονομίᾳ τοῦ Βασιλείου ἐλύθη ὁ ἱερὸς οὗτος πόλεμος. «Προσθήκην γὰρ, λέγει ὁ Γρηγόριος, τῆς ἐκκλησίας ποιεῖται τὴν στάσιν καὶ τὴν συμφορὰν ὡς κάλλιστα διατίθεται πλείοσιν ἐπισκόποις τὴν πατρίδα καταπυκνώσας· ἐξ οὗ τί γίνεται; τρία τὰ κάλλιστα· ψυχῶν ἐπιμέλεια πλείων καὶ τὸ πόλιν ἑκάστην τὰ ἑαυτῆς ἔχειν καὶ τὸ λυθῆναι ταύτῃ τὸν πόλεμον» (α)· ἐκ τούτων δὲ γίνεται φανερὸν ὅτι ἐν πολλοῖς τόποις πρότερον τῇ Καισαρείᾳ ὑπαγομένοις ὁ Βασίλειος κατέστη νέας ἐπισκοπὰς καὶ ἐπειδὴ τῇ ἐπινοίᾳ ταύτῃ ἦρεν ἐκ τοῦ μέσου τὴν ἀφορμὴν τῆς στάσεως, ὁ Ἄνθιμος ἀσμενέστερον προσεχώρησε ταῖς περὶ εἰρήνην προτάσεσιν· ὅ τι δὲ ἰδίᾳ βουλήσει ἐποίησεν ὁ Βασίλειος ἐν τοῖς τόποις τούτοις, οὓς ὁ Ἄνθιμος δὲν ἠδύνατο νὰ ἰδιοποιηθῇ, τὸ αὐτὸ φαίνεται ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἀμφισβητουμέναις, αὐτοῦ συμφωνοῦντος Ἀνθίμου, ἐγένετο ἀφοῦ συνεφώνησαν περὶ εἰρήνης· διότι ὁ Βασίλειος ἐντυχὼν τοῖς ἐπισκόποις τῆς δευτέρας Καππαδοκίας, παρεκάλεσεν Εὐσέβιον Σαμοσάτων, ἵνα ἐλθὼν εἰς Καισάρειαν συνεργήσῃ αὐτῷ εἰς κατάστασιν ἐπισκόπων (β)· ἐλείποντο ἄρα ἄλλοι ἐπίσκοποι χειροτονητέοι παρ' ἐκείνους, οὓς ὁ Βασίλειος εἶχε χειροτονήσει κατ' αὐτὸν τὸν ἀναβρασμὸν τῆς στάσεως καὶ διὰ ταῦτα αὕτη τῆς εἰρήνης ἡ πρότασις μεταξὺ ἄλλων προετάθη ὥστε αἱ νέαι ἐπισκοπαὶ νὰ ἱδρυθῶσιν ἐν τοῖς ἀμφισβητουμένοις τόποις (γ).

Μόλις κατεπαύθη ἡ πρὸς τὸν Τυάνων ἐπίσκοπον διαφορὰ καὶ νέα ἄλλη ἐξερράγη, ἔτι πικροτέρα, ἡ ἑξῆς· ὁ Βασίλειος εἶχεν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ χρόνου φιλίαν μετὰ τοῦ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Σεβαστείας, ὃν ἐτίμα ὡς ἄνδρα εὐσεβῆ· ἀλλ' ἡ πίστις τοῦ Εὐσταθίου ἦν ὕποπτος παρὰ πολλοῖς τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων καὶ μάλιστα παρὰ τῷ μητροπολίτῃ αὐτοῦ Θεοδότῳ, τῷ ἐπισκόπῳ Νικοπόλεως πρωτευούσης τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας, ἔνθα ἔκειτο ἡ Σεβάστεια, ὅστις οὐδεμίαν ἤθελε νὰ ἔχῃ μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν· ὁ Βασίλειος ὅμως δὲν ἀπεφάσιζε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἄνδρα πε-

(α)· Γρηγ. Ναζ. Λόγ. Κ', σελ. 356. ἐπιστ. 31. **Vita s. Basil c. IV** Τὸ αὐτὸ δὲ λέγει ἐν τῷ ἑαυτοῦ Βίῳ ὁ Γρ.

«Τούτοισι' ὁ πεντήκοντα χωρεπισκόποις, στενούμενος δέδωκα τῆς εὐψυχίας, καὶ ταῦθ' ἵν ἁρπάζοντος ἄλλου πρὸς βίαν περικρατήσῃ τὴν καθέδραν καινίσας. ἡμεῖς γὰρ αὐτῷ τῶν ἀρηΐων φίλων τὰ πρῶτα (καὶ γὰρ ἦμεν ἄλκιμοί ποτε καὶ δεινὸν οὐδὲν τραύματ' ἠλογημένα.» (Γρηγ. Ναζ. Τόμ. Β'. σελ—8.

(β) Ἰδοὺ πῶς αὐτὸς περιγράφει τὰ Σάσιμα, ἐν τῷ ἑαυτοῦ Βίῳ, Τόμ. Β'. σελ. 7.

«Ταθμός τις ἐστὶν ἐν μέσῃ λεωφόρῳ τῆς Καππαδοκῶν, ὃς σχίζει' εἰς τρισσὴν ὁδὸν ἄνυδρος, ἄλυσος, οὐδ' ὅλως ἐλεύθερος, δεινῶς ἀπευκτὸν καὶ στενὸν κωμύδριον. κόνις τὰ πάντα καὶ ψόφοι σὺν ἅρμασι θρῆνοι, στεναγμοί. πράκτορες, στρέβλαι, πέδαι· λαὸς δ' ὅσοι ξένοι τε καὶ πλανώμενοι αὖτη Σασίμων τῶν ἐμῶν ἐκκλησία.»

(γ) Γρηγόρ. Ναζιανζ. Βίος, τόμ. Β'. σελ. 9.

«τῆς μὲν δοθείσης οὐδόλως ἐκκλησίας προσηψάμην, οὐδ' ὅσον λατρείαν μίαν θεῷ προσενεγκεῖν, ἢ συνεύξασθαι λαῷ, ἢ χεῖρα θεῖναι κληρικῶν ἐνὶ γέ τῳ»

(α) Ρηγ. Ναζ. Λόγ. Κ', σελ. 356.

(β) Βασιλ. ἐπιστ. 100.

(γ) **Vita s. Basil. XXIV.**

πεισμένος ὢν περὶ τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος αὐτοῦ καὶ γινώσκων ὅτι ὡμολόγησε τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Τυάνοις (α). Κληθεὶς δὲ ὁ Βασίλειος παρὰ τοῦ Θεοδότου εἰς Σύνοδον καὶ προθύμως ὑπακούσας εἰς τὴν κλῆσιν, ἐπειδὴ ἔμελλε νὰ διαβῇ διὰ τῆς Σεβαστείας, ἤθελησεν ἐν παρόδῳ νὰ συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ Εὐσταθίου· προέτεινε λοιπὸν εἰς αὐτὸν τὰ περὶ τῆς πίστεως ἐγκλήματα, δι' ὅσα ὁ Θεόδοτος κατηγορεῖ αὐτὸν ὡς αἱρετικὸν καὶ ἐζήτησεν εἰ μὲν ἀκολουθεῖ τὴν ὀρθὴν πίστιν νὰ ὁμολογήσῃ ἵνα διατηρήσῃ ὁ Βασίλειος τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν, εἰ δὲ μὴ ἵνα τοῦ λοιποῦ ἀλλοτρίως ἔχῃ πρὸς αὐτόν· πολλῶν δὲ γενομένων λόγων πρὸς ἀλλήλους, τελευταῖον οὐδὲ εἰς τὸ σμικρότατον εὑρέθησαν διαφερόμενοι πρὸς ἑαυτούς, καὶ οὕτω περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀναστάντες συμπροσευχήθησαν καὶ ἀπέδωκαν ὁμοῦ τὴν εὐχαριστίαν εἰς τὸν Κύριον· ὁ Βασίλειος ὅμως ἔβλεπεν ὅτι ἦν ἀνάγκη νὰ λάβῃ ἔγγραφον παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ὁμολογίαν, ἀλλ' ὑπὸ πολλῆς ἀκριβείας ἤθελε νὰ συνταχθῇ πρότερον ὁ τύπος αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Θεοδότου· ὁδὲ Θεόδοτος μαθὼν ὅτι ὁ Βασίλειος ὡμίλησε μετὰ τοῦ Εὐσταθίου οὐδὲν ἀκριβέστερον θελήσας νὰ πληροφορηθῇ περὶ τοῦ πράγματος, δὲν ἐκάλεσε πλέον αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Σύνοδον· καὶ οὕτως ὁ Βασίλειος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ λυπούμενος ὅτι ἀτελεῖς ἔμειναν οἱ κάματοι αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῶν ἐκκλησιῶν(β). Μετὰ δέ τινα χρόνον ἰδὼν ὅτι ἡ πίστις τοῦ Εὐσταθίου ἦν ἔτι πάντοτε ὕποπτος πρὸς τοὺς ἄλλους, ἡ δὲ ὑποψία αὕτη ἐδύνατο ἴσως νὰ πέσῃ καὶ κατ' αὐτοῦ ὡς προστατεύοντος τὸν Εὐστάθιον εὑρισκόμενος ἐν Νικοπόλει ὅπου ἦλθεν ἵνα μεταβῇ εἰς Ἀρμενίαν καὶ καταστήσῃ μετὰ τοῦ Θεοδότου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἐπισκόπους πρὸς καταρτισμὸν τῶν ἐκκλησιῶν ἔπεμψε πρὸς τὸν Εὐστάθιον ἔγγραφον τῆς πίστεως ὁμολογίαν, ἣν μετὰ τοῦ Θεοδότου συνέταξε συνιστῶσαν μάλιστα τὸ κῦρος τοῦ ἐν Νικαίᾳ συμβόλου καὶ ἀναθεματίζουσαν τοὺς κτίσμα λέγοντας τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ὁ Εὐστάθιος ὑπέγραψε τὴν ὁμολογίαν ταύτην ὡς ἐξῆς.

(α) Βασιλ. ἐπιστ. σμδ'.
(β) Βασιλ ἐπιστ. ϟ θ'.

«Εὐστάθιος ἐπίσκοπος Σοὶ Βασιλείῳ ἀναγνοὺς ἐγνώρισα καὶ συνήνεσα τοῖς προγεγραμμένοις, ὑπέγραψα δὲ συμπαρόντων μοι τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἡμετέρου Φρόντωνος καὶ τοῦ χωρεπισκόπου Σεβήρου καὶ ἄλλων τινῶν κληρικῶν» (α). Λαβὼν δὲ ὁ Βασίλειος ταύτην τὴν ὑπογραφὴν συνεκάλεσε σύνοδον τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων δηλονότι τῆς Καππαδοκίας καὶ Ἀρμενίας, ἵν' ἀποκαταστήσῃ παρ' αὐτοῖς γνησίαν καὶ ἄδολον τὴν μετ' ἀλλήλων ἕνωσιν· ὑπεσχέθη δὲ καὶ ὁ Εὐστάθιος νὰ ἔλθῃ μετὰ τῶν ἐπαδῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀφοῦ παρῆλθεν ὁ προσδιορισμένος καιρὸς καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετο ἔστειλε τελευταῖον ἄνθρωπον φέροντα γράμμα πρὸς τὸν Βασίλειον φιλικὸν μέν, ἀλλ' οὐδεμίαν μνείαν τῶν συμβάντων ποιούμενον· τότε οἱ ἐπίσκοποι οἱ συνελθόντες ἐκεῖ φαιδροὶ καὶ πρόθυμοι ἐπ' ἐλπίδι εἰρήνης ἐβιάσθησαν νὰ ἀναχωρήσωσι τεταραγμένοι καὶ τεθλιμμένοι (β)· ὁ δὲ Βασίλειος ἐγνώρισε τέλος τὴν ὑπόκρισιν τοῦ Εὐσταθίου καὶ ἐπείσθη ὅτι οἱ συμβουλεύσαντες αὐτὸν προπολλοῦ νὰ διακόψῃ τὴν μετὰ τούτου κοινωνίαν κάλλιον αὐτοῦ τὸν ἄνδρα ἐγίνωσκον. Διαρρήξας δὲ ὁ Εὐστάθιος ἔκτοτε τὸ πρόσωπεῖον τῆς ἐπικρίσεως πρῶτον μὲν ἤρχισε νὰ καταλαλῇ τοῦ Βασιλείου δημοσίᾳ καὶ νὰ κατηγορῇ αὐτὸν ὡς ἀλλότρια τοῖς ἑαυτοῦ διδασκαλίας εἰς τὰς ψυχὰς τοῦ λαοῦ ἐνσπείροντα δόγματα (γ)· ἔπειτα δὲ καὶ βιβλίον ἐξέδωκε κατ' αὐτοῦ πλῆρες ὕβρεων καὶ συκοφαντιῶν, ἐν ᾧ καὶ ἔλεγε προσέτι ὅτι ἐπιβούλως ἐξηπατήθη εἰς τὴν τῆς ὁμολογίας ἐκείνης ὑπογραφὴν τὸ σύγγραμμα τοῦτο τὸ ὁποῖον ὁ Βασίλειος βιβλίον ἀποστασίου ἀποκαλεῖ κατὰ συνέμφασιν πρὸς τὸν μωσαϊκὸν νόμον (δ) πρὸς Δαζίζαν τινὰ ἐπιγραφόμενον κατεσπάρη ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐν παντὶ τῷ Πόντῳ καὶ διεδόθη ἔν τε Γαλατίᾳ καὶ Βιθυνίᾳ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἑλλησπόντου· ἡ δὲ ἐν αὐτῷ κυριωτέρα κατηγορία ἦν ὅτι ὁ Βασίλειος ἔλαβε κοινωνίαν μετὰ τοῦ αἱρεσιάρχου Ἀπολιναρίου· διότι πρὸ δέκα ἑπτὰ περίπου ἐτῶν ἔγραψεν ἐπιστολήν τινα πρὸς

(α) Βασιλ. ἐπιστ. ρκε'.
(β) Βασιλ. ἐπιστ, σμδ'.
(γ) ὁ αὐτ. ἐπιστ. ρλ'.
(δ) Βασ. ἐπιστ. σκδ'.

αὐτὸν, ὁπότε δηλαδὴ ὅ τε Βασίλειος καὶ Ἀπολινάριος ἦσαν ἔτι λαϊκοὶ (α)· ὁ Βασίλειος ἔκρινε καλὸν νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς σιωπῆς καὶ ἐν διαστήματι τριῶν ὅλων ἐτῶν οὐδὲν σύγγραμμα πρὸς ἀπολογίαν ἑαυτοῦ ἐδημοσίευσεν, ἀλλ' ἔγραψε μόνον ἐπιστολὰς πρός τινας φίλους καταδικάζων τὴν πλάνην τοῦ Ἀπολιναρίου· οἷον πρός τινα Ὀλύμπιον καλούμενον Νεοκαισαρέα, πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀντιοχείας Μελέτιον καὶ πρὸς τὸν τῆς Νικοπόλεως Θεόδοτον (β)· ὁ Εὐστάθιος μετὰ ταῦτα προέτεινε συμβιβασμὸν δι' Εὐσεβίου τοῦ Σαμοσάτων ἐπισκόπου· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Βασίλειος ἐζήτησε νὰ κηρύξῃ ἐκεῖνος παρρησίᾳ ὅτι ἀφορίζει τῆς κοινωνίας αὐτοῦ πάντας τοὺς μὴ δεχομένους τὴν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐκτεθεῖσαν πίστιν, καὶ τοὺς λέγοντας τὸ ἅγιον Πνεῦμα κτίσμα· ὁ δὲ Εὐστάθιος ἀπεκρίθη δι' ἀμφιβόλων ἐκφράσεων· τότε ὁ Βασίλειος ἀπήντησεν ὅτι ἐὰν ὁ Εὐστάθιος ἀρνηθῇ τὴν κοινωνίαν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως αὐτὸς δέχεται τὴν εὐθύνην πᾶσαν τῶν γενομένων ἐφ' ἑαυτόν· εἰ δὲ μὴ δὲν δύναται νὰ παραστῇ εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ θεοῦ μετὰ ὑποκρίσεως (γ). Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ χρόνου ἡ ἐκκλησία Σεβαστείας διῃρέθη· καὶ οἱ μὲν ἔμειναν προσκεκολλημένοι εἰς τὸν ἐπίσκοπον αὐτῶν Εὐστάθιον, οἱ δὲ εἰς τὸν Βασίλειον. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπράττοντο ἐξ αἰτίας τῶν ἐπισκόπων.

§. 38. Ἐπέκειτο δὲ τῇ Καππαδοκίᾳ καὶ ταῖς γείτοσιν ἐκκλησίαις χειμὼν καὶ παρὰ τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων, ὃν ἀπὸ σκοπιᾶς τινος προϊδὼν ὁ Βασίλειος ἔγραφε μικρὸν μετὰ τὴν ἐκ Πόντου ἐπάνοδον πρὸς τοὺς Χαλκιδεῖς ὅτι «ὁ ἐμπρησμὸς ὁ τὰ πολλὰ τῆς ἀνατολῆς ἐπινειμάμενος ὑφέρπει ἤδη καὶ τὴν ἡμετέραν καὶ τὰ κύκλῳ πάντα περιφλέξας ἅπτεσθαι φιλονεικεῖ καὶ τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ ἐκκλησιῶν, ἄς τέως ἐκίνει πρὸς δάκρυον ὁ ἐκ γειτόνων καπνὸς» (δ). Πρῶτον δὲ καὶ μέγιστον τῶν τῆς Καππαδοκίας κακῶν ἐγένετο ὁ Δημοσθένης, οὗτινος καταστάντος διοικητοῦ τῆς Καππαδοκίας εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐνεπιστεύθη ἀνδρὶ πρῶτον μὲν χριστιανῷ, ἔπειτα ὀρθῷ τὸν τρόπον καὶ ἀκριβεῖ τῶν νόμων φύλακι· ἀλλ' ἐψεύσθη τῶν ἐλπίδων ὁ Βασίλειος· ἐπειδὴ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἤρξατο τοὺς αἱρετικοὺς νὰ ὑπερασπίζῃ ὅσον ἐμίσει τοὺς ὀρθοδόξους ὅλως ἄπειρος ὢν τἄλλα καὶ ἀδαὴς θείων καὶ ἱερῶν πραγμάτων καὶ εἰς τὴν θεραπείαν τῆς σαρκὸς κυρίως ἀσχολούμενος νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν (α). Τοῦτον, φαίνεται, νοεῖ ὁ Βασίλειος ὅταν λέγῃ ὅτι τὸ παχὺ κῆτος ταράσσει τὴν ἐκκλησίαν Δοάρων (β)· καὶ ἄλλα χοῦ ἄγγελον σατὰν ὀνομάζει καὶ πρόμαχον τῆς αἱρέσεως καὶ μηδὲ τοῦ αἵματος φειδόμενον τῶν πιστῶν (γ)· οὐχὶ δὲ ἀπίθανον ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Δημοσθένης, οὗτινος λοιδοροῦντος Βασίλειον ἐνώπιον τοῦ Οὐάλεντος καὶ βαρβαρίσαντος, ὑπομειδιῶν ὁ Βασίλειος «εθεασάμεθα, εἶπε, καὶ Δημοσθένην ἀγράμματον·» ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος, παροξυνθεὶς ἐπὶ μᾶλλον ἠπείλησε, «Σὸν ἐστιν, ἐπανέλαβεν ὁ μέγας Ἱεράρχης, τῆς τῶν ζωμῶν καρυκείας φροντίζειν· δογμάτων θείων ἐπαΐειν οὐ δύνασαι, βεβυσμένας ἔχων τὰς ἀκοάς» (δ). Ἦλθε δὲ δὶς ὁ Δημοσθένης εἰς Καισάρειαν κατὰ τὸ 375· διότι ὁ Βασίλειος εἰπὼν «ἐπεδήμησεν ἡμῖν δικάριος κτλ» παρεντιθείς τινα περὶ τοῦ αὐτοῦ λέγει «πάλιν ἡμῖν ἀπῆλθε θυμοῦ καὶ φόνου πνέων» ἐξ οὗ δηλοῦται ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ἦλθεν ἵν' ἀναλάβῃ τοὺς οἴακας τῆς ἑαυτοῦ διοικήσεως, ἔπειτα δὲ ἵνα ἐξενέγκῃ δείγματα τοῦ πρὸς ὀρθοδόξους μίσους αὐτοῦ (ε). Μεταξὺ δὲ τῶν πρώτων αὐτοῦ πράξεων πρέπει νὰ τάξωμεν σύνοδον κακοδόξων, οὓς ἐν μέσῳ χειμῶνι συνεκάλεσεν εἰς Ἄγκυραν· διότι ἤ

(α) ἐπιστ. σμβ'.
(β) ἐπιστ. ρκθ'. ρλ'. ρλα'.
(γ) Βασ. ἐπισ. ρκη.
(δ) Βασ. ἐπιτσ. σκδ'.

(α) ἐπιστ. σλζ'.
(β) Βασ. ἐπιστ. σλα'.
(γ) Βασ. ἐπιστ. σμή'.
(δ) Θεοδ. ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. Δ'. 19. Καὶ Γρηγόριος δὲ ὁ Νύσσης ἐν παρόδῳ λέγει ὅτι (ὁ Βασίλειος) ποτέ τῶν ὑπάρχων τινὶ τὸ ἦπαρ ἐξοίσειν αὐτοῦ τῶν σπλάγχνων καταπληκτικῶς ἀπειλήσαντι, μειδιάματι τὴν ἀπαίδευτον ἀπειλὴν καταχλευάζων φησί. χάριν οἶσομαί σοι τῆς προαιρέσεως καὶ γὰρ οὐ μετρίως ἀνιᾷ τὸ ἦπαρ τοῖς σπλάγχνοις ἐγκείμενον· ἐκβαλὼν οὖν αὐτὸ, καθὼς ἠπείλησας, τοῦ λυποῦντος ἐλευθερώσεις τὸ σῶμα» Γρηγορ. Νύσσ. εἰς Βασιλ, σελ. 707.
(ε) Βασ. ἐπιστ. σλζ'.

θελεν ἵνα εἰς τὰς πράξεις αὐτοῦ προστεθῇ εἶδός τι κύρους ἐπισκοπικοῦ· ἐν τῇ συνόδῳ δὲ ταύτῃ κατηγορήθη Γρηγόριος ὁ Νύσσης παρὰ Φιλοχάρους, ἀνθρώπου ἀγενοῦς ὅτι ἱερὰ χρήματα παρὰ τοῦ ἑαυτοῦ προκατόχου, ὡς εἶναι πιθανόν, καταλειφθέντα ἐσπατάλησεν ὡσαύτως δὲ ἐσυκοφαντήθη ὅτι ἐχειροτονήθη παρὰ τοὺς κανόνας· ὅθεν ὁ Δημοσθένης πέμψας στρατιώτας προσέταξε τὴν σύλληψιν αὐτοῦ· ὁ δὲ ὑπήκουσε μὲν τῷ προστάγματι, ὑπὸ δὲ πλευρίτιδος κατασχεθεὶς καὶ ἅμα ἐκ τῆς προσγενομένης αὐτῷ ψύξεως ταλαιπωρούμενος τῇ συνήθει τῶν νεφρῶν ἀρρωστίᾳ, ἐπειδὴ ἀπαραιτήτως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν κατείχετο διαφυγὼν τὰς χεῖρας αὐτῶν κατέφυγεν εἴς τι χωρίον ἡσυχίαν ἔχον (α). Καὶ ἐνόμιζε μὲν ὁ Βασίλειος ὅτι θὰ μετακληθῇ αὐτὸς οὗτος, οὐχὶ δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς εἴδομεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἡ πονηρία τοῦ δυνατωτάτου κορυφαίου τῶν αἱρετικῶν ἐξερράγη, οὗτος δὲ ἔφυγε, τότε δὴ φοβηθεὶς μὴ παροξύνῃ ἡ ἐκείνου φυγὴ τὸν Δημοσθένην, σπεύδει νὰ ἐξιλεώσῃ αὐτὸν διὰ γραμμάτων τιμητικῶν λίαν ἀποδεικνύων ὅτι ἡ ἀναβολὴ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Γρηγορίου οὐδὲν τὰ δημόσια πράγματα παραβλάπτει, οὔτε τὰ ἐκκλησιαστικά· διότι ἕτοιμοί εἰσι, λέγει, οἱ ταμίαι τῶν ἱερῶν χρημάτων λόγον δοῦναι καὶ δεῖξαι τὴν συκοφαντίαν· δύναται δὲ νὰ φανερωθῇ ἡ ἀλήθεια καὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων παρὰ τοῦ μακαρίου ἐπισκόπου· ὅσον δὲ περὶ τῆς χειροτονίας Γρηγορίου, εἴπερ θέλει ὁ Δημοσθένης περὶ τούτων τῶν πραγμάτων νὰ κρίνῃ αὐτόν, δίκαιον ὥστε πάντες οἱ ἐπίσκοποι νὰ συνέλθωσιν, ἐπειδὴ τὸ πταῖσμα εἶνε τῶν χειροτονησάντων (β), οὐχὶ δὲ τοῦ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἐκβιασθέντος νὰ δεχθῇ τὴν λειτουργίαν· εἶτα δὲ πα-

(α) Βασ. σκε'. σλς'.

(β) αὐτόθ. καὶ ἐπιστ. σλζ'. Ἡ δὲ σκε'. ἐπιστολὴ τοῦ Βασιλείου ἐγράφη ἐν ὀνόματι πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς Καππαδοκίας· «πάντες ἤλθομεν λέγει, ἐπὶ τὸ ἱκετεῦσαι τὸ μέγεθός σου» φαίνεται ὅτι ἐν τῷ ἀριθμῷ τούτῳ περιλαμβάνονται ἑκατέρας Καππαδοκίας οἱ ἐπίσκοποι· διότι ἑκάτεροι εἶχον χειροτονήσῃ τὸν Γρηγόριον, καθὸ χειροτονηθέντα πρὸ τῆς διαιρέσεως τῆς Καππαδοκίας· διὰ τοῦτο καὶ ἑκατέροις διέφερε τὸ πρᾶγμα· οὐδὲν ἄρα θαυμαστὸν εἰ συνήργησαν ἐν τούτῳ Βασιλείῳ εἶχον δὲ διαλλαγῇ πρὸς αὐτὸν πρὸ τοῦ χρόνου τούτου ἀληθῶς καὶ ἐκ ψυχῆς διότι τὸν μητροπολίτην Ἀνθιμον καλεῖ ὁμόψυχον ἐν τῇ ἐπιστολῇ σι'.

ρακαλεῖ τὸν Δημοσθένην ὁ Βασίλειος, ἵνα φυλάξῃ αὐτῷ τὴν ἀκρόασιν ἐπὶ τῆς πατρίδος, μηδὲ νὰ ἔλκῃ αὐτὸν εἰς ἀλλοδαπὴν, μηδὲ νὰ ἀναγκάζῃ εἰς συντυχίαν ἐπισκόπων, πρὸς οὓς διεφώνει περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων (α)· ἐν τῇ αὐτῇ δὲ συνόδῳ ὁ Δημοσθένης, οὗ τινος τὸ πνεῦμα ἔφριττον οἱ ἐπίσκοποι, Ὕψιν τὸν Παρνασσοῦ ἐπίσκοπον ἐξέβαλεν ἀντικατέστησε δὲ τὸν Ἐκδίκιον· ἦν δ' ὁ Ἐκδίκιος ἐκεῖνος Εὐϊππίου θρέμμα, τουτέστιν εἶχε χειροτονηθῇ ὑπ' αὐτοῦ, ὅστις μετὰ τοῦ Ἀνυσίου καὶ τούτου θρέμματος ὡσαύτως τοῦ Εὐϊππίου εἰς τὸ λυμαίνεσθαι τὰς ἐκκλησίας ἦν στενότατα συνδεδεμένος (β)· τοῦτον, φαίνεται, διεδέξατο ὁ Ὕψις, οὗτινος ἀποβιώσαντος ὁ Βασίλειος παραμυθεῖ τὴν τεθλιμμένην ἐκκλησίαν Παρνασσοῦ (γ). Μετὰ δὲ τὴν τῆς Ἀγκύρας σύνοδον μικρὸν ἀσχοληθεὶς ὁ Δημοσθένης περὶ τὰ τοῦ στρατοπέδου ἐπανῆλθεν εἰς Καισάρειαν καὶ εὐθὺς μιᾷ φωνῇ τοὺς τῆς ἐκκλησίας Καισαρέων κληρικοὺς τῇ βουλῇ παρέδωκεν· ἐντεῦθεν μετέβη εἰς Σεβάστειαν, ὅπου διέτριψε πολλὰς ἡμέρας καὶ πάντας μὲν τοὺς κοινωνοῦντας τῷ Βασιλείῳ βουλευτὰς ὀνομάζων κατεδίκασε τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ δημοσίου, τοὺς δὲ τοῦ Εὐσταθίου φίλους μεγίσταις τιμαῖς ἐθεράπευσε (δ). Μετὰ δὲ ταῦτα προσέταξε νὰ συγκροτηθῇ σύνοδος ἐν Νύσσῃ, τοῦ 375 λήγοντος, ὑπὸ Γαλατῶν καὶ Ποντικῶν Ἀρειανῶν ἐπισκόπων, οἵτινες καὶ προθύμως τοῦτο ἐδέξαντο· μεταξὺ δὲ τούτων προεξῆρχον πάλιν Εὐστάθιος ὁ Σεβαστείας Ἀνύσιός τε καὶ Ἐκδίκιος ὁ Παρνασσηνός· οὗτοι ἐξήλασαν τότε Γρηγόριον τὸν Νύσσης τῇ ἑαυτῶν γνώμῃ, καὶ ἀντεισήγαγον ἄνδρα, μᾶλλον δὲ ἀνδράποδον ὀλίγων ὀβολῶν ἄξιον, κατὰ δὲ τὴν διαφθορὰν τῆς πίστεως ἐφάμιλλον πρὸς τοὺς καταστήσαντας αὐτόν (ε). Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκκλησίαν Δοάρων, κώμης ἐν τῇ δευτέρᾳ Καππαδοκίᾳ, συνετάραξε τὸ παχὺ κῆτος, ὁ Δημοσθένης, διότι τῇ κώμῃ ταύτῃ «φθόρον ἄνθρωπον, ὀρφανῶν οἰκέτην, ἀποδράντα μὲν τοὺς ἑαυτοῦ δεσπότας, διὰ δὲ

(α) Βασ. ἐπιστ. σλζ'.
(β) Βασ. ἐπιστ. σλζ'. καὶ σλθ'.
(γ) ἐπιστ. ξδ'.
(δ) ἐπιστ σλζ'.
(ε) ἐπιστ. σλθ'.

κολακείας ἀθέου γυναίου, ἥ πρότερον μὲν Γεωργίῳ ἐκέχρητο πρὸς τὸ ἴδιον θέλημα, εἶτα δὲ τοῦτον ἔσχε διάδοχον ἐκείνου, ἔπηξαν, τὸ ἐλεεινὸν τῆς ἐπισκοπῆς καθυβρίζοντες ὄνομα (α). Καὶ ἄλλον δὲ ἄνδρα ἐξώλη καὶ προώλη μνημονεύει ὁ Βασίλειος εἰς τὰς ἐκκλησίας εἰσαχθέντα, τουτέστι παρὰ Ἀνυσίου καὶ Ἐκδικίου χειροτονηθέντα (β), ὃν ἔπεμψαν εἰς Δόαρα, περὶ οὗ ἀλλαχοῦ ὁ Βασίλειος «καὶ Δόαρα, φησὶ, τὸν παλαιὸν ἀπέλαβε μουλίωνα» (γ)· ἐκ τούτων δὲ συνάγεται ὅτι οὗτος πρότερον Δοάρων ἦν ἐπίσκοπος, ὕστερον δὲ ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἐξελάθη καὶ ἀντ' αὐτοῦ κατεστάθη ὁ Εὐλάλιος, οὗ ἐν τῇ χειροτονίᾳ ἐξεφώνησε τὸν λ'. λόγον ὁ Γρηγόριος· ἐπὶ δὲ Δημοσθένους τυχὼν καιροῦ ἀνέλαβε τὴν ἐπισκοπήν· ἴσως δὲ τὸ τοῦ Βασιλείου «Δοάρα τὸν παλαιὸν ἀπέλαβε μουλίωνα» δηλοῖ ὅτι ὁ πονηρὸς οὗτος ἄνθρωπος μετήρχετο πρότερον τὸ ἔργον ἡμιονηλάτου ἐν Δοάροις. Μέχρι τοσούτου δὲ τὸν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν πόλεμον ἐξήγαγεν ὁ Δημοσθένης, ὥστε οὐδὲ αἵματος ἐφείσθη, ὡς προείρηται, τῶν ὀρθοδόξων. Ἀσκλήπιον δέ τινα μὴ θελήσαντα νὰ κοινωνήσῃ πρὸς τὸν Εὐστάθιον, ἤ ἕτερόν τινα Ἀρειανὸν ἐπίσκοπον, ὃν ὁ Βασίλειος Δωὴκ ὀνομάζει οὕτως ἐρράβδισαν κατὰ προσταγὴν αὐτοῦ, ὥστε καὶ ἀπέθανεν ὑπὸ τῶν πληγῶν, μᾶλλον δὲ διὰ τῶν πληγῶν μετετέθη εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἀληθινήν· ἀκόλουθα δὲ καὶ ἀνάλογα τούτῳ ἦσαν τὰ λοιπὰ πάντα· διωγμοὶ πρεσβυτέρων καὶ διδασκάλων καὶ ὅσα ἄλλα ἐπόμενον ἦν νὰ ποιῶσιν ἄνθρωποι παράφορα καταχρώμενοι τῇ δυναστείᾳ πρὸς τὸ ἑαυτῶν θέλημα (δ). Ἤθελον δὲ οἱ Ἀρειανοὶ καὶ αὐτὸν τὸν Βασίλειον νὰ ἐκθρονίσωσιν ἐν συνόδῳ, ἣν ἐβουλεύοντο νὰ συγκροτήσωσιν, ἀλλ' ὁ θεὸς τὰς βουλὰς τῶν πονηρῶν τούτων ἀνθρώπων διεσκέδασεν εἰς στερέωσιν καὶ δόξαν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Καππαδοκίας· τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ συμβάντα τῇ Καππαδοκικῇ ἐκκλησίᾳ ὡς ἐν ἐπιτομῇ, κατὰ τοὺς Οὐάλεντος χρόνους. Καθόλου δὲ τὸν ἐπὶ τοῦ Οὐάλεν-

(α) Βασιλ. ἐπιστ. σλθ'.
(β) Βασιλ. αὐτ. καὶ ἐπιστ. σλζ'.
(γ) ἐπιστ. σλα'.
(δ) ἐπιστ. σμη'.

τος διωγμὸν περιγράφει ὁ Βασίλειος διὰ τῆς σμγ'. ἐπιστολῆς αὐτοῦ «διωγμὸς κατέλαβεν ἡμᾶς ἀδελφοὶ τιμιώτατοι καὶ διωγμῶν ὁ βαρύτατος· διώκονται γὰρ ποιμένες ἵνα διαρσκορπισθῶσι τὰ ποίμνια· καὶ τὸ βαρύτατον ὅτι οὔτε οἱ κακούμενοι ἐν πληροφορίᾳ κτλ. οὐ τόπος τοῦ καρπῶσαι ἐνώπιον Κυρίου καὶ εὑρεῖν ἔλεος.»

§. 39. Ὅτε δὲ εἰς τὸν μέγαν τοῦτον τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον, τόν τε δρόμον τελέσαντα καὶ τὴν πίστιν τηρήσαντα, ἐπῆλθεν ὁ καιρὸς ἵν' ἀξιωθῇ τῶν στεφάνων, νεκρὸς ὢν ἤδη σχεδὸν καὶ ἄπνους, οὐχὶ μόνον διὰ τελευταίας ὁμιλίας ἐστήριξε τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, νέας τρόπον τινὰ ἀναλαβὼν δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ τοὺς γνησιωτάτους αὐτῶν ἐχειροτόνησε φροντίζων, ὡς λέγει ὁ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος, ἵνα μὴ τούτους τὸ ἱερὸν βῆμα ζημιωθῇ. Διδάξας δὲ καὶ παραινέσας τὸ περὶ τὴν κλίνην αὐτοῦ ἐν λύπῃ καὶ ἀθυμίᾳ ἱστάμενον πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου τελευταῖον εἰπών, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον τῇ ά. Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 379, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία τὴν ἔνδοξον αὐτοῦ μνήμην κατ' ἔτος μέχρι τῆς σήμερον πανηγυρίζει· ἐπὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου ἐκφορᾶς τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ συρροὴ τοῦ λαοῦ, ὥστε οὐκ ὀλίγοι ἀπέθανον ἐκ τοῦ ὠθισμοῦ καὶ τῆς συγκλονήσεως· καὶ οἱ τοιοῦτοι ἐμακαρίζοντο, ὑπὸ τῶν ἐπιζώντων καὶ ὠνομάζοντο ἕνεκα τῶν σωζομένων ἔτι ζωηρῶν τῆς εἰδωλολατρείας ἀναμνήσεων, «θύματα ἐπιτάφια·» πλήρεις ἦσαν αἱ ἀγοραὶ, αἱ στοαὶ, αἱ διόροφοι, αἱ τριόροφοι· ἕκαστος προὐθυμεῖτο νὰ ψαύσῃ ἤ τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου τοῦ ἁγίου, ἤ τοῦ σκίμποδος, ἐφ' οὗ ἐφερέτο, ἔχων πλήρη πίστιν, ὅτι δύναταί τι νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τούτου· οἱ κλαυθμοὶ κατέπνιγον τῶν ὕμνων τὴν ψαλμῳδίαν καὶ ἐθρήνουν αὐτὸν οὐχὶ μόνον πάντες καθόλου οἱ χριστιανοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐθνικοὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι (α)· Ἐκ τῶν πολλῶν εἰς τιμὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ διδασκάλου γενομένων πανηγυρικῶν λόγων σώζονται εἰσέτι τέσσαρες ὁ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, ὁ τοῦ Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, ὁ τοῦ Ἀμφιλοχίου, ἐπισκόπου Ἰκονίου, καὶ ὁ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ.

(α) Γρηγορ. Ναζ. Λόγ. Κ'. σελ. 371.

§. 40. Τὴν ἔξοχον τοῦ μεγάλου Βασιλείου εὐσέβειαν, τήν τε βαθεῖαν σοφίαν καὶ ἐπιστημονικὴν γνῶσιν, καὶ τὴν ἐν τῇ ῥητορικῇ τέχνῃ δεινότητα αὐτοῦ τρανώτατα κηρύττουσι τὰ ὑπὸ τοῦ φωστῆρος τούτου ἐκπονηθέντα συγγράμματα. Ἰδοὺ ἡ κρίσις, ἣν ἐπιφέρει περὶ αὐτοῦ, ὡς περὶ συγγραφέως ὁ κριτικώτατος Φώτιος. «Ἄριστος ἐν πᾶσι τοῖς αὐτοῦ λόγοις ὁ μέγας Βασίλειος λέξει δὲ καθαρᾷ καὶ εὐσήμῳ καὶ κυρίᾳ καὶ ὅλως πολιτικῇ καὶ πανηγυρικῇ δεινὸς, εἴ τις ἄλλος, χρήσασθαι· νοημάτων τε τάξει καὶ καθαρότητι, πρῶτος, ἀλλ' οὐδενὸς δεύτερος ἄδεται· πιθανότητος δὲ καὶ γλυκύτητος καί γε λαμπρότητος ἐραστής, καὶ ῥέων τῷ λόγῳ, καὶ ὥσπερ ἐξ αὐτοσχεδίου πηγάζων τὸ ῥεῖθρον· καὶ τῷ πιθανῷ δὲ ἐπὶ τοσοῦτον ἦκεν ἀποκεχρημένος, ὡς εἴτις πολιτικοῦ λόγου τοὺς αὐτοῦ λόγους παράδειγμα ἑαυτῷ θείη, ἔπειτα τούτου; ἐκμελετήσῃ, μηδὲ τῶν εἰς τοῦτο συντελούντων δηλονότι νόμων ἄπειρος ὑπάρχων, οὐδενὸς αὐτῶν ἑτέρου δεήσεσθαι οἶμαι, οὔτε Πλάτωνος, οὔτε Δημοσθένους, οἷς οἱ παλαιοὶ ἐν διατρίβειν προτρέπονται, εἰς τὸ πολιτικόν τε καὶ πανηγυρικὸν ῥήτορα γενέσθαι» (α)· ὁ δὲ θεολόγος Γρηγόριος τὴν ἐν λόγοις δύναμιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ κράτος παραβάλλει πρὸς σάλπιγγα, ἀντηχοῦσαν εἰς τὸν ἀέρα, ἢ πρὸς φωνὴν θεοῦ «Οἶμαι, εἴ τις ἐγένετο ἢ γενήσεται σάλπιγξ ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος φθάνουσα, ἢ θεοῦ φωνὴ, τὸν κόσμον περιλαμβάνουσα, ἢ σεισμὸς οἰκουμένης ἔκ τινος καινοτομίας καὶ θαύματος, ταῦτα εἶναι τὴν ἐκείνου φωνὴν καὶ διάνοιαν, τοσοῦτον ἅπαντας ἀπολείπουσαν καὶ κάτω τιθεῖσαν, ὅσον τὴν τῶν ἀλόγων φύσιν ἡμεῖς... Τίς μὲν ἑαυτὸν ἐκάθηρε μᾶλλον τῷ πνεύματι, καὶ ἄξιον τοῦ διηγεῖσθαι τὰ θεῖα παρεσκεύασε; Τίς δὲ μᾶλλον ἐφωτίσθη φῶς γνώσεως, καὶ διέκυψεν εἰς τὰ βάθη τοῦ πνεύματος καὶ μετὰ τοῦ θεοῦ τὰ περὶ θεοῦ διεσκέψατο; ... Πάντα μὲν ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ τῷ πνεύματι μεμαρτύρηται, οὐχ ὡς ἀγνοοῦντι, ἀλλ' ὡς ἐντρυφῶντι τῇ θεωρίᾳ. Πάντα δὲ ἐκείνῳ διηρμήνευται τὰ τοῦ πνεύματος, ἐξ ὧν ἦθος ἅπαν ἐπαίδευσε καὶ ὑψηγορίαν ἐδίδαξε,

(α) Φωτ. Μυριοβιβλ. 141 παρὰ Κοντογόνῃ.

καὶ τῶν παρόντων ἀπανέστησε, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα μετεσκεύασε... Τίς μὲν ἄλλη συλλόγου σήμερον χάρις; τίς δὲ συμποσίων ἡδονή; τίς δὲ ἀγορῶν, τίς δὲ ἐκκλησιῶν; ... Μία καὶ διὰ πάντων καὶ ἡ μεγίστη, τὰ ἐκείνου συγγράμματα καὶ πονήματα οὐδὲ γραφεῦσιν εὐπορία τις ἄλλη μετ' ἐκεῖνον, ἢ τὰ ἐκείνου συγγράμματα· σιωπᾶται τὰ παλαιὰ, ὅσα τινὲς τοῖς θείοις λόγοις ἐνίδρωσαν· βοᾶται τὰ νέα, καὶ οὗτος ἄριστος ἡμῖν ἐν λόγοις, ὃς ἂν τὰ ἐκείνου μάλιστα τυγχάνῃ γινώσκων καὶ διὰ γλώσσης φέρων, καὶ συνετίζων τὰς ἀκοάς· ἤρκεσε γὰρ εἷς ἀντὶ πάντων τῶν σπουδαιοτέρων εἰς παίδευσιν· ἐγὼ τοῦτο μόνον αὐτοῦ διηγήσομαι· Ὅταν τὴν ἐξαήμερον αὐτοῦ μεταχειρίζωμαι καὶ διὰ γλώσσης φέρω, μετὰ τοῦ κτίστου γίνομαι καὶ γινώσκω κτίσεως λόγους, καὶ θαυμάζω τὸν κτίστην πλέον ἢ πρότερον, ὄψει μόνῃ διδασκάλῳ χρώμενος· ὅταν τοῖς ἀντιῤῥητικοῖς ἐντύχω λόγοις, τὸ σοδομιτικὸν ὁρῶ πῦρ, ᾧ τεφροῦνται γλῶσσαι πονηραὶ καὶ παράνομοι, ἢ τὸν χαλάνης πύργον, κακῶς μὲν οἰκοδομούμενον, καλῶς δὲ λυόμενον· ὅταν τοῖς περὶ πνεύματος, εὑρίσκω Θεὸν, ὃν ἔχω, παῤῥησιάζομαι τὴν ἀλήθειαν, ἐπιβατεύων τῆς ἐκείνου θεολογίας καὶ θεωρίας· ὅταν ταῖς ἄλλαις ἐξηγήσεσιν, ἃς τοῖς μικρὰ βλέπουσιν ἀναπτύσσει, τρισσῶς ἐν ταῖς στερραῖς ἑαυτοῦ πλαξὶ τῆς καρδίας ἀπογραψάμενος, πείθομαι μὴ μέχρι τοῦ γράμματος ἵστασθαι, μηδὲ βλέπειν τὰ ἄνω μόνον, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω διαβαίνειν, καὶ εἰς βάθος ἔτι χωρεῖν ἐκ βάθους ἄβυσσον ἀβύσσῳ προσκαλούμενος, καὶ φωτὶ φῶς εὑρίσκων, μέχρις ἂν φθάσω πρὸς τὸ ἀκρότατον· ὅταν ἀθλητῶν ἐγκωμίοις προσομιλήσω, περιῤῥονῶ τὸ σῶμα καὶ σύνειμι τοῖς ἐπαίνοις καὶ πρὸς τὴν ἄθλησιν διεγείρομαι· ὅταν ἠθικοῖς λόγοις καὶ πρακτικοῖς, καθαίρομαι ψυχὴν καὶ σῶμα, καὶ ναὸς Θεοῦ γίνομαι δεκτικὸς, καὶ ὄργανον κρουόμενον πνεύματι, καὶ θείας ὑμνῳδὸν δόξης τε καὶ δυνάμεως. τούτῳ μεθαρμόζομαι καὶ ῥυθμίζομαι, καὶ ἄλλος ἐξ ἄλλου γίνομαι, τὴν θείαν ἀλλοίωσιν ἀλλοιούμενος» (α). Καὶ μὴ νομίσῃ τις ὅτι λέγων ταῦτα ὁ θεῖος Γρηγόριος, μεταχειρίζεται ῥητορικὴν ὑπερβολὴν,

(α) Γρηγ. Ναζ. Λόγ. Κ', σελ. 363.

ἢ φιλικῶς κολακεύει· διότι καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων κριτικῶν ὁ μὲν Ἔρασμος οὐδένα εὑρίσκει Βασιλείου ἐφάμιλλον ἐν τῇ ρητορικῇ τέχνῃ· ὁ δὲ Γαρνιέρος, ἐγκωμιάζων τὸν ἄνδρα, πάντα, λέγει ὅσα ὑπάγονται εἰς τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων σπουδήν, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν πρέπει νὰ ἀρύηταί τις μᾶλλον, ἢ ἐκ τῶν τοῦ Βασιλείου συγγραμμάτων· ὁ δὲ Ρολλῖνος προβάλλει αὐτὸν εἰς τοὺς νέους ὡς ἕνα τῶν δεινοτέρων τῆς ῥητορείας διδασκάλων (α)· ἐπειδὴ δὲ ὁ Γρηγόριος ἐπαινεῖ τὴν περὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλείου κηδεμονίαν καὶ προστασίαν καὶ τὰς διατάξεις τῶν εὐχῶν καὶ τὴν εὐκοσμίαν τοῦ βήματος (β), ἀναφέρομεν ἐν παρόδῳ τὴν ἐπὶ τοῦ Βασιλείου τάξιν τῆς ἐκκλησίας καθὰ περιγράφει αὐτὸς οὗτος «ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει παρ' ἡμῖν ὁ λαὸς ἐπὶ τὸν οἶκον τῶν προσευχῶν καὶ ἐν πόνῳ καὶ θλίψει καὶ συνοχῇ δακρύων ἐξομολογούμενοι τῷ θεῷ τελευταῖον ἐξαναστάντες τῶν προσευχῶν εἰς τὴν ψαλμῳδίαν καθίστανται· καὶ νῦν μὲν διχῇ διανεμηθέντες ἀντιψάλλουσιν ἀλλήλοις, ὁμοῦ μὲν τὴν μελέτην τῶν λογίων ἐντεῦθεν κρατύνοντες, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἀμετεώριστον τῶν καρδιῶν ἑαυτοῖς διοικούμενοι· ἔπειτα πάλιν ἐπιτρέψαντες ἑνὶ κατάρχειν τοῦ μέλους, οἱ λοιποὶ ὑπηχοῦσι· καὶ οὕτως ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῆς ψαλμῳδίας τὴν νύκτα διενεγκόντες μεταξὺ προσευχόμενοι ἡμέρας ἤδη ὑπολαμπούσης, πάντες κοινῇ ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος καὶ μιᾶς καρδίας τὸν τῆς ἐξομολογήσεως ψαλμὸν (τὸν Ν'.) ἀναφέρουσι τῷ Κυρίῳ, ἴδια ἑαυτῶν ἕκαστος τὰ ῥήματα τῆς μετανοίας ποιούμενοι (Βασιλ. ἐπιστ. σζ'.) Κατὰ δὲ τὸν Σωκράτην ἐν Καισαρείᾳ ἡρμήνευον τὰς Γραφὰς ἐν τῷ ἑσπερινῷ τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἐπίσκοποι (γ). Πρὶν ἢ δὲ προβῶμεν εἰς τὸν διάδοχον τοῦ Βασιλείου ἀναφέρομεν ἐν συντόμῳ καὶ τοὺς συγχρόνως τῷ Βασιλείῳ ἐν Καππαδοκίᾳ διαπρέψαντας φωστῆρας καὶ προμάχους τῶν ὀρθῶν τῆς πίστεως δογμάτων.

(α) Παρὰ Κοντογ. Πατρολ. Τόμ. Β'. σελ. 476.

(β) Γρηγ. Λόγ. Κ', σελ 340

(γ) Σωκρ. ἐκκλ. ἱστ. ε'. 22. παραβλ. καὶ τὰ σημειωθέντα παρ' ἡμῶν ἐν τῇ Πνευματικῇ πανοπλίᾳ καὶ Κωνστ. οἰκον. περὶ τῶν ο', ἑρμηνευτῶν βιβλ. δ', σελ 765.

§. 41. Ἰάκωβος, ὁ διὰ τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ περὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐπιστήμην σοφὸς ἐπονομαζόμενος, ἦν τὴν πατρίδα Νισίβιος, δηλαδὴ ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν ὁρίων τοῦ Ρωμαϊκοῦ καὶ Περσικοῦ βασιλείου κειμένης πόλεως, ἥτις παρὰ μὲν τῶν Ἑλλήνων καλεῖται Ἀντιόχεια Μυγδονίας, ὑπὸ δὲ τῶν Σύρων Νίσιβις. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας διήγαγε βίον σκληρὸν καὶ μονήρη, διαιτώμενος εἰς δάση, καὶ ὄρη καὶ σπήλαια νηστεύων ἀδιαλείπτως καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῆς ἀσκήσεως σκληραγωγίαις γυμναζόμενος· ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Μαξιμίνου διέλαμψεν ὡς ὁμολογητὴς, καὶ ἀνυψώθη μετὰ ταῦτα εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς πατρίδος αὐτοῦ· ἐπὶ δὲ τῆς ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου συναριθμεῖται μετὰ τῶν πρώτων τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας ὑπερασπιστῶν, ὡς ἐγκωμιάζει αὐτὸν ὁ Θεοδώρητος (α). Ἀπέθανε δὲ ὁ μακάριος Ἰάκωβος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, ἐτάφη πλησίον τῶν τειχῶν τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως Νισίβεως, οἱονεὶ εἰς φυλακὴν αὐτῆς κείμενος· ἀλλὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ σώματος τὰ λείψανα εἰσελθὼν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς μετὰ πολλὰ ἔτη ὕστερον εἰς Νίσιβιν, διέταξε νὰ ἐκβληθῶσι τῆς πόλεως (β)· ὁ δὲ Σωζόμενος ἱστορεῖ μόνον ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς, διαβαίνων ἐκεῖθεν ἠπείλησε τοὺς Νισηβηνοὺς ὅτι οὔτε βοηθήσει αὐτοῖς, οὔτε πρεσβείαν αὐτῶν δέξεται καὶ ὡς ἐναγοῦς τῆς αὐτῶν πόλεως οὐκ ἐπιβήσεται πρότερον εἰ μὴ πύθοιτο εἰς Ἑλληνισμὸν αὐτοὺς μεταβαλόντας (γ). Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ πίστις μᾶλλον τῷ Θεοδωρήτῳ, ἐκεῖ πλησιέστερον ζήσαντι, ὅστις λέγει ὅτι παραδοθείσης τῆς Νισίβεως εἰς τοὺς Πέρσας ὑπὸ τοῦ Ἰωβιανοῦ, τοῦ διαδόχου τοῦ Ἰουλιανοῦ, πάντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνεχώρησαν, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου τὸ σῶμα.

§. 42. Γρηγόριος ὁ Νύσσης κατὰ μὲν τὴν ἡλικίαν νεώτερος ἀδελφὸς Βασιλείου τοῦ μεγάλου, κατὰ δὲ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν

(α) ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Α'. 7 καὶ Β'. 30.

(β) Γενν‌άδιος; Μασσαλίας; πρεσβύτερος παρὰ Κοντογόνῃ.

(δ) ἐκκλ. ἱστ. βιβλ ε'. 3.

παιδείαν ἴσος καὶ ὅμοιος αὐτοῦ, ὅθεν καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων διὰ μὲν τὴν· σοφίαν «ἐλλογιμώτατος καὶ πάσης παιδείας ἀνάπλεως» (α) προσαγορεύεται· διὰ δὲ τὸ ἡδὺ τῆς φράσεως καὶ σαφὲς, «λαμπρὸς καὶ ἡδονῆς ὡσὶν ἀποστάζων» (β)· διὰ δὲ τὸ παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ μέγα αὐτοῦ κῦρος, « ὁ τῶν πατέρων πατὴρ, ὁ τῶν Νυσσαέων φωστὴρ, ἀνὴρ μετὰ τὸν ἀδελφὸν δεύτερος ἔν τε λόγοις καὶ τρόποις,» (γ), ἐγεννήθη ἐν Καππαδοκίᾳ τῷ 331· ἐνασχοληθεὶς ἀπὸ τρυφερᾶς ἡλικίας εἰς τὴν φιλολογίαν, ἀπέκτησε βαθεῖαν πολυμάθειαν· ἀλλὰ μετελθὼν ἔπειτα ἐπί τινα χρόνον τὴν ῥητορικὴν μετ' ἐπιτυχίας ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ νὰ καταλίπῃ τὴν ἄδοξον ταύτην εὐδοξίαν (δ), καὶ ν' ἀφιερωθῇ εἰς τὰ γράμματα τὰ ἱερά. Παραιτηθεὶς λοιπὸν ἀπὸ τῆς θύραθεν παιδείας, παρέδωκεν ἑαυτὸν ὅλως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἁγίων γραφῶν, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον ἠσπάσθη· τὸ δ' ἔτος 372 ἄκων ἐξεβιάσθη μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Βασιλείου νὰ προχειρισθῇ τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Νύσσης ἐπίσκοπος (ε). Ἀλλ' οἱ Ἀρειανοὶ, φθονήσαντες τὸν ἄνδρα δι' ὃν ἐδείκνυε διάπυρον ζῆλον πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς πρώτης συνόδου ὁρισθεῖσαν ὀρθόδοξον πίστιν, οὐχὶ μόνον κατὰ πολλοὺς τρόπους αὐτὸν κατεδίωξαν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξορισθῇ κατώρθωσαν διὰ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος· ὅτε δὲ ὁ Θεοδόσιος, ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον, ἀνεκάλεσε, τοὺς ἐξορισθέντας, ἐπανῆλθε καὶ ὁ Γρηγόριος εἰς τὴν Νύσσαν ἐν ἔτει 378, καὶ τὸ ἑπόμενον παρευρέθη ἐν τῇ μεγάλῃ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν συγκροτηθείσῃ συνόδῳ, ἥτις ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν μετὰ καὶ ἄλλων ἐπισκόπων νὰ περιέλθῃ τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀραβίας καὶ Παλαιστίνης, πρὸς καταστολὴν τῆς δυσσεβοῦς τοῦ Ἀρείου διδασκαλίας. Ἀλλ' ἐλθὼν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ προσκυνήσας τοὺς ἐν αὐτῇ ἁγίους τόπους

(α) Σουΐδας ἐν λέξ. Γρηγόριος.

(β) Φώτ, ἐν Μοριοβίβλ. 6

(γ) Δευτέρα ἐν Νικαίᾳ σύνοδ. πρᾶξις ς'. Νικηφόρου Καλλίστ· ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. ια'. 19. 44.

(δ) Γρηγ. Ναζ. ἐπιστ. μγ'.

(ε) Βασιλ. ἐπιστ. σκε'.

δυσηρεστήθη μεγάλως διὰ τὰ διεφθαρμένα ἤθη τῶν κατοίκων αὐτῆς, διότι ἡ πόλις ἐκρατεῖτο τότε ὑπὸ Ἀρειανῶν, καὶ ὁ ἐπίσκοτος αὐτῆς Κύριλλος ὑπ' ὀλίγον μόνον ἀνεγνωρίζετο· ὅθεν καὶ ἀνεχώρησε παραχρῆμα ἐκεῖθεν. Τὸ ἔτος 381 παρευρέθη ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει δευτέρᾳ οἰκουμενικῇ συνόδῳ (α), καὶ τοσοῦτον ὑπ' αὐτῆς ἐτιμήθη, ὥστε οὐχὶ μόνον ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν Πατέρων νὰ ἐγκωμιάσῃ αὐτὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀντιοχείας Μελέτιον (β), τελευτήσαντα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνόδου, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν ἀνετέθη ἡ συμπλήρωσις τῶν ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου περὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐλλειπόντων, καὶ ἡ τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας τελείωσις (γ). Παρὼν δὲ ἦν τελευταῖον καὶ ἐν τῇ ἑτέρᾳ τὸ ἔτος 394 κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν γενομένῃ συνόδῳ. Πόσον δὲ χρόνον μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔζησεν εἰσέτι εἶναι ἄγνωστον ἡ δὲ μνήμη αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας πανηγυρίζεται τῇ ι' Ἰανουαρίου· ὅτι δὲ ὁ Γρηγόριος εἶχε γυναῖκα, Θεοσέβειαν καλουμένην, γίνεται δῆλον οὐχὶ μόνον ἐκ τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου (δ), ἀλλὰ καὶ ἔκ τινος Γρηγορίου τοῦ Ναζιαζηνοῦ ἐπιστολῆς, δι' ἧς παραμυθεῖ αὐτὸν, ἱερέα ὄντα, διὰ τὸν θάνατον τῆς γυναικὸς ταύτης (ε)· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος ὑπαινίττεται τοῦτο ἔν τινι τῶν ἑαυτοῦ συγγραμμάτων(στ) ὁ κριτικώτατος Φώτιος ἀναγνοὺς τὰ κατὰ Εὐνομίου βιβλία τοῦ

(α) Σωκρ. ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. ε'. 8—Θεοδώρητ. ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. ε'. 8.

(β) ὁ Μελέτιος ἐγεννήθη ἐν Μελιτινῇ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας ὑπῆρξε δὲ πρῶτον μὲν ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ Σεβαστείας ἀντὶ τοῦ καθαιρεθέντος Εὐστα θίου. ἀλλὰ, τοῦ λαοῦ θορυβοῦντος καὶ μὴ δεχομένου αὐτὸν, ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν διέτριβεν ἐν Βεροίᾳ· τῷ δὲ 361 ἀνέβη εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν τῆς Ἀντιοχείας θρόνον· ἀλλὰ συνεργείᾳ τῶν Ἀρειανῶν ἐξωρίσθη ὑπὸ Κωνσταντίνου· μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀντιόχειαν· ἐπὶ τοῦ Οὐάλεντος αὖθις ἐξωρίσθη, ἀλλ' ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Γρατιανοῦ τῷ 378· τῷ δὲ 381 μετέβη εἰς τὴν δευτέραν οἰκουμενικὴν σύνοδον ἔνθα εἰς τὴν ἄλυπον μετέστη ζωήν· παρβλ. Σωκρ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. δ'. κεφ. 44. Θεοδώρ. βιβλ, ε'. 31· δ'. 13. ε, 3—6. Σωζ. βιβλ. ζ'. 10.

(γ) Νικηφ. Καλλ. ἐκκλ ἱστ. βιβλ. ιδ'. 13.

(δ) αὐτοθ. βιβλ. ια'. 19.

(ε) Γρηγ Ναζ. ἐπιστ. ϛ ε'.

(ς) Περὶ παρθεν. κεφ. γ'.

Γρηγορίου, παραβάλλων αὐτὸν πρὸς Θεόδωρον τὸν Ἀντιοχέα, ὅστις ὡσαύτως κατὰ τοῦ αὐτοῦ αἱρετικοῦ ἔγραψε, λέγει. «Πλεονάζει τοῖς ἐνθυμήμασι καὶ τοῖς παραδείγμασιν· ἔστι δὲ ἀδεκάστως εἰπεῖν, ὡς ὅτον ὑπερβάλλει κάλλει τε καὶ λαμπρότητι καὶ τῷ ἡδυτάτῳ Θεόδωρον, τοσοῦτον ἐκείνου τοῦτον τὸ πλῆθος τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τὸ γόνιμον εἰς τὸ προέχειν ἐκβιάζεται» (α). Κατὰ τὴν ἀλληγορικὴν ἑρμηνείαν ἐμιμήθη τὸν Ὠριγένην, οὗ τινος καὶ κατηγορήθη ὡς παραδεχθεὶς τῆς κακοδόξου πλάνης τινά, οἷον τὸ περὶ τοῦ τέλους τῆς τῶν κατακεκριμένων κολάσεως, καὶ εἴ τινα ἕτερα· Ἀλλ' ὅτα τοιαῦτα ἀπαντῶνται ἐν τοῖς τοῦ ἁγίου Γρηγορίου συγγράμμασιν εὐνοοῦντα τὸν ὠριγενισμόν, ταῦτα προσετέθησαν ἔπειτα ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ Φωτίῳ ἀπολογεῖται Γερμανὸς ὁ Κωνσταντινουπόλεως· περὶ δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ τε καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ τῶν ἀκολούθως ἀναφερθησομένων ἐπιθι τὴν Πατρολογίαν Κοντογόνου, παρ' οὗ πολλὰ ἐρανιζόμεθα.

§. **43**. Πέτρος ὁ νεώτατος ἀδελφὸς Βασιλείου καὶ Γρηγορίου, ἀνατραφεὶς διὰ φροντίδος καὶ ὑπὸ προστασίαν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μακρίνης, ἥτις ἐπιμελέστατα αὐτὸν πρὸς τὸν ἀσκητικὸν βίον ἐπαίδευσεν. Ἦν δὲ πρὸς πάντας εὐπροσήγορος καὶ καλοκἀγαθος, καὶ πρὸς τοὺς πτωχοὺς μάλιστα εὐεργετικώτατος· ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Βασιλείου πρῶτον μὲν προεχειρίσθη πρεσβύτερος, ἔπειτα δὲ ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Σεβαστείας· ἀλλὰ κατὰ ποῖον ἔτος, ἀγνοεῖται. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου αὐτὸς προέτρεψε τὸν Γρηγόριον Νύσσης νὰ ὑπερασπίσῃ διὰ συγγραμμάτων τὴν ὑπὸ τοῦ αἱρετικοῦ Εὐνομίου δυσφημισθεῖσαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν ὑπόληψιν. Πότε ἀπέθανεν, εἶναι ἀβέβαιον (β)· ὁ δὲ Ναυκράτιος ἦν ἐπίσης ἀδελφὸς τούτων.

§. **44**. Ὅσιος Ἐφραὶμ. ὁ ἔνδοξος τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας πατὴρ καὶ διδάσκαλος, ἐγεννήθη ἐν Νισίβει τῆς Μεσοποταμίας, ὡς πιθανῶς εἰκάζεται, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Διοκλητιανοῦ, ἐφ' οὗ οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἀπὸ πτωχῆς καταστάσεως, ὁρμώμενοι εὐτύχησαν

(α) Μυριοβιβλ. 6. παρὰ Κοντογόνῃ.
(β) Κοντογ. Πατρολ.

νὰ ὁμολογήσωσι γενναίως τὴν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστιν. ἐδέχθη τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐν ἡλικίᾳ δέκα ὀκτὼ ἐτῶν, καὶ εὐθὺς ἔπειτα ἀπεχώρησεν εἰς τὴν ἔρημον παρὰ τὴν Ἔδεσσαν, ἵνα παραδώσῃ ἑαυτὸν ὅλως εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν τοῦ μοναστικοῦ βίου ἀρετῶν, καὶ οὕτω μετανοήσῃ, ὡς φαίνεται, διά τινας ἐν τῇ νεανικῇ ἡλικίᾳ πεπραγμένας ὑπ' αὐτοῦ ἀταξίας, καὶ μάλιστα δι' ὃν ὑπὸ τῆς νεότητος ἐξηπατήθη νὰ συλλάβῃ ἀσεβῆ λογισμὸν, ὅτι πάντα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ συμβαίνουσιν ἀπὸ αὐτομάτου, οὐδὲ ὑπάρχει ἐπισκοποῦσα θεία πρόνοια· ἐξασκήσας δὲ ὁ μακάριος Ἐφραὶμ τὸν βίον ἐν τῇ μοναστικῇ φιλοσοφίᾳ, ἐνῷ οὔτε ἐσπούδασεν, οὔτε ἠλπίζετο νὰ ἀποβῇ τοιοῦτος ἐξαίφνης ἐπὶ τοσοῦτον παιδείας βαθμὸν ἐπέδωκε κατὰ τὴν Σύρων φωνὴν, ὥστε τῶν τε ὑψηλῶν τῆς φιλοσοφίας θεωρημάτων ἔγεινε κάτοχος, καὶ κατὰ τὴν εὐκολίαν καὶ λαμπρότητα τοῦ λόγου καὶ τῶν νοημάτων τὸ ὑγιὲς τοὺς παρ' Ἕλλησιν εὐδοκιμωτάτους συγγραφεῖς ὑπερέβη (α)· ὁ μέγας Βασίλειος ἐθαύμασε τὸν ἄνδρα διὰ τὴν παιδείαν, καὶ μαρτυρίαν ἐξέφρασεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅτι ἦν ὁ ἐλλογιμώτερος πάντων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ζώντων (β)· ἦλθε δ' ἐπίτηδες ὁ ὅσιος Πατὴρ, περὶ τὸ ἔτος 372, εἰς Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, ἵνα γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὸν μέγαν αὐτῆς ἀρχιεπίσκοπον· καὶ ἰδοὺ πῶς αὐτὸς περιγράφει τὴν ἔντευξιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἁγίου ἐκείνου. «Προφάσεως συμβάσης ἐλεῶν ἔν τινι πόλει, ἐκεῖσε ἀκήκοα φωνῆς λεγούσης πρός με. Ἀνάστηθι, Ἐφραὶμ, καὶ φάγε νοήματα. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπον ἐν πολλῇ ἀγωνίᾳ. Πόθεν ἐγὼ, Κύριε, φάγομαι; καὶ εἶπε πρός με. Ἰδοὺ ἐν τῷ οἴκῳ μου τὸ βασιλικὸν σκεῦος (γ) χορηγήσει σοι τὴν βρῶσιν· θαυμάσας δὲ μεγάλως ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, ἀναστὰς κατέλαβον τὸν ναὸν τοῦ Ὑψίστου, καὶ ἠρέμα ἐπιβὰς ἐπὶ τὸ προαύλιον, καὶ προκύψας τῷ πόθῳ ἐπὶ τὰ προπύλαια εἶδον εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς λαμπρῶς τετανυμένον ἔμπροσθεν τοῦ ποιμνίου, λό-

(α) Σωζόμεν, ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. γ'. 16.
(β) αὐτόθι.
(γ) ὑπαινίττεται τὸν Βασίλειον.

γοις θεοπρεπέσι πεποικιλμένον, καὶ πάντων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῷ ἀτενίζοντας... Μετὰ δὲ τὸ ἀκροατήριον ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐγνώσθη τῷ ἀνδρὶ περὶ ἐμοῦ, καὶ μεταστειλάμενος τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν, διὰ τοῦ ἑρμηνέως ἐπυνθάνετο, λέγων μοι· σὺ εἶ Ἐφραὶμ ὁ κλίνας καλῶς τὸν αὐχένα, καὶ ἀράμενος τὸν ζυγὸν τοῦ σωτηρίου λόγου; Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπον· ἐγὼ εἰμὶ Ἐφραὶμ, ὁ ὑστερίσας ἑαυτὸν τοῦ οὐρανίου δρόμου· ἐπιλαβόμενος δέ μου ὁ θεσπέσιος οὗτος, ἐκύρωσεν εἰς ἐμὲ τὸ ἅγιον αὐτοῦ φίλημα· παραθείς τε τράπεζαν ἐκ τῶν ἐδωδιαίων τῆς σοφῆς καὶ ἁγίας καὶ πιστῆς αὐτοῦ ψυχῆς, οὐ κεκαρυκευμένην φθαρτοῖς ἐδέσμασιν, ἀλλὰ τὴν πεπλησμένην ἀφθάρτοις νοήμασι... Καὶ θρηνήσας ἐβόησα καὶ εἶπον· αὐτὸς, πάτερ, ῥρούρησον τὸν χαῦνον καὶ ῥάθυμον· αὐτὸς ἐπὶ τὴν ὀρθὴν τρίβον κατεύθυνόν με· αὐτὸς τὴν λιβώδη μου καρδίαν κατάνυξον· πρὸς σὲ γὰρ ἀπέρριψέ με ὁ τῶν πνευμάτων θεὸς, ἵνα μου ἰατρεύσῃς τὴν ψυχήν· αὐτός μου κατεύνασον τὴν ὀλκάδα τῆς ψυχῆς ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως» (α). Ἠρώτησε δὲ τὸν Ἐφραὶμ ὁ Βασίλειος, διὰ τί, ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἤρχισε νὰ εὐφημῇ αὐτὸν μεγάλῃ τῇ φωνῇ; καὶ ἀποκριθεὶς ἐκεῖνος εἶπεν· «ἐν τούτῳ ἐπέμενον κράζων, καὶ εὐφημῶν σε, ὅτι ἐθεώρουν περιστερὰν ἄσπιλον ἑστῶσαν εἰς τὸν δεξιόν σου ὦμον, καὶ πρὸς τὸ οὖς σου λαλοῦσαν» (β)· τότε, κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, προεχείρησεν αὐτὸν ὁ Βασίλειος εἰς ἐκκλησιαστικὸν τοῦ διακόνου ἀξίωμα· κατὰ δέ τινας τῶν νεωτέρων κριτικῶν, καὶ εἰς τὸ τοῦ πρεσβυτέρου· ἀλλὰ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Ἐφραὶμ διὰ ταπεινοφροσύνην οὐδέποτε ἠθέλησε ν' ἀναδεχθῇ τὸν ἀνώτερον τοῦτον βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης· καὶ ὁ Ἱερώνυμος δὲ ἁπλῶς διάκονον τῆς ἐν Ἐδέσσῃ ἐκκλησίας αὐτὸν ὀνομάζει (γ)· διῆγε δ' ὁ Ἐφραὶμ πολιτείαν τοῦ βίου ἄμεπτον ἀγαπῶν παρὰ πολὺ τὴν ἡσυχίαν, καὶ τοσοῦτον εὐλαβούμενος τὰς διαβολὰς, ὥστε οὐδ' ἔβλεπέ ποτε εἰς πρόσωπον γυναικὸς ὡς διηγεῖται ὁ Σωζόμενος λέγων «λόγος ποτὲ γυναῖκά

(α) Ἐφραὶμ ἐγκωμ. εἰς τὸν μεγ. Βασίλ. σελ νά — νδ'.
(β) Βίος Ἐφραὶμ Ἀνωνύμου Κεφ. 6. καὶ Γρηγ. Νύσ. ἐγκωμ. Ἐφρ.
(γ) Πατρ. Κοντογ. Τόμ. Β'. σελ. 464.

τινα, ἀμελῆ τὸν βίον ἀναιδῆ δὲ ἴσως τὸν τρόπον ἤ αὐτὴν τὸν ἄνδρα πειρῶσαν, ἤ ἐπὶ μισθῷ τοῦτο ἄλλοις σπουδάσουσαν ἐπίτηδες ἐν στενωπῷ ἀντιπρόσωπον ὑπαντῆσαι ἀσκαρδαμυκτεὶ εἰς αὐτὸν βλέπουσαν· τὸν δὲ ἐπιτιμῆσαι αὐτῇ καὶ εἰς γῆν ὁρᾶν παρακελεύσασθαι· καὶ πῶς ἔφη ἡ γυνὴ, ἥτις οὐκ ἀπὸ γῆς, ἀλλ' ἐκ σοῦ ἐγενόμην; δικαιότερον γὰρ εἶναι σε μὲν εἰς γῆν ὁρᾶν, ἀφ' ἧς ἔχεις τὴν γένεσιν· ἐμὲ δὲ εἰς σὲ ὅθεν εἰμί· θαυμάσας τὸ γύναιον Ἐφραὶμ εἰς σύγγραμμα τὸ συμβὰν ἐσχημάτισεν· ὅπερ Σύρων λόγιοι ἐν τοῖς σπουδαίοις τῶν αὐτοῦ λόγων τετάχασιν» (α). Καὶ νεώτερος μὲν ὢν δὲν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ τοῦ πάθους τῆς ὀργῆς ἀφοῦ δὲ ἠσπάσθη τὴν μοναστικὴν ζωὴν οὐδέ ποτε πλέον ἐφάνη ὀργιζόμενος (β)· πόσον δὲ ἦν ἀνώτερος καὶ τοῦ πάθους τῆς κενοδοξίας ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον· ἀπεπειράθησάν τινές ποτε νὰ χεροτονήσωσιν αὐτὸν ἐπίσκοπον· ἀλλ' αὐτὸς ἐννοήσας ὑπεκρίθη τὸν παράφρονα (γ). Τὸ δὲ ἀξιομνημόνευτον ἔργον ὅπερ μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἔπραξεν εἶνε τὸ ἑξῆς· λιμοῦ μεγάλου καταλαβόντος τὴν Ἐδεσηνῶν πόλιν προελθὼν ὁ Ἐφραὶμ τοῦ οἰκήματος, ὅπου ἐμόναζεν ἐμέμφετο τοὺς πλησίους ὡς παραβλέποντας μὲν τοὺς πτωχοὺς διαφθειρομένους ὑπὸ τῆς ἐνδείας, φιλάττοντας δὲ τὸν πλοῦτον ἐπιμελῶς ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἰδίας αὐτῶν ψυχῆς· τοὺς λόγους τούτους τοῦ ἀνδρὸς σεβασθέντες οἱ πλούσιοι εἶπον ὅτι δὲν ἔχουσί τινα εἰς ὃν ἂν ἐπιτρέψωσι τοῦ τοιούτου ἔργου τὴν διακονίαν· διότι πάντες σχεδὸν πρὸς κέρδος ἀποβλέποντες, καπηλείαν τὸ πρᾶγμα μεταχειρίζονται· τότε ἑκὼν αὐτὸς ἀναδεχθεὶς τὴν φροντίδα καὶ λαβὼν χρήματα παρεσκεύασεν ἐν τοῖς δημοσίοις νοσοκομείοις περὶ τὰς τριακοσίας κλίνας καὶ ἐπεμελεῖτο πάντων τῶν ὑπὸ τοῦ λιμοῦ νοσούντων καὶ τῶν ἀπόρων ξένων καὶ τῶν διὰ σπάνιν τῶν ἀναγκαίων ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐρχομένων· εὐθὺς δὲ ἀφοῦ ἔπαυσεν ὁ λιμὸς ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ μοναστικὸν (δ)·

(α) ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. Γ', 16 καὶ Γρηγ. Νύσσης ἐγκ· εἰς τὸν Ἐφραίμ.
(β) Σωζόμ. αὐτόθι.
(γ) Σωζόμ. αὐτόθι.
(δ) Σωζόμ. αὐτόθι.

αὐτοῦ οἴκημα· αἰσθανθεὶς δὲ προσεγγίζον τῆς ζωῆς αὐτοῦ τὸ τέλος συνήγαγε περὶ ἑαυτὸν τοὺς ἰδίους μαθητὰς καὶ πολλοὺς τῶν κατοίκων τῆς Ἐδέσσης, ἵνα γνωστοποιήσῃ εἰς αὐτοὺς τὰς τελευταίας διατάξεις, αἵτινες φαίνονται ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ (α). Εὐλογήσας δὲ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, καὶ προρρήσεις τινὰς προειπών, ἀκριβῶς τὸ μετέπειτα πληρωθείσας, παρέδωκε τὸ πνεῦμα εἰς τὸν Θεὸν ἐν εἰρήνῃ, τὸ ἔτος 379, μετὰ ἕνα μῆνα ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ὡς πολλοὶ τῶν κριτικῶν ὑπολογοῦσιν· ἡ δὲ μνήμη αὐτοῦ τελεῖται ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν κη! τοῦ Ἰανουαρίου μηνός.

§. 45. Ὁ δ' Ἀμφιλόχιος ἦν τὸ γένος Καππαδόκης· μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀσπασθεὶς τὸν μοναστικὸν βίον, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Πόντου, ὅπου συνῆψε φιλίαν μετὰ Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου· περὶ τὸ ἔτος 370 ἢ κατ' ἄλλους 373, προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Ἰκονίου, μητροπόλεως τῆς Λυκαονίας· τίνι δὲ τρόπῳ προεχειρίσθη καὶ τὰ λοιπὰ εἰς αὐτὸν γενόμενα θαύματα ὅρα ἐν τῷ βιογράφῳ αὐτοῦ Συμεὼν Μεταφραστῇ· ἐνταῦθα ἡμεῖς μίαν μόνην πρᾶξιν τοῦ Ἀμφιλοχίου θέλομεν ἱστορήσει, δ' ἣν δικαίως παρὰ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἐπῃνέθη· ἰδὼν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος δὲν ἐπεμελεῖτο κατὰ τὸ δέον περὶ τῆς ἐξαλείψεως τῶν περισωζομένων ἔτι λειψάνων τῆς αἱρέσεως τῆς ἀντιμαχομένης πρὸς τὸ περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ δόγμα, ἦλθεν εἰς τὰ βασίλεια τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπανηγύριζε τὴν εἰς αὔγουστον ἀναγόρευσιν τοῦ ἑκκαιδεκαέτου παιδὸς αὐτοῦ Ἀρκαδίου, κατὰ τὸ 381· ἰδοὺ δὲ ὡς διηγεῖται ὁ Σωζόμενος τί ἐποίησε «λέγεται, τῶν ἐνδημούντων ἐπισκόπων τῆς Κωνσταντινουπόλεως παραγενομένων εἰς τὰ βασίλεια, οἷά γε εἰκὸς ἀσπάσασθαι τὸν κρατοῦντα, ὡς συνῆν αὐτοῖς πρεσβύτης τις, ἀσήμου πόλεως ἱερεύς, ἁπλοῦς καὶ πραγμάτων ἀτριβὴς περὶ δὲ τὰ θεῖα νοῦν ἔχων· οἱ μὲν οὖν ἄλλοι γυμνῶς μάλα καὶ εὐσεβῶς τὸν βασιλέα ἠσπάσαντο· ὁμοίως δὲ τοῦτον προσεῖπε καὶ ὁ πρεσβευτὴς ἱερεύς·

(α) ὅρα ἐν τῇ Πατρολ. Κοντογόνη.

τῷ δὲ τοῦ βασιλέως παιδὶ, συγκαθεζομένῳ τῷ πατρὶ τὴν ἴσην οὐκ ἀπένειμε τιμὴν, ἀλλὰ προσελθὼν οἷά γε νηπίῳ, χαῖρε, τέκνον, ἔφη, τῷ δακτύλῳ σαίνων. Κινηθεὶς δὲ πρὸς ὀργὴν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὡς ἐπὶ ὑβρισμένῳ παιδὶ χαλεπαίνων, ἐκβάλλεσθαι τὸν πρεσβύτην ὑβριστικῶς ἐκέλευσεν· ὁ δὲ ὠστιζόμενος, ἐπιστραφεὶς εἶπεν· οὕτω δὴ νόμισον, ὦ βασιλεῦ, καὶ τὸν οὐράνιον πατέρα ἀγανακτεῖν πρὸς τοὺς ἀνομοίως τὸν υἱὸν τιμῶντας καὶ ἥττονα τολμῶντας ἀποκαλεῖν τοῦ γεννήσαντος· ἀγασθεὶς δὲ ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ ὁ βασιλεὺς, μετεκαλέσατο τὸν ἱερέα, καὶ συγγνώμην ἤτει, καὶ ἀληθῶς εἰρηκέναι συνωμολόγει καὶ ἀσφαλέστερος γενόμενος, οὐπροσίετο τοὺς παρὰ τοῦτο δοξάζοντας, καὶ τὰς ἐπ' ἀγυρᾶς ἔριδας καὶ συνόδους ἀπηγόρευσε· καὶ διαλέγεσθαι τὸν αὐτὸν τρόπον περὶ οὐσίας καὶ φύσεως Θεοῦ οὐκ ἀκίνδυνον ἐποιεῖτο, νόμον θέμενος περὶ τούτου καὶ τιμωρίαν ὁρίσας» (α)· τὸ αὐτὸ ἔτος παρευρέθη εἰς τὴν δευτέραν οἰκουμενικὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, ἥτις κατεδίκασε τὸν Μακεδόνιον· τὸ δὲ 383 προήδρευσε τῆς ἐν Σίδῃ συνόδου συνελθούσης κατὰ τῶν αἱρετικῶν Μεσαλιανῶν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ πατριάρχης Φώτιος (β)· τοὺς δὲ αἱρετικοὺς τούτους ἐπολέμησεν ὁ Ἀμφιλόχιος καὶ διὰ συγγράμματος οὗ τινος μνείαν ποιεῖται ὁ Θεοδώρητος (γ). Τελευταῖον δὲ παρῆν καὶ ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδῳ γενομένῃ ἐν ἔτει 394 περὶ τῶν ἐπισκόπων Βαγαδίου καὶ Ἀγαπίου, ὧν ὁ πρῶτος ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς συνόδου ἐπίσκοπος τῶν Βόστρων· ἐτελεύτησε δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος φθάσας εἰς γῆρας βαθύτατον, ὡς ἀναφέρουσι τὰ μηνολόγια, σεσημειωμένην ἔχοντα τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης αὐτοῦ κατὰ τὴν κγ'. τοῦ Νοεμβρίου. Τὸν Ἀμφιλόχιον μεγάλως ἐγκωμιάζει διά τε τὴν φιλομάθειαν αὐτοῦ καὶ εὐφυΐαν καὶ σύνεσιν ὁ μέγας τῆς Καισα-

(α) Ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. ζ' 6. Θεοδωρ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. ε'. 16. Νικηφ. Καλλ. ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. ιϑ'. 9. Συμ. Μεταφρ. ἐν τῷ βίῳ.

(β) ἐν Μυριοβιβλ. 52. παρὰ Κοντογ.

(γ) Αἱρετικ. κακομυθ. βιβλ. δ'. παρὰ Κοντογ.—οἱ Μασσιλιανοὶ (μασλὶμ—εὐχῖται, θεοσεβεῖς) οὔτε ἐθνικοὶ ἦσαν οὔτε χριστιανοὶ λατρεύοντες δ' ἕνα θεὸν κατ' ἰδίαν ηὔχοντο πᾶσαν δημοσίαν λατρείαν καὶ πάντα τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον περιφρονοῦντες· κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους ἀνεφάνησαν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ οἱ τὸν γάμον καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν ἀπορρίπτοντες Ἀποστολικοί· (Διομ. ἐκκ. ἱστορ. 137.

ρείας ἐπίσκοπος Βασίλειος, ὅστις πλὴν πολλῶν ἐπιστολῶν ἔγραψε πρὸς αὐτὸν καὶ τὰς τρεῖς Κανονικὰς, καὶ τὸ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος σύγγραμμα. ὡσαύτως ἐπαινεῖ τὸν ἄνδρα καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς (α),καὶ ὁ Ἱερώνυμος, ὅστις δὲν διστάζει νὰ παραβάλῃ αὐτὸν πρὸς τὸν Βασίλειον καὶ τὸν Γρηγόριον (β), καὶ Θεοδώρητος παρ' οὗ πανεύφημος Ἀμφιλόχιος προσαγορεύεται (γ)· τὸν δὲ εἰς τὸν βίον καὶτὰ θαύματα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου λόγον τοῦ Ἀμφιλοχίου νόθον καὶ ἀνάξιον αὐτοῦ θεωροῦσιν οἱ νεώτεροι κριτικοί· ἀλλὰ καὶ ὁ ἱστορικὸς Μιχαὴλ ὁ Γλυκᾶς λέγει «Γίνωσκε, ὦ ἀγαπητὲ, ὅτι ὁ ἀκοντίσας αὐτὸν (Ἰουλιανὸν) ἐν Πέρσαις διάγοντα μέχρι καὶ τήμερον οὐχ εὑρίσκεται· εἰ γὰρ καὶ κατὰ κέλευσιν τῆς ἀειπαρθένου θεοτόκου διὰ τοῦ ἁγίου Μερκουρίου, δεηθέντος τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀκοντισθῆναι τὸν παραβάτην εὑρίσκομεν ἐν τοῖς τοῦ ἁγίου Βασιλείου θαύμασιν, ἅπερ ὁ μέγας Ἀμφιλόχιος γραφῇ παραδοῦναι λέγεται, ἀλλ' οὐκ εὐθέως πείθεσθαι ἄξιον· τίνος ἕνεκα; ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης γραφῆς καὶ ἀρχιερέα τῆς Καισαρέων μανθάνομεν χρηματίζειν τὸν μέγαν Βασίλειον, ἡνίκα διερχόμενος ἦν κατ ἐκεῖνα τὰ μέρη ὁ κάκιστος κατὰ Περσῶν τὴν ἐκστρατείαν ποιούμενος· ἀλλ' οὐ δοκεῖ ταῦτα καὶ τῷ μεγάλῳ Γρηγορίῳ τῷ θεολόγῳ· εἰ γὰρ ἐν τοῖς προοιμίοις, καθὼς οὗτός φησι, τοῦ μετὰ ταῦτα κρατήσαντος Οὐάλεντος εἰς Πόντον ἐκάθητο ὁ μέγας Βασίλειος τοῦ Εὐσεβίου τηνικαῦτα τῆς Καισαρέων χρηματίζοντος ἀρχιερέως πολλῷ μᾶλλον οὐκ ἦν ἐκεῖνος ἀρχιερεὺς ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουλιανοῦ· ᾧ ἵνετσι οὖν ἐντεῦθεν, ὡς οὔτε τὸν μέγαν Βασίλειον εὗρεν ἀρχιερέα διερχόμενος ὁ Ἰουλιανὸς, οὔτε ἠπείλησεν αὐτῷ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ· ἀλλ' οὔτε δέησιν ἐκεῖνος τούτου ἕνεκα ἐποιήσατο. οὔτε μὴν εἰς ἀναίρεσιν τοῦ παραβάτου ὁ Χριστοῦ Μάρτυς Μερκούριος· εἰ γὰρ ταῦτ' οὕτω γέγονεν, οὐκ ἄν ὁ ἀκοντίσας (δ)

(α) ἐν τῷ παραινετικῷ πρὸς Ὀλυμπιάδα, στιχ. 101—903.
(β) ἐπιστολ. πγ'. παρὰ Κοντογόνῃ.
(γ) ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. δ', 11.
(δ) βιβλ. Δ'. σελ. 371.

αὐτὸν ἄδηλος ἦν μέχρι καὶ τήμερον»·ἀλλὰ καὶ ὁ Σωζόμενος φαίνεται ἀποδιδοὺς τὸν φόνον τοῦ Ἰουλιανοῦ εἰς θεομηνίαν εἰπὼν «μέλλοντος γὰρ αὐτοῦ ἐπὶ Πέρσας στρατεύειν καὶ μετὰ τὸν πόλεμον κακῶς ποιήσειν τὰς ἐκκλησίας, ἐπαπειλοῦντος καὶ ἐπιτωθάζοντος ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ἐπαμύνειν δυνήσεται ὁ τοῦ τέκτονος υἱὸς, ᾠδὴ λέγων ἀπεφήνατο· οὗτος δὲ ὁ τοῦ τέκτονος υἱὸς θήκην αὐτῷ ξυλίνην πρὸς θάνατον κατασκευάζει οὐρὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μετὰ τὴν πληγὴν ἀμωσγέπως συνῆκεν ὅθεν ἐβλάβη, καὶ τὸ αἴτιον τῆς συμφορᾶς οὐ παντελῶς ἠγνόησε· λέγεται γὰρ ὅτε ἐτρώθη, αἷμα ἐκ τῆς ὠτειλῆς ἀρυσάμενος, εἰς τὸν αἰθέρα ἀκοντίσαι, οἷά γε πρὸς φαινόμενον τὸν Χριστὸν ἀφορῶν, καὶ τῆς ἰδίας σφαγῆς αὐτὸν ἐπαιτιώμενος κτλ» ὁ δὲ σοφιστὴς Λιβάνιος θεωρεῖ τὸν φονέα χριστιανὸν ἐν οἷς φησι «τίς οὖν ὁ κτείνας ποθεῖ τις ἀκοῦσαι, τοὔνομα μὲν οὐκ οἶδα· τοῦ δὲ μὴ πολέμιον εἶναι τὸν κτείναντα, σημεῖον ἐναργὲς τὸ μηδένα πολέμιον ἐπὶ τῇ πηγῇ τετιμῆσθαι· καίτοι διὰ κηρύκων ὁ Πέρσης ἐκάλει πρὸς γέρας τὸν ἀπεκτονότα, καὶ μεγάλων ὑπῆρχε τῷ φανέντι τυχεῖν· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ἔρωτι γερῶν ἠλαζονεύσατο, καὶ πολλή γε τοῖς πολεμίοις χάρις, ὅτι ὧν οὐκ ἔδρασαν προσέθεντο τὴν δόξαν, ἀλλ' ἔδοσαν ἡμῖν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς τὸν σφαγέα ζητεῖν· οἷς γὰρ οὐκ ἐλυσιτέλει ζῶν· οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ ζῶντες οὐ κατὰ τοὺς νόμους πάλαι τε ἐπεβούλευον, καὶ τότε δυνηθέντες εἰργάσαντο, τῆς τε ἄλλης ἀδικίας ἀναγκαζούσης, οὐκ ἐχούσης ἐπὶ τῆς ἐκείνου βασιλείας ἐξουσίαν, καὶ μάλιστά γε τὸ τιμᾶσθαι τοὺς θεοὺς, οἳ τοὐναντίον ἐζήτουν.» (α)

§. 46. Γρηγόριος ὁ ἀπὸ τῆς Ναζιανζοῦ κωμοπόλεως τῆς δευτέρας Καππαδοκίας Ναζιανζηνὸς ἐπωνομαζόμενος, ὁ μετὰ τὸν πρῶτον θεολόγον, Ἰωάννην τὸν Ἀπόστολον καὶ Εὐαγγελιστὴν, δεύτερος τῆς θεολογίας ἐπώνυμος, ὁ ῥήτωρ τῆς ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ἐγεννήθη τῷ 329 ἐν Ἀριανζῷ χωρίῳ παρὰ τὴν Ναζιανζὸν κειμένῳ· ὁ πατὴρ αὐτοῦ, Γρηγόριος ὡσαύτως καλούμενος, ἦν κατ' ἀρχὰς ὀπαδὸς τῆς τῶν Ὑψιστα-

(α) Σωζόμ. ἐκκλ. ἱστ. ς'. 1—3.—Θεοδώρητ. ἐκκλ. ἱστ. Βιβλ. 23—28.

ρίων λεγομένης αἱρέσεως, ἥτις ἀνάμιγμα οὖσα ἔκ τε τῆς τῶν εἰδώλων λατρείας καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας, τὸν Ὕψιστον μόνον ὁμολόγει Θεὸν, σεβομένη τὸ πῦρ καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου τηροῦσα· ἀλλὰ ταχέως ἔπειτα, μάλιστα διὰ τῆς εὐσεβεστάτης αὐτοῦ γυναικὸς Νόννης, ἀποπτύσας τὴν πλάνην ταύτην καὶ δεισιδαιμονίαν, προσέρχεται εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα καὶ γνήσιος γίνεται μύστης τῆς χάριτος. περὶ τὸ ἔτος 325 πρόβατον μὲν ἐν πρώτοις, μετ' ὀλίγον δ' ὕστερον καὶ ποιμὴν καταστὰς τῆς ἐν Ναζιανζῷ ἐκκλησίας (α), ἣν ὁσίως καὶ θεαρέστως διὰ τεσσαράκοντα πέντε ὅλων ἐτῶν ἐποίμανεν· ὁ Γρηγόριος ἀνατρεφόμενος ἐξαιρέτως ὑπὸ ταῖς φροντίσι τῆς θεοσεβοῦς αὐτοῦ μητρὸς, εὐθὺς ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας παρέδωκεν ἑαυτὸν εἰς τὴν μάθησιν· καὶ τῆς μὲν πρώτης καὶ στοιχειώδους παιδείας μετέλαβεν ἐν Καισαρείᾳ κοινῶς μετὰ Βασιλείου τοῦ μεγάλου, μεθ' οὗ τοιοῦτον ἀδιάρρηκτον φιλίας δεσμὸν συνῆψεν, ὥστε ψυχὴ μία, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν, δύο συνέδεε σώματα (β)· ἔπειτα δὲ, τοῦ Βασιλείου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποδημήσαντος, ἦλθεν εἰς τὴν ἐν Παλαιστίνῃ Καισάρειαν, ἔνθα διήκουσε τοῦ ῥήτορος Θεσπεσίου, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν ἀρχαίαν τῆς Χριστιανικῆς σοφίας καθέδραν (γ)· ἐντεῦθεν δὲ, τελειοτέρας παιδεύσεως ἐφιέμενος, ἔρχεται μετὰ πολλοὺς κινδύνους κατὰ τὸν πλοῦν, εἰς τὴν μητέρα τῶν λόγων τὰς Ἀθήνας, καὶ ἀκροατὴς γίνεται τῶν ἐν αὐταῖς ἀκμαζόντων τότε σοφιστῶν Ἰμερίου καὶ Προαιρεσίου (δ)· τοσοῦτον δὲ εὐδοκίμησεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, συμμελετῶν καὶ πάλιν μετὰ τοῦ Βασιλείου, περὶ τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας, μαθηματικῆς, ῥητορικῆς τε καὶ ποιητικῆς, ὥστε οἱ ἐκεῖ σοφοὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἐπιμόνως ἵνα μένῃ ἐν τῇ παρ' αὐτοῖς σχολῇ δημοσίᾳ διδάσκων. Ἀλλ' ὁ Γρηγόριος δὲν ἐπείθετο εἰς ταύτας τῶν φίλων αὐτοῦ τὰς παρακλήσεις· ποθῶν τὴν πατρίδα καὶ τοὺς

(α) Γρηγ. πρεσβ. ἐν Βίῳ Γρηγορίου.
(β) Γρηγ. Ναζ. ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ Τόμ. Β'. σελ. 4.
(γ) Γρηγ. πρεσβ. αὐτόθι,
(δ) Σωκρ. ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. δ'. 26.

ἤδη γέροντας αὐτοῦ γονεῖς, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἀφιερώσῃ ἑαυτὸν ὅλως εἰς τὴν Χριστιανικὴν φιλοσοφίαν. τριακοντούτης τὴν ἡλικίαν, ἐπιστρέφει εἰς τὴν Ναζιανζὸν, καὶ δέχεται τὸ ἅγιον βάπτισμα· ἀλλ' εὐθὺς ὕστερον, τὸν μονήρη βίον ἀγαπῶν, ἀναχωρεῖ εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Πόντου πρὸς τὸν Βασίλειον μεθ' οὗ ἔν τε τῇ ἀναγνώσει τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ λοιπῇ θεοφιλεῖ ἀσκήσει συναγωνίζεται (α)· ἐκ τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου ἠναγκάσθη ὁ Γρηγόριος νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς τὸν γέροντα αὐτοῦ πατέρα, τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ναζιανζοῦ Γρηγόριον, ὁπότε οὗτος ἐξαπατηθεὶς δι' ἁπλότητα, ὑπέγραψε τὴν ἐν Ἀριμίνῳ συνταχθεῖσαν ἀρειανὴν τῆς πίστεως ὁμολογίαν, καὶ ἐκίνησε καθ' ἑαυτοῦ διὰ τοῦτο τούς τε μοναχοὺς καὶ ἱκανὸν τοῦ λαοῦ μέρος, οἵτινες πιστοὶ εἰς τὸ ἐν Νικαίᾳ σύμβολον μένοντες, τῆς κοινωνίας αὐτοῦ ἀπετρήθησαν· ἐλθὼν δὲ ὁ Γρηγόριος τόν τε πατέρα ἐνουθέτησε νὰ αἰτήσῃ συγγνώμην τοῦ πταίσματος καὶ νὰ ὁμολογήσῃ καθαρῶς τε καὶ εἰλικρινῶς τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοὺς ἀποστάντας συμβιβάσας, ἀπέδωκεν ὁμόνοιαν τῇ ἐκκλησίᾳ (β)· ἐπειδὴ δὲ ἀποκαταστάσης τῆς εἰρήνης, ἄκων ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς πρεσβύτερος, περὶ τὸ ἔτος 361, ἀνάξιον ἑαυτὸν κρίνων τοῦ ὑψηλοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀξιώματος ἔφυγε πάλιν εἰς τὸν Πόντον πρὸς τὸν Βασίλειον· ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου, καλῶς ἀναλογισάμενος τῶν τε γονέων αὐτοῦ καὶ πάσης τῆς κοινότητος τὸν πρὸς αὐτὸν πόθον, σπεύδει εἰς Ναζιανζὸν καὶ ὁμιλεῖ ἐπ' ἐκκλησίας τὸν πρῶτον αὐτοῦ λόγον κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα (γ)· ἐφεξῆς δὲ ὅτε ὁ μέγας Βασίλειος, ὁ Καισαρείας ἀρχιεπίσκοπος, διαιρεθείσης τῆς Καππαδοκίας εἰς δύο ἐπαρχίας, ὡς εἴδομεν διεφέρετο πρὸς τὸν Ἄνθιμον, ἐπίσκοπον Σασίμων ἀπέδειξε τὸν Γρηγόριον· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον παραιτηθεὶς ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκείνης τὸ τρίτον αὐθις κατέφυγεν εἰς τὴν ἔρημον (δ)· ἀλλὰ μετ'

(α) Γρηγ. Ναζ. ἐπιστ. ζ'. καὶ θ'.
(β) Γρηγ. πρεσβ. ἐν Βίῳ Γρηγ. Ναζ.
(γ) Γρηγ. Ναζ. Λόγ. εἰς τὴν ὁραδύτητα
(δ) Ὑδε ἀνωτέρω τὸν βίον τοῦ Βασιλείου.

οὐ πολὺ πεισθεὶς εἰς τὰς ἐνθέρμους παρακλήσεις τοῦ πατρὸς, ὑπεργήρου ἤδη ὄντος, δέχεται ἵνα βιωθῇ τοῦτον εἰς τὰ τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ ποιμαίνῃ ὡς τοποτηρητὴς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ναζιανζοῦ, ἐπὶ τῇ συνθήκῃ ὅμως, ἵνα μὴ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, διαμείνῃ καὶ διάδοχος αὐτοῦ εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον (α)· διὸ καὶ τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς ἀνεχώρησε κρυφίως εἰς τὴν Σελεύκειαν τῆς Ἰσαυρίας, καὶ ἐν τῷ κατ' αὐτὴν μοναστηρίῳ τῆς ἁγίας Θέκλης ἐπὶ πέντε ἔτη ἡσύχιον βίον διήγαγεν· ἀλλὰ τῷ 379 ἐπέστη ἤδη ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἡ θεία πρόνοια τὸν μακάριον Γρηγόριον ὑπέρμαχον τῆς ὀρθοδοξίας ἐξήγειρεν· ἐκ πασῶν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐκκλησιῶν ἡ μᾶλλον καταπιεζομένη καὶ κακῶς ἔχουσα ἦν ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· διότι οὐ μόνον οἱ Ἀρειανοὶ ἐπεκράτουν ἐν αὐτῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν, καὶ πολλαὶ δὲ ἄλλαι αἱρέσεις ἐπεπόλαζον, ἀλλὰ καὶ οἱ ὀλίγοι ἀπολειφθέντες καθολικοί, ἕνα μόνον κατέχοντες τότε μικρὸν ναὸν, τὸν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἐστεροῦντο πνευματικοῦ ποιμένος, τοῦ ἐπισκόπου Εὐαγρίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρειανοῦ Εὐδοξίου ὑπὸ τοῦ βασιλέως Οὐάλεντος ἐξορισθέντος· ταύτην δὲ τὴν οὕτω κατηρημωμένην ἐκκλησίαν οὐδεὶς ἄλλος ν' ἀναστήσῃ ἐκρίθη ἱκανώτερος παρὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον διὰ τὴν μεγάλην περὶ αὐτοῦ ἔν τε ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ καὶ δυνάμει λόγου φήμην τε καὶ ὑπόληψιν· προσκληθεὶς λοιπὸν ὑπὸ τῶν καθολικῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἵνα ἀναδεχθῇ τὴν περὶ τῆς ἐγκαταλελειμμένης ἐκκλησίας αὐτῶν φροντίδα, καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐπισκόπων εἰς τοῦτο παρακινηθείς, ἔρχεται εἰς τὴν βασιλεύουσαν πόλιν ἄπορος μὲν πλούτου, ἀλλὰ πνεύματος πλήρης, τῆς δὲ ἀληθείας συνήγορος προθυμότατος (β)· καὶ εὐθὺς μὲν κατ' ἀρχὰς κακῆς ἔτυχεν ὑποδοχῆς· διότι καὶ κατεφρονήθη, καὶ ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ἐσυκοφαντήθη ὅτι ἦλθε νὰ εἰσαγάγῃ πολλοὺς ἀντὶ ἑνὸς Θεοῦ, καὶ ἄλλως πως ἐκακώθη λιθοβοληθείς, καὶ ὡς κακοῦργος ἐνώπιον τῶν ὑπάρχων (γ)

(α) Γρηγο. πρεσβύτ. αὐτόθι.
(β) Γρηγόρ. πρεσβύτ. ἐν Βίῳ Γρηγορ. τοῦ θεολόγου.
(γ) Γρηγόρ. Ναζιανζ. ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ σελ. 11.

κατηγορηθείς· ἀλλ' αὐτὸς πρὸς ταῦτα πάντα ἀντιτάξας ὑπομονὴν τοσοῦτον ἔπειτα διά τε τοῦ ἐναρέτου αὐτοῦ βίου καὶ τῆς τοῦ λόγου δεινότητος προσείλκυσε τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, ὥστε οὐχὶ μόνον οἱ καθολικοὶ ἀθρόοι συνέτρεχον εἰς ἀκρόασιν τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ αἱρετικοὶ καὶ ἐθνικοὶ ἔσπευδον πάντες νὰ ἀκούσωσι καὶ νὰ θαυμάζωσι τοῦ ἀνδρὸς τὴν εὐγλωττίαν· ἐν ᾧ δὲ ἐν διαστήματι ὀλίγου χρόνου ἐστήριζε τοὺς καθολικοὺς εἰς τὴν ὀρθόδοξον τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου πίστιν, καὶ τὸ πρότερον μικρὸν αὐτῶν πλῆθος ἐπηύξησε, διετάραξεν οὐκ ὀλίγον τοὺς θεοφιλεῖς αὐτοῦ ἀγῶνας ἡ παρανόμως εἰς πατριάρχην χειροτονία Αἰγυπτίου τινὸς κυνικοῦ Μαξίμου, ὃν προσελθόντα εἰς ἑαυτὸν ὁ Γρηγόριος κατήχησεν, ἐβάπτισε καὶ εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον κατέταξε καὶ εἶχεν αὐτὸν σύνοικον καὶ ὁμοτράπεζον, καὶ λόγον ποτὲ εἰς ἔπαινον αὐτοῦ ἐξεφώνησεν ἐπ' ἐκκλησίας· ἀλλ' οὗτος μελετῶν κενὰ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς δόλῳ ἀπατήσας τὸν Ἀλεξανδρείας Πέτρον εἰσέρχεται κρυφίως μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων αὐτοῦ εἰς ἐκκλησίαν· ἀλλὰ πρὶν ἢ λάβῃ τέλος ἡ χειροτονία, ὅτε κλῆρος καὶ ὁ λαὸς προσδραμόντες κακῶς ἐξωσαναὐτὸν τῆς ἐκκλησίας· ὁ δὲ καταφεύγει εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον· καὶ ὑπὸ τούτου μετ' ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως ἐκδιωχθεὶς ἔρχεται εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Πέτρον ἀπειλῶν αὐτὸν, ὅτι θέλει ἐκβάλει τοῦ ἰδίου θρόνου ἐὰν μὴ περιποιήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν τῆς βασιλίδος ἐπισκοπήν· ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἐξελαθεὶς ἐδέχθη ἄξια τοῦ θράσους αὐτοῦ τὰ ἐπίχειρα (α)· ὁ δὲ Γρηγόριος, ὑπὸ τῶν πολλῶν κόπων καταπιεσθείς, ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα συμβουλεύσας τὸν λαὸν νὰ φυλάττῃ ἣν παρέλαβε πίστιν καὶ νὰ ἐργάζηται τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἔρωτε καὶ λόγῳ ὑποδειχθεῖσαν ἀρετήν· ἀλλὰ τοῦ λαοῦ κατ' οὐδένα τρόπον πειθομένου ἐπιτρέψαι τὴν τοῦ ποιμένος αὐτῶν ἐκδημίαν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποσχεθῇ εἰς αὐτοὺς ὅτι θέλει παραμείνει ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τῆς παρουσίας τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες συνῆλθον μετ' ὀλίγον ἐκεῖ εἰς

(α) Γρηγόρ, πρεσβυτ. αὐτόθι.

συγκρότησιν τῆς β'. οἰκουμενικῆς συνόδου. ἔμελλε δὲ ἤδη τελεία νὰ θριαμβεύσῃ τῆς ὀρθοδοξίας ἡνίκα, παντελῶς κρατυνομένη καὶ ἔξωθεν. Θεοδόσιος ὁ αὐτοκράτωρ, τὴν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ὁμολογίαν θερμῶς προστατεύων, εὐθὺς μετὰ τὴν ἁγίου βαπτίσματος παραδοχὴν ἐξέδωκε διάταγμα, δι' οὗ ἡμὲν ὀρθόδοξος πίστις ἀνεκηρύττετο καθολικὴ, κατὰ δὲ τῶν τῆς ἀρειανῆς αἱρέσεως ὀπαδῶν βαρεῖαι ἠπειλοῦντο κολάσεις· ἐλθὼν δ' ἐν ἔτει 380 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπειδὴ πρώτη φροντὶς αὐτοῦ ἦν τῆς εἰρήνης ἡ ἀποκατάστασις, τὸν μὲν ἀρειανὸν ἐπίσκοπον Δημόφιλον παραχρῆμα ἐξέβαλε τῶν ἐκκλησιῶν, εἰς δὲ τὸν Γρηγόριον, ὃν ἐντίμως καὶ ἐπαξίως τῶν μεγάλων αὐτοῦ πόνων ὑπεδέχθη, τὸν πατριαρχικὸν θρόνον προσήνεγκεν εἰπών· «ὦ πάτερ, σοί τε καὶ τοῖς ἱδρῶσι τοῖς σοῖς δι' ἡμῶν ὁ θεὸς ἐγχειρίζει τὴν ἐκκλησίαν· ἰδοὺ δίδωμί σοι τὸν οἶκον τὸν ἱερὸν καὶ τὸν θρόνον» (α)· ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἤθελε νὰ παραδώσῃ αὐτὸς εἰς τὸν Γρηγόριον τὴν ἐκκλησίαν, ἣν ἕως τότε κατεῖχον οἱ Ἀρειανοὶ, ἄπειρον πλῆθος τῶν αἱρετικῶν τούτων παρετάχθη ξιφῆρες εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ θάνατον ἠπείλει κατὰ τοῦ μακαρίου ἀνδρὸς· οὗτος δ' ἐπορεύετο εἰς τὸν ναὸν μετὰ τοῦ βασιλέως ὑπὸ στρατιωτῶν φυλασσόμενος, καὶ παρὰ παντὸς τοῦ πιστοῦ λαοῦ ἀκολουθούμενος. Ἦν πρωΐα, καὶ, ὡς πολλάκις συμβαίνει, ὁ καιρὸς συννεφὴς καὶ σκοτεινὸς ἀλλὰ, καθὼς ὅ τε Γρηγόριος καὶ ὁ βασιλεὺς εἰσῆλθον εἴσω τῆς ἱερᾶς κιγκλίδος, καὶ μία παρὰ πάντων ὑψώθη φωνὴ αἰνέσεως εἰς τὸν Θεὸν, εὐθὺς κατὰ θείαν πρόνοιαν διαλυθέντος τοῦ νέφους, ἡλιακὸν φῶς περιέλαμψε τὸν ἱερὸν οἶκον. Τότε οἱονεὶ ἕνθους ὑπὸ τῆς χαρᾶς γενόμενος ἅπας ὁ λαὸς, ἐκραύγαζον πρὸς τὸν Θεοδόσιον, ἱκετεύοντες νὰ ἐγκαθιδρύσῃ τὸν ἀρχιερέα εἰς τὸν θρόνον· πλὴν ἀλλ' εἰ καὶ ἀπεποιήθη τότε ὁ Γρηγόριος τὴν ἐνίδρυσιν, δὲν ἠδυνήθη καὶ μέχρι τέλους νὰ παραιτηθῇ ἀπ' αὐτῆς· διότι ἐνεθρονίσθη μετ' ὀλίγον ὕστερον ὑπὸ τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου, ἣν συνεκρότουν ἐπίσκοποι ρν', κατὰ πρόσταγμα τοῦ αὐτοκράτορος συνελθόντες ἐν ἔτει 381 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα καὶ ἀρ-

(α) Γρηγόρ. πρεσβύτερ. ἐν Βίῳ Γρηγ. Ναζ.

χιερέα πιστὸν καταστήσωσιν ἐν αὐτῇ καὶ τὰς αἱρέσεις, τὰς ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἀρειανικῶν χρόνων ἀναφυείσας, ἐξωθήσωσι τῆς ἐκκλησίας· καὶ οὕτω λοιπὸν ὁ θεῖος Γρηγόριος, διὰ μόνον τὸν πρὸς τὴν ποίμνην αὐτοῦ πόθον, καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζεν ὅτι ὡς ἐπίσκοπος τῆς βασιλευούσης πόλεως, ἐν τῷ μέσῳ τρόπον τινὰ ἱστάμενος τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἐκκλησίας, δύναται εὐκολώτερον νὰ διαλύῃ τὰς ἔριδας καὶ νὰ φέρῃ πρὸς ἕνωσιν τὰς διεστώσας ἐκκλησίας ἐδέχθη τὴν ἐπισκοπὴν (α)· ἀλλ' ὅμως μετὰ τὸν θάνατον Μελετίου τοῦ τῆς Ἀντιοχείας ἐπισκόπου, τοῦ προέδρου τῆς οἰκουμενικῆς ἐκείνης συνόδου, ἐπειδὴ, φιλονεικίας μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων κινηθείσης περὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, ἀπεδοκιμάσθη τοῦ Γρηγορίου ἡ πρότασις νὰ μὴ προχειρισθῇ ὁ Φλαβιανὸς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος πρὸς δὲ τούτοις ἐλθόντες τότε εἰς τὴν σύνοδον καὶ οἱ ἐξ Αἰγύπτου καὶ Μακεδονίας ἐπίσκοποι, ἤρχισαν νὰ θορυβῶσι διὰ τὴν τοῦ Γρηγορίου ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐγκαθίδρυσιν, ὡς γενομένην παρὰ κανόνα, ὄντος νομίμου ἐπισκόπου Σασίμων, καὶ χωρὶς τῆς αὐτῶν γνώμης βλέπων ὁ θεῖος Πατὴρ τὴν πολλὴν ταύτην σύγχυσιν καὶ ταραχὴν, καὶ περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὴν εἰρήνην τῆς ἐκκλησίας, εὑρίσκει εὔλογον ταύτην ἀφορμὴν, ἵνα παραιτηθεὶς ἀσπασθῇ πάλιν τὴν ἀγαπητὴν εἰς αὐτὸν ἐρημίαν· ὅθεν καὶ παρελθὼν εἰς τὸ μέσον παντὸς τοῦ τῶν ἐπισκόπων συλλόγου λέγει πρὸς αὐτοὺς «Ἄνδρες συμποίμενες τῆς ἱερᾶς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ, αἰσχρὸν μὲν εἴη καὶ παντελῶς οὐχ ὑμῶν, εἰ τοὺς ἄλλους εἰρήνην παιδεύοντες, αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους πόλεμον ἤρασθε· πῶς δ' ἂν ὁμονοεῖν ἑτέρους πείσητε, αὐτοὶ ὄντες περὶ τὰ δοκοῦντα ἀσύμφωνοι; Ἀλλ' ἱκετεύω ὑμᾶς, πρὸς τῆς Τριάδος αὐτῆς καλῶς τε καὶ εἰρηνικῶς διαθέσθαι τὰ πρὸς ἀλλήλους· εἰ δέ τι ὑμῖν ἐγὼ τῆς διαστάσεως αἴτιος, οὐκ εἰμὶ σεμνότερος Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου· βάλλετέ με εἰς τὴν θάλασσαν καὶ παύσεται ἀφ' ὑμῶν ὁ κλύδων τῶν ταραχῶν· αἱροῦμαι παθεῖν ὅτι ἂν βούλησθε· καίπερ ἀθῷος ὤν, τῆς ὑμῶν ἕνεκεν ὁμονοίας θρόνου ἐξώσατε, πόλεως ἀπελάσατε· μόνον τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν

(α) αὐτόθι,—Γρηγ. Ναζιανζ. ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ σελ· 24.

εἰρήνην, ὡς ὁ Ζαχαρίας φησὶν, ἀγαπήσατε ἔρρωσθε ἱεροὶ ποιμένες, καὶ τῶν ἐμῶν πόνων μνημονεύοντες μὴ ἀπολήξητε» (α) οὕτως εἶπε καὶ ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτῶν· τοσοῦτον δὲ ἐναργῶς ἔδειξε νῦν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ τε κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ λύπην διὰ τὴν τοῦ Γρηγορίου παραίτησιν, ὥστε πρέπον ἐνόμισεν ὁ μακάριος οὗτος ποιμὴν ἵνα πρὶν ἢ ἀποδημήσῃ λαλήσῃ τὸ τελευταῖον πρὸς τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ποίμνιον, ὅπερ διὰ τοσούτων πόνων καὶ ἱδρώτων ἐξέθρεψέ τε καὶ ηὔξησε καὶ παραμυθήσῃ αὐτὸ δημοσίᾳ ἐν τῇ μεγάλῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίᾳ, ἐνώπιον τῶν ρν', ἐπισκόπων τῆς συνόδου, διὰ τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ λόγου τοῦ ἐπιγραφομένου «σ υ ν τ α κ τ η ρ ί ο υ.» Τὸ θέαμα ἦν μέγα· διότι ἔμελλε νὰ συγκινήσῃ ἅπαντα τὰ τότε ἀκμάζοντα πάθη καὶ συμφέροντα, οὐδέποτε δὲ ἡ τοῦ ῥήτορος δεινότης ἀπέβη λαμπροτέρα, οὐδὲ εἰς τηλικοῦτον προῆλθεν ὕψος· ἀφελῶς ἀπολογηθεὶς ὑπὲρ τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ τῶν δοκιμασιῶν ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῶν πρὸς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ ἀγώνων, χαρακτηρίζει ἔπειτα ἐντόνως τὴν φιλαρχίαν καὶ τὴν ῥαδιουργίαν τῶν ἐπισκόπων ἣν παραβάλλει πρὸς τὰς πονηρὰς τοῦ ἱπποδρομίου ἁμίλλας· καὶ ἤδη ἐπέρχεται ἐπὶ τὸν γενόμενον κατ' αὐτοῦ ἔλεγχον, ὅτι δὲν ἀνεδείχθη ἀ ελεήμων πρὸς τοὺς καταβληθέντας τῆς πίστεως πολεμίους· μὲ κατηγοροῦσι, λέγει, ὅτι προϊστάμενος τῆς ἐκκλησίας ἐν καιροῖς, καθ' οὓς ἡ θρησκεία ἀπέβη παντοδύναμος διὰ τῆς τοῦ βασιλέως προστασίας, ἐν καιροῖς, καθ' οὓς διὰ τῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τροπῆς ἠδυνάμεθα νὰ ἐκδικηθῶμεν, οὐδὲν ἔπραξα κατ' ἐκείνων, παρ' ὧν ἄλλοτε ἐπάθομεν τοσαύτας ὕβρεις· καὶ πῶς ἀνακράζουσι, κατέστημεν νῦν ἰσχυροὶ καὶ οἱ διῶκται ἡμῶν σώζονται! Ναὶ βεβαίως, ἀποκρίνομαι· διότι δι' ἐμὲ ἀποχρῶσα εἶναι ἡ ἐκδίκησις ὅτι ἠδυνάμην νὰ ἐκδικηθῶ· καὶ μέμφεται τότε εὐγλώττως τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους οἵτινες ἀκριβέστατοι καὶ προθυμότατοι ὄντες εἰς τὸ ἀποδοῦναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, νομίζουσιν ὅτι ἡ σωτηρία αὐτῶν συνίσταται

(α) Γρηγόρ. περιόδ. ἐν τέλ. Γρηγορίου Ναζ. καὶ καὶ Γρηγ. Ναζιανζ. ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ σ. 29.

ἐν τῷ τρόμῳ, ὃν δύνανται νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν· ἀποκρίνεται ὡσαύτως εἰς τὴν μομφὴν τὴν γενομένην κατ' αὐτοῦ ὅτι οὔτε τράπεζαν πολυτελῆ ἔχει, οὔτε συνοδίαν πολυάριθμον· δὲν ἤξευρον, λέγει, ὅτι ἔργον ἡμῶν ἦν νὰ ἐρίζωμεν ἐπὶ πλούτῳ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ πρὸς τοὺς ὑπάτους καὶ πρὸς τοὺς στρατηγούς· ἐὰν ἥμαρτον κατὰ τοῦτο συγχωρήσατέ μοι προχειρίσατε ἐπίσκοπον ἕτερον ἀρεστὸν τῷ ὄχλῳ, ἐμοὶ δὲ ἐπιτρέψατε νὰ ἀπέλθω εἰς τὸν ἡσύχιον καὶ ἐρημικὸν τῶν ἀγρῶν βίον· τότε καταστρέφων τὸν λόγον ὁ εὔγλωττος ῥήτωρ ἀποχαιρετίζει πᾶν ὅ,τι ἠγάπησεν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ πόλει καὶ πᾶν ὅ,τι ἔμελλε νὰ ἐγκαταλίπῃ· «χαίροις, ἀνέκραζεν, Ἀναστασία μοι τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμε· σὺ γὰρ τὸν λόγον ἡμῖν ἐξανέστησας, ἔτι καταφρονούμενον, τὸ τῆς κοινῆς νίκης χωρίον, ἡ Σιλὼμ, ἐν ᾗ πρῶτον τὴν σκηνὴν ἐπήξαμεν, τεσσαράκοντα ἔτη περιφερομένην ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πλανωμένην· σύ τε ὁ μέγας ναὸς οὗτος καὶ περιβόητος, ἡ νέα κληρονομία, τὸ νῦν μέγας εἶναι παρὰ τοῦ λόγου λαβών, ὃν Ἰεβοῦς πρότερον ὄντα Ἱερουσαλὴμ πεποιήκαμεν· ὑμεῖς τε ὅσοι μετὰ τοῦτον εὐθὺς τοῖς κάλλεσιν, ἄλλος ἄλλο τι τῆς πόλεως μέρος διειληφότες, ὥσπερ σύνδεσμοί τινες καὶ τὸ γειτονοῦν οἰκειούμενοι· χαίρετε, Ἀπόστολοι, ἡ καλὴ μετοικία, οἱ ἐμοὶ διδάσκαλοι τῆς ἀθλήσεως· χαῖρέ μοι, ὦ καθέδρα, τὸ ἐπίφθονον ὕψος τοῦτο καὶ ἐπικίνδυνον, ἀρχιερέων συνέδριον, ἱερέων αἰδοῖ καὶ χρόνῳ τετιμημένων, ὅσον τε ἄλλο περὶ τὴν ἱερὰν τράπεζαν λειτουργικὸν Θεοῦ· χαίρετε Ναζηραίων χοροστασίαι, ψαλμῳδιῶν ἁρμονίαι, στάσεις πάννυχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν εὐκοσμία, χηρῶν ὀρφανῶν σύστημα, πτωχῶν ὀφθαλμοί, πρὸς θεὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς βλέποντες· χαίρετε οἶκοι φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι καὶ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας ἀντιλήπτορες· χαίρετε, τῶν ἐμῶν λόγων ἐρασταὶ, καὶ δρόμοι, καὶ συνδρομαὶ, καὶ γραφίδες φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι, καὶ ἡ διαζομένη κιγκλὶς αὕτη τοῖς περὶ τὸν λόγον ἐθιζομένοις· χαίρετε, ὦ βασιλεῖς καὶ βασίλεια, ὅσον τε περὶ τὸν βασιλέα θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον· εἰ μὲν καὶ βασιλεῖ πιστὸν οὐκ οἶδα, θεῷ καὶ τὸ πλεῖον ἄπιστον· κροτήσατε χεῖρας, ὀξὺ βοήσατε, ἄρατε εἰς ὕψος τὸν ῥήτορα ὑμῶν· σεσίγηκεν ὑμῖν

ἡ πονηρὰ γλῶσσα καὶ λάλος· χαῖρε, ὦ μεγαλόπολι καὶ φιλόχριστε, (μαρτυρήσω γὰρ τἀληθῆ, καὶ εἰ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ὁ ζῆλος· πεποίηκε χρηστοτέρους ἡμᾶς ἡ διάζευξις·) πρόσιτε τῇ ἀληθείᾳ, μετασκευάζεσθε ὀψὲ γοῦν, τιμήσατε Θεόν, πλέον τῆς συνηθείας· οὐχ ἡ μετάθεσις τὸ αἰσχρὸν ἔχει. ἀλλ' ἡ τοῦ κακοῦ τήρησις, τὴν ἀπώλειαν· χαίροις ἀνατολὴ καὶ δύσις. ὑπὲρ ὧν καὶ ὑρ' ὧν πολεμούμεθα, μάρτυς ὁ εἰρηνεύσων ἡμᾶς, ἄν ὀλίγοι μιμήσωνται τὴν ἐμὴν ὑποχώρησιν· ἐπὶ πᾶσί τε καὶ πρὸ πάντων βοήσομεν· χαίρετε ἄγγελοι, τῆς δὲ τῆς ἐκκλησίας ἔφοροι καὶ τῆς ἐμῆς παρουσίας καὶ ἐκδημίας, εἴπερ ἐν χειρὶ Θεοῦ τὰ ἡμέτερα· χαῖρέ μοι, ὦ Τριὰς, τὸ ἐμὸν μελέτημα καὶ καλλώπισμα, καὶ σῴζοιο τοῖς δε καὶ σῴζοις τοὺς δε τὸν ἐμὸν λαὸν· ἐμὸς γὰρ κἂν ἄλλως οἰκονομώμεθα· καὶ ἀγγέλοιό μοι διὰ παντὸς ὑψουμένη καὶ αὐξουμένη, καὶ λόγῳ καὶ πολιτείᾳ. Τεκνία, φυλάσσοιτέ μου τὴν παρακαταθήκην, μέμνησθέ μου τῶν λιθασμῶν· ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.» Καὶ τούτους εἰπὼν τοὺς λόγους, ὧν τὴν δύναμιν καὶ τὴν κατάνυξιν ἀκαταμάχητον κατέστησαν τὸ σχῆμα, ἡ φωνὴ, αἱ περιστάσεις, αὐτὸ τὸ ἀκροατήριον τοῦ ῥήτορος, ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως περὶ τὰ μέσα τοῦ 381 ἔτους καὶ πρῶτον μὲν ἦλθεν εἰς Καισάρειαν, ὅπου ἐξερώνησε τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον ἐπιτάριον λόγον τοῦ Βασιλείου· ἔπειτα δὲ ὑπέστρεψεν εἰς Ναζιανζὸν, ἣν εὗρε ταρασσομένην ὑπὸ τῆ, αἱρέσεως τῶν Ἀπολιναριστῶν· παρακαλούμενος δὲ νὰ δεχθῇ τῆς ἐν Ναζιανζῷ ἐκκλησίας τὴν ποιμαντορίαν, αὐτὸς μὲν τὸν ἡσύχιον βίον μεταδιώκων, παρητήθη καὶ πάλιν· Εὐλάλιον δέ τινα καταστήσας ἐν αὐτῇ ἐπίσκοπον, ἄνδρα τίμιον καὶ μέτριον ὄντα τὸ ἦθος, ἀπεχώρησεν εἰς τὸν γενέθλιον αὐτοῦ τόπον καὶ πατρικὸν κλῆρον τὴν Ἀριανζόν· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα διάγων, δὲν ἔπαυε φροντίζων πάντοτε καὶ προνοῶν περὶ τῶν κοινῇ συμφερόντων· ὅθεν καὶ γράμματα συχνὰ ἐπέστελλε πρός τε ἱερωμένους καὶ κοσμικοὺς, ποτὲ μὲν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἁπάσης, ἐξαιρέτως κατὰ τῆς ἐπικρατούσης τότε αἱρέσεως τῶν Ἀπολιναριστῶν, ποτὲ δὲ ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας τῆς χώρας, καὶ μάλιστα τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος Ναζιανζοῦ·

καὶ ἄλλοτε πάλιν ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος ἰδίᾳ ἀνθρώπων τινῶν καὶ οἰκογενειῶν· ἐνησχολεῖτο δὲ προσέτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τοῦ σχολαίου αὐτοῦ βίου καὶ εἰς ἐμμέτρων λόγων ποίησιν, κυρίως διὰ διττόν τινα σκοπὸν· πρῶτον μεν, ἵνα μάταιον καὶ ἀνίσχυρον ἐξελέγξῃ τὸν ὑπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου τεθέντα νόμον νὰ μὴ παιδεύωνται οἱ Χριστιανοὶ παιδείαν Ἑλληνικὴν, δεύτερον δὲ ἐπειδὴ ἔβλεπε πολλοὺς τῶν αἱρετικῶν ἀγωνιζομένους νὰ ἐξαπλῶσι τὰ μιαρὰ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν δόγματα καὶ νὰ σαγηνεύωσιν εἰς ταῦτα τοὺς ἁπλουστέρους διὰ πολυστίχων βίβλων ἐκ διαφόρων μέτρων (α). Μετήλλαξε δὲ ὁ θεῖος πατὴρ τὴν ἐπίκηρον ταύ-

(α) Γρηγόρ. πρεσβ. ἐν ἐπ. Γρηγ. τοῦ θεολόγου.—Ὁ δὲ Σωζόμενος λέγες «Ταύτης δὲ τῆς γνώμης καὶ περὶ πάντας τοὺς Χριστιανοὺς ὑπῆρχεν ἁφορμὴν λαβόμενος ὅπου γε καὶ μηδὲν ἐγκαλεῖν ἔχων παραιτούμενος θύειν, ἰσοπολιτείας ἐφθόνει καὶ συλλόγων καὶ ἀγορῶν μετέχειν, καὶ τοῦ δικάζειν ἢ ἄρχειν ἢ ἀξιωμάτων κοινωνεῖν οὐ μετεδίδου· οὐ μὴν οὐδὲ τοὺς αὐτῶν παῖδας ξυνεχώρει ἐκδιδάσκεσθαι τοὺς παρ' Ἕλλησι ποιητὰς καὶ συγγραφέας, οὐδὲ τοῖς τούτων διδασκάλοις φοιτᾷν· ἐλύπει γὰρ αὐτὸν οὐ μετρίως Ἀπολινάριος ὁ Σύρος, πρὸς παντοδαπὴν εὖδησιν καὶ λόγων ἰδέαν παρασκευασμένος, Βασίλειός τε καὶ Γρηγόριος οἱ Καππαδόκαι παρευδοκιμοῦντες τοὺς τότε ῥήτορας· ἄλλοι τε ἐπὶ τούτῳ πλεῖστοι ἐλλόγιμοι, ὧν οἱ μὲν ἐζήλουν τὰ ἐν Νικαίᾳ δόξαντα· οἱ δὲ ἐκ τῆς Ἀρείου ὥρμηντο αἱρέσεως· ἐντεῦθεν οὖν μόνον διμιουργεῖσθαι τὸ πεῖθον οἰόμενος, οὐ συνεχώρει (ὁ Ἰουλιανὸς) τοῖς Χριστιανοῖς ἐν τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἀσκεῖσθαι μαθήμασιν· ἡνίκα δὴ Ἀπολινάριος οὗτος εἰς καιρὸν τῇ πολυμαθείᾳ καὶ τῇ φύσει χρησάμενος, ἀντὶ μὲν τῆς Ὁμήρου ποιήσεως ἐν ἔπεσιν ἡρῴοις τὴν Ἑβραϊκὴν ἀρχαιολογίαν συνεγράψατο μέχρι τῆς τοῦ Σαοὺλ βασιλείας, καὶ εἰς εἴκοσι τέσσαρα μέρη τὴν πᾶσαν πραγματείαν διεῖλεν, ἑκάστῳ τόμῳ προσηγορίαν θέμενος ὁμώνυμον τοῖς παρ' Ἕλλησι στοιχείοις κατὰ τὸν τούτων ἀριθμὸν, καὶ τὴν τάξιν· ἐπραγματεύσατο δὲ καὶ τοῖς Μενάνδρου δράμασιν εἰκασμένης κωμῳδίας· καὶ τὴν Εὐριπίδου τραγῳδίαν, καὶ τὴν Μενάνδρου λύραν ἐμιμήσατο· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἐκ τῶν θείων γραφῶν τὰς ὑποθέσεις λαβὼν τῶν ἐγκυκλίων καλουμένων μαθημάτων, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐπενόησεν ἰσαρίθμους καὶ ἰσοδυνάμους πραγματείας, ἤθει τε καὶ φράσει καὶ χαρακτῆρι καὶ οἰκονομίᾳ ὁμοίᾳ τοῖς παρ' Ἕλλησι ἐν τούτοις εὐδοκιμήσασιν· ὥστε εἰ μὴ τὴν ἀρχαιότητα ἐτίμων οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ συνήθη φίλα ἐνόμιζον, ἐπίσης, οἶμαι, τοῖς παλαιοῖς τὴν Ἀπολιναρίου σπουδὴν ἐποίουν, καὶ ἐδίδασκον ταύτην πλέον αὐτοῦ τὴν εὐφυΐαν θαυμάζοντες, ὅσῳ γε τῶν ἀρχαίων ἕκαστος περὶ ἓν μόνον ἐσπούδασεν, ὁ δὲ τὰ πάντων ἐπιτηδεύσας. ἐν κατεπειγούσῃ χρείᾳ τὴν ἑκάστου ἀρετὴν ἐπεμάξατο· οὐκ ἀγενὴς δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα ἦτοι τοὺς παρ' Ἕλλησι φιλοσόφους ἐστὶν αὐτοῦ λόγος, ὃν ὑπὲρ ἀληθείας ὑπέγραψεν, ἐν ᾧ καὶ δίχα τῆς τῶν ἱερῶν λόγων μαρτυρίας ἔδειξεν αὐτοὺς ἀποβου

τὴν ζωὴν πρὸς τὴν ἄφθαρτον καὶ αἰώνιον ἐν ἔτει 389, κατὰ τὴν τῶν νεωτέρων πιθανωτέραν γνώμην· τὴν δὲ ἱερὰν αὐτοῦ μνήμην πανηγυρίζει ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία δίς τοῦ ἐνιαυτοῦ, τῇ κέ Ἰανουαρίου, καὶ τῇ λ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, καθ' ἣν καὶ ἡ ἑορτὴ τῶν λοιπῶν δύο μεγάλων ἱεραρχῶν Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου συμπανηγυρίζεται.

§. 47. Οὐδεὶς ἠρνήθη ποτέ, ὅτι ὁ θεῖος Γρηγόριος ὑπῆρξε πάντων τῶν κατὰ τούς χρόνους ἐκείνους ῥητόρων ὁ εὐγλωττότατος καὶ δεινότατος· καὶ αὐτοὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως οἱ ἐχθροί, ὧν ἰσχυρῶς κατεπολέμει τὴν κακόδοξον πλάνην, ἠναγκάζοντο νὰ ὁμολογήσωσιν, ὅτι καὶ ὁ βίος καὶ οἱ λόγοι καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ εἶχον πάντα τὰ θελγητρα, ὅσα ἦσαν ἐπιτήδεια νὰ αἰχμαλωτίζωσιν εἰς αὐτὸν τῶν ἀνθρώπων τὰς καρδίας· τῳόντι ὁ ἔνδοξος οὗτος Πατὴρ οὐχὶ μόνον διὰ τὴν μεγάλην τῶν γνώστεων ἔκτασιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἄκραν αὐτοῦ εὐσέβειαν καὶ τὴν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀφοσίωσιν ἦν ἀνὴρ ἔξοχος καὶ ἐξαίρετος, εἴτε ὡς διδάσκαλος τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης ἁπλῶς, εἴτε ὡς τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως πρόμαχος καὶ προασπιστής· δικαίως δὲ περὶ αὐτοῦ ὡς θεολόγου ὁ Ρουφῖνος ἔλεγεν ὅτι, εἴτις ἤθελε τολμήσει ν' ἀντιτάξῃ τί πρὸς τὴν τοῦ Γρηγορίου διδασκαλίαν, ὁ τοιοῦτος διὰ τοῦτο μόνον ὡς αἱρετικὸς ἐξηλέγχετο· λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ ὡς ῥήτορος Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης τάδε «Τῳόντι γὰρ καὶ μέγιστον ἔργον τοῦτο καὶ θαῦμα, καὶ οἷον ἄρρητος ἡ τοιαύτη τοῦ λέγειν, ἣν ὁ μέγας οὗτος ὑπέδειξεν, οἰκονομία τε καὶ διάθεσις καὶ ὅπως τὰ τῆς τέχνης ἅπαντα τῶν λόγων εἴδη καὶ τῶν τῆς φωνῆς χρωμάτων τὰς ἑτερότητας καὶ τὴν ποικιλίαν οὕτως ἐκέρασε κάλλιστα καὶ μεθ' ὑπερβολῆς ἡρμόσατο ὡς μᾶλλον μὲν

κοληθέντα τοῦ θέοντος περὶ θεοῦ φρονεῖν· τάδε γὰρ ἐπιτιθάζων ὁ βασιλεύς, τοτ; τότε διαπρέπουσιν ἐπισκόπους ἀπέστειλεν, ἀνέγνων, ἔγνων, κατέγνων· τοὺς δὲ πρὸς ταῦτα ἀντιγράψαι· ἀνέγνως, ἀλλ' οὐκ ἔγνως· εἰ γὰρ ἔγνως οὐκ ἂν κατέγνως· εἰσὶ δὲ οἱ Βασιλείῳ τῷ προστάτῃ τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ Ἐκκλησιῶν ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἀνατιθέασι, καὶ οὐκ ἀπεικός· ἀλλ' εἴτε αὐτοδεκτε ἄλλου ταῦτά ἐστιν, ἄγεσθαι δίκαιον ἀνδρείας· καὶ παυσάσθω τὸν γράψαντα Σωζομεν. ἐκκλ. ἱστορ. ε' 18. παρβλ καὶ βιβλ ς'. 26.

θαυμάζεσθαι τὸ ἀξίωμα καὶ τὸν ὄγκον, μᾶλλον δὲ τὴν ὥραν τε καὶ τὸ λεῖον οὐδὲν δὲ ἧττον τὴν ἐν τοιαύτῃ χάριτι σωφροσύνην, καὶ τοῦτο μὲν εἶναι τὸ σεμνόν τε καὶ διηρημένον, ὡς μὴ λυπεῖν ἀηδίᾳ καὶ αὐστηρότητι, τοσοῦτο δὲ τὸ χαρίεν αὖθις καὶ εὐπροσήγορον εἰς ἀκοὴν καὶ φιλάνθρωπον ὡς μὴ καταπίπτειν εἰς εὐτέλειαν καὶ ἀνανδρίαν καὶ λύσιν εὐπεριφρόνητον· ἀλλ' ὅλον εἶναι τὸ ἔαρ ἐπὶ τῆς ἐκείνου γλώττης, καὶ χειμῶνες ἀγριότητος φεύγον, καὶ θέρους ἔκλυσιν, καὶ μετοπώρου κατήφειαν καὶ ὀμετρίαν καὶ ἀνισότητα· οὕτως ἡδὺς μὲν ὁ λόγος αὐτῷ, γενναῖος δὲ· καὶ τρυφᾷ μὲν καὶ παρέχεται τρυφᾶν, ἀλλ' ἐγκρατῶς ἔχει κομιδῇ· καὶ χαρίζεται μὲν μεθ' ἱλαρότητος οὐ περιφρονεῖται δὲ· καὶ θεατρικῶς μὲν ἐσκεύασται καὶ πρὸς πανήγυριν ἐρραστωνευμένος· ἀλλὰ καὶ ὑψηλὸς ὑψηλῶς ἄνω προκάθηται καὶ παντάπασιν ἐξωτῆς τῶν πολλῶν εὐτυχίας· καὶ δεινὸς μὲν ὅτι μάλιστα ἁπλοῦς δὲ ὡσαύτως, τοτὲ μὲν τὸν νοῦν, τοτὲ δὲ τὸ πρόδηλον ἔξω καὶ φαινόμενον· καὶ τούτων ἑκάτερον ἐφ' ἑκατέρου τῶν εἰρημένων συνιὼν πρὸς τὴν χρείαν, ὥστε θαυμάζεσθαι τὸ σφόδρα καίριον εἴ τις καλῶς ἐννοεῖν δύναιτο· καί καθόλου γε εἰπεῖν κρᾶσιν τινα ταύτην ἔξεστι καὶ ἁρμονίαν συλλογίζεσθαι κοινήν τινα καὶ πρώτην ἐξευρημένην· καὶ μόνου αὐτοῦ πάντ' ἀρίστην τε καὶ τελείαν καὶ ὡς ἀληθῶς ἀμίμητον καὶ νικῶσαν πάντα παλαιά τε καὶ νέα· τοῦ μὲν ἀρχαίου μεγέθους καὶ τῆς ἀπονήτου σεμνότητος κρατοῦσαν τῷ καινῷ κάλλει· τῆς νεωτερικῆς δὲ βλακείας ὕστερον καὶ κορδακισμοῦ καὶ τῶν ἀγενῶν λογισμάτων καὶ ἀκολάστων ὑπερφρονοῦσαν ἑλληνικῆς μεγαλοπρεπείας ἀκμῇ» ὁ Σουίδας λέγει ὅτι «ἠκολούθησε δὲ τῷ Πολέμωνος χαρακτῆρι τοῦ Λαοδικέως, σοφιστεύσαντος ἐν Σμύρνῃ» ἀλλὰ φαίνεται μᾶλλον, ὅτι ἐμιμήθη τὸν Ἰσοκράτην· ὁ δὲ ἡμέτερος Φιλοστόργιος παραβάλλων αὐτὸν Ἀπολιναρίῳ καὶ Βασιλείῳ λέγει « Τῷ δὲ γε Γρηγορίῳ, καὶ παρ' ἀμφοτέροις ἐξεταζομένῳ μείζω βάσιν εἰς συγγραφὴν εἶχεν ὁ λόγος· καὶ ἦν εἰπεῖν Ἀπολιναρίου μὲν ἀδρότερος Βασιλείου δὲ σταθερώτερ ς. (α)

(α) Ὅρα περὶ τούτων καὶ περὶ τῶν συγγραμάτων αὐτοῦ Πατρ. Κοντογ. Τόμ Β'.

§. 48. Οὐδὲ Καισαρείου ἐπιληστέον τοῦ ἀοιδίμου καὶ τὰ πάντα γνησίου τοῦ μεγάλου Γρηγορίου νεωτέρου ἀδελφοῦ, οὗ τὸν λαμπρότατον ἐπιτάφιον αὐτὸς συνέγραψεν ὁ ἀδελφός, καὶ ὅστις διδαχθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν μαθηματικὴν καὶ ἀστρονομίαν καὶ φιλοσοφίαν καὶ μάλιστα τὴν ἰατρικὴν, ἐλθὼν δὲ ἔπειτα εἰς Κωνσταντινούπολιν τοσαύτην ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἔνδοξον φήμην ἀπέκτησεν ὥστε οἱ κάτοικοι προσήνεγκον εἰς αὐτὸν δημοσίας τιμὰς καὶ γάμον ἐκ τῶν εὐδοκίμων, καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ συγκλητικοῦ· προσέτι δὲ καὶ πρεσβείαν ἔπεμψαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνστάντιον παρακαλοῦντες ἵνα κρατήσῃ ἐν τῇ πόλει τὸν Καισάριον ὡς ἰατρόν· οὗπερ καὶ ἐπέτυχον (α)· ἔζη λοιπὸν ὁ Καισάρειος ἐν τοῖς βασιλείοις παρὰ πάντων τιμώμενος, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου ἀγαπώμενος· ἀφοῦ δὲ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης μεγάλως καὶ οὗτος ἐτίμησε τὸν ἄνδρα ἀρχίατρον αὐτὸν ἀποδείξας καὶ ἐπὶ τοῦ δημοσίου κατιστήσας ταμείου· ἀλλὰ τοῦτο μέγα σκάνδαλον ἔμελλε νὰ προξενήσῃ εἰς τὴν εὐσεβεστάτην αὐτοῦ οἰκογένειαν ὅθεν καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γρηγόριος ἔγραψε πρὸς αὐτὸν τὴν ιθ'. αὐτοῦ ἐπιστολήν· τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Γρηγορίου δὲν ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος, καὶ ὁ Καισάριος δὲν ἤψευσε τοῦ ἀδελφοῦ τὰς ἐλπίδας· ὁ Ἰουλιανὸς, ὅστις ἐτίμα τὸν ἄνδρα διὰ τὴν ἀγχίνοιαν αὐτοῦ καὶ παιδείαν, ἀπεπειράθη νὰ κερδήσῃ αὐτὸν εἰς τὰ ἐθνικὰ αὐτοῦ φρονήματα, καὶ δι' ὑποσχέσεων καὶ λόγων δολίων νὰ διασείσῃ ἠθέλησε τὴν χριστιανικὴν αὐτοῦ συνείδησιν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων· ἀλλ' ὁ Καισάριος γενναίως ἀπέκρουσε τὰ τεχνάσματα ταῦτα, καὶ μεγάλῃ καὶ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ ἀνεκήρυξεν ὅτι εἶνε καὶ μένει καὶ μενεῖ χριστιανός (β)· μετ' ὀλίγον δὲ φυγὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς Καππαδοκίαν, ἔνθα διαμείνας δύο ἔτη, πάλιν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλιανοῦ ὑπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ τὰ αὐτὰ πα-

(α) Γρηγ. Ναζιαν. εἰς Καισάρειον ἐπιτάφ.
(β) Γρηγόρ. Ναζιανζ. ἐπιταφ. εἰς Καισάρ. Τόμ. Α'. σελ, 166—168.

ρὰ τοῦ Οὐάλεντος ἀπέλαβεν ἀξιώματα, ἀποδειχθεὶς καὶ ταμίας ἐν Βιθυνίᾳ καὶ τοῦ θησαυροφυλακίου ἐπιμελητὴς (α). Ἀπέθανε δὲ ἐν ἔτει 368, καταλιπὼν ταύτην τὴν βραχεῖαν μὲν, ἀλλ' ἀληθῶς Χριστιανικωτάτην διαθήκην· «τὰ ἐμὰ πάντα βούλομαι γίνεσθαι τῶν πτωχῶν.»

§. 49. Διεδέξατο δὲ ἐν ἔτει 379 ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου τῆς Καισαρείας τὸν μέγαν Βασίλειον ὁ Ἑλλάδιος καὶ παρευρέθη ἐν τῇ δευτέρᾳ οἰκουμενικῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδῳ τῷ 381, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος «ἦσαν δὲ ἄνδρες ἀξιάγαστοι καὶ ζήλου θείου καὶ σοφίας ἀνάπλεοι Ἑλλάδιος μὲν ὁ τῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου προεδρείας διάδοχος, Γρηγόριος δὲ καὶ Πέτρος οἱ τοὺς αὐτοὺς Βασιλείῳ πατέρας αὐχήσαντες. Ἀμφιλόχιος δὲ Λυκαόνων ἡγεῖτο κτλ» (β)· καὶ ἐπιόντι ἔτει ὑπὸ τῶν πατέρων ἐπανελθόντων εἰς σύνοδον ἐξελέχθη ὡς τῆς γνησίας χριστιανικῆς διδασκαλίας προστάτης, ἵνα τὴν ὀρθοδοξίαν ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ Πόντῳ ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν λυμαινομένην ἀνορθώσῃ μετὰ Γρηγορίου Νύσσης καὶ Ὀτρηΐου Μελιτινῆς ὡς λέγει ὁ Σωκράτης «τῆς δὲ Ποντικῆς διοικήσεως Ἑλλάδιος ὁ μετὰ Βασίλειον Καισαρείας τῆς Καππαδοκῶν ἐπίσκοπος, Γρηγόριος ὁ Νύσσης ὁ Βασιλείου ἀδελφὸς, Καππαδοκίας δὲ καὶ ἡ δε πόλις, καὶ Ὀτρήϊος ὁ τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ Μελιτινῆς τὴν πατριαρχείαν ἐκληρώσατο» (γ)· ἐπορεύθη δὲ καὶ πάλιν εἰς ἑτέραν σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 394, ἐν ᾗ ἐκρίθησαν αἱ πράξεις Ἀγαπίου καὶ Γαβαδίου, ἑκατέρου ἀντεχομένου τῆς ἐπισκοπῆς τῆς ἐν Συρίᾳ Βόστρης (δ)· ὅτι δὲ ὁ Ἑλλάδιος ἔζησεν ἐν γάμου κοινωνίᾳ γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Σωζομένου λέγοντος «ἐχειροτόνησε δὲ αὐτὸν (τὸν Γερόντιον) Ἑλλάδιος ὁ Καισαρέων Καππαδοκῶν ἐπίσκοπος ἀμειβόμενος, καθότι παιδὶ αὐτοῦ πρόξενος λαμπρᾶς στρατιᾶς ἐγένετο ἐν βασιλείοις·» μέμνηται δὲ αὐτοῦ καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς

(α) αὐτόθι.
(β) ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. ε. 8.
(γ) Σωκρ. ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. ε'. 8.—Θεοδωρ. αὐτόθι.
(δ) Σύνταγ. ἱερ. Κανὸν Τόμ. Γ'. σελ. 625.

ὡς γράψαντος βίον τοῦ μεγάλου Βασιλείου ὧδε λέγων «γέγραπται ἐν τῷ βίῳ Βασιλείου τοῦ μακαρίου, τῷ δι' Ἑλλαδίου τοῦ αὐτοῦ μαθητοῦ καὶ διαδόχου τῆς αὐτοῦ ἱεραρχίας, ὡς παρειστήκει ὁ ὅσιος τῇ τῆς δεσποίνης εἰκόνι, ἐν ᾗ καὶ ὁ χαρακτὴρ ἐγέγραπτο Μερκουρίου τοῦ ἀοιδίμου μάρτυρος· παρειστήκει δὲ ἐξαιτῶν Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀθεωτάτου καὶ ἀποστάτου τυράννου ἀναίρεσιν· ἐξ ἧς εἰκόνος ἐμυήθη ταύτην τὴν ἀποκάλυψιν. ἑώρα γὰρ πρὸς μὲν βραχὺ ἀρανῆ τὸν μάρτυρα, μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸ δόρυ ἡμάγμενον κατέχοντα (α)· ἀλλ' ὁ βίος οὗτος τοῦ Ἑλλαδίου δὲν σώζεται· εἶναι δὲ ἀξιόμεπτος ὁ Ἑλλάδιος ὅτι δυσμενῶς ἔσχε πρὸς τὸν Νύσσης Γρηγόριον καὶ πρὸς πάντας διεξῆει ὡς τῶν μεγίστων κακῶν αἴτιος ἐγένετο· περὶ τούτων δ' ἀναγνωστέον τὴν πρὸς Φλαβιανὸν Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον ἐπιστολὴν τοῦ Γρηγορίου (β)· προσέτι δυσμενῶς προσηνέχθη καὶ πρὸς Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς πρὸς Θεόδωρον Τυάνων ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ φησὶ «Παυσάσθω περιεργαζόμενος τὰ παρ' ἡμῖν ὁ κύριός μου καὶ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Ἑλλάδιος· οὐ πνευματικῇ γάρ, ἀλλ' ἐρεστικῇ ταῦτα ζητεῖ περιόδῳ οὐδὲ ἀκριβείᾳ κανόνων, ἀλλ' ὀργῆς ἐκπληρώσει, ὡς δῆλόν ἐστιν ἐκ τοῦ καιροῦ, καὶ πολλῶν τῶν σὺν τούτῳ κεκινημένων ἔξω τοῦ λόγου κτλ.» (γ)· πότε δὲ ἀπέθανεν ὁ Ἑλλάδιος ἄδηλον.

§. 50. Σύγχρονοι δὲ τῷ Ἑλλαδίῳ ἦσαν Ὀτρήϊος, ὡς εἴδομεν, ὁ Μελιτινῆς καὶ ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν τῷ 381 Λητόιος πρὸς ὃν ἔγραψε τὸν κανόνας περὶ τῶν διαφόρων τοῦ ἀνθρώπου ἁμαρτημάτων περιλαμβάνουσαν κανονικὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ Γρηγόριος ὁ Νύσσης· καὶ Εὐάγριος ὁ ἐκ Ποντικῆς πόλεως Ἰβώρας, ἣν Κωνσταντῖνος ὁ πορφυρογέννητος (περὶ θεμάτων) τίθησιν ἐν τῷ θέματι τῆς Καππαδοκίας, καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Δ', καὶ Γ', οἱ κουμενικῆς γεγραμμένος ἐπίσκοπος Ἰβώρων (τανῦν Τζόρουμ), παρὰ δὲ Παλλαδίου καὶ Σωζομένου Ποντικὸς ἐκ πόλεως Ἰβήρων καλούμενος, ὅστις ἀναγνώστης προχειρισθεὶς τῆς ἐν Καισαρείᾳ

(α) Ἰωαν. Δαμασκην. περὶ εἰκόν λόγ. ά.
(β) Γρηγ. Νύσσης ἐπιστ. πρὸς Φλαβ.
(γ) Γρηγ. Ναζ. ἐπιστολ. 225.

ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ μετὰ τὸν θανατον τούτου, διάκονος ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, ἤκμασε κατὰ τοὺς χρόνους τούτους· ἐπαιδεύθη δὲ τὰ ἱερὰ μαθήματα ὑπὸ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου, καὶ ὑπ' αὐτοῦ προεβιβάσθη ἀρχιδιάκονος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας· ἐπειδὴ δ' ἦν τὴν ὄψιν καλὸς, καὶ ἱμάτια λαμπρὰ ἐνεδύετο, ζηλότυπός τις τῶν ἐν ἀξιώμασιν ὑποπτεύσας ὅτι ἔχει οἰκειότητα μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἀπεράσισε νὰ ἐπιβουλευθῇ αὐτὸν· ἀλλ' ὁ Εὐάγριος, χρηματισθεὶς θεόθεν κατ' ὄναρ ἔφυγεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἵν' ἀφιερώσῃ ἑαυτὸν εἰς τὸν μοναστικὸν βίον. Μεταβὰς δὲ ἐντεῦθεν μετά τινα χρόνον εἰς Αἴγυπτον καὶ μαθητὴς ἀμφοτέρων τῶν Μακαρίων γενόμενος, δέκα πέντε ἔτη ἔν τινι τῆς Νιτρίας μοναστηρίῳ διετριψεν· ἔζησε δὲ βίον μακρὸν καὶ ἔνδοξον ἔν τε θαύμασι καὶ ἀρεταῖς· τὴν δὲ μεγάλην ἀγχίνοιαν καὶ παιδείαν τοῦ Εὐαγρίου πάντες συμφώνως ὁμολογοῦσι· περὶ δὲ τῆς φράσεως τοῦ λόγου αὐτοῦ λέγει Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος «θαυμάσιά τε πάντα (τὰ συγγράμματα αὐτοῦ,) καὶ νοήμασι καὶ φράσει μεστῇ τὸ ἐπαγωγὸν ἐπαυχοῦντα» (δ).

§. 51. Διεδέξατο δὲ τὸν Ἑλλάδιον ὁ Φαρέτριος, ὅστις καθ' ὃν χρόνον Θεόφιλος ὁ Ἀλεξανδρείας τὴν ἐν τῷ προαστείῳ τῆς Χαλκηδόνος, ἥτις Δρῦς ἐκαλεῖτο, σύνοδον συνέστησεν ὅπως Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον ἐκβάλῃ τῆς ἐπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως «ὑπερβολῇ δειλιάσας, ὡς λέγει ὁ Παλλάδιος, καθάπερ οἱ κομιδῇ παῖδες τὰ μορμολύκεια, μηδ' ἐξελθὼν ἑαυτοῦ τὴν πόλιν συντίθεται τοῖς ἐναντίοις διὰ γραμμάτων, καίπερ μηδὲ κληθεὶς εἰς τὸ μέσον, ἀπειροκάλως ἔχων πρὸς τὴν προεδρείαν, ἀγνοίᾳ τῶν κρειττόνων» (α)· ὅτε δὲ ὁ Χρυσόστομος πορευόμενος εἰς Κουκοῦσον διήρχετο διὰ τῆς Καισαρείας οὐ μόνον δὲν ὑπεδέχθη

(α) Γρηγορ. Ναζ., ἐπιστ. 225.
(β) Σωζομ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. ς', 30.—Σωκράτ. ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. Δ', 23, — Παλλάδιος Λαυσαϊκ. ἱστορ. 86,—Κωνστ, Οἰκονόμ. περὶ τῶν Ο', ἑρμηνευτ.—Κοντογ. Πατρολ τόμ, Β.
(α) Παλλάδ. ἐν βίῳ Χρυσοστ. σελ. 31.

αὐτὸν κατὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ καὶ μέχρι θανάτου ἐδίωξεν αὐτὸν· ἀλλὰ καθόλου τὴν διήγησιν τῶν ἐν Καισαρείᾳ συμβάντων αὐτῷ παραθῶμεν αὐτολεξεὶ ἔκ τινος τῶν πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα ἐπιστολῶν, γραφείσης ἐκ Κουκουσοῦ τῷ 404. «ἐπειδὴ γὰρ ἐμέλλομεν ἐπιβαίνειν τῆς Καππαδοκῶν χώρας, ἀπαλλαγέντες τοῦ Γαλάτου (β), κἀκείνου δὴ σχεδὸν θάνατον ἡμῖν ἀπειλήσαντος; πολλοὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἡμῖν ἀπήντων, λέγοντες· ὅτι ὁ κύριος Φαρέτριος ἀναμένει σε, καὶ πανταχοῦ περιέρχεται, μὴ ἀποτύχῃ τῆς συντυχίας σου, καὶ πάντα ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, ὥστε σὲ ἰδεῖν, καὶ περιπτύξασθαι, καὶ πᾶσαν ἐπιδείξασθαι ἀγάπην· καὶ τὰ μοναστήρια ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐκίνησεν· ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκούων, τούτων μὲν οὐδὲν προσελόκων, ἀλλὰ τἀναντία ἀνετύπουν παρ' ἐμαυτῷ· τῶν μέντοι ἀπαγγελλόντων οὐδενὶ τούτων οὐδὲν ἔλεγον· ἐπειδὴ δὲ ἐπέβην οὐ ποτε τῆς Καισαρείας, κατειργασμένος, τεταριχευμένος, ἐν αὐτῇ τῆς φλογὸς τῇ ἀκμῇ τοῦ πυρετοῦ κείμενος, ἀλύων, τὰ ἔσχατα πάσχων, ἐπέτυχον καταγωγίου πρὸς αὐτῇ τῆς πόλεως τῇ ἐσχατιᾷ κειμένου, καὶ σπουδὴν ἐποιούμην ὥστε καὶ ἰατροῖς συντυχεῖν, καὶ τὴν κάμινον ἐκείνην σβέσαι· ἦν γὰρ αὐτὴ ἡ ἀκμὴ τοῦ τριταίου· καὶ προσῆν καὶ ἡ τῆς ὁδοῦ ταλαιπωρία, ὁ κάματος, ἡ συντριβή, ἡ τῶν θεραπευσόντων ἐρημία, ἡ τῶν ἐπιτηδείων ἀπορία τὸ μηδένα παρεῖναι ἡμῖν ἰατρὸν, τὸ καμάτῳ καὶ θάλπει καὶ ἀγρυπνίαις καταταθῆναι, καὶ σχεδὸν αὐτὸς νεκρὸς ὤν, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν· τότε δὴ παρεγένοντο ὁ κλῆρος ἅπας, ὁ δῆμος, μονάζοντες, μονάστριαι, ἰατροί, πολλῆς ἀπήλαυον θεραπείας, πάντων πάντα ἡμῖν διακονούμενων, ὑπηρετουμένων· ἀλλὰ καὶ οὕτω πολλῷ τῷ τάρῳ τῆς φλογὸς κατεχόμενος, ἐν ἐσχάτοις ἦμην δεινοῖς· τέλος κατὰ μικρὸν ἔληγε καὶ ἐλώφα τὸ νόσημα· ὁ δὲ Φαρέτριος οὐδαμοῦ· ἀλλ' ἀνέμενεν ἡμῶν τὴν ἔξοδον, οὐκ οἶδα τί δόξαν αὐτῷ· ἐπειδὴ τοίνυν εἶδον ἠρέμα λωρῆσαν τὸ κακὸν, ἐβουλευόμην λοιπὸν περὶ ἀποδημίας, ὥστε ἐπιλαβέσθαι τῆς Κουκουσοῦ, καὶ μικρὸν ἀναπαύσασθαι τῶν

(β) Λεόντιος ἦν οὗτος εἷς τῶν ἀσπονδοτέρων ἐχθρῶν Χρυσοστ.

τῆς ὁδοῦ συμφορῶν· καὶ ἐν τούτοις ἡμῶν ὄντων, ἀπαγγέλλονται ἀθρόον Ἴσαυροι πλῆθος ἄπειρον κατατρέχοντες τὴν Καισαρέων χώραν, καί τινα κώμην μεγάλην ἐμπρήσαντες, καὶ τὰ ἔσχατα διαθέντες· τοῦτο ἀκούσας ὁ τριβοῦνος, λαβὼν, τοὺς στρατιώτας, οὓς εἶχεν, ἐξῆλθεν· ἐδεδοίκεισαν γὰρ μὴ καὶ τῇ πόλει προσβάλωσι, καὶ πάντες ἦσαν ἐν φόβῳ, πάντες ἐν ἀγωνίᾳ περὶ αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος κινδυνεύοντες, ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβύτας τὴν φυλακὴν τῶν τειχῶν μεταχειρίζεσθαι· ἐν τούτοις τῶν πραγμάτων ὄντων, ἀθρόον ὑπὸ τὴν ἕω δρομαῖος μοναζόντων, οὕτω γὰρ δεῖ εἰπεῖν καὶ τῇ λέξει τὴν μανίαν αὐτῶν ἐνδείξασθαι, ἐπέστησαν τῇ οἰκίᾳ ἔνθα ἦμεν, ἀπειλοῦντες αὐτὴν καίειν, ἐμπιμπρᾶν, τὰ ἔσχατα ἡμᾶς διατιθέναι, εἰμὴ ἐξέλθοιμεν· καὶ οὔτε ὁ τῶν Ἰσαύρων αὐτοὺς φόβος, οὔτε ἡ ἀρρωστία οὕτω σφοδρῶς ἐπικειμένη, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἐποίησεν ἐπιεικεστέρους αὐτοὺς, ἀλλ' ἐπέκειντο τοσούτου θυμοῦ πνέοντες, ὡς καὶ αὐτοὺς ροβηθῆναι τοὺς ἐπαρχικούς· καὶ γὰρ καὶ αὐτοῖς ἠπείλουν πληγὰς καὶ ἐκαλλωπίζοντο ὡς καὶ ἤδη πολλοὺς αἰσχρῶς τυπτήσαντες ἐπαρχικούς· ταῦτα οἱ ἐπαρχικοὶ ἀκούσαντες, κατέφυγον εἰς ἡμᾶς παρεκάλουν τε καὶ ἐδέοντο ὅτι κἂν εἰς Ἰσαύρους μέλλωμεν ἐμπίπτειν, ἀπάλλαξον ἡμᾶς τῶν θηρίων τούτων· ἀκούσας ὁ ἡγεμὼν κατέδραμεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν, βουλόμενος ἡμῖν βοηθῆσαι· οὐδὲ ἐκείνου παρακαλοῦντος ἠνέσχοντο οἱ μονάζοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἠσθένησεν· ὁρῶν τοίνυν τὰ πράγματα ἐν ἀπορίᾳ πολλῇ καὶ οὔτε τολμῶν ἡμῖν συμβουλεῦσαι εἰς φόνον φανερὸν ἐξελθεῖν, οὔτε πάλιν ἔνδον μένειν, διὰ τὴν τοσαύτην ἐκείνων μανίαν, ἔπεμψε πρὸς τὸν Φαρέτριον, παρακαλῶν ὀλίγον ἐνδοῦναι ἡμερῶν, διά τε τὴν ἀρρωστίαν, διά τε τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον· καὶ οὐδὲ οὕτως ἐγένετό τι πλέον, ἀλλὰ καὶ τῇ ἑξῆς σφοδρότεροι παρεγένοντο, καὶ τῶν πρεσβυτέρων οὐδεὶς ἐτόλμα παραστῆναι καὶ βοηθῆσαι, ἀλλ' αἰσχυνόμενοι καὶ ἐρυθριῶντες· κατὰ γὰρ γνώμην Φαρετρίου ἔλεγον ταῦτα γίνεσθαι· ἐκρύπτοντο, ἐλάνθανον, καλούμενοι παρ' ἡμῶν οὐχ ὑπήκουον, τί δεῖ πολλὰ λέγειν; καὶ φόβων τοσούτων ἐπικειμένων, καὶ θανάτου σχεδὸν δήλου, καὶ τοῦ πυρετοῦ με κατεργαζομένου, οὐδὲ γὰρ ἡμῖν ἀπαλλαγὴ οὐδεπω τῶν κακῶν τῶν ἐν-

τεῦθεν, μεσημβρίας μέσης ῥίψας ἑαυτὸν εἰς τὸ λεκτίκιον, ἐξηγόμην ἐκεῖθεν, τοῦ δήμου παντὸς κωκύοντος, ὀλολύζοντος, ἐπαρωμένου τῷ ταῦτα πεποιηκότι. ὀλοφυρομένων πάντων καὶ θρηνούντων· ἐπειδὴ δὲ τῆς πόλεως ἐξῆλθον, καὶ τῶν κληρικῶν τινες ἐξελθόντες ἡρέμα, ἡμᾶς προέπεμψαν ὀδυρόμενοι· καί τινων λεγόντων ἠκούσαμεν, ποῦ αὐτὸν ἀπάγετε εἰς φανερὸν θάνατον; ἕτερος ἔλεγε πρὸς ἡμᾶς τῶν σρόδρα ἡμᾶς φιλούντων· ἄπελθε, δέομαί σου, εἰς Ἰσαύρους ἔμπεσον, μόνον ἡμῶν ἀπαλλάγηθι· ὅπου γὰρ ἂν ἐμπέσῃς, εἰς ἀσφάλειαν ἐμπίπτεις, ἂν τὰς ἡμετέρας διαφύγῃς χεῖρας· ταῦτα ἀκούσασα καὶ ὁρῶσα ἡ καλὴ Σελευκία, ἡ τοῦ κυρίου μου Ρουφίτου ἐλευθέρα· καὶ γὰρ σρόδρα ἡμᾶς ἐθεράπευσε· παρεκάλεσε καὶ ἐδεήθη, ὥστε εἰς τὸ προάστειον αὐτῆς καταλῦσαι, πρὸ πέντε μιλίων τῆς πόλεως ὄν, καὶ συνέπεμψεν ἡμῖν ἀνθρώπους, καὶ ἀπήλθομεν ἐκεῖσε· ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖ ἔμελλεν ἡμῶν ἀποστήσεσθαι ἡ ἐπιβουλὴ αὕτη· ὡς γὰρ ἔγνω ὁ Φαρέτριος, ἐδήλωσεν αὐτῇ, καθὼς ἔλεγε, πολλὰς ἀπειλάς· ἐπεὶ δέ με εἰς τὸ προάστειον αὐτῆς ὑπεδέξατο, κἀγὼ τούτων οὐκ ἤδειν οὐδὲν ἀλλ' ἐξελθοῦσα πρὸς ἡμᾶς, ταῦτα μὲν ἡμᾶς ἀπέκρυβεν, ἐδήλου δὲ τῷ ἐπιτρόπῳ ἐκεῖσε ὄντι, πᾶσάν τε ἡμῖν ἀνάπαυσιν παρασχεῖν, καὶ εἴ τινες εἰς ἡμᾶς ἐπέλθοιεν μονάζοντες, βουλόμενοι ἡμᾶς ἐνυβρίσαι ἢ συντρίψαι, συναγαγεῖν γεωργοὺς ἀπὸ τῶν ἄλλων αὐτῆς χωρίων, καὶ οὕτω παρατάξασθαι πρὸς αὐτούς· παρεκάλει δὲ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς κάστελλον ἔχουσαν, καὶ ἀχείρωτον οὖσαν καταφυγεῖν. ὥστε τοῦ ἐπισκόπου καὶ μοναζόντων ἐκφυγεῖν τὰς χεῖρας ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἠνεσχόμην, ἀλλ' ἤμην ἐν τῷ προαστείῳ. οὐδὲν εἰδὼς τῶν μετὰ ταῦτα κατασκευαζομένων· οὐδὲ τοῦτο αὐτοῖς ἤρκεσεν εἰς τὸ ἀποστῆναι τῆς καθ' ἡμῶν μανίας· εἶτα νυκτῶν μέσων, οὐδὲν τούτων εἰδώς· πολὺς γὰρ ἐπέκειτο ὁ Φαρέτριος ἀπειλῇ ἀπειλῶν ἐκείνῃ, καθώς φησι, καταναγκάζων, ὠθῶν, ὥστε ἡμᾶς ἐκβαλεῖν καὶ τῶν προαστείων· οὐ φέρουσα ἡ γυνὴ τὴν ἐπάχθειαν αὐτοῦ, οὐκ εἰδότος ἐμοῦ ἐδήλωσεν αὐτόθι ὅτι οἱ βάρβαροι ἐπέστησαν αἰσχυνομένη τὴν ἀνάγκην εἰπεῖν, ἠνύπέμεινε· καὶ μέσων νυκτῶν εἰσελθὼν πρός με Εὐήθιος ὁ πρεσβύτερος καθεύδοντά με διέγειρας μετὰ πολλῆς τῆς βοῆς ταῦτα ἔλεγεν, ἀνά-

στηθι, παρακαλῶ βάρβαροι ἐπέστησαν, ἐνταῦθα πλησίον εἰσίν· ἐννόησον τίς ἡμῖν ταῦτα ἀκούων· εἶτα ὡς πρὸς αὐτὸν εἶπον, καὶ τί δέοι πρᾶξαι; εἰς τὴν πόλιν οὐ δυνάμεθα καταφυγεῖν, μὴ χαλεπώτερα πάθωμεν ὧν οἱ Ἴσαυροι μέλλουσιν ἡμῖν ποιεῖν, ἠνάγκαζεν ἐξιέναι· νὺξ ἦν ἀσέληνος, ἡ νὺξ μέση, ζοφώδης, σκοτεινή· καὶ τοῦτο αὐτὸ πάλιν ἀπορίας ἀνάμεστον ἦν ἡμῖν· καὶ οὐδεὶς ὁ παρών, οὐδεὶς ὁ βοηθῶν, πάντες γὰρ ἡμᾶς ἐγκατέλιπον· ὅμως ὑπὸ τοῦ φόβου συνωθισθεὶς, καὶ προσδοκῶν εὐθέως ἀποθανεῖσθαι, διανέστην τεταλαιπωρημένος, κελεύσας λαμπάδας ἀναρθῆναι ἀλλὰ καὶ ταύτας ὁ πρεσβύτερος ἐκέλευσε σβέννυσθαι, μὴ ποτέ, φασιν, οἱ βάρβαροι τῷ φωτὶ καλούμενοι πρὸς ἡμᾶς, ἐπιτεθῶσιν ἡμῖν· ἐσβέσθησαν καὶ αἱ λαμπάδες· εἶταδ βόρδων ὁ φέρων ἡμῶν τὸ λεκτίκιον· τραχεῖα γὰρ ἦν σφόδρα ἡ ὁδὸς καὶ ἀνάντης καὶ λιθώδης· κατενεχθεὶς ἐπὶ γόνυ, κατήνεγκέ με ἔνδονθντα, καὶ μικροῦ δεῖν, ἔμελλον ἀπόλλυσθαι, εἶτα ἐκπηδήσας συρόμενος περιεπάτουν ὑπὸ Εὐηθίου τοῦ πρεσβυτέρου κατεχόμενος, κατεπήδησε γὰρ καὶ αὐτὸς τοῦ ὑποζυγίου, καὶ οὕτως χειραγωγούμενος ἐβάδιζον. μᾶλλον δὲ ἑλκόμενος· οὔτε γὰρ βαδίζειν ἦν εἰς τοσαύτην δυσχωρίαν, καὶ ὄρη χαλεπα, ἐν νυκτὶ μέσῃ· ἐννόησον τί με πάσχειν εἰκὸς ἦν τοσούτοις συνεχόμενον κακοῖς, καὶ τοῦ πυρετοῦ ἐπικειμένου, μηδὲν εἰδότα τῶν κατεσκευασμένων, ἀλλὰ δεδοικότα τοὺς βαρβάρους. καὶ τρέμοντα, καὶ προσδοκῶντα εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐμπεσεῖσθαι· οὐ δοκεῖ σοι μόνα ταῦτα τὰ παθήματα, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο μοι ἕτερον συμβεβήκοι, πολλὰ ἡμῶν δύνασθαι διαλύειν τῶν ἁμαρτημάτων καὶ πολλήν μοι παρέχειν εὐδοκιμήσεως ἀφορμήν; τὸ δὲ αἴτιον ὡς ἔγωγε οἶμαι πάντες εὐθέως εἰσελθόντα με ἐν Καισαρείᾳ, οἱ ἐν ἀξιώμασιν, οἱ ἀπὸ βικαρίων, οἱ ἀπὸ ἡγεμόνων σοφισταί, οἱ ἀπὸ τριβούνων, ὁ δῆμος ἅπας καθ' ἑκάστην ἑώρων τὴν ἡμέραν, ἐθεράπευον, ἐπὶ τῆς κόρης τῶν ὀφθαλμῶν ἐβάσταζον, ταῦτα οἶμαι ὑποκνίσαι τὸν Φαρέτριον, καὶ τὸν φθόνον τὸν ἐλάσαντα ἡμᾶς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, οὐδὲ ἐνταῦθα ἡμῶν ἀποστῆναι, ὡς ἔγωγε οἶμαι· οὐδὲ γὰρ ἀποφαίνομαι, ἀλλ' ὑποπτεύω· τί ἄν τις εἴποι τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν, τοὺς φόβους, τοὺς κινδύνους; ἅπερ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀναμιμνησκόμενος αὐτὸς, καὶ ἀεὶ ἐν διανοίᾳ περιφέρων, πέτομαι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, σκιρτῶ ὡς

θησαυρὸν μέγαν ἔχων ἀποκείμενον· καὶ γὰρ οὕτως ἔχω καὶ διάκειμαι. . . τῶν δὲ Ἰσαύρων ἕνεκεν, μηδὲν δέδιθι λοιπόν· καὶ γὰρ ὑπέστρεψαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν· καὶ ὁ ἡγεμὼν πάντα ἐποίησεν ὑπὲρ τούτου· καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ ἐσμὲν πολλῷ μᾶλλον ἐνταῦθα ὄντες, ἢ ὅτε ἐν Καισαρείᾳ ἦμεν· οὐδένα γὰρ λοιπὸν δέδοικα ὡς τοὺς ἐπισκόπους, πλὴν ὀλίγων· ὅλως τοίνυν τῶν Ἰσαύρων ἕνεκεν μηδὲν δέδιθι λοιπόν· καὶ γὰρ ἀνεχώρησαν καίτοῦ χειμῶνος καταλαβόντος οἶκοι εἰσὶ συγκεκλεισμένοι, ἂν ἄρα λοιπὸν μετὰ τὴν πεντηκοστὴν ἐξέλθοιεν» (α)· ἐκ τῶν πρὸς τὸν Χρυσόστομον γενομένων, εὐκόλως νοεῖ πᾶς τις οἷος ἦν ὁ ἡμέτερος Φαρέτριος.

§. 52. Διεδέξατο δὲ αὐτὸν Ἀρχέλαος ὁ ἀναθεματίσας ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Σίδης καὶ γράψας κατὰ τῶν Μασσαλιανῶν ἀναθεματισμοὺς εἴκοσι τέσσαρας καθὰ φησὶν ὁ Φώτιος «ἔγραψε δὲ καὶ Ἀρχέλαος ὁ Καισαρείας Καππαδοκῶν ἐπίσκοπος ἀναθεματισμοὺς εἴκοσι τέσσαρας τῶν κεφαλαίων αὐτῶν· συνέταξε δὲ κατ' αὐτῶν καὶ Ἡρακλείδας ὁ Νύσσης ἐπίσκοπος ἐπιστολὰς δύο, ὧν ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ χρῆσις φέρεται τῆς ἀρχαιότητος τῶν σεπτῶν εἰκόνων» (β)· λέγει δὲ περὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης ὁ Θεοδώρητος «Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἡ τῶν Μασσαλιανῶν ἐβλάστησεν αἵρεσις· εὐχίτας δὲ τούτους προσαγορεύουσιν οἱ εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν τοὔνομα μεταβαλόντες· ἔχουσι δὲ καὶ ἑτέραν προσηγορίαν ἐκ τοῦ πράγματος γενομένην· ἐνθουσιασταὶ γὰρ καλοῦνται, δαίμονός τινος ἐνέργειαν εἰσδεχόμενοι, καὶ πνεύματος ἁγίου παρουσίαν ταύτην ὑπολαμβάνοντες· οἱ δὲ τελείαν τὴν νόσον εἰσδεδεγμένοι, ἀποστρέφονται μὲν τὴν τῶν χειρῶν ἐργασίαν ὡς πονηράν· ὕπνῳ δὲ σφᾶς αὐτοὺς ἐκδιδόντες, τὰς τῶν ὀνείρων φαντασίας προφητείας ἀποκαλοῦσι· ταύτης ἐγένοντο τῆς αἱρέσεως ἀρχηγοὶ Δαδόης τε καὶ Σάββας καὶ Ἀδέλφιος καὶ Ἑρμᾶς καὶ Συμεώνης καὶ ἄλλοι πρὸς τούτοις, οἳ τῆς μὲν ἐκκλησιαστικῆς οὐκ ἀπέστησαν κοι-

(α) Χρυσοτ. ἐπιστ· ΙΔ', παραβαλ. ΣΔ'.

(β) Φωτ. βιβλ. κωδ. ΝΒ'. ἕτερος οὗτος ὁ Ἀρχέλαος διάφορος ὡς εἰκὸς τοῦ παρὰ Φωτίῳ βιβλ. κωδ. ΠΕ', ἀναφερομένου Ἀρχελάου ἐπισκόπου Μεσοποταμίας τοῦ γράψαντος διάλογον πρὸς τὸν αἱρεσιάρχην Μάνεντα ὀρ. Πατρ. Κοντογ.

νωνίας οὐδὲν οὔτε ἐνίνασθαι οὔτε λωβᾶσθαι φάσκοντες τὴν θείαν τροφὴν, περὶ ἧς ὁ δεσπότης ἔφη Χριστὸς ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· κρύπτειν δὲ τὴν νόσον πειρώμενοι, καὶ μετὰ ἐλέγχους ἀναιδῶς ἐξαρνοῦνται, καὶ ἀποκρύπτουσι τοὺς ταῦτα φρονοῦντας ἅπερ ἐν τῇ ψυχῇ περιφέρουσι. Λητοΐος μὲν οὖν, ὁ τῶν Μελιτινῶν ἐκκλησίαν ἰθύνας, ἀνὴρ ζήλῳ θείῳ κομώμενος, πολλὰ τῆς νόσου ταύτης σπάσανα θεασάμενος μοναστήρια, μᾶλλον δὲ σπήλαια λῃστρικὰ, ἐνέπρησε ταῦτα, καὶ τοὺς λύκους ἐκ τῆς ποίμνης ἐξήλασεν· ὡσαύτως δὲ ὁ πανεύφημος Ἀμφιλόχιος, τὴν Λυκαόνων μητρόπολιν νέμειν πεπιστευμένος, καὶ ἅπαν ἰθύνων τὸ ἔθνος, ἐπισκήψασαν αὐτόσε τὴν λύμην ταύτην μαθὼν, ἐξανέστησε πάλιν καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ νεμόμενα τῆς λώβης ἐκείνης ἠλευθέρωσε ποίμνια· Φλαβιανὸς δὲ ὁ πολυθρύλλητος κτλ» (α)· Παρευρέθη δὲ καὶ ἐν τῇ κατ' Ἀντιόχειαν τοπικῇ συνόδῳ μετὰ Ἀντιοχείας Ἰωάννου ὡς λέγει Εὐγένιος Βούλγαρις «Παρέτυχον δὲ τῷ Ἰωάννῃ τότε, ὡς κατ' ἐπαρχιακὴν Σύνοδον ἐνδημοῦντες τῇ Ἀντιόχου, Ἀρχέλαός τε ὁ τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας, καὶ Μακάριος ὁ πρόσφατον Λαοδικέων ἐπίσκοπος προβληθεὶς καὶ σὺν αὐτοῖς Θεοδώρητος ὁ Κύρου» (β)· πρὸς οὓς ἔγραφεν ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων τότε τοὺς οἴακας ἰθύνων, ὁ πολύς τε καὶ περιώνυμος καὶ σοφίᾳ καὶ ἁγιότητι Κύριλλος τὴν τοῦ Νεστορίου ἀσέβειαν ἀνακαλύπτων καὶ στηλιτεύων, ᾧπερ συννοσῶν ἀνεφάνη ὁ τῷ 429 ἀποθανὼν διδάσκαλος αὐτοῦ Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχεὺς, ὁ καὶ πρεσβύτερος Ἀντιοχείας καὶ τῆς ἐν Κιλικίᾳ Μοψουεστίας εἶτα ἐπίσκοπος· Ἀρχελάου δὲ ἀνδρὸς σοφοῦ τῷ 428 ἔτει πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος διάδοχος ἐγένετο ἀνὴρ σοφώτατος τήν τε θύραθεν καὶ τὴν ἱερὰν παιδείαν καὶ ἐνάρετος καὶ κατὰ πάντα ἐφάμιλλος τῷ μεγάλῳ προκατόχῳ Βασιλείῳ ὁ Φίρμος.

§. 53. Ὁ Φίρμος, προΐστατο τῆς Καισαρέων ἐκκλησίας τῷ 428· παρὼν δὲ ν τῇ κατ' Ἔφεσον οἰκουμενικῇ συνόδῳ τὴν προε-

(α) Θεοδώρητ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Δ', 11.

(β) ἐν βίῳ Θεοδωρήτου σελ. 23.

δρείαν ἔσχε καὶ ὑπέγραψε «Φίρμος Καισαρείας τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ ἐπίσκοπος·» ἐγένετο δὲ εἷς τῶν πρεσβευτῶν τῶν παρὰ τῆς Συνόδου πεμφθέντων ἵνα συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τῶν ἀποράσεων αὐτῆς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ τῶν χειροτονησάντων ὕστερον ἐπισκοπον Κωνσταντινουπόλεως τὸν Μαξιμιανόν· Ἰωάννης δὲ ὁ Ἀντιοχείας, ὅστις εἶχεν ἤδη αὐτὸν ἐκεῖ μαρτυρεῖ ὅτι θαυμάζει τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, ἐξαίρων ἰδίως τὴν πραότητα τῶν τρόπων καὶ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην, ἐν ψυχῇ ἐξόχῳ καὶ μεγαλόφρονι· ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ἔγραψεν αὐτῷ τῷ 438 περὶ τῶν συγγραμμάτων Θεοδώρου Μοψουεστίας· ἐτελεύτησε δὲ ὁ Φίρμος τῷ 439. Καὶ ἀναμφίβολον μὲν ὅτι ἀνὴρ τοιοῦτος ἔγραψε πολλὰ ἀλλ' ἐκ τούτων εἰς ἡμᾶς περιεγένοντο μόνον 45 ἐπιστολαί.

§ 54. Τελευτήσαντος δὲ Φίρμου, Πρόκλος ὁ τότε τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως προϊστάμενος κατ' αἴτησιν τῶν ἐν Πόντῳ Καισαρέων (ἐπειδὴ πολὺς θόρυβος ἐγένετο ἐν Καισαρείᾳ δι' ἐκλογὴν ἀρχιερέως), ἐχειροτόνησεν αὐτοῖς ἐπίσκοπον, ἀλλὰ τίνα; τὸν τέως ἔπαρχον Ἰλλυρίας Καπταδόκην Θαλάσσιον, ἐπιτρέψαντος πάντως τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου· Καὶ ὁ μὲν Σωκράτης ὑπερεπαινεῖ τὴν πρᾶξιν τοῦ Πρόκλου ὡς θαυμασίαν καὶ οἵαν οὐδεὶς ποτὲ εἶχεν ἤδη πρότερον «τὴν ἑπτακαιδεκάτην ὑπατείαν τοῦ βασιλέως πράγματι θαυμαστῷ ἐπεχείρησεν (ὁ Πρόκλος) καὶ οἷον οὐδεὶς τῶν πάλαι ἐπισκόπων πεποίηκε· Φίρμου γὰρ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας τελευτήσαντος παρῆσαν Καισαρεῖς ζητοῦντες ἐπίσκοπον· ὡς δὲ διεσκέπτετο τίνα πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν προχειρίσατο, συνέβη κατὰ θέαν αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτων, πάντας τοὺς τῆς γερουσίας συγκλητικοὺς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν παρεῖναι, ἐν οἷς ἦν καὶ Θαλάσσιος ἀνὴρ τὴν ὕπαρχον χειρίσας ἀρχὴν τῶν ἐν Ἰλλυρικοῖς ἐθνῶν τε καὶ πόλεων· μέλλοντι δὲ αὐτῷ, ὡς φήμη ἐκράτει, τὴν τῶν ἑῴων μερῶν ἐγχειρίζεσθαι, παρὰ τοῦ βασιλέως φροντίδα, (α), ἐπιβαλὼν χεῖρα ὁ Πρόκλος ἀντὶ ὑπάρχου ἐπίσκοπον τῆς Καισαρείας ἀνέδειξε» ἀλλὰ πάντως μᾶλλον εἶνε συγγνωστὴ ἢ ἐπαινετή· καὶ ἱστορία δὲ τῆς ἐν

(α) Σωκρα. βιβλ. Ζ', 48.

Ἐφέσῳ ψευδοσυνόδου, ἐν ᾗ οὗτος ἦν ἐκ τῶν πρώτων, δεικνύει χειροτονίαν ἐσπευσμένην λαϊκοῦ καὶ μὴ λυτιτελῆ τῇ ἐκκλησίᾳ (β). Λέων δ' ὁ πάπας ἔγραψε τῷ 453 πρὸς Ἰουλιανὸν τὸν Κῶον, ἀποκρισιάριον αὐτοῦ παρὰ Μαρκιανῷ τῷ αὐτοκράτορι, περὶ μοναχοῦ τινος Γεωργίου ταράσσοντος τότε τὴν Καππαδοκίαν διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ διαδιδόντος εἰς αὐτὴν καὶ τὴν Ἀρμενίαν τὴν αἵρεσιν τοῦ Εὐτυχοῦς· ἐπειδὴ δὲ εἶχεν ἐπιτρέψῃ πως αὐτῷ γράψαι πρὸς Θαλάσσιον, ὅπως περισταλῇ τὸ κακὸν· ὅτι δὲ οὗτος ἐκωλύθη δηλοῦται ἐκ τῶν πρὸς Θεοδώρητον Κύρου ἐπιστολῶν· πότε δὲ ἐτελεύτησεν ἄδηλον· ὁ Φώτιος ἐν τῇ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον ἀπολογητικῇ ἐπιστολῇ μέμνηται τοῦ Θαλασσίου καὶ λέγει ὅτι « διαβολῆς ἁπάσης κρείττων ἐγένετο» βλέπε περὶ Θαλασσίου καὶ Εὐάγρ. ἐκκλ. ἱστ. βιβλ· δ'. σελ. 143.

§. 55. Ἐν παρόδῳ δὲ λέγομεν ὅτι τῷ 453 συνέβη ἐν Καππαδοκίᾳ λιμὸς ὃν περιγράφει ὁ Εὐάγριος οὕτωσι «ὑπὸ τούτοις δὲ τοῖς χρόνοις καὶ ὀμβρίων ὑδάτων σπάνις γέγονεν ἔν τε Φρυγίαις, Γαλάταις αὖ καὶ Καππαδοκίαις καὶ Κιλικίαις καὶ ἔνδεια τῶν ἀναγκαίων καὶ ὀλοθριωτέρας τροφῆς μεταλαμβάνειν τοὺς ἀνθρώπους, ὅθεν καὶ λοιμὸς γέγονεν· ἐν ὅσῳ τε τῇ μεταβολῇ τῆς διαίτης, καὶ οἰδαίνοντες σφίσι τοῦ σώματος δι' ὑπερβολὴν τῆς φλεγμονῆς, τὰς ὄψεις ἀπέβαλον ὄγκός τε συγγενομένας, τριταῖοι τὸν βίον ἀπελίμπανον· καὶ τοῦ μὲν λοιμοῦ τέως βοήθειαν ἐξευρεῖν οὐκ ἐνῆν· ἄκος δὲ τοῦ λιμοῦ τοῖς ὑπολοιφθεῖσιν ἡ πάντων σωτηρία δέκωκε πρόνοια, κατὰ μὲν τὸ ἄγονον ἔτος τροφὴν ἐκ τοῦ ἀέρος ἐπιβρέξασα, ἴσα τοῖς Ἰσραηλίταις μάννα προσηγόρευται· ἀνὰ δὲ τὸ ἑξῆς ἔτος αὐτομάτων εὐδοκήσασα τοὺς καρποὺς τελεσιουργηθῆναι» (α).

§. 56. Ταύτης δὲ τῆς ἐποχῆς ἦσαν καὶ Πολυχρόνιος, Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας ἀδελφὸς ὁ καὶ Ἀπαμείας ἐπίσκοπος χειρο-

(β) βλ. τόμ. χαρᾶς σελ. 15.
(α) Εὐάγρ. ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. Β', 6.

τονηθεὶς «τῇ τοῦ λόγου χάριτι καὶ τῇ τοῦ βίου λαμπρότητι χεώμενος» (α) — Εὐδόξιος, Ἀρμένιος τὸ γένος, Γερμανικείας ἐπίσκοπος, εἶτα δὲ καὶ τὴν τῆς Ἀντιοχείας προεδρίαν ἁρπάσας, καὶ αὐτὴν δὲ τέλος, τὴν καθέδραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (β), εἷς τῶν ὀλέθρων Ἀρειανῶν τῶντὴν ἐκκλησίαν λυμαινομένων. — Φιλοστόργιος Καππαδὸκηςἔνδοξος μὲν διὰ τὴνἥνσυνέγραψεν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, νοσῶν δὲ τὰ τοῦ Ἀρείου, ὅθεν καὶ ἀξιοκατάκριτος. — Θεόδοτος ὁ Ἀγκύρας ὁ σχολιάσας τὴν Ὀκτάτευχον καὶ συγγράψας ὁμιλίας διαφόρους. — Ἀκάκιος, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ Μελιτινῆς, εἷς καὶ οὗτος τῶν ἐν τῇ Γ'. οἰκουμενικῇ συνόδῳ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνισαμένων. — Εὐθήριος, Τυάνων ἐπίσκοπος καὶ οὗτος εἷς τῶν τῆς Γ'. Συνόδου, ἀλλὰ ὡς ἀρχαῖος φίλος τοῦ Νεστορίου καίπερ οὐ τὰ Νεστορίου, φρονῶν, μάλα κραταιῶς καὶ μάτην πυκτεύσας κατὰ τοῦ θείου Κυρίλλου. — Καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς Σωκράτης ὁ Κωνσταντινουπολίτης συγγράψας τὴν καθ' ἡμᾶς σωζομένην ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἐν βιβλίοις ἑπτὰ ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τῶν κατ' αὐτὸν ἡμερῶν (τῷ 439.) — Καὶ Ἑρμείας ὁ Σωζόμενος, Κύπριος ἐκ Σαλαμῖνος, ἢ μᾶλλον Παλαιστινὸς τῷ 440, καὶ οὗτος συγγραφεὺς τῆς γνωστῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν βιβλίοις ἐννέα, οἷς ὡς καὶ τῷ Εὐσεβίῳ καὶ Θεοδωρήτῳ χρεωστοῦμεν πολλά, παρ' αὐτῶν δανεισάμενοι· — ὁ τῆς ἐν Ἰσαυρίᾳ Σελευκείας ἐπίσκοπος Βασίλειος, ὅστις παρῆν μὲν ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ Φλαβιανοῦ συνόδῳ κατακρίνων εὐσεβοφρόνως τὸν Εὐτυχῆ παρῆνδὲ καὶ ἐφεξῆς ἐν τῷ ληστρικῷ συνεδρίῳ τῷ παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς Διοσκόρου κατὰ τὴν Ἔφεσον κακοφρόνως συναθροισθέντι, ἔνθα βίᾳ καὶ δυναστείᾳ καθυπαχθεὶς συνυπέγραψε μὲν τὴν ἀνομωτάτην τοῦ ἀοιδίμου Φλαβιανοῦ καθαίρεσιν, ἀλλὰ ἐν τῇ Δ'. οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ἀπολογησάμενος καὶ ὅπερ ἀκήρατον διετήρει δόγμα τῆς ὀρθοδοξίας τρανῶς ὁμολογήσας, ἠθωώθη (γ).

§. 57. Ἐν ἔτει δὲ 458 τῆς Καισαρείας ἐπίσκοπος ἦν ὁ Ἀλύπιος, ὅστις δὲν παρεδέχθη, οὐδὲ ἀνεγνώρισεν εἰ μὴ τὴν περὶ τῆς πίστεως ἀπόφασιν τοῦ προκατόχου Θαλασσίου, τὴν δὲ κακοδοξίαν τῶν Μασσαλιανῶν ἐπινεμομένην τὴν Καππαδοκίαν ἀνεχαίτισε προγράψας τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς Λαμπέτιον, ὃν ἀπερισκέπτως εἶχε χειροτονήσῃ ἐπίσκοπον· ὅτι δὲ τῆς τοπικῆς ἐν Καππαδοκίᾳ συνόδου, ἐν ᾗ οὗτος καθηρέθη, προέστη ὁ Ἀλύπιος ἀναφέρει ὁ Φώτιος «ἔγραψε δὲ χρόνῳ ὕστερον καὶ Γερόντιος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν ἐν Γλίτιδι μοναχῶν πρὸς Ἀλύπιον ἀρχιεπίσκοπον τῆς ἐν Καπταδοκίᾳ Καισαρείας ἐγκλήματα κατὰ Λαμπετίου κινῶν, ὃς καὶ πρῶτος τῆς εἰρημένης αἱρέσεως ἴσχυσεν ἐκκλέψαι τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα βέβηλος ὢν καὶ ἀπατεών. Ἀλύπιος δὲ τὰ γραφέντα δεξάμενος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Κομάνης Ὁρμίζην ἐπιστέλλει τὰ περὶ Λαμπετίου ἐξετάσαι λεγόμενα· καὶ ἦν τὰ ἐγκαλούμενα... ἀλλ' ὅ γε Λαμπέτιος, Ὁρμίζου μὲν τοῦ ἐπισκόπου δικάζοντος, Γεροντίου δὲ τοῦ πρεσβυτέρου κατηγοροῦντος καὶ τὰ μὲν διὰ μαρτύρων ἐξελεχθείς, τὰ δὲ τῷ οἰκείῳ στόματι περιπαρεὶς ἁπάσαις ψήφοις τῆς Ἱερωσύνης καθῄρηται, συμψήφου γεγενημένου καὶ τοῦ Καισαρείας Ἀλυπίου, ὃς καὶ τὸν δείλαιον ἐκεῖνον ἐξαπατηθεὶς εἰς τὸν τοῦ πρεσβυτέρου βαθμὸν ἐτύγχανε προενηνοχώς· οὗτος δὲ ὁ τρισαλιτήριος Λαμπέτιος καὶ λόγον τινὰ συνέθηκεν, ὃν καὶ διαθήκην ἐπεκάλεσεν, ἐν ᾗ καί τινα τοῦ τῆς δυσσεβείας αὐτοῦ ἐνέσπαρται» (α).

§. 58. Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ ἑ. αἰῶνος ἤκμασεν ὡς ἐπίσκοπος τῆς Καισαρείας ὁ Ἀνδρέας, ὁ συγγράψας ἑρμηνείαν εἰς τὴν θείαν Ἀποκάλυψιν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἥτις σώζεται καὶ καθ' ἡμᾶς· ἐν δὲ τῷ καταλόγῳ τῶν βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκδοθέντι ἐν Ἀργεντοράτῳ, ἀναγινώσκεται «τοῦ ἁγίου μητροπολίτου Καισαρείας Καππαδοκίας κυροῦ Ἀνδρέου ἑρμηνεία εἰς τὸν προφήτην Δανιήλ.»

§. 59. Μετ' αὐτὸν δὲ Καισαρείας ἐχειροτονήθη ὁ Ἠλίας ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου.

(β) Θεοδώρ. βιβλ. ε. 39.
(γ) Σωκρ. βιβλ. Β'. 27.
(α) Εὐάγρ. βιβλ. Β', 4.

(α) Φωτ. βιβλ. Κωδ. ΝΒ'.

§. 60. Καὶ μετὰ τοῦτον Σωτήριχος, ὅστις ἐχειροτονήθη μὲν ὑπὸ Μακεδονίου Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατ' ἀρχὰς ἠθέτησε τὰ κυρωθέντα ἐν τῇ κατὰ Χαλκηδόνα συνόδῳ, ὕστερον ὅμως, ὡς φαίνεται, ἔμεινε σταθερῶς ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ· διότι τελευτήσαντος Ἀναστασίου, Ἰουστινιανοῦ δὲ συμβασιλεύοντος μετὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Ἰουλίνου, Ὁρμίσδας ὁ πάπας ἀπήτησεν ἵνα ἐκβληθῇ ὁ Σωτήριχος τῆς ἐπισκοπῆς Καισαρείας, ἀντέγραψε δὲ Ἰουστινιανὸς ὅτι τοῦτο δὲ εἶναι εὐκατόρθωτον δι' ἃ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν καὶ τὸ σέβας οὐ μόνον Καισαρέων, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἁπάσης ἔπεμψε δὲ ὁ Σωτήριχος τῷ 536 εἰς τὴν σύνοδον Μηνᾶ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου Στέφανον διάκονον ἀποκρισιάριον, τόπον κατέχοντα ἑαυτοῦ «Στεφάνου διακόνου καὶ ἀποκρισιαρίου Σωτηρίχου τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς μητροπόλεως Καππαδοκῶν ἐπαρχίας·» ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὁ ἴδιος παρευρέθη ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ, ἐν ᾗ τὸν μονοφυσίτην Σευῆρον τὸν ἀκέφαλον, μᾶλλον δὲ τὸν πολυκέφαλον δράκοντα κατέκοινεν ὡς λέγει ὁ Γερμανὸς «συνεπαμυνομένων τῷ προλεχθέντι ἡμῶν προέδρῳ Μηνᾷ καὶ Ἀγαπητοῦ Ρώμης προέδρου, καὶ Πέτρου τοῦ Ἱεροσολύμων πατριάρχου, καὶ Ἐφραιμίου τοῦ μεγάλου Ἀντιοχείας ἀνδρός... καὶ Σωτηρίχου Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ Ὑπατίου Ἐφέσου» (α).

§. 61. Σύγχρονος δὲ αὐτοῦ ἦν ὁ Καππαδόκης Ἰωάννης, ἀνὴρ ἀρετῆς οἰκητήριον, ὅστις τῷ 517 ἐγένετο Πρατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς Ἰωάννην τὸν Ἱεροσολύμων.

§. 62. Σωτηρίχου δὲ διάδοχος ἐγένετο Θεόδωρος ὁ Ἀσκιδᾶς ἐπίκλησιν μεσοῦντος ἤδη τοῦ ϛ'. αἰῶνος (τῷ 550)· κατ' ἀρχὰς τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ὁ ἅγιος Σάββας ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ γινομένων παρὰ τῶν φιλοταράχων μοναχῶν διαιωπραγίας, ἐμμενόντων ἀμεταπείστως ἐν ταῖς πλάναις ταῖς ἀποδιδομέναις Ὠριγένει. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ

(α) Γερμαν. περὶ αἱρεσ. καὶ Συνοδ. Σύντ. τῶν θείων κανόν Τόμ. Δ'. σελ. 360

ἁγίου Σάββα ἐπλεόνασεν ὁ αὐθάδεια αὐτῶν ὑποστηριζομένων ὑπὸ Δομετιανοῦ ἐπισκόπου Ἀγκύρας καὶ μάλιστα ὑπὸ τούτου τοῦ Ἀσκιδᾶ, ἀνδρὸς ὑπερηφάνου πολυπράγμονος καὶ δύναμιν κεκτημένου παρὰ τῇ βασιλίσσῃ, διερχομένου δὲ τὸν βίον ἐν τοῖς βασιλείοις καὶ μηδέποτε διατρίψαντος ἓν ὅλον ἔτος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ· καίπερ δὲ ὄντος ὀλίγον πεπαιδευμένου καὶ προσποιουμένου μεγάλην ἱκανότητα, συνεζήτει μετ' αὐτοῦ πολλάκις ὁ Ἰουστινιανὸς περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων· ἦν δὲ τῶν τὰ Ὠριγένους πρεσβευόντων καὶ ὑπερήσπιζε μετὰ ζήλου τὴν μερίδα αὐτοῦ, ἥτις ἤγειρε μεγάλας ταραχὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κωλύων τὴν εἴσοδον τοῖς βουλομένοις νὰ ἀναγγείλωσι τῷ βασιλεῖ τὰ βίαια ἔργα τῶν πρεσβευόντων τὰ Ὠριγένους· καὶ ἔπεισε μὲν τὸν Ἰουστινιανὸν ὁ Θεόδωρος ἵνα συγκροτηθῇ ἡ πέμπτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος τῷ 553, ἀλλ' ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦν νὰ ὑποστηρίζῃ τοὺς ἀκεφάλους καὶ τοὺς Ὠριγενιστὰς καὶ νὰ καταλύσῃ τὸ κῦρος τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, διορθῶν ἐν μέρει καὶ μεθαρμόζων τοὺς ὅρους· ἀπέτυχεν ὅμως διότι ἀνεθεματίσθησαν Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ, τὰ συγγράμματα τοῦ Θεοδωρήτου τὰ κατὰ Κυρίλλου, καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἴβα, ἐπισκόπου Ἐδέσσης, πρὸς τὸν Πέρσην Μάριν Ταῦτα δὲ ἦσαν τὰ τρία πολύκροτα κεφάλαια· καὶ τῆς μὲν ἐν Χαλκηδόνι συνόδου αἱ ἀποφάσεις ἔμειναν ἀπρόσβλητοι, τὰ δὲ τοῦ Ὠριγένους σφάλματα ἀναθέματι παρεδόθησαν (α)· ὅρα καὶ ἐκκλ. Ἱστορ. Α. Διομήδους Κυριακοῦ σελ. 128.

§. 63. Θεοδώρου δὲ, κατὰ Ἰωάννην Μαλαλᾶν ἐν τῷ χρονικῷ ὅπου περὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, τελευτήσαντος Ἰνδ. ϛ'. πρὸ μηνὸς Φεβρουαρίου διεδέξατο αὐτὸν ὁ Θεόκριτος «ἐν αὐταῖς ταῖς ἡμέραις τελευτᾷ ὁ ἐπίσκοπος Καισαρείας Καππαδοκίας Θεόδωρος ἐν Βυζαντίῳ καὶ ἐγένετο ἀντ' αὐτοῦ Θεόκριτος·» τούτου δὲ σύγχρονος ἦν ὁ τὸ γένος Καππαδόκης Ἰωάννης, ὁ Νηστευτὴς (β).

(α) Ευαγ. ἐκκλησ. ἱστ. Δ', 38.

(β) Ἐπίσης σύγχρονος ἦν καὶ Λεόντιος ὁ μακάριος ἐπίσκοπος Ἀραβισσοῦ

§. 64. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἕκτῃ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ (τῷ 680) παρῆν καὶ ὑπέγραψε «Φιλαλήθης ἐλέῳ Θεοῦ ἐπίσκοπος τῆς Καισαρέων μητροπόλεως τῆς πρώτης τῶν Καππαδοκῶν ἐπαρχίας καὶ ἔξαρχος τῆς Ποντικῆς διοικήσεως·» ἐν δὲ τοῖς κανόσι τῆς Πενθέκτης καλουμένης συνόδου (τῷ 691) ἀπαντᾶται «Κυριακὸς ἀνάξιος ἐπίσκοπος τῆς Καισαρέων μητροπόλεως τῆς πρώτης τῶν Καππαδοκῶν ἐπαρχίας·» ἐν δὲ τῇ ἑβδόμῃ οἰκουμενικῇ συνόδῳ (τῷ 783) παρῆν καὶ ὑπέγραψεν «Ἀγάπιος ἀνάξιος ἐπίσκοπος Καισαρείας τοῖς πατρῴοις δόγμασιν ἐξακολουθῶν καὶ τῇ παραδόσει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὁρίσας ὑπέγραψα.»

§. 65. Ἰγνατίου δὲ Κωνσταντινουπόλεως καθαιρεθέντος ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν Φώτιος προεχειρίσατο Παῦλον τῆς Καισαρέων ἐπίσκοπον τῷ 861 πρὸς ὃν σώζεται Φωτίου ἐπιστολὴ ἐπιγραφομένη «Παύλῳ γεγονότι ἀρχιεπισκόπῳ Καισαρείας καὶ ἀποστήσαντι.»

§. 66. Ὕστερον δὲ, ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἀπέστη τοῦ Φωτίου καθῃρέθη ὑπ' αὐτοῦ, καὶ προεχειρίσθη ἀντ' αὐτοῦ Εὐσχήμων, ὅ-

---

οὗπερ περικοπὴν ἐκ τοῦ «εἰς τὴν κτίσιν λόγου καὶ εἰς τὸν Λάζαρον» διέσωσεν ἡμῖν ὁ ἀοίδιμος Φώτιος ἔχουσαν ὧδε «ἐν παραδείσῳ θέμενος ὁ πλάσας τὸν ἄνθρωπον, ἐργάζεσθαι καὶ φυλάττειν αὐτὸν προσέταξεν ἵνα μὴ τῇ ῥᾳθυμίᾳ δεδωκὼς τῆς ἐξουσίας τὸ ἔτοιμον ἀφύλακτος γένηται πρὸς ἐπιβουλὴν τοῦ ἐχθροῦ, φθόνου πρύσοδον τοῦ θεοῦ ποιούμενος τὰ χαρίσματα—Ἡ δὲ Εὔα διὰ χειρὸς ἀπειθοῦς ἀποστασίας γράφουσα νόμον, ἐτρύγα καρπὸν, ὡραϊζόμενον παραβάσει καὶ τῇ ἀκμῇ πεπαινόμενον τοῦ θανάτου... πορφυρίδα βασιλικήν τὰ τῆς συκῆς ἐλογίζετο φύλλα—Ἄδαμ ποῦ εἶ; Οὐκ ὀργιζομένου, ἀλλ' ἐλεοῦντος ἡ φωνὴ οὐκ ἀποστρεφομένου ἀλλ' ἐλεοῦντος ἡ κλῆσις. Τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος, καὶ ἐκρύβην· ἤρκεσέ μοι πρὸς δειλίαν τῶν ποδῶν ἡ φωνή... οὐκ ἔχω παρρησίαν φωνῆς· δέξαι τὸν φόβον τὸν ἐμὸν δικαιοῦντα πλημμέλημα, καὶ τῆσδε δικαιοκρισίας γινόμενον συνήγορον. Νικῶσαν ἔδειξα, θαπετεύουσας, τὴν ψῆφον ἀπεγύμνωσα τῇ φυγῇ τὰ ἐγκλήματα· ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων τῆς γῆς ὡς κατὰ πάσης ἐκζέσας τὴν ἀδικίαν της κτίσεως Οὐρανοὺς ἐνύβρισας· τῷ ἰῷ ῥυπώσας τοῦ φθόνου Ἀγγέλους ἐλύπησας τῇ ἀποστασίᾳ νομιζων ἐλαττοῦν τῶν ὑμνολόγων τὸ μέτρον· οὐκ εἰδὼς ὅτι τῷ χωρισμῷ τοῦ χείρονος πελονάζει τὸ κρεῖττον κτλ.» Φώτ. παρὰ Κωνστ. οἰκον' περὶ τῶν Ο'. ἑρμην Τόμ. Δ'.

στις καὶ αὐτὸς μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Φωτίου ἐξεβλήθη τῆς ἐπισκοπῆς· φέρονται δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολαὶ Φωτίου ἡ ρκέ, ρογ', ρπη'.

§. 67. Ἐν δὲ τῇ συνόδῳ τῇ ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ συστάσῃ (τῷ 879) μετὰ τὴν τοῦ Φωτίου ἀποκατάστασιν παρῆν καὶ ὑπέγραψε «Προκόπιος ἐλέῳ θεοῦ ἐπίσκοπος Καισαρείας Καππαδοκίας κατὰ πάντα συμφωνῶν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἐπὶ τῇ ἀποδοχῇ Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου καὶ ἀποβολῇ πάντων τῶν κατ' αὐτοῦ γραφέντων καὶ λαληθέντων.»

§. 68. Ὅτε δὲ ὁ Φώτιος ἐξεθρονίσθη πάλιν κατηρτίσατο, ὡς διηγοῦνται οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, συγγραμμάτιον ἐπὶ παλαιοτάτου χάρτου γράμμασιν ἀλεξανδρινοῖς τὴν ἀρχαϊκὴν μιμησάμενος γραφὴν ἐν ᾧ εἶχε πλάσῃ ὅτι Βασίλειος ὁ Μακεδὼν κατάγεται ἀπὸ Τιριδάτου τοῦ βασιλέως Ἀρμενίας, τοῦ συγχρόνου Γρηγορίου τοῦ Ἱερομάρτυρος καὶ ἀπέθηκεν αὐτὸ εἰς τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην, βοηθὸν ἔχων εἰς τοῦτο Θεοφάνην κληρικὸν μὲν τότε βασιλικὸν καὶ δόξαν σοφίας ἱκανῶς ἔχοντα παρὰ τῷ βασιλεῖ· οὗτος δ' ἐν εὐθέτῳ καιρῷ ἐπέδειξε τὸ βιβλίον τῷ βασιλεῖ ὡς πάντων θαυμασιώτατον ἐπιλέγων ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἀναγνώσῃ αὐτὸ εἰ μὴ ὁ Φώτιος· ἐπὶ τούτῳ δὲ προσκληθεὶς οὗτος εἰς τὰ βασίλεια ἐπίσπᾶται τὴν εὔνοιαν τοῦ βασιλέως, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἰγνατίου πάλιν ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Θεοφάνην ἐπίσκοπον κατέστησε Καισαρείας Καππαδοκίας, ὡς ἆθλον τῆς κακοτεχνίας αὐτοῦ ταῦτα κατὰ Νικήταν Παφλαγόνα ἐμπαθέστατον τοῦ Φωτίου ἐχθρὸν καὶ ψευδολόγον ἀναίσχυντον. (α)

§. 69. Διὰ δὲ τῶν κατὰ τῶν Ἰσαύρων νικῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ ἀνατολικὴ Ἀσία εἰρήνην ἔσχεν ἐπί τινα ἔτη· ἀλλ' εἰ καὶ εἰρήνη ἐπεκράτει ἐν τῷ πολιτικῷ κόσμῳ, πόλεμος ὅμως ἦν ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ· ἡ γὰρ Καππαδοκία ἡ δεξαμένη προθύμως τὰ δόγματα τοῦ χριστιανισμοῦ εἶχε καταστῇ ἑστία δεινοτάτων θεο-

---

(α) Πρακτ. συνόδ. σελ. 207 Τόμ.ς'. καὶ Τόμ. χαρὰς προλεγ. Δοσιθ.§.36.

λογικῶν ἐρίδων· καὶ πᾶσαι μὲν αἱ αἱρέσεις ὑπῆρχον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ, καὶ κατά τινα παράδοξον σύμπτωσιν ἡ αὐλὴ τοῦ Βυζαντίου ἐξωρίζεν εἰς τὴν μικρὰν Ἀρμενίαν τοὺς καθῃρημένους ἐπισκόπους, ἐν οἷς Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς, Εὐσέβιος ὁ Βερκέλλων Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ ἄλλοι· ἀπὸ δὲ τῶν χρόνων Ἀρκαδίου ἕως τῆς εἰσδρομῆς τῶν Τούρκων ἕκαστον ἔτος ἐταράσσετο ὑπὸ στάσεως ἀναρριπιζομένης ὑπὸ θρησκευτικῶν αἱρέσεων, ἐν αἷς ἀνερύη κατὰ τὸν Ζ'. αἰῶνα καὶ ἡ τῶν Παυλικιανῶν, κρᾶμα οὖσα Περσικῆς δεισιδαιμονίας καὶ Χριστιανικῆς θρησκείας διότι ταῖς περὶ ἐνσαρκώσεως πλάναις τῶν ἀρχαίων γνωστικῶν ἀνεμίγνυον δόξας τῶν Μανιχαίων· προσέτι δὲ ἀπεδέχοντο τὴν αἰωνιότητα τῆς ὕλης καὶ τὴν πάλην τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ· ὠνομάσθησαν δὲ οὕτω ἐπειδὴ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Σιλουανὸς ἠξίου ὅτι ἀκολουθεῖ τὴν διδασκαλίαν Παύλου τοῦ ἀποστόλου. ἢ ὅτι ὠνομάσθησαν οὕτως ἀπό τινος Παύλου ἀρχηγοῦ αὐτῶν· ἦσαν δὲ ἀρκούντως πολυάριθμοι ἐν Ἀρμενίᾳ, Καππαδοκίᾳ καὶ Πόντῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος· κατὰ δὲ τὸν ἔνατον αἰῶνα οἱ Παυλικιανοὶ διωκόμενοι ἐξ ἁπασῶν τῶν ἄλλων χωρῶν κατέφυγον ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ μᾶλλον ἀπρόσιτα τῆς Ἀρμενίας καὶ Καππαδοκίας· ὅτε δὲ κεκρυμμένοι ἐν τοῖς σπηλαίοις τοῖς περὶ τὸ ὄρος Ἀργαῖον ἐβουλεύοντο περὶ ἐκδικήσεως, Κορβέας ὁ ἀρχηγὸς τῶν φρουρῶν τοῦ ἐπάρχου τῆς Ἀνατολῆς συναθροίσας πέντε χιλιάδας Παυλικιανῶν συνεμάχησε μετὰ τοῦ Ἐμίρου τῶν Σαρακηνῶν καὶ φόβον ἐνέπνευσε πανταχοῦ τῆς μικρᾶς Ἀσίας (α)· ἐδιώχθησαν δὲ ὑπὸ τῶν βασιλέων Μιχαὴλ καὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β'. εἶτα δὲ σφοδρότερον ὑπὸ τῆς βασιλισσης Θεοδώρας, ἥν ἡ ἐκκλησία τιμᾷ ὡς καταλύσασαν τὴν αἵρεσιν τῶν εἰκονομάχων, προγραψάσης ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν τῶν Μανιχαίων αἵρεσιν· μετὰ δὲ ταῦτα ἐδίωξεν αὐτοὺς Λέων καὶ Βασίλειος ὁ Μακεδών, ἐφ' οὗ τελείως ἠφανίσθη ἡ αἵρεσις αὕτη (τῷ 873·) ἐκτενέστερον περὶ τούτων ὅρα ἐκκλ. ἱστορ. Α. Διομήδους Κυριακ. σελ. 200.

(α) Texier Asie mineure p. 579.

§. 70. Κατὰ δὲ τὸ 886 χειροτονήσαντος τοῦ Θεοφάνους Στέφανον τὸν ἀδελφὸν Λέοντος τοῦ βασιλέως Πατριάρχην, ἀποθανόντος τοῦ τότε μητροπολίτου Ἡρακλείας, ὁ Καισαρείας ἀρχιεπίσκοπος ἠξιώθη τότε τοῦ τίτλου πρωτόθρονος, ὡς δηλοῦσι Λεὼ ὁ Γραμματικὸς, Ἰωάννης ὁ Σκυλίτσης, Κοδρηνὸς καὶ ἄλλοι(α).

§. 71. Διεδέξατο δὲ Θεοφάνην ὁ Ἀρέθας ἢ Ἀρέτας ἐκεῖνος ὅστις ἐκ τῶν Ἀνδρέου τοῦ ἑαυτοῦ ποτε προκατόχου, περὶ οὗ προείρηται, καὶ ἄλλων διδασκάλων ἀρχαίων τῆς ἐκκλησίας ἐρανισάμενος συνέταξε κατ' ἐπιτομὴν ἑρμηνείαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν, ἣν αὐτὸς οὗτος ἐν τῷ προοιμίῳ οὕτω καλεῖ «ἐκ τῶν Ἀνδρέα τοῦ μακαριωτάτου ἐπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας εἰς τὴν ἀποκάλυψιν πεπονημένων θεαρέστως σύνοψις σχολική·» καίτοι δὲ ὁ ἡμέτερος Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος λέγει ὅτι οὗτος ἤκμασε τῷ 540 καὶ τοὺς νεωτέρας ἐποχῆς τοῦτον θεωρήσαντας πλανωμένους θεωρεῖ ὡς ταὐτίζοντας πρὸς ἄλλον Ἀρέθαν Καισαρείας πρεσβύτερον γενόμενον περὶ τὸ 920 καὶ τὴν εἰκασίαν αὐτῶν ἀπίθανον νομίζει (β), ὅμως ὁ χρόνος καθ' ὃν οὗτος ἤκμασε δηλοῦται καὶ ἐκ τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ ἑρμηνεύων τὸ ΙΓ'. κεφάλαιον λέγει διὰ τοῦ λέοντος ἡ Βαβυλωνίων σημαίνεται βασιλεία «ἤν ἄν τις παραλογήσας τὴν τῶν Σαρακηνῶν ἐκδέξεται, καθότι καὶ ἐν Βαβυλῶνι νῦν ἐστι τὸ ἀρχεῖον αὐτῶν.»

§. 72. Βασιλεύοντος δὲ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου μετὰ Ρωμανοῦ τοῦ Λεκαπηνοῦ, Τρύφων μοναχὸς χειροτονεῖται πατριάρχης ὑποσχόμενος ἵνα ἑκὼν ἐκστῇ τοῦ θρόνου τῷ υἱῷ αὐτοῦ Θεοφυλάκτῳ ὅταν ἐκεῖνος φθάσῃ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν κανόνων ὡρισμένην ἡλικίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Τρύφων ἀντείχετο τοῦ θρόνου καὶ δὲν ὑπεχώρει, Θεοφάνης Β'. ὁ Καισαρείας, ὃν καὶ χοιρινὸν ἀπεκάλουν, πανούργως φίλου προσωπεῖον ἑαυτῷ περιθέμενος καὶ λέγων ὅτι οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ κατασυκοφαντοῦσιν ὡς πάντῃ ἀγράμματον ἔπεισε νὰ γράψῃ πολλῶν παρόντων τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀγράφῳ χάρτῃ «Τρύφων ἐλέῳ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως

(α) παρέλ. καὶ Σύντ. τῶν θείων καὶ ἱερ. κανόν. Τόμ. Γ'. σελ. 176 καὶ 249.
(β) Κωνστ. οἰκον. περὶ τῶν Ο'. ἑρμηνευτῶν Τόμ. Δ'. σελ. 700.

νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.» Λαβὼν δὲ τὸν χάρτην ὁ Θεοφάνης ἐμφανίζει τῷ βασιλεῖ καὶ ἐξυφαίνεται ἄνωθι τῆς ὑπογραφῆς ἔγγραφον παραιτήσεως καὶ οὕτως ὁ μὲν Τρύφων καθαιρεῖται, ἀντ' αὐτοῦ δὲ χειροτονεῖται πατριάρχης ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως· τοῦτο δὲ συνέβη περὶ τὰ τέλη τοῦ **931** κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς ἱστορικούς. Σώζεται δὲ λατινιστὶ Θεοφάνους ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας λόγος εἰς Εὐθύμιον τὸν ἀοίδιμον πατριάρχην ἀποθανόντα τῷ **911** ἔτει· τούτῳ ἀποδοτέον καὶ ἕτερον λόγον εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Μηνᾶν, Ἑρμογένην καὶ Εὔγραφον.

§. **74**. Δοσίθεος δὲ μέμνηται Ἀνδρέου ἀκμάσαντος ἐπὶ Θεοφανοῦς τῆς Αὐγούστης «καὶ ὁ Καισαρείας Ἀνδρέας σύγχρονος ὢν τῆς Θεοφανοῦς,» ἥτις εἶναι, φαίνεται ὁ Ρωμανοῦ μὲν τοῦ νεωτέρου σύζυγος, Βασιλείου δὲ καὶ Κωνσταντίνου τῶν αὐτοκρατόρων μήτηρ, ζήσασα περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου αἰῶνος. (α)

§. **73**. Τῷ δὲ **945** Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος Στέφανον καὶ Κωνσταντῖνον, Ρωμανοῦ τοῦ Λεκαπηνοῦ υἱοὺς σκευωρίας καθ' ἑαυτοῦ μηχανωμένους ὅτε ἠρίστων ἐν τῷ παλατίῳ, ἐκέλευσε νὰ ἐξελαθῶσι· καὶ ὁ μὲν Στέφανος ἐξωρίσθη εἰς Πάνορμον τὴν νῆσον, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος εἰς Τερέβινθον καὶ κληρικοὶ ἐγένοντο διὰ Βασιλείου τοῦ Β'. Καισαρείας καὶ Ἀναστασίου Ἡρακλείας (β)· τῷ δὲ **956** ὁ Πολύευκτος, ἀνὴρ λόγῳ διαπρέπων καὶ ἀρετῇ ἐχειροτονήθη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τούτου τοῦ Καισαρείας Βασιλείου, οὐχὶ δὲ ὑπὸ Νικηφόρου Ἡρακλείας, κατὰ νενομισμένα· ἔγραψε δὲ οὗτος ἐξηγήσεις καὶ ὑπομνηματισμοὺς τὰ εἰς ΜΕ'. Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ λόγους ἀνέκδοτα ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις σωζόμενα.

§. **75**. Παρὰ Λιπομένῳ δὲ σώζεται λόγος ἐπιτάφιος Ἀρέτα Β'. Καισαρείας εἰς τὴν μετακομιδὴν τῶν λειψάνων Εὐθυμίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Πολυεύκτου τοῦ προειρημένου, παρατείναντος τὴν πατριαρχείαν ἕως τοῦ **956**. (γ)

(α) Δοσίθ. δωδεκάβιβλ. Ζ'.

(β) Σκυλίτσης καὶ ἄλλοι.

(γ) Ἀγνοεῖται τὸ ὄνομα τοῦ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου τῷ **1061** ἔτει ἐν τῇ περὶ μνηστείας συνοδικῇ ἀποφάσει παρευρεθέντος Καισαρείας (ὅρα Σύντ. τῶν θείων Καν. Τόμ. Ε'. σελ. 51—53.)

§. **76**. Μεταξὺ δὲ τῶν νεαρῶν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα εἰσὶ περὶ δικης μεταξὺ Ἄννης ἀνεψιᾶς Βασιλείου ἐπισκόπου Νικομηδείας καὶ Στεφάνου ἐπισκόπου Καισαρείας καὶ Μιχαὴλ πρωτοσπαθαρίου καὶ ταγματοφύλακος «Πολλὰ μὲν δικαστήρια ἀνὰ μέσον Ἄννης τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ ἀποβεβιωκότος μητροπολίτου Νικομηδείας Βασιλείου καὶ Στεφάνου πρότερον περιόντος ἐπισκόπου Καισαρείας, ὕστερον δὲ τοῦ πρωτοσπαθαρίου Μιχαὴλ καὶ ταγματορύλακος, τῷ ἐξ ἀδιαθέτου δικαίῳ κληρονόμου ἀναφανέντος τοῦ ἐπισκόπου περὶ τρίτου λάχους τοῦ οἴκου αὐτοῦ κτλ.» (α)

§. **77**. Ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, πηδαλιουχοῦντος δὲ τῆς ἐκκλησίας Νικολάου τοῦ Γραμματικοῦ, τόμος ἑνώσεως ἀνενεώθη περὶ ἀναστηλώσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐν συνελεύσει μεγιστάνων τοῦ Κράτους, μητροπολιτῶν τε καὶ ἐπισκόπων πολλῶν, ὧν πρῶτος μετὰ τὸν πατριάρχην ὀνομάζεται «Κοσμᾶς Καισαρείας Καππαδοκίας τοῦ πρωτοθρόνου.» (β)

§. **78**. Ἐπὶ δὲ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (τῷ **1143**) τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κοσμᾶ τοῦ Ἀττικοῦ, ὁμόφρονος ἀποδειχθέντος τῷ Βογομήλῳ Νήφωνι ἐγένετο σημείωμα τῆς καθαιρέσεως αὐτοῦ, ἔνθα πρῶτος ὑπέγραψεν ὁ Καισαρείας «Κωνσταντῖνος εὐτελὴς ἀρχιεπίσκοπος τῆς μητροπόλεως Καισαρείας Καππαδοκίας·» ἐπίσης παρευρεθεὶς ὑπέγραψε καὶ ὁ εἰρημένος Τυάνων «Βασίλειος ὁ εὐτελὴς μητροπολίτης Τυάνων Καππαδοκίας ὁρίσας ὑπέγραψα.» (γ)

§. **79**. Κατὰ δὲ τὸ **1166** ἔτος βασιλεύοντος τοῦ αὐτοῦ, πα-

(α) **Iur. graeco—Rom. t. 2- p. 179.**

(β) Κατὰ δὲ τὸ 1143 ἔτος ἀνεβαίνοντο, ἐπὶ τῶν πατριαρχικῶν θρόνων Μιχαὴλ τοῦ Ὀξείτου, καθῃρέθησαν οἱ ἐκ τῆς ἐνορίας τῶν Τυάνων ψευδοεπίσκοποι, ὅτε Σασίμων μοναχὸς Κλήμης καὶ ὁ Βαλεΐσσης Λεόντιος, ὡς παρὰ τοὺς κανόνας χειροτονηθέντες καὶ ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν Βογομήλων ἐξελεγχθέντες, ἐξ ἀναφορᾶς τοῦ ἱερωτάτου Μητροπολίτου Τυάνων Βασιλείου. Συντ. τῶν θείων Κανόνων Τόμ. Ε'. σελ. 83.—85.

(γ) Σύντ. τῶν θείων Κανόν Τόμ. Ε'. σελ. 309.

τριάρχου δ' ὄντος Λουκᾶ τοῦ Χρυσοβέργη, ἐγένετο σημείωμα συνοδικὸν περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι γάμον ἑβδόμου βαθμοῦ ἐξ αἵματος ὅπερ ὑπέγραψε παρὼν ὁ τότε Καισαρείας Στέφανος Β'. ὡς καὶ τὸ ἐπιὸν ἔτος τὸ περὶ τοῦ μὴ ἁφαρπάζεσθαι τοὺς κληρικοὺς τὰ ταῖς Ἐκκλησίαις, ἢ ἐπισκόποις τελευτῶσιν. ἀνήκοντα ἐπίσης παρῆν ὁ Στέφανος καὶ ἐν ἔτει **1171** ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ ἀπὸ Ἀγχιάλου ἐν συνόδῳ, ἐν ᾗ ἀπεφασίσθη μὴ χειροτονεῖν κληρικοὺς τοὺς ἐξ ἑτέρας ἐπαρχίας (α).

§. 80. Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου ἐγένετο σημείωμα βασιλικὸν ἀκυροῦν τὰς γινομένας ψήφους ἀπουσίᾳ τινὸς τῶν τῇ μεγάλῃ πόλει ἐνδημούντων ἀρχιερέων· διοριζόμενον δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μὴ ἄλλως γίνεσθαι ψῆφον, εἰ μὴ πάντες οἱ ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ἀρχιερεῖς μετακληθῶσι, καὶ ἢ παρουσιάσουσι ἢ δώσουσι γνώμας τότε παρὼν καὶ ὁ πρωτόθρονος Καισαρείας ἀνέκραξε καὶ αὐτὸς λέγων, ὡς οὐδὲν οὗτος, ἀφ' οὗ καιροῦ κεχειροτόνηται ἀρχιερεὺς εἰς ψῆφον ἀνελθεῖν μετεκλήθη καὶ ταῦτα τριῶν ἐκκλησιῶν ψηφισθεισῶν (β)· φαίνεται δὲ ὅτι οὗτος ἦν Δημήτριος ὁ καὶ τῷ **1192** Λεόντιον πατριάρχην χειροτονήσας. (γ)

§. 81. Μανουὴλ δὲ κατά τινας τοῦ Χρυσοπούλου κατὰ δὲ ἄλλους τοῦ Β'. τῷ **1242** ἔτει πατριαρχεύσαντος διατρίβοντος δὲ ἐν Νικαίᾳ, ἐπειδὴ ἡ βασιλεύουσα ὑπὸ τῶν Φράγκων κατείχετο, σύνοδος συνέστη ἐν ᾗ ἐλύθησαν ζητήματά τινα, προσέτι δὲ καὶ πρᾶξις ἐγένετο περὶ μεταθέσεως ἐπισκόπων, παρῆν Μητροφάνης ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας. (δ)

§. 82. Ἐν δὲ τῇ Φλωρεντιανῇ συνόδῳ παρέστη Λωρόθεος ὁ Τραπεζοῦντος καὶ τὸν τόπον ἐπέσχεν Ἀρσενίου τοῦ Καισαρείας καὶ τὸν τόμον τῆς ἑνώσεως ἀντ' αὐτοῦ ὑπέγραψεν· ἐφ' ᾧ καὶ ἀνεθεματίσθη μὲν ὑπὸ τῶν τριῶν παπριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλά, φαίνεται, μετημελήθη· «ἐπειδὴ ἦκε καὶ ὁ πανιερώτατος

(α) αὐτοθ. σελ. 95
(β) αὐτοθ. σελ. 314.
(γ) Τόμ. Β.' σελ. 176 καὶ 249.
(δ) αὐτ. Τόμ. Ε'. σελ. 114.

μητροπολίτης ἐνταῦθα τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Καισαρείας καὶ πρωτόθρονός τε καὶ ἔξαρχος τῆς πάσης Ἀνατολῆς κτλ.» (α)

§. 83. Ὅτε δὲ τελευτήσαντος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου συνέστη σύνοδος ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας, ἐν ᾗ ἀπερρίφθησαν τὰ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου, ὑπέγραψεν Ἀντώνιος Ἡρακλείας ἔχων καὶ τὴν γνώμην Ἀγαπίου Καισαρείας.

§. 84. Τῷ δὲ **1554** ἔτει προήχθη ἐπὶ τὸν τῆς Καισαρείας θρόνον Μητροφάνης ὁ Βυζάντιος ἐκ τῆς Κώμης τῆς ἁγίας Παρασκευῆς (Χάσκιοϊ) καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ ἀνῳκοδόμησε τὸ δεύτερον τὴν ἐν Χάλκῃ Μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, πατέρας συνῴκισεν εἰς αὐτὴν, ἐκόσμησε τὸν ναὸν διὰ δεσποτικῶν εἰκόνων ἀρχαίων φερουσῶν τὸ ὄνομα Ἰωσὴφ Πατριάρχου, καὶ φιλόμουσος ὢν συνήθροισε πολλὰ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν διασπαρέντων εἰς διαφόρους χεῖρας ἐν μεμβράναις χειρογράφων, καὶ συνεστήσατο ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ βιβλιοθήκην ἀξιόλογον, ἥτις ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς κακῆς διοικήσεως τῶν ἡγουμένων, προνοίας δεούσης μὴ γενομένης λάφυρον ἁρπαγῆς ἐγένετο· παρελείφθησαν δέ τινα ἐκκλησιαστικὰ ἐν μεμβράνῃ Μηναῖα καὶ ἄλλα φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ Μητροφάνους· τούτου τοῦ Μητροφάνους ἐπιστολὴν ἐξέδωκε Μαρτῖνος ὁ Κρούσιος γραφεῖσαν πρὸς Διονύσιον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως περὶ τὰ **1558** μετὰ τῆς ὑπογραφῆς «ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας ταπεινὸς Μητροφάνης·» τὸ δὲ **1565** ἔτος καὶ πατριάρχης ἐγένετο Κωνσταντινουπόλεως συνεργείᾳ Μιχαήλου Καντακουζηνοῦ μετὰ Ἰωάσαφ τὸν δεύτερον· ἀλλὰ μετὰ ἑπτὰ ἔτη παρῃτήσατο διὰ τὴν κατ' αὐτοῦ καταδρομὴν αὐτοῦ τούτου τοῦ Καντακουζηνοῦ· τὸ δὲ **1571** ἔτος μετακαλεσθεὶς πάλιν ἀνέλαβε τὸν θρόνον ἐφ' οὗ καὶ ἀπεβίωσε μετὰ μῆνας ἐννέα. (β)

§. 85. Διεδέξατο δὲ Μητροφάνην τὸν Β'. Εὐθύμιος, ὅστις φαίνεται ὅτι οὐδέποτε ἦλθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ· καὶ τοῦτον διεδέξατο τὸ **1572** ἔτος Παχώμιος τοὐπίκλην Παταῖστος, ἀνὴρ πανοῦργος, ὅστις τῷ **1585** ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Ἱερε-

(α) Ἀλλάτιος παρὰ Κ. Οἰκονόμῳ.
(β) Κωνσταντινιάδος σελ. 218.

μίου τοῦ Β'. συγκαλέσας σύνοδον ὑπὸ λαϊκῶν ρασοφόρων καὶ ἐξαπατήσας δόλῳ τὴν ὑψ. Πύλην τὸν Ἱερεμίαν ἐξώσας αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον· ἀλλὰ ταχέως ἐξεθρονίσθη.

§. 86. Κατὰ δὲ τὸ 1672 ἔτος ἦν μητροπολίτης Καισαρείας Γρηγόριος, περὶ οὗ οὐδὲν γινώσκομεν· τῷ δὲ 1700 ἐγένετο Καισαρείας ὁ Κυπριανὸς ἀμαθὴς μέν, ἀλλὰ ζῶν ἀσκητικῶς καὶ ἐναρέτως· καὶ κατὰ μὲν τὸν Κούμαν προεβιβάσθη τῷ 1710 εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον· ὡς δὲ λέγει ὁ Μ. Ι. Γεδεὼν τὸ 1707 ἀπὸ Καισαρείας ἐγένετο πατριάρχης καὶ μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἐξεθρονίσθη ἀναγκάσας τοὺς κληρικοὺς εἰς μοναχικὴν πολιτείαν καὶ σκληραγωγίαν· οὗτος ἦν ὁ ἐπιτρέψας τοῖ Ρώσσοις ἵνα δέχωνται τοὺς διαμαρτυρομένους μόνον διὰ τῆς ἐπιχρίσεως τοῦ ἁγίου μύρου. (α)

§. 87. Διεδέξατο δὲ αὐτὸν ὁ ἐνάρετος καὶ σοφὸς Ἱερεμίας ὁ Πάτμιος καὶ μέχρι τοῦ 1716 ἔτους τῶν Καισαρέων προϊστάμενος ἐκκλησίας προεβιβάσθη καὶ οὗτος εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον· ἐπ' αὐτοῦ ἐπεκυρώθη κατ' αἴτησιν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας Πέτρου τοῦ πρώτου ἡ Ἁγιωτάτη διοικοῦσα Σύνοδος τῆς Ρωσσίας· ἦν δὲ ἀνὴρ οὗτος, ὡς λέγει Δημήτριος ὁ Προκοπίου, «ἦν ἀνὴρ εὐσεβείᾳ τε καὶ τρόπων χρηστότητι σεμνυνόμενος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰδήμων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας ἐμπειρότατος ἀνιχνεύων τὸν νοῦν ταῖς θείαις Γραφαῖς καὶ μελετῶν τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων Πατέρων, ἀφ' ὧν καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς αὐτοῦ διδασκαλίας ἠρανίζετο, διδάσκων τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας καὶ βίον διάγων ἄμεμπτον καὶ θεάρεστον.»(β)

§. 88· Τούτου δὲ διάδοχος ἐγένετο Νεόφυτος ὁ Πάτμιος, ὅστις εἰ καὶ μὴ πολυμαθὴς, ἀλλ' ἔχων ὑπαλλήλους πεπαιδευμένους ἐκυβέρνα καλῶς τὴν ἐπαρχίαν τῷ δὲ 1728 ἐκ βάθρων ἀνήγειρε τὴν ἐν Φλαβιανοῖς, κώμῃ τῆς ἐπαρχίας Καισαρείας, Ἱερὰν

(α) παρὸλ. Κούμα Γεν. ἱστορ. καὶ ἀνεκδ. ἐγκύκλ. Ἱερεμ. τοῦ Γ'. ὑπὸ Γεωνοσδέ.

(β) Κουμ. Ἱστορ. Γεν. καὶ ἐγκύκλ. ἀνέκδοτ. Ἱερεμ. Γ' ὑπὸ Γεδεὼνος.

τοῦ τιμίου Προδρόμου Μονήν· κατὰ δὲ τὸ 1734 καὶ οὗτος ἐγένετο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως· (α)

§. 89. Διεδέξατο δὲ τοῦτον ὁ ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς Λοφτσοῦ εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν τῆς Καισαρείας θρόνον προβιβασθεὶς Παθένιος, ὅστις ὢν ἐκ πλουσίου καὶ εὐγενοῦς οἴκου καὶ φύσει φιλόκαλος καὶ ἐλευθέριος ἐλθὼν εἰς τὴν Μητρόπολιν αὐτοῦ καὶ εὑρὼν αὐτὴν κατηρειπωμένην ἐκ βάθρων ἀνῳκοδόμησεν αὐτὴν δι' ἰδίων ἐξόδων, καὶ θεαρέστως ἐν αὐτῇ ζήσας καὶ περὶ τῆς εὐημερίας τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ποιμαινομένου λαοῦ καὶ ἠθικῆς προαγωγῆς φροντίσας ἀπεβίωσεν ἐν τῇ Μητροπόλει ἀφιερώσας τὰ πολύτιμα αὐτοῦ Ἱερὰ ἄμφια καὶ ἄλλα ἱερὰ αὐτοῦ σκεύη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν τῆς Καισαρείας ναόν.

§. 90. Καὶ τοῦτον διεδέξατο ὁ εὐνοούμενος τοῦ διασήμου Σταυράκογλου Παΐσιος, ἀνὴρ δραστήριος μὲν καὶ δεινὸς καὶ αὐτοῖς τοῖς κρατοῦσι τοῦ τόπου, ἀλλ' ἅρπαξ καὶ πλεονέκτης, ὅστις ἐλθὼν εἰς Καισαρείαν τῷ 1760 ἔτει ἀνέβη τὸ ἔαρ εἰς τὴν ἱερὰν Μονὴν τοῦ τιμίου Προδρόμου, ἔνθα διατρίψας χρόνον ἱκανὸν καὶ ἰδὼν ἱκανὰ σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀφιερωμένα ὑπὸ τῶν εὐλαβῶν προσκυνητῶν ταύτης τῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν ὁμόρων ἐπαρχιῶν, προσέτι δὲ καὶ τάπητας καὶ χαλκᾶ σκεύη, ὅλα ταῦτα συναθροίσας κατεβίβασεν εἰς τὴν Μητρόπολιν· ἀκούσαντες δὲ οἱ χριστιανοὶ τὴν ἱεροσυλίαν ταύτην προσῆλθον πρὸς αὐτὸν καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν ὅπως μὴ γυμνώσῃ τὸ ἱερὸν τοῦτο καταγώγιον, ὅπερ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀρχιερεῖς ἐτίμων καὶ ἐσέβοντο· οὗτος δὲ φανεὶς ἀδυσώπητος καὶ ἐλέγξας αὐτοὺς ὡς ἤθελεν ἐπεμβαίνοντας τοῖς ἀρχιερατικοῖς πράγμασι, συσκευασάμενος ἀπήρχετο εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' εὑρὼν τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας αὐτοῦ καὶ μέχρι χιτωνίσκου γυμνωθεὶς καθ' ὁδὸν ὑπὸ λῃστῶν, ἐπέστρεψεν εἰς Ἄγκυραν γυμνὸς καὶ τετραχηλισμένος, οἱ δὲ Ἀγκυρανοὶ μὴ εἰδότες, ἅπερ ἔπραξεν ἐν Καισαρείᾳ καὶ ὑπὸ εὐλαβείας κινούμενοι ἐνέ-

(α) Κούμας αὐτόθι. ἐντεῦθεν καὶ ἑξῆς τοὺς βίους τῶν Μητροπολιτῶν Καισαρείας ἐρανιζόμεθα ἐκ τῶν τετραδίων, ἅ μοι εἶχε παραγωρήσει ὁ μακαρίτης Καισαρείας Παΐσιος.

δυσαν αὐτὸν καὶ ἔστειλαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου οἱ ἐνδημοῦντες Καππαδόκαι διὰ γραμμάτων μαθόντες τὰ διατρέξαντα ἐξητήσαντο ἐπιμόνως τὴν παῦσιν αὐτοῦ, ἡ δὲ ἁγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος καθήρασα αὐτὸν ἐξώρισεν εἰς τὸ Ἅγιον ὄρος· ἵνα δὲ τοῦ λοιποῦ ἐλευθερωθῇ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καταγώγιον ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν κατὰ καιρὸν Μητροπολιτῶν ἐπὶ λόγῳ ἐνοριακοῦ δικαιώματος, καίπερ ὄντος αὐτοῦ ἐπαρχιακοῦ, ὡς οἰκοδομηθέντος καὶ διατηρημένου δαπάναις τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας, οἵτινες καὶ τὰ κατὰ καιρὸν χρέη αὐτοῦ ἀπέτισαν, ἐτίμησεν αὐτὸ διὰ σταυροπηγιακοῦ ἀξιώματος ἵνα μὴ τοῦ λοιποῦ ἐπηρεάζηται ὑπὸ τῶν Ἀρχιερέων τῆς Καισαρείας ἐκδοῦσα καὶ σιγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα τὸ 1770 ἔτος ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Θεοδοσίου, κατ' αἴτησιν γενομένην τότε ὑπὸ τῶν Καππαδοκῶν.

§. 91. Μετὰ δὲ τὴν καθαίρεσιν Παϊσίου τοῦ ά, διωρίσθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας Μητροπολίτης Καισαρείας ὁ Μακάριος, ἀνὴρ ἐνάρετος καὶ ταπεινόφρων ὅστις ζήσας εἰρηνικῶς μετὰ τῶν χριστιανῶν πρὸς Κύριον ἀπεδήμησεν ὢν ὑπέργηρως· ἐν τῷ ὄρῳ τῷ γενομένῳ περὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ἐπαρχιῶν τῷ 1765 ἔτει ὑπογράφεται ὁ Ἀντιοχείας ἔχων καὶ τὴν ψῆφον τοῦ Καισαρείας Μακαρίου.

§. 92. Διεδέξατο δὲ αὐτὸν Γρηγόριος Ἀθηναῖος ὁ ἀπὸ Σβορνικίου τῇ μεγάλῃ τετάρτῃ τῷ 1773 καὶ πέμψας τὸν Πρωτοσύγκελλον αὐτοῦ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἦλθε τὴν 3 Ἰανουαρίου τοῦ 1774 καὶ αὐτὸς εἰς Καισάρειαν· ἔνθα μαθὼν ὅτι οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ ἐκκλησιῶν σπαταλεύουσι τὰ περιόντα χρήματα τῶν ἐκκλησιῶν διώρισεν ἐπιτρόπους τιμίους καὶ θεοσεβεῖς διατάξας ὅπως κρατῶσι κατάστιχα τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὰ περισσεύοντα χρήματα τοκίσωσιν ὅπως σχηματιζομένου ἱκανοῦ κεφαλαίου διατηρῶνται ἐν ἑκάστῃ κώμῃ ἐκ τούτων σχολεῖα, καὶ τὸ κοινὸν τῆς ἐπαρχίας χρέος ὠλιγόστευσε καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Νεοφύτου συστηθεῖσαν, εἶτα δὲ ἕνεκα καιρικῶν περιστάσεων κλεισθεῖσαν Ἑλληνικὴν σχολὴν ἠνέῳξε διωρίσας διδάσκαλον ἐν αὐτῇ τὸν ἐξ Ἀδριανουπόλεως Πρωτοσύγκελλον αὐτοῦ Ἰγνάτιον ὄντα λόγιον· καὶ ἐπὶ δέκα τρία ἔτη

ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ διατρίψας καὶ τακτοποιήσας τάς τε ἐκκλησιαστικὰς καὶ τὰς πολιτικὰς αὐτῆς ὑποθέσεις κατὰ πρόσκλησιν πατριαρχικὴν ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα χειροτονήσας τὸν πρωτοσύγκελλον αὐτοῦ Ἰγνάτιον τὸν μετωνομασθέντα Γρηγόριον Ναζιανζοῦ ἐπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτὸς δὲ ζήσας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτη 11, πρὸς Κύριον ἀπεδήμησε τῷ 1797 ἔτει, ἀρχιερατεύσας ἐν Καισαρείᾳ χρόνους 24· ὑπέγραψε δὲ τὸν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Γερασίμου περὶ τῆς ἔξω τῶν Δαρδανελίων οἰκήσεως τῶν πρώην πατριαρχῶν γενόμενον συνοδικὸν Τόμον· ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ μακαρίου τούτου ἀνδρὸς συστηθείσης σχολῆς καλὴ ἀρχὴ ἐγένετο εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν διάπλασιν τῶν κατοίκων τῆς Καππαδοκίας διὰ τοῦ πρῶτον ἐν αὐτῇ διδαχθέντος τακτικῶς Γερμανοῦ Ἱερομονάχου, φέρε παραθῶμεν ἐν βραχεῖ τὴν βιογραφίαν καὶ τούτου τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός.

§. 93. Ὁ Γερμανὸς ἐγεννήθη ἐν τῇ κατ' Ἰσσὸν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν, ὧν τὰ ὀνόματα δυστυχῶς ἀγνοοῦμεν· ἀλλὰ παῖς ἔτει ὢν ἔμεινεν ὀρφανὸς πρῶτον μὲν τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἀποθανούσης, εἶτα δὲ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀποβιώσαντος· ἐπειδὴ δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦν περιβεβλημένος τὴν ἱερατικὴν ἀξίαν, κατὰ τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ προὔτρεπον αὐτὸν ἵνα λάβῃ τὴν ἐφημερίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἡλικιωθείς· ὅθεν δεκαπενταετὴς γενόμενος μετέβη εἰς Κύπρον ἵνα αὐτόθι διδαχθῇ τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τὸν ἱερὸν σκοπὸν αὐτοῦ γράμματα καὶ ἐπιστρέψας νυμφευθῇ καὶ χειροτονηθῇ ἐγγαμος Ἱερεύς· ἀλλὰ φθάσας ἐκεῖ μετέβαλε γνώμην καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναγίας τῆς ἐπωνομαζομένης Μαχεράδος ὅπως μονάζῃ, ἔνθα διδαχθεὶς τὰ πρῶτα γράμματα ἐχειροτονήθη Ἱεροδιάκονος· ἐκεῖθεν δὲ μεταβὰς εἰς Βηρυττὸν ἱκανῶς κατηρτίσθη ἐν τῇ Ἀραβικῇ γλώσσῃ παρὰ τοῖς αὐτόθι ἐλλογίμοις διδασκάλοις τῆς γλώσσης ταύτης. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν πόθος κατέφλεγεν αὐτὸν, μαθὼν ὅτι ὁ τότε Χαλεπίου, χρηματίσας ποτὲ μαθητὴς τοῦ κλεινοῦ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως ἐκέκτητο μεγάλην Ἑλληνικὴν παιδείαν μετέβη πρὸς αὐ-

τὸν ἵνα οὗτος μὲν διακονῇ αὐτῷ ἀμισθί, ἐκεῖνος δὲ διδάξῃ αὐτὸν τὰ Ἑλληνικὰ ἀλλ' ἀποτυχὼν τοῦ ποθουμένου, μετὰ μακρὰν καὶ πολύμοχθον ὁδοιπορίαν ἔρχεται εἰς Θεοδοσιούπολιν, ἔνθα ἤλπιζεν ὅτι ἀσμένως προσδέξεται αὐτὸν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ τῇ ῥηθείσῃ συμφωνίᾳ· ἀλλὰ δυστυχῶς εἶδεν ὅτι ὁ Θεοδοσιουπόλεως ἦν ὅλως ἀγράμματος· μαθὼν δὲ παρὰ τῶν ἐπιδημούντων ἐκεῖ Καισαρέων ἐμπόρων ὅτι ὁ Καισαρείας Γρηγόριος ἔχει εὐπαίδευτον Πρωτοσύγκελλον Ἰγνάτιον τοὔνομα διδάσκοντα ἐν Καισαρείᾳ, ἦλθεν εἰς Καισάρειαν· παρὰ δὲ τῷ Ἰγνατίῳ διακούσας μαθήματά τινα καὶ ἰδὼν ὅτι ὁ διδάσκαλος οὗτος εἶνε μὲν καὶ ἐνάρετος καὶ πεπαιδευμένος, ἀλλ' ἕνεκα τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἀσχολιῶν δὲ ἠδύνατο τακτικῶς νὰ διδάσκῃ, ἐδεήθη τοῦ Γρηγορίου ἵνα πέμψῃ αὐτὸν εἰς Σμύρνην πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μικρῶν αὐτοῦ γνώσεων ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅπως ἐν τῇ ἐπανόδῳ αὐτοῦ συστήσῃ σχολὴν Ἑλληνικὴν ἐν τῇ ἀναξιοπαθούσῃ πατρίδι τοῦ μεγάλου φωστῆρος Βασιλείου. Συγκατατεθέντος δὲ τοῦ Μητροπολίτου καὶ διὰ τῶν ἀναγκαιούντων χρημάτων αὐτὸν ἐφοδιάσαντος μετέβη εἰς Σμύρνην ὁ Γερμανός, ἔνθα διὰ τὰς ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ σχολῇ τότε συμβάσας μεταβολὰς ὀλίγον χρόνον διαμείνας μετέβη εἰς Πάτμον ὅπου ἐπὶ τριετίαν ἠκροάσθη τοῦ περιφήμου διδασκάλου Δανιὴλ Κεραμέως· εἶτα ἐπ' ἀκροάσει τῆς θεολογίας καὶ τῆς ῥητορικῆς ἀπῆλθεν εἰς Χίον, ἔνθα ἐδίδασκεν ὁ ἀοίδιμος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος· οὕτως οὖν ὁ Γερμανὸς περιελθὼν πολλὰς πόλεις καὶ ὡς σοφὴ καὶ φιλόπονος μέλισσα ἐκ τῶν ἐν αὐταῖς σχολαῖς συλλεξάμενος τὰ εὐώδη καὶ κάλλιστα ἄνθη τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἱερᾶς παιδείας ἐπανέκαμψεν εἰς Σμύρνην ὅπως συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐμπορευομένων Καισαρέων καὶ λαβὼν τὰ ἔξοδα τῆς ὁδοιπορίας ἔλθῃ εἰς Καισάρειαν καὶ συστήσας ἐν αὐτῇ σχολὴν διδάξῃ καθ' ἣν εἶχε συμφωνίαν ἀναχωρῶν ἐκεῖθεν· ἀλλὰ μὴ εὑρὼν τοὺς τότε ἐν Σμύρνῃ παρεπιδημοῦντας Καισαρεῖς προθύμους, τὸ μὲν ἵνα μὴ κρύψῃ τὸ δοθὲν αὐτῷ τάλαντον, τὸ δὲ ἵνα ἀνακουφισθῇ ἐκ τῶν πρὸς τὴν σπουδὴν αὐτοῦ γενομένων χρεῶν, ἀνέλαβε τὴν διδασκαλείαν τῶν υἱῶν τοῦ Χίου ἐμπόρου Ἰωάννου Μαυροκορδάτου. Μετὰ δὲ δύο ἔτη μετὰ πολλῶν παρακλήσεων ἔλαβον αὐ-

τὸν παρὰ τοῦ Μαυροκορδάτου οἱ τῆς νέας Ἐφέσου κάτοικοι ἵνα αὐτοὺς μὲν διδάξῃ τὰ χριστιανικὰ χρέη ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἐν τῷ σχολείῳ· Ἀλλὰ μετὰ δύο πάλιν ἔτη δύο Καισαρεῖς ἔμποροι, ὁ Μιχαὴλ Γιοργανδζόγλους καὶ Ἰωάννης Κεσίσογλους, καὶ εἷς Ἀνδρονικεύς, ὁ χατζῆ Ἰωάννης Σατηρλόγλους ἀκούσαντες τὴν φήμην τοῦ ἀνδρός, ἣν ἀπέκτησε καὶ ἐν Ἐφέσῳ διὰ τὴν ἄμεμπτον αὐτοῦ πολιτείαν καὶ τὴν ἐπιμελῆ διδασκαλείαν αὐτοῦ, προσεκάλεσαν αὐτὸν ἐντίμως διὰ τοῦ διαληφθέντος Μαυροκορδάτου ἵνα ἐκπληρώσῃ τὴν ἣν ἔδωκεν ἄλλοτε ὑπόσχεσιν εἰς τοὺς Καισαρεῖς· οὗτως ἰδὼν ὁ ἀοίδιμος ὅτι ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἔφεσιν, δοὺς παραίτησιν τοῖς Ἐφεσίοις μεγάλως λυπουμένοις ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει αὐτοῦ ἔρχεται εἰς Σμύρνην καὶ ἑτοιμάζεται εἰς ὁδοιπορίαν μετὰ τῶν εἰρημένων τριῶν ἐμπόρων· ταῦτα δὲ πάντα ἀναγγέλει τῷ Μητροπολίτῃ Καισαρείας διατρίβοντι τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅστις λίαν εὐχαριστηθεὶς ἐπὶ τούτοις καὶ ἐπιστολὴν πατριαρχικὴν λαβὼν καὶ αὐτὸς γράψας πρὸς τοὺς Καισαρεῖς προὔτρεπεν αὐτοὺς εἰς εὐμενῆ τοῦ διδασκάλου ὑποδοχὴν καὶ συνδρομὴν τῶν ἀναγκαιούντων εἰς σύστασιν σχολῆς· ἐλθὼν οὖν ὁ Γερμανὸς εἰς τὴν ἄλλοτε τῶν λόγων μητρόπολιν Καισάρειαν καὶ εὑρὼν αὐτὴν ὑπὸ παχυλῆς ἀμαθείας κατειλημμένην καὶ λαὸν καὶ κλῆρον οὐ μόνον τὰ ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις ἀναγινωσκόμενα μὴ ἐννοοῦντας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα λίαν κακῶς γινώσκοντας, καὶ ὀθνείαν τινὰ καὶ βάρβαρον φωνὴν κεκτημένους, δὲν ἐδειλίασεν, ἀλλὰ πεποιθὼς ἕνεκα τῆς ἁγιότητος τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ εἰς τὴν θείαν ἀντίληψιν, συνέστησε πρῶτος ἐν Καισαρείᾳ τακτικὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν τῷ 1792 ἔτει ἐπὶ τῷ εὐτελεστάτῳ μισθῷ πεντακοσίων γροσίων· καίτοι δὲ οἱ Καισαρεῖς ἔλαβον τὴν πατριαρχικὴν καὶ ἀρχιερετικὴν ἐπιστολὴν ὀλίγοι ὅμως ἐγνώριζον τὴν ἀξίαν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τοῦ ἀνδρὸς καὶ οἱ πλεῖστοι ἐλύπουν αὐτὸν παντοιοτρόπως. ἀλλ' ὁ ἀοίδιμος εἰς οὐδὲν ταῦτα πάντα λογισάμενος, καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ παρεὶς, ἠγωνίζετο παντοίοις τρόποις ὅπως δείξῃ τοῖς ἀμαθέσι τούτοις τὴν μεγίστην ἀνάγκην καὶ ὠφέλειαν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐν

τῇ ἐκβαρβαρωθείσῃ ταύτῃ τῶν Βασιλείων καὶ Γρηγορίων καὶ τοσούτων ἄλλων ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ παιδείᾳ ἐνδόξων ἀνδρῶν χώρᾳ, ἥτις ἄλλοτε ἐμβιωτήριον ἦν τῶν πεπαιδευμένων καὶ ἔνθα παῖδες βασιλέων ἐρχόμενοι ἐτροῦδαζον· εὐτυχῶς ποτὲ μὲν πάντας ἐν ἐκκλησίαις διδάσκων, ποτὲ δὲ τὰ ἁπλούστερα βιβλία τῆς Π. Διαθήκης μεταφράζων καὶ ἐκδιδοὺς ποτὲ δὲ κατ' ἰδίαν παραλαμβάνων καὶ νουθετῶν πάντα, παρ' οὗ προσεδόκα βοήθειάν τινα εἰς τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας, ἰδίως δὲ δεικνύων τοῖς ἱερεῦσι τὰ ἱερὰ αὐτῶν καθήκοντα, ὧν ἕνεκα μεταφράσας ἐξέδωκε καὶ τὸ ἱερὸν ἐξομολογητάριον, τοσαύτην ἐντὸς ὀλίγου βελτίωσιν ἐπήνεγκεν εἰς τὰ πνεύματα τῶν κατοίκων, ὥστε οἴκοθεν κινούμενοι οὗτοι ἀπεφάσισαν ἵνα καὶ σχολεῖον ἀνεγείρωσιν ἀντὶ τοῦ οἰκίσκου, ἐν ᾧ πρότερον ἐδίδασκεν· ἀλλὰ τοῦτο ἅμα οἰκοδομηθὲν καθεῖλον οἱ κρατοῦντες πιστεύσαντες εἰς τὰς συκοφαντίας ξένων ῥαδιούργων· καὶ μέχρι μέν τινος ἐδιδάσκοντο οἱ μαθηταὶ ἐν τῇ Μητροπόλει, εἶτα δὲ δυσωπηθέντων τῶν κρατούντων καὶ διαφωτισθέντων περὶ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τοῦ καθιδρύματος, ἀνῳκοδομήθη αὖθις ἡ σχολὴ λαμπροτέρα τῆς πρώτης καὶ οὐ μόνον ἐκ τῶν πόρρω καὶ πλησίον κειμένων κωμῶν τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπαρχιῶν συννέρρεον μαθηταὶ εἰς αὐτὴν ἵνα φωτισθῶσι μὲν διὰ γραμμάτων, μορφωθῶσι δὲ τὴν κατὰ θεὸν πολιτείαν καὶ εὐσέβειαν ἔχοντες ὑπογραμμὸν αὐτὸν τὸν ποιοῦντα καὶ διδάσκοντα διδάσκαλον αὐτῶν. Καίπερ δὲ τούτων οὕτως ἐχόντων ἠδημόνει αὖθις ὁ ἀοίδιμος, καθότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναδείξῃ μαθητὰς ἱκανοὺς εἰς διάδοσιν τῆς παιδείας ἐν ὅλῃ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπειδὴ τῶν μὲν εὐπόρων οἱ παῖδες θεὸν καὶ κόσμον νοεῖν ἀρξάμενοι, εὐθὺς παρελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν γονέων ὅπως ἐπαγγέλλωνται τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν· οἱ δ' ἄποροι παῖδες ἀνεχείᾳ τῶν γονέων ἀπεσύροντο τῆς σχολῆς· τὴν κατάστασιν ταύτην τῆς σχολῆς ἀνήνεγκε τῇ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς γενικοῖς τῶν σχολείων τοῦ ἔθνους ἐφόροις τῇ εἰσηγήσει τοῦ κατὰ τὸ **1798** ἔτος εἰς εἴσπραξιν τῆς πατριαρχικῆς καταβολῆς πρὸς τὸν τότε Καισαρείας Λεόντιον σταλέντος πατριαρχικοῦ ἐξάρχου Σαμουὴλ, καὶ ἐξητήσατο τὴν ἀρωγὴν τῆς ἐκκλησίας πρὸς ἐπίτευξιν

τοῦ σκοπουμένου. Συνοδικῇ τοίνυν ἐπιστολῇ προσκληθεὶς ἀπῆλθεν εἰς βασιλεύουσαν τῷ **1799** ἔτει καταστήσας ἀνθ' ἑαυτοῦ διδάσκαλον τὸν ἀκολούθως Καισαρείας χρηματίσαντα Παΐσιον, Πέτρον τότε καλούμενον καὶ πρῶτον ὄντα ἐν τοῖς μαθηταῖς ἑαυτοῦ· φθάσας δὲ ἐκεῖσε καθυποβάλλει τῷ τε Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ καὶ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ καὶ τοῖς λογάσι τοῦ Γένους τὰ ἐν Καισαρείᾳ ὑπ' αὐτοῦ διαπραχθέντα καὶ ἀνακοινοῖ τὸν μελετώμενον ἀγαθὸν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Καππαδοκίας καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐπαρχιῶν σκοπὸν αὐτοῦ· Τότε ἡ ἁγία καὶ φιλόστοργος ἡμῶν Μήτηρ, ἡ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη ἐκκλησία, ἐκτιμήσασα κατ' ἀξίαν τοὺς πόνους τοῦ ἀνδρὸς καὶ εὐλογήσασα διέταξεν αὐτὸν ὅπως ἐν ὅλαις ταῖς ἐκκλησίαις τῆς βασιλευούσης καὶ τῶν προαστείων, ἰδίᾳ δὲ συχνότερον ἐν αἷς ἐκκλησιάζοντο οἱ ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς παρεπιδημοῦντες Χριστιανοί, κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διορίσασα συγχρόνως καὶ Ἀρχιερέα τινὰ ὅπως οὗτος ἐν ἀγνείᾳ τοῦ Γερμανοῦ παρακολουθῶν αὐτῷ ἀκούσῃ τὴν διδασκαλίαν καὶ πληροφορήσῃ περὶ αὐτῆς τὴν Μ. ἐκκλησίαν· βεβαιωθεῖσα δὲ ἡ ἐκκλησία ὑπό τε τοῦ διορισθέντος Ἀρχιερέως καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ λαοῦ διαθρυλουμένων ἐπαίνων περὶ τῆς εἰς τὸ κηρύττειν ἱκανότητος καὶ τοῦ θείου ζήλου τοῦ Γερμανοῦ διέταξεν, ὅπως γένηται χρηματικὴ συνδρομὴ γενικὴ ὑπὲρ αὐτοῦ· προσέτι δὲ ἐν ᾗ ἐκκλησίᾳ ἐκήρυττεν εἰς δίσκος κατὰ διαταγὴν τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας περιεφέρετο πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν ὑπὲρ τοῦ Γερμανοῦ· προαιρετικῶς δὲ ἕκαστος κατεγράφετο καὶ εἰς τὸν κατάλογον ἐν ᾧ ἦσαν καταγεγραμμένοι ὅτε Πατριάρχης καὶ οἱ ἐνδημοῦντες ἀρχιερεῖς συνδραμόντες ἕκαστος ὅσον ἐπεθύμει διὰ τὴν Σχολὴν τῆς Καισαρείας· αἱ δὲ ἐκκλησίαι τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν Τζουπαλίῳ, τῆς ἁγίας Κυριακῆς ἐν Κοντοσκαλίῳ καὶ τῆς Παναγίας, τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἐν Βλάγκᾳ, τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Γαλατᾷ ἔδοσαν χρεωστικὰ ὁμόλογα ἵνα κατ' ἔτος πληρώσωσι τὸν τόκον, καί τινων ἄλλων ἐκκλησιῶν ὑποσχομένων ὅπως κατὰ πᾶσαν σύναξιν περιφέρωσι δίσκον ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐν Καισαρείᾳ σχολῆς, οὕτω δὲ ἱκανῶν χρημάτων συναθροισθέντων, ἐπανέκαμψεν ὁ Γερμανὸς εἰς Καισάρειαν πλήρης χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως,

ἀφοῦ προηγουμένως ἔθηκε τὴν Σχολὴν εἰς τὴν εἰδικὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας καὶ διώρισεν ἐφόρους ἐκ τῶν ἡμεδαπῶν τὸν Κερμιραῖον χατζὴ Ἰωσὴφ Βλάσογλουν, τὸν ἐκ Φλαβιανῶν Βασίλειον ἀρχιτέκτονα, τὸν Καισαρέα χαβζῆ Σάββαν, τὸν περίφημον τραπεζίτην Τζαπάνογλουν χαβζῆ Ἀντώνιον Κερμιραῖον καὶ τὸν Ἀνδρονικιέα χαβζῆ Μουράτην Σατηρλόγλουν τοὺς μὲν δύο πρώτους ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ· δυνάμει δὲ τοῦ σιγγιλιώδους γράμματος, δι' οὗ ἡ μεγάλη ἐκκλησία ἐτίμησε τὴν σχολὴν διὰ σταυροπηγιακοῦ καὶ κοινοβιακοῦ ἀξιώματος, περιῆλθε καὶ τὴν ἐπαρχίαν ὅλην καὶ ἀγιάζων τοὺς οἴκους τῶν Χριστιανῶν συνέλεξε καὶ ἐντεῦθεν ἱκανὰ χρήματα, ἅπερ σὺν τοῖς ἐκ βασιλευούσης χρήμασι προστιθέντα τοῖς προτέροις διὰ συνεισφορῶν Καισαρείας, Κερμίρας καὶ Ἀνδρονικίου συναθροισθεῖσιν ἐσχημάτισαν ἀποθεματικὸν κεφάλαιον, οὗ ὁ τόκος συμποσούμενος εἰς πέντε χιλιάδας γρ· ἐξωδεύετο εἰς διατροφὴν εἴκοσι πέντε πτωχῶν μαθητῶν· καὶ ἀνέλαβε μὲν αὖθις τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀνωτέρων μαθημάτων, βοηθούμενος ὅμως εἰς τὴν παράδοσιν μικροτέρων μαθημάτων ὑπὸ τῶν προαχθέντων μαθητῶν αὐτοῦ καὶ οὕτως ἀνακουφισθείς ὁπωσοῦν, ἀπήρχετο πολλάκις καὶ εἰς τὰς πλησίον κώμας ἵνα κηρύξῃ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἢ ἵνα συστήσῃ καὶ ἐν αὐταῖς σχολεῖα· καὶ μέχρι μὲν τοῦ 1804 ἔτους ἐν Καισαρείᾳ Σχολῇ ἐξηκολούθει προβαίνουσα ἐπὶ τὰ κρείττω καὶ προάγουσα διδασκάλους τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ θείου λόγου οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπαρχίαν ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς γειτνιαζούσας ἐπαρχίας· τότε δὲ ἐπειδὴ τὸ οὐ μακρὰν τῆς Καισαρείας ἐν Φλαβιανοῖς ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου Προδρόμου τιμώμενον Μοναστήριον τῇ προστασίᾳ τοῦ εἰρημένου τραπεζίτου καὶ συνδρομῇ ἁπάσης τῆς ἐπαρχίας ἐκ βάθρων ἀνῳκοδομήθη καὶ εἶχεν ἀνάγκην ἱεροψαλτῶν, μοναχῶν, καὶ ἡγουμένου· συνήφθη αὐτῷ καὶ ἕτερον κτίριον περιέχον αἴθουσαν παραδόσεως καὶ οἰκήματα διά τε τὸν διδάσκαλον καὶ τοὺς μαθητάς, καὶ ἐνεκρίθη ὑπὸ τῶν προκριτῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ Μητροπολίτου Καισαρείας Φιλοθέου, ὅπως ὁ Γερμανὸς παραλαβὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἀνέλθῃ εἰς τὸ Μοναστήριον καὶ ὡς εὐάερον καὶ ὡς μακρὰν τῶν θορύβων τοῦ βίου· καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐζητήσαντο τὴν συγκατάθεσιν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, παρ' ἧς ἐγκριθείσης διὰ συνοδικοῦ γράμματος τῆς μεταθέσεως ταύτης, ἀνέβη ὁ ἀοίδιμος παραλαβὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὴν ἱερὰν Μονὴν τῇ δ' Ἰουνίου τοῦ 1804 ἔτους· καὶ αὐτὸς μὲν μεθ' ὅλων τῶν μαθητῶν κατῴκησεν ἐν τῇ σχολῇ, τὸν δὲ ὑποδιδάσκαλον αὐτοῦ Παΐσιον διώρισεν ἡγούμενον τῆς Μονῆς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτοῦ· παρέδιδε δὲ αὖθις τὰ μαθήματα διατηρῶν ἀπαραλλάκτως τὴν κοινοβιακὴν ζωὴν καὶ φροντίζων περὶ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν, ψάλλων ἐν τούτοις μετ' αὐτῶν τακτικῶς καὶ τὰς ἀκολουθίας τῆς ἐκκλησίας· μελλοντος δὲ τοῦ Καισαρείας Φιλοθέου ἀπελθεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ Μητροπολίτης Ἰκονίου, μετὰ δὲ ταῦτα Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ σοφὸς καὶ ἐνάρετος Κύριλλος ἐλθὼν πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ τε καὶ τῆς ἱερᾶς Μονῆς ἐχειροτόνησε, κατὰ παράκλησιν τοῦ Φιλοθέου, τὸν μὲν εἰρημένον Παΐσιον ἱεροδιάκονον, τὸν δὲ ἱεροδιάκονον Διονύσιον τὸν Πελοποννήσιον, μαθητὴν καὶ τοῦτον τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ, πρεσβύτερον, ὁμιλήσας περὶ ἱερωσύνης καὶ λόγον θαυμάσιον· ἰδὼν δὲ τὸν ἱερὸν αὐτοῦ σκοπὸν ὁ Γερμανὸς πραγματοποιούμενον ἐπληροῦτο χαρᾶς τὴν καρδίαν καὶ θυσίαν αἰνέσεως ἀνέπεμπεν τῷ Ὑψίστῳ· ἔβαινον δὲ τὰ πάντα κατ' εὐχὴν ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν εὐδοκίμησεν ἐν τῇ σχολῇ τῆς Καισαρείας ὁ Κυπριανός, ὃν ἀνερχόμενος εἰς τὴν Μονὴν ἀφῆκε σχολάρχην ἐν Καισαρείᾳ· κατὰ παράκλησιν οὖν τῶν Καισαρέων κατῆλθεν εἰς Καισάρειαν πρὸς τακτοποίησιν τῆς σχολῆς ἐκείνης· ἐπειδὴ δὲ ἐπεπόλαζε τότε ἐκεῖ λοιμικὴ νόσος, προσβληθεὶς ἀπέθανε τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1805 σχεδὸν πεντηκοντούτης. Ἀποθνήσκων δὲ διέταξεν ὁ ἀοίδιμος ὥστε ἡ μικρὰ περιουσία νὰ μοιρασθῇ εἰς τοὺς πτωχούς, τὰ δὲ ὀλίγα αὐτοῦ ἐνδύματα εἰς τοὺς ἀπόρους μαθητὰς αὐτοῦ· θερμῶς δὲ συνίστα τὴν διατήρησιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ διὰ πολλῶν μοχθῶν καὶ ἀγώνων συνταχθέντων σχολείων· καὶ ἡ μὲν ἐκ τοῦ θανάτου αὐτοῦ λύπη εἰς πάντας τοὺς χριστιανοὺς ὑπῆρξεν ἀπαραμύθητος, ἡ δὲ μνήμη αὐτοῦ διαμένει εἰσέτι ἀκμαία τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ πᾶς Καππαδόκης μετ' ἐγκωμίων καὶ εὐλο-

γίας προφέρει· διότι καίτοι ἀπὸ τῆς ἁλώσεως μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ὀλίγοι ἐφάνησαν Καππαδόκαι πεπαιδευμένοι καὶ οὗτοι ἐν ἀλλοδαπῇ, διὰ τῆς δι' αὐτοῦ ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων ἐν Καππαδοκίᾳ οὐ μόνον λαϊκοὶ νοήμονες καὶ ἐπὶ φιλογενείᾳ καὶ φιλομουσίᾳ διακεκριμένοι, ἀλλὰ καὶ κληρικοὶ ἄνδρες ἐξῆλθον χρηστοὶ καὶ ζηλωτοὶ διά τε τὴν παιδείαν καὶ διὰ τὴν ἐνάρετον πολιτείαν, ὧν τινὲς μὲν ὡς Ἱερεῖς καὶ Ἱερομόναχοι, τινὲς δὲ καὶ ἀρχιερεῖς χειροτονηθέντες ὠφέλησαν τήν τε Καππαδοκικὴν καὶ τὰς ἄλλας χώρας διὰ τῶν ἐν ταῖς σχολαῖς καὶ ταῖς ἐκκλησίαις διδασκαλιῶν αὐτῶν (α).

(α) Ἐάσαντες τὴν ἀπαρίθμησιν ἁπάντων τῶν ἱερέων καὶ τῶν Ἱερομονάχων παραθῶμεν ἐνταῦθα τὴν σύντομον βιογραφίαν τῶν ἀρχιερέων μόνον. Α'. ὁ Καισαρεὺς Κύριλλος, ὅστις διδαχθεὶς παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν ἐκείνου προσεκλήθη ὡς διδάσκαλος εἰς τὴν σχολὴν τῆς Κερμίρας, μετὰ δὲ χρόνους ἱκανοὺς παραιτηθεὶς τὴν διδασκαλίαν, μετέβη εἰς τὴν βασιλεύουσαν καὶ ἐχειροτονήθη παρὰ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας ἀρχιερεὺς καὶ ἀπεστάλη εἰς Χαλέπιον.— Β'. ὁ ἐκ Νεαπόλεως τῆς Καππαδοκίας Θεόκτιστος, ὅστις ἐλθὼν εἰ Καισάρειαν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐδιδάχθη ἐν τῇ αὐτόθι κοινοβιακῇ σχολῇ πρῶτον μὲν παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ, εἶτα δὲ παρὰ τοῦ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου ἐκ Κυδωνιῶν προσκληθέντος Ἰωσὴφ τοῦ ἐξ Ἀγράφων ἀνδρὸς παντοίοις εἴδεσι τῆς παιδείας πεπροικισμένου· μεταβὰς δὲ εἰς τὴν ἐν Φλαβιανοῖς Μονὴν τοῦ τιμίου Προδρόμου ἐχειροτονήθη ἱερομόναχος ὑπὸ τοῦ ἰκονίου Κυρίλλου καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Νεάπολιν ἔνθα μέχρι τοῦ **1808** ἔτους διδάξας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἱερὰν Μονήν, ὅπου διορισθεὶς διδάσκαλος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐδίδασκε τοὺς σπουδῆς ἕνεκα καὶ μοναχικῆς πολιτείαςπροσερχομένους, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετέφραζεν εἰς τὴν τουρκικὴν τὸ Κυριακοδρόμιον τοῦ ἀειμνήστου Νικηφόρου Θεοτόκη, οὗ δι' ἐκτύπωσιν μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐχειροτονήθη ἀρχιερεὺς καὶ ἀπεστάλη εἰς Χαλέπιον ἀντὶ τοῦ ἀποβιώσαντος ἤδη (**1814**) Κυρίλλου· μετὰ δὲ δέκα ἔτη ἕνεκα τοῦ νοσεροῦ κλίματος

§. 94. Τὸν δὲ Γρηγόριον διεδέξατο ὁ ἀπὸ Μελενίκου Λεόντιος ὅστις γέρων ἑβδομηκοντούτης ὢν ἦλθε μὲν εἰς Καισάρειαν καὶ

τοῦ Χαλεπίου ἀναγκασθεὶς νὰ παραιτηθῇ ἐπανέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διωρίσθη ἀρχιερατικὸς προϊστάμενος τῆς ἐν Κοντοσκαλίῳ ἐκκλησίας τῆς Παναγίας· μετὰ δέ τινα ἔτη ἀπεβίωσεν αὐτόθι.—Γ'. Μελέτιος ὁ Καισαρεὺς μαθητὴς καὶ οὗτος γενόμενος τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ καὶ τοῦ εἰρημένου Ἰωσὴφ ἐχειροτονήθη ἀρχιερατικὸς προεστὼς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ προφήτου Ἠλίου ἐν Χρυσουπόλει. —Δ'. ὁ ἐκ Περασίας (Φάρασα) Παΐσιος, οὗ τὸν βίον ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἀρχιερέων τῆς Καισαρείας ἱστορήσομεν.—Ε'. ὁ ἐκ Νεαπόλεως τῆς Καππαδοκίας Νεκτάριος καὶ οὗτος μαθητεύσας παρὰ τῷ Γερμανῷ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου ἀπῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ ἐδίδασκε τὴν αὐτόθι νεολαίαν· εἶτα ἐλθὼν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προδρόμου ἐζήτησε νὰ συγκαταριθμηθῇ τῷ κλήρῳ· ὅθεν σταλεὶς παρὰ τοῦ τότε ἡγουμένου Παϊσίου εἰς Ἰκόνιον καὶ χειροτονηθεὶς Ἱεροδιάκονος παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Κυρίλλου, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν, ἔνθα τοὺς ἐκ τῆς γειτνιαζούσης κώμης καὶ ἀλλαχόθεν προσερχομένους μαθητὰς ἐδίδασκεν, ἄχρις οὗ ἀπελθόντος τοῦ Παϊσίου, κατὰ πρόσκλησιν τῆς Ἐκκλησίας εἰς βασιλεύουσαν κατ' ἔγκρισιν τῶν ἐπαρχιωτῶν καὶ τοῦ Παϊσίου οὗτος μὲν ἔλαβε τὴν ἡγουμενείαν, ὁ δὲ εἰρημένος συμπολίτης αὐτοῦ Θεόκτιστος τὴν διδασκαλίαν· καὶ διέμεινεν ἡγουμενεύων μέχρι τοῦ 1833 ὁτὲ μὲν μόνος, ὁτὲ δὲ μετὰ τοῦ Παϊσίου· τότε δὲ τοῦ Παϊσίου Καισαρείας χειροτονηθέντος (τῷ 1832) καὶ ἐπανελθόντος εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν ἐχειροτονήθη παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν κατ' ἐντολὴν πατριαρχικὴν προσκληθέντων Ἰκονίου Ἀνθίμου καὶ Νικοπόλεως Χριστοφόρου ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ· ζήσας δὲ θεαρέστως καὶ εἰρηνικῶς μετὰ τῶν ἐν τῇ Μονῇ ἀσκουμένων καὶ τῶν ἐπαρχιωτῶν καὶ παρὰ πάντων ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος μετήλλαξε τὸν ἐπίκαιρον τοῦτον βίον τῷ **1847** καὶ ἐτάφη ἐν τῷ προνάῳ τῆς Μονῆς ἐν τῷ μέσῳ δακρυορροούντος πλήθους —ς'. ὁ ἐκ Στεφάνων Ἀγαθάγγελος, ὅστις γεννηθεὶς ἐν Στεφάνοις, κωμηδρίῳ πλησίον τῆς εἰρημένης Μονῆς, ὑπὸ πατρὸς

διέμεινεν ἐπὶ δύο ἔτη, ἀλλ' ἰδὼν ὅτι ἕνεκα γήρατος δὲν δύναται νὰ κυβερνήσῃ, ὡς ἔπρεπε, τὴν ἐπαρχίαν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως, τῇ συναινέσει τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας στείλας

ἱερέως Δημητρίου τοὔνομα, παρ' οὗ ἐδιδάχθη καὶ τὰ πρῶτα γράμματα καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν, δεκαετὴς δὲ γενόμενος προσῆλθεν εἰς τὴν ἐν λόγῳ Μονὴν ὡς ἀφιερωμένος κατ' εὐχὴν τῶν γονέων αὐτοῦ, καὶ ἐτάχθη μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῆς ἐν τῇ Μονῇ σχολῆς, ἧς διδάσκαλος τότε ἦν ὁ ῥηθεὶς Θεόκτιστος· ἰδὼν δὲ ὁ ἡγούμενος τότε Παΐσιος τὸν νέον Ἀβραὰμ (πρὸ γὰρ τῆς χειροτονίας οὕτως ἐκαλεῖτο) ἐστολισμένον διὰ φυσικῶν προτερημάτων, δι' ἀγχινοίας, προφορᾶς καθαρᾶς, εὐγλωττίας καὶ καλῆς φωνῆς καὶ ἀμιμήτου φιλομαθείας καὶ σεμνῆς διαγωγῆς, κατὰ θερμὴν ἐκείνου παράκλησιν ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Κυδωνιῶν τῷ 1816 ἔτει δέκα ἓξ ἐτῶν ὄντα ἵνα σπουδάζῃ ἐκεῖ δι' ἐξόδων τῆς Μονῆς, ἔνθα μέχρι τοῦ 1821 ἔτους διακούσας διάφορα μαθήματα παρὰ τῶν σοφῶν τῆς Σχολῆς ταύτης διδασκάλων προσείλκυσε τὴν εὔνοιαν αὐτῶν, οἵτινες θαυμάσαντες τὰ φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα προσόντα τοῦ Ἀβραὰμ ἔγραφον συνεχῶς πρὸς τὸν ἡγούμενον, ἵνα μὴ ἀποσύρῃ αὐτὸν τῆς σχολῆς ἄχρις οὗ διέλθῃ ὅλας τὰς τάξεις τῆς σχολῆς, ἐπαινοῦντες αὐτὸν διά τε τὴν φρόνησιν καὶ τὴν χρηστοήθη πολιτείαν αὐτοῦ καὶ προοιωνιζόμενοι ὅτι Ἔσται ποτὲ φωστὴρ τῆς Καππαδοκίας· πειθόμενος δὲ αὐτοῖς ὁ Παΐσιος καὶ ἐκ τῶν προτέρων γινώσκων τὸν νέον ἀφῆκεν αὐτὸν ἵνα διεκπεραιώσῃ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ· ἀλλὰ φεῦ! ἡ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος συμβᾶσα καταστροφὴ τῆς σχολῆς καὶ τῆς πόλεως, καθὼς ἀπεξένωσεν ἅπαντας οὕτως ἀπεξένωσε καὶ τοῦτον ῥιφθέντα εἰς πλοῖον Ἑλληνικὸν διὰ σωτηρίαν τῆς ζωῆς αὐτοῦ· ἀποβιβασθεὶς δὲ εἰς Κύθυρα καὶ μὴ γνωρίζων μηδένα προσῆλθε πρὸς τὸν ἀρχιερέα τῆς νήσου ἐκείνης, ὅστις παρέλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν ὑπαλληλίαν αὐτοῦ· ἀλλ' εὐθὺς γνωσθεὶς οἷος ἦν, διωρίσθη διδάσκαλος τῶν μαθηματικῶν ἐν τῇ σχολῇ τῆς νήσου μετ' ὀλίγον δὲ ἀποθανόντος τοῦ σχολάρχου ἀνέλαβε καὶ τὴν παράδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων· φλεγόμενος ὅμως ἐκ τοῦ πρὸς τὴν

εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον, αὐτὸς μένῃ ἐν τῇ βασιλευούσῃ· ἀλλὰ μὴ εὑρὼν κατάλληλον ἐπίτροπον ἐπανῆλθε μετὰ μῆνας δύο εἰς τὴν ἐπαρχίαν· ἀλλ' αὖθις μετὰ τρία ἔτη ἠναγκάσθη

πατρίδα ἔρωτος, ἔγραψε μετὰ πέντε ἔτη πρὸς τοὺς εἰς Σμύρνην ἐμπορευομένους Καππαδόκας ἐκτεταμένην ἐπιστολήν, σωζομένην ἐξ ἀντιγραφῆς παρὰ πολλοῖς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, δι' ἧς παρώτρυνεν αὐτοὺς εἰς σύστασιν σχολείων νουθετῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς ταχείας προαγωγῆς τῆς παιδείας ἐν τῇ κοινῇ πατρίδι· ἀκολούθως ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μονήν, ἧς ὑπῆρχε τέκνον καὶ ἧς διὰ τῶν ἐξόδων εἶχε σπουδάσῃ· ἀσμένως δὲ ὑποδεξάμενος αὐτὸν ὁ Παΐσιος παρέδωκεν αὐτῷ τὴν σχολὴν τῆς Μονῆς ἵνα διδάξῃ ἐν αὐτῇ οὐ μόνον τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡμιμαθεῖς καλογήρους· μέχρι δὲ τοῦ 1830 καρποφόρως διδάξας ἐν αὐτῇ προσεκλήθη τότε παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου εἰς βασιλεύουσαν ἵνα συστήσῃ αὐτόθι μετόχιον πρὸς ὄφελος τῆς Μονῆς καὶ ὑλικῶς μὲν ὠφελήσῃ τὴν Μονὴν τῆς μετανοίας αὐτοῦ, ἠθικῶς δὲ τοὺς χριστιανοὺς τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων· ὅθεν χειροτονηθεὶς ἐν τῇ Μονῇ Ἱερομόναχος καὶ μετακληθεὶς Ἀγαθάγγελος ἐπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν· μέχρι δὲ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ παραιτηθέντος τοῦ πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου, ἐγένετο πατριάρχης ὁ ἀπὸ Σιναίου Κωνστάντιος, πρὸς ὃν προσελθὼν μετὰ τῶν πρὸς τὸν προκάτοχον Αὐτοῦ γραμμάτων τοῦ ἡγουμένου, διετάχθη ὅπως κηρύξῃ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ πρῶτον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ οὕτως, ἂν ἐγκριθῇ, διορισθῇ ἡγούμενος τοῦ ἱδρυθησομένου Μετοχίου διὰ τὴν Μονὴν Προδρόμου. ἐκφωνήσας οὖν τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τοσοῦτον εὐδοκίμησε διὰ τὴν εὐφράδειαν καὶ τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ, ὥστε, ὅτε Πατριάρχης καὶ οἱ Συνοδικοὶ ἀρχιερεῖς, ἐάσαντες κατὰ μέρος τὸ περὶ μετοχίου ζήτημα, ἐκ συμφώνου ἀνηγόρευσαν αὐτὸν Ἱεροκήρυκα καὶ Ῥήτορα τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας συγχρόνως δὲ καὶ διδάσκαλον ἐν τῇ Πατριαρχικῇ σχολῇ· ἐπὶ τριετίαν δὲ οὕτω καλῶς ἐξεπλήρου ἀμφότερα τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ὥστε ὁ τότε Ἱεροσολύμων πατριάρχης Ἀθανάσιος συνεχῶς αὐτὸν μεταπεμπόμενος, ἵνα

νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρῃτήθη ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅπως ὁ διαδεξόμενος αὐτὸν κατ' ἔτος πληρώσῃ αὐτῷ χρηματι-

διδάσκῃ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ ἁγιοταφιτικῷ Μετοχίῳ καὶ ἐν ἄλλαις ἐκκλησίαις συμβουλεύων τοὺς χριστιανοὺς καὶ παρορύνων εἰς βοήθειαν τοῦ Παναγίου Τάφου, μυστικῷ τῷ τρόπῳ παρέπεισεν αὐτὸν ὅπως ἐπὶ τοῦ παρόντος δεχθῇ νὰ χειροτονηθῇ Καισαρείας τῆς Φιλίππου, εἶτα δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ διαδεχθῇ αὐτὸν εἰς τὸν ἀποστολικὸν τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον· τοῦτο ἀκούσας ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐψυχράνθη, ἐπίσης καὶ οἱ Συνοδικοὶ ἀρχιερεῖς ἐμέμφθησαν αὐτῷ προτιμήσαντι τὰ τῶν Ἱεροσολύμων τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, ἥτις ἐν καιρῷ εὐθέτῳ ἔμελλε νὰ τιμήσῃ αὐτὸν ἀξίως διὰ Μητροπολιτικοῦ θρόνου· αἰσθανθεὶς τοῦτο ὁ Ἀγαθάγγελος παρῃτήσατο τὴν σχολὴν καὶ προσῆλθε τῷ Μακαριωτάτῳ Ἱεροσολύμων, ὅστις ἀποστείλας αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ διέταττε τοὺς ἐν τῷ ἁγίῳ τάφῳ Ἀρχιερεῖς ὅπως αὐτὸν χειροτονήτωσι Καισαρείας τῆς Φιλίππου· τοῦτο οὐκ ἠδυνήθησαν ν' ἀπαρνηθῶσι καὶ ἐχειροτόνησαν μὲν αὐτὸν Καισαρείας ἀλλὰ βλέποντες ἄνθρωπον ξένον καὶ νέηλυν προτιμώμενον ἑαυτῶν καὶ προκαθεζόμενον, ἐκυριεύθησαν ὑπὸ φθόνου, ὅστις προεβίβασεν αὐτοὺς καὶ εἰς αἰσχρὰς συκοφαντίας καὶ ἀνυποστάτως ἔγραψαν διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὸν Ἀθανάσιον ὅτι ὁ κατ' ἐπισταγὴν αὐτοῦ Καισαρείας χειροτονηθεὶς Ἀγαθάγγελος προσελθὼν εἰς τὴν τῶν παπιστῶν ἐκκλησίαν ἐλειτούργησε καὶ ἀνέγνω τὸ «Πιστεύω» μετὰ τῆς προσθήκης «καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ·» ὁ δ' Ἀθανάσιος ἀπερισκέπτως ὑπὸ ὀργῆς κατασχεθεὶς προὐκάλεσε βασιλικὸν ὑψηλὸν ὁρισμὸν ὅπως ἄνευ ἀναβολῆς ἔλθῃ ὁ Ἀγαθάγγελος εἰς τὴν βασιλεύουσαν· ἐρχόμενον δὲ αὐτὸν ὑπαντήσας αὐτῷ ὑπάλληλος τῆς Κυβερνήσεως ὡδήγησεν αὐτὸν ἐξώριστον εἰς τὸ ἐν Θεσσαλίᾳ μετέωρον Μοναστήριον τοῦ Βαρλαάμ· καὶ ἐκεῖ ἐλυπεῖτο μὲν διὰ τὴν ἄδικον καὶ κατ' ἐρήμην δίκην ταύτην ἀπόφασιν, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ γινόμενον οὐκ ἀπογίνεται, παρέδωκεν ἑαυτὸν εἰς τὴν μελέτην καὶ ἀντιγραφὴν πολυτίμων ἐκεῖ ἀνεκδότων χειρογράφων· τὸ συμβὰν τοῦτο περιελθὸν εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν Καπ-

κόν τι ποσόν· ἐγκριθέντος δὲ τούτου παρὰ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, γένετο Καισαρείας τῷ 1802 ἔτει ὁ ἀπὸ Τουρνόβου Φιλόθεος· ὑπέγραψε δὲ ὁ Λεόντιος ἐνδημῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει

παδοκῶν καὶ τοῦ Καισαρείας Παϊσίου τοῦ Γέροντος αὐτοῦ λίαν αὐτοὺς ἐλύπησεν· ὅθεν ὁ Καισαρείας θερμῶς ἐζητήσατο παρὰ τοῦ τότε πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Γ'. ὅπως καταπείσῃ τὸν Ἱεροσολύμων νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὴν κάθοδον αὐτοῦ· τοῦθ' ὅπερ μετὰ πολλῆς δυσκολίας κατορθώσας ὁ Γρηγόριος ἔλαβεν αὐτοκρατορικὸν διάταγμα εἰς ἀνάκλησιν αὐτοῦ καὶ αὐτὸς διὰ Συνοδικῆς ἐπιστολῆς προσεκάλεσαν αὐτὸν εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν· ἀλλ' ὁ Ἀγαθάγγελος ἀνθρώπινον παθὼν, ἀντὶ εὐχαριστηρίου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν πατριάρχην ἔγραψε παραπονούμενος διὰ τὰ ἀδίκως πρὸς αὐτὸν γενόμενα καὶ ὅτι ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία οὐδόλως ἐφρόντισε περὶ αὐτοῦ οὐδ' ὑπ' ὄψιν ἔλαβε τὰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ, καὶ χαίρειν εἰπὼν τῇ βασιλευούσῃ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα περιηγησάμενος τὰς ἐν αὐτῇ Μονὰς, μάλιστα τὴν Μονὴν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου συνέλεξε κἀκεῖθεν πολλὰ ἐκ τῶν ἀνεκδότων χειρογράφων τῆς Μονῆς. Ἐντεῦθεν δὲ μετέβη εἰς Τεργέστην χάριν περιηγήσεως· χηρευούσης δὲ τῆς διδασκαλικῆς ἕδρας ἕνεκα τοῦ ἐπελθόντος θανάτου τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου Κ. Κούμα διωρίσθη σχολάρχης τῆς σχολῆς τῆς αὐτόθι Ἑλληνικῆς κοινότητος· ἔνθα ἀφ' ἑνὸς ἐδίδασκεν ἀφ' ἑτέρου συνέταττε τὴν ἥνπερ ἐν τοῖς εἰρημένοις Μοναστηρίοις συνέλεξε ποικίλην ὕλην εἰς συγγραφήν· ἀλλ' ὁ ὑποδιδάσκαλος αὐτοῦ, ὅστις ἀντέγραφε τὰ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφέντα δολίως κατεμήνυσεν αὐτὸν εἰς τὴν Αὐστριακὴν ἀρχὴν, ἥτις μεταπεμψάμενη αὐτὸν, τὰ μὲν τετράδια κατέσχεν ὡς ἀντιβαίνοντα εἰς τὰ καθεστῶτα φίλης δυνάμεως, αὐτὸν δὲ διέταξεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐξέλθῃ τοῦ αὐστριακοῦ Κράτους· οὕτως ἦτε προκήρυξις περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν λόγῳ συγγράμματος καὶ οἱ πόνοι τοῦ ἀνδρὸς ἐματαιώθησαν· μεταβὰς δὲ εἰς Βενετίαν, ἐκεῖθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν κἀκεῖθεν εἰς Κιλικίαν ἐπανῆλθε τῷ 1842 ἔτει εἰς τὴν ἐν Φλαβιανοῖς τῆς Καισαρείας Μονὴν τοῦ τιμίου Προδρό-

τὸν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Γερασίμου ἐκβοθέντα Τόμον, ὅστις ἀπαγορεύει τὴν χειροτονίαν πρεσβυτέρων, Ἱεροδιακόνων καὶ ὑποδιακόνων παρὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων διωρισμένην ἡλικίαν, πρὸς

μου, ἧς καὶ πρότερον ἦν τέκνον· εὐχαρίστως δὲ δεξάμενος αὐτὸν ὁ Καισαρείας Παΐσιος παρέδωκεν αὐτῷ τὴν σχολαρχείαν. μεταπεμψάμενος δὲ καὶ τοὺς ἡμιμαθεῖς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ διδασκάλους παρώτρυνεν αὐτοὺς ὅπως τελειοποιηθῶσι παρ' αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν ἀοίδιμος ἐπεθύμει ὅπως τελείως καταρτίσῃ αὐτούς, οὗτοι δὲ ἐπιπολαίως ἐντὸς ὀλίγου ἤθελον νὰ διέλθωσι τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων, ὡς προβεβηκότες τῇ ἡλικίᾳ καί τινες καὶ οἰκογενειάρχαι ὄντες, συνέβαινον συνεχῶς διχόνοιαι· ὅθεν δυσαρεστηθεὶς ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀγαθάγγελος, κατ' ἐπίμονον αἴτησιν τῶν Καισαρέων, κατέβη εἰς Καισάρειαν, ὅπως προαγάγῃ ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἐκεῖ σχολήν, λαβὼν βοηθοὺς τὸν παρὰ τῷ ἀοιδίμῳ Γερμανῷ μαθητεύσαντα ἱερομόναχον Ἄνθιμον καὶ τὸν Γερμανὸν μαθητὴν τοῦ Ἀνθίμου· ἀλλ' ὀλίγον χρόνον ὁμονοοῦντες ἔζησαν· ἡ δὲ ἀντιπάθεια αὕτη φανερωθεῖσα ἐγένετο παραίτιος τῆς διχονοίας τῶν πολιτῶν, τῶν μὲν ὑπερασπιζόντων τὸν Ἀγαθάγγελον καὶ τὸν Γερμανόν, τῶν δὲ τὸν Ἄνθιμον· τοῦτο δὲ ἐλύπησε καιρίως τὸν ἀοίδιμον καὶ ἐγένετο αἰτία τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὅστις συμβὰς μετὰ ὀλιγοήμερον ἀσθένειαν, προὐξένησε μέγα πένθος ὅλῃ τῇ ἐπαρχίᾳ· ὁ ἀοίδιμος μεγάλην εὐχέρειαν εἶχεν εἰς τὸ γράφειν καὶ ὁμιλεῖν ἑλληνιστὶ καὶ στιχουργεῖν ἐν ὅλοις τοῖς εἴδεσι τῶν μέτρων καὶ ποιημάτων· ἐνὶ λόγῳ ἦν Ἱεροκήρυξ ῥητορικώτατος καὶ λαμπροφωνότατος, διδάσκαλος λίαν μεταδοτικός, Γεωγράφος κάλλιστος, Μαθηματικὸς ἄριστος· τοιούτου ἀνδρὸς ἐστέρησε τὴν Καππαδοκίαν ὁ θάνατος ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας· ἦγε γὰρ τὸ 46 ἔτος τῆς ἡλικίας. Μετρικὴν εἶχε συντάξει ὁ μακαρίτης, ἥτις σώζεται παρὰ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ χειρόγραφος· ἔχει δὲ καὶ σημειώσεις διαφόρους ἐν τοῖς περιθωρίοις πολλῶν βιβλίων σωζομένων ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου· — Ζ'. ὁ ἐξ Ἀρχάλων Χρύσανθος, μαθητὴς τοῦ ἐν Καισαρείᾳ διδασκάλου Ἀνθίμου, ὅστις ἐχρημάτισεν ἐπὶ πολὺν καιρὸν τιτουλάριος ἐπί-

τούτοις τὸ ἀναδέχεσθαι Ἀρχιερεῖς, Ἱερομονάχους, Ἱεροδιακόνους καὶ μοναχοὺς τὰ βαπτιζόμενα τέκνα τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐπίσης κωλύει τοὺς ἀρχιερεῖς τοῦ χειροτονεῖν τοὺς ἐξ ἄλλων ἐπαρ

σκοπος ἔχων τὸν τίτλον Ἀναστασιουπόλεως ἐν τῇ ἐν Βλάγκᾳ ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Θεοδώρων διδάσκων ἀπ' ἄμβωνος τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἑλληνιστὶ καὶ τουρκιστί, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσεν. —Η'. ὁ ἐκ Πόρου, κώμης Ἰκονίου Εὐγένιος ὅστις διδαχθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου καὶ χρηματίσας πρότερον μὲν ἐν τῇ κατὰ τὸ Κοντοσκάλιον ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Κυριακῆς ἀρχιερατικὸς προϊστάμενος μετὰ τοῦ τίτλου Μελιτουπόλεως, εἶτα ἐστάλη παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εἰς Ἰκόνιον ὡς βοηθὸς τοῦ γηραιοῦ Ἰκονίου, μετὰ δὲ τὸν θάνατον ἐκείνου ἐπανακάμψας εἰς τὴν ἀρχαίαν θέσιν αὐτοῦ, μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων Θεοδώρων ὅτε ἐγένετο ἡ ἐκκλησία τῆς ἁγίας Κυριακῆς πυρὸς παρανάλωμα· ἐδίδασκε δὲ καὶ οὗτος ἐπ' ἐκκλησίας πολλάκις, μάλιστα δὲ τὰς Κυριακὰς τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς· πλῆθος δὲ ἀκροατῶν τουρκογλώσσων συνήρχοντο εἰς ἀκρόασιν τῶν ἱερῶν αὐτοῦ λόγων· ἀπεβίωσε δὲ καὶ αὐτὸς ἐν Βλάγκᾳ. —Θ'. ὁ ἐκ Κερμίρας Ἱερεμίας, ὅστις σπουδάσας ἐν τῇ ῥηθείσῃ Μονῇ ἐδίδαξεν ἐν διαφόροις κώμαις τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ τῶν γειτνιαζουσῶν ἐπαρχιῶν ἀκολούθως μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ χειροτονηθεὶς ἀρχιερεὺς μετὰ τοῦ τίτλου Παιονείας προέστη τῆς ἐν Κοντοσκαλίῳ ἐκκλησίας τῆς Παναγίας ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε. Ι'. ὁ ἐκ Καισαρείας Ἀθανάσιος, ὅστις διδαχθεὶς ἐν Καισαρείᾳ καὶ ἐπί τινα καιρὸν ὑπηρετήσας τοῖς ἐν βασιλευούσῃ Συνοδικοῖς ἐγένετο Μέγας πρωτοσύγκελλος· εἶτα ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Τυρνόβου· μετὰ ταῦτα ἀκουσίως προεβιβάσθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Σερρῶν· λαβὼν δὲ ἐκεῖ γράμματα ἐλεγκτικὰ καὶ ἀπειλητικὰ παρὰ τοῦ τότε πατριαρχεύοντος Ἀνθίμου τοῦ Κουταλιανοῦ καὶ ἀπελπισίᾳ καὶ μελαγχολίᾳ ὑποπεσὼν ῥιφθεὶς εἰς φρέαρ κατέστρεψε τὸν βίον ὁ δυστυχής.—ΙΑ'. ὁ ἐκ Μουταλάσκης Λεόντιος, ὅστις ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἀφιερωθεὶς τῇ Μονῇ τοῦ Προδρόμου ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ αὐτόθι σχολῇ καὶ ὕστερα ἐγένετο διδάσκαλος ἐν αὐτῇ

χιῶν ἄνευ γραμμάτων τῶν ἀρχιερέων ἢ τῶν ἐπιτρόπων αὐτῶν προσερχομένους.

§. 95. Διεδέξατο τὸν Λεόντιον, ὡς εἴπομεν, ὁ ἀπὸ Τυρνόβου

ἐπί τινα χρόνον εἶτα περιελθὼν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰς Ἀθήνας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μονήν, ἔνθα Ἱερομόναχος χειροτονηθεὶς καὶ αὖθις διδάξας χρόνους τινας τοὺς ἐν αὐτῇ σπουδάζοντας, μετέβη εἰς Νεάπολιν τῆς Καππαδοκίας ἵνα διδάσκῃ τὴν ἐκεῖ νεολαίαν· τῷ δὲ 1848 ἔτει προσκληθεὶς εἰς βασιλεύουσαν παρὰ τοῦ Γέροντος αὐτοῦ Καισαρείας Παϊσίου καὶ χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ ἀπεστάλη εἰς τὴν ἐπαρχίαν· τῷ δὲ 1850 ἔτει προεβιβάσθη εἰς τὴν μητρόπολιν Νεοκαισαρείας, ἧς τὴν ἐκκλησίαν ποιμάνας μέχρι τῆς πατριαρχείας τοῦ ἀπὸ Ἀμασείας Σωφρονίου, ἐστερήθη τότε τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ· ἀλλ' ἀναλαβὼν αὐτὴν ἀκολούθως καὶ ἐπανελθὼν εἰς αὐτὴν μετ' ὀλίγον ἀπεβίωσε τῷ 1869 ἔτει· ζῶν δὲ εἶχε παραδώσῃ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς τινὰ τῶν βιβλίων αὐτοῦ τὰ δὲ λοιπὰ διέθηκεν εἰς τὴν ἱερὰν Μονήν, ἐν ᾗ ἐπαιδεύθη μετὰ δὲ τὴν ἀποβίωσιν αὐτοῦ ἐρωτηθεῖσα ἡ Μεγάλη ἐκκλησία διὰ Πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς τοῦτο, ἐδήλωσεν ὅπως μεταβὰς τις τῶν Ἱερομοναχῶν παραλάβῃ αὐτὰ δυνάμει τῆς πατριαρχικῆς ἐκείνης ἐπιστολῆς παρὰ τοῦ ἐν Νεοκαισαρείᾳ διαμένοντος ἀνεψιοῦ αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδεὶς ἐφρόντισεν· ἐπὶ τῆς Ἱεροδιακονίας αὐτοῦ ὁ μακαρίτης εἶχε συστήσῃ καὶ τυπογραφεῖον ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Προδρόμου καὶ τυπώσῃ φυλλάδιά τινα, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ κατηργήθη καὶ τοῦτο, ὅπερ καίτοι ἀτελὲς, ἦν ὅμως χρήσιμον εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν σχολείων.—ΙΒ'. ὁ ἐκ Φλαβιανῶν (Ζινδζίδερε) Χρύσανθος· καὶ οὗτος σπουδάσας ἐν τῇ σχολῇ τῆς εἰρημένης Μονῆς προσεκλήθη ὡς διδάσκαλος εἰς Ἀμισὸν, ὅπου ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη διδάξας ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀρχιερεύς τιτουλάριος χειροτονηθεὶς μετὰ τοῦ τίτλου Δεκαπόλεως ἐστάλη ὡς βοηθὸς εἰς τὸν γηραιὸν Νεοκαισαρείας Κύριλλον· ἀλλὰ τούτου μετ' οὐ πολὺ ἀποβιώσαντος καὶ ἄλλου διορισθέντος εἰς τὴν Μητρόπολιν Νεοκαισαρείας οὗτος ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπο-

Φιλόθεος, ὅστις πρὸς τοῖς νενομισμένοις γράμμασι τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας λαβὼν καὶ ἄλλα γράμματα παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν Φαναριωτῶν ἀρχόντων πρὸς τὸν διδάσκαλον Γερμανὸν

λιν καὶ μετὰ τὸν προβιβασμὸν τοῦ Ναζιανζοῦ Λεοντίου εἰς τὸν θρόνον Νεοκαισαρείας ἐστάλη παρὰ τοῦ Καισαρείας Παϊσίου εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὡς ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος· μετὰ ταῦτα ἀπελθὼν εἰς βασιλεύουσαν διέμεινεν ἐν Φαναρίῳ ὑπηρετῶν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀκολούθως ἐγένετο Μητροπολίτης Κασανδρείας, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, ἄλλου ἀντ' αὐτοῦ παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἀποσταλέντος, ἐπιστρέψας εἰς Φανάριον διέμενεν αὖθις ἐν τῷ αὐτόθι ἁγίῳ Ἀθανασίῳ καλουμένῳ τόπῳ· εἶτα διωρίσθη Μητροπολίτης Ἀγκύρας, μετ' ὀλίγον ὅμως πρὸς Κύριον ἀπεδήμησεν. — ΙΓ'. ὁ ἐκ Περασίων (Φάρασα) Ἀγαθάγγελος, διδαχθεὶς καὶ οὗτος ἐν τῇ ῥηθείσῃ Μονῇ καὶ ἱερωθεὶς ἐγένετο διὰ τοῦ Γέροντος αὐτοῦ Καισαρείας Παϊσίου Μητροπολίτης Μεθύμνης καὶ ποιμάνας ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰκονίου καὶ ἤδη προΐσταται αὐτῆς.—ΙΔ'. ὁ ἐκ Μουταλάσκης Γεράσιμος, καὶ οὗτος σπουδάσας ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Προδρόμου τὰ ἐγκύκλια μαθήματα τῷ 1844 ἔτει ἐχειροτονήθη παρὰ τοῦ Καισαρείας Παϊσίου Ἱεροδιάκονος καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ἀοιδίμου Νεκταρίου μέχρι τῆς χειροτονίας τοῦ Ναζιανζοῦ Λεοντίου μόνος τὰ τῆς ἐπαρχίας διοικήσας (τοῦ Καισαρείας ἐν βασιλευούσῃ διαμένοντος) μετὰ τὴν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἄφιξιν τοῦ Λεοντίου ἐβοήθει αὐτῷ ὡς Πρωτοσύγκελλος ἄχρι τοῦ 1850, ὅτε τοῦ μὲν Λεοντίου προβιβασθέντος εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Νεοκαισαρείας, τοῦ δὲ κυριάρχου Παϊσίου προσκαλέσαντος αὐτὸν εἰς τὴν βασιλεύουσαν μετέβη ἐκεῖσε καὶ μείνας παρ' αὐτῷ ἐπὶ δύο ἔτη, τῷ δὲ 1852 χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ ἀπεστάλη εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἔνθα μέχρι τῆς ἐπανόδου τοῦ Παϊσίου μόνος τὰς ἀρχιερατικὰς ὑποθέσεις διεκπεραιώσας μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκείνου ἐβοήθει αὐτῷ ἀναλαβὼν καὶ τὴν ἡγουμενείαν τῆς Μονῆς, ἥτις ἐπ' αὐτοῦ ἦνθει, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Κυπριανοῦ, καὶ ἧς φιλόκαλος ὢν καὶ μιμητὴς τοῦ Γέροντος αὐτοῦ τὰς γαίας ἐπλεόναζε, τὰ κτίρια ἐπεσκεύαζε καὶ πρὸς αὔξησιν τῶν προσόδων παντοιοτρόπως ἠγωνίζετο

ἦλθεν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐζήτει ὅπως, πλὴν τῶν κατὰ προαίρεσιν τῶν χριστιανῶν προσφορῶν, ἃς ἕκαστος νέηλυς Ἀρχιερεὺς ψάλλων ἁγιασμὸν ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν χριστιανῶν λαμβάνει, γένηται συνεισφορὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐξ ἑκάστης κώμης τῆς ἐπαρχίας· καίτοι δὲ οἱ ἐπαρχιῶται ἀντέτεινον εἰς τοῦτο ὁ Γερμανὸς ὅμως, πρὸς ὃν εἶχον οἱ χριστιανοὶ καὶ ἀγάπην καὶ μεγίστην εὐλάβειαν, κατέπεισεν αὐτοὺς· ἐπ' αὐτοῦ συνελθόντες οἱ ἐπαρχιῶται εἰς συνέλευσιν ἐν τῇ Μητροπόλει προκαθημένου αὐτοῦ ἀπεφάσισαν ὅπως ἐκ βάθρων ἀνεγείρωσι τὸ ἐν Φλαβιανοῖς Μοναστήριον τοῦ τιμίου

κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου τοῦ Παϊσίου, φυσικῷ τῷ λόγῳ ἀνέλαβεν ὅλον τὸ βάρος τῶν ἀρχιερατικῶν ὑποθέσεων καὶ ὡς φιλόστοργον τέκνον ἐγηροκόμησε τὸν γηραιὸν Γέροντα αὐτοῦ, καὶ τῷ 1872 πρὸς Κύριον ἀποδημήσαντα ἔκλαυσε πικρῶς καὶ μετὰ τῆς δεούσης ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ἐκήδευσε τὸ σῶμα αὐτοῦ· εὐθὺς δὲ ἤρξαντο οἱ περὶ ἀρχιερατικῆς ἐκλογῆς συνήθεις τοῖς Καππάδοξι θόρυβοι. τῶν μὲν λαβόντων ὑπ' ὄψιν τὰς ἐπὶ εἴκοσι δύο ἔτη εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ καὶ τὸ διὰ σιγγιλίου δικαίωμα αὐτοῦ εἰς τὴν διαδοχήν, τῶν δὲ ζητούντων ἄλλον· ἄχρις οὗ ἡ Μεγάλη ἐκκλησία προεβίβασεν εἰς τὴν πρωτόθρονον ταύτην ἐπαρχίαν τὸν Ἀγχιάλου Βασίλειον, καὶ τούτου ταῖς ἀπειλαῖς τῶν τὸν Κλεόβουλον ζητούντων ὑποχωρήσαντος καὶ παραιτησαμένου, ἐχειροτόνησε Καισαρείας τὸν Μέγαν Πρωτοσύγκελλον Εὐστάθιον Κλεόβουλον· ὅτε καὶ ὁ Γεράσιμος προσκληθεὶς διὰ συνοδικῆς ἐπιστολῆς μετέβη εἰς βασιλεύουσαν, ἔνθα ἐπί τινα χρόνον διαμείνας διωρίσθη Χαλεπίου καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην, ὅπου τῆς κοινῆς τῶν Χριστιανῶν ἀγάπης τυχὼν εὐχαρίστως ἔμενεν ἐν τῇ ἀποκέντρῳ ἐκείνῃ ἐπαρχίᾳ· ἀλλ' ἀκολούθως ἀλλεπαλλήλως ἀσθενήσας ἠναγκάσθη ὅπως παρὰ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας ἐξαιτήσηται τὴν μετάθεσιν αὐτοῦ, ἥτις καὶ ἐγένετο ἀποβιώσαντος τοῦ Ἀγκύρας Χρυσάνθου καὶ αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον Ἀγκύρας προβιβασθέντος, ἔνθα καὶ ποιμαίνει ἄχρι τοῦδε τὸ λογικὸν αὐτοῦ ποίμνιον ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος παρὰ πάντων.

Προδρόμου προεξάρχοντος τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ περιφήμου τραπεζίτου τοῦ τιμαριώτου Τζαπάνογλου Ἀχμὲδ Βέη χατζῆ Προδρόμου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ χατζῆ Ἀντωνίου· περατωθείσης δὲ τῆς οἰκοδομῆς ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἕνεκα τῆς συρροῆς τῶν ἐξ εὐλαβείας δωρεὰν μετὰ τῶν ἐργατῶν συνεργαζομένων Χριστιανῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ἐνεκαινίασεν αὐτὴν ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρου πλήθους τὴν Κυριακὴν τῶν Μυροφόρων τῇ ὀγδόῃ Μαΐου τοῦ 1804 ἔτους· συμβουλεύσας δὲ τοὺς ἐπαρχιώτας αὐτοῦ καὶ καταπείσας ὅπως αἱ γυναῖκες τὸ περιττὸν βάρος τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἀπορρίψασαι ἀναδῶνται ἐλαφρότερα καὶ κομψότερα καὶ τῇ ἐποχῇ σύμφωνα κοσμήματα εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἀπῆλθεν εἰς βασιλεύουσαν, ἀφήσας ἐπίτροπον τὸν Πρωτοσύγκελλον αὐτοῦ Γρηγόριον· ζήσας δὲ μέχρι τοῦ 1816 ἔτους ἀπεβίωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

§. 96. Τούτου δὲ διάδοχος ἐγένετο ὁ ἀπὸ Νεοκαισαρείας Μελέτιος, ἀνὴρ γραμμάτων καὶ παιδείας, ἀλλὰ πολυέξοδος· ὅθεν καὶ δαπανώμενος ἐφ' ἃ μὴ δεῖ ἐγένετο ὀλίγος ἐφ' ἃ δεῖ καὶ ἐσκανδάλιζε τοὺς χριστιανοὺς διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀπαιτήσεων καὶ τοῦ χρηματισμοῦ αὐτοῦ· ἔντε τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐπαρχίᾳ, τοῖς Βωδινοῖς, καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ ἐπαρχίᾳ, Νεοκαισαρείᾳ, ἐμισεῖτο διὰ τοῦτο καὶ ὅτε ἦλθεν εἰς Καισάρειαν ἦν κατάχρεως ἐφ' ᾧ πάντα λίθον ἐκίνει ὅπως καταπείσῃ τοὺς χριστιανοὺς τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἰς συλλογὴν ἐλέους· μὴ δυνάμενος δὲ νὰ καταπείσῃ τοὺς Καισαρεῖς, μετέβη εἰς Κερμίραν, ἔνθα ἀσθενήσας ἀπέθανεν· ὅτε ἡ Μεγάλη ἐκκλησία διέταξε τὸν τότε τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου ἡγούμενον Παΐσιον ὅπως τὰ μὲν ἀρχιερατικὰ τοῦ Μελετίου καὶ τὴν λοιπὴν περιουσίαν ἀποστείλῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὴν δὲ ἐν τῇ ἀναγορεύσει νέου ἀρχιερέως συλλεγησομένην συνήθη βοήθειαν συλλέξας διαβιβάσῃ αὖθις εἰς αὐτὴν ὅπως δι' αὐτῆς πληρωθῶσιν οἱ δανεισταὶ τοῦ Μελετίου.

§. 97. Προεβιβάσθη δὲ τότε εἰς τὸν θρόνον Καισαρείας ὁ Νικαίας Ἰωαννίκιος ἄνευ τῆς πληρωμῆς τῶν τότε πληρουμένων κατ' ἔθος φιλοτίμων· ἀλλ' οὗτος ὑπέργηρως ὢν αὐτὸς μὲν ἔμεινεν ἐν τῇ βασιλευούσῃ, ἐπέστειλε δὲ ὡς ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον

τὸν Πρωτοσύγκελλον αὐτοῦ Χρύσανθον, ὅστις τὴν ἀγάπην τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐφελκύσας ἐθεωρήθη ὡς ὠφελιμώτερος τῇ ἐπαρχίᾳ ὑπὲρ πάντα ἄλλον· ὅθεν καὶ ἀφήσας ἐπίτροπον αὐτοῦ τὸν πολλάκις διαληφθέντα ἡγούμενον Παΐσιον ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἀναφορὰν παρ' ὅλων τῶν ἐπαρχιωτῶν ὅπως, μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Ἰωαννικίου, οὗτος χειροτονηθῇ Καισαρείας· καίτοι δὲ ὁ Χρύσανθος ἔρθασε εἰς τὴν βασιλεύουσαν περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1820 ἔτους, διαρκεσάσης τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωννικίου ἐπὶ τρία εἰσέτι ἔτη, ὑπηρέτει αὐτῷ ὡς προτοσύγκελλος· τῷ δὲ 1823 Νοεμβρίου 15 τῆς μακαρίας γενομένου λήξεως τοῦ Ἰωαννικίου, οἱ ἐν βασιλευούσῃ Καππαδόκαι συνελθόντες εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ παρουσιάσαντες τὴν εἰρημένην ἀναφορὰν ἐζήτουν ἐπιμόνως τὴν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν τῆς Καισαρείας θρόνον ἀναγόρευσιν τοῦ Χρυσάνθου· καίτοι δὲ ἠθέλησαν ἄλλον νὰ χειροτονήσωσι προφασιζόμενοι ὅτι ἀντέβαινεν εἰς τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν ἀπὸ πρωτοσυγκελλίας νὰ προβιβασθῇ τις εἰς τὸν πρῶτον ἀρχιερατικὸν θρόνον, ἰδόντες ὅμως τὸ ἀμετάθετον τῆς γνώμης χιλίων περίπου χριστιανῶν συναθροισθέντων εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Πατριαρχείων καὶ βοώντων, ἠναγκάσθησαν νὰ συγκατατεθῶσι, καὶ οὕτω τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Χρύσανθος ἐχειροτονήθη Καισαρείας ὑπὸ τοῦ Νικομηδείας Παναρέτου.

§. 98. Ἀναχωρήσας δὲ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἦλθεν εἰς Καισάρειαν καὶ ἀναλαβὼν τοὺς οἴακας τῆς ἐκκλησίας Καισαρέων ἐκυβέρνησεν αὐτὴν ἐπὶ ἓξ ἔτη, καθ' ἃ οἱ Χριστιανοὶ διὰ μεγάλων συνεισφορῶν ἀπέτισαν τὰ χρέη αὐτοῦ, οὗτος δὲ ὑποκρινόμενος ὅτι πολὺ ἠγάπα τοὺς χριστιανοὺς αὐτοῦ, ἐνώπιον πολλῶν καὶ πολλάκις χεῖρας ἦρεν ἱκέτιδας πρὸς τὸν Ὕψιστον ὅπως ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἀποθάνῃ· λέγω δὲ ὑποκρινόμενος, διότι βλέπων ἄλλους τῶν συνοδικῶν πλουσιωτέρους ἑαυτοῦ καὶ πλουσιωτέρων ἐπαρχιῶν προϊσταμένους παρεζήλου αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ Νικομηδείας Παναρέτου κατώρθωσε νὰ διαδεχθῇ τὸν ἀποβιώσαντα Ἐφέσου Μακάριον καὶ οὕτω ψευδόμενον ἔδειξε τὸ λόγιον «Πολλοὶ μὲν τὸν πλοῦτον ἐμίσησαν τὴν δὲ δόξαν οὐδείς·» καὶ χωρὶς νὰ αἰσχυνθῇ, ἕνεκα τῆς φιλαργυρίας αὐτοῦ, ἀ-

φιλοτίμως ἀντὶ πρεσβείας εἶχε τὴν δευτέραν θέσιν ἔν τε τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ.

§. 99. Διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ ἀπὸ Οὐζούτζης Γεράσιμος Τραπεζούντιος, ὅστις ὢν ἐλευθερόφρων καὶ δραστήριος ἀνὴρ, εὐηρέστησε μὲν τῷ πλήθει δυσηρέστησε δὲ τοὺς ἀριστοκράτας, οἵτινες κατεδίωξαν αὐτὸν δι' ἀναφορῶν καὶ κατήγγειλαν εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν τοῦτον ὡς δύστροπον καὶ αὐστηρὸν καὶ ἀπαρέσκοντα τοῖς κρατοῦσι τρόπον ἔχοντα καὶ κατώρθωσαν ὅπως συγκατατεθῇ ἡ ἐκκλησία εἰς τὴν μετάθεσιν αὐτοῦ εἰς Ἄγκυραν ὡς προέδρου. Ἀκούσαντες δὲ τοῦτο οἱ ἐν Καισαρείᾳ ὡπλίσθησαν καὶ ἀπεφάσισαν ὅπως κακώσωσι τοὺς προκρίτους, οἵτινες μόλις διέφυγον τὸν κίνδυνον διὰ τῆς π ο λ ι τ ι κ ῆ ς ἀρχῆς. Ἀλλ' ὁ Γεράσιμος καίπερ ἔχων τοὺς περισσοτέρους τῶν ἐπαρχιωτῶν ὑπερασπιστὰς, ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν κλαιόντων καὶ ὀδυρομένων διὰ τὴν στέρησιν αὐτοῦ Χριστιανῶν εὐλογήσας ἅπαντας τ ύς τε μισοῦντας καὶ ἀγαπῶντας ἀνεχώρησεν ἐκ Καισαρείας ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν βασιλεύουσαν καθ' ὁδὸν δὲ διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἔμεινεν ἐν Ἄγκυρᾳ ὡς πρόεδρος αὐτῆς· ἀκολούθως διημφισβήτησε τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ τὸν θρόνον, ἀλλ' εἰς μάτην.

§. 100. Διεδέξατο δὲ αὐτὸν ὁ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ζήσας Παΐσιος, ὅστις γεννηθεὶς τῷ 1780 ἐν Περασίᾳ (Φάρασα) τῆς Καππαδοκίας, χωρίῳ πενιχρῷ καὶ ὑπὸ γονέων πενιχρῶν μὲν κατὰ τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου, πλουτούντων δὲ τὴν προγονικὴν κατὰ θεὸν εὐσέβειαν ἀνετράφη παρ' αὐτῶν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου· οἱ γονεῖς, ὁ μὲν πατὴρ Ἀναστάσιος τοὔνομα ἱερεὺς τοῦ Ὑψίστου, ἡ δὲ μήτηρ Βαρβάρα καλουμένη καὶ θυγατὴρ ἱερέως ὑπάρχουσα, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τοῖς πλείστοις τόποις τῆς Ἀνατολῆς ἐπιθυμοῦντες ὅπως ὁ εἰς τὸ θεῖον τῆς Ἱερωσύνης ὑπούργημα ἑτοιμαζόμενος υἱὸς αὐτῶν ἀναδειχθῇ ἄξιος τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος ἐναπέσταξαν ἐπιμελῶς εἰς τὴν ἁπαλὴν καρδίαν τοῦ τέκνου αὐτῶν καὶ τὸ ἄδολον γάλα τῆς πίστεως· καὶ ἐκ παίδων διδάξας αὐτὸν ὁ πατὴρ τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα καθ' ἑκάστην ὡδήγει αὐτὸν εἰς τὴν

ἐκκλησίαν, ἔνθα τὴν τάξιν τῆς ἀκολουθίας ἐμάνθανεν. Ἀλλὰ τὸ διδασκαλεῖον τοῦτο τῆς εὐσεβείας δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὸν εὐρύτατον νοῦν καὶ τὴν ἀπέραντον φιλομάθειαν τοῦ μικροῦ λευΐτου. Ἀκούσας ὅτι ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας τῆς ἐν Ἰσσῷ ὁρμώμενος ἀοίδιμος Γερμανὸς συστήσας ἐν Καισαρείᾳ κοινοβιακὸν σχολεῖον διδάσκει καρποφόρως, πείθει τὸν πατέρα καὶ τρέχει ὡς ἡ διψῶσα ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων εἰς Καισάρειαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν χριστιανοῦ τινος ἐκ Φλαβιανῶν καλουμένου χαδζὴ Ἀσλὰν τῷ 1796. Ἡ περὶ τὸ μανθάνειν μεγίστη εὐχέρεια ἡ ὑπὸ τῆς ἀγχινοίας αὐτοῦ προερχομένη, ἐν μέρει δὲ καὶ τῆς μητρικῆς γλώσσης, ἡ ἄοκνος σπουδὴ καὶ μελέτη, τὸ κόσμιον τοῦ ἤθους ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ Γερμανοῦ, ὅστις ἰδὼν μετὰ δύο ἔτη ὅτι τοὺς πρὸ δύο ἐτῶν πρὸ αὐτοῦ εἰς τὴν σχολὴν προσελθόντας μαθητὰς προέφθασε διώρισεν αὐτὸν ἀντ' αὐτοῦ, ἀπερχομένου τῷ 1799 εἰς βασιλεύουσαν διὰ συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τῆς ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένης σχολῆς, ἀποκείρας αὐτὸν μοναχὸν καὶ ἀντὶ τοῦ τέως Πέτρου καλέσας αὐτὸν Παΐσιον καὶ μέχρι τῆς ἐπανόδου τοῦ Γερμανοῦ διευθύνας τὴν σχολὴν ἐν τῇ ἀφίξει ἐκείνου μετέβη διὰ προσκύνησιν εἰς τὸ ἁγιώνυμον ὄρος Ἄθω· ἐπανελθὼν δὲ διορίζεται διδάσκαλος ἐν Κερμίρᾳ, ἐν ᾗ διδάξας μέχρι τοῦ 1804 ἔτους, προσεκλήθη τότε ὡς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Γερμανοῦ ἡγούμενος τῆς ἄρτι ἐκ βάθρων ἀνεγερθείσης Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ὅτε καὶ ἱερομόναχος ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Ἱεράρχου Ἰκονίου Κυρίλλου· αἱ νυχθήμεροι δὲ προσευχαὶ καὶ δεήσεις, αἱ αὐστηραὶ νηστεῖαι, ἡ ἀδιάλειπτος τῶν γραφῶν ἀνάγνωσις ἀφ' ἑνὸς, τὸ καλὸν παράδειγμα τοῦ σεβαστοῦ διδασκάλου αὐτοῦ ἀφ' ἑτέρου, ἀνύψουν καὶ ἀνεπτέρουν τὸν νοῦν αὐτοῦ εἰς τὴν ὑψηλὴν μοναχικὴν πολιτείαν· ἀναγκασθέντος δὲ τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ, ὡς ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ εἴδομεν, νὰ κατέλθῃ εἰς Καισάρειαν καὶ ἀποδιώσαντος, ἡ φροντὶς ὅλη τῆς Μονῆς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ Σχολῆς ἔμεινεν εἰς μόνον αὐτὸν, ὅτε ἰδὼν ὅτι ἕνεκα τῆς ἡμιμαθείας τῶν διδασκάλων κινδυνεύει ἡ οὕτως ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς διὰ τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ ἀρξαμένη ἐν Καππαδοκίᾳ ἀναγέννησις τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, κατέπεισε τοὺς

ἐν τοῖς πράγμασι καὶ γράψας πρὸς τοὺς ἐν Κυδωνίαις σοφοὺς διδασκάλους, ὧν τῆς γνωριμίας ἠξιώθη κατὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἁγίου ὄρους ἐπανοδον αὐτοῦ, μετεπέμψατο διδάσκαλον διὰ τὴν κοινοβιακὴν ἐν Καισαρείᾳ σχολήν· εἰς δὲ τὴν ἱερὰν Μονὴν δεξάμενος τοὺς ἐκ τῆς ἐπαρχίας προσερχομένους, τοὺς μὲν ἐπιθυμοῦντας τελεώτερα μαθήματα ἀπέστειλεν εἰς ἀλλοδαπὴν, τοὺς δὲ λοιποὺς παρελάμβανεν εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῆς Μονῆς, καὶ μετ' αὐτῶν συνεσκέπτετο διὰ τὴν προαγωγὴν αὐτῆς· ἀλλὰ δυστυχῶς, ἐπειδὴ κακόβουλοί τινες κακῶς ἐπληροφόρησαν τὴν αὐτοκρατορίαν περὶ τῆς οἰκοδομῆς καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἱερᾶς Μονῆς, ἰδιαίτερος δ' ἀπεσταλμένος ἐλθὼν εἰς ἐξέτασιν δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος ἔμελλε νὰ διάσῃ αὐτὸν εἰς ἀπότισιν προστίμου ἀδίκως, ἀφήσας ἐν τῇ Μονῇ τὸν μετὰ ταῦτα Ναζιανζοῦ Νεκτάριον ὡς ἡγούμενον κατὰ κοινὴν ἔγκρισιν τῶν προκριτῶν τῆς ἐπαρχίας, ἀπέρχεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα καὶ τὴν Μονὴν ἀπαλλάττει τῆς ἀδικίας ταύτης, καὶ αὐτὸς ἀποκτήσας τὴν εὔνοιαν τοῦ Πατριάρχου, τῶν συνοδικῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν λαϊκῶν προεστώτων τοῦ ἔθνους προκαλεῖ τὴν ἄδειαν τοῦ Πατριάρχου ὅπως ἐν ὅλαις ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις τῆς πόλεως καὶ τῶν προαστείων κηρύξας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἕν ἔτος λάβῃ τὰς ὑπὲρ τῆς Μονῆς προαιρετικὰς βοηθείας τῶν χριστιανῶν· τούτου δὲ γενομένου ἐπανέρχεται τῷ 1808 εἰς τὴν Μονήν· ἰδὼν δὲ ὅτι καὶ οὕτως αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπαλλαχθῇ τοῦ χρέους, συνεργείᾳ τοῦ τότε ἐν Καισαρείᾳ ὑπερωρείου Ἀλεξάνδρου Χαντζηρῆ καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφόρου τῆι Μονῆς ἄρχοντος Χατμάνου Δημητρίου Σχινᾶ προύκάλεσεν Ἀπανταχοῦσαν πατριαρχικὴν καὶ γράμματα συστατικὰ πρὸς τοὺς ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀρχιερεῖς ὅπως προελθὼν τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας καὶ κηρύξας συλλέξῃ βοήθειαν ὑπὲρ τῆς Μονῆς· μεσούσης δὲ τῆς περιοδείας αὐτοῦ προσεκλήθη ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἵνα ἀνυπερθέτως μεταβῇ εἰς βασιλεύουσαν, ἐλθὼν δὲ καὶ μὴ εὑρὼν τόν τε Πατριάρχην καὶ τοὺς συνοδικοὺς ἀρχιερεῖς ἐν αὐτῇ, ἐπειδὴ διὰ τὴν συμβᾶσαν τότε ἐπιδημικὴν νόσον εἶχον ἀπέλθῃ εἰς τὰς Πριγκηπονήσους, διευθύνθη πρὸς τὸν ἤδη ἐκ τῆς ὑπωρείας ἐπανελθόντα Ἀλέξανδρον Χανδζερῆ, καὶ μαθὼν

παρ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ἄρχοντος Σχινᾶ, ὅτι ὁ ἄρχων Χανδζερὴς ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἰδὼν τῶν ἐν Καισαρείᾳ χριστιανῶν τὴν κατάστασιν καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι οἱ ἀλλοδαποὶ ἀρχιερεῖς ἢ ὅλως δὲν ἔρχονται εἰς Καισάρειαν, ἢ καὶ ἂν ἔρχωνται δὲν διαμένουσιν ἐν αὐτῇ μὴ δυνάμενοι νὰ συμμορρωθῶσι τοῖς ἤθεσι καὶ τοῖς ἐθίμοις τῶν ξενογλώσσων ἐπαρχιωτῶν αὐτῶν, ὅθεν σκεφθέντες ὡρίμως ἐνέκριναν ὅπως οὗτος καὶ ὡς συμπολίτης καὶ ὡς εἰδήμων ἀμφοτέρων τῶν γλωσσῶν καὶ ὡς ἀπολαύων τῆς κοινῆς πάντων ὑπολήψεως χειροτονηθῇ Καισαρείας διὰ τὴν πνευματικὴν ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν τῆς Καππαδοκίας· καὶ ὅτε ταύτην αὐτῶν τὴν σκέψιν ἀνεκοίνωσαν τῷ Πατριάρχῃ, ὅστις ἐπαινέσας τὴν ὀρθὴν αὐτῶν κρίσιν μετεπέμψανο αὐτὸν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ, τοῦτο ἀκούσας ὁ Παΐσιος μετὰ δακρύων παρεκάλεσε τοὺς εἰρημένους ἄρχοντας, ὅπως μὴ διάσωσιν αὐτὸν εἰς τὸ λίαν δι' αὐτὸν βαρὺ τοῦτο φορτίον. Καίτοι δὲ ἐπέμενεν ὁ ἄρχων Χανδζερὴς εἰς τὴν πρότασιν αὐτοῦ, οὗτος ἀκλόνητος ἔμεινεν εἰπὼν ὅτι εἶναι καὶ ἄπειρος καὶ νέος, ἐπομένως δὲν συγχωρεῖ αὐτῷ ἡ συνείδησις, ὅπως παρακάθηται ἐν τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ πρὸ τοσούτων σεβασμίων καὶ πεῖραν τῶν πραγμάτων καὶ ἡλικίαν ἐχόντων ἀρχιερέων· παρευρεθεὶς δὲ ἐν τῇ συνδιαλέξει ταύτῃ καὶ ὁ πρῶτος διερμηνεὺς Ἰάκωβος Ἀργυρόπουλος καὶ ἰδὼν τὴν ἐπιμονὴν αὐτοῦ «οὗτος ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἢ λίαν νουνεχὴς ἢ λίαν εὐήθης, νουνεχὴς μὲν ἂν ἀναλογιζόμενος τὰ ὑψηλὰ καθήκοντα τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τὸ βάρος αὐτῶν, ἀποποιῆται τὴν πρότασιν ἡμῶν, εὐήθης δὲ ἂν μὴ ἀναλογιζόμενος αὐτὰ θεωρῇ τὴν ἡγουμενείαν ἐπικερδεστέραν καὶ ἐνδοξοτέραν τῆς ἀρχιερατείας, περὶ ἧς ἄλλοι πολλὰς μὲν προσπαθείας, πολλὰ δὲ χρήματα καταβάλλουσι· παυσώμεθα πειθαναγκάζοντες αὐτὸν» εἰπὼν διέκοψε τὴν λογοτριβήν· ἐροδιάσαντες δὲ αὐτὸν καὶ δι' ἄλλων συστατικῶν ἔπεμψαν πάλιν εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς Μονῆς περιοδείαν τῶν ἐπαρχιῶν· περιελθὼν δὲ αὐτὰς καὶ τὴν γνωριμίαν πολλῶν σοφῶν διδασκάλων, οἷον τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ Στεφάνου, τοῦ Κούμα, Γρηγορίου τοῦ Σαράφη, Βενιαμὶν τοῦ Λεσβίου κτησάμενος, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μονὴν φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν ὑλικὸν καὶ τὸν ἠθικὸν πλοῦτον,

ὃν συνέλεξεν ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς Μονῆς εἰς τὸ νὰ δυνηθῇ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν ἱερὸν σκοπὸν αὐτῆς, ἤτοι νὰ χρησιμεύσῃ αὕτη καὶ ὡς ἄσυλον τῶν θρησκευτικῶς κινδυνευόντων καὶ ὡς ἐμβιώτερον λογίων ἀνδρῶν, οἵτινες διὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ καλοῦ παραδείγματος αὐτῶν νὰ ὁδηγήσωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοὺς ἐκβαρβαρωθέντας ἀπογόνους τῶν ποτὲ ἀλκίμων Καππαδοκῶν· ὅθεν ἐτακτοποίησε τὰ τῆς Σχολῆς λίαν καλῶς· ἀλλ' αἱ πολιτικαὶ περιπέτειαι ἐπενεργήσασαι τῷ 1821 καὶ ἐνταῦθα ἠνάγκασαν ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ Μονῇ ἀσκουμένους καὶ τοὺς διδάσκοντας καὶ διδασκομένους νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὐτήν. ὅτε δ' ὑψηλὰ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα ἐλθόντα ἀπηγόρευσαν τὴν καταδίωξιν τῶν ἀθώων ὑπηκόων τῆς κραταιᾶς βασιλείας καὶ τὴν αὐστηρὰν καὶ παραδειγματικὴν τιμωρίαν τῶν ὑποκινησάντων τὰς ταραχὰς διέταξαν, καὶ ἀνήγγειλαν τὴν Ὑψηλὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀναπαύσεως τῶν πιστῶν Αὐτῆς ὑπηκόων, τότε οἱ διασκορπισθέντες ἐκ τῆς Μονῆς ἐπανῆλθον καὶ ἡ Μονὴ εἴπερ ποτὲ ἐξήνθησεν ὑπὸ τὴν ἄοκνον καὶ ἄγρυπνον προστασίαν τοῦ ἡγουμένου Παϊσίου μέχρι τοῦ 1832 ὅτε, ὡς εἴδομεν, μετατεθέντος τοῦ Καισαρείας Γερασίμου εἰς τὴν προεδρίαν Ἀγκύρας, ἐχειροτονήθη οὗτος Καισαρείας ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Δέρκων Νικηφόρου, καὶ λαβὼν σιγιλιώδες συνοδικὸν γράμμα περὶ διαδοχῆς τῶν Μητροπολιτῶν τῆς Καισαρείας, ὅπως δηλονότι ὁ καταλληλότερος τῶν ν τῇ Μονῇ τοῦ Προδρόμου ἀσκουμένων πατέρων ζῶντος μὲν τοῦ κατὰ καιρὸν Καισαρείας χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ τίτλου Ναζιανζοῦ, ἀποβιώσαντος δὲ ἐκείνου προαχθῇ εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν τῆς Καισαρείας θρόνον, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπέτισε τὸ ἐκ τοῦ αὐλικοῦ χρέους τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἀναλογοῦν ποσὸν τῶν 56000 γρ. ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ τὸ ἐπιὸν ἔτος καὶ ἐχειροτόνησε μετὰ τοῦ Ἰκονίου Ἀνθίμου καὶ τοῦ Νικοπόλεως Χριστοφόρου, ὡς εἴδομεν, τὸν ἐνάρετον Νεκτάριον ἐπίσκοπον Ναζιανζοῦ· καὶ πρότερον μὲν ὅτε ἦν εἰσέτι ἡγούμενος ἐφελκύσας τὴν εὔνοιαν πολλῶν ἐπαρχιωτῶν ἐνήργει τὰ συμφέροντα τῇ κοινῇ πατρίδι πολλῶν προηγουμένων Μητροπολιτῶν ἐνδημούντων ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἀρχιερα-

τικὸς ἐπίτροπος διοριζόμενος, καὶ ἔκτοτε ἐφαίνετο ἡ δραστηριότης καὶ ἡ διὰ τὴν καθ' ὅλα προαγωγὴν τῆς ἐπαρχίας ταύτης προσπάθεια, ἀλλὰ καθὼς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ὑψούμενον ἐκ τοῦ ὁρίζοντος ἐν τῷ μεσουρανήματι λαμπρότερον φαίνεται, καὶ καθὼς ὁ λύχνος ἐπὶ τῆς λυχνίας τεθεὶς ἐπὶ μᾶλλον φέγγει, οὕτω καὶ ὁ Παΐσιος ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ Μητροπολιτικοῦ θρόνου ἔμελλε νὰ δείξῃ ἐναργέστερον τὰ φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα προτερήματα αὐτοῦ· ἐξῆλθεν οὖν εἰς περιοδείαν τῆς ἐπαρχίας καὶ ὁ ζῆλος αὐτοῦ εἰς τὰ θεῖα ἐν πρώτοις ὡδήγησεν αὐτὸν ἵνα διδάξῃ τοὺς χριστιανοὺς τὴν πατροπαράδοτον αὐτῶν εὐσέβειαν νὰ διατηρῶσιν ἀμείωτον, οὐδόλως δελεαζόμενοι ὑπὸ τῶν περιαγόντων γῆν τε καὶ θάλασσαν πρὸ τὸ ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, οἵτινες ἐκ διαλειμμάτων ἐφαίνοντος καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἀνατολῆς· καὶ ὅπως αὐξήσῃ τὴν εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων αὐτῶν ἀφοσίωσιν παρεκίνει αὐτοὺς πανταχοῦ νὰ συστήσωσι σχολεῖα, ἐν οἷς τὰ τέκνα αὐτων ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων νὰ ποτισθῶσι τὸ τῆς εὐσεβείας ἄδολον γάλα, νὰ κτίσωσιν ἐκκλησίας ὅπου δὲν ὑπῆρχον, νὰ ἐπισκευάσωσι δὲ τὰς προϋπαρχούσας· διέταξε δὲ τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς δυναμένους ἱερεῖς νὰ κυρύττωσι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν αὐταῖς εἰ δυνατὸν κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ ἑορτὴν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου μιμούμενοι αὐτόν, ἔστω καὶ εἰς τὴν ὀθνείαν γλῶσσαν, ἣν δυστυχῶς ἐκληρονόμησεν ὁ λαὸς ἐξ ἱκανῶν αἰώνων, αἰώνωνζόφου καὶ παχυλῆς ἀμαθείας,ἕως οὗ διδαχθῶσι πολλοὶ καὶ πληθυνθῇ ἡ γνῶσις τῆς προγονικῆς εὐήχου γλώσσης·ἰδὼν δὲ ὅτι οἱ κατὰ καιρὸν διοικηταὶ, ἐναντίον τῶν φιλολάων προθέσεων τοῦ ἄνακτος καὶ παρὰ τοὺς Ὑψηλοὺς ὁρισμοὺς τοὺς διατάττοντας τὴν διατήρησιν τῶν ἀρχιερατικῶν προνομίων οὐ μόνον δὲν ἔδιδον ἀκρόασιν τοῖς δικαίοις αὐτῶν παραπόνοις ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων Χριστιανῶν, ἀλλὰ ἐναντίον τῶν ἱερῶν θεσμῶν ἀνδρόγυνα συνεζευγνύοντο καὶ διεζευγνύοντο ἐν τοῖς τῶν κρατούντων δικαστηρίοις, νέοι καὶ νεάνιδες ἐβιάζοντο εἰς ἐξωμοσίαν, διαθῆκαι κατηργοῦντο, ἐπισκευαὶ ἱερῶν ναῶν ἐκωλύοντο, σχολεῖα ἐκλείοντο, καὶ ἄλλα ἔκθεσμα ἐπράττοντο, καίτοι δὲ οἱ κατὰ καιροὺς ἀρχιερεῖς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὕψουν τὴν φωνὴν αὐτῶν ὑπὲρ τῶν καταργουμένων προνομίων αὐτῶν, οὐδόλως ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν τὰ δίκαια αὐτῶν παράπονα καὶ οὐδεμίαν ἰσχὺν εἶχεν ὁ λόγος τῶν Μητροπολιτῶν, λίαν ἐλυπεῖτο· ἐν τοιαύτῃ οὖν καταστάσει τῶν πραγμάτων ἐλθὼν εἰς Καισάρειαν ὁ Παΐσιος καὶ εὑρὼν τὴν μητρόπολιν σεσαθρωμένην καὶ ἑτοιμόρροπον ἐξητήσατο παρὰ τῶν κρατούντων τὴν ἀπαιτουμένην ἄδειαν πρὸς ἐπισκευὴν αὐτῆς· καὶ ταύτην μὲν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀρνηθῇ αὐτῷ ὁ ἔπαρχος διότι τότε βασιλικοὶ ὑψηλοὶ ὁρισμοὶ διέταττον τὴν ἐλευθέραν ἐπισκευὴν ὅλων τῶν ἱερῶν καταγωγίων, ἀλλ' εὑρὼν πρόφασιν ὅτι δῆθεν προσεβλήθη παρὰ τοῦ Μητροπολίτου παραπονηθέντος διὰ τὴν ἕνεκα ἀδίκων φορολογιῶν μετοίκησιν τῶν κατοίκων τῶν Ἀρχάλων εἰς Ἄγκυραν, δὲν ἐπαύετο παραπονούμενος κατ' αὐτοῦ καὶ πικροὺς κατ' αὐτοῦ ἀκοντίζων λόγους· ἰδὼν δὲ ὁ Παΐσιος ὅτι ἡ ψυχρότης αὕτη ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ δυσάρεστα ἐπακόλουθα γράψας πρὸς τὸν ἄρχοντα Χάτμανον Στεφανάκην Βογορίδην ἐξητήσατο τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ· οὗτος δὲ προὐκάλεσεν Ὑψηλὸν ὁρισμὸν ἀγγέλλοντα τὰ ἀπαραβίαστα προνόμια τῶν Μητροπολιτῶν καὶ διαγράφοντα τὰ καθήκοντα τῶν διοικητῶν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἄνακτος διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων· ἀναγνοὺς δὲ ὁ διοικητὴς τὸν ὁρισμὸν τοῦτον καὶ ἰδὼν τὰ ἐν αὐτῷ διαλαμβανόμενα μετὰ ἰσχυρῶν λογικῶν ἐπιχειρημάτων κατασκευαζόμενα καὶ διὰ ῥητῶν Κουρανίου ἐπικυρούμενα, καὶ ἐννοήσας ὅτι πρὸς κέντρον ἐλάκτιζε, μεταπεμψάμενος τὸν Παΐσιον φιλοφρόνως καὶ ὑποδεξάμενος αὐτὸν λίαν ἐντίμως, ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ ὅτι ἡ ψύχρανσις ἐκείνη εἶχε προέλθῃ ἐκ τῶν κακῶν εἰσηγήσεων τῶν περὶ αὐτὸν θρήσκων τότε προκρίτων καὶ ἰσχυρῶν, καὶ ὅτι μαθὼν καλῶς ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ τὴν εὔνοιαν τοῦ ἄνακτος πρός τε τὸν Μητροπολίτην καὶ τοὺς χριστιανοὺς ὑπηκόους, χρεωστεῖ προθύμως νὰ συνδράμῃ πρὸς ἡσυχίαν καὶ ἀνάπαυσιν τῶν Χριστιανῶν, νὰ προσπαθήσῃ δὲ ἵνα ἐφελκύσῃ τὴν ἀγάπην καὶ φιλίαν τοῦ Μητροπολίτου εἰς ἑαυτὸν, καὶ ὅτι τῇ συγκαταθέσει καὶ τοῦ τότε Ἱεροδικαστοῦ διέταξε τὴν καταχώρισιν τοῦ ἐν λόγῳ ὁρισμοῦ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς κυβερνήσεως, ὅπως μὴ τοῦ λοιποῦ τολμήσῃ τις παρὰ τοὺς κανόνας τῆς Κυβερνήσεως νὰ πράξῃ τι κατὰ τῶν Μη-

τροπολιτῶν ἢ τῶν Χριστιανῶν· αὕτη οὖν ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιρροῆς τῶν Μητροπολιτῶν παρὰ τοῖς κρατοῦσιν, οὗτος ὁ ὁρισμὸς τῆς τότε διοχλούσης ἐπηρείας τὸ πλεῖστον ὥσπερ τι ῥεῦμα διέλυσε. Καὶ ἔκτοτε ὁ Παΐσιος οὐ μόνον τὰς ἐπισκευὰς τῶν σχολείων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἐλευθέρως ἐποιεῖτο, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἄλλας ὑποθέσεις εὐκόλως διεξεπεραίου· ἐν πρώτοις δὲ κατὰ γράμμα ἐφήρμοσε τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, δι' οὗ οἱ δανεισταὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Μητροπόλεως, οἱ ἄχρι τοῦδε μεγάλους καὶ βαρεῖς τόκους λαμβάνοντες, ὑπεχρεοῦντο ἐπὶ δέκα ἔτη νὰ δώσωσι προθεσμίαν καὶ ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ νὰ πληρωθῶσιν ἐκ διαλειμμάτων ἀτόκως· δεύτερον δὲ ἐδυστώπησε τὸν διοικητὴν καὶ ἔπαυσε τὴν ἐπιμονὴν αὐτοῦ διὰ τὸ μονοπώλιον ἁπάντων τῶν ἐδωδίμων, καὶ οὕτως ἐκτήσατο τὴν ἀγάπην τῶν τριῶν ἐν Καισαρείᾳ ἐθνῶν ὅθεν ἅπαντες οἱ ἀδικούμενοι ἄνευ διακρίσεως ἐθνοτήτων κατέφευγον πρὸς αὐτὸν καὶ δι' αὐτοῦ ἐτύγχανον δικαιοσύνης· καὶ ταῦτα μὲν ἐξωτερικῶς· ἰδὼν δὲ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐσωτερικῶς πολεμουμένην καὶ τὸν ἀοίδιμον Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Γ'· μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς Συνόδου πρὸς ὑποστήριξιν τῶν πιστῶν ἀγωνιζόμενον, πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἑτερογλώσσων Χριστιανῶν μεταφράσας ἐξέδωκε τῷ 1839 τὴν τοῦ Μόσχας Πλάτωνος ἱερὰν Κατήχησιν· οὐκ ὀλίγον δὲ συνήργησε καὶ εἰς τὴν τῇ ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς Σχολῆς σύστασιν, παρευρισκόμενος τότε ἐν τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ· ἐπὶ δὲ τῆς πατριαρχείας τοῦ Μελετίου, ὅτε τοῖς ἐγκρίτοις Συνοδικοῖς Ἀρχιερεῦσιν, ἐδόθησαν τῇ Αὐτοκρατορικῇ ἐπινεύσει παράσημα βασιλικά, ἐστάλη καὶ δι' αὐτὸν εἰς Γιοζκάτην παράσημον, οὗ πρὸς παραλαβὴν ἐκκλησιαστικῇ διαταγῇ μεταβὰς εἰς Γιοζκάτην, καὶ προϊδὼν ὡς ἐκ τῆς ἀφορίας τὸν ἐπικείμενον λιμὸν, ἠγόρασεν ἱκανὸν σῖτον ἐκεῖθεν· μετ' ὀλίγον δὲ σιτοδείας γενομένης πάντας τοὺς προσερχομένους πτωχοὺς ἄνευ διακρίσεως θρησκείας, ἐχόρτασε, μιμούμενος, τὸν μέγαν προκάτοχον αὐτοῦ. σὺν τῇ διαφορᾷ ὅμως ταύτῃ ὅτι δὲν ἔτρεφεν αὐτοὺς ἀργούς, ἀλλὰ γαίας καλλιεργεῖν αὐτοὺς ἐπειθε πρὸς ὄφελος τῆς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Προσκληθεὶς δὲ τῷ 1847 παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἀνεχώρησεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἀναθεὶς τὰ τῆς ἐπαρχίας

τῷ Ναζιανζοῦ Νεκταρίῳ ἀνδρὶ μάλα ἐναρέτῳ· δυστυχῶς ὅμως μαθὼν τὴν ἀποβίωσιν αὐτοῦ καὶ κλαύσας πικρῶς δι' αὐτὸν, μεταπεμψάμενος, τὸν ἀκολούθως Νεοκαισαρείας χρηματίσαντα Λεόντιον καὶ χειροτονήσας αὐτὸν Ναζιανζοῦ ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν· ἐκείνου δὲ μετατεθέντος εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Νεοκαισαρείας, ἐπί τινα καιρὸν ἔστειλεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τὸν Δεκαπόλεως Χρύσανθον· τῷ δὲ 1852 χειροτονήσας τὸν πρωτοσύγκελλον αὐτοῦ Γεράσιμον Ναζιανζοῦ, αὐτὸν μὲν ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν, μείνας δὲ ὁ Παΐσιος ἐν βασιλευούσῃ, καλῶς διεξεπεραίωσε τὴν μεταξὺ Ἀρμενίων καὶ Ἑλλήνων ἀναφυεῖσαν ἔριδα περὶ τῶν ἀρχαίων νεκροταφείων Σεβαστείας καὶ Καισαρείας· τῷ δὲ 1854 ἐπανελθὼν εἰς τὴν παροικίαν αὐτοῦ ἔπειθε διὰ πατρικῶν συμβουλῶν τοὺς ἐπαρχιώτας αὐτοῦ ὅπως δράττωνται τῆς παιδείας προθύμως καὶ συντόνως, αὐτὸς δὲ τὴν σχολὴν τῆς Μονῆς ἐτακτοποίει ἐπὶ τὸ βέλτιον προσκαλεσάμενος ἀλλεπαλλήλως Ἰωάννην τὸν Συμεωνίδην, Χρῆστον τὸν Συμεωνίδην, Ἰωάννην τὸν Ἀναστασιάδην τὸν ἤδη τῆς τῶν Καισαρέων ἐκκλησίας πηδαλιοῦχον, Ἀναστάσιον τὸν Λεβίδην, (τὸν συγγραφέα τοῦ παρόντος πονήματος) καὶ Ἀβραὰμ τὸν Ἡλιάδην (α)· τῷ δὲ 1862 προσκληθείς, εἰς τὴν ἱερὰν Σύνοδον ὡς μέλος αὐτῆς, ἐπανέκαμψε τὸ ἐπιὸν ἔτος

(α) τῶν πραγμάτων οὕτω μαρτυρούντων, ἔστιν ὅτε αἰσχραὶ καὶ ἐπίδουσυκοφαντίαι καὶ ὕβρεις ἐξετοξεύθησαν κατ' αὐτοῦ ἔτι ζῶντος· καὶ τοῦτο ἴσως ὑπερτόν· ἀλλὰ πότον ἄνανδρον καὶ ἀνήθικον εἶνε, ἀντὶ ἀπονομῆς ὑπολήψεως καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἅπαντα τὸν ἑαυτοῦ βίον εἰς δόξαν τῆς ἐκκλησίας ἴδιά τε καὶ ἐν γένει ἀφιερώσαντα, ζῶντα μὲν αὐτὸν κολακεύειν ἀποθανόντα δὲ ἀποκαλεῖν αὐτὸν ἠθικὸν καὶ ὑλικὸν λυμεῶνα τῆς ἐπαρχίας! περὶ τούτου κριτέτωσαν οἱ νοῦν ἔχοντες ἡμεῖς δ' ἀρκούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ἁπλῶς τὴν περὶ αὐτοῦ μαρτυρίαν ἀνδρὸς ἀοιδίμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων Οἰκονόμου «εἰς τοὺς σημερινοὺς χρηστοὺς καὶ ἀγαθοὺς Καππαδόκας πρέπουν πολλὰ ἐπαινετικὰ ἐπιγράμματα, διότι ἐνθουσιῶντες ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῶν, Μουσῶν, συνιστῶσι σχολεῖα Ἑλληνικὰ εἰς τὰς μεγαλητέρας πόλεις τῆς ἐπαρχίας των, στέλλοντες τοὺς νέους των νὰ σπουδάζωσιν εἰς τὰ Γυμνάσια τῆς Σμύρνης, τῆς Χίου, τῶν Κυδωνιῶν, καὶ σπουδάζοντες νὰ λαλῶσιν οἱ πλειότεροι Γραικικὰ, κατὰ τῶν σοφωτέρων συμπατριωτῶν των τὴν ὀδηγίαν. ἀπὸ τούτους δίκαιον εἶναι νὰ κηρυχθῇ εἰς τὸ γένος ὁ Φιλομουσότατος, καὶ Φιλολογώτατος Ἡγούμενος τοῦ ἐν Καισαρείᾳ Μοναστηρίου τοῦ τιμίου Προδρόμου κύριος Παΐσιος, Γραμματ. ciBl, Δ', σελ. 504.

καὶ καθ' ὁδὸν ἐγκαινιάσας τὸν νεόδμητον ναὸν τῆς Ἰοσκάτης ἔφθασεν εἰς τὴν μητρόπολιν αὐτοῦ τὴν Μονὴν τοῦ τιμίου Προδρόμου· εἶτα περιελθὼν τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς ἐπαρχίας καὶ εὐλογήσας τὰ ἀγαπητὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ ἀποχαιρετήσας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μονήν, ὅπως διανύσῃ τὸ λοιπὸν τοῦ βίου ἐν αὐτῇ, ἀναθεὶς ἕνεκα γήρατος ὅλα τὰ τῆς ἐπαρχίας τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ Ναζιανζοῦ Γερασίμῳ. Πατριαρχεύοντα δὲ τὸν ἀπὸ Ἀμασείας Σωφρόνιον παρέπεισάν τινες, ὅπως ἀναγκάσῃ τὸν γηραιὸν Παΐσιον ἵνα καταβῇ εἰς Καισάρειαν καὶ ἐκεῖ διαμείνῃ· τοῦτο δὲ κατὰ πολὺ ἔβλαψε τὴν ὑγιείαν αὐτοῦ· καίτοι δὲ ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Γρηγορίου τοῦ Ϛ'. ἐπετράπη αὐτῷ ἡ ἐν τῇ Μονῇ διαμονή, ἔκτοτε ὅμως οὐκ ἠδυνήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν προτέραν εὐεξίαν· τῷ δὲ 1871 τῇ 30 Ἰανουρίου τῷ Σαββάτῳ τῶν ψυχῶν ἀπεδήμησε πρὸς Κύριον· τῇ δὲ Κυριακῇ τῆς Ἀπόκρεω ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρου πλήθους ἐγένετο ἡ κηδεία αὐτοῦ καὶ ἐτάφη ἐν τῷ προνάῳ τῆς ἱερᾶς Μονῆς, περὶ ἧς πολλὰ ἐμόχθησεν ὁ ἀοίδιμος· ἐξεφώνησε δὲ τὸν ἐπιτάφιον αὐτοῦ ὁ γράφων ταῦτα, τότε δὲ διδάσκων ἐν τῇ Μονῇ Ἀναστάσιος Λεβίδης, μετὰ βραχεῖαν προσλαλιὰν τοῦ Ναζιανζοῦ Γερασίμου· ἡ βιογραφία τοῦ ἀοιδίμου εἶνε μακρά· διότι καὶ πολὺν χρόνον ἔζησε καὶ πολλὰ ἔπραξε πρὸς ὄφελος τῆς ἐπαρχίας ταύτης, καὶ ὡς ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου ἐπὶ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἔτη, καὶ ὡς πηδαλιοῦχος τῆς Καππαδοκίας ἐπὶ τριάκοντα καὶ ἐννέα ὅλα ἔτη. ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐν βραχεῖ διεξήλθομεν τὰ περὶ αὐτοῦ· ἦν δὲ ὁ ἀοίδιμος καθ' ὅλα ἄξιος τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ ἱερᾶς διακονίας· ἐν τοῖς ἱεροκήρυξιν Ἱεροκήρυξ, ἐν τοῖς μονάζουσι, μοναστὴς ἐντελέστατος, οὐ μόνον ἐν τῇ διαμονῇ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν ὁδοιπορίαις οὐδόλως τὴν τακτικὴν Ἀκολουθίαν παραλείπων, λόγιος ἐν τοῖς λογίοις, πολιτικὸς ἐμβριθὴς ἐν τοῖς πολιτικοῖς καὶ πολύπειρος, ὑπομονητικὸς ἐν ταῖς θλίψεσι, πολύτροπος ἐν τοῖς δεινοῖς, ἀδιαφορῶν περὶ τῶν κατηγορούντων αὐτοῦ, ἐν τοῖς ἐπαίνοις μὴ ἐπαιρόμενος, ζηλωτὴς τῶν πατρῴων, ἄγρυπνος ἐργάτης τῶν θείων, συνεβούλευεν, ἤλεγχε, παρεκάλει τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ τέκνα· διὰ τῆς πολυπειρίας αὐτοῦ μεγάλως συνέτεινε καὶ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς

ἐκκλησίας συμφέροντα, συνωμίλει μετὰ τῶν προκρίτων τοῦ ἔθνους, εἶχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ ὑποκειμένων ὑψηλῆς κοινωνικῆς θέσεως, ἐτίμα τοὺς λογίους καὶ ἀντήλλαττε γνώμην μετ' αὐτῶν περὶ τῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας (α)· ἐτευλεύτα μὲν οὖν ὁ γηραιὸς πηδαλιοῦχος ὁ οὐ μόνον παρὰ τῶν Χριστιανῶν τιμώμενος, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

. 101. Ἤρξατο δὲ στασιάζειν ἡ Καισαρέων πόλις καὶ ἡ ἐπαρχία σύμπασα περὶ τὴν προβολὴν τοῦ διαδόχου ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν τῆς μητροπόλεως ταύτης θρόνον, ποιμένα ζητοῦντες ἄξιον τῆς κλήσεως, σοφόν τε καὶ συνετόν. καὶ τῶν μὲν προβαλλομένων τὸν μέγαν πρωτοσύγκελλον τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας Εὐστάθιον τὸν Κλεόβουλον, τῶν δὲ Γεράσιμον τὸν Ναζιανζοῦ ἐπίσκοπον ὡς ἐπὶ πολλὰ ἔτη διαχειριζόμενον τὰ τῆς ἐπαρχίας, τῆς δὲ Μεγάλης Ἐκκλησίας συνιστώσης τὸν Ἀγχιάλου Βασίλειον, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπαρχιῶται οὕτω ἐπέμειναν περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πρώτου, πειθοῖ βίαν ἀναμίξαντες, οὐ λίαν μὲν εὐτάκτως, λίαν δὲ διαπύρως, ὥστε ὀκτὼ μῆνας μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Παΐσίου προεβλήθη ὡς δημαίτητος ὁ Εὐστάθιος Μητροπολίτης Καισαρείας τῇ λ'. Σεπτεμβρίου τοῦ 1871 ἔτους· ἠδυνήθη δὲ ἀνελθεῖν εἰς Καππαδοκίαν περὶ Ἰούλιον τοῦ 1872 ἀσχολούμενος τέως ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς Καππαδοκικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀδελφότητος.

§. 102. Ἐγεννήθη δὲ ὁ Εὐστράτιος (β) τῷ 1824 ἐν Παλλαδαρίῳ τῆς Προύσης ἐκ πατρὸς χαδζῆ Ἰωάννου Ἰσιδώρου· ἐν Ἐλημμοῖς δὲ, χωρίῳ οὐ μακρὰν κειμένῳ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, εἶχε θεῖον ἡγούμενον τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Θεοτόκου, ὅστις παρέλαβεν αὐτὸν νεώτατον ἔτι ὄντα καὶ τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν Νικόλαον πρὸς διαπαιδαγώγησιν· παρὰ τῷ γηραιῷ τούτῳ καὶ σεβασμίῳ θείῳ διδαχθέντες τὰ ἱερὰ γράμματα ἐπέμφθησαν ὑπ' αὐτοῦ μετά τινα καιρὸν εἰς Κίον, ἔνθα ἐδίδασκε τότε ὁ ἑλ-

(α) Σώζονται ἱκαναὶ αὐτοῦ ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι πρὸς πολλοὺς καὶ πρὸς Ἀβράμιον τὸν Ὁμηρόλην καὶ ἐκείνου πρὸς αὐτόν.

(β) Οὕτως ἐκαλεῖτο πρὸ τῆς χειροτονίας.

λινοδιδάσκαλος Χριστόδουλος Κοκκινάκης· ἐκ Κίου ὁ Εὐστράτιος μεταβαίνει εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μαθητεύει παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ Παναῇ, τῷ Ἱεροκήρυκι τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Γρηγορίου τοῦ Γ'. συνίσταται δὲ θερμῶς παρὰ τοῦ Εὐσεβίου πρὸς τὴν Αὐτοῦ Παναγιότητα ὡς καὶ πρὸς τὸν τότε Μητροπολίτην Δέρκων Γερμανόν, Ἔφορον ὄντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς Ξηροκρηνείου Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, εἰς ἣν εἰσάγεται δεκαεξαετὴς ὢν καὶ ἀκούει τὴν σειρὰν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων, προστατευόμε ος μὲν ἰδίᾳ καὶ διατηρούμενος ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου καὶ σφοδρὰ φιλομούσου Γερμανοῦ, εἰς ἔπακρον δὲ εὐνοούμενος ὑπὸ τοῦ κλεινοῦ σχολάρχου Μεσημβρίας Σαμουὴλ τοῦ Κυπρίου, ὅστις ἐξιδιασμένην ἔτρεφε πρὸς τὸν Εὐστράτιον στοργὴν καὶ καθ' ὑπερβολὴν ὑπελήπτετο αὐτὸν καὶ ἐτίμα, προβλέπων, ὡς δοκεῖ, τὸ τοῦ νέου μαθητοῦ τοῦ ἐκ Βιθυνίας ὑπέρλαμπρον μέλλον· μετὰ δὲ τὴν ἐκ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, ἐν ᾗ ἐπιμελῶς καὶ καρποφόρως ἐμαθήτευσεν, ἀποφοίτησιν αὐτοῦ ἀποστέλλεται, δαπάναις τοῦ ἀειμνήστου Γερμανοῦ, γενομένου οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, εἰς τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, ἔνθα ἐνδελεχῶς καὶ λυσιτελέστατα ἐσπούδασε καὶ ἐτελειοποιήθη ἐν παντὶ. οὐ σμικρὸν ὠφεληθεὶς καὶ ἐκ τῆς παρὰ τοῦ μεγάλου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων συνδιατριβῆς καὶ στενῆς μετ' αὐτοῦ σχέσεώς τε καὶ φιλίας· ἐπανελθὼν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὴν περίβλεπτον τοῦ Κωνσταντίνου πόλιν τῷ 1848, διορίζεται, εἰκοσιτετραετὴς μόλις ὢν τὴν ἡλικίαν, καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῇ κατὰ Χάλκην θεολογικῇ Σχολῇ, ἔνθα διδάσκει μετὰ σπανίας πολυμαθείας καὶ στωμυλίας μέχρι τοῦ 1850 ἔτους, ὅτε κατὰ πρῶτον ἐκδίδοται εἰς φυλλάδιον φιλολογικὸν αὐτοῦ ἔργον (α)· τότε καὶ Νικόλαος Ἀριστάρχης ὁ μέγας Λογοθέτης ἔγραψε τῷ ἀοιδίμῳ Οἰκονόμῳ παρακαλῶν αὐτὸν ὅπως πέμψῃ ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς διαπαιδαγώγησιν τῶν τέκνων αὐτοῦ ἄνδρα πρὸς τοῦτο κατὰ πάντα κατάλληλον, οὐδένα μὲν ἐ-

(α) περὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἀοιδίμου ὅρα τὸν ὑπὸ Κωνσταντίνου Καλλιάδου ἐπὶ τῇ μνήμῃ αὐτοῦ ἐκφωνηθέντα λόγον, παρ' οὗ ταῦτα μεταφέρομεν ἐν συνόψει.

κεῖθεν πέμπει ἐνταῦθα ὁ σοφὸς Οἰκονόμος, θερμῶς δὲ συνέστησεν ὡς τοιοῦτον τὸν Βιθυνὸν μαθητὴν ὅστις, κατὰ μὲν τὰς ἐν Ἀθήναις διατριβὰς τοσοῦτον ἐφείλκυσε τὴν εὔνοιαν αὐτοῦ, τότε δὲ διετέλει καθηγητὴς ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Θεολογικῇ Σχολῇ· καὶ δὴ προσλαμβάνεται πάραυτα, δυνάμει τῆς πολυτίμου ταύτης συστάσεως, ὁ Εὐστράτιος ὡς οἰκοδιδάσκαλος εἰς τὸν ἀβραμιαῖον οἶκον τοῦ μεγάλου λογοθέτου Νικολάου Ἀριστάρχου, ἔνθα διαμένει μέχρι τοῦ 1853 ἔτους, ἐνδοὺς τέλος, κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, εἰς τὴν φωνὴν τῆς ἰδίας αὐτοῦ κλίσεως καὶ εἰς τὴν δικαίαν ἀνάμνησιν τῶν πατρικῶν προτροπῶν τοῦ ἐν Ἐλημμοῖς γηραιοῦ αὐτοῦ θείου καὶ τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς Θεοτόκου σεβασμίου Ἡγουμένου καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερατικὸν τάγμα τῶν διακόνων, ἐφ' ᾧ καὶ μετονομάζεται Εὐστάθιος· ὑποχρεωθέντος τότε τοῦ νέου αὐτοῦ προστάτου ν' ἀποδημήσῃ, ἕνεκα τῶν γνωστῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πολιτικῶν περιπετειῶν, εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ὁ Εὐστάθιος ἐγκαταλείπει ἄκων ἄκουσαν τὴν οἰκογένειαν, παρ' ἧς ὁλοψύχως ἠγαπᾶτο καὶ ἐτιμᾶτο ἐπαξίως τῶν περικοσμούντων αὐτὸν δυσευρέτων προσόντων, ἀποστέλλεται δὲ ὑπὸ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας ὡς σχολάρχης εἰς Τραπεζοῦντα, ἔχων συνάμα καὶ τὴν ἐντολὴν εἰρηνοποιήσεως καὶ συμφιλιώσεως τῶν εἰς διάστασιν ἀπ' ἀλλήλων διατελούντων τότε Τραπεζουντίων· πολλὰ καὶ καλὰ καὶ λυσιτελῆ μοχθήσας ὑπέρ τε τῆς προαγωγῆς τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, λόγους τ' ἐπ' ἐκκλησίας ἐκφωνῶν ἐφ' ἱκανάς τε ὥρας τῆς ἡμέρας αὐτὸς ποικίλα παραδίδων μαθήματα καὶ μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ δραστηριότητος τὰ τῆς σχολαρχείας ἐκτελῶν πολύμοχθα καθήκοντα, πιστὸς ἀναδεικνύεται λάτρις τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν Μουσῶν· ἐπανέρχεται δὲ μετὰ διετῆ ἐκεῖ διαμονὴν, εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1855 ἔτει, ὅτε καὶ ἐκδίδει τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «τὰ ἐν Τραπεζοῦντι σχολεῖα» πόνημα αὐτοῦ· ἐπανελθόντος δὲ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου Νικολάου Ἀριστάρχου μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ, εἰσέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ διαμένει ἐν αὐτῇ ἐπὶ τρία ἔτη, τὴν τοῦ οἰκοδιδασκάλου διακονίαν ἐκπληρῶν μετ' ἐξιδιασμένης ἱκανότητος καὶ πατρικοῦ ὄντως πόθου

Ἀπέρχεται δὲ, δαπάναις τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Νικολάου, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, εἰς τὴν ἑσπερίαν Εὐρώπην τῷ **1858**· καὶ πρῶτον μὲν μεταβαίνει εἰς Λειψίαν, ἔνθα ἀνακηρύττεται διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, ἀκολούθως δὲ εἰς Βερολῖνον, οὗτινος ἐρευνᾷ καὶ σπουδάζει τοὺς θεολογικοὺς, φιλοσοφικοὺς καὶ φιλολογικοὺς θησαυροὺς, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς Παρισίους, ἔνθα τακτικῶς ἀκροᾶται τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὑψηλοτέρων συστημάτων καὶ φοιτᾷ εἰς παραδόσεις μαθημάτων ποικίλων, συνεργαζόμενος συνάμα εἴς τε τὴν **Union Chrétienne** σύγγραμμα περιοδικὸν γαλλικὸν τοῖς πᾶσι γνωστὸν καὶ τὰ μάλα εὐδοκίμως διευθυνόμενον καὶ συνταςσόμενον, καὶ εἰς τὸ τοῦ Μαρίνου Βρεττοῦ ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον, καὶ τὴν **15** Ἰουνίου τοῦ **1863** ἔτους, ἐπιστρέφει εἰς Κωνσταντινούπολιν· κάτοχος δὲ ἦτο ἔκτοτε τῆς Ἑλληνικῆς, τῆς Λατινικῆς, τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Γερμανικῆς, τῆς Θεολογίας, τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Φιλολογίας καὶ τῆς Ἱστορίας, τῆς Ἀνθρωπολογίας, τῆς Χημίας, τῶν Μαθηματικῶν καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς· τὴν δὲ **28** Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, καλεῖται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἵνα ἐκφωνήσῃ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ προσλαλιὰν κατὰ τὴν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τελουμένην ἐνθρόνισιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου τοῦ Γ', ἐν ᾗ ἐκφέρει τῶν ῥητορικῶν αὐτοῦ χειλέων τὰ Χρυσοστόμεια ἐκεῖνα ῥήματα, ἅτινα πεφωτισμένην ἐν ἄκρον καὶ φλογερὰν ἐμφαίνουσι μέριμναν ὑπέρ τε τοῦ μεγαλείου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἡμῶν κέντρου καὶ ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ εἰς τὰ πρόσω πορείας τῶν ὑπ' αὐτὸ διατελούντων λαῶν· ὀλίγος μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου ἐκκλησιαστικοῦ λόγου παρέρχεται χρόνος, καὶ ὁ Εὐστάθιος Κλεόβουλος προχειρίζεται ἀρχιμανδρίτης τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, διορίζεται δὲ, τῷ **1864** ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων καὶ Σχολάρχης τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς· πόσον ὑπὲρ αὐτῆς ἐμόχθησε, πόσον ἠγάπησεν, ὠφέλησεν, ἐκλέϊσεν αὐτὴν Εὐστάθιος ὁ Κλεόβουλος! Τίς δὲν εἶδεν ἢ δὲν ἤκουσε, καὶ τίς ὁ μὴ ἀναγνωρίζων τὸ πολύτιμον τῶν πρὸς αὐτὴν αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν; Οἷα καὶ ὅσα κατωρθώθησαν ἐπὶ τῆς τριετοῦς σχολαρχίας αὐτοῦ τρανώτατα δεικνύουσιν αἵτε λογοδοσίαι καὶ

ὁ κώδηξ τῶν πρακτικῶν τοῦ πανυπερσεβάστου τούτου τῶν Μουσῶν φυτωρίου· καθότι ἐθεώρει ἑαυτὸν «ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων καὶ σάρκα ἐκ σαρκὸς» τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ τῷ πυρὶ καταφλεγόμενος ἐνδομύχου στοργῆς καὶ ἀφοσιώσεως ἀκραιφνοῦς, ἔλεγε περὶ αὐτῆς ὅτι «συναναδυομένη μετὰ τῆς ναυαγησάσης ἐθνικῆς ἰκμάδος καὶ δόξης, καὶ ὡς ὁ μυθευόμενος φοῖνιξ, ἀπὸ τῆς τέφρας αὐτῆς ἀναθρώσκουσα, διατελεῖ ὑπὲρ τὰ διακόσια ἤδη ἔτη κατὰ συνέχειαν ἀπηχοῦσα τὸ ἡδύφωνον καὶ ἀνθυπνωτικὸν κελάδημα τῶν πατρίων πτηνῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ Ἑλικῶνος, ὁτὲ μὲν θρηνητικὸν καὶ βραγχνῶδες, ὁτὲ δὲ τορὸν καὶ τρανόφθογγον καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἐαρινὸν, καὶ καθάπερ κιβωτὸς θεοπαγὴς, γλῶσσαν καὶ παιδείαν ἐποχοῦσα καὶ τὴν ἐθνικὴν παράδοσιν καὶ τὸν μαργαρίτην τῆς θρησκείας τῶν πατέρων ἀνασώζει εἰς τὰς χώρας τῶν τριῶν σοφῶν Ἱεραρχῶν τὸ φῶς τῆς ἀρχαιομαθείας, προπέμπουσα μυρίας φωτεινὰς ἀκτῖνας τῶν μαθητῶν αὐτῆς, ὡς προαγγέλλουσι προσεχοῦς ἀνατολῆς τῆς ἡλιοφεγγοῦς παιδείας, ἥτις ἐξ ἑσπερίων κλιμάτων παλινδρομεῖ εἰς τὴν κεντρικὴν ἑστίαν, ἵνα ἀρύσηται ζωὴν καὶ τόνον, καθὼς τὸ αἷμα τῶν φλεβῶν ἐν τῇ καρδίᾳ» (α)· ὅτε δὲ ἡ κυβέρνησις τοῦ ἡγεμόνος Κούζα ἐδημοσίευσε νομοσχέδια ἐκκλησιαστικὰ, ὧν Σύνοδος ἐπὶ τούτῳ συγκροτηθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πάντων τῶν ἐνδημούντων Πατριάρχων, Ἀρχιερέων καὶ Ἱεροδιδασκάλων ἐκήρυξε τὴν ἀντικανονικότητα, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Εὐστάθιος ὁ Κλεόβουλος, ἐπίλεκτον αὐτῆς μέλος ἐστάλη ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου εἰς τὰς ἡνωμένας Δακικὰς ἡγεμονείας πρὸς τὸ κομίσαι καὶ, εἰ δέοι, διασαφῆσαι τὰ ἀφορῶντα τὸ σκανδαλῶδες τοῦτο ζήτημα καὶ πρὸς ἅπασαν τὴν ἐκεῖ Ἱεραρχίαν καὶ τὸν ἐπισκοπιὸν Ἡγεμόνα ἐπιγεγραμμένα πατριαρχικὰ γράμματα· ἀλλ' ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἐν μέρει μόνον δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπιτυχὴς, ἐν γένει δὲ ἀπέβη δυστυχὴς· τῷ δὲ **1867** ἔτει προαχθέντος τοῦ τότε Μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου εἰς ἐπισκοπικὴν διακονίαν, εἰς τὴν θέσιν τῆς Μεγάλης Πρωτοσυγκελλίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου διω-

(α) Ὑβ. λόγ. ἐκφων. τῷ 1865.

ρίσθη ὁ ἀοίδιμος· ὁ διορισμὸς οὗτος ἀπίθη ἐπιτυχὴς. τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὰ ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ εὐκλείας τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς; τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὰς διηνεκεῖς αὐτοῦ προσπαθείας περὶ τακτικῆς δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ συντάξεως, λεμπτομερῶν καταλόγων πάντων τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱερατευόντων καὶ τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐνορίᾳ παρεπιδημούντων διαθεσίμων κληρικῶν, πρὸς δὲ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τῆς πρωτευούσης ὀρθοδόξων οἴκων, ἐκπαιδευτηρίων, παιδαγωγῶν καὶ διδασκάλων; τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ὑποδοχὴν τῷ 1868 τῶν δύο ἀβδάδων τῶν κομισάντων εἰς τὰ Πατριαρχεῖα προσκλητήριον ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα Ρώμης εἰς τὴν γενικὴν τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων Σύνοδον καὶ τὰς μετ' αὐτῶν συνδιαλέξεις καὶ συζητήσεις; τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ἀξιοπρέπειαν, μεθ' ἧς ἐπεσκέφθη τῷ 1869 ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ γαλλιστὶ προσεφώνησε τὴν τῶν Γάλλων Αὐτοκράτειραν Εὐγενίαν; τίς δὲν ἐνθυμεῖται τοὺς λόγους, οὓς τῷ 1870 τοσοῦτον εὐγλώττως ἀνέπτυξεν ὅπως μὴ παραλάβῃ ἐπισήμως τὸ ἐπὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος ἐκδοθὲν αὐτοκρατορικὸν φιρμάνιον, ὅτε πολλαὶ καὶ ἐπίσημοι κατεβλήθησαν προσπάθειαι ἵνα τοῦτο, ἀδιαθετοῦντος τοῦ Πατριάρχου, ἐπιδοθῇ τῷ Μεγάλῳ Προτοσυγγέλλῳ; τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὰς ἐπὶ τῆς ζωτικῆς ταύτης ἐκκλησιαστικῆς διαφορᾶς λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ γραφῇ ἐνεργείας αὐτοῦ, καὶ ἐνγένει τοὺς κόπους καὶ μόχθους, οὓς ἐπὶ πάντων τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων κλάδων τῆς ἑαυτοῦ ὑπηρεσίας, ἐπὶ τρία ὁλόκληρα ἔτη διηνεκῶς ἐμόχθησεν ὡς Μέγας Πρωτοσύγκελλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου; τοσαύτην προσεκτήσατο παρὰ παντὶ τῷ Ὀρθοδόξῳ πληρώματι, ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ὑψηλῶν τῆς θέσεως ταύτης καθηκόντων, ὑπόληψιν καὶ φήμην καὶ τοσοῦτον ἐφειλκύσατο τὸ σέβας ὁ ἀείμνηστος Εὐστάθιος ὁ Κλεόβουλος, ὥστε χηρεύσαντος τοῦ Θρόνου τῆς Καισαρείας, σχεδὸν πάντες οἱ ἐπαρχιῶται ἐζήτησαν ὡς μητροπολίτην παρὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ, ὡς εἴδομεν, τὴν 30 Σεπτεμβρίου τοῦ 1871 ἔτους ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Καισαρείας· ὁ εὔζωνος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, ἀνολογιζόμενος ὅτι ἡ πρωτόθρονος αὕτη καὶ περιφανὴς μητρόπολις, νῦν κατέχε-

ται, ὡς μὴ ὤφελεν, ὑπὸ τῆς σκυθρωπότητος καὶ τῆς κατηφείας, τῆς πενίας καὶ τῆς ἀμαθείας, καὶ τὸ πάντων ἀλγεινότατον, ὑπὸ τῆς ξενογλωσσίας, τὸ πρώτιστον καὶ μᾶλλον κατεπεῖγον τῶν ἐκ τῆς χειροτονείας αὐτοῦ ἀπορρεόντων ὑψηλῶν καθηκόντων ἐλογίσατο τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ λογικοῦ ποιμνίου διὰ τῆς ἁπανταχοῦ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ διαδόσεως καὶ καλλιεργείας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, «ἧς, ὡς ἐνθουσιωδῶς ἀνακράζει ὁ Καισαρείας Εὐστάθιος ἐν ποιμαντικῷ γράμματι, οὔτε γλυκυτέραν καὶ ἁρμονικωτέραν, οὔτε λεπτοτέραν, φιλοσοφωτέραν, καὶ ὑψινουστέραν, οὔτε θεοπρεπεστέραν ἄλλην ἐλάλησέ ποτε ἢ λαλήσει ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς·» πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, πρὶν ἢ μεταβῇ εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ ἐπαρχίαν, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ μῆνας ὀκτὼ τὰς διατριβὰς ποιησάμενος, καὶ τὴν Κεντρικὴν Καππαδοκικὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀδελφότητα, ἧς οἱ πάντες γνωρίζουσι τὴν φιλογενῆ ἀποστολήν, ἵδρυσεν, ὑλόγησε καὶ ἐγκατέστησεν ἐνταῦθα, καὶ ἐράνους ἀρθονωτάτους πρὸς σύστασιν ἐν Καισαρείᾳ ἑνὸς κεντρικοῦ παρθεναγωγείου μετὰ ἐνοίκων καὶ ὑποτρόφων μαθητριῶν καὶ κεντρικοῦ γυμνασίου μαθητῶν ἐνδιαιτωμένων συνέλεξε, καὶ πλείστων ἄλλων αὐτοφυῶν κατορθωμάτων τὴν ἐπίτευξιν δι' ἀλληλογραφίας διηνεκοῦς, διὰ προσωπικῶν μόχθων καὶ δι' ἀπεριγράπτων θυσιῶν ἀόκνως καὶ τελεσφόρως ἐπεδίωξε· τὴν δ' εἰκοστὴν ἐννάτην Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς πρωτευούσης, ἀποχωρισθεὶς, μετὰ συγκινήσεως εἰλικρινοῦς καὶ ἐνδομύχου, τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ ὀπαδῶν καὶ φίλων, ἀφίκετο εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐπαρχίαν ὑγιὴς καὶ ἕτοιμος εἰς πᾶσαν ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου ἐνέργειαν καὶ θυσίαν. Ἅμα δὲ τῇ ἐν τῇ Μητροπόλει ἐγκαταστάσει, ἤρξατο τῶν ἀόκνων αὐτοῦ προσπαθειῶν ὑπὲρ τῆς εὐημερίας, τῆς προόδου καὶ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας τῶν ἐπαρχιωτῶν, ἃς οὐδεὶς τῶν ἐπαρχιωτῶν ἀγνοεῖ· Συγκροτήσεις ἐπαρχιακῶν συνελεύσεων πρὸς κοινωνικὴν καὶ ἀστυκὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ· ἱδρύσεις καὶ ὑποστηρίξεις ἐκπαιδευτηρίων ἀπειραρίθμων ἀμφοτέρων τῶν φύλων· πόλεμος ἀδιάκοπος διά τε τῆς προφορικῆς κατηχήσεως καὶ διὰ γραπτῶν ἀριστουργημάτων κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων προσηλυτιστῶν. τὰ πάντα

μετ' ἐγκαρδίου πόθου καὶ ζήλου ἀκαμάτου ἐξετέλει ἔν τε (α) τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ὃν ἠγάπησεν, ὡς φιλόστοργος πατὴρ ἠγαπᾷ τὰ ἴδια αὐτοῦ τέκνα. Μεριμνῶν δὲ

(α) Τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀοιδίμου Κλεοβούλου ἠρανίσθημεν ἐν περιλήψει ἐκ φυλλαδίου ἐπιγραφομένου «τὰ κατὰ τὴν μνημόσυνον τελετὴν τῆς ἀδελφότητος Ξηροκρήνης ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Καισαρείας Εὐσταθίου Κλεοβούλου·» μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ καταχωρίσωμεν διὰ τὸ ἐκτενὲς τὰς πρὸς τοὺς μησιοναρίους ἐπιστολὰς αὐτοῦ, ἃς τότε κατ' ἐντολὴν τοῦ μακαρίτου καὶ αἴτησιν τῶν μισιοναρίων μετεφράσαμεν εἰς τὸ τουρκικὸν ἰδίωμα, οὐδὲ τὴν πρὸς τὸν Ἐ... δογματικὴν ἐπιστολήν, ἀρκούμεθα ὅπως καταχωρίσωμεν τὴν ἔγγραφον ὁμολογίαν τοῦ ἐν λόγῳ Ἐ. . γραφεῖσαν καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἔχουσαν ὧδε «Τὸ ἀναμάρτητον καὶ παντάπασιν ἄπταιστον φυσικῶς τε καὶ ἠθικῶς, λογικῶς τε καὶ νοερῶς μόνης τῆς παντελείου καὶ ἀναλλοιώτου θείας φύσεως καὶ οὐσίας ὑπάρχει γνώρισμα· ἡ δὲ ἀνθρωπεία φύσις εὐόλισθον καὶ τρεπτὸν καὶ ἀεὶ εὐαπάτητον· ἐπειδὴ τοίνυν κἀγὼ καίπερ ἐξ ὀρθοδόξων ὀρθόδοξος γεννηθεὶς καὶ τῷ θείῳ λουτρῷ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῷ πνευματικῷ χρίσματι καὶ τοῖς ἄλλοις μυστηρίοις ἁγιασθεὶς καὶ τραφεὶς ἐκ παίδων τὸν ἔσω ἄνθρωπον, καὶ ἡλικιωθεὶς τὴν πνευματικὴν ἡλικίωσιν ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἀνατολικῇ, Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, τῇ μόνῃ ἐξ ἀρχῆς καὶ διὰ πάντων τῶν αἰώνων ἀλώβητον καὶ γνήσιον καὶ τὸ παράπαν ἀνόθευτον καὶ ὁλόκληρον διασωζούσῃ τὸν θησαυρὸν τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πίστεως καὶ διδαχῆς τῆς περὶ τὰ δόγματα καὶ τὴν πρᾶξιν, καὶ διὰ τοῦτο μόνῃ ἀληθινῇ καὶ ἁγίᾳ καὶ ἀμωμήτῳ καὶ ἀχράντῳ ἐκκλησίᾳ οὔσῃ τε καὶ πιστευομένῃ, καὶ Πνεύματος ἁγίου ἐμφορουμένῃ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ κυβερνωμένῃ καὶ καθοδηγουμένῃ καὶ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον «στύλῳ καὶ ἑδραιώματι τῆς ἀληθείας» διατελούσῃ, καὶ μόνῃ ἀπταίστῳ ἑρμηνευτῇ καὶ διδασκάλῳ καὶ ταμίᾳ τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ τῶν ἀποστολικῶν παραδόσεων γνωριζομένῃ καὶ ὁμολογουμένῃ· ὅμως ἐκ πονηρῶν συνομιλιῶν τῶν κακοφρόνων Προτεσταντῶν δι' ἄγνοιαν καὶ

καὶ ὑπὲρ τῆς εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως καθῆκον αὐτοῦ ἱερὸν ἐθεώρει τὸ καταβάλλειν ὅσον οἷόν τε πλείους καὶ τελεσφορωτέρας προσπαθείας προτιθε-

ἀβουλίαν σαλευθεὶς καὶ ἔν τισιν ἐκκλησιαστικοῖς καὶ δογματικοῖς κεφαλαίοις καὶ διδάγμασιν ἀποπλανηθείς, καὶ ἑτεροδιδασκαλίαις τισὶ κενοφώνοις ὑπαχθεὶς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑπερηφάνως ἐξοκείλας εἰς τὸν μέγαν σκόπελον τοῦ οἴεσθαι ἑκάστῳ καὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς θνητοῖς καταληπτὰς εἶναί τε καὶ γίγνεσθαι τὰς θεογράφους Γραφὰς ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ, ἀλλὰ μὴ τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐν τῇ ἀληθινῇ ἐκκλησίᾳ ἐνοικοῦντος καὶ θεῖον αὐτῇ κῦρος ἐπιπρυτανεύοντος παναγίου Πνεύματος· τανῦν δὲ πάλιν εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι τοῦ φιλανθρωποτάτου Κυρίου καὶ θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰ. Χρ. εἰς ἑαυτὸν συνελθών, καὶ οἷων ἄρα ἀκιβδήλων ἀγαθῶν ἀπεστέρημαι, οἵοις δὲ κακοῖς ἐμπέπτωκα ὑπὸ τῆς Προτεσταντικῆς κακομυθίας καὶ δυσσεβείας ἀναλογισάμενος, καὶ τέλεον ὅλῃ ψυχῇ καὶ φρενὶ καὶ καρδίᾳ γνωσιμαχήσας καὶ μεταγνούς, προστίπτω τῷ ἐλέει τοῦ θεανθρώπου καὶ τῆς ἀληθινῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, τῆς καθ' ἡμᾶς, φημί, Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου αἰτούμενος ἐν πάσῃ εὐλαβείᾳ καὶ προσπτώσει τὴν εὐλογίαν καὶ τὸν ἁγιασμὸν καὶ πάντα τὰ τῆς χάριτος δῶρα, οἷς τρέφονται πνευματικῶς τὰ τέκνα τῆς εὐσεβείας εἰς ζωὴν αἰώνιον καὶ ψυχικὴν σωτηρίαν· τοιγαροῦν ὁμολογῶν καὶ κηρύττων μίαν εἶναι τὴν ἀληθινὴν καὶ ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον, ταύτην καὶ μόνην στέργω καὶ κατασπάζομαι ὡς μητέρα, καὶ ταύτῃ ὅλως συντάττομαι, ὡς ἐν αὐτῇ καὶ μόνῃ σωτηρίας αἰωνίου τευξόμενος. Στέργω δὲ καὶ ἐνστερνίζομαι πάνθ' ὅσα αὕτη πρεσβεύει τε καὶ διδάσκει ἀπ' ἀρχῆς καὶ εἰς δεῦρο, ὡς ἐν δυνάμει καὶ ἀληθείᾳ Πνεύματος θείου πρεσβευόμενά τε καὶ διδασκόμενα· ἀποδέχομαι καὶ τιμῶ πάσας τὰς πανσέπτους οἰκουμενικὰς καὶ πνευματοκινήτους Συνόδους, ὅσας τε κατεκύρωσαν αὗται Τοπικὰς καὶ τοὺς λοιποὺς θεοφόρους Πατέρας καὶ Διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας, τοὺς σύμφωνα ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς καὶ ταῖς ἁγίαις ταύταις Συνόδοις διδάξαντας καὶ στη-

μένας τὴν προσέγγισιν μὲν πρῶτον, ὕστερον δὲ καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀρμενικῆς μετὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, σφόδρα δὲ ἐλυπεῖτο ὅτι ἡ ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος τοῦ 1872 ἔτους δὲν ἐπελήφθη καὶ ταύτης τῆς σπουδαιοτάτης ὑποθέσεως·

ρίζαντας· Σέβω καὶ γεραίρω τὴν πανύμνητον τοῦ Κυρίου μητέρα ὡς θεοτόκον καὶ ἀειπάρθενον καὶ ἀξίαν Ὑπεραγγέλου τιμῆς. Σέβομαι καὶ τιμῶ τὸν τίμιον Σταυρὸν ὡς ὄργανον πνευματικῆς ἐλευθερίας καὶ ζωῆς αἰωνίου καὶ τρόπαιον τῆς κατὰ τοῦ διαβόλου νίκης· καὶ μετὰ τοῦ οὐρανοφάντορος Βασιλείου καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Πατέρων δέχομαι καὶ τιμῶ καὶ πρεσβευτὰς παρὰ τῷ Κυρίῳ προβάλλομαι οὐ μόνον τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους, ὡς λειτουργοὺς θεοῦ, βλέποντας ἀεὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ τὰς προσευχὰς ἡμῶν ἀναφέροντας καὶ φύλακας ἡμῶν νυχθημέρους, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς θεηγόρους Ἀποστόλους, Προφήτας, Μάρτυρας, ὁμολογητὰς καὶ ὁσίους, ὡς ὑπὲρ Χριστοῦ ἀθλήσαντας, καὶ θαυμάτων χάριν καὶ δύναμιν παρὰ Χριστο καὶ διὰ Χριστοῦ εἰληφότας, καὶ εἰς τὴν πρὸς Θεὸν ἱκεσίαν τούτους ἐπικαλέσομαι, ὡς πολυαμαρτήμων τοὺς ἐξηγιασμένους, τοῦ δι' αὐτῶν ἵλεών μοι γίγνεσθαι τὸν φιλάνθρωπον θεὸν, καὶ λύτρον μοι τῶν παραπτωμάτων δίδοσθαι· ναὶ μὴν καὶ τοὺς σεπτοὺς τῶν ἁγίων εἰκόνων χαρακτῆρας τιμῶ καὶ ἀσπάζομαι καὶ σχετικῶς, οὐ λατρευτικῶς, προσκυνῶ, ὡς ἐκ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων παραδεδομένους ἐπὶ ἀναμνήσει καὶ ἁγιασμῷ· ἔτι μὴν ἀποδέχομαι καὶ ἀναγνωρίζω τὴν σωτήριον δύναμιν τῶν ὑπὲρ ἀλλήλων προσευχῶν ζώντων τε καὶ κεκοιμημένων τῶν ἐν τῷ Χριστῷ ζώντων εἰς τοὺς αἰῶνας. Πάντα δὲ τὰ διδάγματα καὶ δόγματα τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ὅσα καινοτομίας καὶ ἑτεροδιδασκαλίας ὄζουσι καὶ πάσας αὐτοῦ τὰς αἱρετικὰς καὶ ἰδιορρύθμους καὶ ἐκ ψιλοῦ ἀνθρωπίνου ἐκπροϊούσας κύρους, ἀποπτύω καὶ ἀποσκυβαλίζω καὶ ἀναθεματίζω, ὡς Σατανικὴν ἐπίνοιαν· ἐφ' ᾧ καὶ γράψας καὶ ὑπογράψας ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας, λελογισμένης τε καὶ ὁλοψύχου γνώμης καὶ διαθέσεως τὴν ὁμολογίαν ταύτην, ἐπιδίδωμι αὐτὴν τοὐμῷ πνευματικῷ Πατρὶ καὶ ψυχικῷ Ποιμένι καὶ Κυβερνήτῃ ἁγίῳ Καισαρείας, ἵνα

οὐδέποτε δὲ ἠμέλησε πρὸς τούτοις πᾶσι καὶ τὴν δι' ἀλληλογραφίας σοφῶς καὶ πεπειραμένως συζήτησίν τε καὶ διαφώτισιν τῶν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναφυομένων παρ' ἡμῖν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Ἀλλ' αἴφνης ἐμνήσθη αὐτοῦ ὁ θάνατος·

τύχοιμι τῶν διὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπηγγελμένων αἰωνίων ἀγαθῶν. Ἀμήν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν παρ' Αὐτοῦ πρὸς τοὺς Μισιοναρίους καὶ τὸν δὶς τὴν πάτριον θρησκείαν ἀπολακτίσαντα γραφέντων· πλεῖσται δ' ὅσαι ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ αὐτοῦ εὑρηνται ἐγκύκλιοι μὲν παρὰ ταῖς ἐνταῦθα κοινότησιν, ἰδιωτικαὶ δὲ παρὰ τοῖς φίλοις αὐτοῦ, ὧν οὐκ ὀλίγαι σώζονται παρὰ τῷ συγγραφεῖ τοῦ παρόντος πονήματος, ὅστις καὶ ὡς μέλος καὶ ὡς γραφεὺς τῶν πρακτικῶν ἐν ὅλαις ταῖς ἐπ' Αὐτοῦ ἐπαρχιακαῖς συνελεύσεσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς γιγνώσκων οἵους μόχθους ἀτρύτους κατέβαλλεν ὁ ἀοίδιμος ὑπὲρ τῶν κοινῇ πᾶσι συμφερόντων, οἷον δ' ἀντ' εὐγνωμοσύνης ἀχαριστίας πικρὸν ποτήριον ἄχρι τρύγους ἐποτίζετο παρά τινων ἐμπαθῶς πρὸς Αὐτὸν ἐχόντων, συνελυπεῖτο καὶ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ἐσπούδαζε τὸ κατ' αὐτὸν ὅπως τούτου μὲν ἀνακουφίσῃ τὴν ἐνδύμυχον θλῖψιν, τοὺς δ' ὑπεναντίους ὅσοις αὐτῶν συνεσχετίζετο, λόγῳ πείσῃ ἵνα μετριοπαθέστεροι ὦσι πρὸς τοιοῦτον Εὐαγγελικὸν ὄντως Ἀρχιερέα· καὶ οὗτοι δ' ἐπὶ τέλους ἔδειξαν διὰ τῆς συμφιλιώσεως αὐτῶν ὅτι μεγάλως ἐσέβοντο καὶ ἐτίμων τὸν πάσης τιμῆς ἄξιον τοῦτον Ἱεράρχην, αἱ δὲ διενέξεις ἐκεῖναι ἦσαν προϊόντα ἁπλῆς παρεννοήσεως, ἑκάστων τῶν διαφερομένων ὑπ' ἄλλην ὄψιν τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος ἐπιδιωκόντων· ἀλλὰ φεῦ! μετ' οὐ πολὺ ὁ ἀμείλικτος θάνατος ἁφαρπάσας τὸν λαοφιλῆ τοῦτον καὶ ἀνεκτίμητον Ἱεράρχην, ἐστέρησε τὴν ἐπαρχίαν ὅλων τῶν ἐκ τῆς συμφιλιώσεως ταύτης προελευσομένων ἀγαθῶν· διὸ πάντες ἀνεξαιρέτως ἀπαρηγορήτως ἐθρηνήσαμεν καὶ θρηνοῦμεν τὸν θάνατον αὐτοῦ· ὁ δὲ γράψας τὰ παρόντα, εὖ εἰδὼς ὅτι οὐκ ἠδύνατο ἵνα ἐπαξίως πλέξῃ διὰ τοῦ ἀσθενοῦς αὐτοῦ καλάμου τὸν ὡς μισθὸν τῆς ἀρετῆς ὀφειλόμενον στέφανον ἐγκωμίων τῷ παντὸς ἐπαίνου ὑπερτέρῳ τούτῳ Ἀρχιθύτῃ, διενοεῖτο ὅπως ὡς μικρὸν

ὅτε δὲ τὴν 25 Ἰαννουαρίου 1876, μετὰ δεκαπενθήμερον ἀπηνῆ ἀσθένειαν ἀπέθνησκε, πεντήκοντα καὶ δύο μόλις ζήσας ἐνιαυτούς, ἐν τῇ ἑαυτοῦ Μητροπόλει, περικυκλουμένῃ ὑπὸ πλήθους ἀπειραρίθμου Ὀρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων, ὀδυρομένων ἐπὶ τῇ στερήσει κοινοῦ πατρὸς καὶ τῶν πάντων προστάτου, ὁ τὴν ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν φλογερῶς ποθήσας Ἱεράρχης τὰ ἑξῆς ἀσυναρτήτως, ἀγωνιῶν ὑπετονθόρυζεν «οἱ Ἀρμένιοι... ναί... ὁ Ἅγιος Χίου.

φόρον εὐγνωμοσύνης προσενέγκῃ αὐτῷ ζῶντι τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ δημοσίᾳ ἐν τῷ παρόντι πονήματι ἀναγράψας αὐτὸ πρὸς τὸ σεβαστὸν παρὰ πᾶσιν ὄνομα αὐτοῦ, ὡς ἄλλοτε ἕτερον πόνημα αὐτοῦ ἀνεγράφη παρὰ τοῦ ἐκδότου· διότι ὁ ἀοίδιμος μαθὼν ὅτι προὐτίθετο ὁ συγγραφεὺς ὅπως ἐπεξεργασθεὶς τὸ πρότερον εἰς γλῶσσαν, ἣν ἔγνω ὁ Καππαδόκιος λαὸς συγγραφὲν πόνημα αὐτοῦ ἐκδῷ εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, οὐκ ἐπαύετο ἐνθαρρύνων αὐτὸν καὶ ὑποσχόμενος πᾶσαν δυνατὴν ἔργῳ τε καὶ λόγῳ ἀντίληψιν· ἀλλ' οἴμοι! ἐκεῖνος μὲν μέρος τῶν φιλαγάθων τούτων ὑποσχέσεων ἠδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ, ὁ δὲ συγγραφεὺς ὑπολειφθεὶς τοῦ ποθουμένου ἔσχε τὴν ἀτυχίαν ὅπως δι' ἀδυνάτου γλώσσης ἐν μὲν τῇ κηδείᾳ αὐτοῦ μετὰ καὶ ἄλλων, κατὰ δὲ τὴν τελετὴν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦμνημοσύνου ἰδίᾳ λόγους ἐκφωνήσῃ ἐπιταφίους, συντάξῃ δὲ κατ' αἴτησιν τῶν Καισαρέων ἐπιτύμβιά τινα ἐν διαφόροις μέτροις ὅπως ἓν τούτων κατ' ἐκλογὴν ἐγκολάψωσιν ἐπὶ τοῦ τύμβου αὐτοῦ· ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδεμία φροντὶς ἐγένετο περὶ ἐπιτυμβίου λίθου, καίτοι οὐκ ὀλίγα ἐπικαρποῦται ἡ ἐκκλησία τῆς Μητροπόλεως παρὰ τῶν εἰς προσκύνησιν τοῦ τάφου προσιόντων εὐλαβῶν ὁμοφύλων τε καὶ ἀλλοφύλων· ἀλλ' ὁ ἀοίδιμος «τὸν ἀγήρω ἔπαινον λαμβάνει καὶ τὸν τάφον ἐπισημότατον, οὐκ ἐν ᾧ κεῖται μᾶλλον, ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ δόξα αὐτοῦ παρὰ τῷ ἐντυχόντι ἀεὶ καὶ λόγου καὶ ἔργου καιρῷ ἀείμνηστος καταλείπεται· ἀνδρῶν γὰρ ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος, καὶ οὐ στηλῶν μόνων ἐν τῇ οἰκείᾳ σημαίνει ἐπιγραφή, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μὴ προσκούσῃ ἄγραφος μνήμη παρ' ἑκάστῳ τῆς γνώμης μᾶλλον ἢ τοῦ ἔργου ἐνδιαιτᾶται.» Αἰωνία σου ἡ μνήμη ἀξιομακάριστε Ἱεράρχα.

ὄχι... δὲν θὰ ἀποθάνωμεν πρὶν εὐλογήσωμεν τὴν ἕνωσιν αὐτῶν.. ὁ Πάπας... Ἀ... καὶ αὐτὸν θὰ τὸν περιλάβωμεν...» (Ἀνατ. Ἀστ. 19 Φεβρ.) ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου αὐτοῦ πανταχοῦ τῆς ἐπαρχίας ταχέως διεδόθη καὶ πάντες κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι πανταχόθεν συννέρρεον εἰς τὴν Μητρόπολιν, ὅπως τὸν τελευταῖον δῶσιν ἀσπασμὸν τῷ προσφιλεῖ αὐτῶν Ἱεράρχῃ, συνῆλθον καὶ ἀλλοεθνεῖς πλεῖστοι ὅσοι καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὀλολυγμῶν καὶ κλαυθμῶν ἐγένετο ἡ ἐκφορὰ καὶ τρεῖς μὲν ἐπιτάφιοι ἐξεφωνήθησαν τὴν πρώτην ἡμέραν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐκ τοῦ δυτικοῦ τμήματος ἤρχετο πλῆθος λαοῦ ἐνεκρίθη ὅπως ἡ κηδεία γένηται τῇ ἐπιούσῃ, καθ' ἣν τριῶν ἑτέρων ἐπιταφίων ἐκφωνηθέντων ἐνεταφιάσθη ἐν τῷ προνάῳ τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ καὶ ἐκρύβη ὁ πολύτιμος οὗτος θησαυρός.

§. 103. Ἅμα τῇ ἀφίξει τῆς θλιβερᾶς ταύτης εἰδήσεως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἡ ἱερὰ Σύνοδος ὑποτοπάσασα μὴ αὖθις ἐπαναληφθῶσι τὰ διατρέξαντα εἰς τὴν ἐκλογὴν Καισαρείας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παϊσίου, εὐθὺς προήγαγε τὸν μητροπολίτην Μεθύμνης Μεθόδιον Ἀρώνην εἰς τὴν μητρόπολιν Καισαρείας οἱ δὲ Καππαδόκαι μαθόντες ὅτι οὗτος εἶνε καὶ ῥέκτης καὶ ἔμπειρος πραγμάτων, ἐδέξατο τὴν ἐκλογήν· μετά τινα δὲ καιρὸν ἐλθόντα ὑπεδέξαντο αὐτὸν οἱ ἐπαρχιῶται ἀσμένως εἰς τὴν Μητρόπολιν· ἀλλ' οὐκ οἶδα πῶς μὴ εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης παρῃτήσατο ἐθελουσίως· ἡ δὲ Μεγάλη ἐκκλησία ἀντ' αὐτοῦ ἐψηφίσατο τὸν τέως διευθυντὴν τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς Ἀρχιμανδρίτην Ἰωάννην Ἀναστασιάδην.

§. 104. Ὁ Ἰωάννης γεννηθεὶς τῷ 1833 ἐν Ἰνδζέσου κωμοπόλει Καισαρείας, ἀπεχούσῃ αὐτῆς πρὸς δυσμὰς λεύγας ἕξ, ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν Ἀναστασίου καὶ Αἰκατερίνης ἐδιδάχθη ἐνταῦθα τὰ ἐγκύκλια καλούμενα μαθήματα· τῷ δὲ 1851 μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσήχθη εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολὴν καὶ διδαχθεὶς ἐν αὐτῇ ἓν ἔτος εἰσήχθη τῇ ἐνεργείᾳ καὶ ἐγγυήσει τοῦ ἀειμνήστου Καισαρείας κυροῦ Παϊσίου διατρίβοντος τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ θεολογικὴν σχολὴν ὅθεν μετὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῶν ἐκεῖ σπουδῶν αὐτοῦ ἐπανακάμ-

ψας εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἕνεκα τῆς πασχούσης ὑγιείας αὐτοῦ καὶ ἀναρρώσας ἐπανῆλθε μετὰ ἕν ἔτος πάλιν εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν καὶ συνεχίσας τὰς διακοπείσας σπουδὰς αὐτοῦ, ἐχειροτονήθη ἐν τῇ Σχολῇ διάκονος τῇ 25 Δεκεμβρίου τῷ 1858. Ἀπερατώσας δὲ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, τῷ 1859 ἐβραβεύθη τῷ διπλώματι τοῦ διδασκάλου τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας μετὰ τοῦ βαθμοῦ ἄριστα. Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Σχολῆς ταύτης ἀποφοίτησιν αὐτοῦ ἐπισκεψάμενος προσκυνήσεως χάριν πρῶτον τὰς ἱερὰς Μονὰς τοῦ ἁγιωνύμου ὄρους, εἶτα δὲ τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίους τόπους ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ μετὰ τὸ πάσχα τοῦ 1860· ἐπισκεψάμενος δὲ τὸν ἀοίδιμον Γέροντα αὐτοῦ κυρὸν Παΐσιον τὸν Καισαρείας προσεκλήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν σχολὴν τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου προτραπεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὅπως μετασχηματίσῃ αὐτὴν εἰς Ἱερατικὴν σχολήν· διδάξας δ' ἐν αὐτῇ τὸ μὲν πρῶτον ἔτος μετὰ τοῦ ἀρχαίου διδασκάλου τῆς Μονῆς Δημητρίου Ἡλιάδου, τὸ δὲ δεύτερον μετὰ τοῦ συγγραφέως τοῦ παρόντος πονήματος καί τινος εἰδικοῦ διδασκάλου τῆς τουρκικῆς ἀπῆλθε διὰ τῆς βασιλευούσης εἰς τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, ὅπου σπουδάσας ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ δύο ἔτη μετέβη εἰς τὴν ἑσπερίαν Εὐρώπην, καὶ ἐξακολουθείσας ἐκεῖ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐπὶ τρία ἔτη ἐν Στρασβούργῳ, Ἰδελβέργῃ, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1867 καὶ εἰσήχθη ὡς καθηγητὴς τῆς θεολογίας εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ θεολογικὴν Σχολὴν καὶ ἐδίδαξεν ἐν αὐτῇ ἔτη ὀκτὼ, ἐν διαστήματι τῶν ὁποίων χειροτονηθεὶς ἐν τῇ Σχολῇ πρεσβύτερος, ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Γ'. τῷ ἀξιώματι τοῦ ἀρχιμανδρίτου τῷ 1872· τῷ δὲ 1875 ὅτε οἱ θεολόγοι τῶν παλαιοκαθολικῶν, ὧν πρόεδρος ἦν ὁ Δίλιγγερ, ἐξῃτήσαντο παρὰ τῶν Ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων θεολόγων ἐπιτρόπους πρὸς σύσκεψιν καὶ συζήτησιν θεολογικῶν τινων ζητημάτων, ἐστάλη ἐκ μέρους τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει θεολόγων μετὰ τοῦ νῦν μητροπολίτου Νικομηδείας κ. Φιλοθέου εἰς Βόννην τόπον τῆς συνελεύσεως· ἔνθα μετὰ καὶ ἑτέρων θεολόγων ἐξ Ἑλλάδος, Ρωσσίας, Βλαχίας καὶ Σερβίας γενναίως ἠγωνίσαντο ὅπως δείξωσι τὸ ὀρθὸν τῶν δογμάτων τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· ἐπανελθὼν

δ' ἐκεῖθεν διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Μ'. τοῦ Γένους Σχολῆς, ἣν ἔτη τρία διευθύνας τῷ 1878 παραιτηθέντος τοῦ Καισαρείας κ. Μεθοδίου, ἀποφάσει συνοδικῇ τῇ 21 Μαΐου ἡμέραν Κυριακὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Πατριαρχείων ἐχειροτονήθη παρὰ τοῦ ἁγίου Ἐφέσου κ. Ἀγαθαγγέλου (ἀσθενοῦντος τοῦ τότε πατριάρχου Ἰωακεὶμ τοῦ Β'.) καὶ τῶν συλλειτουργούντων αὐτῷ συνοδικῶν πάντων ἐπίσκοπος εἰς τὸν πρωτόθρονον μητροπολιτικὸν θρόνον Καισαρείας· διατρίψας δὲ μικρὸν ἐν τῇ βασιλευούσῃ, ἦλθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ τῇ 16 Σεπτεμβρίου τῷ 1878· ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀρχιερέων·

§. 105. Καιρὸς δὲ ἤδη ὅπως εἴπωμέν τινα καὶ περὶ τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ ἀναχωρητῶν μοναχῶν, μοναστηρίων, ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῆς· κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἐκκλησίας πολλοὶ τῶν χριστιανῶν ὑπὸ ἐνθέου ζήλου κινούμενοι καὶ πρὸς τὴν Χριστιανικὴν τελειότητα σπεύδοντες, τοσοῦτον κατεφρόνουν τῶν γηΐνων, ὥστε τὸ πλεῖστον μέρος ἢ καὶ πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἐπὶ γῆς περιουσίαν κατατιθέντες εἰς τὸ ταμεῖον τῆς κοινότητος, ἢ διανέμοντες εἰς τοὺς πτωχούς, ἐζῶν αὐτοὶ βίον μεμονωμένον καὶ ἀφωσιωμένον ὅλως εἰς τὴν θεωρίαν καὶ σκέψιν, εἰς τὴν προσευχὴν καὶ μελέτην τῶν ἁγίων Γραφῶν, ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν τρεφόμενοι, καὶ εἴτι ἐξ αὐτῶν ᾠκονόμουν εἰς τὴν λιτὴν καὶ μόνον εἰς τὰς ἀναγκαιοτάτας τοῦ βίου χρείας ἐπαρκοῦσαν δαπάνην, μεταχειριζόμενοι τοῦτο πρὸς ἄλλους σκοποὺς τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης· ὠνομάζοντο δὲ οἱ ἐγκρατευόμενοι οὗτοι Χριστιανοὶ Ἀσκηταὶ, ζῶντες κατὰ μόνας μὲν, ἀλλ' οὐχὶ, ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἕκαστος οὐ μακρὰν τῆς ἰδίας αὐτοῦ κώμης· ἀλλ' ὁ ἀσκητικὸς βίος ἀνεπτύχθη ἐπὶ μᾶλλον κατὰ τὸν μετέπειτα χρόνον, ὅτε βασιλεῖς αἱμοβόροι κατεδίωκον ἀνιλεῶς τοὺς χριστιανοὺς οὗτοι δὲ ἀπεχώρουν εἰς ἐρήμους, εἰς σπήλαια καὶ εἰς ὄρη καὶ κατὰ τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς διῆγον τὸν βίον καλούμενοι Ἀναχωρηταὶ. Αἱ συστάσεις τῶν ἀναχωρητῶν, τῶν ζώντων εἰς χωριστὰ κελλία κατά τινα

πρὸς ἀλλήλους ἐνασιν, ἀνεμάζοντο Λαῦραι, ἀπὸ τοῦ ἑτέρου

θέτου λαῦρος, σημαίνοντος εὐρύν τινα τόπον· τὰ δὲ μετ' ἀλλήλων κοινωνοῦντα οἰκοδομήματα, ἐν οἷς κατῴκουν μοναχοὶ ὑπὸ κοινοὺς ἐπιστάτας, προσηγορεύθησαν Κοινόβια, Μοναστήρια καὶ Φροντιστήρια. Τὰ συνήθη ἐπιτηδεύματα τῶν μοναχῶν ἦσαν ἡ καλοθοποιΐα, ἡ ὑφαντικὴ, ἡ γεωργικὴ καὶ ἡ ναυπηγικὴ εἰς τὰ παραθαλάσσια· ἕκαστον μοναστήριον εἶχε τὸν ἑαυτοῦ οἰκονόμον, ὅστις ἐφρόντιζε περὶ τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν πάντων· οὗτοι δὲ οἱ ἰδιαίτεροι τῶν μοναστηρίων οἰκονόμοι ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ μεγάλου οἰκονόμου, τοῦ διαμένοντος ἐν τῷ πρώτῳ καὶ κυρίῳ μοναστηρίῳ· εἶχε δ' οὗτος τὴν ἐπιστασίαν ἐπὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων παντὸς τοῦ κοινοβίου· εἰς αὐτὸν παρεδίδοντο τὰ ἐργόχειρα τῶν μοναχῶν αὐτὸς ἐξαπέστελλεν αὐτὰ διὰ θαλάσσης, εἴτε διὰ ξηρᾶς, εἰς τὰς πόλεις ὅπου ἐπωλοῦντο καὶ ἐκ τῶν συναγομένων χρημάτων ἠγοράζετο ἡ προμήθεια ὅσων εἶχον τὰ μοναστήρια χρείαν, τὰ δὲ περισσεύοντα διενέμοντο εἰς τοὺς πτωχοὺς, τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς γέροντας καὶ ἐστέλλοντο πρὸς τοὺς ἐν φυλακαῖς· δὶς δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ συνήρχοντο πάντες οἱ ἐπιστάται τῶν μοναστηρίων ἑκάστων εἰς τὸ πρῶτον μοναστήριον καὶ ἐκεῖ κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτῶν συνέλευσεν ἔδιδον λόγον τῆς ἐνιαυσίου αὐτῶν ὑπηρεσίας· εἰς οὐδένα, ὅστις ἤθελε νὰ γείνῃ δεκτὸς εἰς τοὺς μοναχοὺς, ἐπετρέπετο εὐθὺς ἡ εἴσοδος· ἀλλ' ἠρωτᾶτο πρότερον μὴ ἔπραξεν ἔγκλημά τι καὶ ὑπὸ φόβου τῶν πολιτικῶν ποινῶν παρακινεῖται νὰ καταφύγῃ πρὸς τοὺς μοναχούς· ἠρωτᾶτο εἰ δύναται νὰ ἐξουσιάσῃ ἑαυτοῦ, ὥστε νὰ παραδοθῇ εἰς τοιοῦτον βίον· εἰ αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ ἱκανὰς δυνάμεις, ὥστε νὰ ἀπαρνηθῇ τοὺς συγγενεῖς καὶ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ὑποστῇ δοκιμασίαν, καὶ μετὰ ταύτην, ἀφοῦ ὡμολόγει καὶ ὑπισχνεῖτο ὅτι θέλει ζήσει κατὰ τὴν τάξιν καὶ τοὺς κανόνας τῶν μοναχῶν, παρελαμβάνετο εἰς τὸν μοναστηριακὸν βίον· συνιστῶντο δὲ καὶ γυναικῶν μοναστήρια, περὶ ὧν ἐφρόντιζον τὰ μοναστήρια τῶν μοναχῶν· πλῆθος μοναστηρίων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν εὑρίσκοντο καὶ ἐν Καππαδοκίᾳ τινὰ μὲν καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐξ ὅσων εἴπομεν ἐν τῷ βίῳ τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Γρηγορίου καὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Χρυσοστόμου· τούτων δὲ οἱ μοναχοὶ ἐκαλοῦντο μιγάδες, πλεῖστα δὲ ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἅλυος, τοῦ Ἴριος καὶ ἄλλων ῥυάκων, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς ὑπωρείαις τοῦ Ταύρου καὶ τοῦ Ἀργαίου καὶ ἐν δυσβάτοις κοιλάσιν, ἔνθα διώρυττον, ὡς φύσει τρωγλοδύται, ὑπόγεια σπήλαια λελατομημένα εὐκόλως ἕνεκα τῆς μαλακῆς φύσεως τῆς κυσήρεως καὶ τῶν ἠφαιστειωδῶν γαιῶν τοῦ Ἀργαίου, ὧν πλεῖστα ἐρείπια ἄχρι τῆς σήμερον σώζονται πολλαχοῦ τῆς Καππαδοκίας, εἰς ἃ συνέρρεον παντὸς γένους καὶ πάσης τάξεως ἄνθρωποι οἱ μὲν, ἵνα διδαχθῶσιν ἐμπράκτως τὰ μεγάλα μαθήματα τῆς τοῦ νοὸς καθάρσεως καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἀναβάσεως· οἱ δὲ ἵνα κατάρωσι καὶ ἀναπαυθῶσιν εἰς τὸν ἀκύμονα τῆς ἡσυχίας λιμένα πολλὰ πονήσαντες καὶ παθόντες ἐν τῷ σάλῳ τούτῳ τῆς κοσμικῆς ματαιότητος καὶ μόλις διασωθέντες ἐκ τοῦ ναυαγίου καὶ συντριμμοῦ τῆς ἀπάτης τοῦ κόσμου· εἰς δὲ τὸν βρασμὸν καὶ τάραχον τῶν αἱρέσεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ μοναστήρια ταῦτα ὡς φαεινοὶ καὶ φαιδροὶ λαμπτῆρες ἐξεπύρσευον ἐκ τῆς ἐρήμου τὸ τῆς ἀρετῆς καὶ ὀρθοδοξίας φῶς καὶ ἐστήριζον καὶ ἐφρούρουν τοὺς εὐσεβεῖς, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Σωζόμενος λέγων «ἐπαξίως δὲ εἰπεῖν καὶ περὶ πάντων διεξελθεῖν ἐκεῖνος (ὁ Ἐφραὶμ) καὶ ἕκαστος τῶν τότε φιλοσοφησάντων ἐβίω καὶ ἐπολιτεύσατο· καὶ παρά τισι δεήσει συγγραφέως οἷος αὐτὸς· ἐμοὶ δὲ ἄπορον εἶναι τοῦτο καθορῶ ὑπότε ἀσθενείας λόγων καὶ ἀγνοίας αὐτῶν τε τῶν ἀνδρῶν καὶ ὧν κατώρθωσαν· οἱ μὲν γὰρ ἀνὰ τὰς ἐρήμους ἐλάνθανον οἱ δὲ καὶ ἐν ὁμίλῳ πολεων διατρίβοντες, εὐτελεῖς σφᾶς παρεῖχον φαίνεσθαι, καὶ τῶν πολλῶν μηδὲν διαφέροντας· ἀρετὴν γὰρ ἐργαζόμενοι, κλέπτοντες δὲ τὴν ἀληθῆ περὶ αὐτῶν δόκησιν, ὥστε μὴ ἐπαινεῖσθαι παρὰ τῶν ἄλλων· πρὸς γὰρ τὰς ἀμοιβὰς τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν τὸν νοῦν τείνοντες, μάρτυρα ὧν ἐπόνουν μόνον τὸν θεὸν ἐποιοῦντο· τῆς δὲ ἔξωθεν δόξης οὐδεὶς αὐτοῖς λόγος ἦν. . . ὡς ἔοικε δὲ πρὸς ταῖς εἰρημέναις αἰτίαις τὸ μὴ κρατῆσαι τάδε τὰ δόγματα καὶ εἰς πολλοὺς προελθεῖν μάλιστα, τοῖς τότε μοναχοῖς λογιστέον· ἀπριξ γὰρ εἶχοντο τῶν ἐν Νικαίᾳ δογμάτων, οἵτε ἐν Συρίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ καὶ πέριξ τούτων φιλοσοφοῦντες· ἡ μὲν γὰρ, ἕως ἀπὸ Κιλίκων ἀρξαμένη μέχρι Φοινίκων ἐκινδύνευσε γενέσθαι τῆς Ἀπολιναρίου αἱρέσεως· Εὐνομίου δὲ ἀπὸ Κιλίκων καὶ Ταύρου

τοῦ ὄρους, καὶ μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ῥᾳδίως γὰρ ἑκάτερος παρ' οἷς διέτριβε καὶ τοὺς πέλας τὰ αὐτοῦ φρονεῖν ἔπειθε παραπλήσιον δέ πως τοῖς ἐπὶ Ἀρείου καὶ ἐπὶ τούτοις συμβέβηκε· τὸ γὰρ τῇδε πλῆθος τοὺς δηλωθέντας μοναχοὺς τῆς ἀρετῆς τῶν ἔργων ἐθαύμαζον, ὀρθῶς αὐτοὺς δοξάζειν ἐπίστευε, καὶ τοὺς ἄλλως φρονοῦντας οἵά γε μὴ καθαρεύοντας νόθων δογμάτων ἀπεστρέφοντο, ὥσπερ Αἰγύπτιοι τοῖς παρ' αὐτοῖς μοναχοῖς ἑπόμενοι, ἐναντίως εἶχον πρὸς τοὺς Ἀρείου» (α)· τὰ μοναστήρια ἐχρησίμευον πρὸς τούτοις ὡς ἐκπαιδευτικὰ καθιδρύματα, διαπρέποντα κατὰ τὴν περὶ θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς παιδεύσεως φροντίδα τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ἡ ἀνατροφὴ ἦτο κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν παρημελημένη, καὶ παντὸς εἴδους διαφθορὰ ἠπείλει ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι τὴν τρυφερὰν τῶν ἀνθρώπων ἡλικίαν. Διέλαμπον δὲ καὶ κατὰ τὴν φιλοξενίαν καὶ λοιπὴν ἀγαθοεργίαν· οὕτω τὰ μοναστήρια τῆς Αἰγύπτου προυμήθευον ζωοτροφίας εἰς τὰς ἀκάρπους χώρας τῆς Λιβύης· ἔστελλον πλοῖα πλήρη σίτου καὶ ἐνδυμάτων εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἵνα διανέμωνται εἰς τοὺς πτωχούς· οἱ ὁδοιπόροι, οἱ μετὰ ἐπίπονον πορείαν ἐρχόμενοι ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὰ μοναστήρια, ἐξεπλήσσοντο βλέποντες πλῆθος ἀνθρώπων, ὑπὸ πνευματικὰ ἄσματα ἐργαζομένων, παρ' ὧν ἐλάμβανον ἀδελφικὴν καὶ φιλόξενον ὑποδοχήν, ἀναψυχόμενοι τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχήν· πᾶς ξένος εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ ἐνδιατρίβῃ παρ' αὐτοῖς ὅσον χρόνον ἤθελεν· ἀλλ' ὅτε διέμενε μακρότερον ἢ μίαν ἑβδομάδα, δὲν ἐπετρέπετο νὰ μένῃ ἀργός· ἀπήτουν ἀπ' αὐτοῦ νὰ συμμετέχῃ τῶν σωματικῶν ἐργασιῶν, ἢ νὰ ἐνασχολῆται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν: (β)· βλέποντες δὲ οἱ πλούσιοι Χριστιανοὶ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς τὸν ἱερὸν σκοπὸν τῶν ἱερῶν τούτων καταγωγίων ἐπροίκιζον αὐτὰ διὰ προσοδοφόρων γαιῶν καὶ κτημάτων καὶ διὰ λαμπρῶν κοσμημάτων καὶ ἀναθημάτων τιμῶντες αὐτὰ καὶ διὰ προνομίων ἐπικυρουμένων διὰ βασι-

(α) Σωζομ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Γ'. Κεφ. ις'. καὶ βιβ. ς'. κεφ. κζ'. Παρβλ. καὶ Εὐαγ. Κήρ. Τόμ. Α'. σελ. 256 καὶ 468.

(β) Παλλάδ. Ἱστορ. Λαυσ. κεφ. 6.

λικῶν χρυσοβούλλων· ἐκ τῶν πολλῶν καὶ λαμπρῶν ἐν Καππαδοκίᾳ μοναστηρίων σώζονται ἤδη ἡ τῶν Φλαβιανῶν πρὸς τιμὴν τοῦ τιμίου Προδρόμου ἐξ ἀρχαίων χρόνων ἀνεγερθεῖσα ἱερὰ Μονή, ἥτις ἐκ καιρικῶν περιστάσεων ἐρημωθεῖσα ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ τοῦ Καισαρείας Νεοφύτου, εἶτα δὲ ἀνεκαινίσθη ἐπὶ τοῦ Φιλοθέου, ἐφ' οὗ καὶ σχολεῖον ἐν αὐτῇ ἱδρύθη ἐξ ἧς, ὡς εἴδομεν (α), ἐξῆλθον μαθηταὶ ἱκανῶς κατηρτισμένοι, οἵτινες καὶ ὡς διδάσκαλοι καὶ ὡς ἱερεῖς καὶ ὡς Ἀρχιερεῖς καὶ ὡς πολῖται ὠφέλησαν πολυτρόπως τὴν κοινωνίαν μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν· ἤδη δὲ συνεστήθη ἐν αὐτῇ ἡ ῥοδοκανάκειος ἱερατικὴ σχολή, ἐξ ἧς ἐλπίζεται οὐ μικρὰ ὠφέλεια καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην καὶ εἰς τὰς γειτνιαζούσας· ἑτέρα ἱερὰ Μονὴ διασωθεῖσα ἐκ τῶν ἀρχαίων εἶνε ἡ τῶν Ταξιαρχῶν, ἥτις κτισθεῖσα παρὰ τῆς μητρὸς Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου Ἑλένης, ἐπερχομένης εἰς προσκύνησιν τῶν ἁγίων τόπων καὶ ἀνεύρεσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ, κατὰ θεῖόν τι ὅραμα, ἠρημώθη ἐκ περιστάσεων· καλεῖται δὲ ἤδη ἡ Μονὴ αὕτη Γ ι α ν ά ρ τ α ς· ἤτοι Μονὴ τοῦ καιομένου λίθου ἕνεκα τρήματος πορφυροῦ φεγγίτου λίθου εὑρεθέντος ἐν τῇ ἀνεγέρσει ἐν τοῖς θεμελίοις καὶ τεθέντος ἐπὶ τοῦ τρούλλου πρὸς ἀνατολάς· ἑτέρα Μονὴ διασωθεῖσα ἐκ τῶν ἀρχαίων εἶναι ἡ ἱερὰ Μονὴ τῆς ἐν Κέρκεμε Παναγίας, μικρὰ μὲν παραβαλλομένη πρὸς τὰς ἄλλας, ἀλλὰ εὐάερος ὡς καὶ ἐκεῖναι καὶ ἐπὶ καλητέρας θέσεως τοποθετημένη καὶ ἔχουσα ὕδωρ διερχόμενον ἔνδοθεν αὐτῆς· συνέρχονται δὲ εἰς αὐτὰς πολλαχόθεν προσκυνηταὶ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν ἐν αὐταῖς τιμωμένων ἁγίων ἰδίᾳ, καὶ κατὰ τὸ ἅγιον Πάσχα καὶ κατ' ἄλλας ἐποχάς· ἔχομεν λοιπὸν ταυτῶν τρία μοναστήρια ἀντὶ τῶν πολλῶν τῆς χρυσῆς ἐποχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, ὧν ἔπληθεν ἡ Καππαδοκία καὶ ὧν τὰ ἐρείπια καὶ τὰ ἐν μέρει σωζόμενα λείψανα ἐν ταῖς ὑπωρείαις τοῦ Ἀργαίου ἐν τόπῳ καλουμένῳ Κέρεμε πλησίον τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς κώμης τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐν Σοάνδῳ παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ πόλει Κυζίστρᾳ, (Καρὰ χισὰρ,)

(α) Ὅρα ἀνωτέρω τὸν βίον τῶν ἀρχιερέων τούτων καὶ τὸν τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ §. 93.

ἐν Κόρεμε παρὰ τῷ Προκοπίῳ, καὶ ἐν πλείστοις ἄλλοις τόποις, καὶ τὰ τῆς Βασιλειάδος ἔξω τῆς ἀρχαίας Καισαρείας κειμένης φέρουσι τὸν θεατὴν εἰς ἔκπληξιν καὶ συθίζουσιν αὐτὸν εἰς βαθεῖαν μελαγχολίαν διεγείροντα ἐν αὐτῷ τὸ αἴσθημα τοῦ πρὸς τὴν θρησκείαν σεβασμοῦ καὶ τὴν θλίψιν δι' ἀπώλειαν τοσούτων ἱερῶν προγονικῶν κειμηλίων καὶ ἐντὸς τῶν πόλεων καὶ ἐκτὸς κειμένων, περὶ ὧν λέγει ὁ Σωζόμενος «οἱ δὲ μὲν τῶν τότε φιλοσοφούντων ἐπισήμως ἀνά τε Σύρους καὶ Πέρσας τοὺς ἐκγειτόνων αὐτοῖς εἰς γνῶσιν ἦλθον· πολιτεία δὲ κοινῇ πᾶσιν, ὡς εἰπεῖν, ἦν ψυχῆς μὲν ὅτι μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἕτοιμον ἐθίζειν πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ἐνθένδε, ἐν εὐχαῖς τε καὶ νηστείαις καὶ θείοις ὕμνοις, καὶ περὶ ταῦτα τὸν πολὺν ἀναλίσκειν βίον· χρημάτων δὲ καὶ τῆς περὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα σχολίας, σώματός τε ῥαστώνης ἥ ἐπιμελείας παντελῶς ἀμελεῖν· ἔνιοι δὲ ἐπὶ τοσοῦτον ἐγκρατείας ἦλθον ὡς. . καί μοι δοκεῖ μακροβίους τοὺς ἄνδρας ὁ θεὸς ἐποίησεν εἰς ἐπίδοσιν τὴν θρησκείαν ἄγων. Σύρους τε γὰρ καὶ ἐπίπαν καὶ Περσῶν καὶ Σαρακηνῶν πλείστους πρὸς οἰκεῖον ἐπηγάγοντο σέβας καὶ ἑλληνίζειν ἔπαυσαν, μοναχικῆς φιλοσοφίας ἐνθάδε ἄρξαντας, πολλοὺς ὁμοίους ἀπέφηναν· καὶ Γαλάτας δὲ καὶ Καππαδόκας καὶ τοὺς τούτων ὁμόρους, συμβάλλω πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους ἐσχηκέναι τότε ἐκκλησιαστικοὺς φιλοσόφους, οἵά γε πλεῖστα δόγματα σπουδαίως πρεσβεύοντας· κατὰ συνοικίας δὲ ἐν πόλεσιν ἢ κώμαις οἱ πλείους ᾤκουν· οὔτε γὰρ παραδόσει τῶν προγεγενημένων εἰθίσθησαν· οὔτε ὑπὸ χαλεπότητος χειμῶνος, φύσει τοῦ τῇδε χώρου ἑκάστοτε συμβαίνοντος, δυνατὸν ἴσως κατεφαίνετο ἐν ἐρημίαις διατρίβειν εὐδοκιμώτατος δὲ ὧν ἐπυθόμην ἐγένετο ἐνθάδε μοναχὸς Λέων ὁ τὴν ἐν Ἀγκύρᾳ ἐκκλησίαν ὕστερον ἐπιτροπεύσας, καὶ Πραπίδιος ὅς ἤδη γηραλέος ὤν, πολλὰς ἐπεσκόπει κώμας· προέστη δὲ καὶ Βασιλειάδος, ὅ πτωχῶν ἐστιν ἐπισημότατον καταγώγιον, ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Καισαρείας ἐπισκόπου κατασκευασθέν, ἀφ' οὗ τὴν προσηγορίαν τὴν ἀρχὴν ἔλαβε καί εἰς ἔτι νῦν ἔχει.» (α)

(α) Σωζομ. ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. ς'. 34.

§. 106. Καὶ πολλὰ μὲν ἦν τὰ μοναστήρια ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν (α), πλεῖστα δὲ τὰ θυσιαστήρια ἤ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔκτε τῶν νῦν ἐρειπίων καὶ ἐξ ὧν φησιν ὁ Νυσσαέων φωστὴρ συνάγεται «ὅσα γάρ ἐστιν ἐν τούτοις (τοῖς Καππαδόκαις) θυσιαστήρια, δι' ὧν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δοξάζεται, οὐκ ἄν τις τοσάδε πάσης σχεδὸν τῆς οἰκουμένης ἐξαριθμήσαιτο θυσιαστήρια·» (β)· καὶ κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, καθ' οὕς ὑπέκειντο οἱ χριστιανοὶ εἰς διωγμοὺς Ἰουδαίων τε καὶ ἐθνικῶν, τὰ πνευματικὰ τέκνα τῆς ἐλευθέρας Σάρρας καταδιωκόμενα ὑπὸ τῶν τέκνων τῆς παιδίσκης, καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν Χριστιανοί, μέλη διηρημένων οἰκογενειῶν, γυναῖκες κακοποιούμεναι ὑπὸ τῶν συζύγων, παιδία ἀπειλούμενα ἤ ἐκβαλλόμενα ὑπὸ τῶν γονέων, δοῦλοι καταπιεζόμενοι ὑπὸ τῶν κυρίων, πολῖται καταδιωκόμενοι καὶ κατηγορούμενοι ὑπὸ τῶν γειτόνων, ὑπήκοοι προγεγραμμένοι ὑπὸ τῶν τυράννων τοῦ κόσμου τούτου, ὡς ἁπανταχοῦ οὕτω καὶ ἐν Καππαδοκίᾳ, συνηθροίζοντο μετὰ δυσχερείας καὶ φόβου εἰς τὰ ὑπόγεια μεγάλης τινὸς πόλεως, ἤ εἰς μεμονωμένην οἰκίαν ἀδελφοῦ τινος εἰς τὰς ἐσχατιὰς καὶ πεποιθότες ὅτι μόνον διὰ τῆς προσευχῆς ἠδύναντο νὰ εὕρωσιν ἀνακούφισιν εἰς τὰς κακουχίας καὶ θλίψεις αὐτῶν καὶ ὅτι ὅσῳ πλείονες ἦσαν ὁμοῦ ἡνωμένοι ἵνα αἰτήσωσι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ χαρίσματα, τοσούτῳ μείζων ἦν καὶ ἡ ἐλπὶς τῆς αὐτῶν ἐπιτεύξεως συνήρχοντο καὶ προσηύχοντο κοινῶς τὸ θεῖον λόγιον τοῦ Σωτῆρος κατὰ νοῦν ἔχοντες (γ)· ὠνομάζοντο δὲ οἱ τόποι οὗτοι Προσευκτήρια, κυριακά, εὐκτήριοι, οἶκοι, οἶκοι ἐκκλησίαι, ναοί. ἀφοῦ δὲ παρῆλθον οἱ πρῶτοι τῶν διωγμῶν καὶ τῆς καταθλίψεως τῶν χριστιανῶν χρόνοι, καὶ αἱ χριστιανικαὶ κοινότητες ἐπολυπλασιάσθησαν, καὶ ἡ εὐδαιμονία αὐτῶν ηὐξήθη, ἐκτίσθησαν ἴδια ἐκκλησιῶν οἰκοδομήματα καὶ ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος «μηδαμῶς ἔτι τοῖς παλαιοῖς οἰκοδομήμασιν ἀρκούμενοι, εὐρείας εἰς πλάτος ἀνὰ πά-

(α) Χρυσοστ. ἐπιστ. ΙΔ'.
(β) Γρηγορ, Νύσσ. περ. ἀπ' εἰς Ἱεροσόλ.
(γ) Ματθ. ΙΗ'. 19.

σας τὰς πόλεις ἐκ θεμελίων ἀνίστων ἐκκλησίας» (α)· ἄλλοι μὲν αὐτὰ τὰ εἰδωλεῖα εἰς ναοὺς μεταβάλλοντες, ἄλλοι δὲ ταῖς τούτων ὕλαις χρώμενοι ᾠκοδόμουν νέους εὐρυχωροτέρους καὶ μεγαλοπρεπεστέρους, οὓς οὐ μόνον πλούσιοι καὶ περιφανεῖς ἰδιῶται, ἀλλὰ καὶ οἱ Χριστιανοὶ αὐτοκράτορες ἡμιλλῶντο νὰ λαμπρύνωσι καὶ φιλοτίμως νὰ καλλωπίζωσι, τιμῶντες τοὺς ἐντίμους προεστῶτας τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἀτελείαις γεραίροντες αὐτούς τε καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν, ὡς διηγεῖται ὁ Σωζόμενος «ὡς ἐπίπαν δὲ καὶ οἱ προεστῶτες τότε τῶν ἐκκλησιῶν τὸν βίον ἠρίβωντο· εἰκότως τε ὑπὸ τοιούτους ἐναγόμενα τὰ πλήθη σπουδαίως συνετέτακτο περὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ σέβας, καὶ ἡ θρησκεία ὁσημέραι ἐπεδίδου, ζήλῳ τε καὶ ἀρετῇ καὶ παραδόξοις πράξεσιν ἱερῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν φιλοσόφων ἐθήρα, καὶ πρὸς ἑαυτὸν μετῆγε τῆς ἑλληνικῆς τερθρείας τοὺς ἑλληνιστάς· συνελαμβάνοντο δὲ εἰς ἐπίδοσιν τούτων καὶ βασιλεῖς, οὐχ ἧττον ἢ ὁ πατὴρ περὶ τὰς ἐκκλησίας σπουδάζοντες, καὶ κληρικοὺς καὶ παῖδας αὐτῶν καὶ οἰκείους ἐξαιρέτοις τιμαῖς καὶ ἀτελείαις γεραίροντες... Ναοὺς δὲ τοὺς πάντων κειμένους (Ἑλλήνων) ἐν πόλεσι καὶ ἀγροῖς κεκλεῖσθαι προσέταξαν· τοὺς δὲ ταῖς ἐκκλησίαις προσένειμαν, ἢ τόπων, ἢ ὑλῶν προσδεομέναις· μάλιστα γὰρ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἐποιοῦντο, τοὺς μὲν ὑπὸ χρόνου κάμνοντας τῶν εὐκτηρίων οἴκων ἀνανεοῦν· τοὺς δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐκ θεμελίων ἐγείρειν» (β)· τοιαύτην λαμπρὰν καὶ περικαλλῆ ἐκκλησίαν πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Μάμαντος, ὡς εἴδομεν ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ἀνωτέρω, ἤγειραν ἐν Καισαρείᾳ οἱ ἡγεμονόπαιδες Γάλλος καὶ Ἰουλιανός, ὅτε ἐν Μακέλλῳ ἐπαιδεύοντο· ἀλλὰ βασιλεύσας ὁ Ἰουλιανὸς καὶ παραβάτης γενόμενος ἐφθόνει τὴν εὐταξίαν τῶν ἐκκλησιῶν τῶν χριστιανῶν καὶ τὰ ἄλλα αὐτῶν ἀγαθὰ τὰ κοινωφελῆ καὶ θεάρεστα· ὅθεν ἐφιλοτιμεῖτο ὅπως ταῦτα πάντα μεταφέρῃ εἰς τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, ἣν εἶχεν ἤδη ἀσπασθῆ, ὡς αὖθις ὁ Σωζόμενος λέγει «ὁ δὲ βασιλεὺς πάλαι σπουδάζων τὸν ἑλληνισμὸν κρατεῖν κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπήκοον, χα-

(α) Εὐσεβ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Η'. Κεφ. 1.
(β) Σωζόμ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. γ'. 17.

λεπῶς ἔφερε, παρευδοκιμούμενον ὁρῶν ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ· ναοὶ μὲν γὰρ ἀνεῴγεισαν, καὶ θυσίαι, καὶ Ἑλλήνων πάτριοι ἑορταὶ τῶν πόλεων κατὰ γνώμην αὐτῷ προσχωρεῖν ἐδόκουν· ἠνιᾶτο δὲ λογιζόμενος ὡς εἰ γυμνωθεὶς ταῦτα τῆς αὐτοῦ σπουδῆς, ταχεῖαν ἕξει τὴν μεταβολήν· οὐχ ἥκιστα δὲ ἤχθετο καὶ πολλῶν ἱερέων χριστιανίζειν ἀκούων τὰς γαμετὰς καὶ τοὺς παῖδας καὶ τοὺς οἰκέτας. ὑπολαβὼν δὲ τὸν χριστιανισμὸν τὴν σύστασιν ἔχειν ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τῶν αὐτὸν μετιόντων, διενοεῖτο πάντων τοὺς ἑλληνικοὺς ναοὺς τῇ παρασκευῇ καὶ τῇ τάξει τῆς χριστιανῶν θρησκείας διακοσμεῖν, δήμασι τε καὶ προεδρίαις, καὶ ἑλληνικῶν δογμάτων καὶ παραινέσεων διδασκάλοις τε, καὶ ἀναγνώσταις, ὡρῶν τε ῥητῶν καὶ ἡμερῶν τεταγμέναις εὐχαῖς, φροντιστηρίοις τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν φιλοσοφεῖν ἐγνωκότων, καὶ καταγωγίοις ξένων καὶ πτωχῶν, καὶ τῇ ἄλλῃ περὶ τοὺς δεομένους φιλανθρωπίᾳ τὸ ἑλληνικὸν δόγμα σεμνύναι, ἑκουσίων τε καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων κατὰ τὴν τῶν χριστιανῶν παράδοσιν ἐκ μεταμελείας σύμμετρον τάξαι σωφρονισμόν· οὐχ ἥκιστα δὲ ζηλῶσαι λέγεται τὰ συνθήματα τῶν ἐπισκοπικῶν γραμμάτων, οἷς ἔθος ἀμοιβαδὸν τοὺς ξένους ὁποιδήποτε διϊόντας, καὶ παρ' οἷς ἂν ἀφίκωνται, πάντως κατάγεσθαι, καὶ θεραπείας ἀξιοῦσθαι, οἷά γε γνωρίμους, καὶ φιλτάτους, διὰ τὴν τοῦ συμβόλου μαρτυρίαν· ταῦτα διανοούμενος, ἐσπούδαζε τοὺς ἑλληνιστὰς προσεθίζειν τοῖς τῶν χριστιανῶν ἐπιτηδεύμασιν·» φέρει δ' εἰς μαρτυρίαν τῶν λεγομένων αὐτὴν τὴν πρὸς τὸν ἀρχιερέα Γαλατίας Ἀρσάκιον ἐπιστολὴν τοῦ Ἰουλιανοῦ. (α)

§. 107. Ἐκτίζοντο δὲ καθόλου αἱ ἐκκλησίαι κατὰ τὸν τύπον τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ· δηλονότι διηροῦντο εἰς τρία μέρη· πρῶτον εἰς τὸν π ρ ό ν α ο ν ἢ νάρθηκα, ἔνθα ἵσταντο οἱ ἀβάπτιστοι, οἱ ἐθνικοί, οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατηχούμενοι, οἵτινες εἶχον τὴν ἄδειαν νὰ ἀκροῶνται τῆς ἐκ τῶν θείων Γραφῶν ἀναγνώσεως καὶ τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν· δεύτερον εἰς τὸν κυρίως Ν α ὸ ν ἢ τὸ ἱερόν, τὸν τόπον τὸν προσδιωρισμένον εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ βεβαπτισμέ-

(α) αὐτόθι βιβλ. ε'. 16.

νους, ὅπου ἦν καὶ ὁ ἄμβων, ἀφ' οὗ ἀνεγινώσκετο ἡ ἁγία Γραφὴ καὶ ἐγίνετο ἡ διδασκαλία· καὶ τρίτον εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τὰ ἄδυτα, τὸν τόπον τὸν ὡρισμένον εἰς τὴν τῆς ἀναιμάκτου θυσίας προσφορὰν καὶτοὺς τελοῦντας αὐτὴν ἱερεῖς·ὅστις ἐχωρίζετο ἀπὸ τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς ἐκκλησίας διὰπαραπετάσματος ἀμφιθύρων καὶ κιγκλίδων· ἐν αὐτῷ ἵστατο τὸ θυσιαστήριον ἤτοι ἡ ἁγία τράπεζα, καὶ ὁ θρόνος τοῦ ἐπισκόπου, καὶ περὶ αὐτὸν ἦσαν καθ' ἡμικύκλιον αἱ καθέδραι τῶν ἱερέων ἤτοι οἱ σύνθρονοι· ἔν τισι τῶν ἀρχαίων τῆς Καππαδοκίας ἐκκλησιῶν τῶν σωζομένων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρου σχήματος βλέπομεν καὶ τὸ σταυροειδές· καὶ ὁ μὲν Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος περιγράφει τὴν τῆς Διοκαισαρείας εἴτε Ναζιανζοῦ ἐκκλησίαν ὧδε πως(α)· «ἐπεὶ δὲ καὶ μνημόσυνον τῆς ἐκείνου (δηλ. τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Γρηγορίου) μεγαλοψυχίας ἔδει τῷ βίῳ καταλειφθῆναι, τί μᾶλλον ἔδει ἢ τὸν νεὼν τοῦτον, ὃν θεῷ τε ἤγειρε καὶ ἡμῖν; ὀλίγα μὲν τῷ λαῷ προσχρησάμενος, τὰ πλείω δὲ οἰκοθεν εἰσενεγκών, ἔργον οὐ σιωπῆς ἄξιον, μεγέθει μὲν ὑπὲρ τοὺς πολλούς, κάλλει δὲ σχεδὸν ὑπὲρ ἅπαντας, ὀκτὼ μὲν ἰσοπλεύροις εὐθείαις εἰς ἑαυτὸν ἀπαντῶντα, κιόνων δὲ καὶ στοῶν κάλλεσι δι' ὀρόφων, εἰς ὕψος αἰρόμενον, καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν πλάσμασιν οὐ λειπομένοις τῆς φύσεως, οὐρανῷ δὲ ἄνωθεν καταστράπτοντα, πηγαῖς δὲ φωτὸς πλουσίαις τὰς ὄψεις περιαυγάζοντα, ὥσπερ ἀληθῶς φωτὸς οἰκητήριον, δρόμοις τε ἀμφιθέτοις ὕλης τῆς λαμπροτάτης ἰσογωνίοις καλούμενον καὶ πολὺν τὸν ἐν μέσῳ τόπον περιλαμβάνουσι· πυλῶν δὲ καὶ προπυλαίων προλάμποντα χάρισι. καὶ πόρρωθεν τοὺς προσιόντας δεξιούμενον· καὶ οὕπω λέγω τὸν ἔξωθεν κόσμον λίθου τετραπέδου καὶ εἰς τρίχα συνηρμοσμένου κάλλος καὶ μέγεθος, ὅσος τε μαρμάρεος ἐν ἕδραις καὶ κεφαλίσιν, αἳ τὰς γωνίας διειλήφασιν· καὶ ὅσος ἐπιχώριος, μηδὲν τοῦ ξένου λειπόμενος, ζώνας τε πολυειδεῖς καὶ ποικίλας προβεβλημένας τε καὶ ἐνυφασμένας, ἀπὸ κρηπίδος εἰς κορυφὴν, ἥ ζημιοῖ τὸν θεατὴν

(α) Γρηγορ. Ναζ. Λόγ. ΙΘ'. σελ. 313. παράβλ. καὶ ἐπίστ. ΜΘ'. πρὸς Ὀλύμπ.

τὴν ὄψιν ὁρίζουσα· πῶς ἄν ὁ λόγος ἔργον τοσούτου χρόνου καὶ πόνου καὶ τοσαύτης χειρὸς οὕτως ἐν βραχεῖ παραστήσειεν, ἢ τοσοῦτον εἰπεῖν ἀρκέσει; ὅτι πολλῶν τὰς ἄλλας πόλεις κοσμούντων ἔργων, ἰδίων τε καὶ δημοσίων, τοῦτο καὶ μόνον ἴσχυσε διαβοήτους ἡμᾶς καταστῆσαι τοῖς πλείοσιν.» ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ἑτέρου ναοῦ τὴν ἵδρυσιν σπουδάζων καὶ αἰτῶν τεχνίτας πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ἐν Νύσσῃ τούτου μαρτυρίου περιγράφει αὐτὸ ἐκ τῶν προτέρων λέγων πρὸς τὸν Ἰκονίου Ἀμφιλόχιον «Ἤδημοι πέπεισμαι κατορθώσασθαι κατὰ θεοῦ χάριν τὴν ἐπὶ τῷ μαρτυρίῳ σπουδήν· εἰ θελήσειας πέρας τὸ σπουδαζόμενον ἔξει τῇ δυνάμει τοῦ θεοῦ ἔργον ποιεῖσθαι δυναμένου τὸν λόγον, ἢ ἄν εἴπῃ· ἐπειδὴ καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ὁ ἐναρξάμενος ἔργον ἀγαθὸν καὶ ἐπιτελέσει· παρακλήθητι καὶ ἐν τούτῳ μιμητὴς γενέσθαι τοῦ μεγάλου Παύλου καὶ εἰς ἔργον ἡμῖν προαγαγεῖν τὰς ἐλπίδας, καὶ τεχνίτας ἡμῖν τοσούτους πέμψαι, ὥστε ἱκανοὺς πρὸς τὸ ἔργον εἶναι· Γένοιτο δ' ἄν ἐκ συλλογισμοῦ τῇ τελειότητί σου γνώριμον, εἰς ὅσον μέτρον ἅπαν τὸ ἔργον συλλογισθήσεται, οὗ χάριν φανερόν σοι ποιῆσαι περάσομαι πᾶσαν τὴν κατασκευὴν διὰ τῆς τοῦ λόγου γραφῆς. Σταυρός ἐστι τοῦ εὐκτηρίου τὸ σχῆμα, τέσσαρσιν, ὡς εἰκός, οἴκοις ἁπανταχόθεν ἀναπληρούμενος· ἀλλὰ καταλαμβάνουσιν ἀλλήλας αἱ συμβολαὶ τῶν οἴκων, ὥσπερ ὁρῶμεν παντοχοῦ ἐν τῷ σταυροειδεῖ τύπῳ γενόμενον· ἀλλ' ἔγκειται τῷ σταυρῷ κύκλος ὀκτὼ γωνίαις διειλημμένος· κύκλον δὲ διὰ τὸ περιφερὲς ὠνόμασα τὸ ὀκτάγωνον σχῆμα, ὥστε τὰς δύο τοῦ ὀκταγώνου πλευράς, τὰς ἐκ διαμέτρου ἀλλήλαις ἀντικειμένας, δι' ἀψίδων τοῖς τετραχῇ παρακειμένοις οἴκοις τὸν ἐν τῷ μέσῳ συνάπτειν κύκλον· αἱ δὲ ἄλλαι τέσσαρες τοῦ ὀκταγώνου πλευραί, αἱ μεταξὺ τῶν τετραγώνων οἴκων διήκουσαι, οὐδὲ αὐταὶ κατὰ τὸ συνεχὲς εἰς οἴκους ἀποταθήσονται· ἀλλ' ἑκάστη τούτων ἡμικύκλιον περικείσεται κογχοειδῶς κατὰ τὸ ἄνω περὶ ἀψῖδος ἀναπαυόμενον ὥστε ὀκτὼ γενέσθαι ἀψῖδας τὰς πάσας, δι' ὧν ἐκ παραλλήλου τὰ τετράγωνά τε καὶ ἡμικύκλια πρὸς τὸ μέσον τὴν συνάφειαν ἔχει· ἔσωθεν δὲ τῶν διαγωνίων πεσσῶν ἰσάριθμοι παραστήσονται κίονες εὐκοσμίας τε καὶ ἰσχύος χάριν· ἀνέξουσι δὲ καὶ οὗτοι ὑπὲρ

ἑαυτῶν ἀψῖδας ταῖς ἔνδοθεν δι' ἴσου συγκατεσκευασμένας· ἄνω δὲ τῶν ὀκτὼ τούτων ἀψίδων διὰ τὴν συμμετρίαν τῶν ὑπερκειμένων θυρίδων, ὁ ὀκτάγωνος οἶκος ἐπὶ τέσσαρας αὐξηθήσεται πήχεις· τὸ δὲ ἀπ' ἐκείνου στρόβιλος ἔσται κωνοειδὴς, τῆς εἰλήσεως τὸ σχῆμα τοῦ ὀρόφου ἐκ πλατέος εἰς ὀξὺν σφῆνα κατακλειούσης· διάστημα δὲ κάτω τὸ πλάτος ἑκάστου τῶν τετραγώνων οἴκων ὀκτὼ πήχεσιν ἔσται, ἡμιολίῳ δὲ πλειονα εἰς τὸ μῆκος, ὕψος δὲ ὅσον ἡ ἀναλογία τοῦ πλάτους βούλεται· τοσοῦτον ἔσται καὶ ἐπὶ ἡμικυκλίων· ὡσαύτως ὅλον μὲν εἰς ὀκτὼ πήχεις τὸ μεταξὺ τῶν πεσσῶν διαμετρεῖται· ὅσον δὲ δώσει ἡ τοῦ διαβήτου περιγραφὴ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλευρᾶς πηγνυμένου τοῦ κέντρου καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς διαβαίνοντος, τοσοῦτο πλάτος ἕξει· τὸ δὲ ὕψος ἡ ἀναλογία τοῦ πλάτους καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσει· τὸ δὲ τοῦ τοίχου βάθος ἔσωθεν τῶν κατὰ τὸ ἐντὸς μεμετρημένων διάστημα τῶν τριῶν ποδῶν, ὅλον περιδραμεῖται τὸ ἔργον· ταῦτα σου τῆς ἀγαθότητος κατὰ σπουδῆς κατελήφησα τοῦτον ἔχων τὸν σκοπὸν, ὥστε σε διά τε τοῦ βάθους τῶν τοίχων καὶ διὰ τῶν ἐν μέσῳ διαστημάτων ἐπιγνῶναι δι' ἀκριβείας εἰς ὁ,τι κεφαλαίου τὸ μέτρον ὁ τῶν ποδῶν ἀριθμός· διότι περιδέξιός ἐστί σοι πάντων ἡ φρόνησις ὅπου περ ἂν θέλῃς, ἐν ἐκείνῳ κατὰ θεοῦ χάριν εὐοδουμένη· καὶ δυνατὸν ἔσται Σοι διὰ τῆς κατὰ λεπτὸν συναριθμήσεως ἐπιγνῶναι τὸ συναθροιζόμενον ἐκ πάντων κεφάλαιον, ὡς μήτε πλείονας, μήτε ἐνδέοντας τῆς χρείας ἡμῖν τοὺς οἰκοδόμους ἐκπέμψαι τούτου δὲ μάλιστα παρακλήθητι πολλὴν ποιήσασθαι τὴν φροντίδα ὡς εἶναί τινας ἐξ αὐτῶν καὶ τὴν ἀνυπόσκευον εἴλησιν ἐπισταμένους· ἔμαθον γὰρ ὅτι τοιοῦτο γινόμενον μονιμότερόν ἐστι τοῦ ἐπαναπαυομένου τοῖς ὑπερείδουσιν· ἡ γὰρ τοῦ ζύλου σπάνις εἰς ταύτην ἄγει ἡμᾶς τὴν ἐπίνοιαν, ὥστε λίθοις ἐρέψαι τὸ οἰκοδόμημα ὅλον διὰ τὸ μὴ παρεῖναι τοῖς τόποις ἐρέψιμον ὕλην· πεπείσθω δὲ ἡ ἀψευδής Σου ψυχὴ ὅτι τῶν ἐνταῦθά τινες τριάκοντά μοι τεχνίτας συνέθεντο εἰς τὸν χρύσινον ἐπὶ τῷ τετραπεδικῷ ἔργῳ, δηλαδὴ καὶ τῆς τετυπωμένης τροφῆς τῷ χρυσίνῳ ἀκολουθούσης· ἡμῖν δὲ ἡ τοιαύτη πῶν λίθων οὐ πάρεστιν, ἀλλ' ὀστρακίνη πλίνθος ὕλη τοῦ οἰκοδομήματος ἔσται καὶ οἱ περιτυχόντες λίθοι· ὡς μὴ εἶναι αὐ-

τοῖς ἀνάγκην τρίβειν τὸν χρόνον ἐν τῷ τὰ μέτωπα τῶν λίθων συγχέειν ἐναρμονίως πρὸς ἄλληλα· ἐγὼ δὲ κατὰ τὴν τέχνην καὶ κατὰ τὴν περὶ τὸν μισθὸν εὐγνωμοσύνην ἐπίσταμαι τοὺς αὐτόθεν κρείττους εἶναι τῶν ἐνταῦθα κατεμπορευομένων τῆς χρείας ἡμῶν· τὸ δὲ τῶν λιθοξόων ἔργον οὐ μόνον ἐν τοῖς κίοσίν ἐστι τοῖς ὀκτὼ, οὓς χρὴ αὐτοὺς τῷ καλλωπισμῷ βελτιῶσαι, ἀλλὰ βωμοειδεῖς σπείρας ἀπαιτεῖ τὸ ἔργον καὶ κεφαλίδας διαγλύφους κατὰ τὸ Κορίνθιον εἶδος· καὶ εἴσοδος ἐκ μαρμάρων τῷ καθήκοντι κόσμῳ κατειργασμένων· καθυπερκείμενα τούτων θυρώματα τοιαύταις γραφαῖς τισι, καθὼς ἔθος ἐστὶν, εἰς κάλλος κατὰ τὴν τοῦ γεισίου προβολὴν ἐξησκημέναις· ὧν πάντων αἱ μὲν ὕλαι δῆλον ὅτι παρ' ἡμῶν πορισθήσονται, τὸ δὲ ἐπὶ τῇ ὕλῃ εἶδος ἡ τέχνη δώσει· πρὸς τούτοις δὲ καὶ κατὰ τὸ περίστωον κίονες οὐχ ἧττους ὄντες τῶν τεσσαράκοντα· λαξοϊκὸν ἔργον καὶ οὗτοι πάντες ἐσίν· εἰ τοίνυν ἐνέφηνεν ὁ λόγος δι' ἀκριβείας τὸ ἔργον, δυνατὸν οὖν γένοιτό Σοι τῇ ὁσιότητι κατιδούσῃ τὴν χρείαν, διὰ πάντων ἡμῖν παρασχεῖν τὸ ἐπὶ τοῖς τεχνίταις ἀμέριμνον εἰ δὲ μέλλοιτο πρὸς ἡμᾶς ὁ τεχνίτης συντίθεσθαι, προκείσθω εἴπερ οἷόν τε φανερὸν μέτρον τοῦ ἔργου τῇ ἡμέρᾳ, ἵνα μὴ ἄπρακτος παρελθὼν τὸν χρόνον, μετὰ ταῦτα μὴ ἔχων ἐπιδεῖξαι τὸ ἔργον, ὡς τοσαύταις ἡμῖν ἐργασάμενος τὸν ὑπὲρ αὐτῶν μισθὸν ἀπαιτῇ· οἶδα δὲ ὅτι μικρολόγοι τινὲς τοῖς πολλοῖς δόξομεν, οὕτω περὶ τὰς συνθήκας διακριβούμενοι· ἀλλὰ παρακλήθητι συγγνώμην ἔχειν· ὁ γὰρ μαμωνᾶς ἐκεῖνος πολλὰ πολλάκις παρ' ἡμῶν ἀκούσας κακῶς, τέλος ἀπώκνησεν ἑαυτὸν ἡμῶν ὡς πορρωτάτω, μισήσας, οἶμαι, τὴν ἀεὶ γινομένην κατ' αὐτοῦ φλυαρίαν· καί τινι χάσματι ἀδιαβάτῳ, τῇ πενίᾳ λέγω, ἑαυτὸν ἡμῶν διετείχισεν, ὡς μήτε ἐκεῖνον πρὸς ἡμᾶς ἐλθεῖν, μήτε ἡμᾶς πρὸς ἐκεῖνον διαπερᾶσαι· τούτου χάριν περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν τεχνιτῶν, ὥστε δυνηθῆναι πρὸς τὴν προκειμένην ἡμᾶς ἐξαρκέσαι σπουδὴν μὴ κωλυθέντας τῇ πενίᾳ, τῷ ἐπαινετῷ καὶ εὐκταίῳ κακῷ· ἀλλὰ τούτους μέν τι καὶ παιδιᾶς καταμέμικται· Σὺ δέ μοι, ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ κτλ» (α)· ἐν τοῖς ἐν Καππαδοκίᾳ διαπρεπεστάτοις ναοῖς διέπρε-

(α) Γρηγορ. Νύσσ. ἐπιστ. ΚΕ'.

πε μάλιστα ὁ περίβλεπτος τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου μητροπολιτικὸς τῆς Καισαρείας ναὸς, ἐν ᾧ ὁ Οὐρανοφάντωρ τὰ θεῖα τοῦ θείου Σωτῆρος λόγ.α δια φωνῆς σάλπιγγος τρανωτέρας καὶ λέξεως καθαρᾶς καὶ εὐσήμου εἰς τὸ εὐσεβὲς πλήρωμα ἐκήρυττε, νῦν μὲν τὰ τῆς κτίσεως μεγέθη ἀξίως ὑψιγορῶν, νῦν δὲ τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας θεηγόρως σαλπίζων, καὶ ταῖς τῶν στερρῶν λογισμῶν ἀνάγκαις τὸν Εὐνόμιον ἄγχων· πλῆθος δὲ μαρτυρίων, ναῶν πρὸς τιμὴν μαρτύρων ἐγειρομένων, ἐκόσμουν τὰς θέσεις, ἐν αἷς τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἔλαβον οἱ πανεύφημοι· ἕτεροι δὲ ναοὶ πρὸς τιμὴν τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς νέας Διαθήκης ἁγίων ἀνεγείροντο ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων (α)· ἐκοσμοῦντο δὲ οἱ ναοὶ οὗτοι, ἐκτὸς τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἀναθημάτων καὶ διὰ μωσαϊκῶν ἐντέχνως ἐπὶ τῶν τοιχῶν συνηρμοσμένων, ὡς ἄχρι τοῦδε πλῆθος τούτων ἐξάγονται ἐκ τῶν ἐρειπίων τῶν ἐπὶ τοῦ Διδύμου, ἤτοι τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, δύω ἐκκλησιῶν, τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου· πρὸς δὲ ἐκόσμουν τὰς ἐκκλησίας μάλιστα μὲν εἰκόνες τῶν ὑπὲρ τῆς πίστεως μαρτυρησάντων ἁγίων ἀνδρῶν· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς ἱερᾶς τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης οὐκ ὀλίγα παρελαμβάνοντο· ἔμελλον δὲ αἱ εἰκόνες αὗται νὰ χρησιμεύωσιν οὐχὶ

(α) «αἱκορυφαὶ τῶν ὀρέων ἐκλέχθησαν ἀνέκαθεν παρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ πρὸ Χριστοῦ μὲν, ἀλλ' ἐξαιρέτως παρὰ τῶν χριστιανῶν, πρὸς ἀνέγερσιν ἐπ' αὐτὰς ἱερῶν θυσιαστηρίων· μαρτύριον δὲ τῆς ἀληθείας ταύτης τὰ διασωζόμενα ἐρείπια ἐπάνω τῶν κορυφῶν καὶ αὐτῶν τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης καὶ τῶν νήσων· ὁ τῶν ὀρέων ἀὴρ ἀναμφιβόλως ἔχει ἱερόν τι, τὸ καθαρίζον τὴν καρδίαν. Σεβαστὴ τῷ ὄντι ἡ τοιαύτη ἀρχαιότης ἡ ἀνεγείρασα ἱεροὺς Ναοὺς ἐπὶ τὰ ὄρη διότι τὰ ἱερὰ θυσιαστήρια δέον νὰ διαχωρίζωνται καὶ νὰ ἀφίστανται ἀπὸ τὰς ποικίλας γηΐνους ἀκαθαρσίας, μακρὰν αὐτὰ τῶν θορύβων τοῦ κόσμου ἵνα μὴ ὁ ταραχώδης πάταγος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων συγχέῃ ἀκουόμενος τὰ ἁγιαστήρια, ὅπου ὁ ἀναχωρητὴς προσεύχεται.» Κωνσταντινίας σελ. 232.

μόνον εἰς αὔξησιν τῆς πίστεως τῶν εὐσεβῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ζῶσαν διδασκαλίαν τῶν ἀγαθῶν ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ διδαχθῶσιν ἐκ τῶν βιβλίων. (α)

(α) Πρὶν εἰσαχθῶσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας εἰκόνες, οἱ χριστιανοὶ εἶχον ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν τῷ κατ' οἶκον βίῳ αὐτῶν διάφορα θρησκευτικῶν ὑποκειμένων σύμβολα· οὕτως εἶχον ἐπὶ τῶν ποτηρίων καὶ τῶν δακτυλίων τὴν εἰκόνα ποιμένος, φέροντος ἐπὶ τῶν ὤμων ἀμνὸν (σύμβολον τοῦ Σωτῆρος τοῦ σώζοντος τοὺς ἁμαρτωλοὺς,) ἢ περιστερὰν (σύμβολον τοῦ ἁγίου Πνεύματος,) ἢ ἰχθὺν (σύμβολον τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος.) ἢ ναῦν οὐριοδρομοῦσαν (σύμβολον τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας,) ἢ λύραν (σύμβολον τῆς πνευματικῆς τῶν χριστιανῶν χαρᾶς,) ἢ ἄγκυραν πλοίου (σύμβολον τῆς χριστιανικῆς πίστεως) καὶ τὰ παρόμοια· τὴν δὲ κοινὴν παρὰ πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς χρῆσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ περιγράφει Ἰωάννης ὁ χρυσόστομος ὡς ἑξῆς «τὸ ἐπάρατον τοῦτο καὶ ἀπευκτὸν, τὸ τῆς ἐσχάτης τιμωρίας σύμβολον, νῦν γέγονε ποθεινὸν καὶ ἐπέραστον· οὐδὲ γὰρ οὕτω στέφανος βασιλικὸς καλλωπίζει κεφαλὴν, ὡς σταυρὸς παντὸς κόσμου τιμιώτερος ὤν· καὶ ὃ ἅπαντες ἐπεφρίκεσαν πρώην, τούτου νῦν τὸ σχῆμα οὕτως ἐστὶν ἅπασι περιμάχητον, ὡς παντα χοῦ τοῦτο εὑρίσκεσθαι, παρὰ ἄρχουσι, παρὰ ἀρχομένοις, παρὰ γυναιξὶ, παρὰ ἀνδράσι, παρὰ παρθένοις, παρὰ γεγαμημέναις, παρὰ δούλοις, παρὰ ἐλευθέροις· καὶ γὰρ συνεχῶς αὐτὸ ἅπαντες ἐγχαράττουσιν ἐπὶ τοῦ τῶν μελῶν ἡμῶν ἐπισημοτέρου μέρους, καὶ ὥσπερ ἐν στήλῃ ἐπὶ τοῦ μετώπου καθ' ἑκάστην ἡμέραν διατυπούμενον περιφέρουσιν οὗτος ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ οὗτος ἐν ταῖς τῶν Ἱερέων χειροτονίαις, οὗτος πάλιν μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τὸ μυστικὸν δεῖπνον διαλάμπει· τοῦτον πανταχοῦ χορεύοντα ἴδοι τις ἄν, ἐν οἰκίαις, ἐν ἀγοραῖς, ἐν ἐρημίαις, ἐν ὁδοῖς, ἐν ὄρεσιν, ἐν νάπαις. ἐν βουνοῖς, ἐν θαλάττῃ καὶ πλοίοις καὶ νήσοις· ἐν κλίναις, ἐν ἱματίοις ἐν ὅπλοις καὶ ἐν παστάσιν, ἐν συμποσίοις, ἐν σκεύεσιν ἀργυροῖς, ἐν χρυσέοις, ἐν μαργαρίταις, ἐν τοίχων γραφαῖς, ἐν σώμασιν ἀλόγων πολλὰ πεπονηκότων, ἐν σώμασιν

§. 108. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἀνήγειραν οἱ Καισαρεῖς πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ μεγάλην καὶ περίβλεπτον, ἥν κατὰ τὸ 1067 μετὰ τὴν πτῶ-

ὑπὸ δαιμόνων πολιορκουμένοις, ἐν πολέμοις, ἐν εἰρήνῃ, ἐν ἡμέραις, ἐν νυξίν, ἐν τρυφώντων χορείαις, ἐν σκληραγωγουμένων φρατρίαις·» (ὁμιλ. πρὸς Ἰνδ. καὶ Ἕλλην. Τόμ. Α. σελ. 571·) Εἶδες δ' ἄν, ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος ἐν βίῳ Κωνσταντίνου, ἐπὶ μέσων ἀγορῶν κειμέναις κρήναις τὰ τοῦ καλοῦ ποιμένος σύμβολα, τόν τε Δανιὴλ σὺν αὐτοῖς λέουσιν ἐν χαλκῷ πεπλασμένον· ἀπεικονίζοντο δὲ καὶ μάρτυρες, καθὼς ἐκφράζεται ὁ Ἀμασείας Ἀστέριος περὶ τῆς εἰκόνος τῆς παρθενομάρτυρος Εὐφημίας ὑπομιμνήσκης τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Διοκλητιανοῦ «ὁ ζωγράφος εὐσεβῶς καὶ αὐτὸς διὰ τῆς τέχνης κατὰ δύναμιν πᾶσαν τὴν ἱστορίαν ἐν σινδόνι χαράξας, αὐτοῦ που περὶ τὴν θήκην ἱερὸν ἀνέθηκε θέαμα· ἔχει δὲ ὧδε τὸ φιλοτέχνημα· ὑψηλὸς ἐπὶ θρόνου καθίδρυται δικαστής, πικρὸν καὶ δυσμενὲς βλέπων εἰς τὴν παρθένον· οἱ μὲν τῶν ὑπομνημάτων ὑπογραφεῖς δέλτους φέροντες καὶ γραφίδας, ὧν θάτερος ἀναρτήσας ἀπὸ τοῦ κηροῦ τὴν χεῖρα, βλέπει πρὸς τὴν κρινομένην, σφοδρὸν ὅλως ἐκκλίνας τὸ πρόσωπον, ὥσπερ παρακελευόμενος γεγωνότερον λαλεῖν, ἵνα μὴ κάμνων περὶ τὴν ἀκοήν, ἐσφαλμένα γράφῃ καὶ ἐπιλήψιμα· ἕστηκε δὲ ἡ παρθένος ἐν φαιῷ χιτῶνι, καὶ φιλοσοφίαν σημαίνουσα. . . Ἄγουσι δὲ αὐτὴν πρὸς τὸν ἄρχοντα δύο στρατιῶται, ὁ μὲν ἕλκων ἐπὶ πρόσω, ὁ δὲ κατόπιν ἐπείγων κεκραμένον τῆς παρθένου τὸ ἦθος αἰδοῖ καὶ στερρότητι· νεύει μὲν γὰρ εἰς γῆν, ὥσπερ ἐρυθριῶσα τὰς ὄψεις τῶν ἀρρένων. . . προβαινούσης δὲ εἰς τὸ πρόσω τῆς μιμήσεως, ἡμιοί τινες, ἐν χιτωνίσκοις γυμνοί, ἤδη ἤρχοντο τοῦ ἔργου· καὶ ὁ μὲν δραξάμενος τῆς κεφαλῆς, καὶ ἀνακλίνας εἰς τὸ κατόπιν, παρεῖχε τῷ ἑτέρῳ εὐτρεπὲς εἰς τιμωρίαν τῆς παρθένου τὸ πρόσωπον· ὁ δὲ παραστὰς, ἐξέκοπτε τῶν ὀδόντων· σρύρα δὲ καὶ τέρεζον φαίνεται τῆς τιμωρίας τὰ ὄργανα· δακρύω δὲ τὸ ἐντεῦθεν, καί μοι τὸ πάθος ἐπικόπτει τὸν λόγον· τὰς γὰρ τοῦ αἵματος σταγόνας οὕτως ἐναργῶς ἐπέχρωσεν ὁ ζωγράφος ὥστε εἴποις ἂν προ-

σιν τοῦ Ρωμανοῦ Διογένους ὁ Ἀλπ. Ἀρσλὰν ἑλὼν τὴν Καισάρειαν καὶ πολλοὺς τῶν πολιτῶν σφαγῇ παραδοὺς περιεσύλησε. Μεταξὺ δὲ τῶν ἁρπαγέντων ὑπ' αὐτοῦ ἐπίσημος καὶ ἀξιολογωτάτη ἦν ἡ σορὸς ἥ θήκη τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου Βασιλείου. ἀ-

χεῖσθαι τῶν χειλέων ἀληθῶς καὶ θρηνήσας ἀπέλθοις. Δεσμωτήριον μετὰ ταῦτα. καὶ πάλιν ἡ παρθένος σεμνὴ ἐν τοῖς ραιοῖς ἱματίοις κάθηται, μόνη ἐκτείνουσα τὰ χεῖρε πρὸ οὐρανόν. . . εὐχομένη δὲ ταύτῃ φαίνεται ὑπὲρ κεφαλῆς τὸ σημεῖον (τοῦ σταυροῦ.) ὅ δὴ νόμος χριστιανοῖς προσκυνεῖν τε καὶ ἐπιγράφεσθαι. . . εὐθὺς γοῦν καὶ μετ' ὀλίγον πῦρ ἀλλαχοῦ σφοδρὸν ὁ ζωγράφος ἀνῆψεν, ἐρυθρῷ χρώματι ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπιλαμφθέντι σωματοποιήσας τὴν φλόγα· ἵστησι δὲ μέσην αὐτὴν. τὰς μὲν χεῖρας πρὸς οὐρανὸν διαπλώσασαν, ἀχθηδόνα δὲ οὐδεμίαν ἐπιφέρουσαν τῷ προσώπῳ. ἀλλὰ τοὐναντίον γεγηθυῖαν ὅτι πρὸς τὴν ἀσώματον καὶ μακαρίαν ἐξελήλυθε ζωήν» (Ἀστέρ. Ἀμασ. ἔκφρασ. εἰς Εὐφημίαν τὴν μάρτυρα·) λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος «εἶδον πολλάκις ἐπιγραφῆς εἰκόνα τοῦ πάθους, καὶ οὐκ ἀδακρυτὶ τὴν θέαν παρῆλθον ἐναργῶς τῆς τέχνης ὑπ' ὄψιν ἀγούσης τὴν ἱστορίαν» (Γρηγορ. Νύσσ. περὶ θεότητ. υἱοῦ καὶ Πνεύματ.) ὁ αὐτὸς ἀλλαχοῦ λέγει «ἐπέχρωσε δὲ καὶ ζωγράφος τὰ ἄνθη τῆς τέχνης ἐν εἰκόνι διαγραψάμενος τὰς ἀριστείας τοῦ μάρτυρος, τὰς ἐνστάσεις, τὰς ἀγηδόνας, τὰς θηριώδεις τῶν τυράννων μορφὰς, τὰς ἐπηρείας, τὴν φλογοτρόφον ἐκείνην κάμινον, τὴν μακαριωτάτην τελείωσιν τοῦ ἀθλητοῦ, τοῦ ἀγωνοθέτου Χριστοῦ τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς τὸ ἐκτύπωμα, πάντα ἡμῶν ὡς ἐν βιβλίῳ τινὶ γλωττοφόρῳ διὰ χρωμάτων τεχνουργησάμενος, σαφῶς διηγόρευσε τοὺς ἀγῶνας τοῦ μάρτυρος καὶ ὡς λειμῶνα λαμπρὸν τὸν νεὼν κατηγλάϊσεν· οἶδε καὶ γραφὴ σιωπῶσα ἐν τοίχῳ λαλεῖν καὶ τὰ μέγιστα ὠφελεῖν» (Γρηγ. Νύσσ. εἰς Θεόδ. Τίρων. λόγ.) καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐκκλησίας· ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς τοῦ Σωτῆρος χρόνοις, ὡς ἐθνικὴ ἡ αἱμορροοῦσα, δὲν ἠρκέσθη ὅπως οἱ Χριστιανοὶ διὰ χρωμάτων καὶ γραφῶν ἱστόρουν τὰς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, τῆς θεομήτορος καὶ τῶν ἀποστόλων, οὕτω καὶ αὕτη νὰ ζωγραφήσῃ

ριστούργημα χρυσοχοϊκῆς χρυσῷ καὶ μαργαρίταις καὶ λίθοις ἐξειργασμένη πολυτίμοις· περιγραφὴν δὲ αὐτῆς κατέλιπεν, ὡς λέγει ὁ Τεξιέρος. ὁ ἱστορικὸς Μιργούντιος· αἱ δὲ πύλαι τοῦ ναοῦ ἐστάλησαν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν ὡς τρόπαιον· ἔξω δὲ τῆς

τὸν Σωτῆρα διὰ γραφίδος καὶ χρωμάτων, ἀλλ' ἀνήγειρε πρὸς τιμὴν αὐτοῦ χαλκοῦν ἀνδριάντα ἐν Πανεάδι, ἤγουν τῇ Φιλίππου Καισαρείᾳ, καθὼς ῥητῶς λέγει ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος «τὴν γὰρ αἱμορροοῦσαν ἥνεκ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων πρὸς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τοῦ πάθους εὑρέσθαι ἀπαλλαγὴν μεμαθήκαμεν, ἐνθένδε ἔλεγον ὁρμᾶσθαι· τόν τε οἶκον αὐτῆς ἐπὶ τῆς πόλεως δείκνυσθαι, καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰς αὐτὴν εὐεργεσίας θαυμαστὰ τρόπαια παραμένειν· ἑστάναι γὰρ ἐφ' ὑψηλοῦ λίθου πρός μὲν ταῖς πύλαις τοῦ αὐτῆς οἴκου, γυναικὸς ἐκτύπωμα χάλκεον ἐπὶ γόνυ κεκλιμένον, καὶ τεταμέναις ἐπὶ τὸ πρόσθεν ταῖς χερσὶν, ἱκετευούσῃ ἐοικός· τούτου δὲ ἄντικρυς ἄλλο τῆς αὐτῆς ὕλης ἀνδρὸς ὄρθιον σχῆμα, διπλοΐδα κοσμίως περιβεβλημένον, καὶ τὴν χεῖρα τῇ γυναικὶ προτεῖνον, οὗ παρὰ τοῖς ποσὶν ἐπὶ τῆς στήλης αὐτῆς, ξένον τι βοτάνης εἶδος φύειν, ὅ μέχρι τοῦ κρασπέδου τῆς τοῦ χαλκοῦ διπλοΐδος ἀνιὸν, ἀλεξιφάρμακόν τι παντοίων νοσημάτων τυγχάνει. τοῦτον δὲ τὸν ἀνδριάντα, εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ φέρειν ἔλεγον· ἔμενε δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς, ὡς καὶ ὄψει παραλαβεῖν ἐπιδημήσαντας, αὐτοὺς τῇ πόλει. . .» (Εὐσεβ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Ζ'. 18.) ὅθεν καὶ οἱ θεῖοι πατέρες ἐκ διαδοχῆς παραλαβόντες παρὰ τῶν Ἀποστόλων τὴνἀνιστόρησιν τῶν εἰκόνων τῶν ἁγίων καὶ αὐτοὶ παρεδέχοντο αὐτὰς καὶ πρὸς ἄλλους συνίστων· «Δέχομαι καὶ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, προφήτας καὶ μάρτυρας, καὶ εἰς τὴν πρὸς θεὸν ἱκεσίαν τούτους ἐπικαλοῦμαι, τοῦ δι' αὐτῶν, ἤγουν διὰ τῆς μεσιτείας αὐτῶν, ἵλεών μοι γενέσθαι τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν, καὶ λύτρον μοι τῶν πταισμάτων γενέσθαι καὶ δοθῆναι· ὅθεν καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν εἰκόνων αὐτῶν τιμῷ καὶ προσκυνῶ, κατ' ἐξαίρετον τούτων παραδεδομένων ἐκ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ οὐκ ἀπηγορευμένων, ἀλλ' ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν τούτων ἀνιστορουμένων» λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος (ἐπιστ. ρξζ'.) ἐπειδὴ «ἡ τιμὴ

πόλεως παρὰ τὸ πτωχοτροφεῖον τοῦ Βασιλείου, ἐν ᾧ, ὡς λέγει ὁ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος νόσος ἐφιλοσοφεῖτο καὶ συμφορὰ ἐμακαρίζετο, ἦν ἐκτισμένη μεγαλοπρεπῶς παρὰ τοῦ Βασιλείου ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία (α)· ἐπίσης ἀξιόλογος ἦν καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀναλήψεως· κατὰ τὴν ἑορτὴν δὲ τῆς Ἀναλήψεως, ἥτις ἐν Καππαδοκίᾳ τῆς εἰκόνος ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει» (Βασιλ· ἐπιστ. τξ'.) ὅρα δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ παρ' ἡμῶν ἐκδοθείσῃ Πανοπλίᾳ πλείστας ὅσας ἐκ τῶν θείων γραφῶν περὶ τῆς τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκυνήσεως μαρτυρίας· καὶ ταῦτα δὲ ἐνταῦθα παρεκβατικώτερον ἐγράφησαν διὰ τοὺς νέους εἰκονομάχους, τοὺς περιάγοντας γῆν καὶ θάλασσαν ἐπὶ τῷ ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, οἵτινες δυστυχῶς ἤδη παρεισέδυσαν καὶ εἰς τὴν πατρίδα τοσούτων εὐσεβῶν καὶ περιφανῶν ἐν τῇ ὀρχαιότητι διὰ τὴν πίστιν Καππαδοκῶν καὶ πάντα λίθον κινοῦσι πρὸς σαγήνευσιν ἁπλοϊκῶν τινων καὶ ἀμαθῶν ἢ καὶ ἡμιμαθῶν.

(α) ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἀνεγινώσκετο τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Γρηγόριον:

«Ἦν ὅτε Χριστὸς ἵαυεν ἐφ' ὁλκάδος ἔμφυτον ὕπνον,
τετρήχει δὲ θάλασσα κυδοιμοτόκοισιν ἀήταις,
δείματί τε πλωτῆρες ἀνίαχον· ἔγρεο Σῶτερ,
ὀλλυμένοις ἐπάμυνον· ἄναξ δὲ κέλευεν ἀναστὰς
ἀτρεμέειν ἀνέμους καὶ κύματα καὶ πέλεν οὕτως·
ϑαύματι δὲ φράζοντο θεοῦ φύσιν οἱ παρεόντες.»

ὡσαύτως εἰς τὸν αὐτὸν ναὸν φέρονται ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ καὶ οἱ ἑξῆς ἐπίσης ἡρωϊκοὶ στίχοι:

«Ζωογόνων ἀρετῶν τετρακτύος εἰκόνα λεύσσων
σεῦε νόον πρὸς μόχθον ἑκούσιον· εὐσεβίης γὰρ
ἱδρῶτες δεδάασιν ἀγήραον ἐν βίον ἕλκειν.»

ἐπὶ δὲ τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως ἐπεγέγραπτο τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα ὅπερ πολλαχοῦ οὐκ εὐοδοῦται

«Νεύμασι θεσπεσίοισι μετάρσιος ἤλυθον ἄρδην
ἐν δόμον ἀχράντοιο, ἀμωμήτοιο, γυναικὸς
κεκλόμενοι μαθηταὶ ἀλλήλοισιν αἰγλήεντες,
οἱ μὲν ἀπ' ἀντολίης οἱ δ' ἑσπερίης γαίης
ἄλλοι μεσημβρίης, ἕτεροι βαῖνον δ' ἀπ' ἀρκτώων
διζήμενοι κηδεῦσαι σῶμα τὸ σωσικόσμοιον.»

(Ἀνθολογ. ἐπιγραμμ. βιβλ. Α'. §. 66 93. 94.)

δοκίᾳ, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον, Ἐπισωζομένη ἐκαλεῖτο, ἦγον λαμπρὰν πανήγυριν οἱ Καισαρεῖς συνερχόμενοι εἰς τὸν ναὸν τοῦτον· ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο λόγος περὶ τῆς ἑορτῆς ταύτης φέρε ἴδωμεν πῶς ἐκάλουν τὰς λοιπὰς ἑορτὰς καὶ πῶς καὶ πότε ἑώρταζον αὐτάς.

§. 109. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς δημιουργίας ἑώρταζον μὲν τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, οὐχὶ ὅμως ἰουδαϊκῶς καὶ τῶν ἐργασιῶν ἀπέχοντες, ἀλλὰ κατὰ τὰς διαταγὰς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου σπουδαιοτέρως αἶνον ἀναπέμποντες τῷ Θεῷ (α)· τὴν δὲ πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος τὴν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν Ἡλίου ἡμέραν, ὡς ἡμέραν ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἀφιέρουν ὅλως εἰς τὴν θείαν λατρείαν (β). Ἑώρταζον δὲ καὶ τὴν τετράδα ὡς κατ' αὐτὴν ἀποφασισθέντος τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν παρασκευὴν διὰ τὰ πάθη καὶ τὸν θάνατον τοῦ Σωτῆρος, συμβάντα κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν (γ)· τὸ Πάσχα ἐπαννηγύριζον συμφώνως ταῖς ἐκκλησίαις ἁπάσης τῆς Ἀσίας τῇ ιδ' ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς Νισὰν τρώγοντες ἀμνὸν εἰς μνήμην τοῦ δείπνου τοῦ Χριστοῦ· τῇ ἑπομένῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν ιδ' ἑώρταζον τὰ πάθη καὶ τῇ τρίτῃ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὀλίγον φροντίζοντες εἰ συνέπιπτεν εἰς οἱανδήποτε ἄλλην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος παρὰ τὴν Κυριακήν, ἄχρις οὗ ἐν Νικαίᾳ, ἐν ἔτει 325, συγκροτηθεῖσα οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀπεφάσισε νὰ καταργηθῇ ἡ ἀρχαία Ἰουδαϊκὴ συνήθεια, καὶ νὰ ἑορτάζηται ἡ μὲν μνήμη τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ πάντοτε καθ' ἡμέραν παρασκευὴν ἡ δὲ τῆς ἀναστάσεως, κατὰ Κυριακὴν μετὰ τὴν πρώτην πανσέληνον· τὸν δὲ χρόνον τοῦτον ἐγνωστοποίει πάντοτε κατὴν ἑορτὴν τῶν θεοφανίων διὰ γραμμάτων Πασχαλίων ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔνθα ἐγένετο ἀκριβέστατος περὶ τούτου ὑπολογισμὸς ὡς τῶν ἀστρονομικῶν καὶ

(α) Διαταγ. τῶν Ἀποστ. βιβλ. ϛ'. 59. βιβλ. ε'. 20. βιβλ. ζ'. 23. βιβλ. η'. 33—Λαοδικ. Σύνοδ. Καν. κθ'.

(β) Πραξ. Κ'. 7. Πρὸς Κορινθ. Α'. ιϛ'. 2—Ἰουστίν. Ἀπολογ. Α'. κεφ. 67. —Σωζόμεν. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. α'. 8.

(γ) Αὐτόθ. βιβλ. ε'. 22. —Χρυσόστομ. Ὁμιλ. ε'. εἰς τὴν πρὸς Τιμόθ. Α'. τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς καταλείψαντ· τὴν ἐκκλησίαν.

καὶ μαθηματικῶν γνώσεων ἐνταῦθα μάλιστα ἐξηπλωμένων (α)· τῆς λαμπροφόρου τοῦ Πάσχα ἑορτῆς προηγεῖτο νηστεία, ἧς ὁ χρόνος ἦν ἀπροσδιόριστος (β)· λέγεται δὲ αὕτη ἡ πρὸ τοῦ Πάσχα νηστεία τεσσαρακοστὴ, ἐπειδὴ ἐγίνετο κατὰ μίμησιν τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ νηστείας τοῦ Χριστοῦ, πειραζομένου ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Νηστεύοντες οἱ Χριστιανοὶ, ἔτρωγον μόνον ἅπαξ τῆς ἡμέρας, ἤτοι μετὰ τὴν ἐννάτην, ἀπεχόμενοι οἴνου καὶ κρέατος, καὶ καταλύοντες ὄσπρια, τινὲς δὲ καὶ ἰχθύδια· πολλοὶ ἐφύλαττον τὴν ὠμοφαγίαν καὶ ξηροφαγίαν, καὶ ἕτεροι διὰ μόνου ἄρτου καὶ ὕδατος ἐνήστευον (γ)· τὸ τέλος τῆς Τεσσαρακοστῆς ἀπετέλει, ἡ ἑβδομὰς ἥτις διὰ τὰ κατ' αὐτὴν μεγάλα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητος συμβεβηκότα ὠνομάσθη Ἑβδομὰς ἡ μεγάλη, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων καὶ τελευτῶσα εἰς τὸ μέγα Σάββατον (δ) ἐκ τῆς ἑβδομάδος ταύτης διεκρίνετο μάλιστα ἡ πέμπτη καθ' ἣν ἐπαννηγυρίζετο ἡ μνήμη τοῦ τελευταίου δείπνου τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ἡ τῆς συστάσεως τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας· διεκρίνετο προσέτι καὶ ἡ παρασκευὴ, καθ' ἣν ἑωρτάζετο ἡ μνήμη τῶν παθῶν καὶ τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῷ κοιμητηρίῳ εἰς μνήμην τῆς ἔξω τῶν πυλῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ γενομένης σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ ἔθεν καὶ Ἡμέρα τοῦ σταυροῦ ἐλέγετο (ε)· ἐλάμβανε δὲ πέρας ἡ μεγάλη ἑβδομὰς κατὰ τὸ μέγα Σάββατον, ὅτε ἐβαπτίζοντο πολλοὶ, καὶ τὸ ἑσπέρας ἐτελεῖτο ἐν ταῖς πόλεσι φωταγωγία, πάντες ἔτρεχον εἰς τὰς ἐκκλησίας μετὰ φώτων καὶ ἄγρυπνον ἀνέμενον τὴν ἀνατολὴν τῆς κοινὴν χαρὰν ἀναγγελλούσης ἐκείνης πρωΐας τῆς ἀναστάσεως, ὡς λέγει ὁ θεολόγος Γρηγόριος «Καλὴ μὲν καὶ ἡ χθὲς ἡμῖν λαμπροφορία καὶ φωταγωγία, ἣν ἰδίᾳ

(α) Σωκράτ. ἐκκλ. ἱστορ. λιβλ. α'. κεφ. 9— Ἀντιοχ. σύνοδ. Καν. Α'.

(β) Εὐσέβ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. ε'. κεφ. 24. — Διονύσ. Ἀλεξανδρ· ἐν τῇ πρὸς Βασιλείδ. ἐπιστ. κεφ α'. — Σωκράτ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. ε'. κεφ. 22.

(γ) Αὐτόθ. καὶ Χρυσόστομ. ὁμιλ. δ'. εἰς τοὺς ἀνδριάντ. παρβλ. καὶ Εὐαγγελ. κήρυκ. ἔτ. Β'.

(δ) Χρυσόστομ Ὁμιλ. λ'. εἰς τὴν Γένεσ.

(ε) ὁ αὐτ. ὁμιλ. εἰς τὸ ὄνομ. τοῦ κοιμητηρ. καὶ εἰς τὸν σταυρ. τοῦ Σωτῆρ.

τε καὶ δημοσίᾳ συνεστησάμεθα· πᾶν γένος ἀνθρώπων. . . δαψιλεῖ τῷ πυρὶ καταφωτίζοντες» (α)· τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἡ ἀπόδοσις ἐγίνετο τὴν ἀμέσως ἑπομένην Κυριακήν, Κυριακὴν τοῦ Ἀντιπάσχα, ἥτις ἐκαλεῖτο καὶ Κυριακὴ Καινή, καὶ ἅπασα δὲ τοῦ Πάσχα ἡ ἑβδομὰς ἐλέγετο διακαινήσιμος, δι' ὅλης δὲ ταύτης τῆς ἑβδομάδος, ἀπὸ τοῦ μεγάλου Σαββάτου, οἱ νεωστὶ βαπτισθέντες ἐφόρουν λευκὰ ἱμάτια καὶ ἀπετέλουν ἴδιον τμῆμα τῆς κοινότητος τὴν δὲ Καινὴν Κυριακὴν ἐκδυόμενοι τὰ λευκὰ ἐνδύματα προσετίθεντο εἰς τοὺς λοιποὺς πιστοὺς (β)· μετὰ τεσσαράκοντα ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἡμέρας ἐπανηγυρίζετο ἡ ἡμέρα τῆς Ἀναλήψεως, ἥτις ἐν Καππαδοκίᾳ ἐκαλεῖτο Ἐπισωζομένη (γ)· τὴν δὲ πεντηκοστὴν ἑώρταζον εἰς μνήμην τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος(δ). καθ' ὅλον δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ὡς καὶ ἐν ἁπάσῃ τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἀνεγινώσκοντο ἐν τῇ λειτουργίᾳ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων εἰς μαρτυρίαν τῶν ὅσα ὁ ἀναστὰς καὶ ἐν δόξῃ ἀναληφθεὶς Χριστὸς ἐνήργησε διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· κατὰ δὲ τὸν Ἰανουάριον μῆνα ἐτελεῖτο ἡ ἐπὶ γῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσία εἴτ' οὖν τὰ Γενέθλια ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐπιφάνεια ἢ Ἐπιφάνια, καὶ Ἅ γ ι α Φ ῶ τ α· τὸ μὲν πρῶτον ὄνομα, ἐπειδὴ Θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη (ε)· τὸ δὲ δεύτερον, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν κατηχουμένων κατὰ τὴν ἡμέραν

(α) Γρηγ. Ναζιανζ. Λόγ. ὁ'. εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα.

(β) Ἔχει ὁ Ναζιανζ. Γρηγορ· λόγον διὰ τὴν Καινὴν ταύτην ἑορτὴν, καθ ἣν ἐγένοντ καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ πλησίον τῆς Ναζιανζοῦ κειμένου ναοῦ τοῦ ἁγίου Μάμαντος οὗ τὴν πανήγυριν κατ' ἔτος ἐτέλουν τὴν ἡμέραν ταύτην.

(γ) Ἔχει λόγον δι' αὐτὴν ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ὃν ἐξεφώνησεν ἐν τῇ κατὰ' Καισάρειαν ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀναλήψεως· τὴν ἡμέραν ταύτην εἴδομεν ὅτι ἐκάλουν οἱ Καππαδόκαι Ἐπισωζομένην, ὡς τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας (κατὰ σάρκα) τοῦ Σωτῆρος· νομίζω δὲ ὅτι καὶ ἡ λέξις Ὑστερνὴ ἡ εἰδομένη παρὰ τῶν ἐν Φλαβιανοῖς Χριστιανῶν, οἵτινες ἰδίᾳ ἑορτάζουσιν αὐτὴν ἐν τόπῳ καλουμένῳ Πέλεμε, ἔνθα ὑπάρχει ναὸς τῆς Ἀναλήψεως, ἐντεῦθεν διέμεινε.

(δ) φαίνεται ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Καισαρείας καὶ τῶν περιχώρων ἐτέλουν τὴν ἐκκλησιαστικὴν σύναξιν τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ὡς ἡ συνήθεια αὕτη σώζεται.

(ε) Χρυσόστομ. ὁμιλ. εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκ. — πραβλ. τοῦ αὐτοῦ ὁμιλ. εἰς τὸν μακάρ. Φιλογόν. §. 3.

ταύτην, ὡς ἡμέραν τῆς τοῦ Κυρίου ἐν Ἰορδάνῃ βαπτίσεως, ἐσπούδαζον νὰ βαπτισθῶσι καὶ φωτισθῶσι (α)· συνεωρτάζοντο οὖν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ, ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων, ἡ βάπτισις τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ καὶ τὸ ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας· ἐχωρίσθη δὲ ἡ ἑορτὴ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως μετὰ τὰ μέσα τῆς δ' ἑκαντονταετηρίδος καὶ ἀπὸ τοῦ 370 περίπου ἑορτάζεται καὶ ἐνταῦθα, τῇ κε' Δεκεμβρίου· ἐπανηγυρίζετο δὲ καὶ ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου ἰδίᾳ λίαν λαμπρῶς ἐν Καισαρείᾳ ἐν τῇ πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἐκκλησίᾳ· ἐπίσης ἑωρτάζοντο καὶ αἱ λοιπαὶ ἑορταὶ τῆς Θεοτόκου καὶ αἱ μνῆμαι τῶν μαρτύρων, μάλιστα δὲ τῶν ἐχόντων ναοὺς πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἐγηγερμένους ἰδίᾳ ἐν Καισαρείᾳ λαμπρὰ πανήγυρις ἐτελεῖτο τῇ γ' Ἰανουαρίου πρὸς μνήμην Γορδίου τοῦ μάρτυρος στρατιώτου ἐν Καισαρείᾳ καὶ μαρτυρήσαντος ἐν αὐτῇ, ὃν καὶ ὑπερεγκωμιάζει ὁ Βασίλειος ἐν τῷ ΙΗ'. λόγῳ αὐτοῦ· τῇ δὲ θ'. Μαρτίου ἐτελεῖτο ἐπίσης πανήγυρις μεγάλη πρὸς τιμὴν τῶν ἐν Σεβαστείᾳ μαρτυρησάντων Μ'. Μαρτύρων, οὓς δι' ἐγκωμίων ἐτίμησαν ὅτε Βασίλειος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γρηγόριος· τῇ ιζ' Αὐγούστου ἐτελεῖτο λαμπρῶς ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Μάμαντος, οὗπερ ἐκκλησίαι ὑπῆρχον, ὡς εἴδομεν πλησίον τῆς Καισαρείας καὶ τῆς Ναζιανζοῦ, εἰς ἃς συνέρρεον πανταχόθεν προσκυνηταὶ, ἔστεψαν δὲ αὐτὸν στεφάνοις ἐγκωμίων ὅτε Βασίλειος καὶ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος· κατὰ δὲ τὴν ϛ' ἡμέραν τῆς Τεσσαρακοστῆς συνήρχοντο ἐκ τῶν περιχώρων καὶ τῆς Καισαρείας οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὸ ἔξω τῆς Καισαρείας πρὸς ἀν· αὐτῆς κείμενον μαρτύριον τοῦ μάρτυρος Μερκουρίου καὶ ἐπανηγύριζον· ἡ δὲ συνήθεια αὕτη σώζεται ἔτι καίτοι τὸ μαρτύριον καταστραφὲν ὑπὸ χειρῶν βαρβάρων οὐδὲ ἴχνη σχεδὸν διασώζει· πανταχοῦ δὲ τῆς Καππαδοκίας ἐπιτόπιοι καὶ γειτνιῶντες πανηγύρεις ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀθλησάντων ἐντὸς ἔξω καὶ τῶν πόλεων, ἔνθα ὑπῆρχον ναοὶ πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἱδρυμένοι, ὧν τινων τὰ ἴχνη πολλαχοῦ σώζονται καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὑπὸ ἐπαινετῆς εὐλαβείας κινούμενοι συνέρχονται

(α) Ναζιανζ. Γρηγ. λόγ. λη'. εἰς τὰ Θεοφάνια εἴτ' οὖν γενέθλια τοῦ Σωτῆρος καὶ λόγ. λ'. εἰς τὰ ἅγια φῶτα τῶν Ἐπιφανίων. πραβλ. Εὐαγ· Κήρ. ὑπὸ Κυντογ.

καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τούτων δι' ἱεροῦ ἀντιμινοίου τελεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν θείαν μυσταγωγίαν. — ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος καὶ περὶ νηστείας, σημειοῦμεν ἐν παρόδῳ ὅτι, πλὴν τῶν παρὰ τῆς ἐκκλησίας τεθεσπισμένων νηστειῶν, οἱ ἐν Καππαδοκίᾳ χριστιανοὶ, μάλιστα αἱ γυναῖκες, νηστεύουσι καὶ τὴν δευτέραν τῆς ἑβδομάδος, μίαν ἑβδομάδα πρὸ τῆς ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ, μίαν ἑβδομάδα πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ, καί τινες μίαν ἑβδομάδα πρὸ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος φαίνεται δὲ ὅτι ἡ συνήθεια αὕτη εἶνε ἀρχαία.

§. 110. Ἡ Καισάρεια καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων καθ' οὓς τὸ κτίσμα ἀντὶ τοῦ Κτίστου ἐλατρεύετο ἦν μητρόπολις τοῦ Καπποδοκικοῦ ἔθνους, καὶ ὅτε ἡ οὐράνιος θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ διὰ τοῦ αὐτόπτου καὶ μάρτυρος τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος Λογγίνου τοῦ ἑκατοντάρχου ἐκηρύχθη ἐν αὐτῇ δεχθεῖσα πρώτη τῶν λοιπῶν τὸν χριστιανισμὸν καὶ τοῦτον ταῖς τε πέριξ καὶ ταῖς ἀπωτέρω ἐπαρχίαις διαδοῦσα διετέλεσε μητρόπολις αὖθις τῆς Καππαδοκίας· ἐπειδὴ δὲ ἐν τοῖς ἐπί τε Ἰουλιανοῦ καὶ Οὐάλεντος διωγμοῖς οὐδεμία ἄλλη πόλις σφοδρότερον αὐτῆς ὑπερήσπισε τὴν πίστιν καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ ἐπειδὴ οἱ ἐπίσκοποι αὐτῆς ὡς οἱ ἐν τῇ θαλάσσῃ προβεβλημένοι σκόπελοι τὸν θυμὸν τῶν αἱρετικῶν κυμάτων δοκιμάζοντες, ἐκώλυον ἄλλων τόπων τὴν ἐπίκλυσιν (α), ἡ ἐκκλησία αὐτῆς ἐθεωρεῖτο μήτηρ ἁπασῶν σχεδὸν τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ πατὴρ τοῦ θεολόγου Γρηγόριου Γρηγόριος λέγων «πάσης μὲν οὖν ἐκκλησίας φροντιστέον ὡς Χριστοῦ σώματος, μάλιστα δὲ τῆς ὑμετέρας (τῶν Καισαρέων), ἥ μήτηρ σχεδὸν ἁπασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἦν τε ἀπ' ἀρχῆς καὶ νῦν ἐστι καὶ νομίζεται» (β)· καὶ κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τῆς ἐκκλησίας εἶχε ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς δέκα ἐπαρχίας Α'.) τὴν ἐπαρχίαν Καππαδοκίας πρώτης, περιέχουσαν τὴν Μητρόπολιν Καισάρειαν καὶ τὰς ἐπισκοπὰς Βασιλικῶν Θερμῶν, Νύσσης, Μεθοδιουπόλεως, Καμουλιανῶν καὶ Κισκισσοῦ, Β'.) τὴν ἐπαρχίαν Γαλλατίας, πρώτης,

(α) Βασιλ. ἐπιστ. σγ'. — Ναζιανζ. Γρηγ. Λόγ. Κ'. σελ. 348.
(β) Γρηγ. Ναζιανζ. ἐπιστ. ΚΒ'.

περιέχουσαν τὴν Μητρόπολιν Ἄγκυραν καὶ τὰς ἐπισκοπὰς Ταυΐας, Ἰουλιουπόλεως, Ἀσπόνης, Βηρινουπόλεως, Μνίζου, Κίννης καὶ Ἀναστασιουπόλεως. Γ.) τὴν ἐπαρχίαν Ἀρμενίας πρώτης, περιέχουσαν τὴν Μητρόπολιν Σεβάστειαν καὶ τὰς ἐπισκοπὰς Σεβαστουπόλεως, Νικοπόλεως, Σατάλων, Κολωνείας καὶ Βηρίσσης. Δ'.) τὴν ἐπαρχίαν Ἑλενεπόντου περιέχουσαν τὴν Μητρόπολιν Ἀμάσειαν καὶ τὰς ἐπισκοπὰς Ἀμισοῦ, Σινώπης, Ἱβόρων, Ἀνδράπων, Ζαλίχου ἤτοι Λεοντουπόλεως καὶ Ζήλων. Ε'.) τὴν ἐπαρχίαν Ἀρμενίας δευτέρας περιέχουσαν τὴν Μητρόπολιν Μελιτηνὴν καὶ τὰς ἐπισκοπὰς Ἄρκης, Κουκουσοῦ, Ἀραβισοῦ, Ἀναραθείας καὶ Κομάνων. Ϛ'.) τὴν ἐπαρχίαν Καππαδοκίας δευτέρας, περιέχουσαν τὰς ἐπισκοπὰς Τυάνων ἤτοι Χριστουπόλεως καὶ τὰς ἐπισκοπὰς Κυβίστρων, Φαυστινουπόλεως καὶ Σασίμων. Ζ'.) τὴν ἐπαρχίαν Πόντου Πολεμωνιακοῦ, περιέχουσαν τὴν Μητρόπολιν Νεοκαισάρειαν καὶ τὰς ἐπισκοπὰς Τραπεζοῦντος, Κερασοῦντος, Πολεμωνίου καὶ Κομάνων. Η'.) τὴν ἐπαρχίαν Λυκαονίας, περιέχουσαν τὴν Μητρόπολιν Ἰκόνιον καὶ τὰς ἐπισκοπὰς Λύστρων, Οὐασάδων, Ἀμβλάδων, Ὁμονάδων, Λαράνδων, Βαράτων, Δέρβης, Ὕδης, Σαβάστρων, Κάννων, Βηρινουπόλεως, Γαλβάλων ἤτοι Εὐδοκιάδος, Ἰλίστρων, Πέρτων καὶ Μισθίων. Θ'.) τὴν ἐπαρχίαν Καππαδοκίας τρίτης περιέχουσαν τὰς ἐπισκοπὰς Μωκισσοῦ, Ναζιανζοῦ, Κολωνείας ἤτοι Ἀρχελαΐδος, Παρνασσοῦ, Δοάρων καὶ Ταμισοῦ. Ι.) τὴν ἐπαρχίαν τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἧς οἱ ἐπίσκοποι ἐν Καισαρείᾳ μέχρι τινος ἐχειροτονοῦντο, περιέχουσαν πολλὰς ἐπισκοπάς. καίτοι μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ἐπ' αὐτοῦ, τινὲς τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ἕνεκα λόγων πολιτικῶν ἐχωρίσθησαν τῆς Μητροπόλεως Καισαρείας, ὅμως αἱ πλείους ἔμειναν αὖθις ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς, ὡς φανεροῦται ἐκ τῶν πράξεων τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἔνθα λέγεται ἐν παρόδῳ ὅτι Λεόντιος ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας ἐπίσκοπος ἀνεδέξατο νὰ διαβιβάσῃ τὰ δόξαντα τῇ συνόδῳ εἰς ἁπάσας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ποντικῆς διοικήσεως «Λεόντιος Καισαρείας Καππαδοκίας, τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καλλώτισμα, ταῖς κατὰ τὴν Καππαδοκίαν, Γαλατίαν, Πόντον, Παφλαγονίαν, Πόντον Πολεμωνιακὸν,

'Αρμενίαν μεγάλην καὶ μικρὰν ἐκκλησίαις» (α)· ὅτε δὲ ἐπὶ τοῦ Οὐάλεντος διῃρέθη ἡ Καππαδοκία εἰς Καππαδοκίαν πρώτην καὶ δευτέραν καὶ τῆς μὲν πρώτης ἔμεινε αὖθις μητρόπολις ἡ Καισάρεια, τῆς δὲ δευτέρας τὰ Τύανα, ὁ Βασίλειος, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, μὴ θελήσας νὰ μιμηθῇ τὰ κακουργήματα τοῦ 'Ανθίμου, ὃν καλῶς ποιῶν ὁ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος ἐν τῇ πρὸς Εὐλάλιον ἐπίσκοπον Δοάρων ὁμιλίᾳ παῖδα Δαθὰν καὶ 'Αβειρὼν καὶ στρατηγὸν ἀτωφρόνιστον καλεῖ, ἐπολλαπλασίασε τὰς ἐπισκοπὰς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ (β)· ἐν δὲ τῇ Β'. οἰκουμενικῇ συνόδῳ 'Ελλάδιος ὁ διάδοχος τοῦ Βασιλείου ἐκλέγεται, ὡς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ τελουσῶν, προστάτης τῶν ἐν τῇ Ποντικῇ διοικήσει ἐπαρχιῶν, ἔχων βοηθὸν τὸν Νύσσης Γρηγόριον καὶ τὸν Μελιτινῆς 'Οτρήϊον, ὡς λέγουσ. δύο ἱστορικοὶ τῆς ἐκκλησίας (γ)

(α) τοῦτο φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἐν τῇ Α. οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ὑπογραφῆς τοῦ Λεοντίου· καίτοι δὲ ἀνωτέρῳ πρὸς εὐχερεστέραν κατάληψιν κατεχωρίσαμεν τὰς ἐπαρχίας κατὰ τὰς μετέπειτα διατάξεις ἦσαν ὅμως ἐπὶ τοῦ Λεοντίου αἱ ἐπαρχίαι τῆς Καππαδοκίας ἀχώριστοι· διῃρέθη δὲ ἡ Καππαδοκία ἐπὶ μὲν τοῦ Οὐάλεντος εἰς Καππαδοκίαν πρώτην καὶ δευτέραν, ἐπὶ δὲ τοῦ 'Ιουστινιανοῦ καὶ εἰς τρίτην, ἧς μητρόπολις ἐγένετο ἡ Μωκησσός· 'Η δ' 'Αρμενία μέχρι μὲν τοῦ Εὐσεβίου ἦν ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Καισαρείας· τότε δὲ διά τε πολιτικοὺς λόγους καὶ διὰ τὸ πρὸς τὸν φωστῆρα τῆς 'Αρμενίας Γρηγόριον ἐτιμήθη εἰς αὐτοκέφαλον.

(β) Γρηγ. Ναζιανζ. Λόγ. λ'. σελ. 495.

(γ)· «τῆς δὲ ποντικῆς διοικήσεως 'Ελλάδιος ὁ μετὰ Βασίλειον Καισαρείας τῆς Καππαδοκῶν ἐπίσκοπος, Γρηγόριος ὁ Νύσσης ὁ Βασιλείου ἀδελφὸς, Καππαδοκίας δὲ καὶ ἥ δε πόλις, καὶ 'Οτρήϊος ὁ τῆς ἐν 'Αρμενίᾳ Μελιτινῆς, τὴν πατριαρχίαν ἐκληρώσατο.» Σωκρ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. ε'. 8. — «ἐν δὲ ταῖς παρὰ τὸν Πόντον πόλεσιν ἀπὸ Βιθυνῶν μέχρι 'Αρμενίων, 'Ελλαδίῳ τῷ Καισαρείας τῆς Καππαδοκῶν 'Εκκλησίας ἐπισκόπῳ, καὶ Γρηγορίῳ τῷ Νύσσης καὶ 'Οτρηΐνῳ τῷ Μελίτης. . . τούτους γὰρ καὶ βασιλεὺς ἐπῄνεσεν ἰδὼν καὶ συγγενόμενος· καὶ δόξα ἀγαθὴ περὶ αὐ-

ὅπως προφυλάξῃ τοὺς ἐν αὐταῖς ὀρθοδόξους τοῦ τῶν αἱρετικῶν μιάσματος· διῴκει δὲ τὰς 'Εκκλησίας κατὰ τοὺς πάλαι κανόνας καὶ τὰ παρ' ἑκάστην συμβαίνοντα ἡ τοῦ ἔθνους σύνοδος, ὡς ἄν ἄριστα φανείη διῴκει τε καὶ ἔπραττε (α)· καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἐπισκόπους ὁ Καισαρείας ἐχειροτόνει, τὸν δὲ Καισαρείας Μητροπολίτην οἱ ἐπίσκοποι πάντες οἱ ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Καισαρείας διατελοῦντες συνερχόμενοι ἐχειροτόνουν· τοῦτο δὲ ἐξηκολούθει γινόμενον μέχρι τῆς ἀποβιώσεως τοῦ Καισαρείας Φίρμου· τότε δὲ στασιασάντων τοῦ τε δήμου Καισαρέων καὶ τῶν μοναχῶν καὶ ἐπισκόπων περὶ τὴν προβολὴν ἐπισκόπου, οἱ περὶ τὸν Πόντον κατοικοῦντες ἀνενεχθέντες τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἐξῃτήσαντο ἑαυτοῖς Μητροπολίτην· ὁ δὲ τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως προϊστάμενος κατ' αἴτησιν τούτων τῶν ἐν Πόντῳ Καισαρέων ἐχειροτόνησεν αὐτοῖς ἐπίσκοπον τὸν Θαλάσσιον· καὶ ἐκ τοτε οἱ τῆς Καισαρείας Μητροπολῖται παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐχειροτονοῦντο, ἀλλ' αὖθις ἀνεξαρτήτως ἐξετέλουν τὰ μητροπολιτικὰ καθήκοντα αὐτῶν ὡς ἔξαρχοι τῆς διοικήσεως, οὐδὲ ἦσαν ὑπόχρεοι ὅπως παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως χειροτονῶνται καὶ μὴ παρὰ τῆς συνόδου τῶν ἑαυτῶν ἐπισκόπων· ἀλλ' οὐ πολὺς χρόνος διῆλθε καὶ ἐν τῇ Δ'. Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ διὰ τοῦ ΚΗ' Κανόνος αὐτῆς ἀπερασίσθη ἵνα οἱ τῆς Ποντικῆς καὶ τῆς 'Ασιανῆς καὶ τῆς Θρακικῆς διοικήσεως Μητροπολῖται μόνοι (ἤτοι ἑκάστου Μητροπολίτου τῶν προειρημένων Διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονοῦντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται) χειροτονῶνται παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως 'Αρχιεπισκόπου· ἐπὶ δὲ τοῦ 'Ιουστινιανοῦ διῃρέθη ἡ Καππαδοκία καὶ εἰς τρίτην Καππαδοκίαν ἔχουσαν Μητρόπολιν τὴν Μωκησσὸν, εἶτα δὲ ἀπεχωρίσθη καὶ ἡ 'Αρμενία ἐκ τῆς Μητροπόλεως Καισαρείας· καὶ ἡ μὲν πρώτη 'Αρμενία εἶχε

τῶν ἐκράτει, ὡς τὰς ἐκκλησίας εὐσεβῶς ἀγόντων.» Σωζόμ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Ζ'. 9

(α) Αὐτόθι. παρβλ. καὶ ἐκκλ. ἱστορ. Α. Διομήδους Κυριακοῦ σελ. 163.

μητρόπολιν τὴν Σεβάστειαν, ἡ δὲ δευτέρα τὴν Μελιτινήν· ὥστε ἐν τῇ ἰδίως Καππαδοκίᾳ ὑπῆρχον πέντε μητροπόλεις. ὧν ἡ πρώτη οὖσα ἡ Καισάρεια μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην τελούντων μητροπόλεων κατεῖχε τὸν πρῶτον βαθμὸν τῆς προκαθεδρίας καὶ ὁ Μητροπολίτης αὐτῆς φέρων τὸν τίτλον ὑπέρτιμος τῶν ὑπερτίμων καὶ ἔξαρχος πάσης Ἀνατολῆς» εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ τὰς ἐπαρχίας τῆς Καισαρείας, τῶν Βασιλικῶν Θερμῶν, τῆς Νύσσης τῆς Μεθοδιουπόλεως, τῶν Καμουλιανῶν καὶ τῆς Κισκισσοῦ· ἡ δὲ δευτέρα ἦν τὰ Τύανα, ὧν ὁ Μητροπολίτης κατέχων τὸν δέκατον τέταρτον βαθμὸν ἐν τῇ τάξει τῶν ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως μητροπολιτῶν καὶ φέρων τὸν τίτλον «ἔξαρχος δευτέρας Καππαδοκίας» εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ τὰς ἐπαρχίας, τῶν Τυάνων, τῶν Κυβίστρων, τῆς Φαυστινουπόλεως καὶ τῶν Σασίμων· ἡδὲ τρίτη ἦν ἡ Μωκισσὸς, ἧς ὁ Μητροπολίτης ὢν εἰκοστὸς ἕκτος τῇ τάξει καὶ φέρων τὸν τίτλον «ἔξαρχος τρίτης Καππαδοκίας» εἶχεν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ τὰς ἐπαρχίας Μωκησσοῦ, Ἰουστινουπόλεως, Ἀσούνης, Ναζιανζοῦ, Κολωνείας, Παρνασσοῦ, Δοάρων, Σεβαστῆς, Ταμισοῦ καὶ Μετιανῆς· ἡ τετάρτη Ἀρμενίας πρώτης μητρόπολις Σεβάστεια, ἧς ὁ μητροπολίτης ὢν τὴν τάξιν ἑνδέκατος καὶ τιτλοφορούμενος «ἔξαρχος πάσης Ἀρμενίας» εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ τὰς ἐπαρχίας Σεβαστουπόλεως, Νικοπόλεως, Σατάλων, Κολωνείας, καὶ Βηρίσσης. Ἡ πέμπτη ἦν Ἀρμενίας δευτέρας μητρόπολις Μελιτηνὴ, ἧς ὁ μητροπολίτης δέκατος τρίτος ὢν τῇ τάξει καὶ φέρων τὸν τίτλον «ἔξαρχος δευτέρας Ἀρμενίας» εἶχεν ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ δικαιοδοσίαν τὰς ἐπαρχίας Μελιτινῆς, Ἄρκης, Κουκουσσοῦ, Ἀραβισσοῦ, Ἀριαραθείας, Κομάνων Ἀμάσης, Ζηλόνης, Σοφηνῆς καὶ Δροσποντίου· ἐπὶ δὲ τῇ παρὰ τοῦ Λέοντος Σοφοῦ γεγονυίᾳ διατυπώσει βλέπομεν ὅτι τινὲς τῶν ἀνωτέρω ἐπαρχιῶν ἐτιμήθησαν μετὰ ἀξιώματος μητροπόλεως ὡς ἡ Κολώνεια, πεντηκοστὴ ἑβδόμη τῇ τάξει, καὶ ἡ Ναζιανζὸς ἑβδομηκοστὴ τρίτη· τὰ δὲ Κύβιστρα ἤτοι τὰ Ἡρακλέους μετετέθη ἀπὸ τοῦ εἶναι ἐπισκοπὴ τοῦ Τυάνων εἰς ἀρχιεπισκοπὴν ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Κωνσταντίνου, ὡς καὶ τὰ Μίσθεια τὰ ὑπὸ τὸν Ἰκονίου πρότερον εἶχε μετατεθῇ εἰς ἀρχιεπισκοπὴν (α)· Ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, καταστραφεισῶν πολλῶν πόλεων, καὶ αἱ ἐπαρχίαι ἐκεῖ-

(α) Σημειοῦμεν ἐνταῦθα ἐκ τῶν ἀνωτέρω πόλεων, τίνες εἰσέτι σώζονται τίνων δ'εἶναι ἄγνωστοι αἱ θέσεις, καὶ τίνων μετεβλήθη τὸ ὄνομα.=Ἡ Καισάρεια, ἡ μητρόπολις ἀρχαιόθεν τοῦ ἔθνους τῶν Καππαδοκῶν ἔκειτο ἐν τῇ Κιλικίᾳ καλουμένῃ στρατηγίᾳ κατὰ τοὺς πρὸς βορρᾶν πρόποδας τοῦ ὄρους Ἀργαίου· ἐκαλεῖτο δὲ τὸ πρῶτον Μάζακα λαβοῦσα τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπὸ τῆς μεγάλης τῶν Καππαδοκῶν θεᾶς Μᾶ· ἀπὸ δὲ Ἀριαράθους Ε'. τοῦ εὐσεβοῦς προσωνομάσθη Εὐσέβεια ἡ πρὸς τῷ Ἀργαίῳ· τῷ δὲ 20 ἔτῃ μετὰ Χριστὸν ὁ Τιβέριος καταστήσας τὴν Καππαδοκίαν ἐπαρχίαν Ρωμαϊκὴν εἰς τιμὴν τοῦ θετοῦ αὐτοῦ πατρὸς Καίσαρος Αὐγούστου μετωνόμασεν αὐτὴν Καισάρειαν· καίτοι δὲ αὐτῆς καταστραφείσης ὑπὸ σεισμοῦ καὶ βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, ἐκτίσθη διὰ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς οὐ μακρὰν ἐν πεδιάδι ἡ νῦν πόλις περὶ τὸν ια'. αἰῶνα, καὶ ἡ νέα αὕτη πόλις διετήρησε τὸ ὄνομα τοῦτο. — Τὰ βασιλικὰ Θερμὰ εἰς τὸ ὁδοιπορικὸν τοῦ Ἀντωνίνου κεῖνται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐκ Ταυΐας εἰς Καισάρειαν δέκα ἐννέα μίλια μακρὰν τῆς Ταυΐας· τανῦν ἐρείπια αὐτῶν ὁρῶνται παρὰ τῇ Τέρζιλι καλουμένῃ κώμῃ καὶ καλοῦνται τέρζιλι χαμαμή· κατὰ τὸν συνέκδημον τοῦ Ἱεροκλέους ἦσαν τὰ Θερμὰ πόλις τῆς πρώτης Καππαδοκίας· ἐν τοῖς πρακτικοῖς δὲ καλοῦνται θερμὰ βασιλικά· φαίνεται ὅτι ὠνομάσθη ἡ πόλις αὕτη οὕτως ἀπὸ τῶν παρ' αὐτὴν θερμῶν ὑδάτων· ἴσως καὶ τὰ ἐν 138 ἐπιστολῇ τοῦ Βασιλείου μνημονευόμενα θερμὰ ὕδατα εἶνε ταῦτα· μνημονεύεται δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις πέμπτος καὶ τελευταῖος ἐκ τῶν γνωστῶν ἐπίσκοπος αὐτῆς Θεόδωρος ἐν τῇ Γ' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ παρὼν καὶ ὑπογράψας «Θεόδωρος ἐλέῳ θεοῦ ἐπίσκοπος τῆς θερμινῶν πόλεως τῆς πρώτης τῶν Καππαδοκῶν ἐπαρχίας·» ὅπου ἐν ἀρχῇ τῆς ΙΖ'. πράξεως ἐπίσκοπος λέγεται τῶν βασιλικῶν θερμῶν. — Νύσσα, τινὲς ἐνόμισαν ὅτι ἡ τανῦν Νέβσεχιρ καλουμένη κωμόπολις ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς Νύσσης ὑπὸ Δαμάτ Ἰπραχὴμ Πασᾶ,

ναι καὶ ἡ Μητρόπολις Καισαρείας ἔλαβον πολλὰς μεταβολὰς, ἄχρις οὗ ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου ἔμεινε μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν Νύσσης, Καμουλιανῶν, Βασιλικῶν θερμῶν, Κισκισσοῦ, Εὐαΐσων, Σεριάδος, Ἀριαραθείας καὶ Αἰπολίων· ἔπειτα καὶ τούτων τῶν

συμπεραίνοντες τοῦτο ἔκ τινων τρωγλοδητικῶν κτιρίων καὶ μικρῶν ἐρειπίων καὶ τῶν παρ' αὐτῇ ἐν κώμῃ Νὰρ κειμένων ἀρχαίων νεκροταφείων ὑπολαβόντες τὴν κώμην ταύτην ὡς τὰ Νῶρα, ἔνθα ἐπολιορκήθη ὁ Εὐμένης ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου· ἀλλὰ δῆλον τοῖς πᾶσιν ὅτι ἡ Νέβσεχιρ ἦν μέχρι τοῦ 1720 μικρὰ κώμη καλουμένη Μόσχαρα, πατρὶς δὲ οὖσα τοῦ διαληφθέντος ὑπάτου ἀνεσκευάσθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐκλήθη οὕτως ὡς νέα πόλις· τὰ δὲ Νῶρα, φρούριον ἦν ἐρυμνὸν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ταύρου ἐπὶ τοῦ Στράβωνος Νηρασσὸς καλούμενον· ἐπομένως ἡ Νύσσα ὡς πόλις πλησίον τοῦ φρουρίου τούτου κειμένη μᾶλλον ἁρμόζει νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐκειτο παρὰ τὴν νῦν κωμόπολιν Πορ. ἥ εἶνε ἡ Κήρσεχιρ μᾶλλον δὲ τὸ Πόζλαπα καθότι κατά τινας ἦν πλησίον τῆς Μωκισσοῦ ἡ Νύσσα. — Μεθοδιούπολις, ταύτης τῆς πόλεως ἡ θέσις μοι εἶνε ἄγνωστος· εὑρηται δὲ ἐν ταῖς διατάξεσιν ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τούτου «Θεοδοσιουπόλεως Ἀρμενίας» ἔν τισι χειρογράφοις· ἡ δὲ Θεοδοσιούπολις τανῦν καλεῖται Ἐρζερούμ. — Καμουλιανὰ, ἡ πόλις αὕτη θεωρεῖται ἡ αὐτὴ μετὰ τῆς Ἰουστινιανουπόλεως παρά τινων κριτικῶν, συμπεραινόντων τοῦτο ἐκ τῶν σημειωμάτων τῆς ε'. οἰκουμενικῆς Συνόδου «Βασίλειος Ἰουστινιανουπολίτης Καμουλιανῶν ἐπίσκοπος·» ἄγνωστος δὲ ἡ θέσις αὐτῆς· — Κισκισσὸς, τανῦν Κίσκε, μικρὰ κώμη Χριστιανικὴ, πρὸς ΝΑ τῆς Καισαρείας ἀπέχουσα αὐτῆς λεύγας δέκα ὀκτὼ οὐ μακρὰν τοῦ ποταμοῦ Ὀνοπνίκτου τανῦν Ζάμαντι καὶ φιαχτὴν Ἰρμαγὴ καλουμένου· εὑρίσκονται δὲ ἐν αὐτῇ οὐ μόνον χριστιανικῶν χρόνων ἐρείπια, ἀλλὰ καὶ Ἑλληνικῶν. ἀνέγνων δ' ἐπὶ δύο μαρμαρίνων πλακῶν ἐντεῦθεν εἰς Φρακτὴν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Εὐέρκην κομισθεισῶν «Κολαβὸς ὁ βασιλεὺς τῷ πατρὶ αὐτοῦ Κολαβῷ τῷ βασιλεῖ μνήμης ἕνεκεν» ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη μοὶ φαίνεται ὅτι ἔχει συγγένειαν μετ' ἄλλης ἐπιγραφῆς, ἣν ἀνέγνων ἐπί τινος σαρκοφάγου

πόλεων καταστραφεισῶν, προσετέθησαν αὐτῇ ἐκ νέου αἱ ἐπισκοπαὶ τῆς Β'. καὶ Γ'. Καππαδοκίας· ἀλλὰ καὶ τούτων ὡς καὶ τῶν προηγουμένων ἐκκλιπουσῶν τῶν δὲ κατοίκων τῶν εἰς αὐτὰς ὑπαγομένων κωμῶν ἢ ἐξολοθρευθέντων, ἢ ἕνεκα τῶν δεινῶν περι-

κειμένου ἐν Ἀδάνοις εἰς κῆπον τινὰ, ἔνθα ἡ λέξις Κολαβὸς φαίνεται ἐπίθετον βασιλέως καλουμένου Ἀντιόχου. — Τὰ Τύανα, ἔκειντο ἐν τῇ Τυανίτιδι στρατηγίᾳ ἐπὶ Ἀριαράθους ε'. ἐκλήθησαν Εὐσέβειας ἡ πρὸς τῷ Ἀργαίῳ εἶτα μετωνομάσθησαν Χριστούπολις· ἐπὶ τοῦ Οὐάλεντος καὶ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς Ἀνθίμου χωρισθεῖσα τῆς Μητροπόλεως Καισαρείας ἐγένετο Μητρόπολις τῆς δευτέρας Καππαδοκίας· ἐντεῦθεν ἦν ὁ γόης Ἀπολλώνιος. τὰ ἐρείπια αὐτῆς κεῖνται παρὰ τόπῳ καλουμένῳ Κιλισέσαρ. οὐ μακρὰν αὐτῆς ἐκτίσθησαν τὰ νέα Τύανα (Τένεγι·) — Τὰ Κύβιστρα, τινὲς τῶν νεωτέρων περιηγητῶν ἐξέλαβον τὴν πόλιν ταύτην κειμένην ἐν τῇ θέσει τοῦ τανῦν Πόζδερε. ἄλλοι ἐθεώρησαν αὐτὴν τὴν νῦν Ὀθωμανικὴν κωμόπολιν Καραγισὰρ ἀλλὰ ἡ ἐπεξηγητικὴ λέξις τῶν διατάξεων, ἤτοι τὰ Ἡρακλέους, φανερῶς δεικνύει ὅτι αὕτη εἶνε ἡ τανῦν Ἔρεκλη καλουμένη κωμόπολις, ἔνθα ὁ τῶν Ρωμαίων περίφημος ῥήτωρ Κικέρων ὡς ἀνθύπατος τῆς Κιλικίας πρὸς ὑπερασπισιν αὐτῆς κατὰ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν ἐλθὼν ἐστρατοπεδεύσατο. — Φαυστινούπολις ἔκειτο 18 μίλια πρὸς Ν. τῶν Τυάνων εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ταύρου, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαιοτάτου χωρίου Ἀλαλᾶ, πρὸς τιμὴν τῆς αὐτόθι ἀποθανούσης συζύγου αὐτοῦ Φαύστας, ἥτις ἐνταῦθα ἠξιοῦτο θείων τιμῶν. — Σάσιμα τὴν νῦν Χριστιανικὴν κώμην Συνασὸν ἐνόμισάν τινες ὅτι κατέχει τὴν θέσιν τῶν Σασίμων ἀλλ' ἄνευ λόγου ἀποχρῶντος ἐπειδὴ κατὰ ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ βιογράφου τοῦ θεολόγου Γρηγορίου Γρηγορίου τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ ἐξ ὧν ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ γράφει ὁ θεολόγος γνωρίζομεν ὅτι τὰ Σάσιμα ἦν χωρίον ζάλης καὶ ἀστικῶν θορύβων πεπληρωμένον λεωφόρου βασιλικῆς κείμενον μέσον, καὶ τοῦ δημοσίου δρόμου ἔχον τὰ ἱπποστάσια, πολλὴν μὲν ἀνίαν φέρον τοῖς ἡσυχίοις ἀπόλαυσιν δὲ ἢ ὠφέλειαν οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν σχεδὸν παρεχόμενον

στάσεων μεταβαλόντων τὴν θρησκείαν, ἡ πολλὴ ταῖς ἐπισκοπαῖς καὶ περίβλεπτος τῷ ζήλῳ τῶν εὐσεβῶν κατοίκων αὐτῆς, ἡ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, κατὰ τὸν Θεολόγον, μήτηρ Καισάρεια ἔμεινε μετὰ τῶν εὐαρίθμων λειψάνων τῶν τριῶν Καππαδοκῶν εἰς τρό-

(Γρηγ. πρεσβ. ἐνβίῳ Γρηγ. ὅρα καὶ τὰ ἐν τῷ παρόντι ἐν βίῳ Βασιλείου σεσημειωμένα μοι) ἑπομένως ἡ θέσις αὐτῆς νῦν εἶνε ἄγνωστος. — Μωκισσὸς, περὶ ταύτης ὁ Προκόπιος γράφει οὕτως «Ἦν δέ τι φρούριον ἐν Καππαδόκαις Μωκησσὸς ὄνομα ἐν μὲν τῷ ὁμαλῷ κείμενον, σαθρὸν δὲ οὕτω γεγενημένον, ὥστε δὴ αὐτοῦ τὰ μὲν κατεπεπτώκει, τὰ δὲ ἔμελλεν· ὅπερ Ἰουστιανὸς βασιλεὺς καθελὼν, τεῖχος ὠκοδομήσατο κρημνῷ μέγα ἐς τὰ πρὸς ἑσπέραν τοῦ πάλαι φρουρίου, ἐν χωρίῳ ἀνάντει τε καὶ λίαν ὀρθίῳ καὶ ἀμηχάνῳ προσελθεῖν, εἴτις προσιοι· ἔνθα δὲ καὶ ἱερὰ τεμένη πολλὰ, καὶ ξενῶνας καὶ λουτρῶνας ἐν δημοσίᾳ ἐδείματο, καὶ ὅσα ἄλλα ἐνδείκνυται τὴν πόλιν εὐδαίμονα. ἐξ οὗ δὴ καὶ εἰς μητροπόλεως ἀξίωμα ἦλθεν· οὕτω γὰρ πόλιν τὴν πρώτην τοῦ ἔθνους καλοῦσι Ρωμαῖοι.» (Προκ. περὶ κτισμ. πόλ. βιβλ. Η'. σελ. 195·) καλεῖ. ται δὲ τανῦν Μουδζὴρ οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐδέξαντο τὸν ἰσλαμισμὸν, ἀγανακτοῦντες τοῖς Πατριαρχείοις, ὡς λέγεται, ἕνεκα τοῦ μὴ συγχωρῆσαι αὐτοῖς τὴν κατάλυσιν τῆς νηστείας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. — Ἰουστινούπολις, ταύτην ταυτίζουσί τινες μετὰ τῆς Μωκησσοῦ καὶ λέγουσιν ὅτι ἡ Μωκισσὸς ἀνασκευασθεῖσα καὶ μεγαλυνθεῖσα πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνακτίσαντος Ἰουστιανοῦ ἐκλήθη Ἰουστινούπολις· ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ἐξελέγχεται ψευδὴς ἐκ τῶν διατάξεων, ἔνθα χωριστὰ ἀναφέρονται καὶ αἱ δύω πόλεις· φαίνεται δὲ ὅτι ἔκειτο ἡ πόλις αὕτη ἐν τῇ β'. Καππαδοκίᾳ· ἀλλ' ἀγνοεῖται ποῦ; — Ἀσουνα, ἄγνωστος ἡ θέσις αὐτῆς· —Ναζιανζὸς, ἐπισκοπὴ τοῦ πατρὸς Γρηγορίου τοῦ θεολόγου· ἡ πόλις αὕτη κτίσμα οὖσα Ρωμαίου τινὸς αὐτοκράτορος, ὡς λέγει ἐν τῇ ΜΘ'. ἐπιστολῇ ὁ Γρηγόριος, ἐκαλεῖτο Διοκαισάρεια, εἶτα ὠνομάσθη Νεανισσὸς, εἶτα ἐπωνομάσθη Ναζιανζὸς, ἐλαμπρύνθη δὲ διὰ λαμπροῦ ναοῦ κτισθέντος ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου. νῦν τὰ ἐρείπια

που ὥστε τανῦν ἡ Ἐπαρχία Καισαρείας περιλαμβάνει πόλεις, κωμοπόλεις καὶ κώμας ἐν ὅλοις 40 τὸν ἀριθμὸν. δύναται δὲ νὰ διαιρεθῇ εἰς τμήματα ἕξ, ὧν τὸ α'. περιλαμβάνει τὴν Μητρόπολιν Καισάρειαν μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν κωμοπόλεων: Ταλὰς, Κερμὶρ,

αὐτῆς σώζονται ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Νένεζι ἐν τόπῳ καλουμένῳ Βιρὰν σεχὶρ, ἤτοι πόλις ἠρημωμένη· παρ' αὐτὴν δὲ ἔκειτο καὶ τὸ πατρικὸν κτῆμα τοῦ Γρηγορίου Ἀριανζὸς, ἔνθα οὗτος ἐγεννήθη· — Κολώνεια, ἡ πόλις αὕτη κτισθεῖσα ὑπὸ Ἀρχελάου βασιλέως Καππαδοκίας (ἴσως τοῦ Φιλοπάτορος) ἐκλήθη Ἀρχελαΐς· εἶτα λαβοῦσα ἀποικίας Ρωμαϊκὰς ἐπωνομάσθη Κολώνεια. ἔκειτο δὲ παρὰ τὸν ποταμὸν Καππάδοκα· τανῦν καλεῖται Ἀκ-σεραΐ. συνοικία δέ τις Κωνσταντινουπόλεως οὕτω καλεῖται ὡς λαβοῦσα ἀποίκους ἐντεῦθεν. — Παρνασσὸς, ἡ πόλις αὕτη ἦν περίφημος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· ἐκ τῆς παρ' αὐτῇ κώμης Σαδαγολθινᾶ καλουμένης ἦν ὁ Οὐρφίλας ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος· ἔκειτο δὲ παρὰ τῇ λίμνῃ Τάττα. ἤδη δὲ καλεῖται Κοδζᾶσαρ ἔχουσα κατοίκους μόνον ὀθωμανοὺς. — Δόαρα, πόλισμα ἀναφερόμενον παρά τε Βασιλείῳ ἐν τῇ δεκάτῃ ἐπιστολῇ καὶ παρὰ Γρηγορίῳ ἐν τῷ λόγῳ ὃν ἐξεφώνησεν ἐν τῇ χειροτονίᾳ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ Εὐλαλίου· ὑπῆρχε δὲ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ Καππαδοκίᾳ Δόαρα καλούμενον πόλισμα, ὅπερ καὶ Ρηγεδόαρα ὠνομάζετο, εἰς ὃ ἀναφέρεται, νομίζω, τὸ ἐν τῇ 239 ἐπιστολῇ τοῦ Βασιλείου «ἐν Δοάροις τῇ κώμῃ·» ἀμφοτέρων δ' ἡ θέσις νῦν ἄγνωστος· — Ταμισσὸς, τὸ πόλισμα τοῦτο φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε πλησίον τῆς νῦν Συνασοῦ καλεῖται δὲ τανῦν Τάμσα, ἐπίσκοπος αὐτῆς Βαρθολομαῖος καλούμενος ἐνεκαινίασε τὴν οὐ μακρὰν τῆς Συνασοῦ ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου λελατομημένην μικρὰν ἐκκλησίαν ὡς ἡ ἐν αὐτῇ ἐπιγραφὴ δηλοῖ. — Σεβάστεια, τανῦν Σιβὰς, ἥτις καὶ Σεβαστὴ ἐκαλεῖτο κτισθεῖσα πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου, πόλις περίφημος καὶ πάλαι καὶ νῦν καὶ ὀχυρὰ παρὰ τὸν Ἅλυν. ἐν τῇ λίμνῃ ταύτης ἐμαρτύρησαν οἱ Μ' μάρτυρες. — Νικόπολις ὠνομάσθη οὕτως ὡς κτισθεῖσα ὑπὸ Πομπηΐου ἐν τόπῳ ἔνθα ἐνίκησε τὸν Μιθριδάτην. κεῖται δὲ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λύκου καὶ κα-

Ταυλουσοὺν, Στέφανα, Ζινδζίδερε, Ἐνδιρλὶκ, Ἐρκιλὲτ καὶ Μόλου. — Τὸ β΄. τὸ καὶ δυτικὸν τμῆμα περιέχει, τὴν Νεάπολιν, τὴν Συνασὸν, τὸ Προκόπιον, τὴν Ζαλέλαν, τὰ Ποτάμια καὶ τὸ Ἰνδζέσου. — Τὸ γ΄. τὸν Ἅγιο-Κωνσταντῖνον, τὴν Ζήλαν, τὸ Καλεῖται τανῦν Καραχισάρη Σαρκὴ ἢ Σαπὶν Καραχισαρή. — Σεβαστούπολις, ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Ἴριος ποταμοῦ τανῦν καλεῖται Τουρχάλ. — Σάταλα, ἔκειτο ἐν κοιλάδι ὑπὸ ὀρέων περιεστοιχισμένη, ἣν δ' ἀξιόλογος, διότι δι' αὐτῆς διήρχετο ἡ διὰ τῶν ὀρέων πρὸς Πόντον ὁδός· τούτου δ' ἕνεκα ἐστάθμευεν αὐτόθι καὶ ἡ ιε΄. ρωμαϊκὴ λεγεών· ἠνώρθωσε δὲ τὰ καταπεπτωκότα τείχη αὐτῆς ὁ Ἰουστινιανὸς νῦν δὲ καλεῖται Ἐρζιγκιάν·—Κολώνεια, περὶ ταύτης ἀναφέρει ὁ Βασίλειος ὅτι ἐν τῇ ἐσχατιᾷ τῆς Ἀρμενίας ἔκειτο καὶ μακρὰν τῶν ὁδευομένων τόπων (ἐπ. 195 καὶ 228·) ἐκαλεῖτο δ' οὕτως ὡς οὖσα ἀποικία ῥωμαϊκή· καίτοι ὁ Ἱεροκλῆς παράγει τὴν λέξιν ταύτην ἐκ τῆς λέξεως κολωνὸς «κολωνοὺς δὲ τοὺς ὑψηλοὺς καὶ ἐπηρμένους τόπους ἐκάλουν Ἕλληνες» λέγων· — Βήρισσα, ἔκειτο ἐν τῇ ἰδίως μικρᾷ Ἀρμενίᾳ πρὸς τὸν Εὐφράτην 18 μίλια μακρὰν τῆς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀντιταύρου κειμένης πόλεως Σάβους· ὅθεν κακῶς τινὲς ἐξέλαβον τὰ Φάρασα, ὡς Βήρισσαν· διότι τὰ Φαρασὰ εἶναι ἡ Περασία τῶν ἀρχαίων ἤτοι τὰ Καστάβαλα. — Μελιτινὴ, τανῦν Μαλάτια, καὶ σήμερον ἀξιόλογος πόλις, ἀρχαιοτάτη καὶ πρωτεύουσα τῆς ὅλης ἐπαρχίας κεῖται ἐν χώρᾳ εὐφορωτάτῃ καὶ ὑγιεινῇ παρὰ ποταμίῳ ἐκβάλλοντι εἰς τὸν οὐ μακρὰν ῥέονταΕὐφράτην. ὁ Τραϊανὸς ταύτην καθὸ κειμένην ἐν χώρᾳ ἔνθα διεσταυροῦντο πολλαὶ λεωφόροι, τοσοῦτον ἐμεγέθυνεν ὥστε τὰ προάστεια περιελάμβανον πλειοτέρους τῆς κυρίως πόλεως κατοίκους· ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Ἀναστάσιως καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκαλλώπισαν αὐτὴν καὶ διὰ νέων τειχῶν περιέβαλον· μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς Ἀρμενίας εἰς δύο ἐπαρχίας ἡ Μελιτινὴ ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς β΄. Ἀρμενίας· ἔτι ἀπὸ Αὐγούστου ἐστάθμευεν ἐν αὐτῇ ἡ δωδεκάτη λεγεών. — Ἄρκα, πόλις ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀρμενίᾳ πρὸς δύσιν τῆς Μελιτινῆς σωζομένη ἄχρι τοῦδε καὶ διατηροῦσα τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα. — Κουκουσὸς, τανῦν Κοκσοὺν,

ρατζόρεν, τὰ Φάρασα, καὶ τὸ Πόστ καράκοϊ. — Τὸ δ΄. τὰ πρὸς τῷ Ὀνοπνίκτῃ (Ζάμαντῃ) μικρὰ χωρία, Αὐσάρκοϊ Παχδζεδζικ, Κούρουμζε, Καλὰ κοϊ, Τασδζῆ, Ἠὲς Καρδὰς, Σάτη, Κίσκε καὶ Τζουκοὺρ γιούρτ. — Τὸ ε΄. τὰ περὶ τὸν Ταξιάρχην χωρία Ταρ

ὅπου ἐξωρίσθη ὁ θεῖος Χρυσόστομος καὶ ἔνθα ἔγραψε τὰς μελιρρύτους ἐπιστολὰς καὶ ὁμιλίας αὐτοῦ, τὰς πλείστας· περιγράφει δ' αὐτὴν ὡς ἀείποτε ὑπὸ Ἰσαύρων πολιορκουμένην καὶ ἐρημοτάτην «οἰκοῦμεν γὰρ χωρίον ἐρημότατον καὶ πάσης τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ἐρημότερον» ἐπιτ. 30.— Ἀραβισσὸς, τανῦν Γιαρποὺς πατρὶς τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου, ὅστις ὁσάκις μνήμην ἐποιεῖτο ταύτης χαριέντως ἔλεγε «μεγάλη ἐστὶν ἡ πόλις ἡμῶν, διὰ τοῦτο εἴρηται περὶ αὐτῆς ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι.» — Ἀριαράθεια, οὕτω κληθεῖσα ἀπὸ τοῦ κτίτορος αὐτῆς Ἀριαράθου τοῦ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέως ἔκειτο ἐν τῇ β΄, Ἀρμενίᾳ, ἀναφερομένη ἐν τῷ ὁδοιπορικῷ τοῦ Ἀντωνίνου καὶ πλησίον Στεφάνῳ Βυζαντίῳ· ἐπίσκοπον αὐτῆς Ἀκάκιον ἀναφέρει ὁ Εὐάγριος ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ Κεφ. 7. τῆς ἐκκλησ. ἱστορίας αὐτοῦ. — Κόμανα, ἡ πόλις αὕτη πρὸς διάκρισιν τῶν ἐν τῷ Πόντῳ Κομάνων ἐκαλεῖτο Κόμανα Καππαδοκίας καὶ Κομάνη Χρυσῆ. ἔκειτο δὲ ἐν Κατανονίᾳ ἐν ταῖς νάπαις τοῦ Ἀντιταύρου καὶ διήρχετο δι' αὐτῆς ὁ Σάρος· ὠνομάσθη δὲ οὕτως ἐκ τῆς πενθίμου κόμης τῆς Ἰφιγενείας ἀδελφῆς τοῦ Ὀρέστου. πιθανώτερον δὲ ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ λατρευομένης θεᾶς Μᾶς, ἣν οἱ Ἕλληνες Ἐνυὼ ἐκάλουν καὶ ἧς ἱερὸν ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ. ἦν δὲ πόλις ἀξιόλογος κατοίκους ἔχουσα τοὺς θεοφορήτους καλουμένους καὶ τοὺς ἱεροδούλους πάντας σχεδὸν Καταόνας, ἄλλως μὲν ὑπηκόους τοῦ βασιλέως, κυρίως ὅμως τοῦ ἀρχιερέως, ὅστις ἦν κύριος τοῦ τε ἱεροῦ καὶ τῶν ἱεροδούλων ὄντων ἑξακισχιλίων περίπου ἐπὶ Στράβωνος. προσέκειτο δὲ τῷ ἱερῷ χώρα λίαν ἐκτεταμένη, ἧς τὰς προσόδους ἐλάμβανεν ὁ ἀρχιερεὺς (ὡς εἴδομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ) παρήκμασε δέ πως ἡ πόλις αὕτη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Χριστιανῶν, εἴτινες, ὡς λέγει ὁ Προκόπιος, τοὺς ναοὺς τῆς Ἐνυοῦς καὶ τῆς Ἰφιγενείας μετέστρεψαν εἰς ἐκκλησίας οὐδὲν μεταβαλόντες τὴν οἰκοδομὴν. ἐκ τῶν ἐπισκό-

σιὰχ, Κέσι, Βέξε, Ἀγυρνὰς, Σκοπὴ, Κέρκεμε, Σαρμησακλῆ, Τζουκοὺρ, καὶ ῥοὺμ Καβάκ. — Τὸ ς'. τὰ ἐν τῇ Ξυμηνῇ Γιοζ κάτ, Αἰγὰρ, Καριπλὲρ, Ἀπδουλραχμαλῆ Τζαρσούδερεσι, Κουρπαγηλῆ, Γιενὶ κοΐ, καὶ Τζαληκλῆ.

πων αὐτῆς ὁ Ζωτικὸς ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Σεβήρου· σώζονται δὲ ἤδη τὰ λαμπρὰ αὐτῆς ἐρείπια ἐπὶ τῆς αὐτῆς παρὰ Στράβωνος ὡρισμένης θέσεως, καλούμενα παρὰ τῶν περιχώρων Ἰσαύρων Σὰρ, Σὰρ δερεσὶ καὶ Σὰρ καλεσί· ἔρχονται δὲ ἀπὸ δέκα περίπου ἐτῶν οἰκογένειαι ἐκ κωμοπόλεως Χάδζην καὶ κατοικοῦσιν ἐν αὐτοῖς. —Ἄμασα, Χάλονα, Δρεσπόντιον· καὶ τῶν τριῶν τούτων πόλεων αἱ θέσεις τανῦν εἰσὶν ἄγνωστοι. — Σοφηνὴ πρωτεύουσα βεβαίως τῆς οὕτω καλουμένης χώρας. — Εὐάϊσσα, ἡ θέσις αὐτῆς ἄγνωστος ὡς καὶ ἡ τῆς Σεριάδος, τὰ δὲ Αἰπόλια, φαίνεταί μοι ὅτι ἔκειντο ἐν τῇ θέσει, ἐν ᾗ νῦν κεῖται ἡ κώμη, Κουζούκιουδεν, ὡς ἡ λέξις αὕτη μετάφρασις τυγχάνει οὖσα σχεδὸν τῆς προηγουμένης, — Ταλὰς, κατά τινας εἶνε ἡ ἀρχαία Μουταλάσκη πατρὶς τοῦ ἁγίου Σάββα, ἀλλὰ κατ' ἐμὲ ἡ Μουταλάσκη ἔκειτο πλησίον τῆς Μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν, ἔνθα θέσις τις μετὰ ἐρειπίων καλεῖται Μουταλάς. — Κερμὶρ, ἐν τῇ ἄκρα τῆς πεδιάδος τῆς Καισαρείας πρὸς τὸ ΝΑ. αὐτῆς κεῖται ἐν κοιλάδι μίαν λεύγαν ἀπέχουσα αὐτῆς ἐπὶ ἀρχαίας κατεστραμμένης πολίχνης, τινες λέγουσιν ὅτι ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς ἀρμενικῆς λέξεως Καρμὶρ σημαινούσης δερματουργεῖον, ὡς δῆθεν τῶν κατοίκων ὄντων σκυτοτόμων καὶ βυρσοδεψῶν· τινὲς δὲ λέγουσιν ὅτι οὕτως ὠνομάσθη ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας τῆ Παναγίας στενογραφικῶς Κύρ Μήρ γραφομένης ἀντὶ Κυρία Μήτηρ· ἀλλὰ τοιαῦται παφαγωγαί μοι φαίνονται παιδαριώδεις — Ταυλουσοῦν, ἀνατολικῶς τῆς Κερμίρας ἐντὸς κοιλάδος κειμένη περιέχει ἀρχαῖα κτίρια ἐν τοῖς πέριξ ἔνθα εὑρέθησαν καὶ ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαὶ φυλακτήρια δὲ ἐν μεμβράναις Ἑβραϊκοῖς γράμμασιν εὑρεθέντα δηλοῦσιν ὅτι κατῳκεῖτο ἐν τοῖς πάλαι χρόνοις καὶ ὑπὸ Ἑβραίων. — Στέφανα, ἀρχαία κώμη παρονομασθεῖσα οὕτως ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἥτις μετεβλήθη ἔπειτα εἰς ἐκκλησίαν τῆς

§. 111. Περαίνοντες δ ἐνταῦθα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Καππαδοκίας, ἀτελῆ, ὡς εἰκὸς, ἕνεκα ἐλλείψεως πηγῶν, ἀνακεφαλαιοῦμεν ἐν συντόμῳ τὰ προειρημένα ὧδέ πως. ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία ἡ ἐπὶ γῆς στρατευομένη καὶ ἀεὶ διωκομένη, οὐδαμοῦ

Θεοτόκου ἀπέχει δὲ τῆς Καισαρείας λεύγας σχεδὸν δύο. — Ζινδζίδερε, ὡς συμπεραίνεται ἐκ θήκης ἁγίων λειψάνων φερούσης ἐπιγραφὴν Φλαβιανῶν, καὶ ἐκ τῆς παρακειμένης Μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου, ἥτις κατὰ Κύριλλον καὶ ἄλλους καλεῖται Μονὴ Φλαβιανῶν, αὕτη ἐκαλεῖτο Φλαβιανά. — Ἐνδιρλὶκ, ἡ κωμόπολις αὕτη κεῖται πρὸς Ν. τῶν Διδύμων ἀπέχουσα τῆς Καισαρείας δύο λεύγας· παρωνομάσθη δ' ἐκ τοῦ μάρτυρος Ἀνδρονίκου τοῦ τιμωμένου μετὰ τῶν συμμαρτύρων αὐτοῦ Πρόβου καὶ Ταράχου ἐν τῇ αὐτόθι ἐκκλησίᾳ. — Ἐρκιλὲτ, κώμη ἀρχαία ἀπέχουσα τῆς Καισαρείας λεύγας δύω πρὸς ΒΔ. ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι κατά τινας Ἄρχαλα. — Μόλου. κωμήδριον κείμενον πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μέλανος εἰς τὸν Ἅλυν. — Νεάπολις ἤτοι Νέβσεχιρ, περὶ ταύτης ἴδε ἀνωτέρω τὰ περὶ Νύσσης σεσημειωμένα ὡς καὶ περὶ τῆς Συνασοῦ. — Προκόπιον πρὸς Δ. τῆς Καισαρείας δώδεκα λεύγας μακρὰν αὐτῆς κείμενον παρωνομάσθη ἐκ τοῦ ἁγίου Προκοπίου· οὐ μακρὰν αὐτῆς ἐν φάραγγι καλουμένῃ Κόρεμε Καλλίωρον δὲ τὸ πάλαι φαίνονται ἐρείπια πολλῶν ἐκκλησιῶν τῆς Βυζαντινῆς καὶ προτέρας ἐποχῆς. — Ζαλέλα, Ζελὶλ, κοινῶς, κώμη ἀρχαία μίαν λεύγαν ἀπέχουσα τῆς Ταμισοῦ· οὐ μακρὰν δ' αὐτῆς εὑρίσκονται ἐκκλησίαι κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους λελατομημέναι. —Ποτάμια, κοινῶς Δερὲ κοΐ, ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Μεγαρισσὸς, πατρὶς τοῦ Τροπαιοφόρου Γεωργίου καὶ Θεοδοσίου τοῦ κοινοβιάρχου· ἡ αὐτόθι τανῦν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου τιμωμένη ἐκκλησία, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, ἦν Μονὴ τῆς Θεοτόκου· οὐ μακρὰν δὲ τῶν Ποταμίων κεῖται ἡ ἀρχαία Σοανδὸς μετὰ πλείστων ἐκκλησιῶν καὶ οἰκημάτων, ἐν οἷς καὶ ἐπιγραφαὶ εὑρίσκονται Ἑλληνικαί· οὐ μακρὰν δ' αὐτῆς κεῖται τὸ Καρὰ χισὰρ ἡ ἀρχαία Κύζιστρα. — Ἰνδζέσου, ἓξ λεύγας μακρὰν τῆς Καισαρείας πρὸς δυσμὰς αὐτῆς κειμένη ἐκτίσθη τῷ 1667 ὑπὸ τοῦ Βεζύρου Καρὰ

ἴσως τῆς ὑφηλίου βαρυτέρους ὑπέστη καὶ ὀλεθριωτέρους τοὺς διωγμοὺς ἢ ὅσον ἐν Καππαδοκίᾳ τῇ κλασσικῇ ταύτῃ γῇ τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς χριστιανικῆς πίστεως· καὶ πρὸ τοῦ ἐλλαμφθῆναι μὲν τῷ φωτὶ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος οἱ Καππαδόκαι ἐδυσφημοῦντο ὁτὲ μὲν ὡς δεισιδαίμονες καὶ πονηροὶ καὶ ἐφθαρμένοι τὰ ἤθη, ὁτὲ δὲ ὡς ἀδιάφοροι περὶ τὰ θρησκευτικὰ, δουλοπρεπεῖς τε καὶ δουλόφρονες· ἀλλὰ διδαχθέντες πρωΐμως τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ ὑπὸ τοῦ ἑκατοντάρχου Λογγίνου καὶ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Ἀνδρέου καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἁγίων ἀνδρῶν,

---

Μουσταφᾶ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἴσως Σακκασηνῆς· ὅθεν κακῶς ἐξέλαβόν τινες αὐτὴν ὡς τὴν ἀρχαίαν Τετραπυργίαν τὴν κειμένην ἐν Γαρσαυρίτιδι, — Ἁγιο-Κωνσταντῖνος, κώμη ἀρχαία κειμένη πρὸς Ν. τοῦ Ἀργαίου μακρὰν τῆς Καισαρείας λεύγας ὀκτὼ, παρονομασθεῖσα οὕτως ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου· οὐ μακρὰν αὐτῆς καὶ ἐν ταῖς ἀμπέλοις αὐτῆς εὑρίσκονται πλεῖστα ἐρείπια ἐκκλησιῶν καὶ ἄλλων κτιρίων. περίφημα δὲ εἶνε τὰ ἐν Κέρεμε ἐρείπια καὶ ἔτι σωζόμενα κτίρια, ἅπερ περιγράφει ἀτελῶς μὲν ὁ ἀοίδιμος Κύριλλος, καλῶς δὲ ὁ Ἁμιλτὼν. εἰ δὲ μὴ ἐφοβούμην ἐγὼ μὴ κατηγορηθῶ ὅτι ὡς ἐκ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα φίλτρου κινούμενος γράφω, ἤθελον εἰπεῖ ὅτι τὸ Μάκελλον, ἔνθα ἐπαιδεύθη ὁ παραβάτης Ἰουλιανὸς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Γάλλου, εἶνε οὗτος ὁ τόπος, ὡς περιέχων ἅπαντα τὰ παρά τε τοῦ Γρηγορίου καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν περιγραφόμενα· διὸ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐν τῇ §. 34. ἀπέδωκα τὴν τιμὴν ταύτην εἰς χωρίον ὀθωμανικὸν Χησαρδζὴκ καλούμενον. — Ζήλα, πρὸς Ν. τοῦ δουνοῦ Δεβελομίαν λεύγαν μακρὰν τοῦ Ἁγιο-Κωνσταντίνου· — Καρατζόρεν, τέσσαρας λεύγας ἀπέχουσα τοῦ Ἁγίο-Κωνσταντίνου, κεῖται ἐν πεδιάδι παρὰ Στράβωνι Βαγαδαονία καλουμένη. — Φάρασα, ἡ ἀρχαία Περασία· ἴδ· ἀνωτέρω τὰ περὶ Βηρίσσης σημειωθέντα. — Πόστ καράκοϊ, πρὸς νότον τῆς Περασίας μικρὰ κώμη· περὶ ὅλων τούτων ὡς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν παραπέμπομεν τοὺς ἀναγνώστας εἰς τὴν ὁσονούπω ἐκδοθησομένην χωρογραφίαν Καππαδοκίας.

ἀνεδείχθησαν, ὡς εἰκὸς, ἀποδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐκ τῶν εὐσεβεστέρων καὶ χρηστοτέρων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς· εἰ δὲ καὶ οἱ ἐπὶ Μαξιμίνου τοῦ α'. καὶ Δεκίου διωγμοὶ ἐγένοντο δεινότεροι ἐν Καππαδοκίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ, μηδὲ τῶν μετὰ ταῦτα διωγμῶν, τῶν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Οὐαλεριανοῦ καὶ Μαξιμίνου τοῦ β'. καὶ Λικινίου ἀνεκτοτέρων ὄντων ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν, ἡ ἐν αὐτῇ ὅμως Ἐκκλησία οὐ μόνον οὐ κατεβλήθη ὑπ' αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ ὑπέστη στερρῶς τοὺς σπαραγμοὺς τούτους καὶ ἐπὶ τέλους ἐνίκησέ τε καὶ ἐθριάμβευσε κατὰ τῶν πολεμίων αὐτῆς, τῶν τε ἔξωθεν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης, καὶ τῶν ἔσωθεν, τῶν αἱρετικῶν δηλονότι· ἐπὶ Κωνσταντίνου δὲ τοῦ μεγάλου σὺν τῇ λοιπῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ ἀπεδόθη ἡ εἰρήνη καὶ τῇ ἐν Καππαδοκίᾳ ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' ὁ Ἰουλιανὸς παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν ὅλην μὲν ἐδίωξε τὴν ἐκκλησίαν καθόλου, ἰδίᾳ ὅμως ταύτην τὴν ἡμετέραν, ὡς τοῦ χριστιανισμοῦ λίαν ἀκμαίου παρὰ Καππαδόκαις ὄντος· μικρὸν δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ὁ Οὐάλης ἠβουλήθη μὲν εἰσαγαγεῖν εἰς αὐτὴν τὴν κακοδοξίαν τοῦ Ἀρείου, ἀλλὰ αἱ προσβολαὶ καὶ τούτου οὐδὲν ἴσχυσαν κατὰ τῆς στερρᾶς καὶ ἀκραδάντου ὀρθοδοξίας τῆς ἐκκλησίας ταύτης· διὰ τοῦτο δὴ καὶ ὁ ἡμέτερος Γρηγόριος, ὁ ἐκ Ναζιανζοῦ θεολόγος, σεμνυνόμενος ἔλεγε «Καππαδοκῶν οὐδὲν οὕτως ἴδιον, ὡς τὸ τῆς πίστεως ἀρραγὲς καὶ πρὸς τὴν Τριάδα πιστὸν καὶ γνήσιον, παρ' οἷς καὶ τὸ ἡνῶσθαι καὶ τὸ ἰσχύειν αὐτοῖς, ἃ βοηθοῦσι βοηθουμένοις» (α)· καὶ κατὰ μὲν τὸν τρίτον αἰῶνα ἐλάμπρυναν τὴν Καππαδοκῶν ἐκκλησίαν Φιρμιλιανὸς ὁ Ἱεράτατος καὶ Γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς ὁ Νεοκαισαρείας καὶ μετ' αὐτοὺς Λεόντιος ὁ Καισαρείας, τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ ἐγκαλλώπισμα· κατὰ δὲ τὸν τέταρτον Βασίλειος ὁ μέγας, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος καὶ Γρηγόριος ὁ τῶν Νυσσαέων φωστὴρ καὶ ὁ ἱερὸς Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου· οὐδεμία δὲ ἄλλη χώρα, λέγει ὁ Τιλλεμόντιος, προήγαγε τοσούτους καὶ τηλικούτους ἄνδρας κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, ὅσους ἡ Καππαδοκία. εἰ γὰρ ἄλλαι τινὲς χῶραι καυχῶνται ἐπί ἑνί τινι

(α) Γρηγόρ. Λόγ. Κ'. σελ. 329. παρβλ. καὶ Λόγ, Γ'. σελ. 91.

μεγάλῳ ἀνδρὶ, οἷον ἡ Αἴγυπτος ἐπὶ Ἀθανασίῳ, ἡ Συρία ἐπὶ Ἰωάννῃ τῷ Χρυσοστόμῳ, ἡ Ἰταλία Ἀμβροσίῳ, ἡ Ἀφρικὴ Αὐγουστίνῳ καὶ ἄλλη τις ἐπὶ ἄλλῳ τινὶ, ἡ Καππαδοκία μόνη ἔχει καυχᾶσθαι ἐπὶ τοσούτοις μεγάλοις ἀνδράσιν, ὧν προεμνήσθημεν (α)· Καὶ δὲν παρῆλθε μὲν σὺν τῷ τετάρτῳ αἰῶνι ἡ μεγάλη ἐκείνη καὶ ρωτοβόλος αὐγλη τῆς Καππαδοκῶν ἐκκλησίας, οὐδὲ ἐξέλιπον ἄνδρες πολλοῦ ἄξιοι, ἐπί τε ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαπρέποντες καὶ κατὰ τοὺς ἑφεξῆς τρεῖς αἰῶνας· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ὀγδόου αἰῶνος καὶ ἑφεξῆς ἤρχετο ῥεῦμα καὶ κατὰ μικρὸν ἡ παρακμὴ τοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ Ἑλληνισμοῦ ἕνεκα τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰ-

(α) Τοῦτο μὲν λέγει Ἀβράμιος ὁ Κουζηνόπουλος ἐν τῇ πρὸς τὸν Καισαρείας Εὐστάθιον προσλαλιᾷ τῇ διατηρουμένῃ χειρογράφως ἐν τῇ ἐν Ἀνδρονικίῳ Λέσχῃ Ἐλπίδι, λαβὼν αὐτὸ παρὰ τοῦ ἐνδόξου συγγραφέως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπομνημάτων Τιλλεμοντίου, περὶ οὗ ὁ ἡμέτερος Κ. Κοντογόνης λέγει «Τιλλεμόντιος, ἐκ Παρισίων ἀποθανὼν τὸ 1698, ἐν τοῖς ὑπομνήμασι, τὰ ὁποῖα γαλλιστὶ ἐξέδωκε πρὸς ὁδηγίαν εἰς τὰ τῶν ἓξ πρώτων αἰώνων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἐπραγματεύθη περὶ ἑκάστου Πατρὸς καὶ ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως ἰδίᾳ καὶ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ὅθεν καὶ τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ συνιστᾶται μάλιστα πρὸς ἰδίαν μελέτην. **Louis Sebastien le Nain de Tillemont, Memoires pour servir de guide dans les premiers six siecles de l' Histoire écclésiastikue , Tom. XIV Paris, 1693. 4.** (Πατρολογ. Κοντογ. Τόμ. Α'. σελ. 8.) ὡς δὲ ὁ Κοντογόνης οὕτω καὶ ὁ **Lebas** πολλὰ ἠρανίσαντο παρ' αὐτοῦ, δι' αὐτῶν δὲ καὶ ἡμεῖς μεταξὺ δὲ καὶ ἄλλων ἀξιοσημειώτωνμαρτυριῶν τοῦ Τιλλεμοντίου περὶ τῶν ἡμετέρων ἔχομεν καὶ τὴν ἑξῆς πολύτιμον αὐτοῦ μαρτυρίαν «ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Βασιλείου, τοῦ Ναζιανζηνοῦ Γρηγορίου, τοῦ Νύσσης Γρηγορίου, τοῦ Ἀμφιλοχίου μαθητοῦ καὶ φίλου τοῦ Βασιλείου καὶ πολλῶν ἄλλων ἐνδόξων ἐκ Καππαδοκίας πατέρων συνετέλεσεν εἰς τὸν τέλειον θρίαμβον τῆς ὀρθῆς πίστεως τοσοῦτον, ὅσον ἡ ἐξουσία τοῦ Αὐτοκράτορος» (**Lebas Asie mineurep.487.**

σβολῶν τῶν Περσῶν, τῶν Ἀράβων, τῶν Μογγόλων καὶ ἄλλων βαρβάρων ἐθνῶν, αἵτινες ὁσημέραι συχνότερα ἐγίνοντο καὶ ἀλλεπάλληλοι μάλιστα καὶ αἱ δηώσεις ὀλεθριώτεραι καὶ οἱ ἐξανδραποδισμοὶ τῶν κατοίκων διαιτέρεσι, ἕως οὗ κατὰ τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα, ἡ πολυπαθὴς αὕτη Καππαδοκία ἡ διὰ πολλῶν αἰώνων ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην χώραν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀσίας εἰς καταπάτησιν ἐθνῶν παραδοθεῖσα, ὑπέκυψεν ἐντελῶς εἰς τὸν Ἀρπ-Ἀσλὰν καὶ τοὺς Δανισμεντίδας, εἶτα δὲ εἰς τοὺς Σελτζουκίδας καὶ τέλος πάντων εἰς τοὺς Ὀθωμανούς· οὕτω δὲ ἡ εὔανδρος πάλαι καὶ εὐδαίμων αὕτη χώρα ἀπώλεσε τὴν πρότερον ἠθικήν τε καὶ ὑλικὴν αὐτῆς εὐδαιμονίαν· ἐκ δὲ τῆς παραλειφθείσης μερίδος τῶν τέκνων αὐτῆς, ὀλίγιστοι μὲν οἱ διατηρηθέντες ἐν πόλεσι καὶ κώμαις καὶ βιοῦντες βίον ἀληθῶς ἀβίωτον μέχρι πρὸ ὀλίγων, πλείονες δὲ φυγόντες εἰς τόπους ὀρεινοτέρους καὶ ἐρήμους, καὶ οἰκοῦντες ἐν σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς πολλῇ τε πενίᾳ καὶ κακουχίαις μυρίαις καὶ στερήσεσι παντοίαις ταλαιπωρούμενοι ἡμῖν τοῖς ἀπογόνοις τὴν ἱερὰν καὶ τιμαλφῆ παρακαταθήκην τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν καὶ τοῦ ἑθνισμοῦ, ἣν ἐκ προγόνων ἄνωθεν παρέλαβον, φέροντες παρέδοσαν· θαυμαστὸν ἄρα πῶς οὐκ ἠφάνισται τέλεον ἐν Καππαδοκίᾳ ὅ,τε ἑλληνισμὸς καὶ ἡ ἱερὰ ἡμῶν θρησκεία ἡ πότνια τοῦ Ἰησοῦ θυγάτηρ, ὡς πολλαχοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀσίας, διελθοῦσα διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος· ἀλλὰ διεσώθη τε τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι καὶ ἔθαλλεν ὁπωσοῦν ὥσπερ ὄασίς τις περιειλημμένη παντοχόθεν ὑπὸ ἐρήμων ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τῆς ἀσιατικῆς ταύτης χερσονήσου, καὶ τοῦ λοιποῦ ἐλπίζομεν ὅτι ἀκμαιοτέρα γενήσεται ὑπὸ τὴν κραταιὰν αἰγίδα καὶ προστασίαν τοῦ κραταιοτάτου ἡμῶν Ἄνακτος, ᾧ πρέπει εὐγνωμοσύνη ἐγκάρδιος διὰ τὴν πατρικὴν μέριμναν περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐλευθέρας ἐξασκήσεως τῆς θρησκείας ἑκάστου ὑπηκόου· ἀλλ' ἐπίσης εὐγνωμονοῦμεν τῇ γεραρᾷ καὶ φιλοστόργῳ ἡμῶν Μητρὶ, τῇ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὡς δι' αὐτῆς ἐν τοῖς δεινοῖς τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀμαθείας δὸς εἰπεῖν καὶ τῆς ἀνελευθερίας χρόνοις σωθέντες τοῦ παντελοῦς ὀλέθρου, ἥτις ἐστὶ τὸ σέμνωμα τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, ἡ σώτειρα κιβωτὸς τῶν τιμαλφεστέρων κειμηλίων,

τὸ κρησφύγετον καὶ ἡ παραμυθία τοῦ πολυπαθοῦς χριστιανισμοῦ, ὅστις καταποντιζόμενος διὰ τῶν οἰάκων αὐτῆς τὰ ναυάγια διέφυγε, τραυματιζόμενος δι' αὐτῆς ἰᾶτο, κατασβεννύμενος δι' αὐτῆς πάλιν ἀνέλαμπε, συνταρασσόμενος καὶ δονούμενος ὑπὸ τῶν λαιλάπων τῶν ζοφερῶν χρόνων δι' αὐτῆς ἀκλόνητος καὶ ἀδιάσειστος διετέλεσεν· αὕτη ἡ ἀθάνατος καὶ ἁγία ἡμῶν ἐκκλησία αἰῶνας ὅλους μητρικῶς ἡμᾶς ἐπωάζουσα χθὲς καὶ σήμερον αἰθρίας γενομένης εἰς φῶς ἀνήγαγε (α). Τοιοῦτον ἄρα ἦν τὸ παρελθὸν μεγαλεῖον καὶ ἡ δόξα, τοσαῦτα δὲ τὰ παθήματα καὶ αἱ περιπέτειαι τῆς σεμνῆς ταύτης καὶ εὐκλεοῦς ἄνωθεν τῶν Καππαδοκῶν ἐκκλησίας. καὶ ὅσον μὲν τὸ παρελθὸν αὐτῆς ἔνδοξον καὶ λαμπρόν, τοσοῦτον ὅμως ἡ πρὸς ὀλίγων αὐτῆς κατάστασις, ἐν μέρει δὲ καὶ ἡ ἐνεστῶσα οἰκτρὰ καὶ ἀλγεινὴ παντὶ εὐαισθήτῳ Ἕλληνι καὶ ἄλλων μὲν ἴσως αἰτίων ἕνεκα, ἰδίως ὅμως ἕνεκα τῆς ἐπιπολαζούσης ἀμαθείας ἄχρι πρὸ μικροῦ τοῦ τε λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου. ἐπεὶ δὴ δὲ ἤδη ἀπὸ τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ καὶ ἐντεῦθεν σχολεῖα ἀνεγείρονται πολλαχοῦ τῆς Καππαδοκίας, ὡς φοιτώρια τῆς Νεολαίας, τῆς χρυσῆς ἐλπίδος τῆς μελλούσης γενεᾶς, εὐελπιστοῦμεν ὅτι, θεοῦ θέλοντος, τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον· τί δ' εἴπωμεν περὶ τῆς ἐπ' ἐσχάτων καὶ εἰς Καππαδοκίαν παρεισρρησάσης καὶ λυμαινομένης ἡμᾶς μὲν ἥκιστα, τὴν δὲ τῶν ἀδελφῶν Ἀρμενίων ἐκκλησίαν οὐ μικρόν, ὀθνείας καὶ ὑπούλου διδασκαλίας τῶν Προπαγανδῶν τῆς Δύσεως διότι οἱ λειτουργοὶ ἢ ἐξαπόστολοι αὐτῶν ἀντὶ τοῦ διδάσκειν τὴν ἠθικὴν τοῦ εὐαγγελίου καὶ συνιστᾶν τὴν ἀνοχὴν καὶ ἀμοιβαίαν ἀγάπην μεταξὺ τῶν χριστιστιανῶν ἐθνικοτήτων, παραμορφοῦντες ἐμπαθῶς καὶ χλευάζοντες ἀναιδῶς καὶ ὑπούλως τὰ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, διελεάζοντές τε πολυτρόπως ὑποκλέπτουσί τινας τῶν ἁπλοϊκωτέρων καὶ ἀστηρίκτων τὴν εὐσέβειαν καὶ οὕτως ἀντὶ τῆς εἰρήνης καὶ φιλαδελφείας ἐνσπείρουσι τὸν σπόρον τῆς ἔχθρας καὶ τὸ μῖσος μεταξὺ τῶν χριστια

(α) παρβλ. Κλειοῦς ἀριθμ. 521. καί τις τῶν ἡμετέρων λογίων λέγει «διὰ τῶν αἰώνων προσταθειῶν τῆς θρησκείας ἀπεσείσαμεν τὸν μολύβδινον ὕπνον, ὑφ' ὃν διετελοῦμεν καὶ ἰδοὺ ἀνεγεννήθημεν εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν βίον κτλ» (Νεολ. ἀρ. 859.)

νικῶν λαῶν· ἀλλ' εἴπερ ὑπὸ ἀληθοῦς ζήλου τοῦ Κυρίου ἐνεφοροῦντο ὄντως οἱ ἐξαπόστολοι οὗτοι εὐρὺ στάδιον ἐνεργείας θὰ εἶχον πρὸ αὐτῶν τὸ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς πλεῖστον καὶ ἄλλα μέρη, ὅπου εἰσέτι «Χριστὸς οὐ καταγγέλλεται,» οὐχὶ δὲ τοὺς τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας εὐσεβεῖς υἱούς,, ὧν οἱ πατέρες παρὰ τῶν αὐτοπτῶν τοῦ λόγου δεξάμενοι καὶ καλλιεργήσαντες τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον μετέδοσαν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν, ἐν οἷς καταριθμοῦνται καὶ αὐτά, ἀφ' ὧν σήμερον αὐτεπάγγελτοι διδάσκαλοι ἐμφανίζονται οἱ ἐξαπόστολοι οὗτοι, τὸ ἔργον τοῦ προσηλυτισμοῦ μετερχόμενοι ἐν τοῖς πιστοῖς, ἐπιλανθανόμενοι τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν, ὅστις «ἐφιλοτιμεῖτο εὐαγγελίζεσθαι οὐχ ὅπου ὠνομάσθη Χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ, ἀλλά, καθὼς γέγραπται, οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ ὄψονται. καὶ οἵ οὐκ ἀκηκόασι, συνήσουσι» Ρωμ. ιε', 20. λαμπρὰν ὅμως ἀντίθεσιν πρὸς τὸ προσηλυτιστικὸν πνεῦμα τῶν τοιούτων λειτουργῶν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν ἵνα μεταπείθωσι πολλάκις πρὸς τὸ ἑαυτῶν δόγμα ἄλλους τοῦ εὐαγγελίου πιστοὺς παριστᾷ ἡ διαγωγὴ τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἥτις ἐπιζητεῖ μόνον καὶ ποθεῖ τὴν ἐν Χριστῷ ἕνωσιν ἐκ τῆς ἀδελφικῆς μᾶλλον καὶ ἐν εἰρήνῃ προσεγγίσεως οὐχὶ δὲ ἐκ τῆς σαγηνεύσεως τῶν σηνειδήσεων δι' οἱωνδήποτε μέσων, ὡς τοῦτο παρ' ἄλλοις ἐπιδιώκεται· καὶ περὶ τούτων μὲν ἴσως ἤδη ἄλις· ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης ὁ τὰ διεστῶτα συνάψας αὐτὸς κρατήσειε τῆς χειρὸς ἡμῶν τῆς δεξιᾶς καὶ ἐν τῇ βουλῇ αὐτοῦ ὁδηγήσειε καὶ παραστήσειεν αὐτὸς ἑαυτῷ λαμπρὰν τὴν ποίμνην καὶ ποιήσειε μίαν ποίμνην ὑπὸ ἕνα ποιμένα, ἵνα πάντες ἐξ ἑνὸς στόματος καὶ μιᾶς καρδίας ἐν τῇ ἑνότητι τῆς πίστεως καὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δοξάσωμεν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς αὐτοῦ ὄνομα, νῦν μὲν ἐν τῇ στρατευομένῃ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐν τῇ κατοικίᾳ τῶν εὐφραινομένων, ἐν τῇ τῶν ἁγίων λαμπρότητι Ἀμήν.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΤΙΝΕΣ

§ Α'. *Φίρμου ἐπισκόπου Καισαρείας ἐπιστολαὶ (α).*

Ἀχιλλεῖ α'.

Τὸ ἁπλοῦν τοῦ ἤθους καὶ ἀκατάσκευον καὶ ἡρωϊκῇ πρέπον φιλοτιμίᾳ ἰδόντες ἐν σοὶ πόρρωθεν οἱ καλῶς τὰς φύσεις διερευνώμενοι, ἔθεντό σοι τὴν τοῦ ἐκκρίτου τῶν ἡρώων προσηγορίαν, ὡς ἡ πεῖρα τοῖς γενομένοις προσμαρτυρεῖ· τότε γὰρ ὑπήκοον πρὸς εὐταξίαν ἐρρύθμισας, ἀπελήλαται δὲ τῶν ἐσχατιῶν ὁ φόβος κἂν (ἄνοδον) τίς εἴπῃ κἂν πέτραν ἠλίβατον ἢ ἀπόρρωγα, καὶ ταύτην ἐστὶν ὡς εἰρηνευομένην πόλιν παραδραμεῖν· Οὕτως ἡμῖν ἐκ τῶν κυμάτων ἐκείνων τῆς πονηρίας τὴν τοῦ Ταύρου πορείαν τραχυνομένην εὔδιον καὶ λείαν τοῖς παριοῦσι πεποίηκας· καὶ τούτων χάρις τοῖς ἐπὶ τῇ θαυμασιότητί σου ταῦτα πράττειν καταβαλλομένοις τὴν ψῆφον. Χρηστοὺς δείκνυς, τοιοῦτος ὢν, οἷς ἤδη συνών· Καὶ ἐν τῷδε ἐξητασμένην εἴδομεν γνώμης σεμνότητα· αὔξομέν τε διὰ πάντων τὸ θαῦμα, καὶ τοιούτους διαμένειν εὐχόμεθα, καὶ ἐπὶ τὸ πλεῖον προκόπτειν τοῖς κατορθώμασι, τῆς ἀγαθῆς ἐρῶντα δόξης καὶ τὴν τῷ Θεῷ φίλην εἰρήνην τοῖς ὑπηκόοις βραβεύοντα.

Κυθηρίῳ σοφιστῇ ϛ'.

Ἡ μὲν Πυθία τῷ Σωφρονίσκου προσέταττε μουσικὴν πονεῖν καὶ ταύτην ἐργάζεσθαι, ἐπιτείνουσα, τὴν περὶ τὸ λέγειν τῷ πρεσβύτῃ σπουδήν· ἐγὼ δὲ τὸν ἐκ παιδὸς τοῦτο μεμελετηκότα καὶ

(α) ἡ προσθήκη αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν 53. §. τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. — τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Φίρμου καὶ τοῦ Ἰσιδώρου τὰς ἀναφερομένας ἐν ταῖς προσθήκαις ταύταις ὀφείλω τῇ φιλαγάθῳ προμηθεύσει τοῦ ἀειμνήστου Ἰεσαΐρχου Καισαρείας Εὐσταθίου Κλεοβούλου ὡς καὶ τὰ ἐκ τοῦ τόμου χαρᾶς.

τέχνην πεποιημένον θέλγειν τὰς ἀκοὰς μᾶλλον ἢ τὰς Σειρῆνας λόγῳ, ἐπειδὴ ἀθρόως εἶδον σιωπήσαντα πρὸς ἐμὲ ἐκπέπληγμαι τῷ γενομένῳ, μή τοι ἄρα ἐμπίδιον πρὸς τὸ γράφειν ἡ ἐμήσοι γέγονεν ἀμουσία· ἀλλὰ παρακαλῶ ὄντα σὲ καὶ λόγων καὶ πραγμάτων διδάσκαλον, μὴ πρὸς τὴν ἡμετέραν νωθείαν βλέπειν, μηδὲ ἐν ἥττοσιν ἀντιγράφοις ἀμειβόμεθα, τοῦτο σκοπεῖν ἀλλ' εἰδότα, ὡς ἀρκεῖ γράμματα τῆς σῆς λογιότητος καὶ λύπην κοιμίσαι, καὶ θεραπεῦσαι ψυχὴν καὶ ποιῆσαι σώματι τόνον, γράφοντα διατελεῖν, μνήμην καὶ λόγον ἡμῶν ἐκτὸς ἐπιστολῶν τοῖς τε καθ' ἡμᾶς καὶ τοῖς ἔπειτα παρεχόμενον.

Εὐστρατίῳ κόμητι γ'.

Εἴτι μικρόψυχον ὑπὸ τῆς ἀρρωστίας ἔπαθον, μεμψάμενός σου τὴν σιωπήν, οὐ πόρρω που συγγνώμης τὸ πρᾶγμα· συνασθενεῖν γάρ πως πεφύκασι καὶ οἱ λογισμοὶ τῇ τοῦ σώματος ἕξει· ἔπαθον δὲ τοῦτο πρὸς τοὺς οἰκείους ἐμοί. τοὺς γὰρ κεχρωσμένη φιλίᾳ συζῶντας οὐκ ἄν ἐμεμψάμην ποτὲ, ὡς μηδὲ τὴν ἀρχήν μοι εἰλικρινοῦς διαθέσεως πεῖραν παρασχομένους· ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐταρκῶς ἔχει, καὶ ἤρκεσεν εἰς θεραπείαν τῶν προλαβόντων· ἐμοὶ δὲ ἡ ἐπιθυμία τῷ τῆς ἀπολείψεως χρόνῳ, μᾶλλον ἐγκάθηται, καὶ πρὸς ὑμᾶς ὁρῶν πέπονθα οἷον ἄν τις διψῶν πάθοι αὐχμοῦ τινος τὴν ὄρεξιν ἀναφλέγοντος· παρακαλῶ δὲ καὶ μέμνησθέ τι γράφειν, ἱκανήν μοι τῆς ἀπολείψεως παραψυχὴν τῶν ἐπιστολῶν παρεχόμενον.

Κυνηγίῳ κόμητι δ'.

Τοὺς ποθοῦντας ἐν ἡμέρᾳ γηράσκειν παλαιὸς κατέχει λόγος· ἐμοὶ δὲ ἐδιπλασίασε τὸ γῆρας τῷ μήκει τοῦ χρόνου συνεπιλαβομένης ἐλπίδος τῆς ἡμετέρας πρὸς ἡμᾶς ἀφίξεως ταῖς ἐπαγγελίαις τιθεμένῳ· ἤξειν γάρ ποτε προσδοκῶ τὴν μεγαλοπρέπειάν σου, ὡς ἐπὶ μητέρα τὴν ἡμετέραν πόλιν. ἀπαιτοῦσαν δικαίως τῶν τροφείων τὴν ἀμοιβήν· εἰ δὲ καὶ ἡμῶν τις λόγος παρὰ σοί, μὴ δευτέρους ἀγάγῃς τῶν αὐτόθι φίλων· τῶν γὰρ ἄλλων πάντων πᾶσιν ἡττώμενοι, ἕτοιμοι πρὸς τοὺς ἐθέλοντας περὶ φιλίας διαγωνίζεσθαι καὶ μάλιστα ὅταν ἆθλον τῆς νίκης ᾖ τὸ τοῖς σοῖς ἐντρυφῆσαι καλοῖς. Παρακαλῶ οὖν, τὸν ὄκνον ἀποσεισάμενος ἐπάνελθέ μοι πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἀκμήν, δείξας ἡμῖν σαυτὸν τοιοῦτον, οἷόν σε τηνικαῦτα ἐπὶ τὴν τῶν Φρυγῶν στελλόμενον παρεπέμπομεν· εἰ δὲ καὶ ἐλάττων ἡ δύναμις ὑπὸ τοῦ χρόνου γεγένηται, ἄκουσον τῆς μητέρος σου τῆς ἐκκλησίας ἐγγυωμένης αὖθίς σε τοιοῦτον καταστήσειν, εἰ πρὸς αὐτὴν ἐπανέλθοις καλούμενος· δώσεις δὲ ὁλοτελῆ τὴν χάριν, εἰ καὶ τὴν κοσμιωτάτην θυγατέρα ἡμῶν, καὶ τὰ γλυκύτατα παιδία μετὰ σοῦ ἄγων ἀφίκοιο πλείοσι χειρὶ τὴν ἔκτισιν τῶν ὀφθαλμάτων ποιούμενος.

Ἐπιστολὴ Ζ'.

Τὰς τῶν φαρμάκων χρήσεις οὐκ ἀεὶ νομίζω ταὐτὸν δύνασθαι, οὐδὲ ὁμοίως ἰᾶσθαι τὰ χρονιώτερα τῶν παθῶν κτλ.

Ἀρμενίῳ ἀρχιατρῷ Η'.

Ὁμήρῳ μὲν δοκεῖ τῷ σοφῷ πολλῶν ἀνταξίους εἶναι τοὺς ἰατρούς· ἐμοὶ δὲ τὴν αἰτίαν σκοποῦντι, δυοῖν ἕνεκα τοῦτο εἰρῆσθαι φαίνεται τὸ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην, ὅτι θεραπευταὶ σωμάτων ἐστὲ τὸ δὲ κατὰ τὴν φιλίαν, ὅτι καὶ ψυχῶν πολλάκις τὰ δέοντα συμβουλεύοντες τὰς λύπας παύετε παραινέσεσιν· ὧν ἑκατέρων ἴσθι χρῄζοντά με τὰ νῦν σπεύδειν πρὸς τὴν ἐπάνοδον· εἴθε θᾶττον ἀπαλλαγείημεν, τοῦ Σωτῆρος θεοῦ τὴν ἐντεῦθεν ἡμῶν οἰκονομήσαντος ἀναχώρησιν.

Ἐπιστολὴ Θ'.

..... καὶ διὰ μνήμης ἔχειν ἡμᾶς καὶ δεξιοῦσθαι γράμμασιν ὡς ἄν ἔχοιμεν ἀδόλου φιλίας ἐνέχειρα τὰς ἐπιστολάς.

Γεροντίῳ πρεσβυτέρῳ Ι'.

Συχνὸν ἤδη χρόνον ἀπολειφθεῖσαν τῆς πόλεως τὴν σὴν θεοσέβειαν ἔδει παρεῖναι τῇ πρώτῃ καὶ μυστικωτάτῃ τῶν ἑορτῶν· ἐπειδὴ δὲ ἀρρωστίας ἄρτι παυσαμένης ὑπολέλειπταί τις ἐνοχλοῦσα λεπτότης, ὡς ἔμαθον, ἀναλαβὼν σαυτὸν ἀφικέσθαι πρὸς ἡμᾶς σπούδασον, πληρῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ ὄρλημα, ἵνα μὴ δεηθῇς καὶ δευτέρας φιλοτιμίας εἰς θεραπείαν τῆς ἀπολείψεως· τὰ δὲ ἀποσταλέντα ἐδεξάμεθα, καὶ τοῦ πλήθους καὶ τοῦ μεγέθους θαυμάζοντες, πέρδικας τέτταρας, ὅλην ξυνωρίδα πώλων, καὶ συὸς τῶν κατοικιδίων ἡμιτόμιον, ἱκανὸν καὶ ἀγρίων νικῆσαι μέγεθος, ὅσα χρὴ τῷ πράγματι πείθεσθαι, καὶ στάμνονοῖνου πολιοῦ· ἀλλὰ πόσα ταῦτα πρὸς ἀναγκαίαν φίλου συντυχίαν μετρούμενα.

Ἑλλαδίῳ ιϐ'.

Ἐκ χειμῶνος καὶ τρικυμίας γαλήνην εἶδον, καὶ ἡμέραν (τὸ τοῦ λόγου) λευκήν, ἀνασεσῶσθαι ἐκ τῆς κατὰ τὸν πλοῦν πλάνης τὴν μεγαλοπρέπειάν σου μεμαθηκώς, ὅθεν ἐπῄρθημεν ἐπὶ τὴν οἰκείαι ἡμῶν καταφεύγοντες προστασίαν, καὶ τῶν λυπούντων ἐλπίσας παραψυχήν, εἴ τινα λόγον σχεῖν ἡμῶντε καὶ πατρίδος λιμῷ καμούσης καταξιώσειας ὥστε ἐπικουρίσαι τὰ νῦν ἐνοχλοῦντα τῶν στρατιωτῶν ἀναλώματα, καὶ διοικήσασθαι μηδεμίαν στρατεύματος δὲ ἡμῶν γενέσθαι πάροδον· μόλις γὰρ, ἐκ τούτων ἐπιτύχοιμεν, ἀπὸ πολλῶν ὀλίγοι τὴν τοῦ λιμοῦ πανωλεθρίαν ἀποφυγόντες περιεσόμεθα.

Ἀνθίμῳ ἐπισκόπῳ ιγ'.

Ἐπὶ τὴν σαυτοῦ μητέρα τὸν σὸν ἀπέστειλας παῖδα, καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς πάσῃ συνημμένους γνησιότητι, καὶ κατ' οἰκείωσιν τῇ θεοσεβείᾳ τῇ σῇ· καὶ τῶν σῶν γενέσθω προσευχῶν ἔργον, ὁμοῦ τῇ ἡλικίᾳ τῷ παιδὶ συναύξεσθαι καὶ τὴν παίδευσιν. Κέρδος γὰρ

ἡμετέρου τιθέμεθα τὰς τῶν νέων ἐπιτυχίας, ὅταν ᾖ παρ' αὐτοῖς καὶ δόξης καὶ φιλίας ἀπόνασθαι· τοῦτο δὲ ἐκ τῆς σῆς θεοσεβείας τεκμαιρόμενος λέγω οὐκ ἀπεικότως· τοὺς σοὺς κληρονόμους κληρονομήσειν προσδοκῶν, καὶ τῶν τῆς δόξης καλῶν.

Εὐαρδρίῳ ἐπισκόπῳ ιε'.

Ἀνάθημα μέν τις προσφέρων τῷ θεῷ τῶν δοκούντων πρὸς εὐσέβειαν βλέπειν ἐπίγραμμα προσέθηκεν τῷ ἀνατιθέντι εἰπών· σοὶ προσφέρω τὰ σά. . . .καὶ παρακληθεὶς ὑπάκουσον παρεῖναι τῇ ἐν Ἀργοκνοῖς τῶν ἁγίων μνήμῃ, ἣν αὐτὸς καὶ παρακεκλημένος τελέσεις καὶ ἀπαράκλητος.

Θαλασσίῳ ιϛ'.

Ἤγειρας τὴν σαυτοῦ πόλιν ἤδη πρὸς γόνυ καμοῦσαν, ἀποδοὺς αὐτῇ τῶν τροφείων τὰς ἀμοιβάς· καὶ χαίρει τοῖς οἰκείοις κοσμουμένη καλοῖς, ὅτι σὲ τοιοῦτον καλὸν ἀνεθρέψατο· λοιπὸν δὲ ἐπιφανεστέραν αὐτὴν τοῖς ἀξιώμασι γενομένην καὶ τῇ δυνάμει δὸς διὰ τῆς σῆς αὐξηθῆναι χειρὸς καὶ πληρῶν τὸν αὐτοῦ σκοπὸν καὶ ἡμῖν χαριζόμενος παρακαλοῦσι καὶ δεομένῃ τῇ πόλει καὶ τὸν ἄρχοντα, ὃν ἐπιφανέστερον ἡμῖν πεποίηκας τῇ σπουδῇ χαρίσαι τοῖς πράγμασιν, ὡς προσήκοντά σοι γνωρίζεσθαι· εἰ γὰρ τοῦτο προσθείης τοῖς προλαβοῦσιν ἅπαντα ἡμῖν κατὰ γνώμην ἐκβήσεται· δὸς δὲ καὶ πόλεων προσθήκῃ τὴν ἀρχὴν εὐθηνεῖσθαι, ἵνα σοι περίβλεπτος διὰ πάντων ἡ πατρὶς γένηται· ἡμῶν δὲ μέμνησο, φιλοῦντας φιλῶν· τοῦτο γὰρ ἐστιν ἀντίδοσις ἀγαθῶν.

Σωτηρίχῳ ιζ.

Περίβλεπτον ἡμῖν ἤδη τὴν πατρίδα πεποιήκατε ἐνπροοιμίοις τῆς προστασίας πολλοῖς ποσὶ παρασχόμενοι τὰς γειτνιώσας παραδραμεῖν· αἱ γὰρ πρότερον περὶ ὁμοτιμίας ἐρίζουσαι, νῦν οὐδὲ πολλοστοῦ μέρους τῆς ἀξίας δι' ἡμᾶς ἀφικνοῦνται οὕτως· ἐν

προοιμίας φαιδροτέραν ἡμῖν καὶ μεγάλην τὴν πόλιν ἐδείξατε· εἰ δὲ καὶ τὰ λείποντα προσθείητε ἢ πόλεων ἀριθμὸν, ἢ ἀνανέωσιν οἰκοδομημάτων (πάντα γὰρ ὑμῖν δυνατὰ βουλομένοις,) ταινίαις ὑμᾶς ἀναδοῦμεν ὡς εὐεργέτας, δευτέρους οἰκιστὰς ὀνομάζοντες, μᾶλλον δὲ καὶ πλέον ἐπάδοντες· ὅσον ἐκεῖνοι μὲν τὸ εἶναι τὴν πόλιν, ὑμεῖς δὲ τὸ ἐπιφανεστέραν γενέσθαι παρεσκευάσατε. Ποιήσατε δὲ ἡμῖν καὶ τὸν ἄρχοντα μείζονα μὴ τῷ ὀνόματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ δυνάμει.

Κολοσιανῷ ιη'.

Ἐνὶ συσθήματι ἀλλήλοις ἐπετάξατε τὴν πρὸς ἡμᾶς σιωπὴν, οὐκ εἰδότες ὅτι τοῖς οὕτως ἐφεστηκόσιν ἱκανὴ παραμυθία τὰ τῶν οἰκείων γίνεται γράμματα. Παρακαλῶ οὖν μεταβαλλόμενοι ταύτης τῆς κρίσεως μεμνῆσθαι, καὶ γράφειν καταξιοῦτε, πολλὴν ἡμῖν παρεξόμενοι ἐκ τῶν γραμμάτων παραψυχὴν· ὡς δ' ἂν μὴ ἀγνοῆτε τὰ καθ' ἡμᾶς, γνωρίζομεν ὅτι τῆς ἀρρωστίας ἐνδούσης ἐχόμεθα τῆς ὁδοῦ.

Ἀκακίῳ ἐπισκόπῳ ιθ'.

Αὐτῇ τῇ θεοσεβείᾳ σου προσδοκήσας ἐνταύξασθαι, ἐπειδὴ πρόδρομον ἔλαβον τῆς ἀφίξεως τὴν ἐπιστολὴν, ἐζήτουν τὴν αἰτίαν γνῶναι τί τοῦτο γενέσθαι παρασκεύασεν· τῆς δὲ ἐπιστολῆς εἰπούσης, κατενεχθέντος τοῦ ὑποζυγίου, πεπονηκέναι σε, ἐθαύμασα, ὅτι ἢ μὴ ἐπὶ λευκοῦ ζεύγους ὀχῇ, ἢ ἐπὶ ἁρμάτων χαλκοκολλήτων, ἵνα μετρίως εἴπω· ἀλλὰ προσπάσχεις τοῖς σοῖς πηγάσσοις οὐπτερωτοὺς ἔχων, ἀλλὰ δεομένους κέντρων εἰς μετάβασιν· εἰ οὖν ἱππεύεσθαί σοι σκοπὸς, καὶ συμβουλεύοντι πείθοιο, ἄλλον ἀλλαχόθεν σαυτῷ κτησάμενος ἵππον ἀσφαλῶς, καὶ θᾶττον φέροντα ἀφικέσθαι πρὸς ἡμᾶς κατάδεξαι, μὴ ἐνδοὺς τῷ μακρῷ τῆς ἀπολείψεως χρόνῳ τὴν μνήμην καταμαραίνεσθαι· ὁ δὲ σιωπηθεὶς ἰχθὺς, ἥκιον δὲ ἀνεπάγγελτος, τοσοῦτος ἦν, ὡς μεγέθει τοὺς θαλαττίους παραδραμεῖν, καὶ πάσῃ τοῖς ἐν τῇ πόλει γενέσθαι περίβλεπτος, δῶρον τῆς σῆς εἰς ἡμᾶς φιλοτιμίας ἄξιον.

Λαύσῳ κ'.

Τοῖς συντυχίας ἐρῶσιν ἱκανὴ καὶ ἡδεῖα τῶν γραμμάτων γίνεται ὁμιλία, ὅταν πολλῷ τῷ μέσῳ διαστήματι τύχωσι χωριζόμενοι· ὃ δὴ καὶ ἐμοὶ ἐπὶ τῆς ὑμετέρας συμβέβηκε μεγαλοπρεπείας· ἐφίεμενος γὰρ τῆς συνουσίας τῆς ὑμετέρας ἐπέθηκα τὴν ἐπιστολὴν ἐπινοῶν ἐντεῦθεν ἐμαυτῷ τῆς ἐπιθυμίας παραψυχήν· Εἰ οὖν καὶ παρὰ τῇ θαυμασιότητι ἡμῶν τοιοῦτος περὶ ἡμῶν ὁλόγος, διατελεῖτε, καὶ μεμνημένοι καὶ γράφοντες, ἐπειδὴ τούτοις αὔξεσθαι φιλία πέφυκεν.

Χίλωνι ἐπισκόπῳ κδ'.

Ἀτεχνῶς ἡμῖν ἔαρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς (τὸ τοῦ λόγου) πεποίηκας, εἰς ἀνκρυμῶν καὶ φρίκης οὐ τὸ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν οὕτω πεπιλημένην ὑπὸ τῆς τῶν ἀπαγγελθέντων λύπης, ὡς περὶ πάντων ἤδη τῶν ἀγαθῶν κινδυνεύουσαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τὴν ἑαυτοῦ φιλανθρωπίαν ταῖς ἑκάστου χρείαις ἐπιμετρῶν ἔδωκεν ἀνασφαλῆναι τῆς ἀρρωστίας πάλιν καὶ ἐπιθεῖναι γράμματα πρέποντα, ἀγαθῆς ἐλπίδος πεπλήρωμαι, ὡς πάντων μοι καταρρεόντων πραγμάτων προκεισομένων, ἐπειδὴ τούτων ἐπέτυχον.

Εἰανδρίῳ ἐπισκόπῳ λδ'.

Ἐδιπλασίασας ἡμῖν τὸν τῆς ἑορτῆς χρόνον, ἀνανεωσάμενος αὐτὴν τοῖς τῆς φιλίας συμβόλοις· καὶ λευκὴν ἀτεχνῶς ἠγάγομεν ἡμέραν τῶν τῆς θεοσεβείας σου γραμμάτων ἐπιτυχόντες. Γράφε τοίνυν καὶ μέμνησο παρακαλῶ, ἵνα μὴ λήθης ἡμῖν ὁ τῆς σιωπῆς χρόνος γένηται πρόφασις· τῆς δὲ σῆς φίλης εἰρήνης ἔχειν ἡμῖν διδοὺς συνθήματα τὰς ἐπιστολάς.

Ἀκακίῳ ἐπισκόπῳ λε'.

Ἱκανὸν ἥδυσμα γράμμασι μετ' εὐλογίας ἰχθὺς, θᾶττον ἢ λό-

γος πρὸς ἡμᾶς ἀφικόμενος καὶ τὴν τῆς θεοσεβείας σου περὶ ἡμᾶς τῷ τάχει τῆς ἀρίζεως μηνύσας σχέσιν· καὶ γὰρ καὶ τὴν τοῦ ἀέρος διέφυγε βλάβην, καὶ ὡς ἐντεῦθεν ἐκ τοῦ γείτονος ἀνανηξάμενος ποταμοῦ ἐπιτήδειον ὄψον πρὸς πανδαισίαν γεγένηται· καὶ πλήρης ἡ τράπεζα τοῦ δεξιοῦ θύματος πρὸς πολλὰ ταῖς καρυκείαις ἁρμόσασα, ὡς μικρὰν εἶναι τὴν Ἀλκινόου τρυφὴν, πρὸς τὴν σὴν ἐξεταζομένην φιλοτιμίαν, τῶν ἡμετέρων περιττευμάτων διαδοθέντων τοῖς δεομένοις.

Κυρίλλῳ ἐπισκόπῳ λζ'.

Τὰ μὲν ὅσα περὶ τῆς τῶν γραμμάτων ἐστὶ διηγήσεως οἶδα κοινοῖς τε γράμμασι, καὶ τῶν παρ' ἑκάστου τὴν ἁγιοτητά σου δεδιδαγμένην· ἐγὼ δὲ γράψαι ἐπείχθην ἃ πέπονθα· ἔοικα γὰρ τὴν Στησιχόρου παλινῳδείαν ἄδειν, ἐκεῖνα ποθῶν, ὧν πρότερον μακρὰν ἐποιοῦμεν κατηγορίαν· τὴν γὰρ ἐν Ἐφέσῳ διαγωγὴν δυσχεραίνων, καὶ ἀσμένως ταύτης ἀπαλλαγεὶς, νῦν ἐρᾷν αὐτῆς πόθῳ τῆς σῆς ὁσιότητος ἠνάγκασμαι, οὕτω πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν ἐκκαίομαι· ἀλλ' εἴτις καὶ σοι λόγος ἡμῶν, θεοφιλέστατε, γράφε καὶ μέμνησο ἃ τοῖς φίλοις ἐπινενόηται· τὰ δὲ πράγματα συντόμως εἰπεῖν, πρὸς οὐδὲν τῆς ἐλπίδος ἐφ' ἑκάτερα στρεφομένης.

Εὐστρατίῳ λθ'.

Εἰ ἀγνῶτα τῇ θαυμασιότητί σου συνιστάναι ἔμελλον, ἔδει μοι προοιμίων καὶ τῆς περὶ αὐτοῦ διηγήσεως, τίς, καὶ πόθεν, καὶ ποδαπὸς, καὶ ὅσον τῷ ψάλλειν τῶν τε νῦν καὶ προτέρων κεκράτηκεν. Ἡσθέντα δὲ σὲ πολλάκις δι' αὐτοῦ τοῖς θείοις ᾄσμασι μετὰ σώφρονος ἡδονῆς ἐξευμαρίσαι αὐτῷ παρακαλῶ τὰ προκείμενα καὶ δι' ἑαυτοῦ, καὶ διὰ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Κόμητος ἀφεθῆναι αὐτὸν τῆς ἐκ διαβολῆς παρά τινων γενομένης συκοφαντίας.

Ἰναχίῳ μγ'.

. . Ἤνεγκεν καὶ καθ' ἡμᾶς χρόνος Ἑλένην Λάκαιναν πολέμων ὑ-

πόθεσιν ἧς τοῦ κάλλους ἐν ἀπολαύσει γεγονὼς βραχεῖα εἰς τὰς σὰς πολλάκις ἀναπέμπειν ὥρμησα χεῖρας οἷα δὴ Τρῶες ἐβουλεύσαντο περὶ τῆς ὁμωνύμου. . .(α)

Ἀπάντησις τῇ ἀνωτέρᾳ μδ'.

. . . Οἷα τε θεῖν ἐπ' ἄκρων ἀνθερίκων. . . μηδὲ πτῶκας εἶναι νομίζεσθαι· καὶ ταῦτα μὲν ταῦτα· τῶν δὲ οἴνων ἑκάτερος τῶν Διὸς κήπων ἀπορρὼξ ἔστι τις νέκταρος, Ὁμήρου δεόμενος ἐπαινέτου. ἡδὺν λέγοντος καὶ ἀκηράσιον, καὶ θεῖον ποτὸν, καὶ οἷον ἐκεῖνος ἐποίησε παρὰ πλεῖον ἐν Ὀδυσσείᾳ αὐτὸν Μάρωνος.

Σημ. Φαίνεται ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ὅτι ὁ Φίρμος εἶχε πέμψει καὶ ἱέρακα μετὰ τοῦ θηρευτικοῦ κυνός· ἐπίσης εἶχε στείλει καὶ οἶνον ἐξαίρετον, δύο εἰδῶν· τοῦτο δὲ μόνον τὸ χωρίον ἠδύνατο νὰ δείξῃ ὅτι ἐν Καππαδοκίᾳ, ὡς καὶ νῦν εἰσέτι, εὑρίσκοντο οἶνοι ἐξαίρετοι· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δεκάτῃ ἐπιστολῇ εἴδομεν «καὶ στάμνον οἴνου παλαιοῦ·» μὴ ἀρκούμενοι δὲ οἱ τῶν Καππαδοκῶν πλουσιώτατοι τῷ ἐγχωρίῳ οἴνῳ ἐχρῶντο καὶ ξένοις οἴνοις τοῖς ἀρίστοις (Γρηγ. Ναζ. λόγ. ιϛ'. σελ. 250.)

§. Β'. Προκόπιος Καισαρείας (β).

Βασιλείῳ δὲ τῷ αὐτοκράτορι ὑπογράψαντι καὶ ἐπικυρώσαντι τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου «Προκόπιος ὀθεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας Καππαδοκίας εἶπεν· ἡ πάντων συνεκτικὴ θεοῦ σοφία καὶ δύναμις, ἡ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν θεμένη σοφώτατα, αὕτη προϊδοῦσα τὸ καθαρὸν καὶ ἀδόλωτον τῆς διανοίας τοῦ βασιλέως ἡμῶν τοῦ ἁγίου, ἀνιδρύσατο καὶ ἀνήγαγεν εἰς τὸν περίβλεπτον καὶ ὑψηλότατον θρόνον τῆς βασιλείας, χαρισάμενος ἡμῖν τὸν δεσπότην ἡμῶν τὸν ἅγιον

(α) Δὰ μακρῶν ἐγκωμιάζει ἐνταῦθα κύνα λάκαιναν (λαγωνικὸν) Ἑλένην καλουμένην ἣν πέμπει δῶρον τῷ Ἰναχίῳ· Δῆλον δὲ ὅτι ἐν Καππαδοκίᾳ γίνονται τοιοῦτοι κύνες ἄριστοι.

(β) ἡ προσθήκη αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν 67 §. τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας.

τὸν κὺρ Φώτιον πατριάρχην καὶ δι' αὐτοῦ ἑνώσας τὰ διεστῶτα μέρη τῆς Ἐκκλησίας εἰς μίαν ποίμνην τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἐκκόψας καὶ τοὺς ἀτιθάσους λύκους ἐκ τῆς λογικῆς τοῦ Χριστοῦ μάνδρας, τοὺς ἐν τῷ κωδίῳ τὴν ἑαυτῶν κακίαν περικαλύπτοντας καὶ τὴν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν μὴ ἀσπαζομένους. ὅθεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι δοῦλοι αὐτοῦ ἐπευχόμεθα τῆς βασιλείας αὐτοῦ τῆς ἁγίας, ὅπως χαρίσηται ἡμῖν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς εἰς ἔτι πολλὰ καὶ καλὰ· ὑποτάξαι Κύριος πάντα τὰ ἔθνη καὶ τοὺς πολεμίους ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ μέτοχον ἀναδείξοι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν... (Τόμ. χαρᾶς σελ. 102.)

§. Γ'. **Περὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου** (α).

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν Ἰουλιανὸς ὁ ἔχθιστος βασιλεὺς ὁρμίσας κατὰ Περσῶν, ἦλθεν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Καισαρέων πόλεως· ὁ δὲ Βασίλειος ἅμα τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ, ὑπήντησεν αὐτῷ καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς εἶπε· κατεφιλοσόφησά σου Βασίλειε ὁ δὲ ἀπεκρίθη αὐτῷ· εἴθε ἐφιλοσόφησας. ὁ δὲ ἅγιος προσήγαγεν αὐτῷ τρεῖς ἄρτους ἐξ ὧν ἐπερέρετο διαψιλείας· ὁ δὲ ὑβριοπαθήσας ἐπὶ τῇ σμικρότητι τῶν δώρων, ἐπέστρεψε μὲν τοῖς δορυφόροις αὐτοῦ λαβεῖν μὲν τοὺς ἄρτους, ἀντιδοῦναι δὲ αὐτῷ, χόρτον· ὁ δὲ δεξάμενος ἔφη αὐτῷ· ἡμεῖς μὲν ὦ βασιλεῦ, ἐξ ὧν ἐσθίομεν ἐκομίσαμέν σοι· αὐτὸς δὲ ἐξ ὧν τρέφεις τὴν ἀλογίαν ἀντέδωκας ἡμῖν ἑκουσίως μὲν ἐπιγελῶν, ἀκουσίως δὲ ἡμᾶς, ἐν νομῇ ποιῶν τοῦδε τοῦ χορτοκοπείου· ὁ δὲ Ἰουλιανὸς ταῦτα ἀκούσας, καὶ ἐμμανὴς γενόμενος οἷα δὴ βασιλεύς, χάριν ἰδίαν μὴ δυνάμενος ἀναστρέψαι, ἔφη πρὸς αὐτόν· ἡ μὲν νομὴ τοῦ χορτοκοπείου ἐκ τῆς ἐμῆς βασιλείας δεδώρηταί σοι· ὅταν δὲ Πέρσας ὑποτάξας ἀνταναλύσω, ἐδαφιῶ τὴν πόλιν σου καὶ ἀροτριῶ αὐτὴν, ἵνα γένηται σιτοφόρος μᾶλλον ἢ ἀνθρωποφόρος. οὐ γὰρ ἠγνόησα τὴν αὐθάδειαν τοῦ ὑπὸ σοῦ ἀπατωμένου λαοῦ· ὅπως τὴν παρ' ἐμοῦ προσκυνουμένην θεὰν μετὰ τὸ σπεῖσαί με αὐτῇ, μὴ φέροντες τὴν βασκανίαν, ἐλέπτυναν

(α) ἡ προσθήκη αὕτη ἀνάγεται εἰς τὴν 45 §. τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας.

εἰς τέλος· καὶ ταῦτα εἰπὼν ᾤχετο ἐπὶ τὴν τῶν Περσῶν χώραν· εἰσελθὼν δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν ὁ Βασίλειος καὶ προσκαλεσάμενος ἅπαν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ἐπήγγειλε τὰ τοῦ βασιλέως ῥήματα· σύμβουλός τε αὐτῷ ἀγαθὸς γίνεται εἰρηκὼς· τὰ χρήματα, ἀδελφοὶ, εἰς οὐδὲν λογισάμενοι, τῆς σωτηρίας ἡμῶν πρόνοιαν ποιήσατε ἵνα εἰ καὶ δοθῇ καιρὸς τῷ τυράννῳ βασιλεῖ, δῶρις αὐτὸν ἐκμειλίξωμεν· οἱ δὲ ἀπελθόντες εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. ἃ εἶχον ἕκαστος αὐτῶν εἰς τοὺς οἴκους ἐν χερσὶν ἤγαγον πρὸς αὐτὸν, ἔντε χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθων πολυτελῶν ἄπειρον πλῆθος· ὁ δὲ ἰδὼν τὴν προθυμίαν καὶ εὐπείθειαν αὐτῶν, ἀπέθετο αὐτὰ ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ ἐπιγράψας ἑκάστου τὰ ὀνόματα, εἰρηκὼς αὐτοῖς· ὅτι ὁ τῶν προθέσεων κύριος ἰσχύει κἀκεῖνον διαχειρίσασθαι καὶ ἡμῶν ἀποκαταστῆσαι τὴν οἰκείαν ὑπόστασιν· πάραυτα οὖν προστάττει τῷ κλήρῳ καὶ παντὶ τῷ λαῷ τῆς πόλεως σου γυναιξὶ καὶ παιδίοις, ἀνελθεῖν ἐν τῷ ὄρει τοῦ Διδύμου ἔνθα τιμᾶται καὶ προσκυνεῖται τῆς Θεοτόκου πάνσεπτος ναὸς, καὶ τρεῖς ἡμέρας νήστεις τῇ προσευχῇ προσκαρτερῆσαι καὶ αἰτεῖν τὸν θεὸν διασκεδάσαι τὸν τοῦ παρανόμου βασιλέως σκοπὸν· καὶ δὴ δεομένων αὐτῶν καὶ διαγρυπνούντων μετὰ συντετριμμένης καρδίας ὁρᾷ Βασίλειος κατ' ὄναρ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου, ἔνθα ἐν τῷ ὄρει καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐπὶ θρόνου ἐνδόξου καθημένην τινὰ ἐν γυναικείῳ τῷ σχήματι καὶ οὕτω πως εἰπεῖν πρὸς τοὺς πλησίον αὐτῆς ἑστῶτας μεγαλειαίους ἄνδρας· καλέσατε δή μοι Μερκούριον καὶ πορεύσεται τοῦ ἀνελεῖν Ἰουλιανὸν τὸν εἰς τὸν υἱόν μου καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν παρανομήσαντα· ὁ δὲ ἅγιος μετὰ τῆς πανοπλίας αὐτοῦ παραγενόμενος καὶ ἐπιτραπεὶς παρ' αὐτῆς τάχιστα ἐπορεύθη· προσκαλεσαμένη δὲ τὸν Βασίλειον ἀπέδωκεν αὐτῷ βιβλίον ἔχον ἐν ἱστορίᾳ πᾶσαν τὴν κτίσιν· εἶτα τὸν ἄνθρωπον πλαττόμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου γραφὴ ἦν· εἰπὲ· ἐνδὲ τῷ τέλει αὐτοῦ ἔνθα ἐπλάττετο ὁ ἄνθρωπος, ρεῖσαι· δεξάμενος δὲ τὸ βιβλίον, προνοίᾳ αὐτῆς ἀνέγνω, μέχρι τῆς ὑπογραφῆς, τοῦ ρεῖσαι· καὶ εὐθέως ἔξυπνος ἐγένετο, ὑπὸ τοῦ φόβου καὶ χαρᾶς συνεχόμενος· τὸ ἰσοδύναμον δὲ ὄναρ ἐθεώρει τῇ αὐτῇ νυκτὶ καὶ Λιβάνιος ὁ σοφιστὴς συνὼν τῷ Ἰουλιανῷ ἐν Περσίδι καὶ τὴν τοῦ

Κοιάστωρος ἀξίαν διακοσμῶν· ἐκπλαγεὶς οὖν τῇ ὀπτασίᾳ ὁ Βασίλειος τόν τε Εὔβουλον μόνον διϋπνίσας κάτεισι σὺν αὐτῷ ἐν τῇ πόλει, καὶ παραγίνεται ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μερκουρίου, ἔνθα καὶ αὐτὸς κατέκειτο καὶ τὰ ὅπλα αὐτοῦ· ἅπερ ζητήσας οὐχ εὗρε. προσκαλεσάμενος δὲ τὸν φύλακα, ἐπυνθάνετο ὅπου ἦν ταῦτα· ὃς μεθ' ὅρκων ἔλεγεν ἐσπέρας ἐκεῖσε ταῦτα εἶναι, ὅπου διηνεκῶς αὐτὰ ἐφυλάττοντο· πιστεύσας οὖν ἀδιστάκτῳ γνώμῃ ὁ Βασίλειος ὅτι ἀληθὴς ἐστιν ἡ ὀπτασία καὶ δοξάσας τὸν Θεὸν τὸν μὴ παρορῶντα τοὺς πεποιθότας ἐπ' αὐτόν, ἐν σπουδῇ πολλῇ καὶ χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ ἀνέδραμεν ἐν τῷ ὄρει, ἔτι πάντων ὑπνούντων· οὓς διαναστήσας καὶ εἰς εὐχὴν προτρεψάμενος, ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως εὐηγγελίσατο αὐτοῖς τὴν Θεόθεν αὐτῷ γενομένην ἀποκάλυψιν· καὶ ὅτι τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἀνῃρέθη ὁ τύραννος καὶ ἅμα πᾶσιν εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, ὑπέστρεψεν ἐν τῇ πόλει προστάξας πᾶσιν εὑρεθῆναι ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ μετασχεῖν τῆς θείας λειτουργίας. . . . Τοῦ δὲ λαοῦ πάνδημον ἑορτὴν ἄγοντος ἐπὶ τέλει τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ πάντων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συνηγμένων, ἰδοὺ Λιβάνιος ὁ τοῦ Ἰουλιανοῦ Κοιάστωρ φυγῇ χρησάμενος εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει καὶ μαθὼν τὸ τοῦ λαοῦ ἄθροισμα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκεῖσε παρεγένετο, ἐπαγγέλλων τὸν ἐχθίστου Ἰουλιανοῦ τοῦ τυράννου θάνατον καὶ προσπεσὼν τοῖς γόνασι τοῦ ἀρχιερέως ἠξίου δέξασθαι τὴν ἐν Χριστῷ σφραγῖδα καὶ ταύτης τυχὼν ὁμόστεγος γέγονε Βασιλείου ἅμα Εὐβούλῳ καὶ τῇ ἑξῆς προσέταξε πᾶσιν ἀπολαβεῖν τὰ οἰκεῖα χρήματα· οἱ δὲ μιᾷ φωνῇ εἶπον πρὸς αὐτὸν· ἐν θνητῷ βασιλεῖ ταῦτα παρασχεῖν ἐβουλήθημεν, ἐπὶ τῷ μὴ πορθῆσαι ἡμῖν τὴν πόλιν, πολλῷ μᾶλλον χρὴ τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ προσενεχθῆναι αὐτά, τῷ ἐκ τηλικούτου θανάτου λυτρωσαμένῳ ἡμᾶς· καὶ ἰδοὺ ἐν χερσὶν εἰσὶ πάντα· ὡς ὁ κύριος ὑπαγορεύσει σοι, πράττε· ὁ δὲ θαυμάσας τοῦ πιστοτάτου λαοῦ τὸ μεγαλόψυχον, τρίτην μοίραν παρείχετο αὐτοῖς καὶ ἐκ τῶν ὑπολοίπων ἡμφίεσεν ἅπαν τὸ ἱερατεῖον μετὰ τοῦ κιβωρίου. τὸ δὲ θυσιαστήριον χρυσῷ καθαρῷ καὶ λίθοις τιμίοις κατακοσμήσας καὶ προσκαλεσάμενος τὰ πλήθη τῶν οἰκητόρων καὶ ἁγιάσας τὴν ἱερὰ τράπεζαν τρεῖς ἡμέρας ἐκέλευσεν ἑορτάζειν· τούτων δὲ οὕτως

ἐπιτελουμένων, τινὲς ἔτι ἐν τῇ πλάνῃ τῶν Ἑλλήνων ὄντες προσῆλθον αὐτῷ λέγοντες ἰδοὺ δι' εὐχῶν σου τὴν πόλιν ἡμῶν αἰχμαλωτίζεσθαι μέλλουσαν, ἐλυτρώσω καὶ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ σου ὑπερφυῶς κατεκόσμησας· λείπεται δὲ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς πληροφορηθῆναι τὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ διὰ βραχέων ῥημάτων ὑποδείξας αὐτοῖς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, πείσας καὶ κατυχήσας ἐβάπτισεν. . . . (Ἀμφιλοχ. ἐν βίῳ τοῦ μεγ. Βασιλ. κεφ. θ'. σ. 179 185.») Ἀλλ' εἴδομεν, ἐν τῇ 45. §. τῆς ἱστορίας ἡμῶν ὅτι ταῦτα ψευδεπιγράφως ἀποδίδονται τῷ ἱερῷ Ἀμφιλοχίῳ.

Τὸ δὲ σῶμα τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡ στρατιὰ εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας κομίσασα ἔθαψεν ἐν προαστείῳ τῆς πόλεως οὗ τῷ τάφῳ καὶ τόδε τὸ ἐπίγραμμα ἐπεγράφη:

Κύδνῳ ἐπ' ἀργυρόεντι ἀπ' Εὐφράτεο ῥοάων
Περσίδος ἐκ γαίης ἀτελευτήτῳ ἐπὶ ἔργῳ
Κινήσας στρατιὴν τόδε Ἰουλιανὸς λάχε σῆμα
Ἀμφότερον βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής.

Ὕστερον δὲ ἐκομίσθη εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων· οὐ μακρὰν δὲ τῆς Ταρσοῦ ἐν Μόψου κρήνῃ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη καὶ ὁ Κωνστάντιος.

§. Δ'. **Βιβλιοθήκη περιώνυμος ἐν Καισαρείᾳ** (α).

«Ἐν ἑνὶ δὲ ἀντιγράφῳ λίαν ἠκριβωμένῳ, κατά τε στιγμὴν καὶ πρωσῳδίαν, ἐκ τῆς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας ἐλθόντι εἰς ἐμὲ βιβλιοθήκης, ἐν ᾧ καὶ ἐπεγέγραπτο ὡς ὁ μέγας καὶ θεῖος Βασίλειος τὰ ἐξ ὧν ἐκείνῳ ἀπεγράφη, ἀντιβαλὼν διορθώσατο βιβλία·» (Συγκέλλου χρονογραφ. σελ. 203 ἐκδ. Παρισίων 1652.)

§. Ε'. **Ἡ ἐν Τυάνοις Σύνοδος** (β).

«Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐγένετο ἡ ἐν Τυάνοις σύνοδος παρόν-

(α) ἡ προσθήκη αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν 14. §. τῆς ἐκκλησ. ἱστορίας·
(β) ἀναφέρεται εἰς τὴν 36. §.

των Εὐσεβίου Καισαρείας Καππαδοκίας, Ἀθανασίου Ἀγκύρας, Πελαγίου Λαοδικείας, Ζήνωνος Ταρσοῦ, Παύλου Ἐμέσης, Ὀτρηΐου Μελιτηνῆς, Γρηγορίου Ναζιανζοῦ καὶ ἄλλων πολλῶν ἐπισκόπων» (Νικηφ. Κάλλ. ἐκκλ. ἱστορ.)

§. στ'. **Ναζιανζοῦ Ἐκκλησία** (α)

«... Νέαν Ἱερουσαλὴμ καὶ Κιβωτὸν ἄλλην ὑπὲρ ὑδάτων φερομένην ὥσπερ ὁ μέγας ἐκεῖνος Νῶε, καὶ τοῦ δευτέρου τούτου κόσμου Πατήρ, τὴν δὲ τὴν ἐκκλησίαν καλεῖσθαι πεποίηκε· τοῦτό τε κατακλυσμοῦ τῶν ψυχῶν καὶ τῆς τῶν αἱρετικῶν σαφῶς ὑπεραίρουσαν· καὶ ὅσῳ πλήθει τῶν ἄλλων ἐλείπετο τοσοῦτον εὐδοξίᾳ κρατοῦσαν...» (Γρηγ. Ναζ λόγ. ΙΘ, σελ. **297**. πρβλ. καὶ λόγ. γ'. σελ. **48**. καὶ ἐν τοῖς εἰς ἑαυτὸν ποιήμασι λέγει.

35 «ἐπεὶ γὰρ ἠκόμην ξένης Κιβωτὸς, ἡ μόνη
Λιπὼν ἕδος χθονὸς, Κόσμου φυγοῦσ' ἐπίκλυσιν
Καὶ γῆν πατρῴαν ἀσμένως Καλῶς ὀλωλότος.
Λαόν τε τὸν γλυκὺν (ὁ αὐτὸς Τόμ. Β. σελ. **244**
ὡς εἶδον, ὤχ, ὑπέδραμε εἰς ἑαυτὸν ΚΓ, 35.)

§. Ζ'. **Οἱ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῇ Α'. Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ Ἐπίσκοποι** (β).

Ἐκ μὲν τῆς Κιλικίας· Λοῦπος ὁ Ταρσοῦ ἢ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Θεόδωρος, Μακεδόνιος ὁ Μοψουεστίας, Ἡσύχιος ὁ τῆς μικρᾶς Ἀλεξανδρείας, Μωῦσῆς ὁ Κασταβάλων, Νικήτας ὁ Φλαβιουπόλεως, Ἅγιος Ἀμφίων ὁ Ἐπιφανείας. — ἐκ δὲ τῆς Καππαδοκίας ὁ Μητροπολίτης Καισαρείας Λεόντιος, ὁ Τυάννων Εὐψύχιος, ὁ Ἀμασείας Εὐτυχιανὸς, ὁ Σεβαστουπόλεως Ἅγιος Μέλησος, ὁ Νεοκαισαρείας Λογγῖνος; ἢ κατὰ τὸν Συναξαριστὴν (Δεκεμβρ. ΚΓ'.) Παῦλος. — Ἐκ δὲ τῆς Ἀρμενίας ὁ Πιοσπόντης Ἀκρίτας,

(α) ἀναφέρεται εἰς τὴν 107. §. τῆς ἐκκλ. ἱστορ.
(β) ἀναφ. εἰς τὴν 29 §. τῆς ἐκκλ. ἱστορ.

ὁ Ζελόνης Ἡρακλῆς, ὁ Νισίβεως Ἰάκωβος. — ἐκ δὲ τῆς Παφλαγονίας καὶ τῆς Γαλατίας ὁ Γαγγρῶν Ἅγιος Ὑπάτιος ὁ Ἀγκύρας Μάρκελλος· ὁ Ἰουλιουπόλεως Φιλάδελφος, ὁ Ταβίας Δίκαιος, ὁ Πλατῶν Ἐρέτιος, ὁ Συννάδων Γοργόνιος· οἱ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας ὁ Κυζίκου Θεωνᾶς, ὁ Σμύρνης Εὐτυχὴς, ὁ Τρωάδος Μαεῖνος, ὁ τῆς ἐν Φρυγίᾳ Λαοδικείας Νουνέχιος, ὁ Μύρων τῆς Λυκίας ἅγιος Νικόλαος, ὁ Σελευκείας Ἀγαπητὸς, καὶ ὁ Βασαγάδων Θεόδωρος οὗτοι μὲν οὖν ἦσαν οἱ τῆς εὐσεβείας πρόμαχοι· οἱ δὲ ἐκ τῆς τοῦ Ἀρείου μερίδος ἦταν ὁ Ἐφέσου Μανόφαντος, ὁ τῆς ἐν Κιλικίᾳ Νερωνιάδος Νάρκισσος, ὁ Σκυθοπόλεως Πατρόφιλος, ὁ Νικαίας Θέογνις, ὁ Χαλκηδῶνος Μάρης, ὁ Νικομηδείας Εὐσέβιος· ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι ἐξ ἐπισκοποι Παλαιστίνης καὶ Συρίας. πέντε Αἰγύπτου καὶ Λιβύης εὐνοοῦντες τὴν τοῦ Ἀρείου αἵρεσιν (Τιλλεμ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. ς'. **273** — **276**. παρὰ **Lebas**.)

§. Η'. **Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν Καππαδοκῶν** (α).

Οἱ Καππαδόκαι παρὰ τῶν ἀρχαίων λίαν κακῶς χαρακτηρίζονται· ἐνομίζοντο ψεῦσται λῃσταὶ, κακοῦργοι καὶ δουλόφρονες ὅθεν καὶ ἡ παροιμία «Τρία Κάππα κάκιστα Καππαδοκία, Κρητη καὶ Κιλικία» (β)· καὶ τῶν ἐπιγραμματοποιῶν τινες κωμῳδοῦντες ἐποίουν.

«Καππαδόκαι φαῦλοι μὲν ἀεὶ ζώνης δὲ τυχόντες.
φαυλότεροι· κέρδους δ' ἕνεκα φαυλότατοι·
ἢν δ' ἄρα δὶς καὶ τρὶς μεγάλης δράξωνται ἀπήνης,
δὴ τότε γίνονται φαυλεπιφαυλότατοι
Μὴ, λίτομαι βασιλεῦ, μὴ τετράκις, ὄφρα μὴ αὐτὸς
κόσμος ὀλισθήσῃ καππαδοκιζόμενος» (γ).

(α) ἀναφέρ. εἰς τὴν 15 §. τῆς ἐκκλ. ἱστορ.
(β) Σουίδ. ἐκκλ. Κάππα.—Κωνστ. Πορφ. Θέμ. Α'. καὶ Β.
(γ) Δημόδοκος Ἀνθολ. ἐπιγρ. βιβλ. XI. 238.

«Καππαδόκην πότ' ἔχιδνα κακὴ δάκεν ἀλλὰ καὶ αὐτὴ
κάτθανε, γευσαμένη αἵματος ἰοβόλου» (δ).

«Θᾶττον ἔην λευκοὺς κόρακας, πτηνάς τε χελώνας
εὑρεῖν, ἢ δόκιμον ῥήτορα Καππαδόκην» (ε).

Καὶ ὁ ἱερὸς Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης φαίνεται ἄσπονδος ἔχθρὸς τῶν Καππαδοκῶν, καίτοι ἡ τοσαύτη ἀπέχθεια οὐδόλως πρέπει τῷ ἱερῷ αὐτοῦ χαρακτῆρι καὶ ὡς χριστιανοῦ, καὶ ὡς λογίου καὶ μάλιστα λειτουργοῦ ὄντος τοῦ Ὑψίστου· ἰδίᾳ δὲ ψέγει Καππαδόκην τινὰ Γιγάντιον, φαῦλον ἄνδρα ἔπαρχον τῆς Αἰγύπτου γενόμενον· παραθῶμεν ἐνταῦθα τὰ παρ' αὐτῷ χωρία, ἐν οἷς μνείαν ποιεῖται τῆς κατ' αὐτὸν ἀνυπερβλήτου πονηρίας τῶν Καππαδοκῶν.

Συνεσίῳ ἐπιστ. **485.**

«Ἥλιν ὁ Καπποδόκης ἐπὶ στρατοπέδου, ὡς ἔγνωμεν, τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ τὴν ἀθλίαν μνηστεύεται, ἵνα δίδυμος ἡμῖν ἐπιστῇ Καππαδόκης, πρὸς τῇ ἐνοίκῳ μισανθρωπίᾳ καὶ τὴν κακὴν προσλαβὼν δυναστείαν· εἰσὶ δὲ μᾶλλον οἱ τὰ χρηστὰ ἐπαγγέλλοντες, ὅτι δὴ τῶν οἰκείων συμφυλετῶν ἄρξαι ἱμείρεται· ᾧ καὶ ὁ θεὸς ἐπινεύσειεν, ὡς ἂν πρέποντα τροφεῖα τῇ τιτθῇ ἀποδώῃ, ἀνθ' οὗ ἔσπασε γάλακτος, ἰὸν αὐτὴν ἀντιποτίζων, ὃν ἴσως σὺν τῷ γάλακτι ἔσπασε.»

Σελεύκῳ ἐπιστ. **486.**

«Ὁ φθορεὺς πῶν πολιτῶν ἡμῶν Καππαδόκης, νῦν ἐπὶ στρατοπέδου πάλιν ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν ἐκδικεῖ.σὸν τοίνυν ἐστὶ τοῦ ἔχοντος παρὰ θεοῦ τὴν ἰσχὺν τοῦτο κωλύσαι, καὶ τῆς προτέρας αὐτὸν εὐθὺνας εἰσπράξασθαι κακίας· εἰς ἐκείνην δὲ λικμῆσαι τὴν ἐνεγ

(α) αὐτόθ. 237.

(β) αὐτόθ. 436.

κοῦσαν αὐτὸν ἐσχατιάν, ὡς ἂν μάθοιεν οἱ τοῦ ἀνδραπόδου ὁμόφυλοι ἐν αὐτοῖς τὴν πονηρίαν ἐντίκειν καὶ μὴ πέραν τῆς ἑαυτῶν ἐξεμοῦντες, τὰς ὑγιαινούσας αἰσθήσεις καὶ χώρας τοῖς λοιμικοῖς τρόποις αὐτῶν διαφθείρειν.»

Ἰσιδώρῳ ἐπιστ. **485.**

«Καρχηδονίους νόμος κωλύει διέπειν ἀρχὴν ἥττονας κακοὺς Καππαδόκας δὲ τοὺς μεγάλους πονηροὺς, οὐκ εἴργει νόμος ἀρχῆς· ἐπειδὴ τοίνυν βούλει καὶ πάντας εὐεργετεῖν καὶ σύνδρομον ἔχεις τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν, ἢ τὸν νόμον ἀντάλλαξον, μᾶλλον Καππαδόκας Καρχηδονίων κωλύων, ἢ σύναψον καὶ τούτους ἐκείνοις· εἰ δὲ, ὡς εἰκὸς, χρήμασι τὰς ἀρχὰς ἐξωνοῦνται, ἃς καὶ βάρβαρός τις ὠνούμενος, οὐ κωλύεται μόνον, εἰ τὰ χρήματα διδῷ, ἀλλὰ κἂν οὕτως ἀρχέτωσαν μόνων τῶν Καππαδοκῶν, ἀξίων ὄντων ταῖς οἰκείαις δεδέσθαι κατήναις»

Φλωρεντίῳ ἐπιστ. **486.**

«Ἔχεις αὐτόθι Γιγάντιον, δέσποτα, οἰόμενον λελῆθέναι τὰ πρότερα, καὶ αὖθις περιθήσειν ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν βουλευόμενον· ἐπειδὴ τοίνυν πολλῶν τὰ ἐνταῦθα δεινῶν ἐν πείρᾳ κατέστησεν, ἐφ' οἷς τῆς ὑμετέρας δεῖται εἰς διόρθωσιν καθαρότητος, μακρῶν δὲ λόγων εἰς γνῶσιν τῶν κατ' αὐτὸν οὐ χρήζετε, ὡς πολλαὶ φροντίσι κυκλούμενοι· Καππαδόκης ἐστὶν, ἦρξεν ὡς Καππαδόκης· Καππαδόκου παρ' ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐχέτω.»

Ἀργυρίῳ ἐπιστ. **187.**

«Ὁ δυσσεβὴς Γιγάντιος ὁ εὐπρόσωπον συκοφαντίαν ἐνθεὶς κατὰ τῶν ἀθλίων γεωργῶν, τελῶν καὶ φόρων τινῶν κλοπὴν καὶ τὴν

Αὐγούστου βαρύνας ἀπογραφήν, καίτοι βαρυτάτην αὐτοῖς ὑπάρχουσαν, πάλαι πείσας προσχεῖν αὐτῷ ὡς ἀληθεύοντι τὸν κρατοῦντα, καὶ συμφορῶν αἴτιος γεγονὼς τοῖς κωμήταις, εἰς Θράκην ἥκει αὖθις τὴν ἀρχὴν περιθέσθαι ζητῶν· οἶσθα δὲ ὅσους εἰς φυγὴν ἐσκέδασεν ἀπογράφων, ὅσοι τῆς πατρῴας ἐλευθερίας, τὸ σκαπάνην κρατεῖν, καὶ σμινώην ἠλλάξαντο· καὶ φρόντισον μὴ λάβηται πάλιν ἡγεμονίας καὶ πάντας ἐργάσηται Καππαδόκας, οἷς ὁ βίος οὐκ ἄλλοθεν ἢ ἐκ δουλείας καὶ γεηπονίας συνίσταται.»

Ρουφίνῳ ἐπάρχῳ Πραιτωρίων ἐπιστ. 489.

«Αἰγυπτίους μὲν δι' ἀπήνειαν νόμος εἴργει ἀρχῆς, Καππαδόκας δὲ τοὺς χείρους ἐκείνων οὐκέτι· ἐπειδὴ τοίνυν ἡμεῖς μὲν ἄρχοντι Καππαδόκῃ χρησάμενοι, πολλὴν πεῖραν τοῦ διαβόλου ἔθνους ἐσχήκαμεν, ὑμεῖς δὲ τὴν βασιλέως γνώμην πρὸς ὃ βούλεσθε ἔχετε, ἑνώσατε Αἰγυπτίοις καὶ τούτους, μήποτε καὶ ἄλλης χώρας ἄρξῃ Καππαδόκης εἰ μὴ μόνης τῆς οἰκείας, ὡς πρέπει ὑπ' ἀλλήλων αὐτοὺς τὴν πάτριον ποτίζεσθαι πικρίαν.»

Κατυλλιαρῷ ἐπιστ. 490.

«Ἐκοινώνησας μὲν καὶ αὐτός, ὦ ἱερὰ κεφαλή, τοῦ Καππαδόκου λοιμοῦ, ἡνίκα ὤκεις τὴν πόλιν, καὶ οὐκ ἔλαθες τοὺς ματαίους καὶ ὁρκιτοὺς τοῦ ἀκαθάρτου στόματος ὅρκους, μετὰ τοῦ μελιχροῦ καὶ συχνοῦ προσκυνῶ σε· τὰς πρὸς ἕκαστον ἰδίᾳ κατὰ πάντων καταλαλιάς, τὰς δυστρόπους καὶ ἱεροσύλους λῃστείας, τὴν νέαν ἀπογραφήν, τὴν κατὰ θεοῦ καὶ πτωχῶν ἐπικερδῆ σπουδήν, τὰς τῶν συνοικεσίων ἐπιβουλάς, τὰς τῶν μνημάτων διορυγάς, τὰ δεσμὰ οἷς καθείρχθη τὰς ἀμοιβαίας εἱρκτὰς ἃς ἐπὶ στρατόπεδον ἑλκόμενος ὤκησε, τὴν ἐκεῖσε βάσανόν τε καὶ γύμνωσιν, ἣν παρὰ θεοῦ ὑπέμεινε πρὸς διόρθωσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ πάντων ἐκείνων ἐπιλαθόμενος, πάλιν ἄρξαι ἱμείρεται, ὡς μανθάνομεν, μὴ ἐν δώσεις κωλύων ὅσῃ σοι δύναμίς ἐστι· σεαυτῷ τε γὰρ καὶ πόλει καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ χαρῇ· σαυτῷ τὴν δόξαν, τῇ πόλει τὴν ἡσυχίαν, ἐκείνῳ τὸ μὴ πολλὰ ἁμαρτεῖν καὶ πλείονα πάλιν παθεῖν.»

Ἀμμωνι ἐπιστ. 551.

«Τί σοι καὶ τῷ γένει τῷ θηριοτρόπῳ, τί σοι καὶ τῷ ἔθνει τῷ ἀλλοφύλῳ; τί τοῖς δυσμενέσι συμφύρῃ; τί τοῖς Καππαδόκαις συγκόπτῃς; τί τοὺς Γιγαντίους συγγίγαντας καθ' ἑαυτοῦ ἐξοπλίζεις; τί τοὺς οἰνοδυνάστας ἐρεθίζεις; τί τοὺς λελυττηκότας κύνας ἀγραίνεις, ὧν τὰ δήγματα θάνατος; τί τὰς λοιδόρους γλώττας παραθήγεις; τί τὰς σεαυτοῦ χραίνεις ὑπολήψεις ἐκείνοις συγκρινόμενος, οἷς καὶ ἀνδραπόδοις τις χρήσασθαι νουνεχὴς οὐκ ἂν ἔλῃται;»

Τῷ αὐτῷ ἐπιστ. 552.

«Ἀνάξια μὲν, ὡς ἔφης, τῶν πάλαι ἁγίων πατέρων τὰ ἤθη τῶν νῦν ἀδομένων παντάχοῦ Καππαδοκῶν, καὶ οὐκ ἐκ τούτων ἐκείνους γεγενῆσθαι νομίζεις; ἀλλ' ἐγὼ Καππαδόκας τοὺς ἁγίους ἐκείνους σύμφημι γεγενῆσθαι· καὶ τοῦτο μάλιστα γνώρισμα τῆς τούτων τυγχάνει κακοφροσύνης· εἰ γὰρ μὴ ἐκ τούτων ἐκεῖνοι ἐξέλαμψαν, εἶχεν ἀπολογίαν τὸ κακόσχολον ἔθνος τὴν γενικὴν πονηρίαν, ὡς ἔμφυτον, καὶ αἴτιον ἂν τῆς κακίας τὸν δημιουργὸν ἐποιήσατο· ἀλλ' ἐν ἐκείνοις τοῖς θεοφόροις ἀνδράσι λαμψάσης τῆς φύσεως, ἐν τούτοις τρανῶς τὰ τῆς γνώμης γνωρίζεται.»

Διδύμῳ ἐπιστ. 281.

«Εἰ ἀλλόφυλοι ἐκ Καππαδοκῶν ἀνήχθησαν καὶ ἀπόγονοι Καππαδοκῶν ἀλλόφυλοι, ἐξ ἀλλοφύλων δὲ καὶ Γαβαωνῖται τυγχάνουσι, Καππαδόκαι δῆλον ὅτι Γαβαωνῖται· ἔχων οὖν τὴν ἐκείνων πονηρίαν, τί θαυμάζεις Γιγάντιον; ὕπουλον γὰρ καὶ πονηρὸν ὡς ἐπίπαν τὸ γένος, εἰρήνῃ μὲν οὐ τερπόμενον, ἔριδι δὲ τρεφόμενον καὶ μίαν ἔχων πηγὴν τοῦ πικροῦ καὶ γλυκέος· ἐν συντυχίᾳ χρηστολογοῦν, ἐν ἀπουσίᾳ καταλαλοῦν· ἀπατηλόν, ἀναιδές, θρασύ, δειλόν, σκωπτικόν, ἀνελεύθερον, δόλιον, μισάνθρωπον, ὑπεροπτι-

κόν, ἐν ταῖς τῶν φίλων εὐπραγίαις περίλυπον, ἐν δυσπραγίαις ἀκόρεστον· ἐν προσωπείῳ εὐλαβείας αἰχμαλωτίζον τὰ γυναικάρια, ἐν μανίᾳ χρυσοῦ ὑπερβάλλον τὸν Βαβυλώνιον, πρὸς ψεῦδος ἐξύ, πρὸς τὸ παρορκῆσαι ταχύ· καὶ οἷον ἔχεις τὸν πάμφαυλον καὶ παμμισῆ Γιγάντιον, τοιούτους ἅπαντας νόμιζε καὶ γίνωσκε Καππαδόκας.»

Πρίσκῳ Καππαδόκῃ ἐπιστ. 158.

«Σκαιὸν σὲ φασί τινες καὶ ἀλαζόνα καὶ ὑπερβαίνοντα τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων φαυλότητι· ἐγὼ δὲ πολλῶν περὶ σοῦ ἀπηχῶν ἀδομένων οὐκ ἔχω τὸ πείθεσθαι, ἀγνοῶν σε παντάπασι· μίαν δὲ συγκατάθεσιν πρὸς τὰς τραγῳδίας τεκμαίρομαι, τὸ τῆς πατρίδος ἀλλόκοτον· καὶ δέδοικα μήποτε θατέρου πράγματος ὑπάρχεις Καππαδοκῶν τοῦ πᾶσι κατεστιγμένου τοῖς ἑλλαττώμασιν· ἔστι γὰρ αὖθις ἑτέρα μοῖρα Καππαδοκῶν πανάριστος ἀρ' ἧς ἐκεῖνοι γεγόνασιν, οἱ πανταχοῦ τῷ ῥωτὶ τῆς ἑαυτῶν πολιτείας καὶ νουθεσίας τὰ τῆς γῆς διαδουχήσαντες τέρματα· ἐπειδὴ οὖν καὶ ἱερωσύνην σοι πράσις ἐπέθηκε, ῥοβήθητι τοὺς θεοφόρους ἐκείνους ἀνθρώπους, καὶ ἢ τὴν αὐτῶν προαίρεσιν μίμησαι, ἢ τὴν αὐτῶν λειτουργίαν μὴ ὕβριζε· εἰ γὰρ τὸ ὑπ' αὐτῶν ἐλεγχθῆναι συμβαίη σοι, οὐδὲ τὸ παρὰ Χριστοῦ κατακριθῆναι λελείψεται.»

Ταῦτα μὲν φασὶν οἱ τὰ μὲν ξένα κακὰ πάνυ καλῶς βλέποντες, τὰ δὲ ἑαυτῶν οὐχ ὁρῶντες· τοῖς δὲ παροιμιαζομένοις διὰ τοῦ «τρία κάππα κάκιστα» καὶ τοῖς ἐπιγραμματοποιοῖς ἀποκρίνεται Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος λέγων «ἐκ δὲ ταύτης τῆς τὰ τοιαῦτα βλασφημουμένης, ἐβλάστησαν ἄνδρες, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ἐξανέτειλαν ὥσπερ ἀστέρες πολύφωτοι, ἐπὶ σοφίᾳ διαβόητοι, ζηλωταὶ τῆς Χριστιανῶν πίστεως Γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς ὁ Νεοκαισαρείας ἐπίσκοπος, Φαίδιμός τε ὁ Ἀμασείας καὶ Βασιλεὺς ὁ ἀοίδιμος ὁ ἐπὶ Λικινίου μαρτυρήσας ὑπὲρ τῆς τῶν χριστιανῶν πίστεως· καὶ ὁ Βασίλειος ὁ Κομάνων ἀρχιεπίσκοπος, ὃς καὶ αὐτὸς μαρτυρίῳ ἐτελειώθη μεθ' οὗ κατετέθη τὸ λείψανον Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου· Βασίλειός τε ὁ μέγας ὁ Καισαρείας ἀρχιεπίσκοπος

καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ τὴν ἐπισκοπὴν κληρωσάμενος, νυνὶ δὲ τῷ τῶν Ἀποστόλων ναῷ κατατεθεὶς μετὰ τῶν Πατριαρχῶν ταύτης τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ φιλοχρίστου βασιλέως Κωνσταντίνου, οἵ τε ἀδελφοὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου Πέτρος τε καὶ Γρηγόριος καὶ Ναυκράτιος, καὶ Καισάριος ὁ ἀδελφὸς Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου· καὶ ταῦτα μὲν τὰ τῆς Καππαδοκίας ὡς ἐν ἐπιτομῇ» (α) Σημειοῖ δὲ καὶ ὁ σοφὸς Κ. Οἰκονόμος ἐν τοῖς Γραμματικοῖς αὐτοῦ, σχολιάζων τὰ ἄνωθι ἐπιγράμματα, τὰ ἑξῆς «εἰς τοὺς σημερινοὺς χρηστοὺς καὶ ἀγαθοὺς Καππαδόκας πρέπουν καὶ ἐπαινετικὰ ἐπιγράμματα διότι ἐνθουσιῶντες ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῶν Μουσῶν συνιστῶσι σχολεῖα ἑλληνικὰ εἰς τὰς μεγαλητέρας πόλεις τῆς ἐπαρχίας των, στέλλοντες τοὺς νέους των νὰ σπουδάζωσιν εἰς τὰ γυμνάσια τῆς Σμύρνης, τῆς Χίου, τῶν Κυδωνιῶν, καὶ σπουδάζοντες νὰ λαλῶσιν οἱ πλειότεροι Γραικικὰ, κατὰ τῶν σοφωτέρων συμπατριωτῶν των τὴν ὁδηγίαν» (β)· τούτοις καὶ ἡμεῖς προσθείημεν ἄν ταῦτα· οὐδὲν ἀδικώτερον τοῦ κρίνειν ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὅλον. Ναὶ μέν τινες τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Καππαδοκίας ἔζων ἐν μέρει ἐκ λῃστείας, ὡς πλεῖστοι τῶν ἀλκίμων ἐθνῶν καὶ αὐτοὶ κατὰ Θουκυδίδην οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' οἱ πλείονες ἔζων ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῶν βοσκημάτων καὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν αὐτῶν, ὥστε πλὴν τοῦ ἀργυρικοῦ τέλους ἔπεμπον ἐνιαυσίως εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν ἵππους χιλίους καὶ πεντακοσίους, ἡμιόνους δὲ δισχιλίους, προβάτων δὲ πέντε μυριάδας (γ)· καὶ πρώϊμως ἐπέδοσαν εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας ὥστε ἐσθῆτες κατεργασμέναι ἐν τοῖς ἐργοστασίοις Καισαρείας καὶ πολυτελῆ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κοσμήματα ἐπέμποντο εἰς τὴν αὐτοκράτειραν τοῦ Βυζαντίου· διὰ δὲ τῶν διὰ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Καππαδοκίας πόλεων διερχομένων ἐμπορικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὁδῶν ἐπέδοσαν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον ἔχοντες ἐμπόριον ἐξαγωγῆς μετὰ τῶν Σινωπέων καὶ Ἐφεσίων καὶ ἄλλων ἐθνῶν· ναὶ μὲν ἕνεκα τοῦ

(α) Κ. Πορφυρογ. Θεμ. βιβλ. Α'. θεμ. Θ'.
(β) Κ. οἰκον. Γραμμ. σελ. 504.
(γ) Στραβ. ΙΑ'. 525.

πολιτεύματος ἐδούλευον τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς ὑποτελέσι τῷ βασιλεῖ δυνάσταις καὶ ταῖς ἱερατικαῖς πολιτείαις, καὶ ὡς λέγει ὁ Στράβων, εἰς Ρώμην πρεσβευσάμενοι τὴν μὲν ἐλευθερίαν παρῃτοῦντο, βασιλέα δ' ἠξίουν αὐτοῖς ἀποδειχθῆναι, ἀλλὰ τοῦτο ἐπσίησαν εἰδότες καλῶς τοὺς σκοποὺς τῆς Ρωμαϊκῆς Συγκλήτου· δείκνυται δὲ ἡ ἀνδρεία αὐτῶν καὶ τὸ φιλελεύθερον καὶ ἐκ πολλῶν μὲν ἄλλων καὶ ἐξ ὅσων λέγει ὁ θεόπτης Μωϋσῆς ὅτι οἱ Καππάδοκες ἐξελθόντες ποτὲ ἐκ τῆς Καππαδοκίας ἐξέτριψαν τοὺς Εὐαίους (ἔθνος μέγα καὶ ἰσχυρὸν τῆς γῆς Χαναὰν,) καὶ κατῳκίσθησαν ἀντ' αὐτῶν (α)· ἅπερ ὑπομνηματίζων ὁ Ἀπολινάριος φησὶ «τοὺς Καππαδόκας ᾠκηκέναι ἀπὸ Ἀροὴρ (Ἀροὴρ δὲ ἦν τὰ ὅρια Μωὰβ) ἕως Γάζης ἐκβαλόντας ποτὲ τοὺς Ἐβαίους» (β)· καὶ ἐν τοῖς κάτω χρόνοις παρεῖχον τοῖς Πέρσαις, εἶτα δὲ τοῖς Ρωμαίοις, ὁτὲ μὲν ὡς ὑποτελεῖς, ὁτὲ δὲ ὡς σύμμαχοι, ἱππικὸν κράτιστον καὶ ἀξιολογώτατον ἱππικῇ μάχῃ τὰ μάλιστα εὐδοκιμοῦν, ἐπ' αὐτῷ δὲ τούτῳ σεμνυνόμενοι ἐχρῶντο καὶ ὀνόμασι συνθέτοις ἐκ τοῦ ἵππου οἷον Σπεύσιππος, Ἐλάσιππος, Μέσιππος κτλ. καὶ ἵππους εἶχον ὀνομαστούς, ὥστε καὶ οἱ τοῦ Βυζαντίου Αὐτοκράτορες ἐχρῶντο τοῖς Καππαδοκικοῖς ἵπποις τρεφομένοις ἐν ταῖς ὑπωρείαις τοῦ Ἀργαίου, καὶ ἀγῶνας ἐτέλουν ἱπποδρομίων (γ)· ναὶ μὲν ὑπῆρξαν καὶ κακότροποι πολιτικοί, ὡς ὁ Φωκᾶς, ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Γιγάντιος, ἀλλ' ὑπῆρξαν καὶ Καισάριοι, Ἰωάννα καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐν τῷ πολιτικῷ σταδίῳ διαπρέψαντες· ἐξῆλθον ἴσως ἐκ τῆς Καππαδοκίας καὶ ῥήτορες ἀδόκιμοι, ἀλλὰ (ἐάσωμεν τοὺς θεοκήρυκας φωστῆρας οὐ μόνον τῆς Καππαδοκίας, ἀλλὰ καὶ συμπάσης τῆς οἰκουμένης Βασίλειον, Γρηγορίους, Εὐσέβιον, Λεόντιον, Φίρμον, Ἀρέταν, Ἀρέθαν καὶ πρὸ τούτων τὸν θειότατον Φιρμιλιανὸν, τὸν Ἑρμογένην καὶ ἄλλους) καὶ ὁ σύγχρονος Καλλινίκῳ τῷ σοφιστῇ Ἰουλιανὸς Δόμνου ἦν ἀπὸ Καισαρείας Καππαδοκίας, ὅτε Ἱππόδρομος καὶ οἱ Καππαδόκαι Ἀλέξανδρος καὶ Διόδοτος, καὶ ὁ ἀρχαιο-

(α) Δευτερ. Β'. 93·

(β) Ἀπολιν ἐν τῇ εἰς Ὀκτάβ. Σειρᾷ σελ. 1432.

(γ) μάρτυρες Ἡροδ. Ξενοφ. Πλούταρ. Ἰουστ. Ὀππιαν Κλαυδ. κλπ.

λογίαν Καππαδοκίας καὶ λοιπῶν ἐθνῶν συγγράψας σοφιστὴς Εὐστόχιος, ὅτε Βήμαρχος καὶ ὁ Αἰδέσιος ὁ τοῦ Ἰουλιανοῦ διδάσκαλος, ὅτε Εὐστάθιος καὶ ὁ Προαιρέσιος οἱ ἐν ταῖς περιφήμοις Σχολαῖς ἐν Περγάμῳ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις τῇ μητροπόλει τῶν λόγων τὴν ῥητορικὴν διδάξαντες καὶ παρὰ πάντων ὁμολογούμενοι ὅτι εἰς πεῖραν ἐλθεῖν λόγων ἦσαν δεινότατοι καὶ τὸ ἐπὶ τῇ γλώσσῃ καὶ τοῖς χείλεσιν αἰμύλιον οὐκ ἔξω γοητείας ἐδόκει, τότε μείλιχον αὐτῶν καὶ ἥμερον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ἐπήνθει καὶ συνεξεχεῖτο τοσοῦτον, ὥστε οἱ τῆς φωνῆς αὐτῶν ἀκούσαντες καὶ τῶν λόγων, παραδόντες ἑαυτοὺς, καθάπερ οἱ τοῦ λωτοῦ γευσάμενοι, τῆς φωνῆς αὐτῶν ἐξεκρέμοντο καὶ τῶν λόγων, ὡς περὶ αὐτῶν μαρτυρεῖ Εὐνάπιος ὁ Σαρδιανὸς ἐν βίοις Σοφιστῶν καὶ ὁ Φιλόστρατος· καὶ ὁ Φαβρίκιος ἐν βίῳ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου ἀναφέρει ἐπίγραμμα τοῦ Γρηγορίου πρὸς τὸν Προαιρέσιον ἔχον ὡς ἑξῆς (α)

«Μηκέτι Κεκροπὶς μεγάλ' εὔχεο, οὐ θέμις ἐστὶν,
Ἠελίου τυτθὴν ἄντα φέρειν δαΐδα·
οὐδὲ Προαιρεσίου ῥήτρῃ βρότον ἄλλον ἐρίζειν
ὅς ποτε ἀρτιτόκοις κόσμον ἔσεισε λόγοις
βροντὴν Ἀτθὶς ἔνεικε νεόκτυπον· ἀλλὰ Σοφιστῶν
πᾶν γένος ὑψιλόγων εἶκε Προαιρεσίῳ·
εἶξε μὲν ἀλλά μιν ἔσχε μόρῳ φθόνος· οὐκέτ' Ἀθῆναι
κύδιμοι· ὦ νεότης, φεύγετε Κεκροπίην.»

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων Καππαδοκῶν οὐκ ὀλίγοι ἐδίδαξαν καὶ διδάσκουσιν ἔν τε Κωνσταντινουπόλει, Σμύρνῃ καὶ ἄλλαις μεγάλαις πόλεσι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις, ἄλλοι δὲ οὐχὶ εὐάριθμοι· τὸ οἶκος φίλος οἶκος ἄριστος ὡς ῥήτραν ἔχοντες, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὴν πατρίδα ὠφελῆσαι βουλόμενοι διδάσκουσιν ἐν Καππαδοκίᾳ τὴν νεολαίαν, παρ' ἧς ἡ δύστηνος καὶ κεχερσωμένη πατρὶς τῶν φωστήρων τῆς οἰκουμένης προσδοκᾷ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς εὔκλειαν, ὅπως οἱ τοὺς Καππαδόκας ἀδίκως διασύροντες ἰδόντες καὶ τὰ ἀγλαὰ ταῦτα τέκνα τῆς Καππαδοκίας φιμωθῶσι.

(α) ἡ προσθήκη αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν 69. §. τῆς ἐκκλησ. ἱστορ.

§. Θ'. Περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν τέκνων τοῦ Ἡλίου.(α)

Ἄλλη αἵρεσις ὑπῆρξεν ἡ τῶν λεγομένων Τέκνων τοῦ Ἡλίου ἢ Ἀρεβούρδων, οὕτως ὀνομασθέντων, διότι μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ζωροαστρικὰς ἰδέας ἀναμιγνύοντες ἀπέδιδον τιμὰς τῷ Ἡλίῳ· ἐπίσημοι ἀρχηγοὶ αὐτῶν ἀνεδείχθησαν ὁ Παυλικιανὸς Σεμβὰτ καὶ ὁ μητροπολίτης τῆς πόλεως Ἄρκης Ἰάκωβος, ὅστις μετερρύθμισε τὴν αἵρεσιν ἐπὶ τὸ χριστιανικώτερον, κηρύττων μετάνοιαν κατακρίνων τὴν ἐξωτερίκευσιν τῆς θρησκείας παρὰ τοῖς πολλοῖς καὶ συνιστῶν τὴν ἐσωτερικὴν εὐσέβειαν. Ἀρεβοῦρδοι ἐσώζοντο μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων ἐν Μεσοποταμίᾳ· ὅρ. ἐκκλ. ἱστορ. Α. Διομήδους Κυριακοῦ σελ. 203.

§. Ι'. Οἱ ἐκ τῆς σειρᾶς ἀπολειφθέντες μάρτυρες. Ὅσιοι ἐπίσκοποι (α).

— Ἰουλιανὴ ἡ παρθένος ἐκ Καισαρείας, λογιωτάτη καὶ σοφωτάτη εἰς ἐπιστήμας· αὕτη τὸν Ὠριγένην διωκόμενον δεξαμένη παρ' ἑαυτῇ ἐτήρησεν ἰδίᾳ δαπάνῃ ὑπηρετοῦσα ἰδίαις χερσί· τούτου καὶ βιβλίον αὐτόγραφον ἐδείκνυεν ἡ παρθένος τῷ Παλλαδίῳ καὶ ἀνεγίνωσκεν (Λαυσαϊκὸν σελ. 193.)

— Ὁ Ἀββᾶς Ἐλπίδιος ἐκ Καππαδοκίας, ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος παρὰ Τιμοθέου χωρεπισκόπου ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ προέστη μοναστηρίου· εἶτα ἀπελθὼν εἰς Παλαιστίνην ἔζησεν ἐν σπηλαίῳ κατὰ τὴν Ἱεριχὼ· εἴκοσι πέντε ἔτη μόνον Σάββατον καὶ Κυριακὴν μεταλάμβανε τροφῆς, τὰς νύκτας προσευχόμενος διήρχετο καὶ στεκόμενος ὄρθιος· ἦν δὲ σύγχρονος τῷ Παλλαδίῳ· διότι συμπροσηύξατο αὐτῷ· (αὐτ. σελ. 164.)

— Ὁ Ἀββᾶς Σισίνιος δοῦλος τὸ πρῶτον, ἅμα τῆς ἐλευθερίας τυχὼν θείῳ ἔρωτι δουλωθεὶς παρέδωκεν ἑαυτὸν τῷ ἁγίῳ Ἐλπιδίῳ, παρ' ᾧ ἔμεινεν ἑπτὰ ἔτη· ὕστερον ἐκλείσθη ἐν τάφῳ, ἐν ᾧ ἐκαρτέρησεν ἔτη τρία νυχθήμερον προσευχόμενος· ἐπειδὴ δὲ ἡ φήμη αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς πᾶσαν τὴν χώραν, βίᾳ πρεσβύτερος χειροτονηθείς, προέστη μοναστηρίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐν Καππαδοκίᾳ (αὐτόθ. σελ. 164.)

— Ὁ Ἀκάκιος, ὅστις ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος Ἀριαραθείας· (ἴδ. Εὐαγρ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. 17) (α).

— Ὁ Δομετιανὸς ἐπίσκοπος Μελιτινῆς, ἀκμάσας ἐπὶ Τιβερίου αὐτοκρ. Κωνσταντινουπόλεως ἀνὴρ παιδείας εὖ ἔχων καὶ ζηλωτὴς τῆς πίστεως· (Θεοφυλάκτου Σιμοκάττα ἱστορ. βιβλ. Δ'. 15—17 καὶ Φωτ. βιβλιοθ. κωδ. 65.)

— Ἐπὶ Ἰωβιανοῦ ταῖς ἐκκλησίαις Καππαδοκίας, Πόντου καὶ Γαλατίας παρὰ Ἀετίου καὶ Εὐνομίου προχειρίζεται ἐπίσκοπος Εὐφράνιος. (Φιλοστρογ. βιβλ. Η'. 2).

— Ἐπὶ Κωνσταντίνου ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας προχειρίζεται ἀντὶ τοῦ Ἀθανασίου ὁ ἐκ Καππαδοκίας Γρηγόριος (αὐτόθ. βιβλ. Β'. 12.)

— Ἐπὶ Κωνσταντίνου ἕτερος Καππαδόκης Γρηγόριος, κατὰ δὲ τὸν Φιλοστόργιον Γεώργιος χειροτονεῖται Ἀλεξανδρείας ἐξελαθέντος τοῦ Ἀθανασίου· εἶτα ὁ μὲν Ἀθανάσιος ἀναλαμβάνει τὴν ἐπισκοπὴν, ὁ δὲ Γεώργιος μετάπεμπτος γενόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα τὴν Καππαδοκίαν ἀφίκετο· κἀκεῖ διῆγε τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐπισκοπούμενος· (αὐτόθ. βιβλ. Γ'. 12. καὶ Σωκρ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Β'. 10—11.)

— Θεόδωρος ὁ Τυάνων καὶ Βοσπόριος ὁ Κολωνίας· περὶ τούτων βλέπομεν ἐν τῷ χρονικῷ Πασχαλινῷ τάδε «Γρηγόριος ὁ θεολόγος τὰς παρὰ τῶν ἀρετικῶν κακούργως προφερομένας ἐπιστολὰς, οὐ πρὸς Θεόδωρον τὸν Μοψουεστίας ἔγραψεν, ἀλλὰ πρὸς Θεόδωρον ἐπίσκοπον Τυάνων, ἥτις ἐστὶ τῆς δευτέρας τῶν Καππαδοκῶν μητροπόλεως· τῆς δὲ αὐτῆς χώρας ἐστὶν ἡ Ναζιανζὸς, ἧς Γρηγόριος ὁ αὐτὸς ἐν ἁγίοις γέγονεν ἐπίσκοπος καὶ Ἀριανζὸς

(α) ἡ προσθήκη αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν 28 §. τῆς ἐκκλ. ἱστορ. ἐπίσης καὶ εἰς τὴν 105 §.

(α) Ἴσως ὁ αὐτὸς τῷ ἐν τῇ 56. §. τοῦ παρόντος πονήματος θαλησθέντι Ἀκακίῳ.

τὸ χωρίον, ὅθεν ὥρμητο· τοῦτο γὰρ καὶ αὐταὶ σαφῶς δηλοῦσιν αἱ ἐπιστολαί, μεμνημέναι ἐθῶν καὶ συνόδων καὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου Ἀριανζοῦ καὶ ἑτέρων χωρίων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καὶ μηνῶν ὡς τῇ ἐπιχωρίῳ διαλέκτῳ Καππαδοκῶν ὠνομασμένων καὶ Βοσπορίου ἐπισκόπου ὑπ' αὐτὸν τελοῦντος Κολωνίας τῆς πόλεως καὶ ἑτέρων ἐπισκόπων καὶ χωρεπισκόπων καὶ μοναστηρίων ὑπὸ τὸν αὐτὸν τελούντων **Θεόδωρον** μνημονεῦσαι, ὧν καὶ μέχρι νῦν σώζεται τὰ αὐτὰ ὀνόματα» (χρονικ. Πασχαλ. σελ. **371** ἔκδ. Παρισ.) ἡ δὲ Κολώνεια ἴδομεν ὅτι ἐστιν ἡ νῦν Ἀκσαραῒ καλουμένη πολίχνη, ἥτις πρότερον Ἀρχελαΐς ἐκαλεῖτο ὡς ὑπὸ τοῦ κτίστου αὐτῆς Ἀρχελάου, ὕστερον δ' αὐξηθεῖσα διὰ ῥωμαϊκῆς ἀποικίας ἐκλήθη Κολώνεια· πλεῖστοι δὲ ὅσοι χωρεπίσκοποι ἀναφέρονται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ τε Βασιλείου καὶ τοῦ Γρηγορίου οὓς συντομίας χάριν δὲν ἀναφέρομεν, ὡς εὐχερὲς ὂν ἰδεῖν τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἐν λόγῳ ἁγίων Πατέρων. (Γρηγορ. Ναζ. ἐπιστ. **14** κτλ.)

— Εὐφρόνιος πρεσβύτερος ἐκ Καισαρείας Καππαδοκίας προειρίζεται Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος τῷ **333** καὶ ἀποθνήσκει τὸ ἐπιὸν ἔτος. (Σωζόμ. βιβλ. Γ'. σ. **470**.)

— Ἀκάκιος μάρτυς ἀθλήσας ἐπὶ Μαξιμιανοῦ καὶ Φίρμου ἡγεμόνος Καππαδοκίας, Καππαδόκης τὸ γένος, ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Μαρτισίων· μετὰ πολλὰς βασάνους, ἐνταῦθά τε καὶ ἀλλαχοῦ ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται. ὑπῆρχε δὲ αὐτοῦ καὶ μαρτύριον ἐν Βυζαντίῳ, ὅπου ἐτελεῖτο σύναξις κατ' ἔτος· φέρονται δὲ εἰς αὐτὸν οἱ στίχοι.

εἴπέρ τις ἄλλος ἐν χορῷ τῶν μαρτύρων
κάλλιστος Ἀκάκιος ἑκτηθεὶς κάραν. (Συναξ. Ματου Ζ'.)

— Ἐπὶ Γαλερίου ἐν μόνῃ Κιλικίᾳ **404** μάρτυρες ἀναφέρονται ἐν δὲ Ἀμασείᾳ τοῖς Ποντικοῖς Κομάνοις καὶ Χαλκηδόνι πλεῖστοι ὅσοι, ἄλλοι δὲ πεπηρωμένοι τὰ μέλη ἐπέμποντο εἰς μεταλλουργεῖα (Τιλλ. παρὰ **Lebas**.)

— Εἴδομεν ἀνωτέρω ἐν § . **105** ὅτι οἱ ἀναχωρηταὶ ἀφ' ἑνὸς ἀποφεύγοντες τὴν τύρβην καὶ τὰς μερίμνας τοῦ κόσμου, ἀφ' ἑτέρου τοὺς σκληροὺς διωγμοὺς τῶν χριστιανομάχων τυράννων κατέ-

φευγον εἰς τὰ ἀπρόσιτα ὄρη τῆς πρὸς τῷ Ἀργαίῳ Καππαδοκίας, καὶ ἅτε συνειθισμένοι εἰς τρωγλοδυτικὰς κατοικίας εὕρυνον τὰ φυσικὰ σπήλαια καὶ τὰς ὀπὰς τῆς γῆς, ἐλατόμουν τὰς διὰ τῆς διαβρώσεως τῶν ὑδάτων ἐσχηματισμένας ἀπειραρίθμους πυραμίδας καὶ τοὺς ἡφαιστειώδεις βράχους εἰς κελλία καὶ κοινόβια, ἐν οἷς ποτὲ μὲν κατ' ἰδίαν ποτὲ δὲ συνερχόμενοι ἐλάτρευον τὸν διωκόμενον Σωτῆρα καὶ παραδόντες ἑαυτοὺς εἰς διαφόρους ἀσκήσεις καὶ σκληραγωγίας ἡτοιμάζοντο ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης εἰς τὸ νὰ προσφέρωσιν ἑαυτοὺς ὁλοκαυτώματα λογικὰ καὶ ἱερεῖα ἁμώμητα ὑπὲρ τοῦ πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους σταυρὸν καὶ θάνατον ὑπομείναντος Ἰησοῦ ἢ μελετῶντες ἐπισταμένως τὰς ἱερὰς Γραφὰς κατήρχοντο εἰς τὰς πόλεις πρὸς βοήθειαν τῶν ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν διωκομένων ὑπερασπιστῶν τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς θρησκείας· ἡ φήμη τῶν μοναστῶν τούτων καὶ ἡ ἁγιωσύνη προσείλκυε πλεῖθος πιστῶν, οἵ τινες ἐγκαταλιπόντες τὰς πολυθορύβους καὶ πολυταράχους πόλεις συνήρχοντο περὶ τὰς κατοικίας αὐτῶν καὶ οὕτως ἡ ἔρημος ἐξήνθει ὡσεὶ κρῖνος καὶ οἱ ἄγριοι ἐκεῖνοι τόποι μετεβάλλοντο εἰς ἀνθηρὰς κώμας, ὡς τοῦτο μαρτυροῦσιν οἱ ἐν Νύσσῃ, Ἀτζὴκ Σαράϊ. Τουζχισαρ, Τζαβοὺς ἰνὶ, Μαστιὰν, Κόρεμε, Προκοπίῳ, Σοανδῷ καὶ ἐν ταῖς ὑπωρείαις τοῦ Ἀργαίου ἐν Μακέλλῳ, Κέρεμε, ἐν Πελεγέσῃ, Εὔκερε καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐν γένει πανταχοῦ τῶν ἀπὸ τοῦ Ἅλυος μέχρι Ταύρου καὶ πέραν αὐτοῦ ἐν Λυκαονίᾳ παρὰ τῇ Λύστρᾳ καὶ τῇ Δέρβῃ, καὶ ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Καισαρείας μέχρι τῶν ὀρέων τῆς Φρυγίας ἐκτεινομένων τόπων εὑρισκόμενοι λελατομημένοι βράχοι, οἵ τινες παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις ἀσκητάρια καὶ χίλιαι μύριαι ἐκκλησίαι καλοῦνται. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ αἱρομένων τῶν διωγμῶν εὐσεβεῖς βασιλεῖς ἐπροίκιζον τὰ ἀσκητάρια ταῦτα δ' ἀφιερωμάτων ἀνεγείροντες ἐν αὐτοῖς καὶ ἐκκλησίας δι' ἰδίων ἀναλωμάτων πρὸς τ' ἀνάπαυσιν τῶν ἐν αὐτοῖς ἀσκουμένων καὶ πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν ἑαυτῶν, ὡς τοῦτο φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν σωζομένων ἐν ταῖς ἄχρι τοῦδε καὶ αὐτὰς τὰς εἰκονογραφίας αὐτῶν σώας καὶ ἀβλαβεῖς διατηρούσαις ἐκκλησίαις τοῦ Καλλιώρου (Κόρεμε,) τῆς Σοανδοῦ (Σοανλῆδερέ) καὶ ἄλλων τόπων· βλέπομεν ἐν τῇ

ἱστορίᾳ ὅτι πληθὺς μοναζόντων καὶ μοναζουσῶν κατὰ χορείας ἐξήρχοντο ἐν Καππαδοκίᾳ πρὸς προϋπάντησιν τοῦ εἰς Κουκουσὸν ἐξοριζομένου Χρυσοστόμου, οἵτινες μικροῦ δεῖν καὶ ἀπέσπων αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Θεοδοσίου. Καὶ μέχρι μὲν τῆς ἁλώσεως τῆς Καππαδοκίας ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων ἔζων ἐν Καππαδοκίᾳ πολλοὶ ὅσιοι καὶ ἀσκηταί, μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν κατέφυγον οὗτοί τε καὶ οἱ μετὰ ταῦτα τὸν ἀσκητικὸν βίον αἱρούμενοι εἰς τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἁγίου ὄρους ὀλίγοι δ' ἔμειναν ἀσκούμενοι ἐν τοῖς σωζομένοις Μοναστηρίοις τοῦ τιμίου Προδρόμου ἐν Φλαβιανοῖς, τῶν Ταξιαρχῶν καὶ τῆς ἐν Κέρκεμε Παναγίας, τῶν πλείστων ἢ ὅλως καταστραφέντων, ὡς τὰ ἐν Καρὰ δὰγ τῆς Λυκαονίας καὶ τὰ τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, ἢ περιελθόντων εἰς χεῖρας ἀλλοεθνῶν, ἐν οἷς καὶ λείψανα ὁσίων ἢ μαρτύρων ἄχρι τοῦ δε διασώζονται ὡς ἐν Μελὲκ γαζὶ, Μαμασὴν, Ἰβρὶς (Γιεδιλὲρ,) χουσεὶν Γαζὶ κλπ. ἐν δὲ τοῖς ὕστερον χρόνοις ἔζη ἐν Προκοπίῳ Καππαδοκίας ὁ Ρῶσσος ὅσιος Ἰωάννης, οὗ τὸ ἱερὸν λείψανον σωζόμενον εἰσέτι ἀκέραιον τιμᾶται παρὰ τῶν εὐσεβῶν Καππαδοκῶν, ὧν τῇ αἰτήσει καταχωρίζομεν ἐνταῦθα σύντομον αὐτοῦ βιογραφίαν ἀποσταλεῖσαν ἡμῖν παρὰ τοῦ Πανοσιολογιωτάτου πατρὸς κ. Διονυσίου, ἀνδρὸς εὐσεβοῦς μὲν περὶ τὰ πατρῷα δόγματα, φιλοτίμου δὲ καὶ φιλομούσου καὶ μάλα, οὐχ ἧττον δὲ καὶ φιλοπάτριδος.

Βίος τοῦ Ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Ρώσσου.

Τοῦ ὁσίου τούτου ἀγνοεῖται ἡ γενέτειρα καὶ οἱ γεννήσαντες αὐτὸν γονεῖς, ἀλλ' οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι εἶλκε τὸ γένος ἐκ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Ρώσσων· αἰχμαλωτισθεὶς δὲ ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ εὐσεβεστάτου Αὐτοκράτορος Πέτρου τοῦ Μεγάλου συμβάντι ρωσσοτουρκικῷ πολέμῳ ὑπό τινος Προκοπέως ὀθωμανοῦ χρηματίσαντος ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ἱππάρχου, ἤχθη μετὰ καὶ ἄλλων εἰς κωμώπολιν τῆς Καππαδοκίας καλουμένην Προκόπιον καὶ ἀ-

πέχουσαν τῆς μητροπόλεως Καισαρείας δώδεκα λεύγας· κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρὰ τῶν γονέων αὐτῶν ἐξ ἀκοῆς παραλαβόντες διηγοῦνται οἱ ἀπόγονοι τοῦ ἐν λόγῳ Ἱππάρχου, πολλοὶ τῶν συναιχμαλώτων τοῦ ὁσίου, οἱ μὲν δελεασθέντες ὑπὸ τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν τῶν προσενεχθέντων αὐτοῖς παρὰ τοῦ κυρίου αὐτῶν, οἱ δ' ὑπείκοντες ταῖς αὐστηραῖς βασάνοις, ἐξώμοσαν τὴν ἁγίαν πίστιν τῶν εὐσεβῶν γονέων αὐτῶν· ὁ δ' ἀτρόμητος ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ Ἰωάννης τὰ μὲν ὑποσχόμενα ἀγαθὰ, ἅτε ἐπίγεια καὶ πρόσκαιρα, ὡς σκίβαλα θεωρῶν, τὸν δὲ νοῦν εἰς τὰ οὐράνια καὶ αἰώνια ἀγαθὰ ἀνατεινάμενος, καὶ τοὺς πρὸς αὐτοῦ γενναίους προμάχους τῆς πίστεως καὶ στερροὺς ἀθλητὰς τῆς οὐρανίου θρησκείας ὡς ὑπόδειγμα καὶ ἀρχέτυπον ἑαυτῷ προστησάμενος, ἔλεγε τῷ ἱππάρχῳ «οὐδὲν μὲ χωρίσει τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ μου, οὔτε αἱ ἀπατηλαὶ ὑποσχέσεις τῶν ἐπιγείων καὶ προσκαίρων ἀγαθῶν, οὔτε οἱ αἰκισμοί, οἱ ῥαβδισμοὶ καὶ αἱ σκληρότεραι τούτων βάσανοι· ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν σωτῆρά μου, ὅστις ὡς βασιλικὴν κοιτίδα ἔσχε τὴν φάτνην τῆς Βηθλεὲμ, εὐχαρίστως ἀναπαύομαι εἰς τὴν σκοτεινὴν γωνίαν τοῦ σταύλου σου, ἔνθα μὲ κατεδίκασας νὰ διαμείνω, καὶ αὕτη μοι φαίνεται παράδεισος ἐν ὅσῳ πρεσβεύω τὸ σωτήριον θρήσκευμα τοῦ Ἰησοῦ μου ἔχων δ' ὑπ' ὄψιν τὸν κάλαμον, δι' οὗ τὴν κεφαλὴν τοῦ σωτῆρός μου ἔτυψαν εὐχαρίστως δέχομαι τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ῥαβδισμούς· ἐνθυμούμενος δὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανον, ὃν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπέθηκαν, ἕτοιμός εἰμι μετὰ χαρᾶς νὰ ὑπομείνω τὴν ἀρύταιναν, ἣν πεπυρακτωμένην συνειθίζεται νὰ ῥορῆτε τοὺς ἀνθισταμένους εἰς τὰς θελήσεις ὑμῶν, τέλος τὰ μεγαλήτερα δεινὰ πρόθυμός εἰμι νὰ ὑποστῶ χάριν τοῦ Χριστοῦ μου, ὅστις διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μαρτυρικοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὴν καρτερίαν, τὸ θάρρος καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ σκληροτέρου θανάτου, ὡς ἀρχὴς νέας ὑπάρξεως καὶ αἰωνίας μακαριότητος· ἐγώ εἰμι Ρῶσσος, πιστὸς τοσοῦτον εἰς τὸν ἐπίγειον βασιλέα μου ὅσον καὶ εἰς τὸν οὐράνιον, οὐδέποτε θὰ ἀρνηθῶ τὴν ἀληθῆ θρησκείαν τῶν γονέων μου· καὶ ἐν ὅσῳ μὲ ἀφίνεις ἐλεύθερον ἐλευθέρως νὰ ἐκτελῶ ὅσα ἀπαιτεῖ παρ' ἐμοῦ ἡ Θρησκεία μου, πρόθυμός εἰμι εἰς τὰς προσταγάς σου

νὰ πράξω οἱανδήποτε ἐργασίαν καὶ ἂν δύνωμαι ὑπὲρ σοῦ ὁπόταν ὅμως πειραθῇς νὰ μ' ἀποσπάσῃς ἐκ τῶν φιλοστόργων κόλπων τῆς φιλανθρώπου θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ μου, εἴτε δι' ἀπειλῶν, εἴτε διὰ τῶν ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων τοῦ πλούτου, τῆς δόξης καὶ παντὸς ἐπιγείου ἀγαθοῦ, ἅ τινά εἰσιν ἄστατα καὶ ἀβέβαια, γίνωσκε καλῶς ὅτι οὐδὲν τούτων δύναταί ποτε νὰ μὲ δελεάσῃ καὶ τὴν πίστιν μου νὰ κλονίσῃ. Χριστιανὸς ἐγεννήθην καὶ Χριστιανὸς θέλω ἀποθάνειν» οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ ὁσίου καὶ τὸ ἄκαμπτον τοῦ ἤθους αὐτοῦ ἔκαμψαν τὸν ἀπηνῆ αὐτοῦ δεσπότην ὅπως τοῦ λοιποῦ παύσηται ἀναγκάζων αὐτὸν εἰς ἐξώρους, ἐπιτρέψῃ δὲ αὐτῷ ὅπως κατοικῶν ἐν παραβύστῳ τινὶ γωνίᾳ τοῦ σταύλου αὐτοῦ θεραπεύῃ τοὺς ἵππους καὶ παρακολουθῇ αὐτῷ ἐξερχομένῳ ἐφ' ἵππου ἐκτελῶν τὰ καθήκοντα τοῦ ἱπποκόμου (α)· οὕτως ὁ ὅσιος ἀναπαύλας μικρὰς τυχὼν ἐδόξαζε τὸν Ὕψιστον νυχθημερὸν μὲν ἐν τῇ σκοτεινῇ ταύτῃ κατοικίᾳ αὐτοῦ παραδοὺς ἑαυτὸν εἰς διαφόρους ἀσκήσεις καὶ σκληραγωγίας καὶ ὁλονυκτίους προσευχὰς καὶ ἀγρυπνίας, ὄρθρου δὲ βαθέως καθ' ἑκάστην ἤρχετο εἰς τὴν εἴκοσι λεπτὰ ἀπέχουσαν ἐκκλησίαν, ἔνθα ἐν τῷ προνάῳ μόνος μόνῳ θεῷ μέχρι τοῦ ὄρθρου προσευξάμενος ἐπέστρεφεν εἰς τὸν σταῦλον πρὶν ἢ ἐγερθῇ ἐκ τῆς κλίνης ὁ δεσπότης αὐτοῦ· κατὰ δὲ πᾶν Σάββατον μετελάμβανε τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ κρύφα ἐρχόμενος, ἀφοῦ προπαρεσκεύαζεν ἑαυτὸν διὰ ξηροφαγίας καὶ πολλάκις διὰ τριημέρου νηστείας.

Συμβάν τι ὅλως ἀπροσδόκητον ἔμελλε καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τοῦ δεσπότου αὐτοῦ νὰ προσελκύσῃ καὶ τὸν ὅσιον ὡς ἄνδρα ἅγιον νὰ διαφημίσῃ· ὁ Ἵπαρχος πλούσιος ὢν ὤφειλε κατὰ θρησκευτικὸν καθῆκον νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Μέκκαν καὶ ἀνεχώρησε μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν ἐν ᾧ ἡ οἰκοδέσποινα εἰστία φίλας καὶ συγγε-

(α) Καίτοι πολλάκις ἡ οἰκία τοῦ ἐν λόγῳ Ἱππάρχου ἐπεσκευάσθη, ὁ σταῦλος ὅμως εἰσέτι διαμένει ὡς εἶχε ζῶντος τοῦ ὁσίου σκοτεινὸς ἄνευ θυρίδος λελατομημένος ἐξ ἡμιστιλαγενοῦς βράχου καὶ ὅμοιος εὐρυχώρῳ σπηλαίῳ· ἐπιτρέπεται δὲ παρὰ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἱππάρχου ἡ πρὸς αὐτὸν εἴσοδος ἐλευθέρα παντὶ τῷ βουλομένῳ ἰδεῖν αὐτὸν καὶ ἐπισκέπτεσθαι.

νεῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὁ δ' Ὅσιος ὑπηρέτει τοῖς προσκεκλημένοις, παρουσιασθέντος φαγητοῦ τινος, ἐφ' ᾧ λίαν ἠρέσκετο ὁ οἰκοδεσπότης, ἡ οἰκοδέσποινα ἐνθυμήθη τὸν σύζυγον καὶ εἶπεν ὅτι θὰ εὐχαριστεῖτο πολὺ ἂν παρευρίσκετο ἐν τῇ τραπέζῃ καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς καὶ συνέτρωγε τὸ ἀρεστὸν αὐτῷ φαγητόν· ὁ Ὅσιος ἀκούσας τὸν πόθον τῆς οἰκοδεσποίνης καὶ πεποιθὼς τῷ θαυμαστῷ ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ Θεῷ, ἐζήτητε παρὰ τῆς οἰκοδεσποίνης τρυβλίον πλῆρες τοῦ φαγητοῦ τούτου ἵνα μετακομίσῃ αὐτὸ πρὸς τὸν ἐν Μέκκᾳ δεσπότην αὐτοῦ· τούτου δὲ πρὸς χαριεντισμὸν γενομένου ἐξελθὼν ὁ ὅσιος προσηυχήθη καὶ κλίνας τὰ γόνατα ἐδεήθη τοῦ διὰ τοῦ προφήτου Ἀββακοὺμ πρὸς τὸν ἐν λάκκῳ τῶν λεόντων ἐν Βαβυλῶνι κείμενον Δανιὴλ τροφὴν προμηθευσαμένου θεοῦ ὅπως μὴ καταισχύνῃ αὐτὸν ἐνώπιον τῶν συμποσιαζομένων, ἀλλ' ἀποστείλῃ τὸ φαγητὸν εἰς Μέκκαν πρὸς δόξαν τοῦ παντίμου αὐτοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς ὀνόματος· ὢλ δὲ βέβαιος ὅτι ὁ δοξάζων τοὺς αὐτὸν δοξάζοντας Θεὸς πάντως δοξάζων τὸν ὅσιον αὐτοῦ θέλει δώσει τὸ αἰτούμενον, ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς συνδαιτυμόνας καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ φαγητὸν ἐδόθη τῷ ἐν Μέκκᾳ κυρίῳ αὐτοῦ· καὶ τότε μὲν ἐκεῖνοι κατεγέλων τοῦ ὁσίου λέγοντες ὅτι αὐτὸς οὗτος ἔφαγε τὸ φαγητὸν, ἀλλὰ μεγίστη ἔκπληξις κατέλαβεν αὐτοὺς ὅτε ἐπιστρέψας ὁ οἰκοδεσπότης ἐκ Μέκκας ἀνήγγειλεν ὅτι τὴν δεῖνα ἡμέραν περὶ τὴν δεῖνα ὥραν (ἦν δὲ ἡ ἡμέρα καὶ ἡ ὥρα καθ' ἣν ὁ ὅσιος ἔλαβε ἐν συμποσίῳ τὸ φαγητὸν) ἐπανελθὼν ἐκ τοῦ εὐκτηρίου οἴκου εἰς τὸ οἴκημα αὐτοῦ καὶ ἀνοίξας αὐτὸ εὗρεν ἐν τῷ μέσῳ τρυβλίον φαγητὸν φέρον εἰσέτι ζεστὸν καὶ ἀχνίζον, παρατηρήσας δὲ τὸ τρυβλίον ἔχον ἐπιγραφὴν δεικνύουσαν ὅτι αὐτῷ ἀνῆκε τὸ τρυβλίον, ὡς κατ' ἔτος πολλάκις σημειοῦται τὸ ὄνομα τοῦ κτήτορος ἐν τοῖς χαλκίνοις σκεύεσι τῆς Ἀνατολῆς, ἔφαγε μὲν τὸ περιεχόμενον καὶ ἐκράτησε τὸ περιέχον, ἀλλ' ἠγνόει πῶς συνέβη τοῦτο· τὸ διήγημα τοῦτο ἠνάγκασε τὴν οἰκοδέσποιναν νὰ ἐκθέσῃ τὸ ἐν τῷ συμποσίῳ συμβάν· καὶ ἔκ τοτε ἐπαύσαντο βασανίζοντες καὶ χλευάζοντες τὸν ὅσιον καὶ ἤρξαντο νὰ τιμῶσιν αὐτὸν ὡς ἅγιον ἄνδρα, παραχωρήσαντες αὐτῷ καὶ τόπον ἀνα-

παυτικώτερον (α)· ἀλλ' ὁ ὅσιος εὐχαριστεῖτο μᾶλλον ἐκ τῆς σκοτεινῆς γωνίας τοῦ σταύλου· καὶ κατὰ ῥήμην τῆς ἁγιωσύνης αὐτοῦ προσήρχοντο ἵνα λάβωσι τὰς εὐχὰς αὐτοῦ ἔτι ζῶντος, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ διὰ ταξήματος ἐλαίου καὶ κηρίου προσιόντες τῷ ἁγίῳ λειψάνῳ αὐτοῦ λαμβάνουσι δι' αὐτοῦ παρὰ τοῦ θεοῦ τὰ αἰτήματα αὐτῶν· οὕτω θεαρέστως πολιτευσάμενος ὁ ἅγιος καὶ μετὰ παρέλευσιν χρόνων τινῶν ὑπὸ νόσου καταληφθεὶς ἠσθάνθη ἐγγίζον τὸ τέλος τῆς ἐπιμόχθου ζωῆς αὐτοῦ μεταπεμψάμενος τινα τῶν ἱερέων τῆς κωμοπόλεως μετέλαβε δι' αὐτοῦ τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ οὕτω δι' οὐρανίου ἄρτου ἐφοδιασθεὶς

(α) οἱ τῆς ἐποχῆς ἡμῶν ὑλισταὶ θὰ εἴπωσι: πάλιν θαυματουργίαι· τούτοις οὐδὲν ἡμεῖς λέγομεν ἀλλὰ περὶ τῶν τοιούτων ὅ,τι λέγει ὁ Μονταίγνης τοῦτο μόνον ἀναφέρομεν «εἶνε ἀνόητος οἴησις νὰ περιφρονῶμεν καὶ καταδικάζωμεν ὡς ψευδὲς ὅ,τι δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανόν· τοῦτο εἶνε σύνηθες ἐλάττωμα τῶν νομιζόντων ὅτι ἔχουσί τι περισσότερον τῆς κοινῆς ἱκανότητος... ὁ καταδικάζων οὕτως ἀποφασιστικῶς πρᾶγμά τι ὡς ψευδὲς καὶ ἀδύνατον, οἰκειοποιεῖται τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ἔχει ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ τὰ ὅρια τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἰσχύος τῆς ἡμετέρας φύσεως· καὶ δὲν ὑπάρχει μεγαλητέρα μωρία ἐν τῷ κόσμῳ παρὰ τὸνὰ ἀνάγωμεν αὐτὰ εἰς τὸ μέτρον τῆς ἡμετέρας ἱκανότητος.. ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος μαρτυρεῖ ὅτι ἐπὶ τῶν λειψάνων ἁγίων τινῶν ἐν Μεδιολάνοις εἶδε τυφλὸν παιδίον ἀναλαμβάνον τὴν ὅρασιν· καὶ ἐν Καρχηδόνι, γυναῖκα ἰαθεῖσαν ἐκ καρκίνου διὰ τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ, γενομένου ὑπὸ γυναικὸς πρὸ ὀλίγου βαπτισθείσης καὶ πολλὰ ἄλλα θαύματα ἐν οἷς παρευρέθη· ἐπὶ τίνι κατηγορήσομεν αὐτόν τε καὶδύο ἁγίους ἐπισκόπους τὸν Αὐρήλιον καὶ Μαξιμίλιον, οὓς ἐπικαλεῖται ὡς μάρτυρας; ἐπὶ ἀμαθείᾳ, ἁπλότητι, ἢ εὐπιστίᾳ; ἢ ἐπὶ δολιότητι καὶ ἀγυρτείᾳ; ὑπάρχει ἄνθρωπος ἐν τῷ ἡμετέρῳ αἰῶνι τόσον ἀναιδὴς νομίζων ὅτι δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς αὐτοὺς εἴτε κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ εὐσέβειαν, εἴτε κατὰ τὴν παιδείαν, τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἱκανότητα;» ταῦτα ἀναγνοὺς ὁ Πασ-

μετέστη ἐκ τῶν ἐπιγείων εἰς τὰ οὐράνια· ὁ δὲ δεσπότης αὐτοῦ προσκαλεσάμενος τοὺς ἱερεῖς καὶ προκρίτους τῆς κωμοπόλεως ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ ἐνταφιάσωσι τὸν ὅσιον κατὰ τὸ ἑαυτῶν θρήσκευμα, ἐπιθέσας ἐπὶ τοῦ φερέτρου πολύτιμον τάπητα καὶ δείξας οὕτω εἰς οἵαν ὑπόληψιν εἶχε τὸν ὅσιον· οἱ δὲ χριστιανοὶ μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας ἐκήδευσαν ἐν τῷ ἑαυτῶν νεκροταφείῳ τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου. Μετὰ δὲ παρέλευσιν τριῶν ἐτῶν ἀπὸ τῆς πρὸς Κύριον ἀποδημίας αὐτοῦ γέρων ἱερεὺς τῆς κωμοπόλεως κατ' ὄναρ βλέπει τὸν ὅσιον παροτρύνοντα αὐτὸν ὅπως μετακομίσωσι τὸ λείψανον αὐτοῦ· ἀλλ' οὗτος ἀμφιταλαντεύετο ἕως οὗ οὐράνιον φῶς καταβὰν ἐπὶ τοῦ μνήματος αὐτοῦ ἠνάγκασεν ὅλους ὅπως συνελθόντες ὀρύξωσι τὸν τάφον αὐτοῦ· ὀρύξαντες δὲ εὑρίσκουσι τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα ἀκέραιον καὶ ἀδιάφθορον καὶ εὐωδίας πλῆρες, καὶ προσκυνήσαντες μετ' εὐλαβείας μετεκόμισαν αὐτὸ ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς εἰς τὴν αὐτόθι ἐκ βράχων λελατομημένην ἐκκλησίαν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου· πρὸ ἐτῶν δ' ὀλίγων μετακομισθὲν ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μεγάλου Βασιλείου τιμωμένην νεόδμητον ἐκκλησίαν ἐτέθη ἐν λάρνακι εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς ἐκκλησίας ὅπου προσερχόμενοι καὶ διημερεύοντες καὶ διανυκτερεύοντες μετ' εὐλαβείας οἱ παντοίας ἀσθενείας ἔχοντες ἀπαλλάττονται τῶν νοσημάτων αὐτῶν καὶ οἱ ἔχοντες διάφορα αἰτήματα λαμβάνουσι δι' αὐτοῦ παρὰ τοῦ θαυμαστοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ θεοῦ· καὶ ἄπειρα θαύματα ἐκτελοῦνται δι' αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἀναφέρομέν τινα.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺδ τοῦ Β'. ἀποστατήσαντος κατὰ τοῦ κυριάρχου τούτου τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰ

χάλης ἐρώνει μὲ τὸν ὑψηλὸν αὐτοῦ νοῦν «Πόσον μισῶ τοὺς ἀμφιβάλλοντας περὶ τὰ θαύματα» ὁ δὲ ἅγιος Εἰρηναῖος λέγει ὅτι παρὰ μόνου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οἱ δουλεύοντες αὐτῷ ἔχουσι τὴν χάριν, ἕκαστος καθ' ὃ ἔλαβε δώρημα τοῦ θαυματουργεῖν πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων· ὅρ. Φιλοσ. Μελέτ. ὑπὸ Βραΐλ· Τόμ. 3. παρβλ· καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ἐν τῇ Πανοπλίᾳ γραφέντα.

γύπτου Ἰπραχὶμ πασᾶ, ἀπεστάλη κατ' αὐτοῦ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ὁ χαζναδὰρ ὀγλοῦς Ὀσμὰν πασᾶς ἄγων 1800 στρατιώτας ὅστις διαβὰς τὴν Καισαρείαν ἔρθασεν εἰς Προκόπιον ὅπως διανυκτερεύσας ἐκεῖ τὴν ἐπιοῦσαν ἀναχωρήσῃ διὰ Νεαπόλεως εἰς τὰς Κιλικίας πύλας ἔνθα ἐστρατοπέδευεν ὁ ἀντιβασιλεὺς· ἐπειδὴ δὲ πλεῖστοι τῶν Ὀθωμανῶν κατοίκων τοῦ Προκοπίου Γενίτσαροι ὄντες ἐμίσουν τὸν Σουλτάνον ὡς καταδιώκτην αὐτῶν, ἀπεφάσισαν ἵνα μὴ φιλοξενήσωσι τὸν Ὀσμὰν Πασᾶ οὐδὲ μίαν ἡμέραν, οὔτε κἂν δεχθῶσιν αὐτὸν· εἰς μάτην προσεπάθουν νὰ καταπείσωσιν αὐτοὺς οἱ χριστιανοὶ λέγοντες ὅτι ἡ συμπεριφορὰ αὐτῶν αὕτη δικαίως παροργίσει τὸν κατὰ διαταγὴν τῆς θεόθεν τεταγμένης κραταιᾶς βασιλείας ἐρχόμενον τοῦτον στρατηγὸν καὶ ὅτι οὗτος ἐν τῇ παραφορᾷ τοῦ θυμοῦ δύναται νὰ κακοποιήσῃ αὐτούς· ἰδόντες δὲ τὸ ἀμετάπιστον τούτων καὶ ἀναλογιζόμενοι τὰ δεινὰ ἐπακολουθήματα τῆς τοιαύτης ἀνταρσίας καὶ φοβούμενοι τὴν πανωλεθρίαν τῶν κατοίκων, κατέφυγον εἰς τὰ περίχωρα ἀφήσαντες ἐν τῇ πόλει τοὺς γέροντας καὶ τὰς γραῦς· τῳόντι ἡ τῶν Ὀθωμανῶν κατοίκων ἀντίστασις ἠνάγκασε τὸν Ὀσμὰν Πασᾶν εἰς τὸ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου ὅτε ὅλος ὁ στρατὸς ἐδόθη εἰς διαρπαφὰς καὶ βιαιοπραγίας καὶ σφαγάς· διαρπάσαντες δὲ πᾶν τὸ προστυχὸν ἐν ταῖς οἰκίαις εἰσῆλθον καὶ εἰς τὴν ἱερὰν ἐκκλησίαν τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου καὶ συλήσαντες τὰ ἐν αὐτῇ ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια ἠνέῳξαν καὶ τὴν λάρνακα τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ὁσίου, νομίσαντες ὅτι εὑρήσουσι χρήματα ἢ ἄλλο τι παρόμοιον· ἀποτυχόντες δὲ τῆς ἐλπίδος ἠβουλήθησαν νὰ καύσωσι τὸ ἅγιον λείψανον πρὸς ἐμπαιγμὸν καὶ χλεύην καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐξήγαγον αὐτὸν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας περιβλεψάμενοι δ' εἶδον φρύγανά τινα ἐπὶ τῶν πέριξ δωμάτων· μετέβησαν λοιπὸν ἵνα μετακομίσωσιν αὐτὰ διὰ νὰ σχηματίσωσι πυρὰν ἔνθα ἔμελλον νὰ ῥίψωσι τὸ ἅγιον λείψανον· ἀλλ' ἐν τῇ ἐπιστροφῇ αὐτῶν μὴ εὑρόντες αὐτὸ εἰς τὴν αὐλὴν ἐξεπλάγησαν ἀνερευνῶντες δ' εὗρον αὐτὸ ἐκτὸς τῆς θήκης· μὴ σωφρονισθέντες δ' ἐκ τοῦ θαύματος τούτου ἐξήγαγον αὐτὸ πάλιν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐπὶ τῆς πυρᾶς τὸ δ' ἱερὸν λείψανον οὐ μόνον ἀβλαβὲς διετηρήθη ἐπὶ

τῆς πυρᾶς, ἀλλ' ὡς αὐτοὶ οὗτοι οἱ αὐτουργοὶ διηγοῦντο, φαινόμενον αὐτοῖς ζῶν ἐπηπείλει αὐτοὺς διὰ τὴν αὐθάδειαν ταύτην, τότε ἀφήσαντες αὐτὸ ἔντρομοι ἔφυγον· καὶ τοῦτο μὲν συνέβη τῷ 1832· κατὰ δὲ τὸ 1862 ἡμέραν Σάββατον λειτουργίας γινομένης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γραῦς τις διηγεῖτο ὅτι κατ' ὄναρ εἶδε τὸν ὅσιον ἐξελθόντα τῆς σοροῦ καὶ προσπαθοῦντα νὰ κρατήσῃ ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τὴν στέγην τῆς σχολῆς, ἥτις ἔπιπτεν· ἐνῷ δ' αὕτη διηγεῖτο ταῦτα, κρότος ἀκούεται πολὺς καὶ εὐθὺς οἱ ἐκκλησιαζόμενοι τρέχουσιν ἔξω καὶ βλέπουσιν ὅτι ἡ στέγη τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς καταρρεύσασα ἐπλάκωσε τοὺς συνελθόντας μαθητὰς τότε πάντες δραμόντες μετὰ σπουδῆς καὶ ὁδυρμοῦ ἐξορύττουσι τὴν καταπεσοῦσαν στέγην καὶ ἐκβάλλουσι τοὺς ὑπ' αὐτὴν ταφέντας μαθητὰς σώους καὶ ἀβλαβεῖς ἐρωτήσαντες δὲ μανθάνουσι παρ' αὐτῶν ὅτι ἀκούσαντες τὸν τριγμὸν τῶν δοκῶν τῆς στέγης πάντες ὡς ἐκ συνθήματος καὶ ὡς ὑπ' ἀοράτου χειρὸς ὡδηγήθησαν ὑπὸ τὰ θρανία· πεσούσης δὲ τῆς στέγης τὰ ἄκρα τῶν δοκῶν ἐπεστηρίχθησαν ἐπὶ τῶν θρανίων καὶ αὐτοὶ διετηρήθησαν ἀβλαβεῖς· τότε διακηρυχθέντος τοῦ ῥάματος ὅπερ πρὸ ὀλίγου διηγεῖτο ἡ γραῦς, πάντες μετὰ χαρᾶς μεγάλης ἐδόξασαν τὸν θεὸν τὸν δοξάσαντα τὸν ὅσιον αὐτοῦ δι' ἐπιτελέσεως τοιούτων θαυμάτων (α)· τῷ δὲ 1874 κοράσιον δωδεκαετὲς ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ δεσπότου τοῦ ὁσίου, ἥτις γενεὰ εἰσέτι διατηρεῖται ἀκμαία καὶ πλουσιωτέρα τῶν λοιπῶν ὁμοεθνῶν αὐτῆς, ἐγένετο ἄφαντον· οἱ γονεῖς ἀπέκαμον ζητοῦντες ἀνυπομόνως τὸ τέκνον αὐτῶν εἰς μάτην, καὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ αὐτῶν περὶ τῆς ἀνευρέσεως αὐτοῦ, προσῆλθον τῇ σορῷ τοῦ ὁσίου καὶ ἐδεήθησαν ὅπως ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τί ἐγένετο τὸ θυγάτριον· φαίνεται οὖν κατ' ὄναρ ὁ ὅσιος τῇ μητρὶ τοῦ κορασίου ἐν σχήματι καλογήρου καὶ ἀποκαλύπτει αὐτῇ ὅτι ὁ δεῖνα ἐκ τῶν ὁμοεθνῶν αὐτῶν (εἰπὼν τὸ ὄνομα) φιλαργυρίᾳ νοσήσας πρῶτον μὲν ἀφείλετο τὰ χρυσᾶ ἐνώτια τοῦ κορα-

(α) τούτων μάρτυς αὐτόπτης ἐγένετο καὶ ὁ ἀποστείλας μοι τὸν βίον τοῦτον τοῦ ὁσίου ἐν Ἱερομονάχοις κ. Διονύσιος μαθητεύων τότε ἐν τῇ εἰρημένῃ σχολῇ παρὰ τῷ ἐξ Ἰνοζέσου μακαρίτῃ Προδρόμῳ.

σίου καὶ τὰ λοιπὰ χρυσᾶ κοσμήματα, εἶτα δὲ ἵνα ἀποκρύψῃ τὴν κλοπήν, ἐπέβαλε χεῖρα μιαιφόνον ἐπὶ τοῦ κορασίου καὶ φονεύσας αὐτὸ ἔκρυψε τὸ πτῶμα εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· τοσοῦτον δὲ προδήλως ὡμίλησεν ὁ ὅσιος τῇ γυναικὶ ὥστε αὕτη ἅμα ἐγερθεῖσα ἔδραμε μετὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ λοιπῶν συγγενῶν εἰς τὴν ὑποδειχθεῖσαν οἰκίαν καὶ διερευνήσαντες εὗρον τὸ πτῶμα τοῦ κορασίου ἔν τινι γωνίᾳ τῆς οἰκίας τεθαμμένον· συλλαβοῦσα δὲ τότε ἡ ἐξουσία τὸν φονέα καὶ ἀνακρίνασα αὐτὸν εὗρε τὸ πρᾶγμα ὅπως ἀποκάλυψεν αὐτὸ ὁ ὅσιος τῇ γυναικί· τότε πάντες ἐξεθαμβήθησαν ἐπὶ τῷ θαύματι τούτῳ. — Ἕτερον δὲ θαῦμα τοῦ Ὁσίου ἀναφέρεται τὸ ἑξῆς ὅτι καίτοι οἱ ἁφαιροῦντες τμῆμάτι τοῦ λειψάνου δι' ὁραμάτων καὶ νυκτερινῶν ἀπειλῶν ἀναγκάζονται νὰ ἐπιστρέψωσι τὸ ἀφαιρεθὲν τμῆμα, ὅμως εἰς τὴν ἀποσκοπὴν καὶ ἀποστολὴν τῆς δεξιᾶς χειρὸς εἰς τὸ ἅγιον ὄρος συγκατετέθη ὁ ἅγιος ἴσως ἵνα ἀκουσθῇ ἡ φήμη τῶν θαυμασίων αὐτοῦ καὶ ἀλλαχοῦ· ἡ δ' ἀποστολὴ αὕτη τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐγένετο οὕτω: Πρό τινων ἐτῶν μαθόντες οἱ ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ Σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος καὶ Ἰαματικοῦ Παντελεήμονος ἐνασκούμενοι ὁσιώτατοι πατέρες τὰ διὰ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ὁσίου τούτου γινόμενα θαύματα ἐζητήσαντο τμῆμά τι αὐτοῦ παρὰ τῶν Προκοπέων. ὅτι τινὲς μὲν τῶν κατοίκων ἔστερξαν εἰς τοῦτο, τινὲς δὲ δὲν συγκατετέθησαν, ἀκολούθως ὅμως ὡς ἐκ θαύματος αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἀντιτείνοντες αὐθορμήτως συγκατετέθησαν καὶ ἀποκόψαντες τὴν δεξιὰν χεῖρα ἀπέστειλαν αὐτὴν πρὸ ἐτῶν τεσσάρων διὰ τοῦ Πανοσιολογιωτάτου πατρὸς Διονυσίου καί τινος τῶν προϊχόντων εἰς τὸ Ἅγιον ὄρος, ἔνθα ἡ ὑποδοχὴ ἦν λίαν συγκινητική. ἅπαντες οἱ ὁσιώτατοι πατέρες μαθόντες τὴν ἔλευσιν τοῦ τιμίου λειψάνου ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν προεξάρχοντος τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Καθηγουμένου κυροῦ Μακαρίου καὶ συναντήσαντες αὐτῷ εἰς ἀπόστασίν τινα τῆς ἱερᾶς Μονῆς μετὰ ᾠδῶν πνευματικῶν καὶ μεγάλης ἐκκλησιαστικῆς καὶ σεμνῆς παρατάξεως ὡδήγησαν αὐτὸ εἰς τὴν ἱερὰν καὶ Σεβασμίαν Μονὴν σημαινόντων τῶν σημάντρων καὶ κωδώνων· ἔνθα τεθέντος τοῦ τιμίου λειψάνου ἐπὶ σκίμποδος ἐψάλη δοξολογία, μετ' αὐτὴν δὲ ἐγένετο ἡ προ-

σκύνησις μετὰ μεγάλης σεμνότητος καὶ εὐλαβείας ἰδιαζούσης τοῖς πατράσι τοῦ ἁγιωνύμου τούτου ὄρους· πεθὲν δὲ ἐν τῷ κλήρῳ τῆς Θεοτόκου συντιμᾶται ἤδη μετὰ τῶν αὐτόθι πολλῶν ἁγίων λειψάνων. Ἐνταῦθα ἀρκούμεθα τοῖς ὀλίγοις τούτοις ἐκ τῶν ὁσημέραι γινομένων πολλῶν τοῦ ὁσίου θαυμάτων· καὶ ἐξ ὀλίγων δὲ τούτων δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ εἰς ποῖον βαθμὸν τελειότητος καὶ ἁγιωσύνης ἔφθασεν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἅγιος καὶ οἵαν παρρησίαν ἔχει νῦν ἐν ποῖς οὐρανοῖς παρὰ τῇ Τρισηλίῳ θεότητι παριστάμενος. Μακαριστοὶ τοίνυν οἱ Προκοπεῖς οἱ τοιοῦτον πολύτιμον θησαυρὸν κατέχοντες, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ Καππαδόκαι οἵ τινες αὐτόπται μάρτυρες τῶν ὁσημέραι διὰ τοῦ Ὁσίου τελουμένων θαυμάτων γενόμενοι προτρέπονται εἰς τὸ νὰ πορεύωνται τὴν ὄντως εὐθεῖαν τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν αἰώνιον μακαριότητα, ἧς πάντες ἐπιτύχοιμεν διὰ πρεσβειῶν τοῦ τε ἱεροῦ τούτου τῆς Ρωσσίας βλαστοῦ καὶ πάντων τῶν τῷ θεῷ εὐαρεστησάντων ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Παροραμάτων Ἔλεγχος.

Ἐάσαντες εἰς τὴν ἐπιείκειαν τῶν ἀναγνωστῶν τὴν διόρθωσιν τῶν μικρῶν τυπογραφικῶν παροραμάτων, διορθοῦμεν μόνον τὰ οὐσιωδέστερα.

ἐν σελ. 8. μεθ' ἕκαστον Γαλλικὸν κύριον ὄνομα θὲς ὑποστιγμὴν, διορθῶν καὶ τὸ Morbmann εἰς Mordmann. — σελ. 12. στ.32. γρ. Ηλίν. Ε, 23. καὶ Ὠγυγ. Τόμ. Β'. 336—350.—σελ. 14. στ. 14. γρ. Μαγουσαίων.—σελ. 22. μετὰ τὴν (6) ὑποσημείωσιν πρόσθες πρβλ. Λεξ. Ἀρχ. ὑπὸ Δ. Πανταζῆ.— σελ. 48. στ. 20. γρ. ἀπήγοντο καὶ στ. 23. γρ. διηγεῖται.—σελ. 60. στ. 9. γρ. εἰθισμένης στ. 13. Καισαρέων στ. 16. Γαλλιήνου.—σελ. 63. στ. 33διόρθου: τὴν μνήμην αὐτοῦ τῇ 25 Νοεμβρίου, φαίνεται ὅτι ἐμαρτύρησε τὴν ἡμέραν ταύτην· ὑπῆρχε δὲ καὶ μαρτύριον αὐτοῦ, ὡς φ. .—σελ. 64. στ. 9. γρ. μάρτυς, ὅστις εἶνε στ. 25 γρ. χώρα.—σελ. 71 στ. 1. γρ. καὶ τούτου. — σελ. 87. στ. 25 γρ. Ἱερατικὸν σελ. 98. στ. 26. γρ. ζέσαντος —σελ 104. στ. 22. γρ. Εὐνομιανῶν. — σελ. 106 στ. 32. γρ. νόμος φιλάνθρωπος.— σελ. 107. στ. 32. γρ. οἱ ἀναγκαῖοι — σελ. 109. στ. 16. γρ. ἀπείρατον. — σελ. 111. στ. 12. γρ. οἳ — σελ. 115 στ. 4. γρ. ἐπιστεύετο στ. 21. γρ. οὔμενουν στ. 27. ὃ δὲ — σελ. 123 στ. 8. γρ. κατέστησε.—σελ. 128. στ. 20. ἐπῆλθε.— σελ. 130. στ. 23. γρ. παράφοροι.—σελ. 132. στ. 15. γρ. αὐτὸν — σελ. 140. στ. 13. γρ. λιθώδη.—σελ. 162. στ. 26. γρ. κάρῳ.— σελ. 164. στ. 11. γρ. Ρουφίνου.—σελ. 169. στ. 8. γρ. αὐτῷ ὁ Θαλάσσιος, ὁ ἱερὸς Λέων ἀπορῶν ἐπέστειλεν Ἰουλιανῷ τῷ Κώῳ ὅτι εἰ δοκεῖ αὐτῷ γράψαι. — σελ. 170. στ. 21. γρ. πολλὰ, πολλὰ παρ' —σελ. 173. στ. 1. ἡ αὐθάδεια.—σελ. 178. στ. 24. γρ. κατὰ τὰ νενομισμένα. ἐξάλειψον δὲ τὸ ἄρθρον: τὰ, ἐκ τοῦ ἑπομένου στίχου.—σελ. 185. στ. 18. γρ. ἔτι. — σελ. 190. στ. 22. γρ. ἡ ἐν Καισαρείᾳ Σχολὴ καὶ στ. 32. γρ. προκρίτων.—σελ. 191. στ. 31. γρ. μόχθων καὶ ἀγώνων συσταθέντων.—σελ. 195. στ. 18. γρ. ἀπεστάλη. — σελ. 203. στ. 2. γρ. τιμαριούχου καὶ στ. 16. γρ. πολυέξοδος. — σελ. 208. στ. 10. γρ. καὶ ὅτι, καὶ στ. 12. γρ. μετεπέμψατο.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εἰσαγωγή. . . . . § 1
Περὶ πυρολατρείας. . . . . » 1
Περὶ Μαγουσαίων. . . . . » 2
Περὶ Ὑψισταρίων. . . . . » 3
Περὶ Ἀργαίου. . . . . » 4
Περὶ Ἀναΐτιδος. . . . . » 5
Περὶ Μηνὸς Φαρνάκου. . . . . » 6
Περὶ Σακαίων. . . . . » 7
Περὶ Μίθρα καὶ Μιθραϊκῶν. . . . . » 8
Περὶ Σεράπιος. . . . . » 9
Ζεῦς Πολιοῦχος καὶ Ζεῦς Ἀσβαμαῖος. . . . »10
Περὶ Ἀπόλλωνος Διδύμου τε καὶ Κατάνος. . . »11
Περὶ Ἀθηνᾶς Ἥρας, Κυβέλης καὶ Δήμητρος. . »12
Περὶ Ἑρμοῦ καὶ Ἡρακλέους. . . »13
Περὶ Ἀρτέμιδος, Διονύσου καὶ Πανός. . »14
Περὶ Τύχης. . . . . »15
Ἡ πρὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ κατάστασις τῶν ἐθνῶν. . »15
Προοίμιον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν. . . 1
Καππαδόκαι ἐν Ἱεροσολύμοις τῇ Πεντηκοστῇ. . » 2
ὁ Πέτρος διδάσκει ἐν Καππαδοκίᾳ. . . » 3
ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Ματθίας διδάσκουσιν ἐν Καππαδοκίᾳ. » 4
ὁ Παῦλος διδάσκει ἐν Καππαδοκίᾳ. . . . » 5
Ἡ διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ. . . » 6
Λογγῖνος πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ ἐκκλησίας. » 7
Διωγμοὶ Χριστιανῶν.—τὸ τάγμα τὸ κεραυνοβόλον. — Θεόκριτος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . » 8
Οἱ μάρτυρες Σπεύσιππος, Ἐλάσιππος καὶ Μέσιππος. » 9
Οἱ ἐν τῷ ἐπὶ Σεβήρου διωγμῷ μάρτυρες καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Ἀλέξανδρος. . . »10
Ἡ ἐπὶ Καρακάλλα εἰρήνη τῆς ἐκκλησίας. . . »11

Γρηγόριος ὁ θαυματουργός. . . . . »12
Φιρμιλιανὸς ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . »13
Ὁ ἐπὶ Μαξιμίνου τοῦ Α'. διωγμός.—ὁ Ὠριγένης ἐν Καππαδοκίᾳ. . . . »14
Ὁ ἐπὶ Δεκίου διωγμός.—οἱ μάρτυρες Κύριλλος, Μερκούριος. . . . »15
Ὁ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ διωγμὸς καὶ ὁ μάρτυς Μάμας. . »16
Ἡ τῶν Γότθων εἰσβολὴ καὶ ἡ δι' Εὐτυχοῦς ἡ Οὐρφίλα εἰς χριστιανισμὸν ἐπιστροφὴ αὐτῶν. . . »17
ὁ Μάρτυς Πορφύριος. . . . . »18
ὁ Διοκλητιανός. . . . . »19
ὁ Γαλέριος. . . . . »20
Οἱ μάρτυρες Βαρλαὰμ καὶ Ἰουλίττα. . . . »21
Ἡ ἁγία Καπιτωλίνη συγγενὴς τοῦ Φιρμιλιανοῦ. »22
Οἱ ἐπὶ Σαβρικίου καὶ Λυσίου ἡγεμόνων Καππαδοκίας ἀθλήσαντες. . . . . »23
Οἱ ἐπὶ Γαλερίου μαρτυρήσαντες. . . . »24
Ἡ περιγραφὴ τοῦ ἐπὶ Μαξιμίνου τοῦ Καίσαρος διωγμοῦ »25
Οἱ μάρτυρες Σέλευκος καὶ Ἰουλιανός. . . . »26
Ἡ περιγραφὴ τοῦ ἐπὶ Λικινίου διωγμοῦ καὶ οἱ ἐπ' αὐτοῦ ἀθλήσαντες. . . . »27
Οἱ ἐν Καππαδοκίᾳ ὅσιοι. . . . »28
Ἡ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου εἰρήνη τῆς ἐκκλησίας—Σύνοδοι Λεόντιος ἐπίσκοπος Καισαρείας.—οἱ ἐν Καισαρείᾳ χειροτονηθέντες ἐπίσκοποι Ἀρμενίας. . »29
Εὐλάλιος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . »30
Ἑρμογένης ἐπίσκοπος Καισαρείας.—Ἡ σύνθεσις τοῦ ἐν Νικαίᾳ συμβόλου. . . . . »31
οἱ ἐκ Καππαδοκίας Εὐσεβιανοὶ καὶ Ἀρειανοί. »32
Διάνιος ἐπίσκοπος Καισαρείας καὶ Γρηγόριος ὁ πατὴρ τοῦ Θεολόγου, »33
Ἰουλιανοῦ καὶ Γάλλου ἐν Καππαδοκίᾳ ἀγωγὴ καὶ ἡ πρὸς τοὺς Καισαρεῖς ἀπέχθεια διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν εἰδωλείων. . . . . »34

Εὐσεβίου . . . . . .
Ἡ τοῦ πατρὸς τοῦ Θεολόγου Γρηγρίου ἀντίστασις τῷ ἡγεμόνι. »35
Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Βασιλείου εἰς Πόντον καὶ ἡ ἐπιστροφὴ καὶ συμφιλίωσις, αὐτοῦ μετὰ τοῦ Εὐσεβίου — ἡ ἀποτυχία τῶν Ἀρειανῶν: — Ἡ ἐν Τυάνοις σύνοδος. »36
Ἡ ἀγωγὴ τοῦ Βασιλείου. — Ἡ ἐν Πόντῳ διατριβὴ καὶ ἡ περιγραφὴ τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς αὐτοῦ.— Ἡ συνηγορία αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἀγκύρας κατὰ Εὐνομίου καὶ τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ.—χειροτονεῖται πρεσβύτερος. — Ἡ λαμπρὰ αὐτοῦ εὐγλωττία. — ἡ στάσις τῶν πολιτῶν ἐν τῇ ἐκλογῇ ἐπισκόπου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐσεβίου.—ἀνέβη ὁ Βασίλειος ἐπὶ τοῦ θρόνου Καισαρείας.— ἡ ὑπ' αὐτοῦ διατροφὴ τοῦ λαοῦ ἐν λιμῷ. —Ἡ Βασιλειὰς—οἱ προεστῶτες αὐτῆς Πραπίδιος καὶ Σακερδών.—αἱ φροντίδες τοῦ Βασιλείου περὶ τῆς καταστολῆς τῶν διχονοιῶν τῶν ἐκκλησιῶν.—Περὶ τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀρείου.—ἀγῶνες Βασιλείου κατὰ Οὐάλεντος καὶ Μοδέστου. — Ἡ εἰς τὴν λειτουργίαν προσέλευσις τοῦ Οὐάλεντος ἐν ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανείων — τὰ θαύματα τὰ συμβάντα ἐν τῇ μελετωμένῃ ἐξορίᾳ τοῦ Βασιλείου.— ὁ καταδιωγμὸς τοῦ τῆς Ποντικῆς μοίρας ἐπάρχου Εὐσεβίου. — ἡ κατ' αὐτοῦ ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ — οἱ τῶν ἐπισκόπων πόλεμοι.—ἡ διαίρεσις τῆς Μητροπόλεως.— περὶ τῶν ταυρικῶν ροσόδων καὶ τοῦ Μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Ὀρέστου. — ὁ Γρηγόριος χειροτονεῖται ἐπίσκοπος Σασίμων, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ παραιτεῖται. — ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ. — ὁ Εὐστάθιος Σεβαστείας καὶ Θεόδοτος Μητροπολίτης Νικοπόλεως.—ἡ κατηγορία τοῦ Εὐσταθίου κατὰ τοῦ Βασιλείου ὡς φίλου τοῦ Ἀπολιναρίου. — Ἡ διαίρεσις τῆς ἐκκλησίας τῆς Σεβαστείας. . . . . § 37
Ὁ τοῦ Βικαρίου Δημοσθένους διωγμός. — Ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ σύνοδος κακοδόξων. — ἐπιστολὴ Βασιλείου καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτῷ ἐπισκόπων. Ὕψις ὁ ἐπίσκοπος Παργασσοῦ ἐκθρονίζεται.— ἡ ἔλευσις τοῦ Δημοσθένους εἰς Καισάρειαν.

—ἡ ἐν Νύσσῃ σύνοδος τῶν κακοδόξων, οἵτινες ἐξελάσαντες Γρηγόριον τὸν Νύσσης καὶ τὸν ἐπίσκοπον Δοάρων διορίζουσιν ἀντ' αὐτῶν ἄλλους.—ὁ Δημοσθένης οὐδὲ αἵματος τῶν ὀρθοδόξων φείδεται. — οἱ περὶ τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Βασιλείου ἀγῶνες τῶν Ἀρειανῶν ματαιοῦνται. — Ἡ περιγραφὴ τοῦ ἐπὶ τοῦ Οὐάλεντος διωγμοῦ. . »38
Ὁ θάνατος καὶ ἡ κηδεία τοῦ Βασιλείου. . . »39
Αἱ περὶ τῆς ῥητορικῆς δεινότητος τοῦ Βασιλείου κρίσεις.—ἡ τάξις τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ Βασιλείου.— οἱ σύγχρονοι τῷ Βασιλείῳ φωστῆρες τῆς Καππαδοκίας. . »40
Ἰάκωβος ὁ ἐκ Νισίβεως τουπίκλην σοφός. . . »41
Γρηγόριος ὁ Νυσσαέων φωστήρ. — ὁ Ἀντιοχείας Μελέτιος.—ἡ ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ οἰκουμενικῇ συνόδῳ παρουσία τοῦ Γρηγορίου.—ἡ περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ κρίσις. »42
Πέτρος ὁ νεώτερος ἀδελφὸς Βασιλείου καὶ Γρηγορίου. »43
ὁ Ὅσιος Ἐφραίμ. — ἡ μετὰ τοῦ Βασιλείου ἔντευξις αὐτοῦ. — ἡ ἀμεμπτος αὐτοῦ πολιτεία.—τὸ ἀξιομνημόνευτον αὐτοῦ ἔργον. . . »44
Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου.—ἡ ἀξιομνημόνευτος αὐτοῦ πρᾶξις —ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐν τῇ Β'. οἰκουμενικῇ Συνόδῳ.—προεδρεύει τῆς ἐν Σίδῃ Συνόδου τῆς συνελθούσης κατὰ τῶν Μασσαλιανῶν. — παρευρίσκεται ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ περὶ τῶν ἐπισκόπων Βαγαδίου καὶ Ἀγαπίου συνόδῳ. —οἱ ὑπὲρ αὐτοῦ ἔπαινοι Βασιλείου, Γρηγορίου, Ἱερωνύμου καὶ Θεοδωρήτου.—Κρίσις τῶν νεωτέρων περὶ τοῦ παρ' Ἀμφιλοχίου γραφέντος βίου τοῦ Βασιλείου §45
Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός.—Ἡ ἀγωγὴ αὐτοῦ.—τὸ πταῖσμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.—ἡ ἀναχώρησις εἰς Πόντον καὶ ἡ ἐπάνοδος.—ὁ εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον προβιβασμός.—οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ καὶ οἱ καταδιωγμοὶ τῶν Ἀρειανῶν.—Ἀπόφασις τῆς Β'. οἰκουμενικῆς Συνόδου. — Ἡ παραίτησις αὐτοῦ καὶ ὁ Συντακτήριος λόγος. — Ἡ εἰς Καισάρειαν ἄφιξις καὶ ἐκφώνησις τοῦ πρὸς Βασίλειον ἐπιταφίου —ὁ Ἀπολινάριος καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ, καθ' ὧν ἔγραφεν ἐν

Ἀριανζῷ ὁ Γρηγόριος.—ὁ θάνατος αὐτοῦ »46
Ἡ περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ κρίσις. . . »47
Καισάριος ὁ νεώτερος τοῦ Γρηγορίου ἀδελφός. . »48
Ἑλλάδιος ἐπίσκοπος Καισαρείας.—παρευρέθη ἐν διαφόροις Συνόδοις.—ἡ δυσμένεια αὐτοῦ πρὸς ἄμφω τοὺς Γρηγορίους. »49
Οἱ σύγχρονοι τοῦ Ἑλλαδίου Ὀτρηΐος ὁ Μελιτινῆς, Λητόϊος ὁ Μελιτινῆς καὶ Εὐάγριος ὁ ἐκ Ποντικῆς. »50
Φαρέτριος ἐπίσκοπος Καισαρείας. — Ἡ πρὸς τὸν Χρυσόστομον διαγωγὴ αὐτοῦ. . . . . »51
Ἀρχέλαος ἐπίσκοπος Καισαρείας.— Ἡ τῶν Μασσαλιανῶν αἵρεσις καὶ οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῆς. — οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς ὀρθοδοξίας τότε ἦσαν ὁ Ἀρχέλαος, ὁ Λητόϊος, ὁ Ἀμφιλόχιος καὶ ὁ Φλαβιανός.—παρευρέθη ὁ Ἀρχέλαος καὶ ἐν τῇ κατ' Ἀντιόχειαν συνόδῳ μετὰ καὶ ἄλλων ἐπισκόπων. . »52
Φίρμος ὁ Καισαρείας ἐπίσκοπος. . . . »53
Θαλάσσιος ὁ Καισαρείας. — Γεώργιος τις μοναχὸς ταράττει τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν Ἀρμενίαν. . ,,54
Περὶ τοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ. . ,,55
Πολυχρόνιος ὁ Ἀπαμείας. — Εὐδόξιος ὁ Γερμανικείας. —Φιλοστόργιος ὁ Καππαδόκης.— Θεόδοτος ὁ Ἀγκύρας — Ἀκάκιος ὁ Μελιτινῆς. — Εὐθήριος ὁ Τυάνων.— Σωκράτης ὁ Κωνσταντινουπολίτης.—Ἑρμείας ὁ Σωζόμενος — Βασίλειος ὁ Σελευκείας. »56
Ἀλύπιος ὁ Καισαρείας. — Σύνοδος ἐν Καισαρείᾳ κατὰ τῶν Μασσαλιανῶν.
Ἀνδρέας ὁ Καισαρείας. . . . . »58
Ἠλίας ὁ Καισαρείας. . . . . »59
Σωτήριχος ὁ Καισαρείας. . . . . »60
ὁ Καππαδόκης Ἰωάννης. . . . . »61
Θεόδωρος ὁ Ἀσκιδᾶς ἐπίσκοπος Καισαρείας καὶ ἡ πέμπτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. . . . . »62
Θεόκριτος ὁ Β'. ἐπίσκοπος Καισαρείας. — Ἰωάννης ὁ Νηστευτής—Λεόντιος ὁ Ἀραβισσοῦ. . . »63
Φιλαλήθης—Κυριακός. — Ἀγάπιος οἱ Καισαρείας

ἐπίσκοποι. . . . . »64
Παῦλος ὁ Καισαρείας. . . . . »65
Εὐσχήμων ὁ Καισαρείας. . . . . »66
Προκόπιος ὁ Καισαρείας. . . . . »67
Θεοφάνης ὁ Καισαρείας. . . . . »68
Αἱ αἱρέσεις λυμαίνονται τὴν Καππαδοκίαν μάλιστα ἡ τῶν Παυλικιανῶν. . . . . »69
Ὁ τίτλος «Πρωτόθρονος» πῶς ἐδόθη τῷ Καισαρείας. »70
Ἀρέθας ἤ Ἀρέτας ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . »71
Θεοφάνης ὁ Β'. ἤ χοιρινὸς ἐπίσκοπος Καισαρείας. »72
Ἀνδρέας ὁ Β'. ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »73
Βασίλειος ὁ Β'. ἐπίσκοπος Καισαρείας καὶ ἕτερος ἐπίσκοπος Καισαρείας ἀνώνυμος. . . . . »74
Ἀνδρέας ὁ Β': ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »75
Στέφανος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »76
Κοσμᾶς ἐπίσκοπος Καισαρείας. — οἱ ἐκ Τυάνων ψευδοεπίσκοποι. »77
Κωνσταντῖνος ὁ Καισαρείας. . . . . »78
Στέφανος ὁ Β': ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »79
Δημήτριος ὁ Καισαρείας. . . . . »80
Μητροφάνης ὁ Καισαρείας. . . . . »81
Ἀρσένιος ὁ Καισαρείας. . . . . »82
Ἀγάπιος ὁ Καισαρείας. . . . . »83
Μητροράνης ὁ Β'. ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »84
Εὐθύμιος καὶ Παχώμιος ἐπίσκοποι Καισαρείας. . . »85
Γρηγόριος καὶ Κυπριανὸς ἐπίσκοποι Καισαρείας. . »86
Ἱερεμίας ὁ Πάτμιος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . »87
Νεόφυτος ὁ Πάτμιος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . »88
Παρθένιος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »89
Παΐσιος ἐπίσκοπος Καισαρείας καὶ τὸ σιγγιλιῶδες γράμμα τῆς μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου. . . . . »90
Μακκάριος ὁ Καισαρείας. . . . . »91
Γρηγόριος ὁ Ἀθηναῖος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . »92
Γερμανὸς ὁ διδάσκαλος καὶ οἱ ἐκ τῆς σχολῆς αὐτοῦ ἀποφοιτήσαντες καὶ ἀρχιερεῖς χειροτονηθέντες Κύριλλος ὁ Χαλεπίου— Θεόκτιστος ὁ Χαλεπίου. — Μελέτιος ὁ Καισαρεύς· — Παΐσιος ὁ Καισαρείας· — Νεκτάριος ὁ Ναζιανζοῦ. — Ἀγαθάγγελος ὁ Καισαρείας Φιλίππου. — Χρύσανθος ὁ Ἀναστασιουπόλεως. — ὁ Μελιτουπόλεως Εὐγένιος. — ὁ Παιονείας Ἱερεμίας.—ὁ Σερρῶν Ἀθανάσιος —ὁ Νεοκαισαρείας Λεόντιος. — ὁ Ἀγκύρας Χρύσανθος. — ὁ Ἰκονίου Ἀγαθάγγελος — ὁ Ἀγκύρας Γεράσιμος. . »93
Λεόντιος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »94
Φιλόθεος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »95
Μελέτιος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »96
Ἰωαννίκιος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »97
Χρύσανθος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »98
Γερασίμος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »99
Παΐσιος Β'. ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »100
Ἡ μετὰ θάνατον αὐτοῦ στάσις Καισαρέων περὶ τὴν προβολὴν τοῦ διαδόχου. . . . . »101
Εὐστάθιος ὁ Κλεόβουλος ἐπίσκοπος Καισαρείας. . »102
Μεθόδιος Ἀρώνης ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . »103
Ἰωάννης ἐπίσκοπος Καισαρείας. . . . . »104
Περὶ ἀσκητῶν, ἀναχωρητῶν, Μοναχῶν καὶ Μοναστηρίων καὶ ὅτι ταῦτα ἐλυσιτέλουν τῇ κοινωνίᾳ. . »105
Περὶ τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ προσευκτηρίων οἴκων ἤ ἐκκλησιῶν ὅτι τε πλούσιοι καὶ βασιλεῖς ἐπροικοδότουν αὐτὰς καὶ ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς καίτοι κομιδῇ νέος ἀνήγειρε τὸν ἐν Μακέλλῳ τοῦ Μάμαντος ναὸν, εἶτα παραβάτης γεγονὼς ἐφθόνει τὴν εὐταξίαν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἐσπούδαζε τοὺς ἑλληνιστὰς προσεθίζειν τοῖς τῶν Χριστιανῶν ἐπιτηδεύμασι. § 106
Περὶ τοῦ σχήματος τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ περιγραφή τινων ἐξ αὐτῶν· ὁ ἐν Καισαρείᾳ ναὸς τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, —οἱ ἐπὶ τῶν ὀρέων ναοί.—ἡ ἐκ τῶν πρώτων χρόνων χρῆσις τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. , ,,107
Ὁ ἐν Καισαρείᾳ πρὸς τιμὴν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἀνοικοδομηθεὶς ναός,—ὁ τοῦ Χριστοῦ ἔξω τῆς πόλεως.—ὁ

τῆς Ἀναλήψεως. . . . ,,108
Περὶ ἑορτῶν καὶ περὶ τοῦ πῶς καὶ πότε ἑώρταζον αὐτὰς καὶ περὶ νηστειῶν. 109
Περὶ Καισαρείας ὡς μητροπόλεως καὶ περὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν ὑπαγομένων ἐπισκοπῶν.— Αἱ θέσεις τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν χωρῶν.— αἱτανῦν ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Καισαρείας ὑπαγόμεναι κῶμαι. . . . ,,110
Ἐπίλογος. . . . ,,111

Προσθῆκαι.

Φίρμου ἐπισκόπου Καισαρείας ἐπιστολαί, § 1
Προκόπιος Καισαρείας,
Περὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου. . . 3
Βιβλιοθήκη περιώνυμος ἐν Καισαρείᾳ. . . 4
Ἡ ἐν Τυάνοις Σύνοδος. 5
Ναζιανζοῦ ἐκκλησία. 6
Οἱ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῇ Α'· Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ἐπίσκοποι 7
Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν Καππαδοκῶν ἐπιγράμματα καὶ αἱ τοῦ Ἰσιδώρου ἐπιστολαὶ καὶ ἀνασκευὴ αὐτῶν. — Ἡ αἵρεσις τῶν τέκνων τοῦ Ἡλίου. . . . 8—9
Οἱ ἐκ τῆς σειρᾶς ἀπολειφθέντες μάρτυρες, ὅσοι, ἐπίσκοποι: Ἰουλιανὴ ἡ παρθένος.—ὁ ἁββᾶς Ἐλλπίδιος.—ὁ ἁββᾶς Σισίνιος.— ὁ Ἀριαραθείας Ἀκάκιος —ὁ Μελιτινῆς Δομητιανός.— ὁ Εὐφράνιος.—ὁ ἐκ Καππαδοκίας Γρηγόριος.—ἕτερος Καππαδόκης Γρηγόριος.—Θεόδωρος ὁ Τυάνων καὶ Βοσπόριος ὁ Κολωνείας.—Εὐφρόνιος ὁ Ἀντιοχείας.—Ἀκάκιος ὁ μάρτυς.—οἱ ἐπὶ Γαλερίου ἐν Κιλικίᾳ, Ἀμασίᾳ, Κομάνοις καὶ Χαλκηδόνι μάρτυρες.—τὰ ἀσκητήρια.—Βίος τοῦ ἐν ὁσίοις Ἰωάννου τοῦ Ρώσσου. 10

ΟΙ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ

Ἐν Φλαβιανοῖς καὶ τῇ Μονῇ τοῦ Τιμίου Προδρόμου

Ὁ Σεβ. Ἁγ. Καισαρείας κ. κ. Ἰωάννης. . . 10	Δανιὴλ Σ. Σαβράνογλους. . 1
ὁ πρώην Ἁγ. Ἱεροσιτείας. κ. Νεόφυτος. . 2	Νικόλαος Ἰσαακίδης Καισαρ. 1
Ὁ διδάσκ. Ἰάκωβος Θεοδώρου 1	Φιλάρετος Λ. Λεβίδης. . 1
Οἱ μαθηταὶ τῆς ῥοδοκαγακείου Ἱερ. Σχολῆς	Πανδώρα Λ. Λεβίδου. . 1
Ἀβέρκιος παπᾶ Ἀποστόλου Προκοπεύς 1	Ἰσαὰκ Λ. Λεβίδης. . 1
Ἰωάννης Προδρόμου ἐκ Ὑοσκάτης. 1	Θεολόγος Ἀρσλάνογλους Καισαρεύς. . 1
Μιχαὴλ Ἰορδάνου Καισαρεύς. 1	Μακάριος πρόεδρος τῆς ἀδελφότητος Ἀθηνᾶς. . 1
Κωνσταντῖνος Ἀποστόλου Δαπανίδης. . 1	Σαββῖνος Ν. Ἀποστολίδης Ἀνδρονικεὺς 5
Ἰορδάνης Γεωργίου ἐκ Φλαβιανῶν. . 1	Παντελεήμων Λ. Συμεωνίδης 2
Μιχαὴλ χ. Ἰορδάνου Καισαρεὺς 1	Ἀβραὰμ Κ. χ. Σάββα. . 2
Παναγιώτης Σ. Πηνιατίδης 1	Στέφανος Ἰωακεὶμ Σειρηνίδης 2
Ξενοφῶν Νικολάου Κερμιραῖος 1	Ἰωάννης Ποδικ ὀγλοῦς. . 1
Γεώργιος Ἰωαννίδης Ἀλάτζαρλης. . 1	Δαβὶδ χ. Ἰορδάνογλους. . 1
Γεώργιος χ. Σταύρου ἐκ Βαφύρας. . 1	Παντολέων Σ. Σερέογλους. 1
Ἰακὼβ ἐφένδης Καζανδζόγλους Καισαρεύς	Ἰωάννης χα. Σωτηριάδης. . 1
Δημήτριος Σ. Τζοπάνογλους. . 1	Σάββας Ἰ. Κορεκὲν ὀγλοῦς 1
Κοσμᾶς Ι. Κοζλεμεζόγλους. . 1	Πρόδρομος π. Ραφακίλογλους 1
Ἀναστάσιος Ι. Τελλόγλους. . 1	Πρόδρομος ἐπ. ταχυδρομ. Φλαβιανῶν. . 1
	Σταῦρος Θ. Ζωγραφίδης. . 1
	Παῦλος χα. Ἀντωνίου. . 1
	Ἰωάννης Γ. Κοσελόγλους. . 1
	Σπυρίδων Ἀναστασίου Πιννέτογλους. . 1
	Βασίλειος Γεωργίου. . 1

Ἐν Προκοπίῳ

Ὁ φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος «ἡ Πρόοδος..	7	ὁ τιμ. χαδζῆ Πρόδρομος Καπτάνογλους..	4
ἡ ἀδελφότης τῶν Καϊκζίδων	10	Χαδζῆ Παναγιώτης Κ. Γιαζητζόγλους..	2
Διονύσιος Ἱερομόναχος..	1	Ἰωάννης Ν. Δανιηλίδης..	1
παπᾶ Ἀπόστολος..	1	χαδζῆ Χαραλάμπης Κωνσταντινίδης..	1
παπᾶ Ἰωάννης..	1	Σταῦρος χ. Ἰωάννου Γιογουρτζόγλους..	1
παπᾶ Δημήτριος..	1	Εὐθύμιος Α. Παπαδόπουλος	1
ὁ διδάσκ. Πασχάλης Α. Σπυριδωνίδης	1	Βασίλειος Ἰσαακίδης..	1
ὁ διδάσκ. Γαβριὴλ Γ..	1	Θεόδωρος Ν. Παπαδόπουλος	1
ὁ διδάσκ. Γεώργιος Παπαδόπουλος..	1	Θεόδωρος Στεφανίδης..	1
ὁ διδάσκ. Γεώργιος χ. Ἀβραμίδης..	1	Γεσθημανὴ Π. διδασκάλισσα	1
Εὐθύμιος Παρασκευᾶ..	1	Ὀρέστης Γεωργιάδης..	1
Κυριακὸς Ἀθανασίου..	1	Πρόδρομος Ἀθανασιάδης..	1
Ἠλίας Προδρομίδης..	1	Ἰωάννης Ι. χ. Ἀβραμίδης	1
Ἀντώνιος Προδρομίδης..	1	Ἰωάννης Ι. Μαρκόπουλος..	1
Νικόλαος χ. Γ. Καρασόπουλος	1	Ἀλέξανδρος χ. Ἀναστασιάδης	1
Εὐστάθιος Ἠλιάδης..	1	Ἰωάννης Ἰορδανίδης..	1
Χ. Στέφανος Ἰωακείμ.	1	Σάββας Δημητριάδης..	1
Μεθόδιος Παπαδόπουλος.	1		

Ἐν Συρασῷ

Ματθαῖος Σακελάριος..	1	Σταῦρος χ. Ἀθανασίου	1
Παρθένιος Ἀρχιμανδρίτης..	2	Δημήτριος Ἰορδανίδης.	1
Ἀναστάσιος Α. Ἑλληνοδιδάσκαλος.	1	Κυριακὸς Ἀντωνίου.	1
Ἰωάννης Ροΐδης δημοδιδάσκαλος.	1	Θεολόγος Χαραλάμπους.	1
Ἰωάννης Σ. δημοδιδάσκαλος.	1	Γρηγόριος Γ. Βουρόπουλος.	1
Ἀλέξιος Ἀδάμ.	1	Πρόδρομος Σ. Βαϊανός.	1
Χρῆστος Συμεών. χ. Τριανταφύλλου.	1	Ἰωάννης Χρήστου.	1
Μιχαὴλ Νικολαΐδης.	1	Βασίλειος Ἀδάμ.	1
Κωνσταντῖνος χ. Γεωργίου.	1	Θεόδωρος χ. Ἀθανασίου.	1
		Παντελῆς Παπαδόπουλος.	1
		Ἀνώνυμος.	1
		Ἀδάμ Χρυσοστομίδης	1

Ἐν Νεαπόλει

Παπᾶ Γεώργιος Οἰκονόμος.	1	Βασίλειος Ἰωαννίδης..	3
Παπᾶ Γεράσιμος..	1	Κ. Ι. Ἀνθομελίδης..	2
Παπᾶ Εὐγένιος..	1	Μιχαὴλ Ἰωάννου..	2
Παπὰ Λάζαρος..	1	Κυριακὸς Ἀρτεμιάδης..	2
Τὰ ἐκπαιδευτήρια Νεαπόλεως	5	Λουκᾶς Ὡραιόπουλος..	1
Γεωργάκης Ἐφένδης Κ. Βαϊάνογλους..	5	Πρόδρομος Λουκᾶ Ὡραιόπουλος	1
ὁ διδάσκ. Φίλιππος Π. Γ. Ἀριστόβουλος.	1	Εὐστάθιος Πλατωνίδης.	1
ὁ διδάσκ. Γαβριὴλ Π. Ἀρχαγγέλου..	1	Μηνᾶς Ποντίδης..	1
ὁ ἰατρὸς Ἀχάγγελος Γαβριὴλ	2	Μιχαὴλ χ. Ἰωάννου Παλόγλους..	
Βασίλειος Φ. Ἀριστόβουλος.	1	Ἰάκωβος Ἰχτιγιάρογλους.	1
Γρηγόριος Φ. Ἀριστόβουλος	1	Αἰκατερίνα παπᾶ Εὐγενίου..	2
Ἰωάννης Φ. Ἀριστόβουλος..	1	Ι. Σωτηρίου Ἀράπογλου.	1
Ἀθηνᾶ Φ. Ἀριστοβούλου..	1	χ. Παντελῆς Χονδρόπουλος.	1
Φωτεινὴ Γρηγοριάδου..	2	χ. Ἰωσὴφ Χονδρόπουλος..	1
		Γεώργιος Κουμουσκόζογλους.	1
		Σεραφεὶμ παπᾶ Παϊσίου.	1

Ἐν Ζαλέλα

ὁ διδάσκ. Νικόλαος χ. Μάρκου	1	Συμεὼν Γ. Παυλίδης.	1
ὁ δημοδιδ. Ἰωάννης Γ. Ροζικόπουλος.	1	Ἰώαννας Ἠλιού.	1
Σπυρίδων Νικηφορίδης.	1	Ἀντώνιος Ἀποστόλου.	1

Ἐν Καρβάλοις

Ἰωάννης Ἀοχιμανδρίτης.	1	Βασίλειος Π. Λουκάογλους.	1
Παπᾶ Ἰωακεὶμ Οἰκονόμος.	1	Λουκᾶς Μ. Λουκάογλους.	1
Ἀγάπιος Ἱερομόναχος.	1	χ. Πρόδρομος χ. Γρηγορίου Ματογλους.	1
Νικόλαος Ἰωάννου διδάσκ.	1	Ἰωάννης Μ. Ὀσμανλήογλους.	1
Μισαὴλ Ι. Σουσάνογλους.	1	Ἀραὰμ Καλλινίκου.	1
Γαβριὴλ Γεωργιάδης.	1	χ. Ἰωάννης χ. Σταύρου Ματογλους.	1
Καλλίνικος Χ. ὑποδιδάσκαλος	1		
Παῦλος Α. Ματογλους	1		

Ἐν Ζήλᾳ

Μακάριος Ἱερομόναχος. 1
Σάββας Β. Ἑλληνοδ. 1
Γεθσιμανὴ Ι. διδασκάλισσα. 1
Ἀγαθάγγελος Δ. Ἀλβανόπουλος. 1
Λεωνίδας Δ. Ἀλβανόπουλος. 1
Ἰωάννης χ. Σταύρου. 1
Στέφανος Π. Κοσμόπουλος. 1
Γρηγόριος Χαραλάμπους 1
Ἰωάννης Π. Σταματιάδης 1
Χρῆστος Σωτηρίου Ἀφθονίδης 1
Πρόδρομος Μωϋσέως. 1

Ἐν Ἀγκύρᾳ

ὁ Σεβασμ. Ἅγιος Ἀγκύρας κ. Γεράσιμος 10
Κυριακὸς Μ. Ἀλτηντόπ. 3
Ἡ Κοινότης Ἀγκύρας διὰ τοῦ ἐλλογιμωτάτου διδασκάλου κ. Ἀνανία. 20

Ἐν Ἀθήναις

Ἐν Ἄθῳ

Ἡ ἐν Καραῖς Μεγάλη Μέση τοῦ Ἁγίου ὄρους διὰ τὰς Εὐαγεῖς καὶ σεβασμίας Μονὰς 100
Τὸ ἱερὸν Ρωσσικὸν Κοινόβιον. 200
ὁ Ὁσιώτατος Καππαδόκης «Ἀνδρέας» 100

Ἐν Κωνσταντινουπόλει

Ἐν Ἀμισῷ

Κ. Κ. Ἀδελφοὶ Χρυσάφογλου Ζηντζίδερελη 2
Ι. Κουλάπογλου Ἐνδιρληκλή 1
Ι. Θ. Μανηλίδης Ζηντζίδερελη 1
Ἀνδρέας χα. Ἰωαν. Τοντόγλου Ζητζίδερελη 1
Συμεὼν Ι. Κωκονίου
Εὐστάθιος Νικολαΐδης. 1
Περικλῆς Καμιτίδης ἐκ Τσαρσαμπᾶς, 1
Παντελ Καραγιαννίδης 1
Οἱ ἐν Τζαρσαμπᾶ Φιλ Συνδ 1
Χ. Κ. Δημητριάδης 1
Γ. Χ Γαβριηλίδης 1
Π. Μ. Μιόκογλους 1

Τριαντάφυλος Κωνσταντινίδης 1
βιβλιοπώλης 2
Δημήτριος Καρακάσογλου 1
Β. Β. Ραπτόπουλος Μουταλασκιώτης 1
χά. Γεώργιος χ. Παναγιώτου Καράπετζην 1
Χρῆστος Θωμαΐδης (ἐξ ἄνω Ἀμισοῦ) 1
Οἱ ἐν τῷ Σχολαρχείῳ τῆς Ἀμισοῦ
ὁ Ἑλλ. Σχολάρχης Κ. Ἀντ. Γρηγοριάδης 1
Φώτιος Μεσθενεύς 1
Γεώργιος Γεωργιάδης 1
Αἰκατερίνην Γαροπολᾶ 1
Ἀβράμιος Σ. Χρυσαφίδης 1
Κωνσταντῖνος Ι. Καπλανόγλου 1
Δημήτριος Ἰωαννίδης 1
Μ. Ε. Χιονίδης 1
Δημήτριος Συμεωνίδης 1
Χπυρίδων Ι. Γαροφαλλίδης 1
Ἰωαν Γ, Μαυρίδης (Οἰνοεὺς) 1
Σεραφεὶμ Ζημόπουλος 1
Οἱ ἐν Τζιρακμάν
Τὸ Σχολεῖον Τζιρακμάν 1
Παρασ. Ηλ. Παυλίδης Ἑλληνοδιδάσκαλος. 1
Γεωργ Θ. Ἰωαννίδης Δημοδιδ 1
Ἰωάννης Παπαδόπουλος 1
Σταῦρος Λαζαρίδης 1
Γεωργ χ. Χαραλ Καραγιανίδ 1
Ἀν Σ. Σαχπαζ 1
Ηλίας Ι. Ἐξάρχου 1
Κ. Ἱεροκλῆς 1
Κ. Γ, Βαλαβάνης Ἑλληνόδιδ 1

Ἐν Γοσκάτῃ

Ἰωάννης Ἐφένδ Βαΐάν 10
Βασίλειος Ἐφένδ Τιφτικδζόγλους 10
Χαδζῆ Στυλιανὸς Διαμαντίδης 5
Ἰωάννης Ἀργυρόπουλ Φαρμακ 5
Συμεωνάκης ἐφένδης Χασπέκογλους 2
Ἰωαννάκης ἐφένδ Τιφτικδζόγλους 2
Παντελεήμων Κεγίσογλους 2
Παντελάκης Μ. Τσαβούσογλους 2
Ἰωακεὶμ Ι. Τάλογλους 2
Ἐλευθέριος Ἀρδήδζογλους 2
Πετράκης Παπάσογλους 2
Ἰωαννάκης Ι. Καρὰ Ἰωσήφογ 2
Στυλιανὸς Κεχαγιάογλους 2
Βασίλειος ἐφένδης Εὐσταθιάδ. 2
Πρόδρομος Εὐθυμιάδης 2
Ἰσαὰκ Χηδὴρ ὀγλοῦς 2
Νικόλαος Χηδήρογλους 2
Μιλτιάδης ἐφένδης Λογοθετίδ 2
Βασίλειος Κεγίσογλους 2
Ἰσαὰκ Α, Κανδηλδζόγλους 1
Μιχαλάκης Σουκούρογλους 1
Παυλάκης Μανάγογλους 1
Ἰωακεὶμ Μ. Τζαβούσογλους 1
Ἰωαννάκης Χ. Ἰσαάκογλους 1
Σαράλαμπος Μ. Σισμὰν ὀγλ 1
Βασίλειος Χ. Ἐκινδζόγλους 1
Γεώργιος Θεοδώρογλους 1
Ἰορδάνης Κεσίσογλους 1
Ἰορδάνης γ. Ἀβραμίδης 1
Ἰωσὴφ Α, Κανδηλδζόγλους 1
Βασιλάκης Χ. Ἀντώνογλους 1
Χαράλαμπος Χ. Ἐκιντζόγλους 1
Εὐθύμιος Α. Σαρόγλους 1
Χαράλαμπος (Ἰωάννης Χρυσόστομος) παπᾶ Θεοδ.
Νικολαος Νόμοσογλους
Χαράλαμπος Κ. Τζέμογλους
χαδζῆ Στέφανος Καρὰ Ἰωσηφ
Ἰωαννάκης Σ, Καρὰ Ἰωσηφ
Ἰωάννης Καλογραιόγλους
Ἰάκωβος Καλογραίαγλόυς

Βασίλειος Ἰστίκογλους	2	Ἀγαθάγγελος Παπᾶ Νεοφύτ	1
Διονύσιος Σαγήρογλου	2	Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή	10
Ἡ Λέσχη Ἕνωσις	10	Ἀνδρέας παπᾶ Θεοδώρου	1
Ἰσαὰκ ἐφένδης Ἰακωβίδης	1	Πλάτων Α. Λεβίδης	1
Χρυσόυλα Ι. Ἰακώβου	1	Εὐθύμιος Π. Εὐθυμιάδης	1
Γεώργιος Α, Κανδηλτζόγλου	1	Εὐστάθιος Ε. Ἀρδήτζογλους	1
Ἐσθὴρ Σ. Γεωργίου	1	Εὐδόκιμος Λ. Πασμαδζόγλους	1
Mihran	1	Χαράλαμπος Μ. Μωϋσιάδης	1
Akob éfénbi	1	Συμεὼν Γ. Παπάσογλους	1
Ἰορδάνης Σ. Ραφανόπουλος	1	Ἰωάννης Μ. Χουδαβερτόγλους	1
Θεόδωρος Π. Ἀρδήτζογλους	1	Μιχαὴλ Π. Τζαβούσογλους	1
Χαρίτων Ι, Ἀρδήτζογλους	1	Θεοφάνης Π. Τζαβούσογλους	1
Μιχαλάκης Χ. Ἀντώνογλους	1	Ἰωσὴφ Π. Ἀντωνιάδης	1
Λάζαρος Σαββαΐδης	1	Κυπριανὸς Χ. Ἀντωνιάδης	1
Δημήτριος Ἰμυρζόγλους	1	Γεώργιος Β. Καρακάσογλους	1
Νικολάκης Ἀγαϊτωσήρογλους	1	Γεώργιος Π. Παναγιωτίδης	1
Χαράλαμπος Σεραφειμίδης	1	Ἀρτέμιος Γ. Τασδζὴ ὀγλοῦς	1
Κυριακὸς Παλιόζογλους	1	Μιχαὴλ Β. Κεγίσογλους	1
Χαράλαμπος Μ. Παλαπάνογλ	1	Ἀλέξανδρος Ι. Κόζλουκλόγλ	1
Ἰόρδάνης Παπάσογλους	1	Κωνσταντῖνος χαδζῆ Σουσούναγλους	1
Γεώργιος Λαζάρου	1	Κοσμᾶς χ. Προδρόμου	1
Βασίλειος Φιλοθείδης Καρακάσογλους	1	Μηνᾶς χαραλάμπους Σεγίσαγ	1
Φιλόθεος παπᾶ Θεοδώρου	1	Χαραλάμπης Ὀνουφρίου	1
Θωμάνικος παπᾶ Θεοδώρου	1		

Ἐν Σουγιουρλοῦ

Παπᾶ Ἠλίας.	1	Νικόλαος Δημητριάδης	1
Πρόδρομος Μωϋσιάδης	2	Παντελεήμων Ἰωάννου	1
Σπυρίδων Μωϋσιάδης	1	Νικόλαος Μιράδ	1
Χ. Ποτὸς Ὀκκαλόγλους	1	Ἰωάννης Κωνσταντίνου	1

Ἐν Ἰνδζίσου

Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου	3	Πρόδρομος Θεοδοσιάδης	1
		Ἰσαὰκ παπᾶ Εὐγενιάδης	1
ὁ διδ. Σάββας Μιχαήλ	2	Ἰωάννης Μιχαήλ	1
ὁ Ἰατρὸς Ἰωάννης Γρηγοριάδ	1		